SORIN LUNGOCI

„HRISTOS ÎMPĂRTĂȘIT COPIILOR”

Rediviva catehizării parohiale: context, conținut, strategii didactice

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

SORIN LUNGOCI

„HRISTOS ÎMPĂRTĂȘIT COPIILOR”

REDIVIVA CATEHIZĂRII PAROHIALE: CONTEXT, CONȚINUT, STRATEGII DIDACTICE

Proiect editorial cofinanțat
de Consiliul Județean Timiș,
prin Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș

Sorin Lungoci

„Hristos împărtășit copiilor”

Rediviva catehizării parohiale: context, conținut, strategii didactice

Presa Universitară Clujeană

2020

Referenţi ştiinţifici:

Pr. Prof. univ. dr. Vasile Gordon
Prof. univ. dr. Constantin Cucoș

Coperta: *Iisus binecuvântează copiii* – fragment iconografic din biserica parohiei Timișoara Viile Fabric

ISBN 978-606-37-0894-7

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruţa Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400971 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Cuprins

UN CAPITOL IMPORTANT AL CATEHEZEI ACTUALE

Volumul de față transpune în formă tipărită lucrarea de doctorat a părintelui timișorean Sorin Lungoci, susținută în ziua de 24 septembrie 2018, în cadrul Școlii Doctorale „Isidor Todoran” a Facultății de Teologie Ortodoxă din Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, în fața unei comisii alcătuită din: Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu (președinte), Arhim. Prof. Univ. Dr. Teofil (Cristian) Tia, Prof. Univ. Dr. Constantin Cucoș, Pr. Prof. Univ. Dr. Nicușor Beldiman și subsemnatul (îndrumător științific).

Programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” a început să fie cunoscut la noi aproximativ din anul 2005, an în care au demarat şi demersurile de implementare, dar devine oficial în BOR abia din anul 2008. Ei bine, în acest interval de 10 ani (2008-2018), s-a acumulat în România o literatură bibliografică impresionantă, cărţi, studii, articole, teze de licenţă, disertaţii de masterat, lucrări de gradul I, materiale audio-video etc., popularizate, mai ales prin intermediul cotidianului „Lumina”, dar şi prin celelalte căi media ale Patriarhiei noastre, însă nu am avut până acum o teză de doctorat, aşa cum se cuvenea unui program educaţional atât de amplu.

În anul 2010, an în care părintele Sorin Lungoci a fost admis la doctorat în cadrul Şcolii Doctorale din Facultatea de Teologie „Justinian Patriarhul” din Bucureşti[1], i-am propus tema de faţă, preacucernicia sa a acceptat cu bucurie, amândoi gândindu-ne că elaborarea unei astfel de lucrări va sprijini programul, dar va face şi o evaluare critică în timp a lui. Îmi amintesc că în cadrul comisiei doctorale de susţinere a primului referat, a fost membru şi părintele profesor Constantin Coman, cu experienţă didactică şi pastorală de excepţie, care ne-a sugerat să evităm elaborarea unei teze-inventar şi să ne ferim de adoptarea unui stil triumfalist, lăsându-ne impresionaţi excesiv de fascinaţia şi amploarea programului, cu susţinere ierarhică la cel mai înalt nivel etc., ci să tratăm lucrurile cât se poate de realist, evidenţiind, desigur, toate aspectele pozitive, dar adoptând şi o poziţie critică onestă privind nerealizările de orice fel. Opinia părintelui profesor a coincis, de fapt, cu intenţiile noastre iniţiale. Aşa se face că toţi cei interesaţi în subiect, odată cu informaţiile abundente privind rezultatele pozitive, vor găsi şi un capitol cu neîmplinirile programului, dar şi cu o descriere a cauzelor concrete care le-au determinat.

Utilitatea propriu-zisă a temei este dublă, teoretică şi practică. *Teoretică*, pentru că adună la un loc cele mai importante repere şi documente privind programul HÎC (*istoric, legislaţie, metodologie* etc.); *practică*, întrucât are în vedere o sumedenie de aspecte aplicative, de mare sprijin pentru îndrumători şi beneficiari. Acum, la sfârşitul acestui important demers, avem certitudinea că

---

[1] În anul 2013, când m-am transferat la Cluj, părintele Lungoci m-a urmat, alături de alţi colegi doctoranzi care au dorit să continue studiile sub îndrumarea subsemnatului.

părintele Sorin Lungoci a fost şi rămâne *omul potrivit la tema potrivită.* În tot acest timp al studiilor doctorale şi al elaborării tezei, preacucernicia sa a fost permanent implicat în echipele de lucru şi implementare ale programelor catehetice la nivel naţional, mai ales că între anii 2012-2018 a deţinut şi funcţia de consilier la Sectorul „Învăţământ şi activităţi cu tineretul”, în cadrul Arhiepiscopiei Timişoarei. În această calitate, s-a ocupat în special de activităţile de formare a profesorilor de religie şi a preoţilor, de implementare a proiectelor de educaţie religioasă, totodată, dezvoltare a parteneriatelor educaţionale la nivelul eparhiei, dar şi de monitorizarea şi verificarea modului de activare a celor mai cunoscute parteneriate educaţionale.

Valoarea teoretică şi aplicativă a lucrării rezidă într-o sumă de particularităţi, dintre care menţionăm:

- Aşează la un loc cele mai importante documente privind programul catehetic HÎC. Cu toate că literatura catehetică românească este deja foarte bogată în acest subiect, până acum nu am avut o lucrare unitară, care să faciliteze posibilitatea unei viziuni de ansamblu. *Câştigul cel mai important, din punctul nostru de vedere, îl constituie faptul că de acum cursul universitar de Catehetică ortodoxă beneficiază de un capitol actualizat privind HÎC, dar şi al celorlalte programe noi (Alege Şcoala!* şi *Calea Mântuirii)*;
- Desfăşurată pe un plan logic şi sistematic, teza ne prezintă, propriu-zis, cei mai importanţi paşi în construirea acestui program catehetic: din punct de vedere istoric, legislativ, metodologic şi practic (ne gândim concret la studiile de caz analizate);
- Aşa cum se prezintă, ca formă şi conţinut, lucrarea ne oferă şansa unei evaluări critice, lucide, realiste: pe de o parte, posibilitatea evidenţierii aspectelor pozitive, în scopul unui schimb de experienţă benefic între parohiile în care programul se desfăşoară exemplar şi cele în care faza este incipientă; pe de altă parte, posibilitatea recunoaşterii oneste a nereuşitelor, mai mici sau mai mari, cu diagnosticări precise şi propuneri de remedii corespunzătoare;
- Autorul valorifică o bibliografie impresionantă, în format clasic, dar şi în resurse web; în acelaşi timp, valorifică propria experienţă în calitate de fost consilier și responsabil al biroului de catehizare din cadrul Arhiepiscopiei Timişoarei.

Programul catehetic HÎC, dimpreună cu toate celelalte programe, mai vechi şi mai noi, presupun efort de echipă, în care să fie cooptaţi atât factorii educaţionali, cât şi decidenţii politici şi administrativi. În această privinţă, atragem atenţia beneficiile unei legi insuficient cunoscute, ca atare, insuficient valorificate: 272/2004, practic o lege a parteneriatelor educaţionale, care poate fi aplicată benefic, bunăoară, în cadrul colaborării dintre profesorul de religie şi psihologul şcolii[2], dar şi între preotul care se ocupă de HÎC şi factorii vizaţi în lege. Potrivit

[2] Art. 103. al. 1, prevede că „Autorităţile administraţiei publice locale au obligaţia de a implica colectivitatea locală în procesul de identificare a nevoilor comunităţii şi de soluţionare la nivel local a problemelor sociale care privesc copiii”, iar al. 2: „În acest scop, pot fi create structuri comunitare consultative cuprinzând, dar fără a se limita, oameni de afaceri locali, **preoţi**, cadre didactice, medici, consilieri locali, poliţişti” (subl. n.). Periodic, pot avea loc seminarii comune, de importanţă practică

legii 272/2004, privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, responsabilitatea revine colectivităţii locale (art. 5.3), alcătuită din: *Biserică, Şcoală, Poliţie, Servicii medicale, Administraţia publică locală, Servicii judeţene.* Aşadar, conlucrarea Bisericii (*a preotului, de fapt*) cu ceilalţi factori, poate favoriza o mai bună participare la slujbe (inclusiv la spovedanii), dar şi la programul HIC.

În concluzie, recomandăm călduros această teză de doctorat preoţilor de la parohii şi profesorilor de religie din şcoli, dar şi colegilor noştri, profesori universitari, care predau disciplina Omiletică şi Catehetică în Facultăţile de Teologie Ortodoxă din ţară.

Apreciind efortul documentaristic impresionant, implicarea directă în etapele de implementare a programului catehetic HÎC, dar şi redactarea conştiincioasă a prezentei lucrări ştiinţifice, toţi membrii Comisiei de examinare şi-au exprimat acordul ca părintelui Sorin Lungoci să i se confere titlul academic de doctor în teologie, iar la ora când aşternem aceste rânduri, preacucernicia sa beneficiază deja de recunoaşterea oficială a titlului din partea Consiliului Naţional de Atestare a Titlurilor, Diplomelor şi Certificatelor Universitare (*CNATDCU*), din cadrul Ministerului Educaţiei şi Cercetării.

Îndrumător ştiinţific,
PR. PROF. UNIV. DR. VASILE GORDON
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Universitatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca

Cluj-Napoca, 21 septembrie 2020
Odovania praznicului Înălţării Sfintei Cruci

reală. În virtutea prevederilor aceleiaşi legi, în şcoli pot fiinţa *cabinete de consiliere duhovnicească*, ca expresie a drepturilor şi obligaţiilor privind aceleaşi parteneriate educaţionale. În multe şcoli, mai ales în liceele de la oraşe, funcţionează cabinete de consiliere psihologică, o măsură binevenită, în condiţiile în care tot mai mulţi elevi au nevoie de un sfat la timp, în momentele de criză. Ei bine, în aceleaşi cabinete poate şi preotul oferi consultanţă duhovnicească, cu acordul direcţiunii, după un orar prestabilit şi în bună înţelegere cu psihologul şcolii respective.

ABREVIERI

AB - Revista Altarul Banatului

APOR - Asociația Părinți pentru Ora de Religie

ASCOR - Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români

ATOR - Asociația Tineretul Ortodox Român

B.O.R. - Biserica Ortodoxă Română

BOR - Buletinul Oficial al Patriarhiei Române

BORU - Biserica Ortodoxă Rusă

CTTC - programul catehetic „Christ to the Children"

GLW - Editura Gospel Light Worldwide

HÎC - programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor"

IOCS - Institutului pentru Studii Creştin Ortodoxe de la Universitatea Cambridge

ITO - Întâlnirea internațională a tinerilor ortodocși

MEERO - Europa Centrală şi Orientul Mijlociu

MEC - Ministerului Educației și Cercetării

MEN - Ministerului Educației Naționale

MENCȘ - Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice

SNat - Serie Națională

SN - Serie Nouă

SR - Serie Regională

ToT - Conferința anuală „Training of Trainers"

WV - Organizația World Vision

WVG - Organizația World Vision Georgia

WVI - Organizația World Vision International

WVL - Organizația World Vision Liban

WVR - Fundația World Vision România

YBC - „Youth Bible Curriculum"

ZL - Ziarul Lumina

INTRODUCERE

Prezenta lucrare de doctorat, intitulată „«Hristos împărtăşit copiilor» - rediviva catehizării parohiale: context, conținut, strategii didactice”, se înscrie în aria de cercetare specifică domeniului Teologiei Practice, la disciplina Catehetică.

Aria cercetării tezei include categoria mijloacelor moderne de catehizare colective sau pe grupe[1], corelarea acestora cu procesul de revigorare a catehezei parohiale în cadrul Bisericii Ortodoxe Române, recuperarea unei funcții catehetice grav afectate în perioada comunistă în spațiul ortodox, extinderea catehizării la alte categorii de vârstă și posibilitatea de a îmbogăți noua strategie de catehizare prin valorificarea datelor recente din domeniul științelor educației.

Demersul nostru vizează, pe de o parte, o serie de aspecte legate de nevoia de catehizare, de necesitatea de a face accesibilă învățătura ortodoxă în contextul actual al provocărilor variate, pentru a contribui la formarea moral-religioasă, la creșterea și maturizarea în credință a celor catehizați, iar pe de altă parte, vizează strategia de (re)organizare a catehezei parohiale la nivelul Patriarhiei Române, reflectată în hotărârile Sfântului Sinod, în rapoartele de activitate anuale ale centrelor eparhiale, în rapoartele de activitate catehetică prezentate la congresele naționale „Hristos împărtăşit copiilor” și în inițiativele și preocupările eparhiilor de a dezvolta activitarea catehetică pe plan local.

Argumentul cercetării este dat de nevoia urgentă de a oferi copiilor și tinerilor Cuvântul lui Dumnezeu într-o formă atractivă, care să le deschidă inimile spre un set de valori autentice, într-o lume seculară înţesată de pseudovalori, marcată de golul format în societatea românească, în timpul și după perioada comunistă. Importanţa și impactul proiectului se resfrâng asupra generaţiei care acum se formează şi care devine responsabilă pentru viitorul ţării[2].

Efortul cercetării noastre se îndreaptă spre susținerea ideii de revigorare a catehezei parohiale, de reactivare a componentei didactice în contextul slujirii preoțești, a armonizării ei în contextul socio-cultural contemporan, pentru a da răspuns adecvat cerințelor și exigențelor actuale. Chiar dacă programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” are ca obiectiv principal catehizarea copiilor şi a tinerilor, prin intermediul lui, Biserica îşi manifestă lucrarea învăţătorească şi asupra adulților, în special asupra părinților copiilor. Din punct de vedere practic, nu putem separa viața religioasă a omului de viața sa cotidiană, cu preocupările lui, cu nevoia de comunicare, cu întrebările și aşteptările lui. Asistăm la transformări

---

[1] Nicușor Beldiman, *Repere ale educației religios-morale în literatura omiletică și catehetică românească din secolul al XX-lea*, Ed. Universității din București, București, 2017, pp. 339-342.

[2] Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor» se va desfăşura între 1-3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov, *Basilica*, 25 august 2009, http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/; data accesării: 29 mai 2018. „Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor»”, *Comunicate de presă*, 31 august 2009, http://www.comunicatedepresa.ro/world-vision-romania/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 29 mai 2018.

majore în societatea actuală, atât în exteriorul, cât și în interiorul acesteia. Astăzi, constatăm că *s-a schimbat structura interioară a omului însuși*[3]. În acest context, al frământărilor multiple, al confuziilor de ordin existențial și spiritual, Biserica se află în situația de a găsi noi strategii de catehizare și de a asigura un dialog eficient, ziditor cu toți credincioșii ei, indiferent de vârstă, de timp sau de loc.

Făcând parte din tehnologia educaţională colectivă, promovată de numeroase orientări psihopedagogice actuale, *cateheza de grup*, pe lângă faptul că oferă un cadru propice dezvoltării personalităţii moral-duhovniceşti şi stimulării creativităţii, este şi un mijloc remarcabil de învăţare a adevărurilor de credinţă şi de formare duhovnicească atât a copilului, cât şi a persoanelor de alte vârste. Se impune însă o nouă viziune catehetică, *hristocentrică* şi *pnevmatizată*, care să aibă drept scop nu doar simpla informare teologică, ci înduhovnicirea copilului[4].

Un astfel de demers propune programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, care are ca finalitate unirea cu Hristos și creșterea în Hristos. Prezent la al VIII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor” (2015), Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, afirma că:

> „«Hristos împărtăşit copiilor» nu este numai împărtăşania din potir, «Hristos împărtăşit copiilor» este Hristos din Evanghelie. Împărtăşania a fost instituită la sfârşitul activităţii predicatoriale a Mântuitorului şi la sfârşitul activităţii Sale pastorale când a avut grijă de cei bolnavi şi i-a vindecat, de cei flămânzi şi i-a săturat. Deci, Sfânta Euharistie este concluzia prezenţei lui Hristos în forma cea mai concentrată şi sensibilă, dar Hristos este prezent în Sfânta Evanghelie, în toate rugăciunile din timpul Sfintei Liturghii, de aceea noi spunem «Hristos în mijlocul nostru», înainte de a ne fi împărtăşit. «Hristos împărtăşit copiilor» înseamnă iubirea lui Hristos împărtăşită copiilor”[5].

Stadiul cercetărilor actuale ilustrează perioada relativ scurtă, de 12 ani, care s-a scurs din momentul lansării şi implementării oficiale a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” la nivel naţional. După cum se ştie, în Biserica Ortodoxă Română proiectul a fost aprobat în 2006 și s-a dezvoltat cu precădere în Mitropolia Moldovei și Bucovinei, iar din anul 2008 acest proiect avea să fie extins la nivel naţional, creându-se o adevărată structură catehetică. Deși proiectul catehetic face parte din rândul mijloacelor moderne de catehizare, valorificând rezultatele celor mai recente cercetări din domeniile de interferență (pedagogie, psihologie, sociologie și științele comunicării), propunând o metodă nouă de catehizare, structurată pe trei componente: descoperire, interacțiune, aplicare, acesta nu a făcut obiectul unei ample lucrări de cercetare. Încă de la începutul apariției programului „Hristos împărtăşit copiilor”, colaborarea academică (la nivel

---

[3] Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, trad. Ioan I. Ică jr, ediția a II-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 59.

[4] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediția a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006, pp. 189-190.

[5] „Patriarhul României la Congresul Naţional «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Basilica*, 23 septembrie 2015, http://basilica.ro/patriarhul-romaniei-la-congresul-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 12 aprilie 2018.

universitar) cu profesorii de catehetică și omiletică avea să se concretizeze prin măsuri de evaluare a proiectului, de susținere și de promovare a lui în rândul studenților, fiind inclus în cadrul cursurilor de pregătire catehetică ale studenților de la Facultatea de Teologie. În ultimii ani, tema în cauză a fost abordată în cadrul unor lucrări de licență și de dizertație, respectiv în cadrul unor lucrări pentru obținerea gradului I în preoție sau/și în învățământ. Și în aceste cazuri, cercetarea s-a limitat la prezentări generale ale proiectului și la aplicarea lui locală. Totodată, constatăm un număr foarte restrâns de studii scrise pe această temă în limba română, ca de altfel și în context internațional, acolo unde programul este aplicat. Nu același lucru putem spune despre articolele și numeroasele știri apărute în presa bisericească și laică, națională și locală, care au contribuit la mediatizarea etapelor de implementare a proiectului și a activităților aferente lui. În acest caz, multitudinea articolelor ne-a permis să observăm o impulsionare a activității catehetice cu copiii și tinerii, odată cu dezvoltarea proiectului catehetic.

Având în vedere aceste considerente, se impunea nevoia unei cercetări care să permită o analiză sistematică (teoretică și practică) și o expunere structurală a proiectului sub aspectul fundamentării lui, a dezvoltării sale cronologice (perspectivă diacronică), a identificării cadrului legislativ care a stat la baza instituirii sale, a utilizării conținutului biblic, a valorificării unor strategii moderne de catehizare, a aplicării lui, respectiv a continuității și a dezvoltărilor sale ulterioare.

Limitele cercetării sunt date de lipsa unor surse bibliografice consistente (studii) pe această temă. În acest caz, pe lângă constatările de pe teren, am valorificat rapoartele, articolele și informațiile care au însoțit derularea programului catehetic în cei 12 ani de implementare națională. O altă dificultate a reprezentat-o documentarea cu privire la dezvoltarea proiectului în alte țări. Prezentarea disproporționată a situației proiectului în țările la care am făcut referire este consecința accesului limitat pe care l-am avut la documentele care ilustrau situația implementării proiectului în general, respectiv stadiul de aplicare și continuitatea acestuia. De real folos ne-au fost unele documente interne (evaluări și rapoarte) ale organizației WV. La acestea se adaugă și lipsa de continuitate a persoanelor care au făcut parte din echipa de implementare. Schimbarea lor frecventă nu a permis un dialog eficient și susținut în efortul de documentare.

Din dorința de a oferi o imagine cât mai cuprinzătoare asupra aspectelor fundamentale ale proiectului, un alt aspect care se încadrează în limitele cercetării noastre este caracterul predominant expozitiv folosit în anumite capitole ale tezei, cum este cel care prezintă cadrul legislativ, de exemplu. De asemenea, pentru a evidenția impactul și varietatea activităților desfășurate sub egida programului catehetic (cursuri de formare, tabere și concursuri de creație etc.) exprimate cantitativ, am recurs la forma de prezentare statistică.

Cercetarea cuprinsă în aceste pagini este și un rezultat al activității didactice pe care am desfășurat-o în învățământul preuniversitar timp de 9 ani, dar, mai ales, al implicării directe în procesul de aplicare și dezvoltare a programului catehetic „Hristos împărtășit copiilor” la nivelul eparhiei Timișoarei, timp de 10 ani (2008-2018), precum și al implementării proiectului „Alege Şcoala!” (2010-2013; 2014-

2015), la nivel regional. Statutul și responsabilitățile avute în cadrul celor două programe au permis o cunoaștere a lucrării didactice a Bisericii din interior.

Demersul de cercetare a demarat prin constatarea firească a moștenirii trecutului și prin ancorarea în realitatea cotidiană nedisimulată. După o jumătate de secol de obscurantism ateu și ignoranță religioasă, lucrarea catehetică a Bisericii devenise o principală urgență. În acest context, apăruse programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, ca element esențial în revigorarea catehezei parohiale. Prin intermediul acestuia, Biserica avea să își extindă activitatea educațională pe ambele coordonate (ora de religie şi ora de catehizare), aflate într-un raport de complementaritate. Principiile de bază ale educaţiei creştine dau valoare și fundamentare noului program catehetic, care au generat o întreagă rețea catehetică la nivel național și local (aspecte consemnate în cap. I). După o expunere comparativă a dezvoltării curricumului biblic în mai multe țări (cap. II), am prezentat evolutiv cadrul legislativ de implementare, care dă impuls strategiei de organizare a catehezei parohiale la nivelul Patriarhiei Române (cap. III). Cercetarea a relevat faptul că fundamentarea biblică a demersului catehetic și instrumentele puse la dispoziție (cap. IV) sunt cele care asigură modelarea în Hristos, cu condiția de a fi coroborate cu metodele moderne de catehizare și cu duhovnicia catehetului. Am considerat oportun să completăm reperele teoretice (teologice și psihopedagogice) cu câteva aspecte practice, pentru a ilustra aplicabilitatea rezultatelor activității catehetice în viața de zi cu zi a semenilor noștri. Contribuția noastră succintă adusă la conturarea unor strategii practice de desfășurare a activităților catehetice este dublată de o deschidere benefică spre achizițiile recente din domeniul științelor educației (cap. V). Suntem de părere că, sub aspect metodologic, fundamentarea teoretică dobândește valoare atunci când este argumentată și susținută practic. Pornind de la aceste considerente, capitolul al VI-lea exemplifică modul efectiv de implementare a proiectului într-o serie de parohii din țară. Astfel, am încercat să identificăm și alte strategii, modele de bună practică, care se înscriu în direcția revigorării catehezei parohiale. De asemenea, pentru o mai bună conturare a dimensiunii catehetice actuale am stabilit și evidențiat corelații ce țin de interferența cu alte programe catehetice (*Alege Școala!* și *Calea mântuirii*). Aceasta este o formă de extindere, de armonizare și de optimizare a lucării educativ - misionare a Bisericii (cap. VII).

În final, considerăm că teza noastră, asemenea programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, este o invitaţie de implicare în demersul de creştere a copiilor și a tinerilor în iubirea lui Hristos și o susținere argumentată, teoretic și practic, de revigorare a catehezei parohiale. Credem că le va fi de folos elevilor seminariști, studenților teologi, preoților, profesorilor de religie, dar și altor mireni implicați activ în lucrarea educațională a Bisericii să cunoască stadiile actuale ale dezvoltării catehezei parohiale și, mult mai important, să se familiarizeze cu un set de instrumente necesare desfășurării unei cateheze eficiente (curriculum biblic actualizat, metode activ participative, strategii practice de implementare).

Ne manifestăm convingerea că lucrarea noastră va stârni interes pentru alte cercetări în domeniul catehezei colective și, în același timp, va reprezenta o reală contribuție la îmbogățirea literaturii cateheticii românești.

CAPITOLUL 1
ISTORICUL PROGRAMULUI CATEHETIC „HRISTOS ÎMPĂRTĂŞIT COPIILOR” ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ[6]

1.1. Necesitatea programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”

În general, prin cateheză înţelegem lucrarea didactică a Bisericii, care se desfăşoară fie în Biserică, în cadrul cultului divin, fie în şcoală, prin intermediul orei de religie. Scopul de azi al catehizării nu diferă esenţial de cel dintotdeauna: instruirea păstoriţilor cu privire la doctrină şi cult, în vederea mântuirii, o lucrare de creştere spirituală în Hristos. Obiectivul principal al catehizării constă în *formarea de caractere creştine*. Prin urmare, constatăm că accentul nu cade atât pe aspectul *informativ*, ci mai ales pe cel *formativ*. Fără a minimaliza componenta informativă, inevitabilă oricărui demers catehetic, *a catehiza* înseamnă a face din credincioşi membri vii ai Bisericii, susţinându-i și însoțindu-i în creşterea duhovnicească spre desăvârşire, așa cum profund se exprimă Sf. Ap. Pavel: „Până vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii în Hristos” (Efeseni 4, 13)[7].

Într-o abordare comparativă, Constantin Cucoş precizează că:

> „catehizarea reprezintă acea acţiune formativă, derulată în cadrul bisericii de către personalul de cult sau laici instruiţi, şi are ca obiectiv introducerea metodică a credincioşilor (de toate vârstele) în tainele credinţei, prin cunoaşterea, punerea în situaţie şi profesarea efectivă a valorilor unei confesiuni. Ea reprezintă o iniţiere sistematică într-o credinţă anume, prin prezentarea specificităţii ei dogmatice, liturgice, morale etc. şi este exercitată de către preot, sacerdot, în perspectiva aderării la credinţă şi a unei evanghelizări explicite. Ea se poate manifesta şi ocazional, când circumstanţele o impun, fie a botezării - în cazul persoanelor de altă religie, confesiune -, fie a aprofundării învăţăturilor de credinţă. Conţinuturile valorice care se transmit în cateheză sunt diverse, plurale, în funcţie de specificitatea credinţei, particularităţile publicului, ale spaţiului comunitar. Cateheza nu are un caracter neutral faţă de formaţiunea religioasă pe care o reprezintă, ci unul vizibil apologetic şi misionar. Dacă educaţia religioasă pune accentul pe cunoaşterea cadrului de valori religioase, acestea fiind axate pe determinarea unui sens al existenţei, cateheza pune accentul pe stimularea credinţei, pe formarea şi difuziunea comportamentelor religioase şi pe evanghelizarea persoanelor”[8].

[6] În acest capitol, am valorificat idei și fragmente din Sorin Lungoci, „Hristos împărtășit copiilor - sinteză”, suport de curs pentru studenții de anul III de la Facultatea de Teologie din București, postat în 4 nov. 2015 la adresele: https://dokumen.tips/documents/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html, și https://vdocuments.com.br/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html; data accesării 30 mai 2018.

[7] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p. 15.

[8] Constantin Cucoş, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (I)”, *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 245 (1146), 21 octombrie 2008, p. 4 (articolul poate fi vizualizat și la

Odată cu instalarea regimului comunist este anulată lucrarea învățătorească a Bisericii din școlile publice și din alte instituții (spitale, armată, penitenciare), în timp ce cateheza din Biserică este restrânsă fortuit la spațiul eclezial. În aceste condiții, un prim pas important în regăsirea educaţiei religioase în şcoală a fost reintroducerea orei de religie în unitățile de învățământ de stat româneşti, după căderea comunismului. Facem precizarea că lucrarea didactică a Bisericii în școală nu este un act de noutate, ci se înscrie într-o tradiţie românească la fel de veche ca şcoală însăşi. Era un act firesc de revenire la normalitate[9]. Istoria bisericească, și nu numai, ne confirmă prezenţa primele manuale şcolare, „bucvariile” sau abecedarele de odinioară, catehisme în cadrul cărora literele şi numerele erau învăţate concomitent cu învăţarea primelor rugăciuni[10].

> „Biserica Ortodoxă Română are *legitimitate istorică* în domeniul educaţiei, fiind prima instituţie a poporului român care a contribuit considerabil la organizarea şi dezvoltarea educaţiei şi a culturii naţionale. Primele şcoli şi tipografii din ţara noastră au fost înfiinţate de Biserică, iar primele opere cultural-artistice reprezentative au fost inspirate de credinţa cultivată de Biserică”[11].

Darul libertății câștigate în 1989 avea să se reverse și asupra catehizării copiilor și a tinerilor. Era un bun câştigat care trebuia valorificat printr-un efort asumat de recuperare a catehezei parohiale. Cu toate acestea, entuziasmul religios manifestat din plin după căderea comunismului nu a fost convertit suficient în râvnă şi consecvenţă catehetică parohială decât în puţine cazuri, în special acolo unde vocaţia catehetică s-a dovedit un dar aparte. Dacă în alte spații creștine, interesul pentru o catehizare coerentă, specializată, atentă la realitatea cotidiană, organizată pe categorii de vârstă și de interes, susținută de materiale catehetice ancorate în cercetările recente din domeniile de interferență (pedagogie, psihologie, științele comunicării, sociologie) erau evidente, la noi, chiar și după primul deceniu de după revoluție, abia se înregistrau tentative firave de implementare a unor programe tematice catehetice (vesperale). Catehezele de duminică seara, căci doar despre ele putem vorbi în această perioadă, de cele mai multe ori erau încorsetate într-un șablon unde nici tema nu stârnea interes și nici dialogul nu era posibil. Dintr-o frică (nepricepere) nejustificată „dialogul” dintre altar și naos era principalul obstacol în calea constituirii grupurilor catehetice, caracterizate printr-o atmosferă dinamică, vie, umană, interactivă și creativă, destinsă, favorabilă

---

adresa: http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-catehizarea-diferente-particularitati-continuitati-i--52109.html; data accesării: 11 iunie 2018).

[9] Gheorghe Holbea *et al*, *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 39.

[10] Constantin Galeriu, „Ora de religie în trecut și astăzi”, în *Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea religiei în școală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, pp. 6-7.

[11] Daniel Ciobotea, „Educația – prioritate și responsabilitate națională”, *Ziarul Lumina*, 15 septembrie 2013, http://ziarullumina.ro/educatia-prioritate-si-responsabilitate-nationala-84820.html; data accesării: 26 martie 2018.

dialogului și comuniunii în lumina lui Hristos. Nu mai vorbim de confuzia facută între cateheză și predică sau între cateheză și ora de religie în școală. Aceste carențe nu puteau rămâne fără repercusiuni asupra vieții spirituale a enoriașilor care, deși manifestau evlavie pentru slujbele bisericești, nu stăpâneau noțiunile elementare ale credinței ortodoxe.

Tot în categoria aspectelor negative se înscrie și influența nefastă, agresivă a curentelor religioase străine de duhul creştin - ortodox, a superstițiilor, a pseudo-soluțiilor religioase obscure, care sunt oferite din abundență, adesea într-un sincretism înșelător și fără discernământ omului contemporan, supus confuziilor de tot felul [12].

Motivația reînnoirii catehezei, care presupune efectiv o schimbare profundă a mentalității catehetice, a strategiei, a problematicii, a limbajului și nu o simplă cosmetizare, era și este cerută de o serie de aspecte care țin de realitatea actuală: dinamismul socio-cultural accelerat; pluralismul cultural, religios și ideologic; mobilitatea socială; diversificarea specializărilor; forme noi de comunicare și de manipulare; globalizarea; secularizarea; relativismul moral; consumismul; prozelitismul; superficialitatea, ignoranța și indiferentismul religios etc.[13]. Desigur că enumerarea acestor motive nu plasează la sfârșit imperativul „Dați-le voi să mănânce!", ca de altfel caracterul dinamic al procesului de formare și maturizare a persoanei.

Erau multe voci care semnalau noile pericole și care militau pentru o revigorare a catehezei parohiale.

> „Căderea comunismului ca sistem socio-politic şi economic a adus cu sine multe feluri de libertate, între care şi libertatea religioasă. Dar criza moral-spirituală deja existentă în comunism nu a fost depăşită, pentru că sistemul capitalist actual, deşi învingător asupra comunismului din mai multe puncte de vedere, nu reprezintă totuşi astăzi o forţă moral-spirituală, iar fenomenul secularizării, adică al organizării vieţii omului şi societăţii fără referire la Dumnezeu, este foarte puternic în mai toate ţările Europei Occidentale şi în America de Nord. Criza moral-spirituală a lumii de azi are multe aspecte dureroase, ca de pildă: confuzie şi relativism moral şi desconsiderarea virtuţilor morale tradiţionale, sub pretextul afirmării libertăţii omului modern, instabilitatea familiei, avortul şi divorţul şi chiar şi prostituţia sunt în continuă creştere; conflictul între generaţii, extinderea corupţiei în viaţa societăţii, extinderea violenţei, ca urmare a extinderii setei de câştig sau a disperării, sunt semnalate zilnic de mijloacele de comunicare în masă. […] Criza spirituală se vede şi în domeniul religios: sectarismul ca fenomen de dezbinare şi revoltă îndividuală sau de grup; prozelitismul religios ca manipulare a sentimentului religios pentru a câştiga adepţi ai unor grupări de interese; proliferarea sincretismului religios, pseudo-unitate religioasă creată prin confuzie încercă să câştige tot mai mulţi adepţi în special din rândul

[12] Marius Daniel Ciobotă, „Educația baptismală astăzi. Repere pastoral-catehetice", *Ortodoxia,* seria a II-a, anul III, nr. 3 (2011), p. 43.

[13] Constantin Eugen Jurca, „Catehetica, între abandon și resuscitare", *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Teologică*, vol. 9 (2003), pp. 101-102.

tinerilor. Astfel, sectele şi preozelitismul au devenit o problemă internaţională, care îngrijorează atât marile Biserici tradiţionale, cât şi organizaţiile ecumenice, care doresc unitatea de credinţă prin dialog şi respect reciproc, nu prin prozelitism. La relativismul moral şi religios se adaugă o devalorizare a cuvântului. Arta şi literatura contemporană sunt şi ele puternic orientate antropocentric, aşa încât foarte puţine opere se inspiră suficient din credinţa în Iisus Hristos sau din Evanghelia Sa. Totuşi, în simptomele acestei crize trebuie văzute nu numai dificultăţi, ci şi şanse pentru un nou început, pentru o renaştere şi o reînnoire spirituală, aşa după cum în criza adolescenţei există o şansă spre maturizare, spre o conturare a personalităţii"[14].

„Catehizarea se impune şi ca urmare a descreştinării profesate metodic şi sistematic în perioada comunistă, ceea ce face ca astăzi să avem foarte multe persoane în vârstă, deseori chiar instruite, dar „analfabete" din punct de vedere religios. Cateheza este necesară şi celor care, la o anumită vârstă, vin către o nouă religie sau confesiune, fiind o formă de „enculturare" a fiinţei sau chiar de contextualizare a credinţei la palierul cultural pe care îl poartă o persoană sau alta"[15].

Primul simpozion al profesorilor universitari de catehetică și omiletică din țară, desfășurat la Alba Iulia în perioada 23-24 mai 2005, avea să marcheze debutul mișcării catehetice universitare și să ofere prilejul aducerii în prim plan a catehezei parohiale la acest nivel. Mai precis, este vorba de asocierea profesorilor universitari din domeniul catehetic și omiletic la elaborarea unor strategii şi instrumente catehetice necesare contextului actual.

Simpozioanele anuale desfăşurate din anul 2006 până în 2017 în centrele teologice universitare din Alba Iulia (2005), Arad (2006), Bucureşti (2007), Constanţa (2008), Craiova (2009), Cluj (2010), Iaşi (2011), Oradea (2012), Sibiu (2014), Târgoviște (2016) și Timișoara (2017), au reprezentat momente de evaluare şi proiecţie catehetică. Temele acestor simpozioane de lucru au fost încercări de valorificare ai anilor omagiali: Mărturisirea credinţei în contextul secularizării radicale (2005), Tradiţia omiletico-catehetică arădeană (2006), Cateheza parohială (2007), Cateheza biblică (2008), Cateheza dogmatică - Crezul (2009), Cateheza patristică (2010), Cateheza sacramentală (2011, 2012), Ştiinţele comunicării în procesul pastoral al Bisericii (2014), Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură (2016), Predicatori şi cateheţi români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate (2017).

Încă de la primul simpozion, participanții au tras un semnal de alarmă cu privire la situația din teren, au recurs la o diagnoză și au propus soluții de revigorare, manifestând interes față de nevoia unor programe de catehizare.

[14] Daniel Ciobotea, *Dăruire şi Dăinuire. Raze şi chipuri de lumină din istoria şi spiritualitatea românilor*, ediţia a II-a, revăzută şi completată, Ed. Trinitas, Iaşi, 2005, pp. 389-390.

[15] Constantin Cucoş, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (I)", *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 245 (1146), 21 octombrie 2008, p. 4.

> „Problema unui reviriment catehetic în BOR poate porni de la valorificarea elementelor tradiționale implicit catehetice și a proceselor moderne de reflecție teologică asupra catehumenatului, inițierii și pedagogiei creștine în general, legate de asimilarea trăită a Cuvântului lui Dumnezeu în contemporaneitate. Dorința pentru o astfel de cateheză ar trebui tradusă minimal cu «și totuși cateheză», adică trezirea și maturizarea conştiinței pastorale a necesității catehezei […]. Necesitatea demarării unui amplu proces de catehizare parohială este o urgență supra-evidentă pentru cei alarmați de cotele para-normale ale anormalului devenit normă de credință. Cu greu mai poate fi mascată inapetența sacramentală a mirenilor sub masca exigențelor ascetice clericale, când, de fapt, ea denotă o lipsă acută de catehizare […]”[16].

> „[…] parcursul catehetic este complet lăsat în voia unui sistem școlar încă marcat de deceniile de ateism și, mai nou, de confuziile inerente unei reforme structurale de durată. Cu alte cuvinte: Biserica a abandonat funcția ei catehetică și a delegat complet această charismă orei de religie. Adică a mai mizat și mai mizează încă pe ceea ce ar trebui să fie un rezultat al catehezei, iar nicidecum cateheza ca atare”[17].

> „Problema catehezei în Biserică e, în ultimă instanță, o problemă de conștiință și de pricepere, dar și de responsabilitate soteriologică. E vremea ca și în ortodoxia românească să se desfășoare o cateheză «profesionistă», într-un climat oficial, responsabil, ca parte esențială a pastorației colective”[18].

În acest context, nevoia unei cateheze specializate în ţara noastră era evidentă pentru că secularizarea se face simţită mai mult sau mai puţin agresiv, în toate mediile, cu atât mai mult în rândul tinerilor care sunt cei mai expuşi, iar capcanele imoralităţii întinse copiilor noştri devin tot mai numeroase. Tinerii cu vârste cuprinse între 6 şi 18 ani, cărora li se adresează program național „Hristos împărtăşit copiilor”, se află în perioada formării personalităţii lor şi sunt cei mai vulnerabili în faţa unei lumi fără Dumnezeu. Astfel, se face simţită necesitatea educaţiei religioase şi a catehizării lor în Biserică. Deşi ora de religie a făcut paşi importanţi în această direcţie, totuşi ea este supusă rigorilor şi limitelor strategiei şcolare şi spaţiului instituțional şcolar[19]. Nu de puţine ori, în cadrul ei, accentul cade pe caracterul informativ (asimilarea de cunoştinţe religioase) în defavoarea

---

[16] Jan Nicolae, „Clopotul din noaptea de Paști. Pledoarie pentru un reviriment catehetic”, *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), p. 15.

[17] Radu Preda, „Rolul catehetic al laicilor în Biserică. Paradigmă istorică și provocare profetică”, *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), p. 29.

[18] Eugen Jurca, „Catehetica și disciplinele umaniste. Orizonturi interdisciplinare”, *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), p. 21.

[19] Ciprian Bâra, „Roade în proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 82 (1282), 7 aprilie 2009, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/roade-in-proiectul-hristos-impartasit-copiilor-46023.html; data accesării: 21 martie 2018).

celui formativ (ce vizează formarea de creştini practicanţi şi aspiranţi la împărăţia lui Dumnezeu).

Nevoia acoperită de acest proiect provine, pe de o parte din necesitatea urgentă de a oferi copiilor Cuvântul lui Dumnezeu într-o formă atractivă, motivantă, care să le deschidă inimile spre un set de valori autentice într-o lume seculară înţesată de pseudovalori, pe de altă parte din golul care s-a format în societatea românească, după perioada comunistă. Importanţa proiectului rezidă în generaţia care acum se formează şi devine responsabilă pentru viitorul ţării[20].

„Prin proiectul «Hristos împărtăşit copiilor» tinerii de azi au posibilitatea de a cunoaște realitatea lumii în care trăiesc și nu o lume iluzorie pe care le-o oferă televizorul și calculatorul. Ei au posibilitatea cunoașterii de sine, cu aptitudinile și carențele pe care le au, fapt care îi va ajuta la transformarea lor interioară și spirituală și la formarea personalității lor"[21].

Cu ocazia simpozionului de la Arad (2006) a început colaborarea între echipa „Hristos împărtăşit copiilor" şi grupul de cateheţi universitari, mai întâi la nivelul unei expertize şi evaluări a metodei de lucru şi a adaptării în spaţiul românesc, ulterior extinzându-se la organizarea seminariilor de prezentare a programului în eparhii. Întâlnirea de la Bucureşti (2007), dedicată catehezei parohiale, a constituit prilejul propunerii revenirii acesteia în prim-planul preocupărilor sinodale, prin înființarea unui departament de tineret și de cateheză la nivelul Patriarhiei. Nu după mult timp (2008), s-a format o structură catehetică pentru fiecare eparhie, cu un inspector pentru cateheză parohială şi responsabili catehetici la nivelul fiecărui protopopiat, iar la centru, un inspector patriarhal (din 2019 consilier patriarhal) pentru cateheză în cadrul sectorului educaţional la Patriarhiei Române. Deşi această structură nu este pretutindeni perfect funcţională, totuşi prin intermediul ei s-au implementat toate programele catehetice propuse în Biserica Ortodoxă Română[22].

În mesajul adresat participanţilor la primul Simpozion Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", desfăşurat în zilele de 27-28 august 2008 la Bucureşti, Preafericitul Părinte Daniel sublinia că activitatea catehetică, organizată prin noile birouri eparhiale de catehizare a tineretului, are o triplă semnificaţie şi importanţă:

> „În primul rând, această activitate reprezintă o necesitate educativ-misionară, lucrarea Bisericii de transmitere a credinţei noii generaţii fiind o nevoie constantă şi o datorie permanentă: «Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i

[20] Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor» s-a desfăşurat între 1–3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov, *Basilica*, 25 august 2009, http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/; data accesării: 29 mai 2018.

[21] Miron Erdei, „Mijloace moderne de catehizare a copiilor în Biserica și în Şcoala Românească. Proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»", *Revista Teologică*, SN, nr. 2, 2019, p. 132 (studiul poate fi consultat și la adresa: https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/Miron-Erdei-Mijloace-moderne-de-catehizare-a-copiilor-%C3%AEn-Biserica.pdf; data accesării: 23 iunie 2020).

[22] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 9.

oprişi!» (Matei 19, 14 şi Marcu 10, 14). Credinţa curată, ancorată în valorile perene, este antidotul necesar unei societăţi afectate de o criză moral-spirituală profundă, de relativism şi materialism.
În al doilea rând, această lucrare reprezintă o necesitate pastorală, deoarece ora de Religie din şcolile de stat riscă să fie redusă la asimilarea unor cunoştinţe intelectuale didactice. Cateheza parohială are în vedere legătura copiilor cu o comunitate vie, mărturisitoare şi rugătoare, pentru ca predarea Religiei să nu rămână un act de cultură despărţit de cult. Experienţa liturgică şi catehetică a credinţei este foarte importantă, mai ales astăzi, când o mulţime de copii sunt lăsaţi singuri acasă, întrucât părinţii sunt plecaţi la muncă în străinătate. Dacă nici Biserica nu vine în ajutorul lor, integrându-i în această familie spirituală care este parohia, atunci creşterea copiilor va fi marcată de lipsa de afecţiune părintească şi de atmosfera de familie.
În al treilea rând, activitatea de catehizare este o investiţie spirituală pe termen lung. Diferenţa între credinţa creştină vie şi umanismul secularizat se reflectă în faptul că Biserica trebuie să formeze caractere umane pentru toată viaţa şi chiar mai mult: nu doar cetăţeni ai patriei pământeşti, ci şi cetăţeni ai raiului sau ai împărăţiei cerurilor. Am putea spune, deci, o investiţie spirituală pentru eternitate"[23].

Fundamentarea acestui demers instructiv-religios provine din responsabilitatea catehetică, educaţională, pe care parohia şi-o asumă prin preot în actul botezului. Această răspundere nu poate fi complet delegată nici părinţilor nici profesorului de religie din şcoală, întrucât, în calitate de mamă duhovnicească, Biserica nu poate eluda datoria sa educaţională. Ea naşte, recreează în har, formează în Hristos, nu printr-un simplu act sacramental izolat, ci printr-o lucrare continuă, o sinergie a dialogului divino-uman infinit. Aşadar, rațiunea teologică a programului „Hristos împărtăşit copiilor", un program catehetic naţional, care are în titulatura sa un îndemn sacramental, este, evident, educaţia sacramentală, ca temei al celei morale. Fiind un program „baptismal", el se bazează pe mărturisirea şi pe legământul botezului de a fi permanent în comuniune cu Hristos şi de a renunța la lucrurile care ne țin departe de iubirea milostivă a lui Hristos. O comunitate împărtăşită cu Hristos îşi revarsă preaplinul iubirii sale de oameni printr-o consecventă filantropie catehetică, cultivând incluziunea socială a copiilor vulnerabili la diverse riscuri[24].

Constatăm că odată cu lansarea la nivel național a programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor", catehizarea tinerilor devine o misiune prioritară a Bisericii. Educația tinerei generații este cea mai importantă investiţie spirituală. Inițiativele naționale se împletesc cu cele regionale sau locale, se completează și se sprijină reciproc, în efortul comun de a vesti Evanghelia lui Hristos în lume. Și prin

[23] Cf. George Aniculoaie, „Hristos împărtăşit copiilor din toată țara", *Ziarul Lumina*, anul IV, SNat, nr. 199 (1100), 28 august 2008, p. 5 (articolul poate fi vizualizat și al adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-toata-tara-54158.html; data accesării: 21 martie 2018).

[24] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 9.

acest program Biserica arată că nu rămâne indiferentă în faţa provocărilor lumii actuale.

Părintele Constantin Necula ne oferă 10 motive (argumente) pentru continuarea, intensificarea și extinderea lui[25]. Acestea sunt de ordin:

a) pedagogic - este primul proiect de pastorală catehumenală care dă unitate de exprimare mărturiei de credință în parohiile din țară;

b) pastoral - dă semn parohiei că preotul face viu Cuvântul lui Dumnezeu;

c) educațional - permite extinderea la mai toate grupele de vârstă. Prin intermediul lui, familiile au fost aduse la catehizare;

d) metodologic - preotul este familiarizat cu metodologia modernă propusă de programul catehetic. Reprezintă o formă de perfecționare, de a afla informații noi ce țin de domeniile vizate (cateheticii, pedagogiei, psihologiei etc.);

e) metodic - oferă posibile dezvoltări către alte praguri de vârstă, prin structură și articulații metodice;

f) teologic - un conținut ortodox, adaptat la specificul Bisericii noastre;

g) apologetic - singurul program care oferă o alternativă reală la școlile biblice organizate de sectari;

h) mentalitate - modifică mentalitatea pastorală a preotului și a parohiei. Asigură perspectiva dialogului în numele credinței, invită la dialog întreaga comunitate, evită fundamentalismele;

i) cultural – valorifică tradițiile comunităților locale;

j) soteriologic – un program fundamentat biblic, aflat în corelație cu Sfintele Taine, asigură cunoașterea Dumnezeului Celui Viu.

Considerăm că programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” se înscrie în procesul de revigorare a catehezei parohiale. Este parte comună a acestui amplu demers. În acest fel, Biserica își desfășoară activitatea educațională „cu ambele mâini” (ora de religie şi ora de catehizare), într-un raport de complementaritate. Educația religioasă a copiilor, începută în familie, se completează în școală prin ora de religie și se desăvârșește în Biserică prin programele catehetice.

1.2. Complementaritatea cu ora de religie

Proiectul de catehizare *Youth Bible Curriculum* (numit la noi: „Hristos împărtăşit copiilor”) s-a dezvoltat în colaborare cu Bisericile Ortodoxe din ţări ca Albania, Armenia, Bosnia, Georgia, Liban şi Rusia. În aceste ţări s-au tradus, adaptat la specificul şi tradiţia Bisericii locale şi tipărit ghidurile catehetice ortodoxe publicate în limba engleză, avându-i ca autori pe Pr. John Matusiak, Dr. Constance Tarasar şi Valerie Zahirsky. Având în vedere că în aceste ţări nu se predau ore de religie în învăţământul de stat, aşa cum se întâmplă în România, o primă întrebare analizată în cadru dezbaterilor de la Sinaia (8-10 decembrie 2005) a fost dacă este nevoie și în Biserica noastră de o astfel de iniţiativă de revigorare a activităţilor de catehizare.

---

[25] Cf. Constantin Naclad, „Locul Crezului Ortodox în cateheza ortodoxă. Ora de religie și programul «Hristos împărtășit copiilor»”, *2010 Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei Românești. Conferința pastoral-misionară semestrială*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2010, pp. 76-77.

De altfel, întâlnirea de lucru organizată de World Vision România a avut menirea de a creiona motivaţiile şi principiile care trebuie să călăuzească dezvoltarea şi implementarea proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”[26].

La această întâlnire, au participat reprezentanți ai WORDIRECT, ai organizației World Vision şi ai Bisericii Ortodoxe Române.

S-a constatat că răspunsurile rezultate în urma discuţiilor au clarificat raportul care există între **ora de religie din şcoală** şi activitatea de **cateheză din biserică**, cei prezenţi evidenţiind următoarele diferenţe:

a) „activitatea de catehizare se desfăşoară în biserică, la iniţiativa preotului paroh, pentru a spori cunoştinţele religioase ale enoriaşilor, în vederea întăririi lor în credinţă şi în dragoste de Dumnezeu şi aproapele; activitatea de predare a religiei se circumscrie unor norme aplicabile întregului învăţământ de stat şi urmăreşte predarea unor cunoştinţe pe baza unei programe elaborate în acest sens, edificarea spirituală a copiilor (caracterul formativ) fiind deseori greu de realizat sau trecută în plan secund;

b) deoarece nu i se impun restricţii şi rigori specifice unui manual care trebuie să se înscrie în politica dusă în domeniul învăţământului de ministerul de resort, ghidul catehetic are o mai mare flexibilitate, este structurat astfel încât să-i atragă pe copii, stârnindu-le interesul şi captându-le atenţia prin jocuri şi aplicaţii care nu pot fi incluse într-un manual, ci doar într-un auxiliar;

c) faptul că se desfăşoară în biserică şi nu în şcoală, adică într-un spaţiul în care copilului i se mai predau și alte discipline (biologia, fizica, chimia, matematica etc.), conferă orei de cateheză o atmosferă aparte, cadrul oferit de sfintele lăcaşuri sporind atenţia, receptivitatea şi evlavia catehumenului; pictura bisericii şi structura sa arhitectonică, mobilierul bisericesc sau vasele liturgice constituie tot atâtea posibilităţi de a ilustra «pe viu» cele cuprinse în anumite lecţii, avantaj ce uşurează asimilarea de cunoştinţe de către catehumen;

d) cateheza poate fi făcută de preotul paroh sau de către o persoană competentă delegată de acesta; în acest context, parohul are şansa ca la această oră de cateheză să se poată apropia de micii săi enoriaşi, creându-se şi o legătura de suflet ca de la ucenic la duhovnic;

e) în cazul în care se implică un laic în activitatea de catehizare (eventual un absolvent al unei facultăţi de teologie), este de la sine înţeles că acesta o va face de bunăvoie şi cu entuziasm, existând riscuri mai mici de apariţie a unei rutine generate de o muncă prestată pentru un salariu, cum se mai întâmplă uneori în cazul profesorilor de religie;

f) catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile *Hristos împărtăşit copiilor* creează o adevărată emulaţie religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanenţă îndemnat să discute şi să aplice în viaţa de zi cu zi (mai ales în familie) cunoştinţele dobândite prin cateheză.

[26] Cf. Constantin Naclad, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, pp. 1-2.

Concluzia este că ora de religie și cateheza din parohii se afla în raport de complementaritate şi nu de concurență”[27].

Așadar, programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” este un program instructiv complementar orei de Religie. Relaţia dintre ora de religie şi ora de cateheză propusă prin acest proiect este una de complementaritate, pentru că scopul final este acelaşi (formarea caracterului religios moral creştin, ca viaţă în Hristos prin Duhul Sfânt), cateheza având, totuşi, unele avantaje majore. Ora de cateheză nu este constrânsă de o strategie externă sau exterioară Bisericii, ci este parte a misiunii Bisericii. Nu este constrânsă de timp şi nici de spaţiu, întrucât preotul poate folosi pentru buna desfăşurare a acestui proiect spaţiul eclezial şi, de asemenea, prin aceste ore de cateheză se oferă copilului o viziune asupra învăţăturii creştine, care depăşeşte vârsta şcolii şi care se doreşte să fie fundament pentru tot restul vieţii. Totodată, prin aceste ore desfăşurate în biserică, copilul va rămâne în permanentă legătură cu Biserica. Proiectul se adresează copiilor pentru că ei sunt cei mai expuşi la pericolul secularizării şi, de asemenea, ei vor fi enoriaşii de mâine ai fiecărei parohii, cei care oferă un viitor Bisericii[28].

În procesul de conturare a personalităţii unui copil,

> „educaţia moral-religioasă are un rol esențial, pentru că începe prin a educa sufletul. Fără o educaţie adresată sufletului, omul nu s-ar putea dezvolta în armonie cu principalele repere ale vieţii. De aceea, educaţia religioasă trebuie începută în şcoală şi continuată, constant, şi în afara ei. [...] Pentru o aprofundare a cunoştinţelor şi deprinderilor dobândite în cadrul orelor de religie, e necesar însă ca acest tip de educaţie să se realizeze şi în afara şcolii, respectiv în parohii şi biserici, astfel încât elevii să intre, în mod practic, în contact cu învăţăturile Bisericii, să le înţeleagă şi să le treacă prin filtrul gândirii şi al sufletului. Exemple de bună practică, din acest punct de vedere, sunt orele de cateheză realizate în parohiile din întreaga ţară, în cadrul proiectului naţional «Hristos împărtăşit copiilor». Scopul orelor de cateheză este acela de a-i ajuta pe copii să devină creştini practicanţi, prin transmiterea, chiar de la vârste fragede, a învăţăturilor biblice”[29].

Complementaritatea cu ora de religie este susținută și de faptul că programul oferă acea componentă pe care şcoala o oferă într-o mai mică măsură. Este vorba de dimensiunea practică, interactivă, care permite copilului să descopere în Biserică mediul propice pentru dezvoltarea lui sufletească. Oferă acea latură a educaţiei religioase care lipseşte, relaţia efectivă cu Biserica, deoarece este un program adresat Bisericii, spaţiului eclezial. Considerăm că e un program care își

---

[27] Vasile Gordon, „Simpozion cu temă catehetică: «Hristos împărtășit copiilor»”, *Vestitorul Ortodoxiei*, anul XVI, nr. 371-372, 31 ianuarie 2006, p. 8.

[28] Ciprian Bâra, „Roade în proiectul «Hristos împărtășit copiilor»” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educațional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 82 (1282), 7 aprilie 2009, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/roade-in-proiectul-hristos-impartasit-copiilor-46023.html; data accesării: 21 martie 2018).

[29] Otilia Bălinişteanu, „Cateheza completează ora de religie”, *Ziarul Lumina*, 13 august 2010, http://ziarullumina.ro/cateheza-completeaza-ora-de-religie-24402.html; data accesării: 25 mai 2018.

propune și reușește ca Biserica să devină un spaţiu în care copilul creşte în Hristos, în care îşi dezvoltă abilităţile de creştin şi îşi asumă credinţa pe care o mărturiseşte pentru tot restul vieţii[30].

Fundamentarea scripturistică a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” este un alt argument care asigură complementaritatea cu ora de religie. Ghidul catehetic, care este fundamentat scripturistic, propune un stil interactiv, practic și centrat pe copil cu aplicabilitate directă în viața de acasă, familie, școală și societate. Într-o cercetare recentă de specialitate s-a concluzionat că inițierea și implicarea elevilor în cunoașterea și interpretarea textelor biblice conduce la dezvoltarea capacității de argumentare biblică a învățăturilor de credință creștină, la formarea de abilități în utilizarea textului biblic și, în mod special, la modificări comportamentale dezirabile: creșterea frecvenței participării la sfintele slujbe, lectura sistematică a Bibliei, mai buna conștientizare a importanței cunoașterii regulilor de interpretare a textelor biblice, modificări în planul relațiilor cu cei din jur, implicarea în viața parohiei, disponibilitate pentru acțiuni caritabile[31]. Complementaritatea este cerută de ponderea sporadică a prezenței textului scripturistic în programa școlară, chiar dacă majoritatea conținuturilor învățării la religie sunt fundamentate pe Sfânta Scriptură. În acest caz, caracterul informativ și formativ al textului biblic este valorificat la fiecare oră de cateheză.

Ținând cont de faptul că adolescenții sunt în perioada identificării unor modele, familia, școala, Biserica și comunitatea reprezintă criterii în alegerea acestora. Demersul este în bună măsură dependent de tipul de educație, de specificul grupului de prieteni, de promovarea unor modele în mass-media. Și în acest context, ora de religie are menirea de a prezenta modele biblice drept reper axiologic în formarea comportamentului religios-moral[32]. Considerăm că această menire se realizează mult mai ușor și mai eficient prin intermediul catehezei din Biserică, unde fiecare întâlnire este axată pe parcurgerea unui fragment scripturistic. Interacțiunea este inițiată de participanți, pe baza conținutului biblic.

În etapa de început a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” s-au înregistrat unele temeri ale profesorilor de religie, generate de o înțelegere concurențială a programului, o posibilă pierdere a orei de religie, implicit a locului de muncă. Această abordare nejustificată, avea să fie lămurită odată cu dezvoltarea în timp a proiectului catehetic.

Programul catehetic în sine nu suplinește ora de religie, ci o sprijină și o întregește, prin varietatea posibilităților pe care le asigură, atât prin ora de cateheză

---

[30] George Aniculoaie, „Răspunsuri duhovniceşti: Educarea copiilor, misiune a preotului” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul VI, SNat, nr. 125 (1627), 3 iunie 2010, p. 5 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/raspunsuri-duhovnicesti-educarea-copiilor-misiune-a-preotului-28188.html; data accesării: 21 martie 2018).

[31] Dorin Opriş, „Informativ, formativ și educativ în utilizarea textului biblic în studiul religiei. Cercetare-acțiune”, în Dorin Opiș, Monica Opriş, *Religia și educația de mâine. Cercetări pedagogice*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013, pp. 201-226.

[32] Dorin Opriş, *Ipostaze ale utilizării textului biblic în educația religioasă.Teorie, aplicații, cercetare,* ediția a II-a, Ed. Sf. Mina, Iași, 2010, p. 226.

în biserică, cât și prin celelalte activități conexe (ateliere de creație, tabere, excursii tematice, activităţi caritative, sportive și recreative etc.). Aceste activităţi sunt, de fapt, o continuare a orei de religie, a ceea ce se începe în şcoală şi se desăvârşeşte în Biserică. Prezența activă a elevului la ora de religie este o premisă a participării lui active la viața liturgică a Bisericii. Și, în mod reciproc, un elev atașat de valorile credinței, prezent în lucrarea didactică și liturgică a Bisericii, va manifesta o atenție sporită la orele de religie. De altfel, s-a constatat că părinții elevilor incluși în programele catehetice ale Bisericii au fost primii care au optat pentru frecventarea orei de religie[33], argumentând necesitatea existenței orei de religie în școală. Tot ei au fost cei care s-au solidarizat, înființând Asociația Părinți pentru Ora de Religie (APOR).

Și pe baza acestui raționament, considerăm ca nu există o suprapunere de competențe și nu este vorba de o anumită competitivitate între instituții, ci de un efort conjugat, de o lucrare didactică sinergică în cadrul aceleași Biserici.

Concluzia ne-o oferă profesorul Constantin Cucoș care, comparând educaţia religioasă cu activitatea de catehizare, pornind de la o serie de criterii, a ajuns să postuleze că:

> „cele două parcursuri de formare prezintă (la nivel de obiective, conţinuturi, proceduri, funcţionalităţi etc.) atât continuităţi, similarităţi, dar şi deosebiri, particularităţi (desigur, nu radicale). Chiar dacă acestea se realizează în cadre diferite, de către actori diferiţi, se pot complementa fericit şi se dovedesc a fi deosebit de utile pentru maturizarea spirituală a persoanelor. Mai mult decât atât, în acest joc al asemănării şi diferenţei este de aşteptat o stimulare reciprocă a aportului lor educogen pe linia creşterii amplitudinii, calităţii şi responsabilităţii formării religioase”[34].

1.3. Principii didactice utilizate[35]

După cum ne este cunoscut, scopul proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” este acela de a susţine activitatea de catehizare a copiilor și a tinerilor și de a le transmite, încă de la cele mai mici vârste, învăţăturile biblice, ajutându-i, astfel, să atingă maturitatea întru credinţă. El se adresează copiilor cu vârste cuprinse între 6 şi 18 ani şi are ca obiectiv, pe de o parte, aducerea lor mai aproape de Cuvântul lui Dumnezeu şi de Biserică, pe de altă parte, modelarea sufletelor, după chipul lui Hristos.

---

[33] Ne referim la anul 2015, când părinții elevilor au fost nevoiți pentru prima dată să-și exprime opțiunea cu privire la ora de religie prin intermediul cererii de înscriere.

[34] Constantin Cucoș, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (III)”, *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 257 (1158), 4 noiembrie 2008, p. 4. (articolul poate fi consultat și la adresa: http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-catehizarea-diferente-particularitati-continuitati-iii--51591.html; data accesării: 25 martie 2018.

[35] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din Sorin Lungoci, „Principii şi definiri ale pedagogiei creştine prin proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului*, SN, anul XXII (LXI), nr. 4-6 (2011), pp. 53-62 (studiul poate fi vizualizat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2012/09/Altarul-Banatului-4-6-2011.pdf; data accesării: 1 iunie 2018).

„Această construcție spirituală poate fi comparată, într-un anume fel, cu zidirea unei case: dacă se realizează după un plan bine întocmit, respectându-se normele de bază ale construirii, va rezulta o clădire trainică şi frumoasă; dacă se construieşte la întâmplare, fără a se respecta legile tehnologice, va rezulta, dimpotrivă, o clădire şubredă, nelocuibilă. Astfel se întâmplă şi cu rezultatele catehizării, atât în Şcoală, cât şi în Biserică. Acolo unde se cunosc şi se respectă principiile de bază ale educaţiei creştine, concomitent, desigur, cu aplicarea corectă a metodelor şi mijloacelor de predare-învăţare, finalitatea actului catehetic va fi una optimă. Şi, dimpotrivă, când nu se cunoaşte metodologia sau nu se instrumentează corespunzător, rezultatele sunt slabe, catastrofale chiar”[36].

Pentru o bună fundamentare a demersului nostru, ne-am propus identificarea şi prezentarea principiilor didactice care stau la baza implementării programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. În același timp, vom avea în vedere câteva precizări terminologice necesare contextului de faţă.

1.3.1. Definiții și delimitări

a) **Pedagogia creştină** este „ştiinţa care, bazându-se pe cunoaşterea psihologică religioasă a tânărului creştin şi ţinând seama de idealul moral creştin, descoperit de Dumnezeu, stabileşte un sistem de principii, prin care se aplică educaţia creştină în vederea formării caracterului (religios-moral), în cadrul libertăţii morale şi al harului divin”[37].

b) **Principiile didactice** sunt „norme generale pe care se întemeiază procesul de învăţământ, asigurând condiţiile necesare îndeplinirii scopurilor şi obiectivelor pe care le urmăreşte în desfăşurarea sa. În proiectarea, desfăşurarea, evaluarea şi ameliorarea unei lecţii, aceste principii se întrepătrund, între ele existând o strânsă interdependenţă”[38].

Aşadar, ele sunt „norme generale care stau la baza proiectării, organizării şi desfăşurării activităţilor de predare-învăţare, în vederea realizării optime a obiectivelor educaţionale”[39].

În acest cadru, se impune să facem o distincţie între *principiile pedagogice* şi *principiile didactice*. Astfel, în timp ce *principiile pedagogice* reprezintă norme cu valoare strategică şi operaţională, care vizează nivelul proiectării generale (un cod de norme cu valoare de previziune şi de prospectare), având ca scop optimizarea procesului de învăţământ în ansamblul dimensiunilor sale, funcţionale-structurale-operaţionale, *principiile didactice* au în vedere eficienţa programării didactice în relaţia directă profesor-elev, prin acţiuni practice de predare-învăţare-evaluare[40].

[36] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.111.
[37] Mihail Bulacu, *Pedagogia creştin-ortodoxă,* Ed. Şcoala Brâncovenească, Constanţa, 2009, p. 31.
[38] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 51.
[39] Vasile Preda, „Principiile didacticii – în viziunea psihologiei educației și dezvoltării”, în Miron Ionescu, Ioan Radu (ed.), *Didactica modernă*, ediţia a II-a revizuită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 64.
[40] Sorin Cristea, *Dicţionar de pedagogie*, Ed. Litera Internaţional, Chişinău-Bucureşti, 2000, p. 298.

Se cuvine încă de la început să precizăm faptul că sintagma *Principii didactice* face referire la normele care stau la baza strategiei învăţământului sau la începutul acesteia.

c) **Metodele didactice/de învăţământ** reprezintă o suită de operaţii (un ansamblu de procedee, tehnici şi căi) în vederea atingerii obiectivelor pedagogice propuse. Etimologic, cuvântul provine din grecescul *μετά* („spre”) şi *ὁδός* („cale”) şi înseamnă „calea spre”, „drumul către”[41].

Astăzi, se observă o tendinţă de a trasforma şi optimiza metodele didactice în sensul creşterii eficienţei lor educaţionale. Cu toate acestea, utilizarea unei metodologii didactice nu se poate realiza plenar decât într-un sistem aflat în rezonanţă cu pedagogia divină, la care se raportează şi pe care o valorifică în contexte educaţionale diferite[42].

d) **Formele** sunt anumite mijloace practice (cadru organizatoric) de predare-învăţare: lecţia, cateheza, vizite, excursii etc.

e) **Mijloacele didactice** reprezintă instrumentarul auxiliar care facilitează transmiterea şi asimilarea cunoştinţelor (textul biblic, icoana, obiecte de cult, harta, casetele audio-video, calculatorul etc.)[43].

De asemenea, considerăm oportun să adăugăm faptul că metodele şi mijloacele didactice sunt subordonate principiilor, iar nu invers. Realizarea optimă a catehizării presupune respectarea principiilor şi folosirea adecvată a metodologiei didactice.

1.3.2. Principiile didactice şi catehetice aplicate în proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”

În privinţa avantajelor utilizării principiilor didactice în procesul catehetic, sub aspect general, şi în programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, sub aspect particular, acestea sunt evidente, întrucât complexitatea actului catehetic (de învăţământ) presupune o strategie clară, bine definită. Altfel, se cade uşor în rutină, derizoriu şi amatorism. Unul dintre marile pericole ale ignorării principiilor în timpul predării conţinutului religios este alunecarea pe panta improvizaţiilor spontane, riscându-se, astfel, pierderea firului logic al expunerii. Desigur, orice catehet bun recurge adeseori la anumite digresiuni, „paranteze”, consideraţii personale. Acestea sunt binevenite, atât pentru elevi, cât şi pentru catehet, dat fiind faptul că o lecţie se recomandă a fi presărată cu anumite elemente care destind oarecum atmosfera. Frecvenţa improvizaţiilor, însă, nu trebuie să depăşească limitele admise la nicio cateheză, care, în structura ei psiho-pedagogică, trebuie să poarte pecetea limpezimii, atât sub raportul conţinutului, cât şi al modalităţilor de expunere. Împlinirea acestor deziderate nu se poate face decât prin aplicarea inteligentă a principiilor. În aceeaşi ordine de idei, trebuie avut în vedere şi faptul că demersul catehetic se adaptează mereu la condiţiile actuale ale vieţii, în general.

[41] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 63.
[42] Dorin Opriş, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2010, p. 191.
[43] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.113.

Adaptarea nu se face, însă, la întâmplare. Catehetul va ţine seama de realităţile cotidiene, luând în considerare principiile didactice, astfel încât elevul să asimileze cât mai adecvat cele primite, cu condiţia ca acestea să fie respectate[44].

Prezentarea principiilor didactice. Pentru ca programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” să se desfăşoare în condiţii optime, trebuie să se ţină seama de principiile adecvate legilor de dezvoltare a raţiunii, voinţei şi sentimentului copiilor şi tinerilor şi structurii conţinutului catehetic.

Cele mai eficiente principii didactice şi catehetice, aplicate în proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”, sunt următoarele: *principiul hristocentric (teocentric), principiul eclesiocentric, principiul autonomiei şi respectării libertăţii individuale, principiul respectării particularităţilor de vârstă şi individuale (psihologic), principiul motivaţiei (al învăţământului interesant şi plăcut), principiul temeiniciei şi durabilităţii, principiul intuiţiei, principiul participării conştiente şi active* şi *principiul îmbinării teoriei cu practica*.

Fără a intra în detalii descriptive, vom face anumite consideraţii de ordin practic, prevăzute în strategia de aplicare a programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”.

1.3.2.1. Principiul hristocentric (teocentric). Cateheza, în strânsă legătură cu predica, are în vedere aceeaşi temă centrală a propovăduirii: Hristos-Dumnezeu şi Evanghelia Sa. Numim acest principiu şi „teocentric” pentru a nu se crea impresia greşită că celelalte două persoane ale Prea Sfintei Treimi, Tatăl şi Duhul Sfânt, ar fi ignorate[45].

Noul Testament, în mod special Evanghelia după Ioan şi Sfântul Pavel, acordă un loc important prezenţei şi lucrării lui Dumnezeu Tatăl în iconomia mântuirii. În primul capitol al Epistolei către Efeseni, se realizează o recapitulare a întregii iconomii dumnezeieşti, în care este scos în evidenţă faptul că totul s-a desfăşurat în urma hotărârii Tatălui şi totul se săvârşeşte prin voia Lui, El fiind Cel care „toate le-a supus sub picioarele Lui (Hristos) şi, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii“ (Efeseni 1, 22)[46].

Nu întâmplător, Sfântul Apostol Pavel ne avertizează într-un mod fără echivoc: „Nu ne propovăduim pe noi înşine, ci pe Hristos!” (II Cor. 4, 5). Prin întrupare, Hristos a împlinit pe pământ voia Tatălui, iar Duhul Sfânt, prin energiile dumnezeieşti, ne întăreşte continuu, pentru receptarea Revelaţiei. Prezenţa lui Hristos în lume este de „la început” (In. 1,1) şi „toate prin El s-au făcut” (In. 1,3). Tot timpul, Dumnezeu Fiul îşi desfăşoară lucrarea mântuitoare nu prin raportare la voia Sa, ci la voia Tatălui. Catehetul îl prezintă pe Hristos prin intermediul conţinutul biblic inclus în ghidurile catehetice. Participanţii la program învaţă despre activitatea mântuitoare a lui Hristos: întruparea, viaţa, minunile, jertfa pe cruce, învierea, arătările după înviere, înălţarea la

---

[44] *Ibidem*, pp. 115-116.
[45] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.125.
[46] Constantin Coman, „Părintele duhovnicesc - reconsiderare eclesiologică”, *Ziarul Lumina*, 7 octombrie 2012, http://ziarullumina.ro/parintele-duhovnicesc-reconsiderare-eclesiologica-75774.html; data accesării: 12 iunie 2018.

cer, trimiterea Duhului Sfânt în lume, prezenţa Lui reală în lume, în Sfânta Euharistie etc. În acest sens, ilustrative sunt lecţiile cuprinse în ghidul catehetic pentru vârsta de 9 - 10 ani: „Naşterea Domnului”, „Botezul lui Iisus”, „Intrarea Domnului în Ierusalim”, „Hristos a murit pe cruce”, „Hristos a Înviat!”, „Iisus Hristos, Dătătorul de viaţă nouă”, „Hristos a venit pentru toţi oamenii”, „Hristos S-a înălţat la cer” şi „Pogorârea Duhului Sfânt”[47].

Iisus este înţeles de către copii ca Mântuitorul Suprem, care S-a întrupat pentru firea noastră cea căzută în păcat, pentru a se face pildă de urmat. Hristos este centrul vieţii noastre. Însăși denumirea programului catehetic, „Hristos împărtăşit copiilor”, este un îndem și o invitație la o viața de comuniune și cuminecare cu Hristos.

Considerăm că principiul hristocentric susţine o educaţie religioasă capabilă să modeleze societatea prin încrederea deplină în posibila regenerare continuă a omului, sub asistenţa harului divin[48].

1.3.2.2. Principiul eclesiocentric. Potrivit acestui principiu, catehetul prezintă la ora de cateheză învăţătura Bisericii noastre strămoşeşti. Acesta are posibilitatea să cultive sentimente de dragoste, respect şi admiraţie faţă de Biserică, insuflându-le elevilor convingerea că doar în acest mod îi poate ajuta la formarea deplină a personalităţii, la clarificarea şi manifestarea autentică a propriei vocaţii, precum şi la dobândirea mântuirii. Principiul eclesiocentric asigură fidelitatea faţă de păstrătoarea Evangheliei, Biserica - Trupul Său[49].

Prin acest proiect, se realizează aducerea Sfintei Scripturi, a Cuvântului lui Dumnezeu, în viaţa tinerilor la modul concret, pentru ca aceştia să înţeleagă faptul că în Sfânta Scriptură se află izvorul tuturor celorlalte învăţături. Catehetul foloseşte pentru buna desfăşurare a acestui proiect spaţiul eclezial şi, de asemenea, prin aceste ore de cateheză se oferă copilului o viziune asupra învăţăturii creştine, care depăşeşte vârsta şcolii şi care se doreşte a constitui fundamentul pentru tot restul vieţii. De asemenea, prin aceste ore desfăşurate în biserică, copilul va rămâne în permanentă legătură cu Biserica. Specificul grupului catehetic în raport cu alte grupuri de interes sociologic, terapeutic sau psihosocial, constă în prezenţa lui Hristos în mijlocul celor adunaţi în numele Lui şi a Duhului Adevărului, care-i luminează şi călăuzeşte spre o mai profundă înţelegere a realităţilor spirituale şi spre o adâncire a comuniunii ecleziale[50].

Catehizarea se face în Biserică, nu doar în sensul de lăcaş, ci şi în sensul de *comunitate*, care adună la un loc pe cei botezaţi. Prin urmare, „adunarea” nu presupune doar strângerea oamenilor într-un spaţiu fizic determinat, ci şi comuniunea în dobândirea aceleiaşi învăţături mântuitoare. În consecinţă,

[47] Lecţiile (17, 18, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36) sunt cuprinse în Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu” (9-10 ani), trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006.

[48] Dorin Opriş, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2010, p. 177.

[49] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.126.

[50] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediţia a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006, p. 185.

catehizarea autentică presupune propovăduirea credinţei autentice, care este a Bisericii celei una[51].

Un aspect important în respectarea principiului eclesiocentric îl constituie nevoia promovării în plan educaţional a metodei sintetice, integratoare, propriei Bisericii, care este rodul unei perspective unitare a realităţii, principiul eclesiocentric susţinând şi reluarea continuă a dialogului de iubire a omului cu Dumnezeu, ca răspuns la iubirea Lui faţă de întreaga creaţie[52].

1.3.2.3. Principiul autonomiei şi respectării libertăţii individuale.

Libertatea își are originea în actul creației. De la început, omul a fost creat ca o ființă liberă, oferindu-i-se posibilitatea de a-L alege sau nu pe Dumnezeu în procesul de mântuire. Omul este ființa care decide. În baza libertăţii primite de la Dumnezeu, omul dispune sau nu de propria sa autonomie. El decide să se conducă singur, după propriile repere, sau să fie sub o altă autoritate. Dumnezeu respectă libertatea totală pe care i-a dăruit-o omului, nu obligă persoana să-L urmeze, nu pătrunde forțat în sufletul lui, își semnalizează prezența în mod discret, lăsându-i omului posibilitatea de a alege: „Iată stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine” (Apocalipsă 3, 20)[53].

Pentru om, libertatea este darul cel mai de preţ de pe lume, căci fără acest bun comun, omul ar înceta să fie om, iar viaţa lui, individuală sau socială, pierde orice semnificaţie. Prin urmare, libertatea este condiţia fundamentală a oricărei dezvoltări, este condiţia dezvoltării plenare a persoanei[54].

A fi liber înseamnă *a te mişca în voie*, dar în *interiorul* lui Dumnezeu, Care este infinit; libertinajul e şi el un fel de libertate, dar exterioară şi potrivnică lui Dumnezeu, care te face rob patimii şi se opune lui Dumnezeu, libertăţii în duhul Lui[55].

Libertatea autentică nu se dezvoltă însă decât în adevăr, în Adevărul Absolut, de fapt. Mântuitorul Iisus Hristos a spus-o pe înţelesul tuturor: „Adevărul vă va face liberi!” (Ioan 8, 32). Iar Adevărul Absolut este El Însuşi, căci tot El a zis: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa” (Ioan 14, 6). „Libertate” în afara Evangheliei înseamnă, de fapt, *libertinaj*, cu întreaga suită de atitudini imorale, în care se complac, din păcate, mulţi tineri din zilele noastre. După cum credinţa religioasă nu are demnitate valorică dacă nu se bazează pe adeziunea liberă a persoanei, actul catehetic nu se împlineşte fără ataşamentul benevol al învăţăcelului faţă de conţinutul său şi faţă de cel care-l propune. Apropierea de sufletele copiilor trebuie făcută cu totală precauţie şi iubire. Aşadar, trebuie manifestată *convingere*,

---

[51] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.126.

[52] Dorin Opriş, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2010, p. 179.

[53] Constantin Cucoş, *Educaţia religioasă. Repere teoretice şi metodice,* ediţia a II-a, Ed. Polirom, Iaşi, 2009, p. 242.

[54] Gabriel Albu, *Introducere într-o pedagogie a libertăţii. Despre libertatea copilului şi autoritatea adultului,* Ed. Polirom, Iaşi, 1998, p.79.

[55] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediţia a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006, p. 28.

nu *constrângere*, pentru ca, în virtutea deplinei libertăţi, copiii să adere cu dragoste la mesajul demersului catehetic. Pe de altă parte, nu există, totuşi, exercitare a educaţiei fără influenţare, direcţionare şi intenţionalitate[56].

În cazul de faţă, *principiul autonomiei şi respectării libertăţii individuale* presupune să avem în vedere acceptarea sau nu a exigenţelor catehetice care decurg din programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. De la început, proiectul catehetic a apelat la atitudinea liber-consimţită din partea participanților. Dacă la școală există o formă de constrângere, la Biserică această „constrângere” este dată de calitatea actului catehetic. Programul catehetic presupune nu o altă oră de religie, ci o cateheză captivantă, atractivă, ziditoare pentru copii, într-o atmosferă relaxantă, dar plină de evlavie. Coparticiparea liberă la orele de cateheză și la celelalte activități conexe guvernează întregul program.

1.3.2.4. Principiul respectării particularităţilor de vârstă şi individuale.

Numit şi principiul accesibilităţii sau psihologic, presupune ca toate etapele de implementare ale programului de catehizare să fie corelate constant cu posibilităţile de receptare ale elevului. Acest principiu este cel mai des amintit atunci când ne raportăm la intrumentele catehetice ale programului. Ghidurile catehetice folosite în cadrul proiectului sunt concepute într-un limbaj aflat în concordanţă cu nivelul de înţelegere al fiecărei vârste, cuprinse între 6 şi 18 ani. Preotul catehet, ajutat de cercetările actuale ale stadiilor dezvoltării psiho-fizice ale elevilor, poate adapta exigenţele didactice la vârsta şi nivelul de înţelegere al copiilor. De altfel, ghidurile se adresează fiecărui nivel în parte. Totodată, se ține cont de mediul familial din care provin elevii, de nivelul pregătirii anterioare, de capacitatea intelectuală, precum şi de diverse alte particularităţi ale acestora[57].

Chiar dacă nu sunt epuizate conținuturile într-o oră, aşa cum sunt ele prevăzute în ghidurile catehetice, important este ca ceea ce predăm să poată fi înţeles, asimilat, reţinut şi aplicat în viaţă cu folos. Mulţimea informaţiilor nu trebuie să fie descurajatoare pentru elevi. Catehetul va selecta din ele atât cât este necesar pentru o întâlnire, urmând ca restul materialului să fie utilizat pe parcursul altei ore de cateheză, potrivit cu râvna, interesul şi nevoile fiecăruia. El trebuie să dozeze foarte bine materia pe care o predă, în aşa fel încât asimilarea să se facă în condiţii optime. Doar aşa se pot preîntâmpina anumite neajunsuri în rândul elevilor, cum ar fi saturaţia, surmenajul, învăţarea mecanică, dezinteresul, atitudinea pasivă, indiferenţa, stagnările în dezvoltarea psihică etc. Un exemplu de utilizare a acestui principiu, ni-l oferă Însuşi Mântuitorul, care a ținut cont întotdeauna la mentalitatea, cunoştinţele şi preocupările celor cărora le vorbea. Într-un fel a vorbit cu cei simpli (femeia samariteancă), în alt fel cu cei erudiți (Nicodim), autoritar cu Petru cel impulsiv, dar plin de tandreţe cu Zaheu, vameşul cel smerit[58].

---

[56] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.118.

[57] Sorin Lungoci, „Principii şi definiri ale pedagogiei creştine prin proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului*, SN, anul XXII (LXI), nr. 4-6 (2011), p. 57.

[58] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.119.

Pentru realizarea accesibilităţii cunoştinţelor, se recomandă, cu prioritate, ca demersul să se facă progresiv, de la uşor la greu, de la cunoscut la necunoscut, de la concret la abstract, de la particular la general, de la simplu la complex[59].

1.3.2.5. Principiul motivaţiei (al învăţământului interesant şi plăcut). Motivaţia învăţării reprezintă o sumă de idealuri, interese şi mobiluri care capacitează dorinţa şi efortul de asimilare a cunoştinţelor. Principiul motivaţiei se identifică cu însuşi scopul educaţiei creştine. Aceasta urmăreşte dezvoltarea convingerii că viaţa creştină autentică este căutarea lui Dumnezeu, permanent, cu dorinţa de a ajunge la cunoaşterea Lui şi la desăvârşirea sufletului[60]. Motivaţia mai este numită şi „motorul învăţării”, întrucât pune în mişcare raţiunea, voinţa şi sentimentele elevului, menţinând atenţia voluntară[61].

Copiii pot fi motivaţi prin două căi: 1. *calea exterioară* (*competiţia, încurajarea, lauda, recompensa*, pe de o parte, iar pe de altă parte, *mustrarea, ameninţarea, pedeapsa* etc.); 2. *calea interioară* (*curiozitatea de a şti cât mai multe, dorinţa de a fi competitiv* etc.). Desigur că, dacă ar fi să alegem, dintre mijloacele care ţin de calea constrângerii şi cele care ţin de calea convingerii, vom opta întotdeauna pentru cele din urmă, cultivând, astfel, motivaţia internă, ca suport trainic al educaţiei religioase[62].

Preotul catehet are la îndemână o serie de căi de stimulare a elevilor, şi anume: organizarea unor excursii temetice, pelerinaje la biserici, mănăstiri sau la alte obiective de interes specifice zonei, oferirea de mici premii sau cadouri (icoane, cărţi, rechizite şcolare, dulciuri etc.), aprecierea publică în biserică în faţa credincioşilor, afişarea publică a produselor realizate la cursul catehetic (expoziţii de icoane, desene, reprezentări, diverse obiecte etc.), cooptarea lor în săvârşirea slujbelor religioase (rostirea crezului, a apostolului, executarea răspunsurilor liturgice, aprinderea lumânărilor, tăierea anafurei, pregătirea cădelniţei etc.), pregătirea şi susţinerea unor concerte de colinde, scenete biblice, implicarea acestora în desfăşurarea unor activităţi filantropice, precum şi implicarea în alte activităţi cu caracter formativ şi recreativ: audiţii şi vizionări, activități sportive, diverse jocuri, cercuri de pictură, literatură, muzică, folclor, teatru etc.[63].

Este cunoscut faptul că, o disciplină de învăţământ este interesantă şi plăcută, dacă prezentarea ei atrage, convinge şi zideşte. Atunci elevii învaţă cu plăcere şi sunt atenţi, întrucât asimilează cu uşurinţă cunoştinţele transmise. În ce priveşte conţinutul catehetic, conform programul „Hristos împărtăşit copiilor”,

---

[59] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 53.

[60] Carmen Maria Bolocan, *Catehetica şi didactica religiei: interferenţe şi deosebiri,* Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2008, p. 148.

[61] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, ediția a II-a, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p 53.

[62] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.121.

[63] Aceste activităţi sunt sugerate în *Ghidul practic,,Centrul parohial pentru copii şi tineri”*, apărut cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel la Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă în 2008, 16 p.

pentru a-l face interesant şi plăcut, catehetul poate şi trebuie să convingă prin utilizarea celor mai adecvate metode (metodele activ participative sunt cele care asigură un grad ridicat de motivare), prin valorificarea mijloacelor moderne, printr-o disponibilitate evidentă spre dialog, printr-un conţinut riguros selectat și adaptat nivelului de înțelegere, printr-un limbaj accesibil, o prezență duhovnicească agreabilă, printr-o dragoste sinceră pentru activitatea în sine şi pentru cei cărora le-o propune etc.

Un alt element demn de reţinut este şi acela că o cateheză interesantă și atractivă presupune o viziune inovatoare. Copilul doreşte să se detaşeze de tiparele existente în şcoală. El nu mai vrea o altă oră de religie, care îşi are limitele şi neajunsurile ei. La biserică nu mai există constrângerea vreunei note. El vine aici din plăcere, pentru a afla lucruri noi. Se aşteaptă să găsească altceva. De aceea, preotul este chemat, ca prin tactul său pastoral şi prin experienţa sa didactică, să asigure un climat psiho-afectiv relaxant. O atmosferă prietenească de dragoste, încredere şi bucurie duhovnicească are ca efect consolidarea grupului, asigurarea continuităţii lui, stimulează gândirea, creativitatea, comunicarea, oferă echilibru interior, încredere personală în exprimarea opiniilor, favorizează propria cunoaştere, *deschide şi menţine gustul copilului pentru Biserică şi pentru cele Sfinte*[64].

1.3.2.6. Principiul temeiniciei şi durabilităţii are în vedere finalitatea actului catehetic. Însușirea cunoștințelor este temeinică atunci când elevii sunt capabili să le valorifice, să le aplice, în contexte diferite. Durabilitatea cunoștințelor învățate depinde de modul în care acestea sunt reluate și utilizate, în timp, în situații noi[65].

Catehizarea propusă prin programul „Hristos împărtăşit copiilor” devine durabilă dacă se va ține cont de celelate principii enunțate. O componentă importantă a acestui principiu este dată de reflectarea firească a celor însușite în formarea deprinderilor, a competențelor și comportamentelor specifice vieţii moral-creştine. În acest context, mai mult decât în altele, aspectul formativ este urmărit cu predilecție. Prin fundamentarea scripturistică, orice conținut predat deschide perspectiva valențelor formative.

Prin respectarea principiului temeiniciei şi durabilităţii (*trăiniciei*), din punct de vedere practic, înţelegem, pe de o parte, predarea acelor conținuturi care ţin de esenţa creştinismului, pe de altă parte, instrumentarea modalităţilor optime de predare-învăţare. Astfel, odată cu transmiterea învăţăturilor fundamentale, potrivit curriculumului biblic, se vor stimula corespunzător procesele de memorare. Sunt cunoscute două căi: memorarea mecanică şi cea logică. Evident, este recomandată cea de-a doua, întrucât este întemeiată pe înţelegere. Este adevărat că anumite lucruri se învaţă uneori mecanic (de exemplu rugăciunile, versetele

[64] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediția a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006, p. 180.

[65] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, ediția a II-a, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 51.

scripturistice). Odată cu repetiţiile şi recapitulările, durabilitatea memorării învăţăturilor de bază poate fi favorizată şi de exerciţii, comparaţii, eşalonări, examinări etc.[66]. Dacă învăţarea se face intuitiv, respectându-se particularităţile de vârstă, dar şi în mod activ, conştient, sistematic, continuu şi orientat spre practică, atunci cunoştinţele religios-morale vor fi temeinic însuşite[67].

1.3.2.7. Principiul intuiţiei presupune realizarea unităţii dintre senzorial şi raţional, concret şi abstract, particular şi general. Accesul în lumea credinţei se face prin simţuri, prin cunoaşterea concretă, senzorială, care este baza abstractizării şi generalizării cunoştinţelor.

Principiul intuiţiei facilitează enorm înţelegerea adevărurilor de credinţă care, prin natura lor, sunt suprasensibile, iar pentru a fi accesibile trebuie să apelăm mereu la materialul intuitiv. Însuşi Mântuitorul a utilizat acest principiu, în parabolele pe care le-a rostit: „Şi fără pildă nu le grăia nimic” (Mt. 13, 34)[68].

Prin *material intuitiv* înţelegem, aşadar, acele mijloace auxiliare pe care le utilizăm în cadrul orelor de cateheză (imagini, icoane, hărţi, pictura din biserică[69], ghidurile catehetice, cărţile şi obiectele de cult, videoproiectorul, calculatorul, planşe, fişe etc.). Dar, în această categorie, sunt cuprinse nu numai acele materiale care ţin de intuiţia externă, văzută, ci şi cele imaginative, care ţin de comunicarea simţămintelor sufleteşti. Se creează, astfel, o relaţie strânsă între cuvânt, ca mijloc de comunicare, şi materialul intuitiv - cuvântul comunică, materialul intuitiv confirmă.

Pentru ca materialul intuitiv să fie eficient, trebuie să îndeplinească trei condiţii: să fie *tipic* (să evidenţieze notele esenţiale ale obiectului sau fenomenului respectiv), *concludent* (să elimine dubiile, îndoielile) şi *substanţial* (în loc de multe materiale intuitive, care să aglomereze inutil ora de cateheză, sunt preferabile mai puţine, dar reprezentative, *substanţiale*) [70].

1.3.2.8. Principiul învăţării conştiente şi active asigură şi totodată presupune participarea conştientă a elevilor în procesul de predare-învăţare, de instruire şi autoinstruire, de educaţie şi autoeducaţie[71].

Principiul învăţării conştiente şi active ne atrage atenţia asupra faptului că elevii (ascultătorii) nu constituie o masă inertă, aptă doar să primească în mod

[66] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.122.
[67] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 56.
[68] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, ediția a II-a, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 45.
[69] Sfintele lăcaşuri oferă o atmosferă aparte, fapt ce sporeşte atenţia, receptivitatea şi evlavia copilului; pictura bisericii şi structura sa arhitectonică, mobilierul bisericesc sau vasele liturgice constituie tot atâtea posibilităţi de a ilustra concret conţinuturile lecţiilor, aspect care facilitează asimilarea cunoştinţelor religioase.
[70] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, pp. 123-124.
[71] Miron Ionescu, Vasile Chiş, „Metodologia activităţii didactice între rutină şi creativitate”*,* în Miron Ionescu, Ioan Radu (ed.), *Didactica modernă*, ediţia a II-a revizuită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 70.

pasiv o serie de cunoştinţe, ci sunt parteneri de dialog. A învăţa/participa „conştient şi activ” înseamnă, pe de o parte, a urmări cu atenţie ceea ce se predă, pe de altă parte a pune gândirea în acţiune (prin intermediul învățării prin descoperire), în aşa fel încât o parte dintre noile învăţături să fie intuite şi chiar exprimate în dialogul din cadrul orei[72].

Ora de cateheză nu presupune un monolog al catehetului, ci un dialog, chiar dacă acesta este precedat, de o scurtă expunere. Dialogul poate avea loc în oricare moment al lecţiei. Ghidurile catehetice - instrumente complementare de lucru - sunt concepute astfel încât să asigure interactivitatea în cadrul lecţiilor de cateheză şi implicarea directă a copiilor în procesul de învăţare. Noutatea pe care o aduc aceste ghiduri catehetice o reprezintă metoda modernă de predare a cunoştinţelor religioase (biblice, liturgice, istorice, aghiografice, iconografice). Metoda folosită are trei componente: descoperirea, interacţiunea şi aplicaţia. Catehetul are posibilitatea de a folosi cât mai multe metode activ-participative care să faciliteze însuşirea cunoştinţelor religioase pentru ca, apoi, să fie puse în practică.

Pedagogia activizării participanţilor la învăţare se bazează pe valoarea implicării şi participării active a acestora în procesul propriei catehizări. Starea lumii contemporane, evoluţia societăţii actuale – în care dezvoltarea spiritului activ, abilitatea de a gândi critic, deschis, creativ, de a fi cooperant în realizarea de activităţi, de a accepta puncte de vedere diferite şi de a lua decizii corecte pe baza acestora constituie o premisă a integrării în noile structuri sociale – determină modificări şi în planul educaţiei religioase[73].

În procesul de catehizare, cel mai important aspect al instruirii active îl constituie faptul că elevii devin coparticipanţi la propria instruire şi educare religioasă[74], ştiindu-se bine că o cunoştinţă este cu atât mai mult a cuiva, cu cât a avut mai multă iniţiativă în dobândirea ei[75].

Potrivit principiului participării active, preotul catehet trebuie să valorifice întotdeauna înclinaţia către activitate[76], care este ceva natural pentru copii. Într-un mod expresiv, profesorul Constantin Cucoş afirma că:

> „activizarea elevilor la ora de religie (sau de cateheză) presupune menţinerea lor într-o stare de trezie intelectuală, de încordare plăcută, de căutare a soluţiilor unor situaţii problemă pe care profesorul le provoacă. A fi activ la religie înseamnă a gândi, a medita, a raţiona, a merge pe firul unui gând, al unei idei”[77].

---

[72] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p.124.

[73] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2006, p. 9.

[74] Monica Opriş, *Religie, morală, educaţie. Perspective teologice şi pedagogice,* Ed. Basilica, Bucureşti, 2011, p. 139.

[75] Dumitru Călugăr, *Catehetica. Manual pentru Facultăţile de Teologie,* ediţia a IV-a, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005, p. 202.

[76] Nu vom ezita să-i lăsăm să lucreze singuri sau în echipă, mai ales dacă devin atrași de o activitate, deoarece vor reţine mai multe informaţii operând cu ele, decât doar auzindu-le.

[77] Constantin Cucoş, *Educaţia religioasă. Repere teoretice şi metodice,* ediţia a II-a, Ed. Polirom, Iaşi, 2009, p. 247.

Învăţarea conştientă şi activă îi va conduce pe elevi la dorinţa de a învăţa mai mult, de a studia singuri, stimulând, aşadar, învăţarea proprie. Un învăţământ religios este activ atunci când reuşeşte să schimbe caractere, să zdruncine opinii şi mentalităţi, să purifice de relele deprinderi, să formeze oameni pentru mai bine şi mai frumos[78].

1.3.2.9. Principiul îmbinării teoriei cu practica. Creştinismul nu este teorie, ci viaţă. Acest principiu cere ca, atunci când transmitem elevilor cunoştinţe, să le transpunem în viaţă[79]. De aceea, el devine un barometru în transmiterea echilibrată a cunoștințelor teoretice. Acestea, trecute prin filtrul minții și al simțirii, trebuie să determine o mișcare a voinței. Nu se va pune accent pe încărcarea memoriei elevilor, pe cunoștințele teoretice, în detrimentul celor cu aplicabilitate în viaţa de zi cu zi.

În programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, lecţiile propuse aduc Cuvântul lui Dumnezeu la nivel personal, asociindu-l întotdeauna cu experienţele de viaţă ale copilului, extinzându-l şi la nivelul familiei. Accentul cade pe *însuşirea şi aplicarea în viaţa de zi cu zi a cunoştinţelor religioase*. Fiecare lecţie are, la sfârşit, o serie de îndrumări practice, strâns legate de conţinutul respectivei lecţii, reunite sub titlul „Acasă şi în familie”[80]. Catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile „Hristos împărtăşit copiilor” creează o adevărată emulaţie religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanenţă îndemnat să discute cu ceilalţi membri ai familiei, să rezolve sarcinile propuse pentru acasă şi să aplice în viaţa de zi cu zi cunoştinţele dobândite prin cateheză. Ceea ce se învaţă teoretic se aplică prin comportamentul manifestat în familie, în grupul de prieteni, la şcoală, la biserică - prin cultul divin (rugăciuni, cântări, gesturi liturgice etc.).

Proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” utilizează în abordarea fiecărei cateheze un limbaj adecvat, în concordanţă cu nivelul de înţelegere al fiecărei vârste, adoptă o metodă activă de predare şi promovează *educaţia centrată pe elev*. „Centrarea pe elev” presupune ca activitatea catehetului, înţelepciunea Sfintelor Scripturi, resursele curriculumului şi puterea lui Dumnezeu să fie toate concentrate pe fiecare elev şi pe progresul său spre deplina maturitate spirituală. Cu alte cuvinte, chiar şi cele mai bune materiale de educaţie creştină şi cel mai dedicat catehet pot avea un impact scăzut asupra elevului dacă nu se observă la acesta o anumită schimbare (de comportament sau de altă natură) de pe urma participării la activităţile catehetice.

***

Cunoaşterea şi aplicarea corectă a principiilor didactice şi catehetice în proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” reprezintă un act de profesionalism și de receptivitate la noile cercetările pedagogice și psihologice. A „catehiza” la

[78] Constantin Cucoş, *Educaţia religioasă, conţinut şi forme de realizare*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996. p. 171.

[79] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 55.

[80] Constantin Naclad, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, p. 2.

întâmplare, însă, denotă lipsă de conştiinciozitate, amatorism şi plafonare profesională. Cu toate acestea, trebuie avut în vedere faptul că principiile nu se constituie în norme didactice eficiente dacă sunt aplicate separat. Ele sunt interdependente şi se condiţionează reciproc, facilitând optimizarea demersului catehetic, numai dacă sunt corelate, pe întreg traseul curricular al programului[81]. Considerăm că este important să amintim, în final, că aceste principii nu urmăresc doar latura informativă, luminarea minţii elevilor, ci şi *formarea caracterului moral creştin*, în aşa fel încât aceştia să devină, la rândul lor, buni creştini, viitori slujitori ai Domnului şi, de ce nu, educatori pentru caracterele semenilor. În acest fel, catehizarea va parcurge drumul ei firesc, soteriologic, atât pentru cateheţi, cât şi pentru ucenici.

1.4. Istoricul proiectului „Youth Bible Curriculum”

1.4.1. Prezentare generală

Proiectul *Youth Bible Curriculum* (YBC) - Curriculum biblic pentru Copii şi Tineri - și-a propus să inițieze un proces de schimbare spirituală durabilă în fostele țări comuniste, unde religia ortodoxă este dominantă. Copiilor din această regiune (Europa de Est), ca și părinților lor, le-a fost interzisă oportunitatea de a învăța despre adevărurile de credință creștină în timpul celor 70 de ani de comunism. Proiectul urmărește îmbunătățirea calității pregătirii spirituale a copiilor și tinerilor cu vârstele cuprinse între 6 și 17 ani, respectiv a familiile lor, prin crearea și distribuirea materialelor necesare „școlii de duminică”.

Valorificând informații din raportul publicat la data de 20 septembrie 2004 de către Jim Morgenroth, coordonator regional al proiectului CTTC, am conturat o serie de aspecte care au prefigurat implementarea proiectului în mai multe țări, printre care și România[82].

Inițial, numit *Christ to the Children* (CTTC), proiectul viza învățarea și predarea în două faze, organizat, în mod interdependent, de către World Vision și partenerul său de proiect, WORDirect.

Prima etapă a proiectului implica traducerea, editarea, ilustrarea și formatarea electronică a unui curriculum biblic destinat copiilor și tinerilor, adaptat paticularităților de vârstă ale acestora, dezvoltat pentru prima oară de către WORDirect, pentru a fi utilizat pe întreg teritoriul fostei Uniuni Sovietice.

Cea de-a doua fază implica înființarea unei „Societăți de formatori”, ai cărei membri, selectați din fiecare tradiție creștină participantă, urmau să fie instruiți în aplicarea metodologiei pedagogice prevăzute în curriculum. Principala lor responsabilitate urma să fie aceea de a-i învăța pe alții să folosească aceste resurse educaționale. Cele două direcții: publicarea materialelor (a ghidurilor catehetice) și pregătirea clericilor (cateheților), se aflau într-un raport de interdependență. Eficiența programului era dată de îndeplinirea celor două obiective.

În anii '90, WORDirect (sub auspiciile Editurii Gospel Light din SUA) și-a propus să modifice/adapteze radical curriculumul biblic de lungă durată pentru

[81] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, pp. 127-128.
[82] Jim Morgenroth, *Christ to the Children*, September 20, 2004.

tineret, pentru a fi folosit în Rusia. Acest proces a durat câțiva ani și a presuspus un efort destul de mare. Materialele rezultate au fost bine receptate atât de clerici, cât și de laici. Proiectul a primit ulterior binecuvântarea oficială a Bisericii, iar cărțile (manualele) au fost puse în circulație în întreaga țară.

În scurt timp, alte ţări ortodoxe răsăritene au manifestat interesul în direcția traducerii și adaptării acestor cărţi la expresia unică a credinţei creştine istorice. Prima țară care a făcut acest lucru a fost România. În septembrie 2003, ţările cu cel mai mare interes pentru acest proiect erau România, Albania, Armenia, Bosnia și Liban. Printre țările enumerate, Albania a fost prima care a declarat: „Trebuie să restaurăm tradiția noastră creștină pierdută pe acest pământ vechi”.

Odată ce conducerea Bisericii și-a exprimat interesul de a se angaja în acest proces de publicare și formare, într-un parteneriat interdependent cu World Vision/WORDirect, materialele inițiale au fost prezentate pentru revizuirea și examinarea lor. S-a format un comitet de pre-editare, încurajat să facă observații, comentarii, eventuale critici.

În toate cazurile, era de dorit ca Biserica să facă o investiție de timp și de personal în acest proiect. Situația optimă ar fi fost ca Biserica să-și asume responsabilitatea traducerii, editării și revizuirii din perspectivă teologică. În unele cazuri, ar fi fost de preferat ca tot ea să facă și munca de formatare a documentelor.

Deși materialele fuseseră inițial adaptate, în principal, pentru a fi utilizate în Bisericile Ortodoxe Răsăritene, s-a recurs la readaptarea (în termeni de publicare - contextualizare) acestora la tradițiile ortodoxe orientale, romano-catolice și evanghelice estice.

Programele de pregătire ecumenică au avut loc de mai multe ori în fiecare an, reunind formatori din toate tradițiile bisericești, pentru a-i instrui *cum* să-i învețe pe copii, nu *ce* să-i învețe.

Prin urmare, proiectul *Youth Bible Curriculum* este susţinut şi finanţat de către organizaţiile World Vision şi Gospel Light şi are ca subiect organizarea şcolilor de cateheză biblică pentru copiii cu vârste cuprinse între 6 şi 17 ani. Ţările implicate în acest proiect au dezvoltat relaţii proprii cu Biserica (ortodoxă în mod special), aşa încât fiecare are un specific aparte în ceea ce priveşte evoluţia şi stadiul implementării lui, depinzând, în bună măsură, de natura acestor relaţii[83].

Sub o formă sintetizată, istoricul primilor 10 ani de dezvoltare a proiectului YBC se prezintă astfel:

a) În anul 1996, Gospel Light Publications face planuri pentru a publica propriul curriculum biblic în fosta Uniune Sovietică.

b) Un an mai târziu, Dr. Constance Tarasar este angajată ca editor principal şi autor principal al ghidurilor de cateheză biblică. Pr. Protopop Fr. John Matusiak este coautor şi persoană responsabilă cu ilustrarea ghidurilor. Valerie Zahirsky va

[83] Constantin Naclad, „«Hristos împărtăşit copiilor», un proiect de anvergură internaţională”, *Ziarul Lumina*, anul III, 153 (754), 5 iulie 2007, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-un-proiect-de-anvergura-internationala-66862.html; data accesării: 25 martie 2018).

desfăşura activitatea de cercetare. Toţi cei trei autori sunt absolvenţi ai Seminarului Sf. Vladimir din New York.

c) În anul 1998, ghidul pentru vârstele 8 şi 12 ani, în forma veche, este scris şi publicat în Rusia pentru Biserica Ortodoxă. Cărţile sunt distribuite în 20 de eparhii.

d) După un an, începe dezvoltarea curriculumului pentru Biserica Ortodoxă Română sub îndrumarea şi coordonarea părintelui prof. univ. dr. Vasile Mihoc. Cărţile în limba rusă sunt traduse şi folosite într-un cadru restrâns.

e) În anul 2001, Gospel Light începe traducerea aceloraşi cărţi în Albania. Preafericitul Anastasios, Arhiepiscopul Primat al Albaniei solicită ca aceste cărţi să fie contextualizate și adaptate la tradiţia şi cultura veche albaneză.

f) În anul 2002, toate Bisericile partenere primesc dreptul deplin de a contextualiza aceste materiale, cu precizarea că aspectele pedagogice (metoda de predare) se păstrează întocmai. Proiectul este prezentat directorilor Regionali ai World Vision în cadrul Conferinţei Directorilor de la Viena, Austria.

g) Un an mai târziu, începe activitatea în Armenia şi Bosnia. La Bucureşti are loc primul „TOT" (Training of Trainers) regional - prima sesiune regională de formare de formatori. Pr. John Matusiak lansează provocarea multor participanţi, solicitându-le să accepte şi să îmbrăţişeze materialele de studiu articulate modern, împreună cu metoda de predare, întrucât asigură o mai mare capacitate de reţinere, chiar şi pentru copiii de vârste mici.

h) În anul 2004, începe procesul de traducere în Liban. România planifică reînceperea activităţii de publicare şi pregătire a clerului şi profesorilor. Ghidul pentru vârsta de 14 ani cu privire la Reconciliere este scris de Pr. John Matusiak. Are loc cea de a doua sesiune regională de pregătire. Evenimentul este găzduit de Armenia. Sirarpi Aivazian devine noul editor coordonator, având-l ca asistent pe Valerie Zahirsky.

i) După un an, ghidurile pentru vârstele 6 şi 10 ani sunt scrise, având la bază un plan de completare a întregului ciclu de ghiduri pentru toţi cei 12 ani, înainte de sfârşitul decadei. La Tirana, în Albania, are loc cea de a treia sesiune de pregătire regională, la care participă 40 de oameni din 10 ţări.

j) În perioada 12 - 19 iunie 2006 are loc în Beirut, în Liban, cea de a patra sesiune de pregătire regională, la care participă 40 de oameni din 12 ţări.

k) În anul 2007, în perioada 6 - 9 martie, are loc în Larnaca, în Cipru, cea de a cincea sesiune regională de pregătire, la care participă 38 de oameni din 14 ţări. În Bisericile ortodoxe din Albania, Bosnia, Armenia şi Georgia ghidurile de cateheză pentru categoriile de vârstă 6 – 8, 9 – 12 ani, au fost tipărite şi s-au organizat deja sesiuni de pregătire a celor care susţin cateheza biblică[84].

l) În anul 2008, în Cipru se organizează a șasea sesiune regională de pregătire.

m) La sfârșitul anului 2010, situația statistică indică următoarele aspecte: se finalizează ghidul pentru vârsta de 16 ani, care se adaugă celor de 6, 8, 10, 12, 14 ani; 1.700 de profesori și preoți au fost instruiți în metoda interactivă promovată de ghiduri; în cele 7 țări de implementare au fost tipărite 282.500 cărți.

---

[84] Constantin Naclad, „«Hristos împărtăşit copiilor», un proiect de anvergură internaţională", *Ziarul Lumina*, anul III, 153 (754), 5 iulie 2007, p. 16.

Un rol esențial în evoluția proiectului au avut sesiunile regionale de pregătire (Training of Trainers). Acestea au relevat amploarea proiectului şi locul foarte important pe care-l ocupă în agenda Bisericilor Ortodoxe din regiune. În mod constant, ele s-au focalizat pe elaborarea unor strategii coerente şi clare, pe segmente de timp bine definite, care să permită un învăţământ catehetic sistematic şi adecvat timpurilor moderne, dar cu o bună ancorare în tradiţia milenară a Bisericii, curriculumul fiind adaptat contextului local. Metoda recomandată de inițiatori pentru susţinerea catehezelor biblice are un caracter formativ, fiind în consens cu orientarea învățământului actual, care pune accentul pe formare.

1.4.2. „Hristos împărtăşit copiilor” în Patriarhia Română[85]

În ţara noastră, ideea acestui proiect avea să pătrundă prin intermediul organizației World Vision România, care, în colaborare cu părintele profesor Vasile Mihoc și ehipa sa de la Sibiu, a prelucrat și adaptat manualul de cateheză pentru copiii de 11-12 ani (preadolescenţi). Proiectul a debutat în luna mai a anului 1999. Inițiativa avea să fie întărită de hotărârea Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nr. 4682 din 13 septembrie 2000 și se va concretiza prin tipărirea, în anul 2001, la editura „Oastea Domnului” din Sibiu, a *Manualului de cateheză ortodoxă* pentru copiii de 11-12 ani (preadolescenţi) şi a *Învăţătorului Ortodox*. În același an, a fost organizat la București un seminar de pregătire pentru aproximativ 100 de preoți și profesori. Cursul de formare a fost susținut de părintele John Matusiek[86]. În acest stadiu, efectele proiectului s-au resimţit în cadrul Asociaţiei „Oastea Domnului” și în rândul membrilor World Vision România.

Așa avea să se facă cunoscut curriculumul biblic iniţiat de organizaţia World Vision prin editura „Gospel Light Worldwide” din S.U.A, ca mijloc de catehizare.

Evenimentul marca începutul unei colaborări cu organizaţia World Vision România, care se va extinde după 2005. Prin această hotărâre a Sfântului Sinod, se deschidea calea spre noi iniţiative ce aveau să promoveze nevoia unui program catehetic coerent, ca activitate permanentă în parohii, de catehizare a copiilor şi a tinerilor. Acest fapt avea să prindă contur abia în anul 2005.

După o perioadă de căutări, de analize şi dialoguri, iniţiativa a fost reluată la un alt nivel. În perioada 8-10 decembrie 2005, la Sinaia, World Vision România a organizat o întâlnire de lucru cu scopul de a determina motivaţiile şi principiile care trebuie să călăuzească dezvoltarea şi implementarea proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” [87].

La această întâlnire, au participat reprezentanți ai WORDIRECT (James Morgenroth, director regional al proiectului Youth Bible Curriculum), ai organizației World Vision (Anita Delhaas - director naţional al World Vision

[85] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtășit copiilor»”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154 (studiul poate fi consultat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=445).

[86] Cf. World Vision Romania, *Christ to the Children*. *Evaluation*, 2001.

[87] Cf. Constantin Naclad, *Raport de activitate YBC 2006*, pp. 1-4.

România; Dănuţ Mănăstireanu – din partea Biroului regional pentru Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat; Diac. Mihai Pavel, director programe Dezvoltare care Transformă și angajare Creştină; Magda Cămănaru, coordonator comunicare) și ai Bisericii Ortodoxe Române (Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Gordon, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti; Bogdan Popescu, inspector al sectorului învăţământ al Patriarhiei Române; Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Sava, decan al Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”; Pr. Prof. Dragoş Bahrim, director al Seminarului „Sf. Vasile cel Mare”; Pr. Dr. Constantin Naclad, coordonator proiect; Pr. Constantin Sturzu, consilier al sectorului „Biserica şi Societatea” al Arhiepiscopiei Iaşilor; Cristina Surzu, editor şi traducător a două din cele trei volume contractate de Editura Golia cu Wordirect).

În cadrul întâlnirii, s-a stabilit strategia pentru obţinerea acordului deplin al Bisericii Ortodoxe Române. Rezultatul discuţiilor a clarificat și raportul dintre ora de religie şi cateheză.

Concomitent, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, prin adresa nr. 9320/16.11.2005, solicită Sfântului Sinod aprobarea pentru editarea ghidului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. Aprobarea nu întârzie, ea vine în prima şedinţă a Sfântului Sinod din 17-18 ianuarie 2006, când s-a luat în discuţie adresa Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei[88].

Această hotărâre deschide o nouă etapă în istoria B.O.R. sub aspect catehetic. Inițiativa Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, susținută de parteneriatul cu World Vision şi editura Golia, va constitui rampa de lansare a proiectului la nivel de Patriarhie.

Acesta a fost momentul oficial de începere a colaborării dintre Fundaţia World Vision România şi Patriarhia Română. În baza parteneriatului, World Vision România a susţinut financiar conferințele de lansare a proiectului, organizarea sesiunilor de formare în vederea perfecţionării catehetice a cateheților şi, în mod deosebit, editarea şi tipărirea în limba română a două seturi de ghiduri catehetice.

O altă întâlnire s-a înregistrat în perioada 13 - 15 februarie 2006, la Mănăstirea Neamţ, cu scopul de a stabili persoanele care se vor implica şi calendarul implementării şi dezvoltării proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” - planul operaţional pe anul 2006 şi premisele dezvoltării proiectului pe următorii 4 ani[89]. Odată cu clarificarea acestor aspecte (paternitatea proiectului; stabilirea responsabilităţilor pe cele trei coordonate ale proiectului: producţie, training şi distribuţie; stabilirea echipei de proiect; responsabilităţile managerului de proiect și calendarul de activităţi pe anul în curs), vizibilitatea proiectului s-a manifestat prin tipărirea primului set de ghiduri catehetice (pentru vârsta 9-10 ani), organizarea conferinţelor de lansare, prezentare şi mediatizare a programului catehetic în mai multe eparhii din ţară și din diaspora, precum şi desfăşurarea sesiunilor de formare a preoţilor şi profesorilor de religie.

Din datele cuprinse în raportul alcătuit de părintele Constantin Naclad[90], manager de proiect, reiese că timp de doi ani (2006-2007), proiectul a fost lansat şi

---

[88] Cf. Hotărârii Sfântului Sinod nr. 4508/2005, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXIV, 1-3 (2006), p. 71.
[89] Cf. Constantin Naclad, *Raport de activitate YBC 2006*, pp. 4-6.
[90] Constantin Naclad, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, pp. 14-15.

implementat în numeroase eparhii din ţară prin intermediul conferinţelor de presă, al lansărilor la sediul Arhiepiscopiilor din cuprinsul Patriarhiei Române (în număr de 7), al sesiunilor de formare (23), al conferinţelor cu profesorii de omiletică și catehetică de la nivel universitar (2), al conferinţelor preoţeşti anuale (5) sau al altor evenimente organizate prin proiect.

Pe parcursul celor doi ani, proiectul (conținut, metodă de lucru, adaptarea la spațiul românesc) a fost supus evaluării cadrelor didactice universitare. Cu prilejul întâlnirilor anuale ale profesorilor de omiletică și catehetică de la Facultățile de Teologie Ortodoxe din țară[91] (Arad: 25-26 mai 2006; București: 23-25 mai 2007), a fost prezentat proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”. Opiniile şi recomandările exprimate au conturat următoarele aspecte: necesitatea implementării unui asemenea proiect la nivel de parohie; recomandarea de a selecta şi implica persoane cu vocaţia slujirii, pentru a asigura viabilitatea proiectului; ancorarea conţinutului ghidurilor de cateheză în duhul Sfinţilor Părinţi şi al Tradiţiei Ortodoxe; proiectul acoperă o nevoie contemporană a B.O.R. la nivel de parohie, conţinând un pachet complet: materiale, formare şi distribuţie; includerea lui în cursurile de pregătire a studenților; înfiinţarea la nivel de Patriarhie a unui Departament de Misiune şi Cateheză, care să coordoneze activitatea catehetică în Biserica Ortodoxă Română.

Având în vedere cele constatate, profesorii şi-au dat avizul şi şi-au exprimat disponibilitatea de a sprijini şi promova proiectul în dezvoltarea lui.

Erau paşi importanţi făcuţi pe calea implementării proiectului, dar nu suficienţi. În 16 eparhii proiectul încă nu era lansat. Chiar şi acolo unde preoţii au participat la sesiunea de formare, implementarea proiectului întâmpina suficiente dificultăţi. Iniţiativa de revigorare a catehezei parohiale avea nevoie încă de susţinere, atât centrală cât şi locală.

În cadrul planurilor de viitor ale echipei de implementare a proiectului, figurau următoarele acțiuni: organizarea de sesiuni de pregătire în protopopiatele din cadrul episcopiilor, arhiepiscopiilor şi mitropoliilor; crearea unei reţele de cateheţi care cunosc metodologia proiectului şi o aplică în comunităţile lor eclesiale; continuarea editării, contextualizării şi publicării de ghiduri şi pentru alte vârste decât cele publicate; comercializarea acestor ghiduri în librăriile bisericii şi în cadrul sesiunilor de pregătire.

Anul 2008 va fi marcat de două hotărâri ale Sfântului Sinod (Hotărârile Sfântului Sinod nr. 1924 din 10.07.2008 și 5180 din 4.11.2008), care aveau să genereze o structură catehetică consistentă la nivelul Patriarhiei și al eparhiilor, prin înfiinţarea, în cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române, a Biroului de catehizare a tineretului și, la nivelul fiecărei eparhii din ţară şi din străinătate, a unui birou de catehizare a tineretului, coordonat de un inspector, responsabil cu (re)organizarea catehezei parohiale.

[91] Începând cu întâlnirea de la Arad din 2006, a II-a întâlnire după cea de la Alba Iulia (2005), la toate simpozioanele anuale ale profesorilor universitari de omiletică și catehetică a fost prezentată evoluția programul „Hristos împărtăşit copiilor”: Constanța (2008), Craiova (2009), Cluj (2010), Iași (2011), Oradea (2012), Sibiu (2014), Târgoviște (2016) și Timișoara (2017).

Astfel, programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, a devenit proiect oficial al Bisericii Ortodoxe Române din luna iulie a anului 2008 şi, mai apoi, prin a doua hotărâre a Sfântului Sinod, din luna octombrie, a devenit obiectul de activitate al Biroului eparhial pentru catehizare parohială, instituindu-se, astfel, o întreagă structură catehetică în Biserica noastră[92].

Tot în anul 2008 se vor înregistra câteva inițiative de referință:

a) S-au desfășurat 6 sesiuni de formare la care au participat 504 persoane.

b) „Hristos împărtăşit copiilor în Europa”, acțiune desfăşurată în perioada 30 martie – 17 aprilie 2008, având ca obiectiv organizarea catehezei în parohiile româneşti din diaspora (mediatizarea proiectului în Diaspora românească din Europa; pregătirea preoților și a mirenilor să implementeze proiectul în comunitatea în care îşi desfăşoară activitatea; distribuția de carte în parohiile româneşti din diaspora)[93].

c) Includerea proiectului catehetic pe ordinea de zi a Simpozionului profesorilor universitari de omiletică și catehetică de la Constanța.

d) Organizarea primului Seminar (Congres) Naţional cu tema: „Programul catehetic Hristos împărtăşit copiilor” în perioada 27-28 august 2008 la Bucureşti. Propunerile elaborate de către participanţi au stat la baza Hotărârii Sfântului Sinod nr. 5180/2008.

În anul următor (2009), se va continua cu prezentarea proiectului și cu organizarea sesiunilor de formare (7 sesiuni de formare pentru aproximativ 600 de persoane): prezentarea proiectului la Simpozionului profesorilor universitari de omiletică și catehetică de la Craiova, organizarea celui de-al II-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, lansarea proiectului *Alege Școala!*. Odată cu implementarea proiectului Alege Școala!, se intră într-o nouă fază de aplicare și de susținere a proiectului, o parte din activitățile proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” vor fi derulate prin intermediul lui. Se vor desfășura cursuri de formare, activităţi catehetice de tip „şcoala de duminică”, concursuri și tabere de creație pentru elevi. Constatăm o adevărată impulsioanare a activității catehetice la nivel de țară. Multe din nevoile materiale și logistice sunt asigurate prin finanțarea europeană. Integrarea proiectului *Alege Școala!*, cu toate etapele lui de dezvoltare, pe care le vom prezenta detaliat în capitolul 7 al tezei noastre, în programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” face din el o componentă importantă de reînnoire a funcției catehetice a preoților și o cale de a sprijini dezvoltarea morală și spirituală a copiilor, generația viitoare de creștini.

1.4.3. „Hristos împărtăşit copiilor” în Diaspora românească

După cum se preciza mai sus, prin Hotărârile Sfântului Sinod nr. 1924 din 10.07.2008 și 5180 din 4.11.2008, s-a înființat, la nivelul fiecărei eparhii din ţară şi din străinătate, un birou de catehizare a tineretului. Această inițiativă oferea

[92] Ciprian Bâra, „Roade în proiectul Hristos împărtăşit copiilor” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 82 (1282), 7 aprilie 2009, p. 16.

[93] Constantin Naclad, *Raport privind inițiativa „Hristos împărtăşit copiilor în Europa”*, 23 aprilie 2008, pp 1-9.

posibilitatea și eparhiilor româneşti din diasporă să organizeze o structură catehetică proprie. Un prim ajutor pentru familiarizarea cu noul proiect catehetic se realizează prin acțiunea desfășurată în perioada 30 martie - 17 aprilie 2008, „Hristos împărtășit copiilor în Europa”.

Acțiunea în sine a cuprins prezentări ale proiectului în mai multe localități: Nürnberg (1 aprilie 2008), Bruxelles (4 aprilie 2008), Paris (6 aprilie 2008), Zaragoza (8 aprilie 2008), Torino (10 aprilie 2008) și Roma (14 aprilie 2008)[94]. În cadrul sesiunilor de prezentare, s-a observat entuziasmul și deschiderea preoților către astfel de activități, care sunt vitale pentru pastorația de dincolo de granițele țării. Activitatea catehetică în Europa este o componentă integrată misiunii pastorale preoțești. Aici se înțelege mai bine decât în țară nevoia unui program catehetic articulat și a unei metode interactive care să atragă copiii la biserică și să suplinească educația religioasă supusă multor provocări. Organizarea parohiilor, cunoașterea românilor existenți în zonă, ieșirea în calea nevoilor lor spirituale, oferirea asistenței religioase, contextul european, specificul țării de adopție sunt tot atâtea motive care au determinat valorificarea oricărui mijloc de catehizare. În ciuda greutăților specifice (lipsa unui spațiu propriu; distanțe mari; programul încărcat al părinților etc) majoritatea parohiilor desfășoară activități catehetice proprii[95], existând o dinamică a catehezei.

Încă din anul 2006, în Mitropolia Ortodoxă Română pentru Europa Occidentală și Meridională (care cuprinde parohiile româneşti din Spania, Portugalia, Italia, Franţa, Elveția, Marea Britanie, Irlanda, Olanda și Belgia) se desfăşoară un proiect de „Școală parohială”, cu sprijinul Departamentului Românilor de Pretutindeni de pe lângă Ministerul de Externe, proiect care include și ora de religie și care îşi propune să-i înveţe pe copii, pe lângă religie, istoria României, geografia şi limba română, la care se adaugă o serie de activităţi cu caracter artistic şi recreativ (tabere, excursii, activităţi sportive etc.)[96]. În cadrul acestui proiect, s-au tipărit cărţi de religie, sub forma unui catehism (întrebări şi răspunsuri), cu un conţinut preponderent sistematic. Orele de cateheză organizate duminica și taberele organizate de Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Centrale și Meridionale reprezintă un liman de încredere pentru copii și pentru părinții acestora[97]. Mărturiile participanților sunt elocvente și în acest caz:

> „Nepoții mei s-au integrat foarte repede în grup și astfel și-au făcut noi prieteni. E o activitate foarte utilă pentru copii deoarece îi învață ceea ce la şcoală nu au posibilitatea să învețe și se integrează ușor în comunitate. La

[94] Narcisa Elena Balaban, „Hristos împărtăşit copiilor din diaspora”, *Ziarul Lumina*, SNat, anul IV, nr. 110 (1011), 16 mai 2008, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-diaspora-58199.html; data accesarii: 25 martie 2018).

[95] Un exemplu în acest sens sunt și parohiile: Nürnberg: http://www.parohia-nürnberg.de/scoala.html, Konstanz: http://www.parohia-konstanz.ro/index.php/activitati/ora-de-religie; data accesării: 18 mai 2018.

[96] Cf. www.educatie-catehetica.ro/proiect/despre-centru.htm; data accesării: 28 martie 2018.

[97] Alexandru Ojică, „Școala duminicală în diasporă, liman de încredere pentru copii și părinți”, *Ziarul Lumina*, 19 august 2017, http://ziarullumina.ro/Scoala-duminicala-in-diaspora-liman-de-incredere-pentru-copii-si-parinti-125394.html; data accesării: 26 martie 2018.

orele de cateheză nu e o transmitere sterilă a unor informații; prin activitățile de acolo, copiii încep să simtă diferit mersul la biserică. De exemplu, pregătirea diferitelor sărbători prin scenete sau serbări are loc tot în cadrul acestor ore de cateheză. La fiecare Sfântă Liturghie, copiii, după momentul rostirii rugăciunii «Tatăl nostru», vin și se pregătesc pentru a se împărtăși"[98].

(Teofana Ioniță)

Participanții la întâlnirile de prezentare au înțeles că proiectul „Hristos împărtăşit copiilor" este complementar orei de religie, având un fundament scripturistic, conducând către același scop, și anume transformarea vieții în Hristos și formarea copiilor ca și creștini, maturi în credință și participanți activi la viața Bisericii.

Începând cu anul 2010, prin intermediul Centrului de Coordonare Pedagogică în Europa Occidentală și Meridioanală (www.educatie-catehetica.ro), programul „Școala parohială" beneficiază de un curriculum nou[99] pentru copiii și tinerii cu vârste între 7 și 18 ani[100]. Este un proiect menit să sprijine cateheza parohială desfășurată în cadrul școlilor duminicale. De acest curriculum beneficiază și parohiile din cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord. Potrivit autorilor, conținuturile propuse asigură elevilor posibilitatea de a progresa în cunoașterea învățăturii ortodoxe și a regulilor de morală fundamentate pe învățătura revelată, printr-un demers în care învățarea și trăirea învățăturii se sprijină reciproc. Conținuturile învățării au fost selectate din domeniile teologiei (Vechiul Testament, Noul Testament, Morală, Liturgică, Dogmatică, Istorie bisericească, Istoria religiilor etc.), însă în tratarea fiecărei teme se impune o abordare internă interdisciplinară, astfel încât să se asigure atingerea finalităților din domeniul formativ și educativ, în egală măsură cu cele din domeniul informativ[101].

Având în vedere rolul și importanța activităților catehetice în păstrarea credinței ortodoxe strămoșești și a limbii române, precum și în cultivarea valorilor tradiționale românești, s-au planificat mai multe întruniri/sesiuni de formare, prin intermediul unui proiect pilot educațional-catehetic pentru românii din afara granițelor țării, pentru promovarea unității românilor de pretutindeni. Este vorba de trei sesiuni de formare de formatori (pentru 23,08% dintre parohiile Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei), astfel: 17 - 18 aprilie 2018: Milano; 3 - 4 iulie: Roma; 4 - 5 septembrie: Bologna. Obiectivul unui astfel de demers este de a asigura formarea specifică a preoților/persoanelor care sunt implicate în desfășurarea activităților catehetice, în vederea dezvoltării deprinderilor de lucru cu copiii și cu

[98] *Ibidem.*
[99] Dorin Opriș, Monica Opriș, *Curriculum creștin-ortodox pentru școlile parohiale duminicale*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, 32 p.
[100] Curriculumul adaptat este disponibil și la adresa centrului: http://www.educatie-catehetica.ro/activitati/scoala-parohiala/programe-scolare/CCE-Programa-crestin-ortodoxa-7-15%20ani.pdf; data accesării: 28 martie 2018.
[101] Dorin Opriș, Monica Opriș, *Curriculum creștin-ortodox pentru școlile parohiale duminicale*, Reîntregirea, Alba Iulia, 2010, p. 9.

familiile lor, în cadrul Școlii de Duminică[102]. Cursul de formare de formatori „Hristos împărtăşit copiilor” este organizat de Patriarhia Română prin Sectorul teologic-educaţional şi Fundaţia World Vision International.

În anul 2019, Patriarhia Română și Fundația World Vision România au continuat proiectul educațional-catehetic adresat românilor din afara granițelor țării în Episcopia Spaniei și Portugaliei, *în vederea intensificării activităților educațional-catehetice și dezvoltării unor proiecte integrate care să răspundă mai bine nevoilor copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate.* Astfel, au fost organizate patru sesiuni de formare de formatori (pentru 75% din parohiile eparhiei Spaniei și Portugaliei): 13-14 mai: Madrid; 15-16 mai: Tarragona; 17-18 mai: Valencia și 23-24 mai: Sevilla. Prin intermediul lor, proiectul și-a propus identificarea unor soluții concrete în vederea intensificării activităților catehetice și consolidării relațiilor dintre românii din țară și cei din afara granițelor țării[103].

Prin urmare, ne manifestăm convingerea în oportunitatea proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”, care oferă o soluție la nevoile catehetice specifice diasporei românești, venind cu un curriculum adecvat, alcătuit pe categorii de vârstă, fundamentat biblic și cu o metodă interactivă, probată în spațiul occidental. Complementaritatea celor două proiecte face posibilă dezvoltarea lor comună într-un spațiu în care cateheza parohială este o necesitate vitală.

1.5. Colaborarea cu organizaţia World Vision

World Vision International este o organizaţie umanitară creştină, cu caracter ecumenic, specializată în asistenţă umanitară de urgenţă, dezvoltare comunitară şi advocacy, a cărei prioritate o reprezintă îmbunătăţirea vieţii copiilor. Ea a fost înfiinţată în 1950, în timpul războiului din Coreea, de un jurnalist şi evanghelist american, numit Bob Pierce[104]. Conform aceleaşi surse, organizația s-a dezvoltat în timp, având o prezență actuală impresionantă în aproximativ 100 de ţări din America de Nord, America de Sud, America Latina, Africa, Asia, Europa, Australia, Noua Zeelandă și un număr de 40.000 angajați. În întreaga lume, World Vision funcţionează după aceleaşi principii şi are aceleaşi valori după care îşi coordonează activitatea.

World Vision a intervenit pentru prima dată în România la cutremurul din 1977, acordând ajutor umanitar de urgenţă sinistraţilor. Restricțiile impuse de regimul comunist au împiedicat deschiderea unui birou permanent în acel moment[105].

---

[102] Sorin Ioniţe, „Hristos împărtășit copiilor din diaspora. Cursuri privind catehizarea organizate de Patriarhie în Italia”, *Basilica*, 18 aprilie 2018, http://basilica.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-diaspora-cursuri-privind-catehizarea-organizate-de-patriarhie-in-italia/; data accesării: 19 aprilie 2018.

[103] „Proiect educațional-catehetic pentru românii din Spania și Portugalia”, *Ziarul Lumina*, 20 aprilie 2019; https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/lumina-educatiei/proiect-educational-catehetic-pentru-romanii-din-spania-si-portugalia-143621.html, data accesarii: 13 noiembrie 2019.

[104] Dănuț Mănăstireanu, „Oamenii care lucrează pentru World Vision”, *Persona*, 22 februarie 2009, https://danutm.wordpress.com/2009/02/22/oamenii-care-lucreaza-pentru-world-vision/; data accesării: 7 martie 2018.

[105] World Vision România, „Profilul organizației”, *World Vision România*, https://worldvision.ro/_downloads/allgemein/Profil_Organizatie_World_Vision_ro.pdf; data accesării: 10 iunie 2018.

În anul 1990, World Vision s-a reîntors în România şi a devenit o prezenţă nelipsită în domeniul protecţiei copilului şi al dezvoltării comunitare. Iniţiativele World Vision România sunt axate pe copii şi realizate în parteneriat cu comunitatea.

Fundația World Vision România este inclusă în parteneriatul World Vision International. Ea este o organizaţie creştină, care desfăşoară programe de intervenţie umanitară de urgenţă, dezvoltare şi advocacy, punând în centrul activității bunăstarea copilului. Organizaţia se concentrează asupra muncii cu copiii, familiile şi comunităţile, în scopul depăşirii sărăciei şi nedreptăţii. Inspirată de valorile creştine, fundaţia lucrează cu persoanele cele mai vulnerabile din lume, indiferent de religie, rasă, etnie sau gen[106].

De la activitatea desfăşurată în instituţiile de ocrotire a copilului, activitate ce a vizat perfecţionarea personalului şi îmbunătăţirea condiţiilor de viaţă ale copiilor din orfelinate (actualele centre de plasament), World Vision România a trecut, din anul 1997, la dezvoltarea de proiecte în domeniul protecţiei copilului, prin care a sprijinit reforma guvernamentală a sistemului de protecţie a copilului, demarată în anul 1997. World Vision România a dezvoltat și programe de prevenire a instituţionalizării copilului, în cadrul cărora au fost create servicii alternative instituţionalizării - pregătirea asistenţilor maternali profesionişti, centre maternale, centre de zi, pregătirea lucrătorilor sociali comunitari, servicii de intervenţie timpurie pentru copiii cu dizabilităţi, servicii adresate adolescenţilor care părăsesc centrele de plasament, copiilor şi adolescenţilor infectaţi HIV sau SIDA etc. Aceste servicii s-au transformat, în timp, în modele de bună practică în domeniul protecţiei copilului, multe fiind preluate de către serviciile publice specializate de protecţie a drepturilor copilului[107].

Un rol central în activitatea World Vision România îl au programele de dezvoltare comunitară, menite să transforme comunităţile din mediul rural, să întărească spiritul comunitar şi să mobilizeze liderii formali şi informali ai comunităţii în identificarea de resurse proprii pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă. Programele de dezvoltare comunitară se desfăşoară în şapte judeţe din România: Cluj, Constanţa, Dolj, Iaşi, Ialomiţa, Vâlcea şi Vaslui şi se axează pe direcţii precum: educaţia, sănătatea, dezvoltarea agricolă şi economică, dezvoltarea societăţii civile şi dezvoltarea spirituală. World Vision România lucrează în strâns parteneriat cu comunitatea, cu Biserica, cu autorităţile locale şi naţionale şi cu alte agenţii, pentru a defini şi a acoperi cât mai bine nevoile comunităţii, oferind astfel copiilor din proiectele sale „viaţa în toată plinătatea ei".

Inițiativele de advocacy ale organizației au ca scop combaterea sărăciei prin creșterea șanselor pentru oamenii din mediul rural de a deveni independenți

[106] World Vision România, „Despre noi", *World Vision România*, https://worldvision.ro/despre-noi; data accesării: 30 mai 2018.

[107] Narcisa Elena Balaban, „Organizaţia care a schimbat radical viaţa a mii de copii", *Lumina de Duminică*, SNat, anul IV, nr. 39 (153), 28 septembrie 2008, p. 10 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/organizatia-care-a-schimbat-radical-viata-a-mii-de-copii-52954.html; data accesării: 1 iunie 2018).

financiar prin oportunități de dezvoltare educațională și economică. World Vision România derulează, de asemenea, campanii de advocacy pentru drepturile copiilor defavorizați - romi, copii cu dizabilități și copiii cu HIV/SIDA[108].

De asemenea, fundația a manifestat interes față de situațiile critice în caz de urgenţă, calamităţi naturale, războaie, sprijinind oamenii afectați de dezastre sau de conflicte. Elocvente sunt intervențiile din timpul inundațiilor care au avut loc în România, unde World Vision România a lansat mai multe campanii de stângere de fonduri, construindu-se mai multe zeci de case pentru sinistrați: Campania „Infern în paradis"; Campania „Realitatea face digul"; Campania „Ţara"; Intervenţie umanitară de urgenţă în judeţul Iaşi; Intervenţie umanitară de urgenţă în judeţele Botoșani, Iași, Galați, Olt, Dolj, Timiş, Vâlcea, Vrancea etc.[109].

În cei 27 de ani de activitate în România, fundația a implementat numeroase proiecte, programe, campanii („Liceele agricole - hub-uri locale pentru dezvoltarea fermelor mici și mijlocii"; „Pâine și mâine"; „Vreau în clasa a noua"; „Proiectul Taking Farmers Out of Poverty Through Economic Development" (2007-2012); „Eu cum ajung la școală"; „Cluburile copiilor"; „Școală după școală"; „Made în rural" (2014-2015); „Atelierul de Meștesuguri"; „Cuvântul lui Dumnezeu în fiecare casă"; „Proiectul de Colaborare Creștină"; „RESCUE - Reading Early School Leaving Signals!"; „Elevul de azi, fermierul de mâine"; „Elevul E.D.I." „Educație de calitate și la noi în școală!" etc.) care sunt mediatizate pe site-urile oficiale ale fundației[110].

În rândul proiectelor derulate, se înscriu și cele care au fost desfășurate în parteneriat cu Bisericile locale. Parteneriatele cu Bisericile, pe care World Vision le promovează, subliniază importanţa vitalităţii spirituale a personalului World Vision, a capacităţii sale de a da o mărturie creştină adecvată, precum şi a disponibilității sale de a intra în relaţii cu Biserica în întregul ei. Unul dintre cele mai ample proiecte derulate de Wold Vision, în parteneriat cu Biserica Ortodoxă Română, este proiectul „Hristos împărtăşit copiilor". Acesta urmăreşte implementarea unor metode de cateheză atractivă, cateheze organizate în parohii, prin înfiinţarea birourilor de catehizare, adresate copiilor şi adolescenţilor[111].

În cadrul Congresului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor" (1–3 septembrie 2009/Sâmbăta de Sus), Anita Del Haas van Dijk, directorul naţional World Vision România, aprecia colaborarea cu Patriarhia Română:

> „Ca şi organizaţie nonprofit, World Vision este onorată să lucreze alături de Patriarhia Română. Noi trebuie să fim mâinile şi picioarele Domnului Hristos în această lume, pentru a putea duce mai departe lucrarea Sa de mântuire. Am plantat o sămânţă pe care împreună am ajutat-o să crească, de aceea îmi

[108] World Vision România, „Profilul organizației", *World Vision România*, https://worldvision.ro/_downloads/allgemein/Profil_Organizatie_World_Vision_ro.pdf; data accesării: 10 iunie 2018.

[109] World Vision România, „Intervenții de urgență", *World Vision România*, https://worldvision.ro/interventii-de-urgenta-a274.html; data accesării: 10 iunie 2018.

[110] (https://blog.worldvision.ro/; www.worldvision.ro; http://www.facebook.com/WorldVision Romania).

[111] Narcisa Elena Balaban, „Organizaţia care a schimbat radical viaţa a mii de copii", *Lumina de Duminică*, SNat, anul IV, nr. 39 (153), 28 septembrie 2008, p. 10.

doresc ca şi anul acesta proiectul nostru să fie cât mai rodnic, iar această lucrare evanghelică pe care am început-o să fie spre folosul tinerilor noştri, pentru ca ei să-L cunoască pe Dumnezeu”[112].

În cadrul etapelor de implementare a proiectului, World Vision România a susţinut financiar evenimentele de lansare şi mediatizare, organizarea sesiunilor de formare în vederea perfecţionării catehetice a preoţilor și a profesorilor de religie, dar şi editarea şi tipărirea în limba română a ghidurilor catehetice pentru parohii și pentru profesori.

Prezent la al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor” (19–21 septembrie 2011) Cătălin Popa, directorul naţional al Fundației World Vision România, remarca specificul proiectului:

„În parteneriat cu Biserica Ortodoxă Română am putut dezvolta activităţile din cadrul proiectului şi am avut multe alte iniţiative: donare de carte, sprijin în amenajarea bibliotecilor parohiale, pelerinaje, şi am pus accent pe importanţa educaţiei creştine în dezvoltarea copilului şi promovarea modelului creştin în comunităţi. Rolul nostru îl vedem ca o extensie a lucrării Bisericii. World Vision are o experienţă totală de 60 de ani în astfel de activităţi. A devenit una din cele mai mari organizaţii mondiale de acest gen, cu reprezentanţi în peste 100 de ţări, cu 40.000 de angajaţi şi, probabil, tot atâţia voluntari. Credem că ce este bine pentru copil, este bine pentru întreaga comunitate. De aceea, misiunea noastră este să asigurăm copiilor României şansa să crească într-un mediu prielnic, care să îi ajute să se dezvolte fizic, intelectual şi mai ales spiritual. Acesta este motivul pentru care proiectul «Hristos împărtăşit copiilor» este unul foarte special pentru organizaţia noastră şi suntem bucuroşi să fim parteneri cu Biserica Ortodoxă Română”[113].

În mesajul adresat participanților la congres, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel evidenția colaborarea Bisericii noastre cu World Vision România pentru creșterea spirituală a copiilor, afirmând că:

„Prin programul misionar numit «Hristos împărtăşit copiilor», Biserica Ortodoxă Română revigorează cateheza parohială pentru creşterea spirituală a copiilor în iubirea lui Hristos, colaborând cu Organizaţia World Vision România. Biserica îi educă astfel pe copii şi tineri în spiritul valorilor creştine, chemând la o viaţă trăită în lumina credinţei, a dragostei şi a speranţei mântuirii, ca unire a omului cu Dumnezeu - Izvorul vieţii veşnice. Prin orele de cateheză parohială, ea îi cheamă pe copii să se apropie de

[112] Ioniță Apostolache, „Alege Școala, un nou proiect al Patriarhiei Române”, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 201 (1403), 3 septembrie 2009, p. 3 (articolul poate fi consultat și la adresa: http://basilica.ro/alege-scoala-un-nou-proiect-al-patriarhiei-romane/; data accesării: 11 iunie 2018).

[113] Cristian Bostan, „A început a IV-a ediţie a Congresului naţional «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/a-inceput-a-iv-a-editie-a-congresului-national-hristos-impartasit-copiilor-5026.html; data accesării: 21 martie 2018.

Hristos şi să se împărtăşească din iubirea Sa jertfelnică, pentru a creşte în iubire sfântă faţă de Dumnezeu, de Biserică, de familie şi de semeni”[114].

Constatăm prezența Fundației WVR nu doar la începutul proiectului „Hristos împărtășit copiilor”, ci și pe parcursul derulării lui. De fapt, vom remarca faptul că acest parteneriat va continua, însă la un alt nivel.

Colaborarea cu B.O.R. avea să se dezvolte odată cu lansarea proiectului *Alege Școala!*, cu scop de prevenire și combatere a abandonului școlar prin oferirea unei soluții de tip alternativ „şcoala de duminică”. Încă de la prima ediție a proiectului (2009-2012), World Vision România devine partenerul constant al B.O.R. La a doua etapă a proiectului *Alege Școala!* (2010-2013), World Vision România devine beneficiar, asigurând cofinanțarea proiectului. În această calitate, Fundația WVR coordonează realizarea documentaţiei de finanţare şi pune la dispoziţia proiectului expertiza în dezvoltarea de proiecte cu caracter socio-educaţional, monitorizează formatorii privind sesiunile de formare susţinute de către aceştia, organizează, împreună cu partenerul (Patriarhia Română), concursurile şi taberele de creaţie şi stabileşte un set de criterii de selecţie a copiilor participanţi, supervizează activităţile necesare pentru informare și publicitate în proiect şi participă la monitorizarea internă a proiectului[115].

Următoarea fază de aplicare a proiectului *Alege Școala!* se va desfășura sub aceleași coordonate[116].

Experiența acumulată în cadrul parteneriatului se va concretiza în alte trei noi proiecte educaționale, care au fost lansate în data de 20 aprilie 2018: „Alege Școala!”: „Alege Școala - o șansă pentru viitor!”, „Alege Școala - educație de calitate, viitor în comunitate!” și „Alege Școala!”. Și aceste proiecte sunt implementate tot de Fundația World Vision România în parteneriat cu Patriarhia Română. Și pe această cale, se arată că prin valorile spirituale pe care le promovează, Biserica Ortodoxă Română este un factor care nu poate lipsi din actul educativ și social-filantropic. Tezaurul axiologic creştin dăruit copiilor și tinerilor prin actul catehetic nu oferă doar o edificare teologică și duhovnicească, ci și o contribuție decisivă la inițierea și la cultivarea motivației educaționale și la conturarea profilului psihosocial al copiilor[117].

---

[114] Daniel Ciobotea, „Copiii şi tinerii creştini sunt prezentul şi viitorul Bisericii”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-adresat-participantilor-la-al-iv-lea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-5028.html; data accesării: 21 martie 2018.

[115] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!” la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 6.

[116] Proiectul Alege Școala în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest! (2014-2015).

[117] Florin Marica, „Proiectul educațional «Alege Școala!» continuă”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/proiectul-educational-alege-scoala--continua-133898.html; data accesării: 28 mai 2018.

1.6. Date statistice: eparhii, birouri de catehizare

Prin Hotărârile Sfântului Sinod nr. 1924/2008 și 5180/2008, la nivelul Patriarhiei şi al eparhiilor se vor înfiinţa birouri de catehizare a tineretului pentru (re)organizarea catehezei parohiale. Fiecare birou va fi coordonat de un inspector, ajutat de mai mulți responsabili la nivel de protopopiat.

Astfel, va lua naștere o însemnată structură catehetică în Biserica Ortodoxă Română, care va cuprinde toate eparhiile din țară. În cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române se va înființa Biroul de catehizare a tineretului și va fi încredințat părintelui Constantin Naclad. La doar un an distanţă de la adoptarea hotărârilor, această structură era formată din 226 de persoane, fiind deja numiţi (sau delegați) 28 de inspectori eparhiali şi 198 de responsabili la nivel de protopopiat sau la nivel de cerc misionar[118].

În timp, această rețea catehetică a înregistrat modificări, atât calitative, cât și cantitative.

La al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor" (11 - 13 septembrie 2012), cadrul instituţional al inspectorului de cateheză de la nivelul Patriarhiei Române se prezenta astfel: 11 posturi în schema de funcţii, 9 posturi onorifice, 7 posturi cumulate cu alte funcţii şi 2 posturi cu jumătate de normă[119].

La al X-lea Congres (18-20 septembrie 2017), s-a constatat o mobilitate considerabilă la unele eparhii, ca urmare a schimbării inspectorilor de cateheză[120]. Consecința lipsei continuității a dus la o comunicare precară şi la o consistenţă redusă din partea inspectorilor/eparhiilor în cauză. Credem că este nevoie de multă stabilitate pentru consolidarea rețelei catehetice, respectiv a actului catehetic. Se știe că, urmările oricărui demers educațional nu sunt imediate, ci în timp. Cuvântul lui Dumnezeu rodește în timp în sufletele celor mici, dar și a celor mari. De asemenea, considerăm că este foarte important ca persoana numită pe acest post să fie una de vocație autentică, cu adevărate înclinații didactice. Aceste cerințe sunt valabile și în cazul persoanelor responsabile cu revigorarea catehezei parohiale la nivel de protopopiat. Să nu fie un birou „acoperit" cu persoane care, printre alte multe atribuții, desfășoară, sporadic, și activități de îndrumare, organizare și monitorizare a activității catehetice. În acest caz, responsabilitatea revine în primul rând Chiriarhului și apoi Permanenței Consiliului Eparhial. În cei doisprezece ani de implementare a proiectelor *Hristos împărtăşit copiilor* și *Alege Școala!*, s-a constatat că reușita întregului demers catehetic a fost asigurată de implicarea directă a ierarhului și de alegerea persoanelor cu vocație catehetică evidentă în structura catehetică. Această constatare are la bază prezentările/rapoartele întocmite și expuse anual în cadrul celor douăsprezece ediții ale Congresului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor". Fiecare prezentare reflectă fidel gradul de implicare a persoanelor menționate la nivelul fiecărei eparhii.

---

[118] Conform datelor centralizate la al II-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", ținut în perioada 1–3 septembrie 2009 la Sâmbăta de Sus.

[119] Cf. Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9094/22 octombrie 2012, adoptată în şedinţa din 28 septembrie 2012.

[120] Au fost și situații unde inspectorii de cateheză sau responsabilii la nivel de protopopiat, ca urmare a activității desfășurate, au fost promovați, devenind protopopi sau consilieri.

Întrucât e nevoie de o perioadă de acomodare, din rațiuni pur strategice s-a propus la congresul din 2017 ca numirea inspectorului de cateheză să se facă pe o perioadă de timp mai îndelungată, pentru a asigura coerență și continuitate programului de catehizare la nivel eparhial.

La începutul anului 2018, conform datelor statistice înaintate Sectorului Teologic – educațional al Patriarhiei Române, rețeaua catehetică, structurată pe eparhii și protopopiate, se prezenta astfel:

I. MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

1. Arhiepiscopia Bucureştilor:

- Sectorul Învățământ și activități cu tineretul;
- Inspector cateheză: Grobnicu Mihai-Iulian;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Alin Urucu (Sector I Capitală), Pr. Tudor Ciprian (Sector II Capitală), Pr. Manea Valerian Vasile (Sector III Capitală), Pr. Nicolae Pușcaș (Sector IV Capitală), Pr. Sebastian Stoica (Sector V Capitală), Pr. Beldiman Nicușor (Sector VI Capitală), Pr. Iliuță Ion (Ilfov Nord), Diac. Alexandru Gabriel Negoiță (Ilfov Sud), Pr. Ionuț Dragoș Iftimi (Ploiești Nord), Pr. Bîja Andrei Mihail (Ploiești Sud), Pr. Marian Ștefan (Câmpina), Pr. Gabriel Anghelineș (Urlați) și Pr. Rafael Tănase (Vălenii de Munte).

2. Arhiepiscopia Tomisului:

- Sector Cultural Educațional;
- Inspector Cateheză: Mitroi Gabriel;
- Responsabili la nivel de protopopiat: Pr. Hordencu Irinel (Medgidia), Pr. Cîrlan Vasile (Callatis), Pr. Busuioc Sorin (Altinum), Pr. Ciornea Toader (Carsium), Pr. Pătrașcu Nicu Adrian (Constanța 1) și Pr. Mihai Jan (Constanța 2).

3. Arhiepiscopia Târgoviștei:

- Sector Învățământ;
- Inspector Cateheză: Pr. Prof. Dobrescu Marian;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Mihăilă Marian (Târgoviște Sud), Pr. Pleșa Alin Marian (Târgoviște Nord), Pr. Ciobanu Cătălin Cornel (Găești), Pr. Stanciu Victor Aurelian (Titu) și Pr. Popa Ion (Pucioasa).

4. Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului:

- Sector Învățământ și Activități cu Tineretul;
- Inspector Cateheză: Preot Obrocea Dan Florin;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Ilina Vasile Cornel (Curtea de Argeş), Pr. Dumitrescu Alexandru Marian (Protoieria Pitești), Pr. Toader Cristinel (Protoieria Câmpulung Muscel), Pr. Ciobanu Ion (Protoieria Topoloveni), Pr. Trăistaru Daniel (Protoieria Costești) și Pr. Militaru Gabriel (Protoieria Mioveni).

5. Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei:

- Sectorul Învățământ și Activități cu Tineretul;
- Inspector Cateheză: vacant.
- Responsabili la nivel de protopopiat: Pr. Muscalu Cristinel (Focșani II), Pr. Ivan Cornel (Panciu), Pr. Necula Ionuț (Buzău I), Pr. Romeo Ene (Buzău II), Pr. Zota Cristinel Dănuț (Râmnicu Sărat) și Pr. Gavriloiu Sorin-Constantin (Pătârlagele).

6. Arhiepiscopia Dunării de Jos:

- Sectorul cultural-învăţământ;
- Inspector Catehează: Pr. Sică Simeon Bănică;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Sârbu Cătălin (Galați), Pr. Hanganu Valentin (Brăila), Pr. Spătariu Lucian (Tecuci), Pr. Iordache Ionuț (Tg. Bujor), Pr. Vătafu Cătălin (Covurlui), Pr. Florescu Cristian (Nicorești), Pr. Sinca Marius (Făurei) și Pr. Sică Bănică (Însurăței).

7. Episcopia Sloboziei și Calarașilor:

- Sectorul Cultural;
- Inspectori Catehează: Ştefan-Alexandru Tănase și Andrei-Cornel Petre;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Oancea Alexandru (Slobozia), Pr. Minea Daniel Mirel (Urziceni), Pr. Alecu Vasile (Fetești), Pr. Nemţanu Ionuţ (Călărași), Pr. Zărnoeanu Dumitru (Oltenița) și Pr. Florin Ţiţeică (Lehliu)

8. Episcopia Alexandriei și Teleormanului:

- Sectorul Administrativ Bisericesc;
- Inspector Catehează: Pr. Păunescu Eugen Cătalin;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Nistor Sorin (Alexandria), Pr. Grama Daniel (Roșiorii de Vede), Pr. Dobrescu Valentin (Videle) și Pr. Silimon Emanuel (Turnu Măgurele).

9. Episcopia Giurgiului:

- Sectorul Învățământ;
- Inspector Catehează: Pr. cons. Tudor Georgian;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Cârstea Ștefan (Giurgiu), Arhidiacon Laudat Mirel (Bolintin), Pr. Taras Mihai (Mihăilești) și Pr. Ene Marius (Hotarele).

10. Episcopia Tulcei:

- Sectorul Învățământ și activități cu tineretul;
- Inspector Catehează: Pr. Grosu Ionuț Raul;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Popa Nicolae (Tulcea), Pr. Trucă Marius (Babadag) și Pr. Ungureanu Viorel (Niculițel).

II. MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI

11. Arhiepiscopia Iașilor:

- Sectorul Învățământ;
- Inspector Catehează: Pr. dr. prof. Bogdan Racu;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Vasile Cristian (Iași 1), Pr. Iulian Vornicu (Iași 2), Pr. Ciprian George Bamboi (Iași 3), Pr. Marius Ionuț Tabarcea (Pașcani), Pr. Ionuț Ungureanu (Hârlău), Pr. Babiuc Marius Ciprian (Botoșani), Pr. Precob Daniel (Dorohoi), Pr. Constantin Cosmin Pristavu (Darabani), Pr. Vasile Merăuță (Săveni), Pr. Zaharia Ștefan (Piatra Neamț), Pr. Trofin Gheorghe (Târgu Neamț), Pr. Gurbet Camelian Liviu (Roznov) și Pr. Ursache Mihai (Ceahlău).

12. Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților:

- Sectorul cultural;
- Inspector Catehează: vacant.

- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Irimia Dumitru (Suceava I), Pr. Gherasim Vasile (Suceava II), Pr. Norocel Constantin (Câmpulung Moldovenesc), Pr. Dulgheru Adrian Ioan (Fălticeni) şi Platon Adrian Ioan (Rădăuți).

13. Arhiepiscopia Romanului și Bacăului:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Pr. Marari Daniel-Ionel;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Petronel Ciocan (Roman), Pr. Flavius Balaban (Bacău), Pr. Petru Roncea (Onești), Pr. Hereș Ovidiu (Moinești), Pr. Ștefan Moldovan (Buhuși) și Pr. Adrian Alexandrescu (Sascut).

14. Episcopia Hușilor:

- Sectorul Cultural - Misionar;
- Inspector Cateheză: Pr. cons. Cosmin Gubernat;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Chireac-Pavliuc Florin (Bârlad), Constantin Dorobăţ (Vaslui) și Pr. Grosu Florin (Huși).

III. MITROPOLIA ARDEALULUI

15. Arhiepiscopia Sibiului:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Pr. Dariciuc Vasile Cristinel;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Remus Răsvan (Sibiu), Pr. Ionuț Margin (Brașov), Corlean Natalia (Făgăraș I), Pr. Paroș Ioan (Făgăraș II), Pr. Fleșer Flaviu (Mediaș), Pr. Antal Moise (Bran-Zărnești), Pr. Popa Florin Viorel (Avrig), Pr. Andrei Iancu (Agnita), Pr. Moga Nicolae (Rupea), Pr. Roman Adrian (Săliște) și Pr. Șerban Raul (Săcele).

16. Arhiepiscopia Alba Iuliei:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Pr. Forin Parasca;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Ovidiu Panaite (Alba-Iulia), Pr. Bazil Popa (Aiud), Pr. Pop Nicolae Ovidiu (Blaj), Pr. Dan Mera (Câmpeni), Pr. Viorel Ormenişan (Luduş), Pr. Popa Ovidiu (Sebeş), Pr. Daniel Ciolocoiu (Reghin), Pr. Petru Bleahu (Sighişoara), Pr. Ovidiu Bârsan (Târgu-Mureş) și Pr. Ioan-Alin Iernuțan (Târnăveni).

17. Episcopia Oradiei:

- Sectorul Învățământ;
- Inspector Cateheză: Pr. Goga Aurel Simion;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Ghitea Ioan (Oradea), Faca Cosmin (Beiuș), Morar Ioan (Marghita), Avram Cristian (Tinca) și Samașca Viorel (Oradea).

18. Episcopia Covasnei și Harghitei:

- Sectorul Cateheză și activități cu tineretul;
- Inspector Cateheză: Pr. Panciu Laurențiu-Gabriel;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Mocanu Teodor-Florian (Sfântu Gheorghe), Pr. Panciu Laurențiu-Gabriel (Miercurea Ciuc), Pr. Nan Emil-Antim

(Miercurea Ciuc), Pr. Cătinean Vasile Petru (Călimani) și Pr. Banciu Marius Gheorghe (Buzăul Transilvan).

19. Episcopia Devei și Hunedoarei:

- Sectorul Catehetic și de Misiune;
- Inspector Cateheză: Pr. Sebastian Vândălac;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Marius Iovan (Deva), Alexandru Letea (Brad), Radu Bacter (Hațeg), Alexandru Oltean (Orăștie) și Cristian Olariu (Petroșani).

IV. MITROPOLIA CLUJULUI, MARAMURESULUI ȘI SĂLAJULUI

20. Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Pr. Vidican-Manci Liviu;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Boca Dumitru (Cluj I), Adrian Petrescu (Cluj II), Bolbos Ioan (Dej), Paul Isip (Gherla), Tudor Petrovici (Huedin), Cocan Marius (Turda), Poptean Aurel (Bistrița), Cornel Coprean (Năsăud) și Zimveliu Doru (Beclean).

21. Episcopia Maramureşului și Sătmarului:

- Sectorul Teologic Educațional;
- Inspector Cateheză: Gaborean Alexandru Gheorghe;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Fodoruț Vasile (Baia Mare), Marcel Oprișan (Sighet), Mihai Gheduțiu (Lăpuș), Ciprian Coza (Chioar), Iosip Călin (Vișeu), Palfi Călin (Satu Mare), Pop Valer (Carei) și Robaș Nicolae (Oaș).

22. Episcopia Sălajului:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Pr. Silviu Ioan Boha;
- Responsabilii la nivel de circumscripții: Pr. Barbor Radu Marius (Zalău), Pr. Blaj Daniel Sebastian (Zalău), Pr. Mateiu Călin Andrei (Zalău), Pr. Porcar Cosmin (Șimleu Sivaniei), Pr. Popiț Claudiu (Șimleu Sivaniei), Pr. Csordaș Teodor (Șimleu Sivaniei), Pr. Gheorghe Longodor (Jibou) și Pr. Bande Alexandru (Jibou).

V. MITROPOLIA OLTENIEI

23. Arhiepiscopia Craiovei:

- Sectorul Cultural;
- Inspector Cateheză: Doru Marcu;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Drd. Bogdan Trifu (Protoieria Craiova Sud), Pr. Drd. Marius Lunganu (Protoieria Craiova Nord), Pr. Gheorghe Ionaşcu (Protoieria Târgu-Jiu Sud), Pr. Mihalache Şuncă (Protoieria Târgu Cărbuneşti), Pr. Mărăcine Marian (Prot. Târgu-Jiu Nord) și Pr. Mihai Crinu (Protoieria Băilești).

24. Arhiepiscopia Râmnicului:

- Sectorul Învățământ și Activități cu Tineretul;
- Inspector Cateheză: Pr. Dr. Cristian Alexandru Bănuță;

- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Tițu Ion (Râmnicu-Vâlcea), Pr. Ionuț Sichigea (Drăgășani), Pr. Vasile Chima (Călimănești) și Pr. Emanoil Găman (Horezu).

25. Episcopia Severinului și Strehaiei:

- Sectorul Social-Media;
- Inspector Cateheză: Pr. Necşoiu Cosmin Eftimie;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Semenescu Blidaru Ionuţ (Drobeta Turnu Severin), Pr. Popescu Gheorghe (Strehaia), Pr. Ganțu Vasile (Baia de Aramă) și Pr. Brumar Constantin (Vînju-Mare).

26. Episcopia Slatinei și Romanaților:

- Sectorul Social-Misionar;
- Inspector Cateheză: Pr. cons. Aldea Constantin;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Marin Leonard Aurelian (Caracal), Pr. Guguleanu Cristian (Corabia), Pr. Badea Cristian (Slatina II Nord) și Pr. Peptușel Bogdan (Slatina I).

VI. MITROPOLIA BANATULUI

27. Arhiepiscopia Timișoarei:

- Sectorul Învățământ și Activități cu Tineretul;
- Inspector Cateheză: Pr. cons. Sorin Lungoci (din 1 februarie 2018: Pr. cons. Nichifor Tănase);
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Alexandru Ranca și Pr. Petru Alexa (Timișoara I), Pr. Aurel Tomescu (Timișoara II), Pr. Traian Birăescu și Pr. Daniel Otescu (Lugoj), Pr. Ciprian Boşca (Deta), Pr. Dorin Covaci și Pr. Cristian Farcaş (Făget) și Pr. Viorel Pescar și Pr. Aurelian Ciucur (Sânnicolau Mare).

28. Arhiepiscopia Aradului:

- Sectorul cultural;
- Inspector Cateheză: Protos. cons. Iustin Popovici;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Vlad-Sergiu Sandu și Daniel Dumitru (Arad), Pr. Negruț Călin (Ineu), Pr. Cosmin Balint (Lipova) și Pr. Florin Ioan Avram (Sebiş).

29. Episcopia Caransebeșului:

- Sector Social-filantropic, misionar și activități cu tineretul;
- Inspector Cateheză: Pr. Ciucur Mihai Cătălin;
- Responsabilii la nivel de protopopiat: Pr. Manole Gheorghe (Reșița), Pr. Iacob Laurențiu (Caranșebeş), Pr. Nedelcu Ion (Moldova Nouă) și Pr. Marius Ștefan Dănănău (Băile Herculane).

Din această prezentare statistică, observăm că în toate eparhiile din ţară există o structură catehetică înfiinţată, atât la nivelul centrului eparhial cât şi la nivelul protopopiatelor, și că sunt câteva eparhii unde structura catehetică nu este consolidată. În unele cazuri, funcția (responsabilitatea) de revigoare a catehezei parohiale a fost delegată unei alte persoane (în special unui consilier de resort). În

acest caz, nu trebuie să ne așteptăm la efecte majore ale programelor catehetice, ci doar la manifestări izolate, restrânse.

Și aceste date statistice ne oferă posibilitatea de a observa existența unor birouri eparhiale de catehizare foarte echilibrate, cu o activitate bogată, coerentă, articulată, cu rezultate care pot reprezenta un model pentru celelalte eparhii. Acest fapt ne dă speranță că și acolo unde situația o cere, se va putea interveni eficient pentru remedierea lor.

Ca indicatori, constatăm că programul a fost prezent în aproape toate parohiile din ţară, sub diferite forme: tabere de vară, cursuri de weekend, şcoli de duminică, concursuri, întâlniri cu tinerii, seri catehetice, dialoguri, proiecții de film, piese de teatru, folclor, drumeții, excursii tematice, pelerinaje, meditații gratuite, activități filantropice, de ecologizare, sportive și recreative, voluntariat etc. Aceste activităţi, puse sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor”, întregesc imaginea unei mişcări care s-a produs în Biserică, care nu poate fi neglijată, şi care a însufleţit opera catehetică a Bisericii adresată copiilor și tinerilor[121].

[121] Otilia Bălinişteanu, „Cateheza completează ora de religie”, *Ziarul Lumina*, 13 august 2010, http://ziarullumina.ro/cateheza-completeaza-ora-de-religie-24402.html; data accesării: 25 mai 2018.

CAPITOLUL 2
ISTORICUL PROGRAMULUI CATEHETIC „HRISTOS ÎMPĂRTĂŞIT COPIILOR" ÎN ALTE ŢĂRI[122]

2.1. Albania

Albania este o țară mică (sub 30 km^2) situată în partea de vest a Peninsulei Balcanice, cu o populație de peste 3 milioane de locuitori. Sub aspect religios, aproximativ 39% dintre albanezi sunt musulmani, 24% sunt ortodocși, 17% sunt catolici, iar sub 0,5% sunt protestanți. Majoritatea albanezilor au un atașament pur emoțional și formal față de identitatea lor religioasă. Acest lucru este, în mare parte, rezultatul presiunilor ideologice grele din perioada comunistă. Situația Albaniei este, așadar, una particulară, fiind singurul stat din lume, unde toate religiile au fost strict interzise[123].

Implementarea programului *Christ to the Children* în Albania are potențialul de a implica și poporul ortodox albanez de dincolo de frontierele țării (cel puțin 40% dintre albanezi locuiesc în alte țări din Balcani și din diaspora occidentală).

În cazul Albaniei - cea mai săracă țară din Europa - toate aceste funcții (traducere, contextualizare, editare, formare) au fost îndeplinite până în prezent de către World Vision/WORDirect. Cu toate acestea, au existat solicitări adresate Arhiepiscopului Anastasios (al Tiranei și al întregii Albaniei), cu scopul finanțării acțiunilor regionale și locale de formare a cadrelor didactice. Aceasta ar fi presupus o oarecare investiție din partea Bisericii Ortodoxe. WORDirect nu a pretins nicio confirmare a drepturilor de autor și nu a primit nicio plată în avans sau redevențe în curs de desfășurare. Singura condiție a fost ca Biserica să rămână activă în procesul de publicare. Aceasta a fost singura condiție pentru acordarea drepturilor individuale de utilizare a limbii materne de către țările în care urma să se implementeze proiectul.

Aspecte pedagogice

Atractivitatea curriculumului biblic este dată de mai multe trăsături. În primul rând, materialele sunt centrate pe cursant, nu pe profesor. În al doilea rând, ele sunt concepute pentru a ajuta copilul să „descopere" adevărurile și, la fel de important, să „aplice" conținuturile învățate.

Trebuie remarcat faptul că, nivelul de retenție pentru acest tip de curriculum este de 70-80%, în contrast cu procentul de maximum 30%, înregistrat în condițiile stilului actual general de predare.

Prin rezultatele așteptate, cei implicați în elaborarea curriculumului biblic

---

[122] Pentru alcătuirea acestui capitol am valorificat documente interne ale proiectului *Youth Bible Curriculum* (rapoarte semestriale și anuale, comunicări, invitații, conversații etc) care ne-au fost puse la dispoziție, cu multă amabilitate, de: pr. Constantin Naclad, manager proiect *Hristos împărtăşit copiilor*; pr. Mihai Pavel, director regional pentru Credință și Dezvoltare pentru Regiunea Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat, World Vision International; prof. Danuț Mănăstireanu, coordonator regional Faith & Development WVI MEERO, cărora le mulțumim pe această cale.

[123] Jim Morgenroth, *Christ to the Children*, Report, September 20, 2004.

(scriitori, editori, ilustratori, profesori) urmăreau ca fiecare elev să-L cunoască pe Iisus Hristos ca Domn și Mântuitor și să înțeleagă adevărurile credinței lor, aspecte care ar putea genera schimbări la nivelul atitudinilor și comportamentelor lor. Aceasta ar putea fi numită, pe bună dreptate, o abordare holistică a aspectelor legate de credință.

Calitățile curriculumului Youth Bible Curriculum (YBC) au fost evidențiate și în articole de presă, în care sunt apreciate materialele de studiu biblic, ușor de citit, interactive, care stimulează plăcerea de a învăța despre Biblie și despre credința creștină, cu accent și pe istorie, cultură și familie. Prin activitățile sale și prin materialele curriculare elaborate, YBC a ajutat Biserica să implice copiii și tinerii într-un mediu structurat, interactiv și motivant, împărtășind lecții și valori care influențează viața de zi cu zi nu doar a copiilor, ci și a familiilor lor. Relațiile pozitive și atitudinile promovate în „sala de clasă” pot contribui la protejarea copiilor de riscul de a fi atrași de alte comportamente riscante. Și, extrapolând la o scară mai largă influența proiectului asupra vieții cotidiene, se poate afirma că întotdeauna comunitățile mai puternice sunt capabile să se ferească de influențele negative și să-și protejeze mai bine copiii[124].

Un alt articol[125] subliniază caracteristicile curriculumului YBC și rolul lui în educația religioasă a copiilor din prezent și din viitor, remarcând pedagogia YBC, care folosește o abordare centrată pe educabil, axată pe descoperire, interacțiune și aplicare. Învățarea prin descoperire îi ajută pe copii să învețe prin implicare și experiențe proprii, se afirmă în articol.

„YBC este conceput pentru copii. Modul în care explică diferitele teme ale credinței ortodoxe îi face pe copii să înțeleagă mai ușor”, susținea Ekaterina Papadhopuli, manager al World Vision Albania.

Curriculumul cuprinde o serie de manuale specifice vârstei, concepute pentru a avea un impact pe termen lung atât asupra copiilor, cât și asupra familiilor acestora.

„Vrem ca acești copiii să-și poată transmite credința copiilor lor”, spunea Ekaterina.

Continuând să evidențiem aspectele pozitive ale proiectului, menționăm câteva beneficii anticipate prin proiect:

- Furnizarea de expertiză și finanțarea inițială în vederea elaborării unui curriculum biblic destinat tinerilor, adaptat nivelului de vârstă al acestora, corespunzător tradițiilor creștine din Albania;

- Instruirea credincioșilor clerici și laici în folosirea curriculumului biblic pentru a-și putea pregăti, pe viitor, proprii profesori;

- Sprijinirea dezvoltării spirituale continue a personalului World Vision în virtutea utilizării propriilor materiale, precum și a formării continue necesare pentru a fi îndrumători calificați ai respectivelor materiale;

---

[124] Cf. *Not abandoned – Teuta finds the way of love through Youth Bible Curriculum*, 10 februarie 2011, disponibil la adresa: https://www.wvi.org/article/not-abandoned-–-teuta-finds-way-love-through-youth-bible-curriculum; data accesării: 2 martie 2018.

[125] Cf. *YBC changes the heart and future of a child*, 28 iunie 2007, disponibil la adresa: https://www.wvi.org/article/ybc-changes-heart-and-future-child; data accesării: 2 martie 2018.

- Crearea unor relații personale puternice cu liderii ortodocși, catolici și evanghelici din întreaga țară.

În privința aspectelor financiare, s-a avut în vedere lansarea unui plan de afaceri pentru Bisericile Ortodoxe, care să le încurajeze să vândă mai multe cărți și să reinvestească veniturile pentru imprimări viitoare. Această idee a fost deja valorificată în Albania. Obiectivul pe termen lung ar fi de a reduce sprijinul World Vision/WORDirect cu 25% în fiecare din următorii trei ani, ceea ce ar conduce la autosusținere totală a proiectelor până în anul 2008.

Alte aspecte legate de activitățile desfașurate în cadrul proiectului *Christ to the Children* și de contextul în care acestea s-au derulat, am putut identifica în raportul aferent perioadei octombrie 2005 - septembrie 2006, publicat în 26 septembrie 2006, elaborat de Ekaterina Papadhopuli - coordonator Youth Bible Curriculum[126].

Youth Bible Curriculum, cunoscut anterior sub denumirea *Christ to the Children*, a atins, în perioada 2005-2006, toate obiective stabilite. S-a concentrat pe furnizarea materialelor didactice, oferind ghidurile metodologice pentru profesorii de religie, cu scopul punerii în practică a curriculumului YBC. Au fost depuse multe eforturi pentru dezvoltarea și furnizarea de materiale didactice noi și pentru publicarea unor cărți de calitate pentru copii. Partenerii cheie au fost Biserica Ortodoxă din Albania și World Vision SUA, deși s-au depus eforturi spre a atrage noi parteneri, acolo unde a fost posibil.

Scopul proiectului YBC este de a-i educa pe copiii din Albania în lumina valorilor creștine. Pentru a îndeplini acest obiectiv, au fost publicate cărți de religie adecvate pentru copii și manuale pentru profesori, cu scopul instruirii acestora în utilizarea noului curriculum. În plus, s-a manifestat și intenția de a împuternici Biserica Ortodoxă să producă materiale educaționale creștine pentru copii.

Rezultatele activității din perioada 2005-2006 au fost multiple:

- Manualul profesorului „Dumnezeu este cu noi” („God is with us”) a fost tradus, editat, adaptat, proiectat și imprimat;

- Manualul profesorului „Împăcarea noastră cu Dumnezeu” (“Our Reconciliation with God”) a fost tradus, editat, revizuit din punct de vedere teologic, conceput și imprimat;

- Cartea elevului „Împăcarea noastră cu Dumnezeu”, partea a II-a a fost tradusă, editată, revizuită din punct de vedere teologic, proiectată și pregătită pentru tipar;

- Elaborarea și distribuirea a 2.000 de cărți și manuale didactice;

- Formarea a 120 de profesori creștini, atât în interiorul cât și în exteriorul Bisericii Ortodoxe din Albania;

- 60 de distribuitori potențiali ai cărților au fost instruiți în metodologia de marketing.

Ca urmare a acestor acțiuni, pot fi sintetizate următoarele concluzii:

- Aproximativ 2.000 de copii și-au îmbogățit cunoștințele prin utilizarea manualelor din curriculumul publicat prin proiectul CTTC și prin utilizarea noilor practici pedagogice de către profesorii formați în acest sens;

[126] Cf. World Vision Albania, *CTTC/Youth Bible Curriculum*, Project Report October 2005 - September 2006.

- 120 de profesori aplică noua metodologie de predare în clasele lor;
- Mulţi copii şi-au schimbat pozitiv comportamentul în relaţiile dintre ei, dar şi în raport cu Biserica;
- Biserica Ortodoxă susţine elaborarea de materiale curriculare;
- 60 de distribuitori formaţi în acest proiect se ocupă de distribuirea cărţilor publicate de YBC.

Pentru a asigura sustenabilitatea proiectului au fost vizate două direcţii: pe de o parte, un interes sporit a fost acordat distribuirii cărţilor, acţiune care va asigura durabilitatea economică, pe de altă parte, o importanţă aparte s-a acordat construirii de relaţii în interiorul Bisericii Ortodoxe, un element de bază în asigurarea conţinuităţii proiectului.

Conform *Raportului de evaluare* din 8 ianuarie 2011[127], elaborat de World Vision Albania & Kosovo, putem consemna şi alte aspecte legate de implementarea proiectului YBC în Albania, în perioada 01 octombrie 2006 - 30 septembrie 2010.

Procesul de evaluare a avut ca scop analiza eficacităţii, impactului şi sustenabilităţii proiectului YBC din prima fază a punerii lui în aplicare, până în septembrie 2010 stadiul pregătitor / pre-evaluarea, colectarea şi analiza datelor (iunie 2010 şi decembrie 2010).

Pentru atingerea obiectivelor proiectului, s-a stabilit un parteneriat cu Biserica Ortodoxă din Albania (BOAA - Biserica Ortodoxă Autocefală din Albania).

Eficienţa

Pe tot parcursul implementării proiectului, Biserica Ortodoxă, susţinută de WV, a reuşit să publice mai multe cărţi contextualizate pentru copii, pe fiecare categorie de vârstă. Profesorii şi clerul au beneficiat de o serie de cursuri de instruire cu privire la utilizarea eficientă a curriculumului YBC, resimţindu-se acut necesitatea formării continue calitative.

Impact

Participarea copiilor a continuat să crească pe parcursul întregii faze de implementare. În majoritatea cazurilor, în ciuda apartenenţei religioase, părinţii au încurajat copiii să participe la activităţile YBC, chiar dacă un număr nesemnificativ dintre aceştia şi-au însoţit copiii la unele activităţi. Se pare că metodele atractive implementate în noul curriculum au sporit motivaţia copiilor pentru a participa la activităţile YBC. De asemenea, conţinutul a avut un impact pozitiv asupra comportamentului lor zilnic. Acest fapt a fost confirmat şi de părinţii şi de profesorii lor.

[127] Cf. World Vision Albania & Kosovo, *Evaluation Report Youth Bible Curricula*, Report Prepared: January 8, 2011.

Sustenabilitate

În prima fază a implementării proiectului, Biserica Ortodoxă din Albania nu a putut găsi alți potențiali parteneri și nu a elaborat niciun plan financiar specific pentru a contribui la sustenabilitatea acestuia.

În privința copiilor, majoritatea erau dornici să continue activitățile YBC.

În contextul specific al Albaniei, proiectul YBC a fost conceput pentru a oferi copiilor oportunități de creștere și de dezvoltare într-o societate în care principiile și moralitatea Evangheliei sunt evaluate. De la început, proiectul a fost foarte ambițios în scopul de a viza toți copiii din Albania, obiectiv care, de fapt, este nerealist pe parcursul a doar câțiva ani. Abordarea însă a fost holistică. Simpla predare la copii nu ar fi fost poate cea mai bună cale; de aceea, pentru a veni mai bine în sprijnul copiilor, YBC și-a început punerea în aplicare a metodologiei specifice în octombrie 2006, folosind un curriculum variat pentru copii. Scopul său a fost să sporească accesul copiilor, al profesorilor și al clerului bisericesc la materialele educaționale contextualizate, religioase și biblice, să le utilizeze efectiv, să sporească capacitatea partenerilor Bisericii de a genera venituri și de a susține activitățile proiectului în timp.

Proiectul are, de asemenea, o componentă cu privire la personalul care lucrează pentru WV, în ceea ce privește sporirea capacității sale de implicare, la toate nivelurile.

Biroul pentru Copii al Bisericii Ortodoxe a utilizat curriculumul YBC, până la momentul actual, în șapte locații din jurul orașului Tirana: Biserica Catedralei, Centrul Thavor (fostul centru Shalom), lângă Shkolla e Kuqe, Qyteti Studenti, Bathore și Kinostudio (comunitatea romă) și Protagonisti. În plus, un nou centru a fost deschis recent într-un sat din jurul orașului Tirana. Curriculumul este folosit și în grupurile de cateheză destinate copiilor din satele Saint Vlash, Durres, Kavaje, Korce, Elbasan, Cerrik, Gramsh, Fier și într-una dintre cele mai mari tabere de vară pe care Biserica Autocefală Ortodoxă din Albania le organizează pentru fete, la mănăstirea Sfântul Ioan Vladimir.

Concluzii

În mod clar, acest proiect a făcut progrese semnificative către un acces sporit la materialele educaționale contextualizate, religioase și biblice. Materialele educaționale contextualizate au fost dezvoltate ca materiale didactice noi și cărți pentru copii de calitate. Responsabilitățile pentru traducere, editare, editare teologică și contextualizare au fost acoperite de reprezentanții Bisericii Ortodoxe. Înainte de publicarea primelor suporturi pedagogice YBC, au fost luate în considerare opiniile profesorilor și ale clerului. Activitatea acestora s-a concretizat prin publicarea mai multor materiale contextualizate în funcție de vârstele diferite ale grupurilor vizate. Pentru cei cu vârsta de peste 6 ani, au fost publicate 4 cărți, pentru cei cu vârsta de peste 8 ani, 3 cărți, pentru cei cu vârsta de peste 10 ani, 4 cărți, pentru cei cu vârsta de peste 12 ani, 3 cărți, pentru cei cu vârsta de peste 14 ani, 3 cărți și pentru cei mai mari de 16 ani, 2 cărți. Toate aceste publicații au inclus materiale didactice și cărți pentru copii. Publicarea lor a fost, inițial, susținută de

punerea în aplicare a unui plan de marketing, prin desfășurarea unor activități cu caracter publicitar și prin organizarea de cursuri de formare la care au participat clerici și profesori. De asemenea, elevii Seminarului Teologic Ortodox au fost prezenți la proiectul YBC. 50% dintre cursurile referitoare la curriculum YBC sunt cursuri și lecturi selectate, iar 50% se desfășoară ca activități de lucru pe teren. Un alt element-cheie pentru un acces sporit la materialele contextualizate a fost numirea coordonatorului de proiect de la Biserica Ortodoxă, fapt care a dat mai multă importanță și vizibilitate implementării proiectului. Pe baza elementelor menționate mai sus, copiii, profesorii și implicarea clerului Bisericii au crescut în mod constant și în mod regulat. Cu toate acestea, din cauza unor aspecte financiare, în unele zone în care s-a implementat proiectul YBC, numărul de cărți folosite a fost redus, iar majoritatea copiilor nu au putut valorifica manualele la ei acasă. Acest lucru afectează potențialul pe care cărțile ar putea să îl aibă asupra copiilor și asupra vieții părinților lor. În acest context, este important de menționat și faptul că mentalitatea poporului în sine este o barieră; în general, oamenii cred că toate materialele religioase trebuie să fie distribuite în mod liber și, ca urmare, chiar și costurile sau prețurile simbolice îi pot menține departe de activitățile YBC.

În ceea ce privește calitatea curriculumului, comentariile făcute au fost, în general, pozitive. Profesorii au fost mulțumiți de structura clară a cărților, oferind copiilor o modalitate creativă și recreativă de a învăța.

Prin promovarea curriculum-ului YBC, proiectul urmărea valorificarea efectivă a suporturilor elaborate în cadrul orelor de catehism, în taberele de vară și în timpul diferitelor activități cu copiii. Analiza efectuată în vederea realizării prezentului raport a relevat însă că, de la începutul proiectului, acestea au fost doar parțial utilizate în contextele mai sus menționate. Mai multe aspecte au stat la baza acestei situații:

- în primul rând, utilizarea curriculumului YBC este facultativă, nu obligatorie. În ceea ce privește orele de catehism, care sunt esențiale pentru Biserica Ortodoxă, preotul lăcașului de cult unde are loc activitatea catehetică alege temele și curriculumul pe care îl valorifică, indiferent dacă utilizează sau nu pe cel elaborat prin YBC;

- în al doilea rând, conținutul curriculumului YBC este foarte vast și acoperă o mulțime de teme și subiecte care necesită adaptarea la o anumită sesiune/clasă/activitate cu copiii;

- în al treilea rând, anumite regiuni, cum ar fi, de exemplu, Elbasan, din motive financiare, se confruntă cu lipsa logisticii (flipcharturi, markere etc.) care să însoțească programele YBC, ceea ce reprezintă un dezavantaj serios, ținând cont că logistica este esențială pentru valorizarea eficientă a curriculumului YBC și pentru transmiterea conținutului său într-un mod atractiv pentru copii. De asemenea, conținuturile nu sunt adaptate tuturor claselor cu care se lucrează, ceea ce face dificilă utilizarea susținută a programelor YBC de către profesori și copii, iar în unele zone există și dificultăți legate de transport;

- un alt aspect vizează formarea continuă a cadrelor didactice, care este deficitară în unele regiuni - ultima formare oferită cadrelor didactice datează, în

unele cazuri, de acum doi ani. Prin urmare, există o nevoie constantă de instruire continuă de calitate pentru cei implicaţi direct în predarea curriculumului YBC;

- în al cincilea rând, unii profesori sunt reticenți în utilizarea curriculumului YBC deoarece sunt obişnuiţi cu modul tradiţional de predare;

- în unele zone, profesorii sunt nevoiţi să lucreze simultan cu copii de vârste diferite, ceea ce face ca procesul didactic să fie îngreunat, curriculumul YBC fiind dezvoltat pe diferite nivele de vârstă;

- în al șaptelea rând, curriculumul nu este folosit în toate regiunile în care Biserica Ortodoxă este dominantă.

Cu toate acestea, în timpul taberelor de vară, copiii care au participat la taberele anterioare au fost implicaţi în sprijinirea profesorilor în timpul implementării proiectului YBC. Ajutorul lor s-a dovedit foarte valoros, deoarece erau deja familiarizaţi cu temele curriculare YBC și cu activitățile motivante destinate copiilor.

Singurii parteneri implicați în proiect, alături de Biserica Ortodoxă din Albania, au fost World Vision SUA și World Vision Albania & Kosovo. Menționăm însă că, pe parcursul întregului proces de implementare, bazat pe un acord cu World Vision Albania și Kosovo, Biserica Ortodoxă a preluat inițiativa prin numirea coordonatorului de proiect și a mai multor persoane responsabile de traducerea, editarea materialelor etc.

Valoarea adăugată a proiectului

În general, numărul copiilor care frecventează și beneficiază de activitățile YBC a continuat să crească pe parcursul derulării proiectului. Aproape toți beneficiarii direcți ai proiectului, părinții copiilor și profesorii au dat feedback pozitiv cu privire la impactul din ce în ce mai mare al curriculumului YBC. În multe cazuri, copiii erau foarte entuziaști în a-și exprima impresiile/părerile despre impactul pozitiv al curriculumului YBC în viața de zi cu zi.

Toate activitățile (orele de catehism, taberele de vară, alte activități recreative) s-au dovedit a fi utile nu numai pentru transmiterea către copii a valorilor creștine, a bunelor maniere, dar și pentru înzestrarea acestora cu abilități diferite, inclusiv de natură socială.

Unii copii au afirmat că acum au mai multe cunoștințe despre Dumnezeu, despre Fiul Său; ei înțeleg acum că este important să ne iubim unii pe alții, să ne respectăm, să fim toleranți. Aceștia se simt din ce în ce mai încrezători și credința lor s-a întărit datorită modelului pozitiv care a fost pus înaintea lor ca referință pentru atitudinile și acțiunile lor. De fapt, o mulțime de copii au menționat că atitudinea lor față de prietenii și părinții lor s-a îmbunătățit ori s-a schimbat, ceea ce a fost confirmat prin diferite comentarii pe care mai mulți părinți le-au făcut profesorilor din cadrul proiectului.

Copiii participanți la proiect au remarcat activitatea deosebită a cadrelor didactice, implicarea și pasiunea pentru ceea ce au făcut. „Profesorii simt într-adevăr, experimentează pentru ei înșiși ceea ce ne explică”. Cu toate acestea, se recomandă o activitate de pregătire mai susținută a profesorilor. Ei au nevoie de mai multe formări și

de o motivație mai solidă. Un reprezentant al clerului, fiind intervievat în legătură cu impactul metodologiei YBC, a făcut o conexiune clară între entuziasmul profesorilor și consecințele pozitive asupra copiilor, recunoscând că acest tip de metodologie este o noutate pentru albanezi. Profesorii și reprezentanții clerului au recunoscut, în mod clar, că participarea la activitățile YBC a ajutat la consolidarea relațiilor existente și la crearea de noi relații. Copiii au apreciat foarte mult această metodologie nouă, deoarece oferă o modalitate bine gândită de a-i motiva și de a-i implica direct în descoperirea noilor conținuturi. Articolul *YBC changes the heart and future of a child*[128] este o mărturie a influenței pozitive pe care participarea la activitățile din cadrul proiectului a avut-o asupra tinerilor și asupra familiilor acestora. Articolul ne-o prezintă pe Jezuela, care, atunci când vorbește emană bucuria unui copil care îl cunoaște pe Iisus. Ochii ei maro închis strălucesc în timp ce vorbea despre lecția preferată YBC - *Învierea lui Iisus*. Lecțiile pe care le-a învățat despre viața lui Iisus Hristos au influențat planurile ei de viitor. „După ce am citit YCB, am decis că vreau să fiu arheolog. Vreau să scot la iveală lucruri străvechi de peste tot, care să arate istorisiri din Biblie”, spune Jezuela. „Participând la YBC, am o dorință mai mare de a învăța aspecte legate de Biblie. Încerc să aflu mai multe”. În fiecare seară, Jezuela și Stvro, fratele ei, spun rugăciunile pe care le-au învățat din cărțile YBC. Jezuela și Strvo s-au dus la prima lor spovedanie, ca urmare a lecțiilor YBC, care i-a învățat despre pocăință.

În fiecare luni, Jezuela și fratele său de opt ani se alătură altor 25 de copii pentru a afla despre creștinism, folosind materialele curriculare ale proiectului. Se adună în jurul meselor de lemn amplasate în cadrul mănăstirii istorice Sf. Vladimir, unde ușile odată închise de soldații comuniști invită acum comunitatea la bogăția tradiției creștine ortodoxe.

Maria, bunica lor, se bucură de oportunitatea pe care o au nepoții ei de a cunoaște adevărurile credinței lor. Își amintește de perioada când era nevoită să-și practice în mod secret creștinismul.

Sustenabilitate

De remarcat sunt parteneriatele instituite în cadrul acestui proiect, între Biserica Ortodoxă din Albania, World Vision SUA și World Vision Albania & Kosovo, iar, în ultimii ani și cu Biserica Ortodoxă Albaneză a Americii. În timpul implementării proiectului, Biserica Ortodoxă a obținut parțial dreptul de proprietate prin includerea proiectului YBC în structurile sale destinate activităților cu copiii și prin numirea uneia dintre persoanele sale în calitate de coordonator al proiectului YBC și a altor persoane cu responsabilități clar definite, cu sprijinul World Vision. Cu toate acestea, în timpul acestei etape de implementare nu a fost identificat niciun alt potențial partener și nu a existat un plan financiar eficient pentru sustenabilitatea proiectului, în pofida unor eforturi depuse de către Diaconia Agapes și de unele structuri ale Bisericii Ortodoxe. S-a concluzionat necesitatea instruirii personalului Bisericii Ortodoxe implicate în proiect în depunerea de proiecte cu scopul atragerii de fonduri.

---

[128] *YBC changes the heart and future of a child*, 28 iunie 2007, disponibil la adresa: https://www.wvi.org/article/ybc-changes-heart-and-future-child; data accesării: 2 martie 2018.

Pe parcursul implementării proiectului, Biserica Ortodoxă s-a implicat și în sensul ofertării unor cursuri de formare destinate profesorilor și clerului implicați în proiect. Formările au fost foarte utile pentru profesorii din unele regiuni, de exemplu din Elbasan, care nu mai participaseră la cursuri de formare de doi ani. În plus, nu toți cei implicați în activități YBC fuseseră instruiți anterior.

Sustenabilitatea proiectului este afectată și de lipsa de logistică necesară pentru prezentarea eficientă și atractivă a fiecărei teme și, în unele zone, din cauza dificultăților de transport pentru unii profesori.

Continuitatea proiectului

Treptat, de la începerea proiectului, clerul ortodox a încercat să răspândească utilizarea curriculumului YBC. Utilizarea acestuia în taberele de vară și de iarnă s-a dovedit a fi reușită și fructuoasă. De asemenea, radioul „Ringjallja”, care se află sub autoritatea Bisericii Ortodoxe, l-a introdus în programul său. Pe parcursul întregii implementări, Biserica Ortodoxă a extins zonele geografice ale curriculumului YBC și, dacă vor exista fonduri necesare, intenționează să o facă și în viitor.

2.2. Armenia

Pe baza informațiilor din documentul care contura conceptul de proiect *Christ to the Children*, publicat în anul 2002, am avut posibilitatea de a sintetiza contextul implementării CTTC în Armenia și obiectivele vizate[129].

Astfel, în Armenia, proiectul YBC a debutat în anul 2003 și a avut ca beneficiari 350 de profesori și 14.000 de copii.

În decembrie 2002, era finalizat conceptul de proiect *Christ to the Children*, inițiat de WV Armenia. Potrivit acestui document, durata programului urma să fie de doi ani, iar provinciile vizate erau Shirak și Syunik.

În descrierea proiectului, WVArmenia și Biserica Apostolică Armeană își propuneau să colaboreze, în parteneriat cu Editura Gospel Light pentru a traduce, adapta și publica materiale educaționale creștine.

Pe baza acordului încheiat între Patriarhul Suprem al Bisericii Armene, Karekin al II-lea și Prim-Ministrul Armeniei, Andranik Margaryan, în toate școlile publice din Armenia urma să se studieze, timp de șapte ani, educația religioasă, începând cu anul 2003. Astfel, proiectul pilot al WV Armenia va sprijini inițiativa națională de a oferi copiilor școlari o educație creștină. Cele 11.600 de cărți traduse și adaptate vor fi distribuite elevilor din instituțiile vizate de proiect din regiunile Syunik și Shirak.

Contextul implementării proiectului în Armenia

Biserica Apostolică Armeană - marginalizată timp de șaptezeci de ani sub conducerea sovietică - căuta modalități de a se restabili în societate. Ea a luat măsuri pentru promovarea educației creștine și pentru relansarea tradițiilor creștine

[129] Cf. *Christ to the Children*, Concept Paper, decembrie 2002.

în țară. Importanța și necesitatea unei educații creștine pentru a răspunde nevoilor spirituale ale unei societăți aflate în dificultate era, la momentul respectiv, obiectivul central al Bisericii Apostolice Armene.

Decenii de ateism, suprimarea Bisericii, lipsa conducătorilor Bisericii, lipsa educației teologice și a activităților evanghelice au lăsat multe regiuni ale țării fără biserici și preoți. În plus, Biserica nu avea suficientă capacitate de a furniza educație creștină solidă și materiale educaționale. Contextul social și politic al implementării proiectului era ilustrat și în articole de presă. De-a lungul secolelor, Armenia a rezistat greutăților cauzate de războaiele constante, dar a putut să-și păstreze identitatea, tradițiile și cultura cu adevărat creștine. Cu toate acestea, dificultățile au apărut în perioada sovietică, în care mai multe generații de armeni au crescut fără o educație spirituală. Drept urmare, exista un număr limitat de cadre didactice calificate și părinți care i-au putut educa din punct de vedere spiritual pe copiii lor. Astfel, World Vision și-a asumat misiunea de restituire și cultivare a valorilor spirituale ale armenilor, prin sprijinirea Bisericii Armene în activitatea de promovare a educației creștine[130].

În acest context, proiectul își propunea traducerea și adaptarea a 11.600 de cărți de educație creștină pentru copii și a 600 de manuale pentru profesori. Reprezentanți ai Bisericii și profesorii de la școlile de duminică vor fi instruiți să folosească în mod eficient materialele educaționale care vor fi folosite în școli.

Mai multe activități erau planificate cu scopul atingerii obiectivelor acestui proiect:

a) Crearea, în parteneriat cu Editura Gospel Light, a unui program de catehism adecvat și adaptat vârstei și nevoilor copiilor armeni;

b) Traducerea, adaptarea, publicarea și distribuirea materialelor curriculare biblice în conformitate cu specificul limbii, culturii și iconografiei armene. Programul va fi promovat în strânsă colaborare cu și prin canalele oficiale ale Bisericii Apostolice Armene;

c) Instruirea personalului World Vision, a reprezentanților Bisericii Armene și a profesorilor de la școlile de duminică în utilizarea adecvată a acestui material.

WV Armenia se angaja să asigure monitorizarea și evaluarea proiectului, în colaborare cu Biserica Apostolică Armeană.

Indicatorii care vizau măsurarea progresului aveau în vedere: numărul de reprezentanți ai Bisericii formați în cadrul proiectului; numărul profesorilor de la școlile de duminică instruiți; numărul de copii care au primit cărțile; numărul de cărți publicate.

Raportul proiectului *Christ to the Children* din octombrie 2004[131], înaintat de WV Armenia către Gospel Light WORDIRECT, ilustrează activitățile organizate cu scopul continuării proiectului:

---

[130] Cf. *Christian Identity*, 31 august 2016, https://www.wvi.org/armenia/christian-identity; data accesării: 2 martie 2018.

[131] Cf. WV Armenia, *Christ to the Children*, Annual Report, October 2004, Submitted to Gospel Light WORDIRECT.

- Două volume (lecțiile 1-18 și 19-36) ale manualelor destinate următorului grup de vârstă (12 ani) sunt adaptate în limba armeană. În această etapă, calitatea manualelor beneficiază de corecţiile și sugestiile făcute de redactorul Gospel Light, Sirarpi Aivazian.

- Au fost organizate două serii de formări în cadrul proiectului: sesiuni de formare pentru cadrele didactice implicate în proiect, desfăşurate în mai 2004 și susținute de Sirarpi Aivazian și de părintele Garegin de la Biserica Apostolică Armeană; formări zilnice ale profesorilor, organizate la Erevan, Ijevan și Goris, facilitate de Karine Harutyunyan, managerul WV Armenia. Cursurile au fost axate pe crearea și dezvoltarea unui grup integrat de cadre didactice de la școlile de duminică implicate în proiect și pe sprijinirea acestora în implementarea metodologiei de instruire, specifice manualelor *Christ to the Children*.

- Conferința anuală „Training of Trainers” (ToT) privind proiectul *Christ to the Children*, desfăşurată la Erevan în perioada 26-30 mai 2004. Peste 30 de participanți din 15 țări au participat la conferința în cadrul căreia a fost prezentat proiectul, dar și publicațiile Gospel Light și World Vision. Scopul conferinței și al proiectului a fost familiarizarea tinerei generații cu noțiunile de bază ale creștinismului și susținerea unui proces de reînnoire spirituală a țărilor postcomuniste din regiune.

În colaborare cu reprezentanții eparhiilor și ai școlilor de duminică, manualele elaborate pentru copiii de 7-10 ani, în număr de 8.500 de exemplare au fost distribuite, în perioada raportată, copiilor din 5 provincii ale țări. Manualele destinate copiilor de 12 ani urmau să fie publicate.

În raportul publicat de WVArmenia în anul 2005[132], care consemna și evalua implementarea Proiectului *Christ to the Children* în perioada octombrie 2004 - septembrie 2005, am identificat o serie de aspecte relevante pentru impactul și importanța proiectului pe plan internațional și local.

Dintre obiectivele proiectului, pentru perioada evaluată am reținut: finalizarea, tipărirea și distribuirea materialelor curriculare biblice pentru copiii de 12 ani; continuarea atelierelor de lucru pentru reprezentanții Bisericii Armene și pentru profesorii de la școlile de duminică, cu privire la utilizarea corespunzătoare a materialelor curriculare elaborate în cadrul proiectului; traducerea, adaptarea și publicarea manualului pentru copiii de 14 ani.

Activitățile implementate în perioada de raportare au fost următoarele:

- tipărirea a două volume ale manualului pentru copiii de 12 ani (15 000 exemplare), în limba armeană;

- distribuirea manualelor pentru copiii în vârstă de 12 ani, în toate regiunile țării, cu sprijinul eparhiilor Bisericii Apostolice Armene. Această acțiune urma să fie finalizată până la sfârșitul anului școlar în toate regiunile;

- organizarea a două ateliere de lucru de o zi, cu scopul explicării metodologiilor utilizate în educația religioasă (octombrie - noiembrie 2004 și august - septembrie 2005) pentru profesorii școlilor de duminică și pentru cei din

[132] Cf. World Vision Armenia, *Christ to the Children*, Annual Report, October 2004 - September 2005.

școlile publice. Mai mult de 300 de profesori din toate regiunile Armeniei au participat la aceste ateliere.

În mai 2005, WV Armenia și Biserica Apostolică Armeană au organizat cea de-a doua Conferința anuală a profesorilor, care a avut loc la Biserica Sf. Mesrop Mashtots din Aragatsotn. Șaizeci de profesori au participat la conferință. Ca urmare, ei au subliniat importanța formării și a conferinței, considerând că aceasta este o ocazie pentru ei să acopere golurile educației lor spirituale, pentru a-i putea îndruma pe copii în mod corespunzător.

De menționat este și faptul că, primul volum (lecțiile 1-18) din manualul destinat copiilor de 14 ani a fost tradus, adaptat și se afla în curs de publicare. Volumul II al aceluiași manual, precum și volumul destinat profesorilor erau traduse și se aflau și acestea în curs de editare.

Un alt aspect important pentru continuarea proiectului este acela că, potrivit raportului, WV Armenia semnase un nou acord cu Biserica Armeană în vederea traducerii și editării cărților.

În raportul anual publicat în 2006 de către WV Armenia[133], elaborat de Karine Harutunyan și Astghik Movsisyan, cu privire la perioada octombrie 2005 - octombrie 2006, se precizează unele aspecte legate de derularea proiectului. WV Armenia a inițiat proiectul *Christ to the Children*, cunoscut acum sub numele de *Youth Bible Curriculum*, în 2003, ca răspuns la nevoia vitală a Școlilor de Duminică din Biserică de a dispune de materiale și metodologii educaționale. În același an, Biserica Apostolică Armeană și Ministerul Educației al Guvernului Armean au modificat curriculumul pentru toate școlile publice din țară, adăugând șapte ani de educație religioasă prin noua disciplină de studiu, „Istoria Bisericii Armenilor”. Cu toate acestea, după 70 de ani de ateism impus de regimul sovietic, școlile publice nu aveau materiale educaționale, nici profesori competenți. Proiectul WV Armenia YBC a fost extins pentru a sprijini și școlile publice, în care a fost bine primit de către toate eparhiile Bisericii Apostolice Armene.

Extinderea proiectului implementat de WV Armenia și Gospel Light urmărește îmbunătățirea continuă a calității publicațiilor din cadrul proiectului.

Buna cooperare dintre WV Armenia și Gospel Light cu omologul lor local, și anume Biserica Apostolică Armeană, au făcut posibilă pregătirea avansată a cadrelor didactice de la școlile de duminică și a școlilor din întreaga țară. Acest factor a fost esențial pentru asigurarea calității educației creștine pentru generațiile în formare ale poporului armean.

Rolul Bisericii Apostolice Armene și dorința de a coopera era recunoscută ca o condiție prealabilă principală pentru implementarea cu succes a proiectului.

Obiectivele proiectului și rezultate

Scopul general al proiectului este de a-L împărtăși pe Hristos tuturor copiilor din Armenia și de a crea oportunități pentru educația creștină pentru toți copiii școlari din

[133] Cf. World Vision Armenia, *Youth Curriculum Bible, Christ to the Children*, Annual Report, FY2006, Prepared by Karine Harutunyan, Christian Commitments, Church and Government Relations Program Manager Astghik Movsisyan, Program Officer.

ţară. Principalele resurse ale proiectului sunt manualele YBC puse la dispoziţia tuturor copiilor din zonele vizate de proiect și tuturor profesorilor formaţi.

Pentru a atinge obiectivul menţionat mai sus, următoarele rezultate au fost vizate pentru anul 2006: derularea unor cursuri de formare pentru 350 de profesori până la sfârșitul anului 2006; distribuirea de manuale unui număr de 1200 de profesori și aproximativ 20.000 de copii.

În privinţa primului rezultat vizat, activităţile implementate în perioada de raportare și planurile pentru următoarele șase luni au fost următoarele:

a) În perioada octombrie - noiembrie 2005 s-au desfășurat serii de sesiuni de formare pe tematica metodologiilor adecvate vârstei, pentru asigurarea educaţiei religioase pentru profesorii din școlile de duminică și pentru cei din școlile publice. 210 de profesori din toate regiunile Armeniei au participat la aceste cursuri de formare. Aceste sesiuni de formare de o zi au fost facilitate de către managerul de activităţi creștine al WV Armenia, părintele Paruir și de către părintele Ghevond (traducători și editori ai Bisericii Apostolice Armene).

b) Centrul Educaţional Creștin (CEC) „Sf. Etchmiadzin” al Sfântului Scaun, împreună cu Ministerul Educaţiei, au iniţiat cursuri de formare la nivel naţional pentru toţi profesorii școlilor de duminică și pentru cei din învăţământul de stat, privind metodologia de predare a Istoriei Bisericii Armene și a studiului biblic. Seria de formare a început în martie 2006. În acest sens, cu scopul de a amplifica eforturile WV în acest domeniu, a fost semnat un Memorandum de înţelegere cu CEC privind susţinerea în comun a sesiunilor de instruire, precum și promovarea unei utilizări mai largi a manualelor editate sub egida YBC.

c) În perioada aprilie - septembrie, aproximativ 350 de cadre didactice de la școlile de duminică și de la școlile de stat au participat la instruiri organizate de către departamentul WV Armenia și Centrul Educaţional Creștin al Sfântului Scaun.

Formarea și materialele furnizate sunt de o importanţă deosebită pentru beneficiari, fiind unice la momentul respectiv în ţară. Existau mulţi profesori fără experienţă în predarea catehezei, astfel că aceste materiale sunt o sursă valoroasă disponibilă pentru ei ca un curriculum suplimentar pentru munca lor zilnică.

În ceea ce privește al doilea rezultat vizat, distribuirea de manuale unui număr de 1200 de profesori și aproximativ 20.000 de copii, raportul consemnează următoarele aspecte:

- Primul volum al manualului YBC pentru copiii de 14 ani (14.100 exemplare) a fost tipărit în limba armeană;

- Distribuirea de manuale pentru copiii în vârstă de 12 (partea I și II) și 14 ani (partea I) s-a desfășurat în toate regiunile ţării. În octombrie 2006, aproximativ 20.000 de manuale au fost distribuite în colaborare cu eparhiile Bisericii Apostolice Armenene.

Partea a doua a manualului pentru copiii de 14 ani era, la momentul respectiv, în curs de publicare și 14.000 de copii urmau să le primească până la jumătatea lunii octombrie. Traducerea, adaptarea și ilustrarea manualelor pentru copiii în vârstă de 6 ani și manualul profesorilor erau în curs de elaborare, pe baza materialelor originale primite de la Gospel Light.

Raportul care sintetizează și evaluează proiectul YBC în perioada octombrie 2010 -septembrie 2011 evidențiază și acesta continuitatea activităților și produselor curriculare vizate[134].

Astfel, asigurarea educației creștine în comunitățile vizate de proiect a fost realizată prin traducerea, tipărirea și contextualizarea unui număr de 9.000 de manuale destinate copiilor și 1.030 de volume destinate cadrelor didactice. Pe lângă acest aspect, în perioada de raportare, 140 de cadre didactice și 10 preoți din 30 de comunități au participat la formări care au vizat aspecte legate de pedagogia modernă, de metodologia YBC și de elementele de bază ale teologiei. Instruirea a fost organizată în colaborare cu Centrul Educațional Creștin (CEC) al Sfântului Scaun, care a facilitat, în același timp, formarea. La sfârșitul formării, cadrele didactice care au participat în mod constant la mai mult de 3 cursuri anuale și au practicat în mod regulat metodologia YBC la cursurile școlii de duminică, au primit un certificat semnat de CEC și WV Armenia.

Valoarea adăugată a acestor activități și a materialelor curriculare constă în faptul că suporturile YBC au fost folosite și în taberele de vară, în timpul lecțiilor de studiu biblic. Formarea a primit feedback pozitiv din partea profesorilor.

Provocările implementării proiectului

Potrivit rapoartelor analizate, cea mai importantă lecție învățată de-a lungul implementării proiectului a fost aceea că *există o nevoie critică de educație spirituală pentru copiii și tinerii de toate vârstele, precum și de o pregătire constantă a profesorilor*. Într-adevăr, copiii sunt cei mai buni vestitori ai Cuvântului lui Hristos. Pentru a asigura o sustenabilitate sporită a proiectului, este nevoie să se consolideze toate verigile lanțului: materialele contextualizate, profesorii instruiți, clasele echipate, sprijinul și monitorizarea periodică de către reprezentanții Bisericii a calității școlilor de duminică. Nu numai copiii, profesorii și reprezentanții Bisericii beneficiază de activitățile și materialele curriculare ale proiectul YBC, dar și părinții care, probabil, pentru prima dată au avut ocazia să mediteze asupra Bibliei și să înțeleagă semnificația moștenirii și rădăcinilor lor creștine prin intermediul copiilor lor. O provocare critică a momentului era reprezentantă de posibilitatea continuării YBC. Eforturile comune ale WV și ale Bisericii au dus la crearea unei fundații care valorifică manualele pentru copiii de 6, 10, 16 ani și cele destinate profesorilor, și care organizează cursuri periodice anuale de formare a cadrelor didactice. Această fundație trebuie încă sprijinită pentru a dezvolta materialele pentru nivelele de vârstă care lipsesc. Pentru moment, nicio școală sau Biserică locală nu a dispus de capacitatea necesară pentru a-și asuma întreaga responsabilitate pentru continuarea proiectului. În același timp, este de remarcat și subliniat faptul că, pe parcursul derulării proiectului, s-au creat relații puternice cu Biserica la nivel național, dar și între reprezentanții Bisericii și profesori, care constituie o bază solidă pentru eforturile viitoare de a contribui la bunăstarea a mii de copii la nivel național.

---

[134] Cf. World Vision Armenia, *Youth Bible Curriculum*, Annual Project Management Report for FY 11, 2011.

2.3. Bosnia și Herțegovina

Pe baza unor documente interne ale proiectului, rapoarte lunare și anuale, care ne-au fost puse la dispoziție spre valorificare, putem contura contextul implementării proiectului în Bosnia și Herțegovina (BiH) și sintetiza o serie de aspecte legate de desfăşurarea acestuia.

Bosnia și Herțegovina este un mic stat balcanic montan. La sfârșitul anului 2001, era încă o țară sărăcită și divizată, consecința a 50 de ani de socialism, a 4 ani de război distructiv, urmați de 6 ani de stagnare, fiind considerată una dintre cele mai sărace republici din vechea Federație Iugoslavă, încă afectată de cicatricile războiului interetnic care a urmat dezmembrării fostei federații comuniste iugoslave. Fără a se baza într-adevăr pe motive religioase, diferiți lideri etnici, pentru a ascunde sau a justifica adevăratele lor motive, care vizau domeniul politic și economic, au făcut abuz de religie. Acest abuz de religie a creat neîncredere, diviziuni interetice între sârbi (ortodocși), croați (catolici) și bosniaci (musulmani).

După 10 ani de la căderea comunismului, Biserica a reușit să introducă curriculumul biblic în școlile din Republica Srpska (din Bosnia-Herțegovina). Educația biblică se face în cadrul sistemului școlar actual și acoperă școlile primare din Republica Srpska. Biserica Ortodoxă Sârbă din Bosnia este responsabilă pentru pregătirea curriculumului. Este necesară însă, modernizarea instrumentelor de educație biblică, cu mai multe metode și activități de instruire interactive. Copiii trebuie să se implice mai mult și să coopteze familiile lor în procesul educațional. O atenție sporită merită acordată comuniunii cu Hristos și apartenenței la o familie mai largă de creștini.

Cunoscând aceste numeroase provocări, World Vision Bosnia a demarat proiectul pilot *Christ to the Children*, în iunie 2002.

Scopul acestei inițiative era de a pune la dispoziția copiilor din Bosnia, în funcție de vârstă, un curriculum biblic adecvat, cu sprijinul Bisericii Ortodoxe Sârbe. În acest sens, au existat întâlniri preliminare, între oficiali ai Bisericii (Mitropolitul Nikolai din Mitropolia Dabrobosanski și Episcopul Hrizostom din Eparhia Bihac-Petrovac), în cadrul cărora au fost susținute aceste inițiative. Cu acest prilej, s-a constatat că exista deja un curriculum biblic în uz, elaborat și aprobat de Consiliul de Catehism, un organism bisericesc care se ocupă de educația biblică atât în școli, cât și în Biserică. Cu toate acestea, se resimțea nevoia de îmbunătățire a curriculumului biblic existent, astfel încât acesta să devină un instrument viu și interactiv pus la dispoziția copiilor care învață adevărurile fundamentale ale credinței creștine[135].

Date fiind aceste considerente și conjuncturi, proiectul *Christ to the Children* din Bosnia și Herțegovina a reprezentat un sprijin pentru înnoirea spirituală a generațiilor tinere prin introducerea curriculumului axat pe biblia pentru copii. Părinții din întreaga lume postcomunistă erau dornici ca și copiii lor să învețe adevărurile credinței creștine, pe care nici ei înșiși nu au avut ocazia să o facă.

[135] Cf. *Christ to the Children, Proposal to expand*, 2002.

Obiectivele principale ale proiectului au fost, la fel ca în cazul altor țări, următoarele: să stabilească relații spirituale și instituționale cu principalele Biserici creștine din Bosnia, începând cu biserica ortodoxă sârbă din Bosnia; să traducă în limba locală manualele curriculare biblice și să le contextualizeze; să organizeze conferințe de formare a cadrelor didactice; să inițieze un dialog constructiv cu Biserica, cu privire la posibilitățile de extindere a proiectului[136].

Acestor obiective li se adaugă și îmbunătățirea educației creștine a copiilor bazată pe Biblie, precum și formarea personalului World Vision Bosnia în utilizarea curriculumului specific, elaborat în cadrul proiectului.

La sfârșitul anului 2003, World Vision Bosnia și Herțegovina (BiH) a inițiat discuții cu Biserica Catolică pentru a explora posibila extindere a proiectului la copiii catolici. În acest context, doi educatori catolici au participat la workshopul de formare a formatorilor, organizat în Armenia, 2004, împreună cu un preot ortodox.

La începutul anului 2004, au debutat tratativele cu biroul World Vision din Kosovo, cu privire la posibila includere în proiect a Bisericii Ortodoxe din Kosovo, care împărtășește un limbaj și o tradiție comună cu Biserica Ortodoxă din BiH[137].

Conform raportului din 6 octombrie 2006[138], care evaluează perioada cuprinsă între septembrie 2005 și octombrie 2006, YBC a fost principalul proiect creștin din ultimii trei ani care a funcționat în beneficiul copiilor și familiilor acestora, având o contribuție importantă și în consolidarea relațiilor cu Biserica Ortodoxă din Bosnia și Herțegovina (BiH).

Până în octombrie 2006, au fost distribuite 20.000 de cărți pentru copii și 600 de manuale pentru profesori. Cu excepția copiilor și a profesorilor, există mulți părinți care învață, de asemenea, din aceste cărți. Cărțile au fost distribuite reprezentanților din toate cele cinci eparhii ale Bisericii Ortodoxe Sârbe din Bosnia: Mitropolia Dabrobosanska, Episcopia Zahumsko - Herzegovacka, Episcopia Zvornik - Tuzla, Episcopia Bania Luka și Episcopia Bihac - Petrovac. Preoții ortodocși din Bosnia împărtășesc lecțiile și materialele cu omologii lor din Serbia și Muntenegru, inclusiv Kosovo. Aproximativ 40 de cărți din fiecare volum au fost trimise preoților din Kosovo și Metohije, însoțite de instrucțiuni de utilizare a acestora.

De remarcat și evidențiat este faptul că, materialele curriculare au avut un impact pozitiv asupra vieții copiilor orfani ortodocși, care se află în prezent în familii adoptive și în satul Orphan Home SOS Childrens din Saraievo. Copiii lipsiți de dragostea părinților înțeleg acum, prin aceste cărți, că există o dragoste chiar și pentru ei dincolo de iubirea colegilor lor, cu care împărtășesc viața de zi cu zi. Cunoscând viața lui Iisus Hristos, înțeleg că există o lumină în viața lor, în ciuda tuturor obstacolelor cu care se confruntă.

---

[136] Cf. *Christ to the Children Project*, June 2002 – November 2002, Six monthly report.

[137] Cf. Gospel Light Worldwide, *Christ to the Children*, Bosnia i Herzegovina Progress from August to December, 2004, ianuarie 2005.

[138] Cf. World Vision Bosnia and Hezegovina, *Youth Bible Curriculum*, Final Report FY ’06, october 2006.

Tot pe parcursul perioadei de raportare, în martie 2006, a început traducerea ghidului pentru adolescenții de 13 şi 14 ani şi a ghidului pentru profesori.

De asemenea, s-au organizat două întâlniri cu reprezentanții Bisericii Catolice, cu scopul îmbunătățirii metodelor de predare și a materialelor existente (cărți pentru elevi și cărți pentru profesori) oferite spre a fi folosite în activitățile de după școală. Nu era de așteptat ca Biserica Catolică să adopte cărțile YBC în cadrul orelor de religie din școlile de stat, deoarece aceasta primește materiale didactice din Croația și ar fi dificil, din punct de vedere politic, ca Biserica din BiH să se detașeze de Croația. Biserica Catolică din BiH și-a manifestat un interes deosebit față de trimiterea, în continuare, a reprezentanților săi la instruirea formatorilor. Se menționează prezența în Liban, la sesiunea de formare a formatorilor, în perioada 14-18 iunie 2006, a patru reprezentanți din Bosnia.

2.4. Georgia

Sintetizând informațiile din *Youth Bible Curriculum*, Project Proposal (1 iulie 2006 - 30 septembrie 2006), am putut configura contextul inițierii proiectului YBC în Georgia.

Ideea realizării proiectului în Georgia a luat naștere în vara anului 2002. După o serie de întâlniri pe această temă dintre reprezentanții Gospel Light Worldwide și Departamentul de Misiune și Evanghelizare al Patriarhiei Ortodoxe Georgiene, Sanctitatea sa Catolicos - patriarhul Georgiei Ilia al II-lea a dat binecuvântarea pentru demararea acțiunilor (septembrie 2003).

La data de 31 octombrie 2003, a fost încheiat un acord între Gospel Light Worldwide și Biserica Ortodoxă Georgiană privind curriculumul. Conform acordului, Proprietarul (Gospel Light Worldwide) a acordat Editorului (Biserica Ortodoxă Georgiană) o licență exclusivă, fără redevență, pe viață, pentru a traduce, imprima, publica și vinde curriculumul în limba georgiană cu drepturi de vânzare și distribuție la nivel mondial.

În noiembrie 2003, în timpul unui turneu în SUA, părintele Theodore Niklason a reușit să obțină un angajament din partea unui donator privat, care, în primăvara anului 2004, a achiziționat un sistem de editare, oferind sprijin financiar pentru a începe activitatea.

În mai 2004, părintele Theodore Niklason și Marina Khositahsvili au participat la Conferința de formare a profesorilor din Erevan, prilej cu care au fost inițiate relațiile necesare (contactele și resursele), pentru ca, la scurt timp după conferință, să fie numită o echipă care să lucreze la cărțile pentru copiii în vârstă de 7 ani (la momentul respectiv, selecția traducătorilor fusese deja făcută).

În noiembrie 2004, a fost instituită Registered Union „Publication” pentru a desfășura activități în sprijinul Departamentului de Misiune și Evanghelizare al Patriarhiei Georgiei (Department of Missions and Evangelization of Georgian Patriarchate). Această structură juridică a fost creată pentru a îndeplini, în Georgia, obiectivele proiectului. Membrii săi erau: Mitropolitul Daniel, Arhiepiscopul Nikoloz, James Morgenroth, Fr. Theodore, Marina Khositashvili, ultimii doi fiind aleși directori.

În 22 noiembrie 2004, a fost încheiat un acord între WORDirect, cu denumirea de structură juridică - Gospel Light Worldwide și Registered Union „Publication”. Conform acordului, WORDirect a oferit sprijin financiar către Registered Union „Publication” în susținerea curriculumului pentru studiile biblice, destinat copiilor. În decembrie 2004, fondurile au fost transferate entității fiscale nou create în Tbilisi. De atunci, au fost desfășurate mai multe activități:

a) Toate cele trei cărți destinate copiilor de 12 ani „Dumnezeu este cu noi” („God is with Us”) (două părți ale cărții pentru copii și un ghid al profesorilor) au fost traduse, ilustrate, contextualizate și formatate;

b) Persoanele implicate în proiect au participat la trei conferințe internaționale de formare: în Erevan, în mai 2004, la Tirana, în mai 2005 și la Beirut, în iunie 2006;

c) A fost realizată traducerea parțială și pre-editarea cărții „Viața noastră cu Dumnezeu” („Our Life with God”) pentru copiii de 8 ani.

Odată cu finalizarea acestor activități, prima etapă a lucrării avea să se încheie, demarând noua etapă - pregătirea cărții pentru copiii de 8 ani „Viața noastră cu Dumnezeu” („Our Life with God”).

Activitățile planificate pentru perioada următoare au constat în: încheierea tuturor acordurile necesare (contractarea noii edituri, „Matsne”, urmărirea procesului de tipărire etc.) pentru imprimarea celei de-a doua părți a cărții destinate copiilor de 12 ani; finalizarea ghidului profesorilor pentru nivelul de 12 ani și tipărirea acestuia; depozitarea, în mod corespunzător, a tuturor materialele tipărite; organizarea mai multor cursuri de pregătire a cadrelor didactice în aceste trei luni; demararea traducerii părții rămase și ilustrarea cărții „Viața noastră cu Dumnezeu” („Our Life with God”), destinate copiilor cu vârsta de 8 ani.

Aspecte legate de continuarea proiectului în Georgia, am putut contura valorificând raportul din anul 2011[139].

Obiectivul general al proiectului YBC în curs de desfășurare în Georgia era contextualizarea și dezvoltarea curriculumului biblic pentru copii și tineri cu vârsta cuprinsă între 6 și 16 ani. De-a lungul anilor, proiectul a contribuit la crearea și consolidarea relațiilor cu Biserica Ortodoxă Georgiană. În cadrul Patriarhiei Georgiei, a departamentului editorial „Publication”, partener World Vision Georgia (WVG), s-au tipărit deja manuale (părțile I și II) pentru următoarele categorii de vârstă: 6, 8, 10, 12 și 14 ani, precum și manualele profesorilor, acțiune care contribuie la atingerea scopului proiectului.

YBC este unul dintre proiectele majore din cadrul programului credință și dezvoltare - Faith & Development (F&D), integrat în alte programe/proiecte ale WVG. Pentru a promova utilizarea cărților YBC în procesul instructiv-educativ și pentru a organiza cursuri de formare pentru profesori cu scopul atingerii obiectivele proiectului, mai multe școli de duminică au fost sprijinite pe tot teritoriul Georgiei. De asemenea, au avut loc și numeroase întâlniri cu autoritățile bisericești în cadrul programului F&D.

[139] Cf. Programme Management Report, World Vision Georgia, *Youth Bible Curriculum (YBC) Project*, October 1 – March 31, FY 2011.

În Georgia documentele curriculare au fost oferite Bisericii Ortodoxe Georgiene pentru contextualizare şi pentru a fi utilizate în activităţi de educaţie religioasă. Aceste manuale sunt utilizate, în special, în școlile de duminică deschise cu sprijinul programului F&D și, de asemenea, în unele colegii teologice și școli private. Clericii și profesorii de religie, sunt implicați în procesul de predare, apreciind importanța documentelor curriculare. „Fără aceste cărți, mi-ar fi foarte dificil să ofer copiilor cunoștințele mele despre creștinism și Sfânta Scriptură. Carțile YBC mă ajută să organizez mai multe lecții interactive și să implic toți elevii. Aceste cărți împărtășesc informații într-un mod foarte simplu și ușor de înțeles", afirma Gulo Vakhtangishvili, profesor de matematică în vârstă de 63 de ani, care îl sprijină pe preotul satului în activitățile educaționale[140].

În această perioadă de raportare, a fost susținută deschiderea unor noi școli de duminică în zonele ADE Imereti și Kahteti. În prezent, școlile duminicale funcționează în eparhiile Tsageri-Lentekhi, Kutaisi, Vani-Bagdadi, Sachkhere, Telavi, Samtskhe-Javakheti și, de asemenea, în Tbilisi.

Distribuirea materialelor a fost o mare provocare, luându-se decizia de a fi distribuite în instituții destinate educării copiilor: în toate școlile de duminică, în gimnaziile ortodoxe și în mai multe instituții de acest tip (în Eparhia Gori), în Centrul Caritas Georgia și în centrul de delincvență juvenilă din Tbilisi (130 copii cu vârsta de 14 ani).

Clerul Bisericii locale și profesorii au fost instruiți în metodele de predare specifice curriculumului YBC.

Pe parcursul acestei perioade de raportare, au fost efectuate mai multe formări: 18 decembrie 2010, la Imereti ADP în orașul Bagdati, vestul Georgiei. La formare au participat 19 persoane, dintre care doi preoți și un diacon; octombrie 2010, centrul Caritas Georgia: a fost distribuit la centru numărul necesar de cărți (pentru copii de 6 ani – 64 manuale, 8 ani – 60 manuale, 10 ani - 60 manuale, 12 ani - 66 manuale, 14 ani -128 manuale).

De remarcat pentru Georgia este atenția deosebită acordată instituțiilor destinate educării/reeducării sau îngrijirii, găzduirii copiilor. Pentru a iniția legăturile cu aceste instituții, a fost abordată Agenția de Asistență Guvernamentală din cadrul Ministerului Educației, căreia i s-a înaintat o scrisoare oficială din partea Patriarhiei Georgiei, în care se descria importanța cărților și rolul lor în integrarea copiilor în societate. În cadrul proiectului, au fost derulate mai multe acțiuni în aceste instituții.

Educatorii de la orfelinatul din Tbilisi au receptat foarte bine cărțile YBC. Editorul a făcut o prezentare a acestora și a organizat profesorilor o formare în perioada 25-26 februarie 2011. Au fost distribuite 73 de cărți.

În 10 martie 2011, o activitate a avut loc la orfelinatul „Casa pentru viitor". Pornind de la sugestia directorului instituției, s-au oferit bibliotecii cărți pentru fiecare grup de vârstă.

[140] Ana Chkhaidze, „A journey of returning to faith for rural communities", *World Vision Georgia*, 31 ianuarie 2012, https://www.wvi.org/georgia/article/journey-returning-faith-rural-communities; data accesării: 2 martie 2018.

În 16 martie 2011 a avut loc o acțiune la orfelinatul „Satnoeba”.

La orfelinatul din Saguramo, lângă Tbilisi, au fost distribuite cărți unui număr de 57 de copii, iar la cel din orașul Rustavi, unui număr 45 de copii.

Valorificând modelul curriculumului YBC, cu binecuvântarea Mitropolitului Daniel, Marina Khositashvili de la „Publication” urma să fie implicată în crearea unui curriculum pentru școala de duminică, începând cu luna septembrie 2010. Este o inițiativă originală a de a se crea un model curricular care să conțină activități interdisciplinare (religie, artă, istorie și literatură) pentru școlile de duminică.

În plus față de acele aspecte ale cărților, care sunt comune tuturor țărilor implicate în proiect, Georgia a acceptat sugestia și a dezvoltat o inserție separată numită „tip-in” care funcționează ca un caiet de lucru. Acesta a fost un plus avantajos pentru că păstrează cartea originală, permițând și inserții noi, în locul achiziționării unui set complet de cărți. Se pare că Georgia este singura țară care implementează acest instrument ca parte a curriculumului[141].

Concluzii

Pe baza documentelor interne ale proiectului care ne-au fost puse la dispoziție, putem contura rolul YBC în educația religioasă și spirituală în Georgia, după cum urmează:

- Potrivit rapoartelor WV Georgia, activitățile spirituale au avut un rol central pentru beneficiari și pentru consolidarea relațiilor cu Biserica Ortodoxă din Georgia, care este dominantă, reprezentând 84% din populație.

- Cărțile YBC au fost folosite ca un instrument adecvat contextului și educației spirituale pentru nivelele de vârstă vizate. Mai mult decât atât, acestea au generat deschiderea unor noi școli de duminică, în unele regiuni ale Georgiei.

- Activitățile YBC și școlile de duminică au adus un plus de imagine WV Georgia, dar și o recunoaștere deosebită din partea Bisericii Ortodoxe Georgiene, respectiv din partea comunității.

- Produsele curriculare ale YBC au fost integrate nu doar în activitățile din școlile de duminică, ci și în taberele de vară creștine, în cluburile de tineret, fiind folosit, de asemenea, în spațiile destinate copiilor în timpul situațiilor de urgență.

- Începând cu octombrie 2011, WV Georgia a inițiat procesul de contextualizare a politicii de educație spirituală (Spiritual Nurture of Children Policy), organizând numeroase întâlniri, ateliere de lucru, discuții în cadrul unor focus grupuri și interviuri cu organisme interesate, reprezentanți ai unor comunități, copii, părinți etc. Conform liniilor directoare de implementare a SNC World Vision Georgia, se recomandă o atenție deosebită cultivării spirituale a copiilor în sânul comunității din care fac parte, existând posibilitatea valorificării materialelor curriculare YBC.

Ca o mărturie a activităților desfășurate prin proiectul YBC în Georgia, putem reda câteva rânduri dintr-un articol publicat în anul 2012. Articolul

[141] Cf. David Womble, World Vision Georgia, Tbilisi, Georgia.

consemnează faptul că, începând cu anul 2006, World Vision a deschis 11 școli de duminică în Georgia. Școala Uraveli este singura școală de duminică care funcționează în regiunea Samtskhe-Javakheti. Aceasta oferă copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 17 ani șansa de a învăța despre Ortodoxie, credința a peste 80% din populația georgiană, prin intermediul cărților YBC, care cuprind o serie de materiale biblice ușor de citit și interactive, ce stimulează plăcerea de a învăța despre Biblie și despre credința creștină, dar și despre istorie, cultură și familie. Astăzi, zeci de copii frecventează cursurile școlilor de duminică nu pentru că trebuie să participe, ci pentru că vor să învețe mai multe despre credința creștină.

„Eu vin la aceste ore ca să fiu mai aproape de Dumnezeu”, mărturisește Natia, de 13 ani, care este unul din cei 70 de copii care frecventează orele de la școala duminicală Uraveli[142].

De precizat este faptul că, pe lângă deschiderea celor 11 școli duminicale în Georgia, World Vision Georgia a pregătit de atunci peste 335 de profesori, în cea mai mare parte clerici, în utilizarea metodologiei YBC. Colaborarea apropiată cu parohiile a permis distribuirea a mai bine de 24.631 de cărți YBC în toată țara. Materialele școlii duminicale sunt distribuite în parohii atât de către enoriași, cât și de către personalul World Vision.

Aproximativ 1742 de copii sponsorizați, dintre care 92 trăiesc în satul Uraveli, sunt, de asemenea, sprijiniți de donatorii World Vision pe diverse căi. 20 de școli și 7 grădinițe au primit sprijin material și tehnic, iar părinții și educatorii au participat la instructaje unde au învățat cum să-și protejeze copiii de bolile ce pot fi prevenite. World Vision i-a ajutat deopotrivă și pe fermieri să implementeze sisteme de irigații pentru creșterea recoltei și a venitului familiei. Rămân, însă, multe de făcut în această regiune, unde condițiile precare economice și sociale fac ca multe familii să nu le poată asigura copiilor lor nici măcar necesitățile de bază.

2.5. Liban

În urma parcurgerii raportului aferent perioadei octombrie 2008 – martie 2009[143], am selectat câteva informații cu privire la contextul implementării YBC în Liban și la activitățile derulate în perioada raportată.

World Vision Liban a fost înființat în anul 1975, cu scopul de a îmbunătăți condițiile de viață ale poporului libanez. La început a fost o agenție care asigura adăpost, alimente și medicamente persoanelor afectate de războaiele civile și regionale. În anii optzeci, World Vision și-a început activitatea de dezvoltare în cadrul diferitelor comunități și naționalități din Liban, în principal prin proiecte instituționale și mici subvenții. Anii nouăzeci au fost martorii lansării Programelor de Dezvoltare Teritorială (ADP) cu o abordare globală și integrată a dezvoltării comunitare durabile. Programele au fost planificate, proiectate și executate prin

---

[142] Ana Chkhaidze, „A journey of returning to faith for rural communities”, *World Vision Georgia*, 31 ianuarie 2012, https://www.wvi.org/georgia/article/journey-returning-faith-rural-communities; data accesării: 2 martie 2018.

[143] Cf. World Vision Lebanon, *„Youth Bible Curriculum” Project*, FY09 Semi Annual Report, publicat în luna aprilie 2009 de către World Vision International.

participarea deplină și prin implicarea comunității cu care World Vision a fost parteneră. ADP-urile World Vision încercau să genereze o dezvoltare durabilă în sensul îmbunătățirii condițiilor de viață ale celor săraci și marginalizați dintr-o zonă geografică bine definită, printr-un plan pe termen lung prin care să fie asigurate nevoile comunității.

În Liban, *Youth Curriculum Biblic* (YBC) a avut drept parteneri două Biserici, Biserica Apostolică Armeană și Biserica Ortodoxă Greacă.

De precizat este faptul că și în Liban, YBC a fost precedat de proiectul *Christ to the Children* (CTTC). Conform unui raport din anul 2005, putem consemna următoarele aspecte în acest sens[144].

În privința realizărilor care implicau Biserica Apostolică Armeană, se cuvine să consemnăm tpărirea a 5.000 de exemplare ale volumului „Viața noastră cu Dumnezeu” („Our Life with God”), prima și a doua parte, în perioada august și septembrie 2005.

În ce privește activitatea Bisericii Ortodoxe Grecești în cadrul proiectului, pentru perioada raportată, se consemnează preocuparea pentru traducerea cărții „Viața noastră cu Dumnezeu” în limba arabă, până la Crăciun, urmând ca tipărirea să se realizeze în ianuarie 2006.

De adăugat este și participarea a trei persoane din Liban - doi angajați ai WVL și un preot ortodox, la atelierul de formare ToT, care a avut loc în Albania, în mai 2005. A fost foarte utilă întâlnirea cu oameni din alte țări, care au împărtășit experiența lor în acest proiect. Nu sunt lipsite de importanță spre a fi amintite nici provocările cu care s-au confruntat în contextul libanez membrii echipei de proiect. O provocare a constituit găsirea unor traducători potriviți, persoane calificate, profesioniste, cu afinități în specificul teologic al fiecărei biserici.

O altă provocare a fost legată de reprezentanții clerului, care sunt foarte ocupați de cele mai multe ori, mai ales episcopii, și care nu sunt ușor de contactat. Uneori acest aspect poate încetini ritmul procesului de lucru.

Este foarte important ca aceste eforturi combinate de parteneriat între Gospel Light, WV și Biserică să ofere un curriculum de înaltă calitate pentru copii. La fel de important este și să se onoreze angajamentul de a finaliza întregul curriculum, astfel încât partenerii proiectului să poată prezenta curriculumului complet pentru bisericile lor.

Pentru anul 2006, perspectivele se conturau după cum urmează:

- Biserica Ortodoxă Greacă intenționa să finalizeze traducerea (începută deja) cărții pentru copiii de 8 ani. De asemenea, se angaja să traducă și să tipărească volumul pentru copiii de 12 ani.

- Biserica Apostolică Armeană, care terminase deja traducerea și tipărirea manualului pentru copiii de 8 ani, urma să tipărească, în anul 2006, îndrumătorul pentru profesorilor, corespunzător manualului. De asemenea, se intenționa traducerea și tipărirea cărților pentru copiii de 12 și 14 ani.

[144] Cf. *Christ to the Children*, Narrative Report FY05, Lebanon.

- Un alt angajament pentru anul 2006 viza o activitate de formare (ToT) pentru profesorii din ambele Biserici.

Sub denumirea de *Youth Bible Curriculum* (YBC), proiectul va continua în Liban, având ca obiectiv central, la fel ca în cazul altor țări care au adoptat proiectul, dorința de a oferi materiale educaționale copiilor din Liban și îndrumătoare didactice pentru profesorii de religie, atât din Biserica Ortodoxă Greacă cât și din Biserica Apostolică Armeană din această țară. Proiectul viza, de asemenea, formarea profesorilor și reprezentanților Bisericii în vederea folosirii curriculumului. Originalitatea acestui curriculum este dată de implicarea părinților în educarea spirituală a copiilor lor.

Conform raportului din aprilie 2009, putem configura următoarele aspecte legate de continuarea proiectului în Liban[145].

În perioada octombrie 2008 - martie 2009, au început demersurile în vederea inițierii proiectului. Directorul regional al proiectului, James Morgenroth, a vizitat Libanul pe parcursul unei zile, în care s-a întâlnit cu Mitropolitul Audi, cu părintele Nicolas Smayra și cu diaconul Bassam Khnaiser de la Biserica Ortodoxă Greacă. Această întâlnire a avut rolul de a înlătura unele incertitudini cu privire la traducerea materialului în limba arabă.

O altă întâlnire a avut loc cu episcopul Kegham Khatcherian și cu Vehan Etyemezian de la Biserica Apostolică Armeană, întâlnire la care a fost subliniat rolul important pe care aceste cărți îl au în dezvoltarea spirituală a copiilor din Biserica Armeană. Ziua a culminat cu o întrevedere cu directorul național Perry Mansfield.

Între timp, Biserica Ortodoxă Greacă a lucrat la contextualizarea și traducerea în limba arabă a unui capitol aferent varstei de 6 ani.

În perioada raportată, au fost atinse unele obiective ale proiectului, după cum urmează:

- copiii, profesorii și clerul bisericesc din Liban au avut acces la materiale educaționale contextualizate religioase;

- bisericile locale partenere în proiect au promovat proiectul, fiind dotate cu materiale tipărite contextualizate;

- materialele educaționale îmbunătățite și adaptate contextului (cărți pentru copii și ghiduri destinate profesori) au fost utilizate în mod eficient de clerul bisericesc și de profesori din Liban;

- reprezentanții Bisericilor locale și profesorii au fost formați în utilizarea metodelor de predare a curriculumului biblic. În data de 9 februarie, Episcopia Ortodoxă Armeană din Liban a efectuat o zi de instruire pentru profesorii de la școală duminică, la care au participat 65 de persoane. Sesiunea s-a concentrat pe metodologia de predare a curriculumului și a fost urmată de un workshop cu privire la modalitățile practice de realizare a activităților cu copiii;

- copiii au fost educați în credința creștină istorică. Biserica Apostolică Armeană a început să folosească publicațiile YBC la cursurile școlii de duminică.

---

[145] Cf. World Vision Lebanon, *„Youth Bible Curriculum” Project*, FY09 Semi Annual Report, publicat în luna aprilie 2009 de către World Vision International.

200 de copii beneficiau de aceste cărți. De menționat este faptul că, în perioada raportată, Biserica Ortodoxă Greacă nu folosise încă aceste cărți în activitatea cu copiii, ca un curriculum complet YBC, ci, selectiv, ca instrumente auxiliare în timpul întâlnirilor de la școlile de duminică;

- implicarea personalului WV din Liban și a celor din ADP-uri în proiectul YBC;
- partenerii Bisericii au capacități sporite pentru a genera venituri și pentru a susține activitățile proiectului în timp;
- reprezentanții Bisericilor partenere au fost instruiți în domeniul dezvoltării resurselor financiare, mai exact în atragerea de fonduri prin intermediul proiectelor.

Putem reconstitui continuarea proiectului în Liban pe baza raportului publicat în anul 2011, care evaluează perioada octombrie 2009 - martie 2010[146].

După cum precizam deja, conform documentelor interne ale proiectului, YBC din Liban a fost inițial realizat în parteneriat cu două Biserici: Biserica Apostolică Armeană și Biserica Ortodoxă Greacă. La jumătatea drumului însă, în proiect au apărut o serie de provocări în relația cu Biserica Ortodoxă Greacă. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe delegați în cadrul proiectului YBC considerau că modul în care este proiectat curriculumul nu corespunde nevoilor Bisericii. În consecință, au solicitat modificări majore ale materialului curricular. Proiectul a așteptat modificările din partea Biserica Ortodoxe Grecești timp de aproape doi ani. În cadrul întâlnirii la care au participat Mitropolitul Audi al Bisericii Ortodoxe Grecești, Jim Morgenroth (Director de proiect YBC), Olivia Pennikian de la World Vision, precum și părintele Vasile și părintele Nicolas din echipa de conducere YBC a Bisericii Ortodoxe Grecești, reprezentanții proiectului din partea Bisericii Ortodoxe Grecești (părintele Nicolas și părintele Vasile) au cerut modificări ale materialului și metodologiei sale[147]. În mod specific, s-a solicitat ca fiecare serie de vârstă să fie împărțită în trei părți. O astfel de modificare nu corespundea obiectivelor curriculare ale YBC și, prin urmare, a fost considerată neadecvată. În consecință, în cele din urmă, după discuții aprofundate și transparente, s-a luat decizia de a se înceta colaborarea cu Biserica Ortodoxă Greacă asupra acestui proiect specific, deoarece ceea ce ar fi intenționat Biserica Ortodoxă Greacă nu era posibil să fi fost realizat prin proiectul YBC.

Din motive financiare, în anul 2011 au fost tipărite doar manualele aferente unei serii de vârstă (10 ani). Se menționează în raport că nicio instruire specifică privind YBC nu a fost furnizată în anul 2011. De subliniat este faptul că Biserica Apostolică Armeană continuă să folosească resursele YBC în activitățile cu copiii de la școala de duminică. Aproximativ 600 de copii folosesc aceste cărți și, prin urmare, au ocazia să afle mai multe despre credința creștină în conformitate cu tradițiile lor bisericești.

---

[146] Cf. World Vision Lebanon, *Youth Bible Curriculum Project*, Annual Report, November 2011.
[147] Cf. World Vision Lebanon, *Youth Bible Curriculum Project*, Monitoring Report, 16 Noiembrie, 2010.

2.6. Rusia

Pe la mijlocul anilor ’90 editura americană WORDirect, lucrând sub autoritatea Gospel Light Publications, iniţiază în parteneriat cu Biserica Ortodoxă Rusă un proiect de editare a unui curricullum pentru studiu Biblic, adecvat contextului ortodox şi destinat utilizării lui în cadrul activităţilor de educaţie desfăşurate de Biserica Ortodoxă la nivelul parohiei, şi nu numai.

Aceste materiale, destinate copiilor şi adecvate vârstei acestora, au fost editate şi publicate mai întâi în Biserica Ortodoxă Rusă – procesul a durat mai mulţi ani, a solicitat mult efort şi finanţare pe masură, iar materialele rezultate au fost bine primite de întreaga Biserică Rusă. Concret, în 1998 apar ghidurile pentru vârstele 8 şi 12 ani, ce sunt distribuite în 20 de eparhii.

Mai mult, proiectul în faza lui iniţială a primit binecuvântarea ierarhilor Bisericii Ortodoxe Ruse iar materialele de studiu biblic editate au fost puse la dispoziţia celor interesaţi pe întreg cuprinsul Bisericii Rusiei.

Ulterior, în anul 2004, un proiect pilot în colaborare cu Biserica Ortodoxă Rusă (BORU) a fost lansat de Gospel Light Worldwide (GLW), proiect care a înregistrat o serie de schimbări, sugerate de feedback-ul obținut în urma unei ediții anterioare, care a fost implementată în mai multe regiuni ale Rusiei.

Doi ani mai târziu, acest proiect și toate activitățile în curs au fost transferate către World Vision International (WVI).

Rienk van Velzen, Director Regional în materie de suport și Comunicare, din Europa Centrală și de Est, reprezentant al Biroului regional din Asia Centrală, raporta, în anul 2010, situația implementării proiectului în Rusia, după cum urmează:

Între anii 2007-2009, datorită cooperării dintre Gospel Light Worldwide (GLW) și Biserica Ortodoxă Rusă (BORU) a fost derulat un proiect pilot cu scopul publicării unui număr de 18 lecții destinate copiilor cu vârsta de 14 ani. BORU a preluat toate costurile asociate traducerii și editării variantei pre-tipărite a lucrării, în timp ce Gospel Light Worldwide a plătit pentru noua ilustrare și formatare pe computer a acesteia. Lucrarea a fost finalizată şi, în cele din urmă, aprobată de către Departamentul pentru Educaţie Religioasă şi Catehism de la Moscova, înainte de decesul Patriarhului Alexei al II-lea. După instalarea noului patriarh, departamentul amintit a fost preluat de către o nouă echipă, care a fost de acord să continue toate proiectele în derulare, după o revizuire inițială a acestora. Proiectul pilot destinat copiilor cu vârsta de 14 ani era vizat și el în acest context.

În octombrie 2010, directorul general al YBC, James Morgenroth, prezenta propunerea de proiect în Rusia, după cum urmează:

Obiective:

- publicarea în fiecare an a două cărți și două ghiduri destinate profesorilor;
- traducerea și contextualizarea conținuturilor în conformitate cu tradiția ortodoxă rusă, precum și cu distincțiile culturale specifice poporului și ținuturilor;
- pregătirea unei noi lucrări, precum și a unor activități biblice de învățare destinate copiilor, în contextul cultural adecvat;

- organizarea, în fiecare an, a cel puțin două activități de instruire a cadrelor didactice, cu o medie de 25 de participanți, selectați atât din rândul clericilor, cât și din rândul laicilor;

- participarea, cel puțin a unei persoane din Rusia, la conferința anuală „Training of Trainers" organizată în Cipru în timpul perioadei de vară. (Ulterior, ca urmare a acestor întâlniri, acordurile verbale privind contextualizarea și formarea cadrelor didactice au fost obținute.)

Proiectul pilot, care cuprindea 18 activități destinate copiilor de 14 ani, a fost finalizat, costurile fiind împărțite în egală măsură între Gospel Light Worldwide și Biserica Ortodoxă Rusă. Ulterior, proiectul a fost suspendat din cauza crizei economice mondiale și a schimbării conducerii BORU.

În privința responsabilităţilor, proiectul prevedea ca WVI să fie însărcinat cu elaborarea de noi cărți, cu ilustrarea și formatarea acestora pentru imprimare; aceste costuri nu fuseseră incluse în bugetul eșantionului.

Biserica Ortodoxă Rusă urma să fie responsabilă cu supravegherea proiectului și cu punerea în aplicare a acestuia; aceste costuri nu erau, de asemenea, incluse în bugetul eșantionului.

Toate celelalte responsabilități reveneau Managerului de Proiect. Fondurile pentru această funcție (alături de un asistent), lucrările pre-tipărite, publicarea cărților, distribuirea și pregătirea cadrelor didactice erau incluse în bugetul prevăzut pe doi ani.

Pentru a se începe activitatea la o scară mai largă, era necesar să se obțină o finanțare suplimentară. În acest scop, la începutul lunii octombrie 2010, a avut loc o întâlnire la Moscova cu Departamentul pentru Educație Religioasă și Catehism pentru a discuta despre o cale de urmat în continuarea proiectului.

Ca prim pas, s-a propus ca toate costurile să fie împărțite în mod egal de către părți. Prin urmare, primele fonduri urmau să fie utilizate pentru tipărirea a 4.000 de cărți destinate copiilor vârsta 14 ani (partea I) și a 500 de ghiduri pentru profesori. Aceasta reprezenta o investiție de 50% din partea WV.

Potrivit propunerii de proiect, Biserica Ortodoxă Rusă ar fi trebuit să găzduiască primul eveniment de pregătire a cadrelor didactice. Costurile includeau transportul, cazarea, organizarea conferinței, masa și alte cheltuieli diverse. Aceasta ar fi reprezentat o investiție de 50% de către BORU.

S-a avut în vedere și o strategie de implementare a unui plan de proiect pe doi ani, costurile fiind, din nou, împărțite în mod egal.

Din cauza unor neînțelegeri, proiectul pilot a rămas în continuare în așteptare.

Era foarte important ca acest proiect pilot să fie pus în aplicare, având în vedere mai multe considerente:

- Rusia are cel mai mare număr de credincioși ortodocși, în comparație cu alte țări, ceea ce ar putea spori considerabil vizibilitatea și credibilitatea proiectului în lumea ortodoxă;

- BORU este cea mai mare dintre Bisericile Diasporei, deci este esențială în contextul strategiei proiectului;

- în Rusia, acest proiect poate juca un rol cheie pentru Word Vision, în orice strategie de parteneriat național, oferind oportunități uriașe.

În situația actuală, a noii echipe de la Departamentul pentru Educație Religioasă și Catehism de la Moscova, căreia i-au fost acordate drepturile de decizie cu privire la proiect, este nevoie de construirea unor noi colaborări. O soluție favorabilă pentru continuarea proiectului pilot blocat, ar fi reintroducerea în noua echipă a celor care au lucrat la proiect. Este vorba de James Morgenroth, Sergey Usatenko (reprezentant al proiectului la St. Petersburg și persoana de legătură în relația cu Departamentul pentru Educație Religioasă și Catehism) și Natalia Cherednichenko (coordonatorul local al WV).

2.7. Concluzii

În încheierea periplului nostru în țările unde a fost implementat proiectul *Youth Bible Curriculum*, dorim să sintetizăm aspectele prezentate, să formulăm câteva concluzii, să subliniem impactul, sustenabilitatea și perspectivele proiectului. În acest sens, am valorificat raportul publicat în luna ianuarie 2012, ultimul, de altfel, al proiectului[148].

Așadar, după cum am ilustrat pe parcursul acestui capitol, Proiectul YBC (*Youth Bible Curriculum*) este destinat Bisericilor Ortodoxe din ţările MEER (Europa Centrală şi Orientul Mijlociu): Albania, Armenia (Biserica Apostolică Armeană), Bosnia/Serbia, Liban, Georgia și România. Acesta urmărește îmbunătățirea calității pregătirii spirituale prin crearea și distribuirea materialelor necesare școlii duminicale și vizează tinerii cu vârste cuprinse între 6 și 17 ani, precum și familiile acestora. Proiectul era cunoscut și sub denumirea de *Hristos Împărtășit Copiilor* (*Christ to the Children* - CTTC).

De menționat este faptul că faza de tranziție a proiectului a debutat la 1 octombrie 2006 și s-a încheiat în 30 septembrie 2007 (în această perioadă a avut loc și procesarea unui nou design). Etapa de implementare a YBC a început la 1 octombrie 2007 și se prevedea să fie finalizată pe 30 septembrie 2011.

Copiilor din aceste regiuni, ca și părinților lor, le-a fost interzisă posibilitatea de a învăța despre adevărurile de credință creștină în timpul celor 70 de ani de comunism în Europa de Est, în timp ce în Orientul Mijlociu lipseau programele adecvate și fondurile necesare educației creștine.

Pentru a compensa această situație, YBC a stabilit un parteneriat cu Bisericile Ortodoxe, în vederea publicării unui curriculum biblic, destinat copiilor și tinerilor, corect din punct de vedere teologic și al tradiției, cu o încărcătură culturală semnificativă și, în același timp, cu un conținut interesant și motivant.

În plus, YBC a reușit să pregătească partenerii Bisericii în folosirea metodologiei moderne pedagogice de predare: descoperă - interactionează - aplică (Discovery - Interaction- Application). Acest obiectiv al YBC a fost îndeplinit prin susținerea la nivel regional și local a seminariilor de pregătire, unde experții, împreună cu personalul de la World Vision și cu participanții la formare, au

[148] Cf. World Vision MEERO, *Evaluation Report Youth Bible Curriculum Project*, 05 November – 15 December, 2011, Published January 2012, World Vision International.

mijlocit înțelegerea și utilizarea curiculumului. Implementarea proiectului a fost finalizată în septembrie 2011.

Impactul proiectului

Chiar dacă au fost înregistrate câteva variații specifice la nivel național, în general, proiectul a fost primit cu mult entuziasm și a fost considerat ca având un impact semnificativ. Oamenii au văzut că acest proiect are un rol crucial în reconstrucția Bisericii, în contextul perioadei post comuniste. S-a evidențiat, de asemenea, calitatea materialelor și a metodologiei moderne de predare a curriculumului. Proiectul pare a fi unul din acele proiecte rare în Dezvoltarea Internațională (International Development), în contextul în care, un proiect în aparență simplu și concret generează o serie întreagă de consecințe pozitive neintenționate și creează o cascadă de efecte ce depășesc simpla formare spirituală a tinerilor.

În timp ce toți reprezentanții Bisericii recunosc importanța și valoarea acestui proiect de educație spirituală, au fost și câțiva factori care au reieșit din analiza proiectului, factori care au făcut uneori implementarea proiectului mai ușoară, alteori mai dificilă. În general, se poate afirma că proiectul YBC a fost mai ușor de implementat în țări în care: era o singură Biserică dominantă la nivel național; era un context post-comunist unde Biserica era implicată în reconstrucția funcțiilor proprii; nu mai era alt material competitiv în programele școlii duminicale.

În general, proiectul a avut un impact pozitiv, dar acesta a depins de corelarea a trei dimensiuni: a) calitatea materialelor; b) calitatea pregătirii, a cursurilor de formare și a metodologiei; c) gradul integrării programului în structura și sistemul Bisericii. Când toate aceste trei dimensiuni erau atinse la nivel maxim, atunci proiectul înregistra cel mai mare grad de impact, iar când cel puțin una din aceste dimensiuni nu era indeplinită, calitatea implementării proiectului era mai scăzută.

Proiectul a avut un rol important în constituirea relațiilor la nivel regional, între reprezentanții Bisericii, și în formarea unei rețele de staff World Vision la nivel național și regional.

Implementare

Cu toate că proiectul, în general, a fost perceput în mod favorabil, au existat și o serie de probleme de implementare: gruparea volumelor astfel încât să acopere mai multe nivele de vârstă, în locul promovării unui volum pe categorie de vârstă; a fost recunoscută importanța profesorilor în proces, dar pregătirea limitată a scăzut impactul dorit; limita de fonduri a dus la reducerea programului de pregătire profesorală și a promovării materialului curricular.

Sustenabilitate

Chiar dacă se remarcă un entuziasm semnificativ din partea Bisericii în ceea ce privește proiectul, se manifestă o serie de preocupări în legătură cu percepția

potrivit căreia Biserica nu ar fi încă pregatită să gestioneze singură proiectul din punct de vedere financiar și al dezvoltării unui sistem de integrare a acestuia în birocrația bisericească. Unele țări sunt mai avansate din acest punct de vedere (România și Armenia sunt cele mai bune exemple), dar la un consens general, s-a stabilit că ar fi în detrimentul proiectului și al relației dintre World Vision și Biserică dacă proiectul s-ar incheia abrupt, fără a fi luate măsuri de tranziție sau de susținere.

Spre deosebire de celelate țări, în care s-a dezvoltat proiectul *Youth Bible Curriculum*, aplicarea proiectului la noi, prin asumarea lui de către Patriarhia Română, a permis abordarea cea mai cuprinzătoare a angajamentului inițial și nu a rămas la un simplu parteneriat în jurul dezvoltării ghidurilor catehetice și a formării cadrelor didactice și a preoților. Curriculumul YBC este utilizat pe scară largă în majoritatea parohiilor din România, iar Biserica a preluat responsabilitatea pentru instruirea profesorilor și preoților catehеți.

Cu toate acestea, ar fi recomandat ca birourile naționale ale World Vision să se implice mai mult în urmatoarea fază a proiectului, spre a iniția Bisericile în dezvoltarea planurilor de susținere pentru urmatoarea fază a programului. Aceste planuri ar trebui concepute astfel încât să răspundă nevoilor Bisericii, luând în considerare atât aspectele financiare, cât și de dezvoltare a structurilor necesare și a sistemelor din cadrul Bisericii care ar putea susține dezvoltarea proiectului, implementarea și monitorizarea acestuia. Ar fi util, de asemenea, să se formeze mecanisme care să activeze managementul informației, fie în zona de creare a materialului de studiu, fie în direcția pregătirii profesorilor.

Perspective, inițiative noi

O consecință neintenționată, de valoare semnificativă, a fost dezvoltarea unei rețele regionale formate din reprezentanți ai Bisericii și reprezentanți ai World Vision. Această rețea ar putea servi ca fundație pentru viitoare inițiative.

În contextul evaluării, inițiativele recomandate s-au încadrat în trei categorii:

- Expansiunea proiectului YBC în termeni de materiale și metodologii (website-uri, materiale pe dvd-uri, jocuri, puzzle etc.);

- Integrarea abordărilor proiectului YBC care sporesc sau vizează unele dintre relațiile speciale prin programe spin-off care mobilizează capitalul social și uman dezvoltat prin intermediul rețelei partenere. Elementele posibile pot include sprijinul la nivel local în contextul protecției copilului, a delincvenței juvenile etc. Acestea se pot concentra, de asemenea, pe relații speciale, cum ar fi relațiile părinte-copil, relațiile dintre Biserică și părinți, creșterea implicării părinților în activitatea Bisericii;

- Dezvoltarea unor proiecte noi, care nu au legătură cu YBC, de exemplu, domenii legate de protecția copilului și a delincvenței juvenile, și eventuala utilizare a rețelei pentru a sprijini inițiativele WV ADP, precum angajamentul creștin sau alte direcții relevante.

Lecții învățate din procesul de evaluare:

a) Atelierul de analiză de trei zile, la care au participat reprezentanți ai Bisericii și personalul WV, a fost un element important pentru asigurarea învățării comune și pentru coeziunea grupului.

b) S-a înregistrat o anumită proporție a reprezentării din diferite țări. Creșterea reprezentării ADP și reprezentarea profesorilor a fost potrivită pentru analiza datelor și pentru creșterea înțelegerii proiectului. Cu toate acestea, pentru a decide pașii următori sau inițiative noi, nu au fost prezenți întotdeauna factorii de decizie strategici, atât din partea Bisericii, cât și din partea WV, astfel încât secțiunea să poată fi dezvoltată suficient.

c) Timpul scurt pentru colectarea datelor regionale a fost o provocare. Chiar dacă datele au fost generate în timp util, acest proces a provocat un mare stres în rândul participanților. În mod ideal, o perioadă mai lungă de timp (probabil 8 săptămâni) ar fi necesară.

Valorificând experiența de pe parcursul implementării proiectului și evaluând realist beneficiile, dar și limitele acestuia, raportul final conturează câteva recomandări utile pentru activitățile viitoare:

- Reprezentanții World Vision și ai Bisericii ar trebui să dezvolte încă un ciclu de proiecte, care să conțină și un plan de tranziție.

- Abordarea ToT este necesară, dar nu suficientă în dezvoltarea calității proiectului.

- Programul de formare a formatorilor ar trebui să fie mai bine definit în următorul ciclu de proiect. Este recomandat să fie luate în considerare următoarele aspecte:

a) Un proces de certificare a profesorilor pentru a asigura calitatea cadrelor didactice implicate în predare;

b) Organizarea unei școli de vară la nivel național, timp de o săptămână, în fiecare an, pentru profesorii de religie, cu scopul abordării unor aspecte pedagogice și de conținut;

c) Conceperea unui sistem de monitorizare a practicilor didactice la nivelul clasei;

d) Traininguri semestriale;

e) La traininguri să participe și profesori cu experiență, dar și profesori noi, pentru asigurarea unui schimb de bune practici;

f) Implicare în mai multe schimburi internaționale și intra-regionale, pentru ca profesorii de religie să viziteze și să învețe unii de la ceilalți, în afara unui context formal.

- Valorificarea rețelelor formate pentru implicarea în noi inițiative.

CAPITOLUL 3
LEGISLAȚIE – HOTĂRÂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE[149]

În *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*[150], catehizarea, ca un mijloc educaţional-creştin de importanţă majoră şi ca o îndatorire pastorală esențială, este cuprinsă în mod expres. În acest sens, având în vedere atribuţiile preotului paroh, la art. 50, alin. „1”, citim: „catehizează copii, tineri şi adulţi, conform îndrumărilor Centrului eparhial”. Iar la art. 52, alin. „3” se prevede:

> „Preoţii şi diaconii, personalul didactic din învăţământul teologic şi cel care predă religia, studenţii în teologie, precum şi dascălii (catehetii) care au absolvit Şcoala de cântăreţi bisericeşti au îndatorirea pastorală şi misionară de a face catehizare în parohiile la care slujesc sau în care locuiesc, în acord cu preotul paroh, conform normelor stabilite de către Sfântul Sinod şi centrele eparhiale”.

Și la noi, de multă vreme se simţea nevoia unor preocupări mai intense pentru cateheza ortodoxă. Pornind și de la acest cadru legal, în Patriarhia Română, dorința exprimată pentru dezvoltarea unui program catehetic coerent și articulat (numit ulterior „Hristos împărtăşit copiilor”) a apărut de mai multe ori pe masa Sfântului Sinod. Astfel, pentru cercetarea noastră vom avea în vedere patru hotărâri ale Sfântului Sinod, cu efecte majore în dezvoltarea catehezei parohiale. Este vorba despre hotărârile Sfântului Sinod cu numerele: 4682/2000, 4508/2005, 1924/2008 şi 5180/2008.

3.1. Hotărârea nr. 4682/2000 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[151]

Această hotărâre a fost adoptată de către Sfântul Sinod în şedinţa Sa de lucru din 12-13 septembrie 2000, când s-a luat în discuţie referatul Sectorului Învăţământ privind elaborarea de către Pr. Prof. Vasile Mihoc (de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu) a unui *Manual de cateheză ortodoxă* pentru copiii de 11-12 ani (preadolescenţi) şi a *Învăţătorului Ortodox*, precum şi posibila lor folosire ca manuale alternative de Religie pentru clasa a V-a. Cele două lucrări s-au evidenţiat prin atractivitate din punct de vedere al conţinutului, având un bun nivel de sistematizare a informaţiei şi o formă

[149] În acest capitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic Hristos împărtăşit copiilor în legislaţia bisericească”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIV (LXIII), 7-9 (2013), pp. 141-153 (studiul poate fi consultat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=624).

[150] Aprobat de Sfântul Sinod în şedinţa sa de lucru din 16 decembrie 2019, prin hotărârea nr. 12.190/2019, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 97 din 10 februarie 2020, pp. 12-47. Noul Statut cuprinde toate modificările și completările adoptate de Sfântul Sinod în perioada 2011-2019.

[151] „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4682 din 13.09.2000”, *Biserica Ortodoxă Română,* anul CXVIII, nr. 7-12 (2000), p. 460.

de prezentare grafică de calitate. Însă, ele au fost elaborate fără a se raporta și a ține cont de Programa Școlară la disciplina Religie pentru clasa a V-a din acea vreme, așa cum rezultă din prezentarea de mai jos.

În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Învăţământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod a aprobat cele două lucrări ca material bibliografic suplimentar, aspect precizat pe prima pagină a fiecărei lucrări în parte (un material alternativ la manualul de religie de clasa a V-a).

Această hotărâre a Sfântului Sinod avea să se concretizeze prin tipărirea, în anul 2001, la editura „Oastea Domnului” din Sibiu, a *Manualului de cateheză ortodoxă* pentru copiii de 11-12 ani (preadolescenţi) şi a *Învăţătorului Ortodox.*

3.1.1. Manual de cateheză ortodoxă pentru copiii de 11-12 ani

Manualul de cateheză, având tema centrală „Cu noi este Dumnezeu”, este o prelucrare și adaptare după manualul realizat în limba engleză de Prof. Constance Tarasar pentru copiii ortodocşi din America. Traducerea după versiunea originală, apărută la editura „Gospel Light” – USA, şi contextualizarea la specificul şi la tradiţia Bisericii noastre s-au realizat prin strădania părintelui profesor universitar dr. Vasile Mihoc, care a coordonat colectivul compus din: asist. dr. Daniel Mihoc (de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu), prof. Daniela Blaga, prof. Ana-Maria Ilieş şi Costică Balan (responsabil cu îngrijirea ediţiei, machetarea, corectura şi viziunea grafică a manualului). De asemenea, de menţionat este şi faptul că prelucrarea şi editarea în limba română a manualului de cateheză s-a realizat cu sprijinul organizaţiei World Vision România, cea care ulterior avea să devină un partener oficial şi constant al Bisericii Ortodoxe Române pentru implementarea viitoarelor proiecte catehetice iniţiate de Patriarhia Română.

Manualul de cateheză cuprinde 36 de lecţii (cateheze), fiind împărţit în două părţi distincte (două volume sau cărţi)[152]. Prima parte, intitulată *Iisus Hristos, Mesia cel făgăduit*, cuprinde primele 18 lecţii, iar partea a doua, intitulată *Iisus Hristos, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu*, cuprinde următoarele 18 lecţii. Prima parte, care se întinde pe parcursul a 112 pagini, este prefațată de părintele profesor Vasile Mihoc. Părintele profesor ne dezvăluie că manualul de cateheză:

> „nu e numai pentru voi, copiii de 11-12 ani, ci și pentru frații voștri mai mari, ba chiar și pentru părinții voștri, care se vor regasi cu suflete de copii și-și vor descoperi setea de a afla ceea ce Domnul voiește să le spună pentru mântuirea lor […]. Deosebit în acest manual este tocmai felul în care El ne introduce în tainele cuvântului sfânt, oferindu-ne o bază sigură pentru aprofundarea în continuare a Sfintei Scripturi […]. Materialele sunt prezentate din perspectiva vieții Bisericii, iar aplicarea lor la viața noastră este făcută mai ales prin acea parte a lecțiilor care se intitulează *Trăirea credinței noastre.* Exercițiile însoțitoare ajută la fixarea în memorie a celor învățate”[153].

[152] Ambele părți au apărut la Editura „Oastea Domnului” din Sibiu, în anul 2001, într-un tiraj de 5.000 de exemplare fiecare.
[153] *Cu noi este Dumnezeu. Manual de cateheză pentru copiii de 11-12 ani*, partea I, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001, p. 3.

Cele 18 teme incluse în prima parte a manualului de cateheză sunt: „Ţara Bibliei”, „Mărturia Bibliei”, „Poporul lui Israel”, „Judecătorii şi regii poporului lui Dumnezeu”, „Proorocii mântuirii”, „Ioan Înaintemergătorul”, „Fecioara Maria se supune voii lui Dumnezeu”, „Mântuitorul făgăduit Se naşte!”, „Mântuitorul făgăduit creşte”, „Ioan botează şi predică”, „Botezul lui Iisus”, „Iisus Se pregăteşte pentru misiunea Sa”, „Chemarea ucenicilor”, „Iisus învaţă şi vindecă”, „Împărăţia lui Dumnezeu este aproape”, „Parabolele împărăţiei”, „Semne ale Împărăţiei lui Dumnezeu” și „Trimiterea ucenicilor”.

Următoarele 18 teme sunt cuprinse în partea a II-a a manualului de cateheză: „Cine zic oamenii că sunt Eu?”, „Mântuitorul Îşi descoperă Slava Sa”, „Păcatul şi iertarea”, „Întoarcerea la Dumnezeu”, „Învierea şi Viaţa”, „Cu şase zile înainte de Paşti”, „Osana, Împăratul lui Israel”, „Semne ale sfârşitului veacurilor”, „Venirea Mirelui”, „Cina cea de Taină”, „A sosit ceasul”, „De la moarte la Viaţă”, „Vederea şi credinţa”, „O reîntâlnire lângă mare”, „Născut din apă şi din Duh”, „Iisus se întoarce la Tatăl”, „O alegere importantă” şi „Pogorârea Duhului Sfânt”. Acest șir de teme întregesc conținutul manualului de cateheză și sunt prefațate de vicepreședintele Asociației „Oastea Domnului”, profesorul Gheorghe Precupescu. În cuvântul său, domnul profesor afirmă:

> „După cum v-ați putut da seama încă din partea I a acestui manual, el cuprinde mai multe date și probleme decât manualul vostru de la clasă. Aceste cunoștințe în plus vă duc la o mai bună înțelegere și aprofundare a adevărurilor de credință, ajutându-vă să știti cum trebuie să le trăiți și să le mărturisiți în viața zilnică, la vârsta la care voi vă aflați.
> Dar manualul vostru nu vă asigură numai cunoștințe. Acestea sunt foarte importante, însă ele nu înseamnă totul. Toate trebuie să devină pentru mintea și inima voastră o adevărată hrană care să se constituie în convingeri și atitudini de viață creștină. Adică să vă facă să gândiți și să acționați ca niște adevărați creștini în viața voastră de școlari. […].
> Oricâte lucruri bune, frumoase și interesante am învăța despre Hristos și Biserica Lui, dacă toate acestea nu se văd și în viața noastră, adică în cuvintele și faptele noastre, atunci dovedim semenilor noștri că nu suntem copii ai lui Hristos. Toate cunoștințele însușite cu care ne împodobim mintea rămân, în acest caz, niște balonașe de spumă, frumos colorate, dar spulberate de orice vântișor. Faptele noastre, trăirea noastră sunt trupul cuvintelor și al cunoștințelor, adică mărturisesc dacă suntem sau nu cu adevărat buni creștini și cetățeni”[154].

Prin intermediul temelor propuse, a conţinutului și a aplicațiilor, observăm că manualul oferă elevilor preadolescenţi posibilitatea de a se apropia de Biblie, de a cunoaște atât Vechiul cât şi Noul Testament, sub mai multe aspecte, de a înlesni legătura cu viaţa lor de zi cu zi. Fiecare lecţie conţine istorisiri din Sfânta Scriptură, exerciţii, activităţi, scurte pasaje de lectură şi, ca o noutate, poezii. Toate acestea au

[154] *Cu noi este Dumnezeu. Manual de cateheză pentru copiii de 11-12 ani*, partea a II-a, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001, p. 3.

menirea de a arăta cum este utilizată Biblia în rugăciunile, imnurile şi în celelalte rânduieli care formează cultul ortodox, de a-i încuraja pe elevi să privească lumea ca niște buni credincioși și să trăiască potrivit învățăturilor lui Hristos.

Manualul de cateheză, fidel principiilor de bază ale educaţiei religioase, a permis ca structura fiecărei lecţii propuse să cuprindă următoarele componente de bază[155]:

1. La început, o activitate cu rol explicativ prin care elevii sunt ajutaţi să folosească şi să înţeleagă o anumită parte din Biblie;
2. Istorisirea biblică – relatarea biblică sau o privire de ansamblu asupra unor persoane sau evenimente din Biblie;
3. Activităţi şi exerciţii prin care se leagă lecţia scripturistică de cultul ortodox şi, aplicativ, de experienţa de viaţă axată pe tema în discuţie;
4. Trăirea credinţei noastre – are caracter aplicativ. Este secţiunea din lecţie ce cuprinde sarcina pentru acasă. În dialog cu ceilalţi membri ai familiei, copilul descoperă ceva, reflectând asupra unei experienţe de viaţă care se află în strânsă legătură cu tema predată;
5. Poeziile[156] – cultivă sensibilitatea, latura afectiv-religioasă pe calea frumosului artistic, contribuind la formarea receptivităţii religioase a elevilor.

3.1.2. Învăţătorul Ortodox „Cu noi este Dumnezeu”. Ghidul profesorului de religie

Pentru a fi pus în practică eficient, manualul de cateheză este prevăzut cu un instrument auxiliar necesar îndrumării profesorilor şi preoţilor care predau aceste lecții. Auxiliarul are menirea de a-i ajuta pe cei care vor preda să parcurgă cu ușurință scenariul didactic, să aleagă fragmentele scripturistice cele mai relevante pentru înțelegerea temei, aplicațiile și metodele cele mai atractive.

Un instrument auxiliar deosebit de util, *Învăţătorul ortodox*, conţine sugestii pentru pregătirea, organizarea şi desfăşurarea fiecărei etape a lecţiei în parte, avându-se în vedere: tema lecţiei, obiectivele predării/învăţării, metode adecvate, introducerea şi utilizarea materialului biblic, liturgic, doctrinal şi spiritual în demersul educaţional. Totodată, include şi un fragment biblic, cel puţin o activitate (exerciţiu, aplicaţie, întrebări) referitoare la textul biblic relatat, materiale

---

[155] *Învăţătorul ortodox* „C*u noi este Dumnezeu”*. Ghidul profesorului de Religie, partea a II-a (11-12 ani), Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001, p. 5.

[156] După cum sesizăm, în versiunea originală, poeziile nu se regăsesc. Intercalarea lor, cu precădere la sfârşitul fiecărei lecţii, exprimă dorința colectivului editorial de a susține și pe această cale anumite părți din conținutul lecțiilor și de a pune la dispoziția dascălilor un număr impresionant de poezii, nu mai puțin de 130, care să fie utilizate cu ocazia diferitelor manifestări sau serbări religioase. De asemenea, prezenţa lor în lecţii surprinde specificul Asociaţiei „Oastea Domnului”, această formă sensibilă de manifestare a credinţei. Autorii sunt români, unii dintre ei fiind valorificați în mod evident în cadrul adunărilor asociației. Printre autori îi regăsim pe: Traian Dorz, Vasile Militaru, Ion Iftimie, Radu Gyr, Cristian Mihalache, Ioan Alexandru, Zorica-Teodosia Laţcu, Costache Ioanid, Nichifor Crainic, Iancu Văcărescu, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Nichita Danilov, Ştefan I. Neniţescu, Panait Cerna, Adrian Maniu, Mihai Codreanu, Sergiu Grossu, Gheorghe Precupescu, Valeriu Anania, Magda Isanos, George Sebavia, D. Nanu, dar şi Lucian Blaga, Mihai Eminescu, Alexandru Vlahuţă şi Ştefan O. Iosif.

folositoare la sărbătorile şi praznicele anului bisericesc, vieţile sfinţilor, descrieri ale icoanelor, poezii şi ilustraţii. Sugestiile prezentate aici sunt generale și generoase, cu un mare grad de flexibilitate, lăsând loc pentru prezentarea lecţiei în stil propriu, dar și pentru adaptarea întregului demers catehetic la nivelul specific fiecărei clase sau grupe catehetice[157].

***

E adevărat că atât manualul de cateheză, cât și auxilarul lui aveau să fie utilizate, cu precădere, ca instrumente de catehizare în cadrul Asociației „Oastea Domnului”, a organizaţiei World Vision România şi, doar pe alocuri, ca materiale suplimentare pentru ora de religie, o alternativă a manualului de religie pentru clasa a V-a. Rezultatele nu au putut fi cuantificate cu ușurință și cu exactitate, întrucât membrii asociației sunt organizați în comunități restrânse, relativ închise, având un caracter restrictiv, la adunări participând, atât adulții cât și tinerii, respectiv copiii. În acest context, nu întotdeauna condițiile materiale au permis copiilor și părinților din asociație să beneficieze de un spațiu bine delimitat și de un timp consacrat pentru aceste forme de catehizare. Dar, apariția manualului de cateheză a fost un sprijin real persoanelor desemnate să catehizeze copiii.

În privința utilizării acestor instrumente de catehizare în cadrul orelor de religie, este puțin probabil ca ele să se fi folosit cu o anumită constanță. Aceasta și pentru că sistemul de învățământ are o rigoare firească și binecunoscută în aplicarea programei școlare și, împlicit, a curriculumului aprobat de Ministerul Educației pentru disciplina Religie[158]. De asemenea, mai semnalăm și faptul că însăși distribuirea auxiliarelor către profesorii de religie a fost una dificilă. Pe alocuri, ea s-a realizat doar prin intermedierea centrelor eparhiale.

La toate acestea, mai menționăm și faptul că efortul de contextualizare a manualului de cateheză la specificul Asociaţiei „Oastea Domnului”, prin introducerea în versiunea românească a poeziilor, ca formă sensibilă de manifestare a credinței, a generat o anumită rezervă din partea comunităților ortodoxe, în special a celor care nu aveau o legătură apropiată cu membrii acestei asociații.

Subliniem însă, meritul incontestabil al părintelui profesor Vasile Mihoc, ca de altfel şi al întregii echipe, care a prelucrat și adaptat manualul, care a făcut cunoscut curriculumul biblic iniţiat de organizaţia World Vision prin editura „Gospel Light Worldwide” din S.U.A, ca mijloc de catehizare. Totodată, evenimentul marchează începutul unei colaborări cu organizaţia World Vision România, care se va dezvolta după 2005. Astfel, prin această hotărâre a Sfântului Sinod, se deschide calea spre noi iniţiative ce aveau să promoveze nevoia unui program catehetic coerent, ca activitate permanentă în parohii, de catehizare a copiilor şi a tinerilor. Acest fapt avea să prindă contur însă în 2005.

---

[157] *Învăţătorul ortodox „Cu noi este Dumnezeu”*. Ghidul profesorului de Religie, partea a II-a (11-12 ani), Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001, pp. 5-8.

[158] O posibilitate de utilizare a manualului de cateheză în școală ar fi fost în cadrul orelor opționale de religie (CSD – curriculum la decizia școlii), respectiv în cadrul cercului de religie.

3.2. Hotărârea nr. 4508/2005 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[159]

Hotărârea a fost adoptată de către Sfântul Sinod în şedinţa Sa din 17-18 ianuarie 2006, când s-a luat în discuţie adresa Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei nr. 9320/16.11.2005, cu privire la editarea unui ghid catehetic, intitulat sugestiv „Hristos împărtăşit copiilor”. În cadrul şedinţei s-a evidenţiat că un astfel de ghid, care se constituie într-un instrument de lucru, va fi de mare folos preoţilor la parohii, în lucrarea lor pastoral-misionară şi, mai ales, catehetică. În urma discuţiilor în plen şi la propunerea Comisiei Teologice şi Liturgice, Sfântul Sinod aprobă editarea ghidului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” la editura „Golia” din Iaşi, în vederea distribuirii lui în rândul parohiilor din cadrul Patriarhiei Române. Demn de menţionat este şi faptul că Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist a dispus prezentarea acestui proiect, spre analiză şi aprobare, la proxima şedinţă a Sfântului Sinod, pentru ca toate parohiile din cuprinsul Patriarhiei Române să se bucure de roadele acestei iniţiative. Mai mult, Preafericirea Sa a binecuvântat lucrarea cu un *Cuvânt înainte*, din conţinutul căruia ne-a atras atenţia fragmentul:

> „orice iniţiativă creştină în sprijinul înzestrării sufleteşti a copiilor este cât se poate de binevenită. Ghidul catehetic de faţă, publicat sub titlul generic, atât de frumos, *Hristos împărtăşit copiilor*, se adaugă mijloacelor care pot ajuta efectiv efortul preoţilor pe linia instruirii religioase a copiilor […]. El este destinat cu precădere catehizării copiilor în parohii și se prezintă ca o împletire bine chibzuită de lecții biblice, scurte medalioane cu vieți ale sfinților, icoane, ilustrații și desene sugestive, teme de reflecție etc., toate în condiții grafice foarte bune”[160].

Prin această hotărâre a Sfântului Sinod, la iniţiativa Înaltpreasfinţitului Daniel, Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei, începe derularea celui mai amplu program de catehizare destinat copiilor și adolescenților, de după 1989, *programul catehetic Hristos împărtăşit copiilor*.

Două dintre obiectivele majore ale proiectului au în vedere editarea şi publicarea unor *Ghiduri catehetice* pentru copiii cu vârste cuprinse între 6 – 17 ani, însoţite de *Ghidurile catehetului*, care să fie apoi distribuite şi puse în aplicare la nivelul fiecărei parohii din B.O.R., precum şi pregătirea preoţilor şi profesorilor, respectiv a cateheţilor, pentru cunoașterea și valorificarea eficientă a ghidurilor în vederea implementării proiectului. În total, vor fi editate 12 volume, fiecare volum fiind împărţit în două părţi (două cărţi distincte) a câte 18 lecţii fiecare.

Acesta a fost momentul oficial de începere a colaborării dintre Fundaţia World Vision România şi Patriarhia Română. În baza parteneriatului, World Vision România a susţinut financiar organizarea sesiunilor de formare în vederea

159 „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4508 din 2005”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXIV, nr. 1-3 (2006), p. 71.

160 Teoctist Arăpașu, „Cuvânt înainte”, în Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu” (9-10 ani), trad. Cristina Sturzu, Ed. Golia, Iaşi, 2006, p. 6.

perfecţionării catehetice a preoţilor pentru implementarea programului „Hristos împărtăşit copiilor" şi, în mod deosebit, editarea şi tipărirea în limba română a două seturi de ghiduri catehetice cu acelaşi nume[161].

Ghidurile catehetice sunt concepute într-un limbaj aflat în concordanţă cu nivelul de înţelegere al fiecărei vârste, de la 6 la 17 ani. Metoda folosită are trei componente: descoperirea, interacţiunea şi aplicaţia. Ghidurile catehetice nu se substituie manualelor de religie folosite în şcoli, nu le înlocuiesc, ci reprezintă instrumente complementare de lucru de care preoţii şi cateheţii au nevoie pentru a transmite copiilor, încă de la cele mai fragede vârste, învăţăturile biblice, ajutându-i, astfel, să atingă maturitatea întru credinţă. Sunt concepute în așa fel încât să asigure interactivitatea în cadrul lecţiilor de cateheză şi implicarea directă a copiilor în procesul de învăţare. Predarea este centrată pe copil. Lecţiile aduc Cuvântul lui Dumnezeu la nivel personal, asociindu-l întotdeauna cu experienţele de viaţă personale ale copilului, extinzându-l şi la nivelul familiei.

Cateheza, având ca suport ghidurile catehetice, se desfăşoară (de preferat) în biserică[162], pentru a spori şansele fiecărui copil de a deveni un creştin practicant.

Noutatea pe care o aduc aceste ghiduri catehetice propuse de Wordirect o reprezintă metoda modernă de predare a unor cunoştinţe religioase (biblice, liturgice, istorice, aghiografice, iconografice), precum şi accentul pe *însuşirea şi aplicarea în viaţa de zi cu zi a acestor cunoştinţe*. Fiecare lecţie are, la sfârşit, o serie de îndrumări practice, strâns legate de conţinutul respectivei lecţii, reunite sub titlul „Acasă şi în familie"[163]. Catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile „Hristos împărtăşit copiilor" creează o adevărată emulaţie religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanenţă îndemnat să discute cu ceilalţi membri ai familiei, să rezolve sarcinile propuse pentru acasă şi să aplice, în viaţa de zi cu zi, cunoştinţele dobândite prin cateheză.

După aprobarea Sfântului Sinod, echipa de implementare a programului, condusă de părintele Constantin Naclad, manager de proiect, avea să stabilească planul de aplicare pentru următoarea perioadă de timp. Astfel, demersurile s-au concretizat prin tipărirea primului set de ghiduri catehetice (pentru vârsta 9-10 ani), organizarea conferinţelor de lansare, prezentare şi mediatizare a programului catehetic în mai multe eparhii din ţară și din diaspora, precum şi desfăşurarea sesiunilor de formare a preoţilor şi profesorilor de religie în vederea utilizării eficiente a ghidurilor catehetice.

[161] Cu sprijinul Fundației World Vision România au fost tipărite cele două seturi (volume) de Ghiduri catehetice pentru parohii, *Hristos împărtăşit copiilor*, pentru categoria 9-10 ani (în 2006) şi 11-12 ani (în 2008), însoţite de tot atâtea seturi din Ghidul catehetului, la Editura Golia din Iaşi. Pentru a acoperi nevoile proiectului, la Editura Basilica a Patriarhiei Române au fost retipărite ghidurile catehetice menționate. Astfel, ghidul pentru vârsta de 9-10 ani (retipărit în 2009) și 11 – 12 ani (în 2010).

[162] Sfintele lăcaşuri oferă o atmosferă aparte, fapt ce sporește atenţia, receptivitatea şi evlavia copilului; pictura bisericii şi structura sa arhitectonică, mobilierul bisericesc sau vasele liturgice, constituie tot atâtea posibilităţi de a ilustra „pe viu" conținuturile din anumite lecţii, aspect care facilitează asimilarea cunoştinţelor religioase.

[163] Constantin Naclad, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, p. 2.

Conform raportului[164] alcătuit de părintele Constantin Naclad şi înaintat Preafericitului Patriarh Daniel, timp de doi ani, 2006-2007, proiectul a fost lansat şi implementat în numeroase eparhii din ţară prin intermediul sesiunilor de formare (în număr de 23), conferinţelor de presă şi lansărilor la sediul Arhiepiscopiilor din cuprinsul Patriarhiei Române (7), conferinţelor cu profesorii de omiletică şi catehetică de la nivel universitar (2), conferinţelor preoţeşti anuale (5) sau altor evenimente organizate prin proiect. Astfel, proiectul avea să fie cunoscut şi implementat la nivelul parohiei în: Mitropolia Moldovei şi Bucovinei (Arhiepiscopia Iaşilor, Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor, Episcopia Romanului şi Episcopia Huşilor), Mitropolia Munteniei şi Dobrogei (Arhiepiscopia Bucureştilor, Arhiepiscopia Tomisului şi Episcopia Sloboziei şi Călăraşilor), Mitropolia Olteniei (Arhiepiscopia Craiovei şi Episcopia Râmnicului), Mitropolia Banatului (Arhiepiscopia Timişoarei), Mitropolia Ardealului (Arhiepiscopia Sibiului), Mitropolia Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului (Arhiepiscopia Alba Iuliei).

Toate aceste demersuri reprezentau paşi importanţi făcuţi pe calea implementării proiectului, dar nu suficienţi. Erau încă multe eparhii (16) care nu beneficiaseră de prezentarea şi de lansarea proiectului. Chiar şi acolo unde preoţii au participat la sesiunea de formare, implementarea proiectului întâmpina suficiente dificultăţi. Iniţiativa de revigorare a catehezei parohiale avea nevoie încă de susţinere, atât centrală cât şi locală, prin organizarea unei structuri catehetice la nivel de Patriarhie, eparhie şi protopopiat. Următoarele două hotărâri ale Sfântului Sinod aveau să se concretizeze în acest sens.

3.3. Hotărârea nr. 1924/2008 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[165]

Decizia a fost luată în şedinţa Sfântului Sinod din 8-10 iulie 2008, ca urmare a dezbaterii referatului Sectorului Teologic-educaţional nr. 1924/2008, cu privire la înfiinţarea în cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române, a unui Birou de catehizare a tineretului, în vederea dezvoltării proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. Se aminteşte că tipărirea ghidurilor „Hristos împărtăşit copiilor” a primit aprobarea Sfântului Sinod, prin hotărârea nr. 4508/2005, la iniţiativa Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, în colaborare cu Organizaţia World Vision România, şi se adresează tinerilor între 6 şi 17 ani, bazându-se pe metode interactive de predare, în concordanţă cu exigenţele psihopedagogice contemporane.

Având în vedere necesitatea (re)organizării şi dezvoltării catehezei parohiale, precum şi rezultatele promițătoare înregistrate până în prezent în cadrul proiectului, în urma discuţiilor din plen şi la propunerea Comisiei teologice, liturgice şi didactice, Sfântul Sinod aprobă înfiinţarea, în cadrul Sectorului Teologic-

[164] *Ibidem*, pp. 14-15.
[165] „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 1924 din 10.07.2008”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVI, nr. 7-12 (2008), p. 49.

educaţional al Patriarhiei Române, a unui Birou de catehizare a tineretului[166], în vederea dezvoltării şi extinderii proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”, având ca suport de curs, pentru catehizarea tinerilor din parohie, curriculumul biblic *Hristos împărtăşit copiilor*.

Tot atunci, s-a aprobat înfiinţarea la nivelul fiecărei eparhii din ţară şi din străinătate a unui birou de catehizare a tineretului, coordonat de un inspector, responsabil cu reorganizarea catehezei parohiale.

Totodată, se recomandă intensificarea activităţii catehetice în parohiile din ţară şi din străinătate, ca necesitate permanentă în misiunea preoţească, şi se precizează că activitatea catehetică va constitui unul dintre criteriile de promovare a personalului clerical.

În completarea acestei hotărâri, ca un demers absolut necesar, la doar 3 luni distanţă, apare Hotărârea nr. 5180 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

3.4. Hotărârea nr. 5180/2008 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[167]

Și această hotărâre a fost adoptată de Sfântului Sinod în şedinţa din 29 octombrie 2008, când s-a luat în dezbatere referatul Sectorului Teologic-educaţional nr. 5180/2008, cu privire la lucrările Seminarului Naţional cu tema: „Programul catehetic Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat în perioada 27-28 august 2008 la Bucureşti. La acest seminar au participat reprezentanţi din fiecare eparhie. Propunerile au fost elaborate de către toţi participanţii, ulterior au fost comunicate centrelor eparhiale şi însuşite prin aplicarea lor, conform graficului stabilit.

Astfel, în urma discuţiilor din plen, pe baza hotărârii nr. 1924/2008 a Sfântului Sinod, a constatărilor din teritoriu şi la propunerea Comisiei teologice, liturgice şi didactice, Sfântul Sinod a aprobat propunerile de la acest seminar, propuneri care detaliază proiectul. Având în vedere valoarea majoră a celor aprobate în perspectiva implementării proiectului catehetic, vom reda în totalitate această hotărâre. Ea prevede următoarele:

a) Biroul de catehizare trebuie să aibă o structură distinctă în cadrul unui sector al Centrului eparhial, cum ar fi cel cultural, pentru învăţământ sau misionar, după specificul fiecărei eparhii;
b) Trebuie elaborată o fişă a postului[168], care să cuprindă obiectivele acestei funcţii;

---

[166] În acest sens, pr. dr. Constantin Naclad, managerul proiectului catehetic, a fost numit inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române (iar din 2019 - consilier patriarhal pentru cateheza parohială).

[167] „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 5180 din 4.11.2008”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVI, nr. 7-12 (2008), pp. 104-105.

[168] Potrivit fişei postului, inspectorului pentru catehizarea parohială îi revine responsabilitatea de a implementa Hotărârile Sfântului Sinod, precum şi deciziile ierarhului cu privire la activitatea catehetică; de a organiza, coordona, promova, monitoriza şi verifica activităţile catehetice din eparhie; de a coordona proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”; de a organiza structura catehetică la nivelul eparhiei, a protopopiatelor şi a parohiilor; de a organiza şi susţine întâlniri cu preoţii pentru pregătirea

c) Denumirea funcţiei să fie cea de *inspector pentru catehizarea parohială;*
d) Biroul să poarte denumirea comună de *Birou eparhial pentru catehizarea tineretului.*

Referitor la întocmirea unui calendar de activităţi s-au stabilit următoarele:

e) Organizarea Biroului pentru catehizarea tineretului în fiecare eparhie şi numirea unui inspector pentru catehizarea parohială până la 15 septembrie 2008;
f) Numirea responsabililor pentru cateheza parohială la nivelul fiecărui protopopiat, conform Hotărârii Sfântului Sinod nr. 1924/2008, până la data de 1 octombrie 2008;
g) Se recomandă ca la temele conferinţelor preoţeşti din această toamnă să fie adăugată şi tema „Proiectul Hristos împărtăşit copiilor";
h) Până la data de 1 decembrie 2008 să se stabilească, la nivelul fiecărei parohii, grupele de copii care vor participa la orele de cateheză;
i) Întocmirea, până la data de 30 ianuarie 2009, a unui calendar de distribuire a ghidurilor catehetice.

Cu privire la modul de coordonare, monitorizare şi verificare s-au propus următoarele:

j) Organizarea de activităţi în teritoriu, de două ori pe lună, pentru inspectorul de catehizare parohială;
k) Dezvoltarea relaţiilor directe cu cei care aplică proiectul în teritoriu;
l) Întocmirea rapoartelor pentru activitatea catehetică după un format standard, care să reflecte specificul acestei activităţi;
m) Întocmirea, la biroul de catehizare, a unei baze de date, care mai târziu să poată fi verificată în teritoriu;
n) Întocmirea de către preotul paroh a unui jurnal pastoral catehetic[169] sau a unui caiet de evidenţă catehetică;
o) Stabilirea unor indicatori prin care să se poată cuantifica activitatea catehetică din parohii, cum ar fi: diminuarea influenţei sectare, înmulţirea numărului de proiecte, întocmirea unor fişe de evaluare a activităţii catehetice, a unui ghid de evaluare pentru copii, părinţi, preoţi etc.;
p) Dezvoltarea unor relaţii de colaborare între Biroul de catehizare şi inspectoratele şcolare;
q) Profesorilor de Religie care se implică în activităţile proiectului „Hristos împărtăşit copiilor" să li se acorde punctajul necesar pentru promovare (acordare salariu de merit, gradaţie, înscriere la grade didactice conform metodologiei aprobate de Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului);

---

lor în vederea implementării proiectului; de a oferi sprijin, îndrumare şi ajutor logistic preoţilor care desfăşoară activităţi catehetice; de a centraliza şi întocmi statistici şi rapoarte privind activitatea catehetică în teritoriu.

[169] Acest jurnal va conţine: planificarea calendaristică a catehezelor (ziua, ora, tema), numele şi prenumele copiilor, prezenţa copiilor care beneficiază de orele de cateheză, evidenţierea diferitelor aspecte pozitive/negative întâmpinate în derularea programului catehetic, alte aspecte etc. Pe baza lui, se face monitorizarea, evaluarea şi verificarea activităţii catehetice dintr-o parohie. Sunt eparhii (Sălaj, Oradea, Caransebeş) care au tipărit şi au pus la dispoziţia preoţilor jurnalul catehetic.

r) Includerea în procesul verbal anual de inspecţie a protopopului şi a activităţii catehetice;
s) Stabilirea unei zile pe săptămână pentru susţinerea catehezei;
t) Susţinerea, la Centrele eparhiale, a unor conferinţe sau întâlniri cu cei care aplică proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”.

Având în vedere rolul fundamental pe care îl are cateheza în viaţa Bisericii, Sfântul Sinod, odată cu aprobarea propunerilor formulate la Seminarul Naţional de la Bucureşti, dispune ca fiecare eparhie să raporteze modul de implementare a programului catehetic până la data de 1 februarie 2009.

***

Prin urmare, proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” a devenit proiect oficial al Bisericii Ortodoxe Române din luna iulie a anului 2008 şi, mai apoi, prin a doua hotărâre a Sfântului Sinod, din luna octombrie, a devenit obiectul de activitate al Biroului eparhial pentru catehizare parohială, instituindu-se, astfel, o întreagă structură catehetică în Biserica noastră. La doar un an distanţă de la aprobarea acestor două hotărâri, această structură[170] era formată din 226 de persoane, fiind deja numiţi 28 de inspectori eparhiali şi 198 de responsabili la nivel de protopopiat sau la nivel de cerc misionar. Astfel, biroul de cateheză devine structură distinctă în cadrul unui sector eparhial: cultural, învățământ, misionar, iar activitatea catehetică constituie criteriu de promovare a personalului clerical. Dorința de implicare în actul catehetic era evidentă, inspectorii eparhiali desemnați pentru această amplă și necesară lucrare a Bisericii erau, în general, tineri și plini de entuziasm. Piatra de temelie era așezată.

Cu toate acestea, raportările venite dinspre fiecare eparhie cu prilejul congresului semnalau și primele greutăţi întâmpinate în aplicarea proiectului, indicând anumite limite ale proiectului în acest stadiu. Mai erau mulţi paşi de parcurs pentru ca roadele proiectului să fie mulţumitoare. Însă, credem că familia „Hristos împărtăşit copiilor”, care s-a format prin acest cadru legal şi care s-a consolidat, ani la rând, prin intermediul activităților derulate în cadrul proiectului, al întâlnirilor anuale prilejuite de Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, ajuns, între timp, la ediția a XII-a, dar mai ales prin implementarea proiectului „Alege Şcoala!”, dispune de puterea de revigorare a activităţilor catehetice, ca o necesitate permanentă în misiunea preoţească, astfel încât, proiectul să rodească constant în cât mai multe parohii[171].

La al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, organizat de Patriarhia Română în colaborare cu Organizaţia World Vision România în zilele de 19-21 septembrie 2011 la Palatul Patriarhiei, Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în mesajul adrest participanţilor, evidenţia că acest proiect arată preocuparea permanentă a Bisericii noastre pentru lucrarea

[170] Aceste date statistice au fost prezentate la al doilea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat între 1-3 septembrie 2009, la Mănăstirea Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus.
[171] Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic Hristos împărtăşit copiilor în legislaţia bisericească”, p. 153.

educativ-misionară în rândul noii generaţii, fiind convins că toţi copiii şi tinerii crescuţi în credinţă sunt prezentul şi viitorul ei:

> „prin programul misionar, numit *Hristos împărtăşit copiilor*, Biserica Ortodoxă Română revigorează cateheza parohială pentru creşterea spirituală a copiilor în iubirea lui Hristos. Colaborând cu Organizaţia World Vision România, Biserica îi educă astfel pe copii şi tineri în spiritul valorilor creştine, chemând la o viaţă trăită în lumina credinţei, a dragostei şi a speranţei mântuirii, ca unire a omului cu Dumnezeu - Izvorul vieţii veşnice. Prin orele de cateheză parohială, ea îi cheamă pe copii să se apropie de Hristos şi să se împărtăşească din iubirea Sa jertfelnică, pentru a creşte în iubire sfântă faţă de Dumnezeu, de Biserică, de familie şi de semeni”[172].

Totodată, Preafericitul Patriarh arăta că:

> „prin proiectele sale educaţionale: «Hristos împărtăşit copiilor» şi «Alege Şcoala!», Biserica Ortodoxă Română face eforturi multiple să-i educe pe copii în spiritul iubirii de Dumnezeu şi de oameni, prin promovarea rugăciunii, a prieteniei şi a întrajutorării, şi să prevină abandonul şcolar cauzat de sărăcie sau de absenţa părinţilor plecaţi la muncă în străinătate. Prin birourile ei de cateheză parohială, prin taberele pentru copii pe care le organizează în cadrul acestor proiecte, Biserica se străduieşte să suplinească, în viaţa multor copii, lipsa de afecţiune părintească şi a atmosferei de familie, dar şi să descopere copii talentaţi pe care îi încurajează să-şi cultive talentul în folosul Bisericii şi al societăţii româneşti de azi”[173].

Așadar, rezultatele erau îmbucurătoare, dătătoare de speranță, dar nevoile prezente şi viitoare, imense.

3.5. Implicațiile hotărârilor Sfântului Sinod cu privire la dezvoltarea proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”

Pe lângă cele deja consemnate mai sus, intenţia noastră este şi aceea de a scoate în evidenţă aspectele majore care au fost generate de cele patru hotărâri ale Sfântului Sinod. Astfel, vom avea în vedere desfășurarea anuală a Congresului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, ca mijloc de cunoaștere și de intensificare a activității catehetice parohiale, organizarea Concursului naţional catehetic „Hristos

---

[172] Daniel Ciobotea, „Copiii şi tinerii creştini sunt prezentul şi viitorul Bisericii”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române adresat participanţilor la al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-adresat-participantilor-la-al-iv-lea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-5028.html; data accesării: 21 martie 2018.

[173] Daniel Ciobotea, „O educaţie solidă învinge criza economică”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat elevilor, părinţilor şi profesorilor la începutul anului şcolar 2011-2012, *Ziarul Lumina*, 9 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/o-educatie-solida-invinge-criza-economica-5438.html; data accesării: 26 martie 2018.

împărtăşit copiilor”, înfiinţarea şi dezvoltarea *centrelor catehetice pentru copii şi tineri*, dar și neîmplinirile/neajunsurile programului catehetic.

3.5.1. Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”

Începând cu anul 2008, în fiecare an, s-a desfăşurat Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. În general, cu excepția primei întâlniri, fiecare ediție a congresului îşi propune o dezbatere pe tema eficienţei proiectului, a identificării de soluţii pentru unele probleme cu care preoţii s-au confruntat şi a elaborării unui plan concret de acţiune pentru asigurarea sustenabilităţii acestuia.

3.5.1.1. Seminarul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”[174]. Aşa cum se amintea, în zilele de 27-28 august 2008, s-a desfăşurat la Bucureşti primul Seminar Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. Ulterior, el fi va considerat primul Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. De altfel, organizarea evenimentului a apărut ca o consecință firească în urma unei activităţi de aproape trei ani, în timpul căreia au fost verificate posibilitatea susţinerii cursului de cateheză în numeroase parohii şi viabilitatea metodologiei propuse de proiect.

Lucrările s-au desfăşurat în sala de festivităţi a Seminarului Teologic „Nifon Mitropolitul” din Bucureşti. Au fost prezenţi delegaţi din toate eparhiile din țară, cei mai mulţi dintre ei fiind persoane desemnate de către ierarhi ca responsabili pentru birourile de catehizare parohială sau consilieri de resort care au în atribuţii şi activităţi culturale sau educaţionale. De asemenea, au mai fost prezenţi: domnul James Morgenroth din S.U.A., coordonator regional al proiectului Youth Bible Curriculum („Hristos împărtăşit copiilor”), D-na Anita Del Haas van Dijk, director naţional al Organizaţiei World Vision România, D-na Magda Cămănaru, director comunicare World Vision România, Dl. Vasile Timiş, Inspector General pentru educaţia religioasă în cadrul Ministerului Educaţiei, Cercetării şi Tineretului și cadre didactice universitare care predau disciplina catehetică. Un aspect negativ al acestei întâlniri a fost faptul că Arhiepiscopia Bucureştilor nu a fost reprezentă de către persoana desemnată să ocupe Biroul de catehizare.

Congresul a debutat cu mesajele invitaţilor, care au subliniat importanţa acestui seminar ca prim pas în aplicarea Hotărârii Sfântului Sinod, cu privire la înfiinţarea birourilor de catehizare la nivelul fiecărei eparhii şi a implementării proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” în toată ţara.

Conform agendei evenimentului, seminarul a mai cuprins prezentarea unui istoric al proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”, dezbaterea constructivă a metodologiei propuse de proiect, cu identificarea câtorva principii clare pentru susţinerea catehezei parohiale, stabilirea unei metode eficiente de coordonare, monitorizare şi verificare a activităţii catehetice, elaborarea unui document comun privind organizarea birourilor catehetice la nivelul eparhiei şi întocmirea unui calendar pentru organizarea activităţii catehetice în Patriarhia Română până la nivelul parohiei şi a distribuţiei ghidurilor catehetice.

---

[174] „Seminarul Național «Hristos împărtășit copiilor» – 27-28.08.2008”, https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/seminarul%20national.html; data accesării: 12 mai 2018.

Se va avea în vedere, ca în fiecare parohie să se înfiinţeze un birou de catehizare pentru a coordona orele de cateheză.

> „În toate eparhiile Bisericii noastre se vor înfiinţa birouri de catehizare a tineretului care vor coordona, la rândul lor, activitatea catehetică din parohii. Inspectorii responsabili de cateheza parohială pot fi clerici sau mireni. Fiecare parohie va înfiinţa un birou de catehizare care va organiza ore de cateheză la care preoţii vor ţine cursuri, diferite de cele de la ora de religie din şcoli, pe baza ghidurilor catehetice *Hristos împărtăşit copiilor*. Acestea nu înlocuiesc manualele de religie, ci reprezintă instrumente complementare de lucru de care preoţii şi catehetii au nevoie pentru a transmite copiilor, încă de la cele mai fragede vârste, învăţăturile biblice şi de a-i ajuta astfel să atingă maturitatea întru credinţă. Temele întâlnirilor vor fi adaptate vârstei şi capacităţii de înţelegere a copiilor şi a tinerilor”[175].

În cadrul evenimentului, a fost prezentat, din partea World Vision Constanţa, proiectul *Chanels of Hope*, destinat ajutorării persoanelor infectate cu HIV, proiect care propune o metodă de consiliere şi ajutor specifică, potrivită cadrului parohial şi misiunii preoţeşti. De asemenea, a mai fost prezentat, de către Biroul Naţional World Vision, un alt proiect numit *Vreau în clasa a noua*, un proiect de burse şcolare pentru copiii din mediul rural care nu au posibilitatea să meargă la liceu.

Așadar, semnalăm că la această conferinţă naţională au fost dezbătute toate provocările născute de acest proiect, până la acel moment. Tot ceea ce s-a consemnat atunci s-a sintetizat într-un set de recomandări şi concluzii, care au fost prezentate Sfântului Sinod în şedinţa din 28 octombrie 2008, şi care a aprobat în întregime acest set de recomandări. Astfel, acestea au primit un temei legal (Tema nr. 5180), devenind baza care a născut mai târziu infrastructura pe care o avem astăzi. S-a stabilit ca, la nivelul parohiei, mai întâi să se facă mediatizarea proiectului, apoi selectarea copiilor şi s-a stabilit, de asemenea, şi un program anual, acest curs de cateheză desfăşurându-se pe durata unui an. Programul începe în luna septembrie a fiecărui an şi este strâns legat de Lecţionarul biblic din biserică, şi prin urmare, nu este separat de ceea ce copilul aude în fiecare perioadă a anului bisericesc[176].

3.5.1.2. Al II-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”.

Evenimentul s-a desfăşurat între 1–3 septembrie 2009, la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov. Având în vedere că se împlinea un an de la implementarea proiectului la nivel naţional, Patriarhia Română, prin Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-educaţional, împreună cu

[175] George Aniculoaie, „Hristos împărtăşit copiilor din toată ţara”, *Ziarul Lumina*, anul IV, SNat, nr. 199 (1100), 28 august 2008, p. 5 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-toata-tara-54158.html; data accesării: 21 martie 2018).

[176] Ciprian Bâra, „Roade în proiectul Hristos împărtăşit copiilor” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 82 (1282), 7 aprilie 2009, p. 16.

Organizaţia World Vision România, a organizat cel de-al doilea Congres Naţional „Hristos Împărtăşit Copiilor”, la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus. Întâlnirea a reunit peste 30 inspectori eparhiali – facilitatori şi responsabili cu coordonarea acestui proiect naţional de cateheză pentru copii, alături de reprezentanţi şi coordonatori naţionali ai acestui proiect din Georgia, Armenia, Albania ai Organizaţiei World Vision International şi ai Organizaţiei World Vision România[177]. Anul acesta, evenimentul s-a bucurat de prezența Înaltpreasfințitului Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului, a domnului James Morgenroth, coordonator regional al proiectului *Youth Bible Curriculum*, a doamnei Anita Del Haas van Dijk, director naţional al Organizaţiei World Vision România, precum și a domnului prof. Danuț Mănăstireanu – coordonator regional Faith & Development WVI MEERO.

În mesajul adresat participanţilor la Congres, Preafericitului Părinte Patriarh Daniel semnala că organizarea congresului, la un an de la implementarea proiectului la nivel naţional,

> „arată preocuparea permanentă a Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noii generaţii. Prin proiectul cu nume semnificativ - «Hristos împărtăşit copiilor», Biserica Ortodoxă Română revigorează cateheza parohială pentru creşterea copiilor în iubirea lui Hristos, colaborând de mai bine de trei ani cu Organizaţia World Vision România.
> Acest proiect răspunde necesităţii urgente de a oferi copiilor Cuvântul lui Dumnezeu într-o formă adecvată lor, care să le deschidă inimile spre adevăratele valori ale vieţii. În lumea contemporană secularizată, de multe ori, caracterul şi ţinta educaţiei copiilor slujesc valorilor lumii secularizate (câştigul material, puterea, prestigiul, plăcerile şi succesele efemere). De aceea, Biserica propune valori eterne, care depăşesc bogăţia materială şi moartea biologică, pentru că oferă copiilor iubirea eternă a lui Hristos pentru copii, adulţi şi vârstnici”[178].

De asemenea, prezent la eveniment, Înaltpreasfințitul Laurenţiu, Mitropolitul Ardealului, a subliniat importanţa misiunii catehetice susţinute prin continuarea acestui proiect:

> „Cred că sunteţi cu toţii conştienţi că nu mai putem rămâne numai la lucrarea pe care o putem face legată de Liturghie în cadrul Bisericii din punct de vedere catehetic şi misionar. De asemenea, nu ne putem mulţumi numai cu ceea ce se face în şcoală, deşi acolo avem o pregătire continuă, gradată pe etape şi absolut necesară, iar fără ea am fi la pământ. Biserica trebuie să

[177] „Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor» se va desfăşura între 1–3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov”, *Basilica*, 25 august 2009, http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/; data accesării: 29 mai 2018.

[178] Daniel Ciobotea, „Educație pentru bucurie sfântă”, Mesajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresat participanţilor la Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat la Mănăstirea Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 201 (1403), 3 septembrie 2009, p. 3.

continue şi partea aceasta care vine și completează. Sper ca experienţa pe care aţi dobândit-o fiecare în parte să vină în completarea acestei lucrări, în aşa fel încât să putem, la sfârşitul acestui congres, să-i transmitem PF Părinte Daniel şi Sfântului Sinod că această lucrare a început într-adevăr să rodească şi rodeşte din ce în ce mai mult, pentru că ea nu se va sfârşi niciodată"[179].

Congresul Naţional „Hristos Împărtăşit Copiilor" s-a desfăşurat pe parcursul a trei zile, fapt ce a permis prezentarea activității catehetice din fiecare eparhie pe baza unui format comun, dezbateri libere, semnalarea provocărilor, a problemelor întâmpinate în aplicarea proiectului, identificarea punctelor slabe și tari ale proiectului, stabilirea unor planuri de viitor. Întâlnirea a scos în evidenţă primele roade ale proiectului[180] (aplicarea proiectului în aproximativ 3500 de parohii; numeroase miniproiecte catehetice au fost puse sub egida proiectului „Hristos împărtăşit copiilor"; înființarea unui centru de cercetare catehumenală la Sibiu – Centrul Arhidiecezan de Diagnoză și Cercetare Catehumenală, Omiletică, și în Pedagogia și Metodologia Religiei Mitropolit Andrei Șaguna; aproximativ 2500 de preoţi au beneficiat de un curs de formare[181]), oferind soluţii la o parte din problemele cu care preoţii s-au confruntat până în acest moment şi un plan concret de acţiune pentru asigurarea sustenabilităţii acestui proiect. Totodată, congresul a facilitat cunoașterea reciprocă a tuturor inspectorilor eparhiali, responsabili cu implementarea acestui proiect catehetic la nivel de eparhie, împărtășirea din experiența proprie, stabilirea unei colaborări benefice în cadrul „familiei" nou înființate, „Hristos împărtăşit copiilor".

În ce priveşte neajunsurile proiectului, s-au identificat mai multe puncte slabe: lipsa de determinare a unor preoţi (mentalități fixate în comoditate); lipsa de înţelegere a importanţei catehezei parohiale; o slabă colaborare între preoţi şi profesorii de religie; lipsa de angajare a tinerilor în activităţile pastoral-misionare şi social-filantropice ale comunităţii din care fac parte aceştia; o comunicare defectuoasă între cei implicaţi în demersul catehizării; contextul economic nefavorabil în unele zone din țară; lipsa mijloacelor materiale; lipsa curriculumului complet (în momentul de față există doar pentru două categorii de vârstă, și anume pentru 9-10 ani, respectiv 11-12 ani); lipsa de solidaritate la nivel local (lipsa de susţinere a parohiilor sărace); lipsa de orientare misionară pe termen lung privind

[179] Ioniță Apostolache, „Alege Școala, un nou proiect al Patriarhiei Române", *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 201 (1403), 3 septembrie 2009, p. 3 (articolul poate fi consultat și la adresa: http://basilica.ro/alege-scoala-un-nou-proiect-al-patriarhiei-romane/; data accesării: 11 iunie 2018).

[180] Conform Hotărârii Sfântului Sinod nr. 1924/2008, la nivelul fiecărei eparhii se cerea înființarea unui Birou de catehizare a tineretului, coordonat de un inspector. Astfel, la doar un an distanţă de la adoptarea hotărârii, această structură era formată din 226 de persoane, fiind deja numiţi 28 de inspectori eparhiali şi 198 de responsabili la nivel de protopopiat sau la nivel de cerc misionar.

[181] Preoţii participanţi la cursurile de instruire au primit informaţii privind conţinutul tematic al catehezelor, metodele utilizate în predarea cunoştinţelor biblice, modul de atragere şi motivare a copiilor, modul de organizare a grupelor catehetice, precum şi modalităţile de evaluare şi evidenţă catehetică. Totodată, au primit câte un set complet din ghidurile catehetice şi au fost îndrumaţi să colaboreze cu profesorii de religie şi cu alte cadre didactice, stabilind parteneriate cu şcolile din cartier sau din localitate.

generaţiile viitoare; poziţia neclară în definirea Biroului de catehizare şi în stabilirea atribuţiilor inspectorului eparhial, în cazul unor eparhii.

La eveniment s-a constatat și lipsa de aderare la proiect a Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, motivându-se că în cadrul eparhiei se derulează alte proiecte catehetice cu același impact. Această atitudine rezervată se va păstra până în momentul în care va fi numit Arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului, Înaltpreasfințitul Andrei Andreicuț. În aceste condiții, lansarea oficială a programelor catehetice „Hristos Împărtăşit copiilor" şi „Alege Şcoala!", în cadrul eparhiei, s-a realizat, abia, în data de 6 aprilie 2011[182].

În ciuda acestor neajunsuri, activitatea catehetică desfășurată prin intermediul proiectului a reprezentat pentru copiii și tinerii implicați în el, nu numai un bun prilej de a dobândi și experimenta deprinderi duhovnicești, ci și o alternativă de petrecere a timpului liber cu implicaţii socio-culturale pe termen lung. De asemenea, a contribuit foarte mult la formarea unor familii duhovnicești în cadrul parohiilor implicate.

Tot în cadrul congresului, a fost prezentată o nouă iniţiativă a Bisericii Ortodoxe Române, desfăşurată în parteneriat cu Fundaţia World Vision România. Este vorba despre proiectul „Alege Şcoala!", realizat cu fonduri structurale europene. Acest al doilea proiect, cu rol de susținere și de impulsionare a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor", va fi aplicat în 3.206 de parohii. Astfel, într-o perioadă de trei ani se vor forma grupe de cateheză cu un total de aproximativ 27.000 de copii. De asemenea, se are în vedere organizarea a 234 de tabere de creaţie și susţinerea a 245 de sesiuni de formare cu aproximativ 3.300 de participanţi (preoţi şi profesori de religie). Obiectivul proiectului vizează prevenirea şi combaterea fenomenului de părăsire timpurie a şcolii şi prevenirea delincvenţei juvenile, prin dezvoltarea unor soluţii alternative de tip „Şcoala de Duminică", necesare asigurării educaţiei de bază şi a motivaţiei pentru educaţie a copiilor din mediul rural şi urban, inclusiv populaţia romă, cu vârste cuprinse între 6 şi 16 ani[183]. Importanța proiectului este dată de numărul mare al beneficiarilor, care vor participa la *activităţi catehetice*, de tip „Şcoală de duminică" şi „Şcoală după şcoală", organizate în fiecare parohie aflată în proiect, la taberele de vară şi la concursuri de creaţie.

Partea finală a congresului a fost dedicată stabilirii unui calendar de activităţi pe termen scurt, mediu şi lung, dar și evaluării evenimentului. Astfel, s-a hotărât ca în luna septembrie 2009 preoţii şi responsabilii de protopopiat să înceapă orele de cateheză. Tot pe termen scurt, se are în vedere o planificare judicioasă a anului catehetic; tipărirea, în următoarele trei luni, a unui nou set catehetic și continuarea în același ritm; dezvoltarea de miniproiecte catehetice; activarea centrelor parohiale pentru copii și tineri (conform Hotărârii Sfântului Sinod nr. 628/2009); identificarea unor mijloace proprii de finanţare. Pe termen mediu, se are în vedere

[182] Liviu Vidican-Manci, „Cateheză şi catehizare în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului", https://www.mitropolia-clujului.ro/catehizare/; data accesării: 29 martie 2018.
[183] Raluca Brodner, „Proiectul Hristos împărtăşit copiilor a fost evaluat la Sâmbăta de Sus", *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 202 (1404), 4 septembrie 2009, p. 3.

implementarea proiectului „Alege Şcoala!”. În privința planurilor pe termen îndelungat, s-a propus dezvoltarea unui curriculum pentru adulţi, extinderea modelelor de bună practică în eparhie, înfiinţarea de centre catehetice şi a unui fond catehetic (din fondul misionar sau alte surse) la centrele eparhiale, recompensarea preoților. Mai mult, s-a pus accent pe încurajarea unei colaborări mai strânse cu profesorii de teologie catehetică de la nivel universitar sau de la seminar[184].

În semn de apreciere pentru activitatea catehetică deosebită desfășurată în eparhie, dar și pentru efortul depus la implementarea proiectului, nu mai puțin de nouă responsabili[185] de coordonarea acestui proiect la nivel eparhial au primit, din partea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, diploma de onoare „Sfântul Apostol Andrei, ocrotitorul României”. În același context, au fost recompensaţi pentru susţinerea proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”, cu diploma omagială „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, Anita Del Haas van Dijk, director World Vision România, şi James Morgenroth, coordonatorul regional al proiectului YBC.

Concluzionăm, așadar, că al II-lea Congres este o dovadă a importanţei pe care Patriarhia Română o acordă acestui domeniu de misiune. Încă de la lansarea acestui proiect în România şi până în prezent, prin intermediul colaborării fructuoase dintre Biserica Ortodoxă Română şi Organizaţia World Vision România, peste 2500 de preoţi au fost formați în metoda folosită în predarea ghidurilor, în cadrul celor 70 sesiuni de formare desfăşurate. Lucrul cel mai important îl constituie, însă, faptul că peste 35.000 copii din 28 de eparhii se bucură deja de Cuvântul lui Dumnezeu, primesc alinare şi încurajare în cadrul acestor sesiuni de cateheză, care sunt adevărate sesiuni de socializare şi de îmbunătăţire a comunicării între copii şi părinţi[186].

3.5.1.3. Al III-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”.

Întâlnirea s-a desfăşurat între 1–2 septembrie 2010 la Palatul Patriarhiei din Bucureşti. Şi în acest an, congresul a fost organizat de Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române, împreună cu Organizaţia World Vision România.

La eveniment, au participat inspectori eparhiali responsabili cu coordonarea acestui proiect de cateheză pentru copii, alături de reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului, ai Secretariatului de Stat pentru

---

[184] Raluca Brodner, „Proiectul Hristos împărtăşit copiilor a fost evaluat la Sâmbăta de Sus”, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 202 (1404), 4 septembrie 2009, p. 3.

[185] Pr. conf. dr. Constantin Necula (Arhiepiscopia Sibiului), pr. Sebastian Teacu (Arhiepiscopia Iaşilor), pr. Adrian Niţă (Arhiepiscopia Bucureştilor), pr. Sorin Lungoci (Arhiepiscopia Timişoarei), pr. Daina Floricel (Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei), pr. Cătălin Eugen Păunescu (Episcopia Alexandriei şi Teleormanului), pr. Florin Stan (Episcopia Ortodoxă Română a Maramureşului şi Sătmarului), pr. Călin Constantin (Episcopia Buzăului şi Vrancei), pr. prof. dr. Anton Dicu (Episcopia Argeşului şi Muscelului).

[186] „Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor»”, *Comunicate de presă*, 31 august 2009, http://www.comunicatedepresa.ro/world-vision-romania/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 29 mai 2018.

Culte, directorul naţional World Vision România şi alte persoane implicate în dezvoltarea și implementarea acestui proiect.

În cadrul congresului s-au prezentat aspecte legate de: stadiul aplicării proiectului pe eparhii; s-au analizat punctele tari şi punctele slabe rezultate din experienţa activităţii desfăşurate până în prezent (în mare parte, s-au regăsit cele semnalate anul trecut); rezultatele primului Concursul Național Catehetic, cel de Oratorie Creștină *Crezul meu*; impactul proiectului „Alege Şcoala!", aplicat din 2009 în trei regiuni de dezvoltare[187], respectiv 10 eparhii (1.206 parohii incluse în proiect; 10.854 de copii; 92 sesiuni de formare; 3.618 de copii în 91 de tabere); extinderea proiectului în celelalte 19 eparhii din ţară[188], începând cu luna septembrie 2010 (2.000 de parohii incluse în proiect; 18.000 de copii; 154 sesiuni de formare; 6.000 de copii vor participa în tabere); s-au detaliat activităţile proiectului „Alege Şcoala!" (sesiuni de informare şi formare pentru preoţi şi profesori de religie; alcătuirea suportului de curs de către experţii formatori; identificarea şi înregistrarea grupului ţintă – câte 9 copii din fiecare parohie; cateheze, tabere de creaţie şi concursuri regionale și naționale pentru copii).

Prin activitățile derulate în cadrul proiectului „Alege Şcoala!" se constată primele semne de consolidare a programului „Hristos împărtăşit copiilor", respectiv de impulsionare a activităților catehetice specifice. Prezentarea rapoartelor de activitate din eparhii indică faptul că mişcarea catehetică pornită în urmă cu câţiva ani a ajuns la o anumită stare de așezare și de maturitate.

În mesajul adresat participanților, cu ocazia extinderii proiectului „Alege Şcoala!" la nivel naţional, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel arăta că:

> „Proiectul *Alege Școala!* este o iniţiativă de succes a Patriarhiei Române, în parteneriat cu Organizaţia World Vision România, care se desfăşoară sub egida Programului *Hristos împărtăşit copiilor*, beneficiind de finanţare europeană. Prin intermediul acestui proiect, de aproape un an Biserica intervine în educaţia copiilor aflaţi sub risc de abandon şcolar, pentru a-i integra comunităţii care se întemeiază pe cultura iubirii şi a comuniunii.
> Prin activităţile organizate până în prezent în cadrul Proiectului *Alege Școala*! – ore de cateheză în parohii, la care au participat peste 4500 de copii, seminarii de formare pentru aproximativ 500 de preoţi, tabere de creaţie în care au fost implicaţi peste 1800 de copii – Biserica s-a străduit să suplinească lipsa de afecţiune părintească şi a atmosferei de familie, să descopere copiii talentaţi şi să îi încurajeze să-şi cultive talantul"[189].

---

[187] Proiect aprobat prin *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 3769/2009*.

[188] În conformitate cu *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 747/2010*.

[189] Daniel Ciobotea, „Conlucrare în spiritul comuniunii și al iubirii", Mesajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresat cu ocazia extinderii proiectului „Alege Școala!" la nivel național, *Biserica Ortodoxă Română*, Seria a IV-a, anul I, 3 (2010), pp. 33-34 (Mesajul poate fi consultat și în *Ziarul Lumina*, 1 septembrie 2010, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-cu-ocazia-extinderii-proiectului-alege-scoala--la-nivel-national-23431.html; data accesării: 21 martie 2018).

Tot la acest congres a fost prezentat programul de catehizare a adulţilor „CALEA!” (The WAY), dezvoltat, în prezent, în două spaţii ortodoxe, una occidentală şi una răsăriteană:

a) La Institutul de Studii Creştin Ortodoxe de la Cambridge (IOCS) s-a dezvoltat un curs de cateheză pentru adulţi, numit „CALEA!”, cu sprijinul și binecuvântarea IPS Mitropolit Kallistos of Diokleia şi sub îndrumarea Prof. Dr. David Frost, curs destinat familiei ortodoxe şi însuşirii învăţăturilor de credinţă într-un mod atractiv, punându-se accent pe comunitate şi comuniune în Hristos.

b) Aceeaşi iniţiativă a fost dezvoltată în Rusia, la Moscova, în cadrul Institutului „Sfântul Filaret” şi s-a concretizat în mişcarea numită „Frăţia”.

Programul catehetic adresat adulţilor se va desfăşura în spaţiile Bisericii, sub îndrumarea preotului. La întâlniri vor fi invitaţi preoţi sau mireni, cu vocaţie catehetică deosebită, din eparhie, şi vor fi dezbătute 12 teme despre credinţa ortodoxă, despre problemele concrete ale omului contemporan, despre rolul şi rostul lui în Biserică, despre rostul mărturisirii lui Hristos astăzi sau despre cum se naşte în om cuvântul lui Dumnezeu[190]. Proiectul se adresează, cu precădere, absolvenţilor de liceu cu vârste cuprinse între 18-80 de ani. El cuprinde 12 sesiuni catehetice, fiecare sesiune începe cu o agapă şi se încheie cu întrebări şi răspunsuri.

Prin această nouă inițiativă, se arată că este nevoie de cateheză, inclusiv pentru adulţi. În concordanță cu exigenţele actuale ale pastoraţiei în vremuri de criză, familia nu trebuie ocolită, ci, dimpotrivă, integrată în Biserică. Însă, paşi importanţi în această direcţie se vor face abia după desfăşurarea ediției următoare a Congresului, cea din 2011.

De asemenea, în cadrul dezbaterilor prilejuite de eveniment, au fost formulate o serie de soluţii şi propuneri pentru anul următor, care vizau: etapele implementării proiectului „Alege Şcoala!” în aria geografică a întregii ţări; organizarea concursului național *Copilul în familie*, dedicat anului omagial al familiei; includerea sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor” a altor activităţi cu copiii, în special tabere de creație, weekenduri catehetice, pelerinaje, drumeții, seri catehetice, proiecții de film, meditații etc.

La finalul congresului, 10 inspectori eparhiali au primit diploma de onoare „Sfântul Apostol Andrei, ocrotitorul României”, pentru dăruirea lor în implementarea programului naţional „Hristos împărtăşit copiilor”.

3.5.1.4. Al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”.

Evenimentul s-a desfăşurat între 19–21 septembrie 2011 la Palatul Patriarhiei din Bucureşti, fiind organizat de Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-educaţional al Patriarhiei Române.

În acest an, la congres, pe lângă prezenţa deja familiară a inspectorilor eparhiali, responsabili cu revigorarea catehezei parohiale s-a remarcat prezenţa domnului profesor univ. dr. David Frost, decanul *Institutului de Studii Creştin-*

[190] Ioan Bușagă, „Proiect pentru catehizarea adulților”, *Ziarul Lumina*, 2 septembrie 2010, http://ziarullumina.ro/proiect-pentru-catehizarea-adultilor-23365.html; data accesării: 21 martie 2018.

Ortodoxe din Cambridge (Institute for Orthodox Christian Studies), a domnului James Morgenroth, coordonator regional al proiectului *Youth Bible Curriculum* (Hristos împărtăşit copiilor), Cătălin Popa, directorul naţional *World Vision România*, d-na Nana Danelia – director World Vision Georgia şi Pr. Davit Odteshavilli – reprezentant al Bisericii Ortodoxe din Georgia.

După cum ne-am obișnuit deja, congresul și-a propus o analiză a punctelor tari și a celor slabe, rezultate din experiența celor patru ani de activitate, pentru a se stabili coordonatele dezvoltării proiectului pe baza celor mai bune lecții învățate și a modelelor de bună practică.

În cadrul congresului, inspectorii eparhiali au prezentat rapoartele cu activitatea catehetică desfăşurată în ultimul an la nivel de eparhie, constatându-se o creştere a numărului de parohii în care se aplică proiectul „Hristos împărtăşit copiilor" (4.856 parohii) şi a numărului de copii participanţi la activităţile catehetice (aproximativ 85.000), precum şi o diversificare şi structurare a activităţilor catehetice, în sensul permanentizării unor activităţi (concursuri, tabere de creaţie, expoziţii, pelerinaje, premieri, concerte, serbări etc.)[191]. De asemenea, în timpul prezentărilor s-au distins unele inițiative locale, care aveau să devină un reper și un impuls pentru alte eparhii:

- apariția revistei de spiritualitate creştin ortodoxă pentru copii şi părinţi *Şcoala din Biserică*, ajunsă la 8 numere, care apare semestrial în Arhiepiscopia Râmnicului. Este iniţiativa Biroului de catehizare a tineretului, prin care sunt prezentate activităţile catehetice şi educative desfăşurate în parohii şi în şcoli;
- apariția publicaţiei eparhiale pentru tineret *Cuvânt Către Tineri*, a Departamentului pentru tineret din Arhiepiscopiei Sibiului, care se distribuie gratuit în liceele din Sibiu şi Braşov;
- Întâlnirea Tinerilor Ortodocși la nivel eparhial (Episcopia Severinului şi Strehaiei, Arhiepiscopia Craiovei);
- ATOR - Asociația Tineretul Ortodox Român (cu 9 filiale în Arhiepiscopia Iașilor);
- tabere (Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Arhiepiscopia Iașilor);
- acordarea Diplomei de excelență „Sfântul Chiril al Ierusalimului", preotului coordonator cu cea mai bogată activitate catehetică în eparhia Sălajului;
- înființare de centre catehetice (10 centre în Arhiepiscopia Iașilor, Arhiepiscopia Dunării de Jos, Arhiepiscopia Alba Iulia);
- susținerea de cateheze demonstrative în vederea familiarizării cateheţilor cu metoda specifică proiectului (Arhiepiscopia Timișoarei).

La acest congres s-a prezentat şi stadiul implementării proiectului „Alege Şcoala!". În anul 2010-2011 s-a înregistrat un număr de 3200 de preoţi participanţi la proiect, 4.800 de copii participanţi la taberele din perioada verii, din totalul celor 27.200 de copii cuprinşi în proiect[192].

---

[191] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 4505/22 noiembrie 2011*, adoptate în şedinţa Sa din 24 octombrie 2011.
[192] *Ibidem.*

În mesajul adresat participanților la congres, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel evidenția rolul Bisericii noastre în familie, afirmând că:

> „Prin aceste proiecte Biserica noastră cultivă în viaţa copiilor şi tinerilor duhul prieteniei şi al comuniunii, pentru a preveni abandonul şcolar, care se manifestă cu precădere în familiile sărace şi în familiile părinţilor plecaţi la muncă în străinătate. Prin activitatea birourilor de cateheză parohială şi a taberelor de copii pe care le organizează în timpul verii, Biserica doreşte să suplinească lipsa de afecţiune părintească, lipsa atmosferei de familie, descoperă copii talentaţi şi-i încurajează să-şi cultive talantul în folosul societăţii. Ea promovează cooperarea activă cu Şcoala şi cu ceilalţi factori educaţionali – familia, comunitatea locală, mass-media şi organizaţiile nonguvernamentale”[193].

Ziua a doua a congresului avea să fie destinată prezentării Proiectului *The Way (Calea)* de către domnul profesor univ. dr. David Frost, decanul *Institutului de Studii Creştin-Ortodoxe* din Cambridge şi de dr. Christine Mangala Frost. Acesta este un curs catehetic adresat familiei, cu o abordare interactivă, vizând integrarea familiei în comunitatea bisericească, având drept scop ancorarea puternică a credincioşilor în învăţătura de credinţă creştină, pentru ca aceştia, la rândul lor, să susţină preotul în activitatea misionar-pastorală din parohie. Cursul este structurat pe 12 sesiuni catehetice, parcurse în minim 12 săptămâni, fiecare sesiune, cu durata de aproximativ 3 ore, care este deschisă cu o agapă, urmată de prezentarea unei teme sub forma unei proiecţii de film, discuţii în cadrul grupului restrâns şi se încheie cu întrebări şi răspunsuri, fiind obligatorie prezenţa preotului pentru a coordona discuţiile, în momentul în care participanţii ating subiecte dificile[194].

Dezvoltat de preoţi şi profesori de la Institutul pentru Studii Creştin-Ortodoxe, programul de cateheză pentru adulţi „The Way” (Calea) a fost prezentat chiar de iniţiatorul acestuia, profesorul David Frost de la Universitatea Cambridge, alături de soţia sa, Christine Mangala Frost. Ideea a fost implementată pentru prima dată în 2004, având un grup-ţintă de aproximativ 80 de persoane. Pe parcurs, aceasta s-a extins, ajungând să fie folosit în mai multe zone din Marea Britanie şi în multe alte ţări din străinătate. „The Way” urmăreşte prezentarea elementelor de bază ale credinţei ortodoxe într-un mod specific tradiţiei ortodoxe, în aşa fel încât să nu rămână vreo întrebare fără răspuns, dorindu-se a fi un posibil model pentru proiectele de catehizare din ţara noastră. Titlul acestui proiect provine de la numele cu care este numită adesea credinţa noastră în Noul Testament. De asemenea,

193 Daniel Ciobotea, „Copiii şi tinerii creştini sunt prezentul şi viitorul Bisericii”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-adresat-participantilor-la-al-iv-lea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-5028.html; data accesării: 21 martie 2018.

194 Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 8713/22 noiembrie 2011*, adoptate în şedinţa Sa din 24 octombrie 2011.

Hristos Se numeşte pe Sine „Calea”, în textul de la Ioan 14, 6: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa”[195].

Cu această ocazie, s-a constituit o comisie[196] pentru traducerea cursului (denumit în limba română *Calea mântuirii*) şi a prezentărilor în powerpoint din limba engleză, stabilindu-se calendarul de finalizare a traducerilor şi de organizare a primului curs demonstrativ (sesiune de formare[197]) cu cei care doresc să se implice în derularea acestui proiect.

La capitolul neajunsuri, în urma prezentărilor și a dezbaterilor, se constată: lipsa ghidurilor catehetice pentru celelalte categorii de vârstă; capacitatea redusă a preoţilor de a-i atrage şi de a-i stimula pe copiii şi pe părinţii acestora spre acest proiect şi de a menține grupul catehetic format; lipsa de motivaţie şi de determinare a unor preoţi; posibilităţile materiale precare ale parohiilor; implicarea superficială a unor preoţi aflaţi în parohii mai mici; utilizarea redusă a metodelor interactive în comunicarea conţinutului catahetic; folosirea frecventă a metodelor clasice de catehizare; timpul limitat al copiilor pentru activităţi de acest gen, din cauza obligaţiilor şcolare prea mari (cu precădere în mediul urban); colaborare redusă cu profesorul de religie (sau alte cadre didactice) în acest program; lipsa cooperării cu autorităţile locale şi cu alţi factori privaţi în a susţine financiar activităţile catehetice.

3.5.1.5. Al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. Peste 40 de inspectori eparhiali din cuprinsul Patriarhiei Române s-au întâlnit între 11 şi 13 septembrie 2012, împreună cu reprezentanţi de la Sectorul Teologic-educaţional al Patriarhiei Române, la Centrul social-cultural „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea „Înălţarea Sfintei Cruci” - Caraiman. Scopul acestei întâlniri a fost analiza activităţilor catehetice derulate la nivelul Patriarhiei Române pe parcursul anului catehetic 2011-2012, dar şi pregătirea unor programe noi de catehizare şi educaţie religioasă adresate tinerilor şi adulţilor pentru anul viitor. În primele zile ale congresului, au fost prezentate rapoartele de activitate ale fiecărei eparhii în ceea ce priveşte proiectul naţional Hristos împărtăşit copiilor şi diferitele programe catehetice şi educative care se desfăşoară în cadrul acestuia[198]. Participanţii s-au

[195] Cristian Bostan, „Un nou proiect de catehizare adresat adulţilor”, *Ziarul Lumina*, 20 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/un-nou-proiect-de-catehizare-adresat-adultilor-4974.html; data accesării: 21 martie 2018.

[196] Comisia de traducere și adaptare a cursului a fost coordonată de pr. Constantin Naclad, fiind formată din: pr. conf. dr. Constantin Necula, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, pr. lect. dr. Jan Nicolae, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, pr. Adrian Niță, inspector eparhial în cadrul Arhiepiscopiei Bucureştilor, pr. Sorin Lungoci, consilier eparhial în cadrul Arhiepiscopiei Timișoarei și pr. Nichifor Tănase, inspector eparhial în cadrul Episcopiei Caransebeşului.

[197] Prima sesiune de formare a fost susţinută de pr. Constantin Naclad la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, în perioada 12-13 noiembrie 2012. În cadrul acesteia au participat 70 de preoţi, delegaţi de centrele eparhiale din țară, pentru a se familiariza cu acest program al Patriarhiei Române, urmând ca, prin intermediul lor, să fie sprijiniţi preoţii de la parohii, să implementeze acest proiect de cateheză pentru adulţi. Totodată, s-a stabilit şi calendarul întâlnirilor de formare „The Way” pentru perioada următoare, participanţii primind suportul de curs.

[198] Marius Nedelcu, „Educaţia creştină este o investiţie pentru veşnicie”, *Ziarul Lumina*, ediţia de Banat, anul III, SR, nr. 212 (2318), 14 septembrie 2012, p. 3.

bucurat de prezența și binecuvântarea Preafericitul Părinte Patriarh, pe toată perioada de desfășurare a congresului.

În mesajul adresat acestora, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel arăta complementaritatea dintre proiectele aflate în curs de desfășurare:

> „Proiectul *Hristos împărtăşit copiilor* a rodit nu numai prin rezultatele de excepţie obţinute la nivel naţional, ci şi prin generarea altor proiecte de succes, cum ar fi proiectul *Alege Școala!* şi proiectul *Copilul învaţă iubirea lui Hristos.* Dacă prin proiectul *Hristos împărtăşit copiilor* aceştia învaţă, prin intermediul catehezelor, adevărurile eterne cu privire la Dumnezeu şi lumea creată de El, iar prin proiectul *Alege Școala*! copiii şi tinerii sunt ajutaţi să nu abandoneze şcoala, prin proiectul *Copilul învaţă iubirea lui Hristos*, copiii şi tinerii *pun în practică iubirea jertfelnică şi milostivă a lui Hristos.* Proiectul *Hristos împărtăşit copiilor* a fost gândit ca un *proiect eclesial-liturgic*, care se desfăşoară cu precădere în spaţiul eclesial, într-o ambianţă cultică sau liturgică, în care catehetul are posibilitatea să cultive în sufletele copiilor dragostea, respectul şi admiraţia faţă de valorile creştine. Principiul *eclesial-liturgic* asigură fidelizarea copiilor şi tinerilor faţă de Evanghelia lui Hristos şi faţă de Biserică, pe când proiectul *Copilul învaţă iubirea lui Hristos* este un proiect *eclesial-caritabil* care sensibilizează copiii şi tinerii să arate practic, în viaţa de zi cu zi, iubirea lui Hristos pentru oameni, prin filantropie, diaconie socială şi solidaritate”[199].

În ziua a treia (13 septembrie 2012), în prezenţa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, s-au formulat concluziile congresului, pe baza celor prezentate, discutate și constatate. Acestea aveau să reprezinte conținutul unei noi hotărâri a Sfântului Sinod. Având în vedere importanța acestor concluzii, am ținut să le redăm în totalitate. Astfel:

a) Cadrul instituţional al inspectorului de cateheză la nivelul Patriarhiei Române se prezintă astfel: 11 posturi în schema de funcţii, 9 posturi onorifice, 7 posturi cumulate cu alte funcţii şi 2 posturi cu jumătate de normă.
b) La nivelul protopopiatului, este necesară înfiinţarea unui fond pentru Biroul de cateheză din care responsabilul de cateheză de la nivelul protopopiatului să poată deconta anumite cheltuieli, necesare desfăşurării activităţii catehetice.
c) Inspectorul de cateheză trebuie sa participe la şedinţa Permanenţei Centrului Eparhial atunci când se discută probleme privind educaţia copiilor şi tinerilor.
d) Materialul didactic pentru cateheză trebuie adaptat timpului prezent, revizuit şi simplificat, astfel încât să rezulte un conţinut dens într-un format uşor de înţeles.

---

[199] Daniel Ciobotea, „Misiunea Bisericii în educarea religios-morală a copiilor și tinerilor”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtășit copiilor”, *Ziarul Lumina*, ediția de Banat, anul III, SR, nr. 210 (2316), 12 septembrie 2012, p. 4 (mesajul poate fi consultat și la adresa: http://ziarullumina.ro/misiunea-bisericii-in-educatia-religios-morala-a-copiilor-si-tinerilor-74420.html; data accesării: 21 martie 2018).

e) Constituirea unei baze de date informatizate comune la Sectorul teologic-educational al Patriarhiei Române.
f) Organizarea de întâlniri periodice ale inspectorilor de cateheză cu inspectorii de religie, la initiaţiva Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române.
g) Organizarea de întâlniri formative periodice la protopopiate, după modelul sesiunilor de formare „Alege şcoala!".
h) Acordarea unor distincţii/premii la nivel patriarhal, mitropolitan şi eparhial, astfel:

A. Pentru inspectorii de cateheză şi catehetţi (preoţi şi mireni):

I. Ordinul catehetic *„Sf. Grigore de Nyssa"* al Patriarhiei Române (Cruce sau medalie, gramata aferentă);
II. Diploma catehetică mitropolitană (va purta numele unui ierarh, dascăl cunoscut din mitropolia care o acordă);
III. Diploma catehetică eparhială (va purta numele unui ierarh dascăl, cunoscut din eparhia care o acordă);

B. Pentru inspectorii şi profesorii de religie:

I. Ordinul *„Sf. Ioan Gură de Aur"* al Patriarhiei Române (Cruce sau medalie, gramata aferentă);
II. Diploma mitropolitană (va purta numele unui ierarh, dascăl cunoscut din mitropolia care o acordă);
III. Diploma eparhială (va purta numele unui ierarh, dascăl cunoscut din eparhia care o acordă).

i) Sectorul teologic-educaţional al Patriarhiei Române va publica un volum intitulat *Cateheţi şi cateheze pentru timpul nostru*.
j) Până pe data de 15 februarie 2013, se vor face propuneri de proiecte catehetice la nivel eparhial pentru un parteneriat Şcoală – Biserică în cadrul săptămânii "Să ştii mai mult, să fii mai bun!".
k) Cu prilejul hramului Catedralei Patriarhale *Sfinţii Mari Împăraţi, întocmai cu Apostolii, Constantin şi mama sa Elena* (21 mai) şi în contextul declarării anului 2013 ca "*Anul Omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena",* Sectorul teologic-educaţional al Patriarhiei Române va organiza un *concurs-spectacol* intitulat: *Bucuria de a fi creştin* cu participarea a 1200 de copii din toate eparhiile din ţară. Un concept pentru acest concurs va fi transmis de Patriarhie tuturor eparhiilor. Concursul va fi urmat de o procesiune prin centrul Capitalei.
l) Înfiinţarea de noi centre culturale catehetice la eparhii.
m) Proiectul *Calea Mântuirii* va fi demarat de Sectorul teologic-educaţional al Patriarhiei Române prin organizarea unei sesiuni de formare pentru aplicanţi, în perioada 1 – 15 noiembrie 2012[200].
n) Înfiinţarea unui fond catehetic pentru tabere de copii. Contribuabili vor fi: familiile copiilor, parohia, protopopiatul, sponsori, primării, consilii locale,

[200] Sesiunea de formare s-a desfăşurat în perioada 12-13 noiembrie 2012 la Mănăstirea Sâmbăta de Sus. La ea au participat reprezentanţii tuturor eparhiilor din ţară.

consilii judeţene, iar pentru parohiile sărace ajutorul va veni de la parohiile mai înstărite şi de la protopopiate. Prin acest fond se va continua organizarea unor tabere de creaţie pentru copii la nivelul fiecărei eparhii după modelul taberelor de creaţie *Licăr de lumină* din cadrul proiectului *Alege Școala!* al Patriarhiei Române.

Ulterior, toate aceste propuneri au fost prezentate în şedinţa din 20 septembrie 2012 și au fost aprobate[201]. De fapt, propunerile evidenţiază efortul comun al participanţilor de continuare şi completare a lucrării pastorale a Bisericii Ortodoxe Române. Printre punctele slabe, constatăm faptul că statutul inspectorului eparhial de cateheză nu este bine precizat în toate eparhiile din ţară (doar 11 din 29), ceea ce are, drept consecinţă, o implicare precară şi lipsită de autoritate în lucrarea de organizare, impulsionare şi revigorare a activităţii catehetice. De altfel, s-a constatat că revigorarea catehezei parohiale depinde de eficiența biroului eparhial de catehizare și, desigur, de implicarea nemijlocită a ierarhului. Rezultatele eparhiale înregistrate până acum reflectă atenția acordată acestei activități de către Chiriarh, aflându-se într-un raport direct proporțional cu determinarea ierarhului. Au înregistrat rezultate notabile eparhiile în care ierarhul a înțeles importanța activității catehetice și valoarea prezenței și lucrării tinerilor în Biserică.

La capitolul dificultăți, sunt amintite, cu o frecvență ridicată, contextul social-economic, șomajul, plecarea părinților la muncă în străinătate, dar și comasarea școlilor din mediul rural.

Ca puncte tari, semnalăm faptul că anul acesta s-a încheiat o serie de trei ani de tabere *Licăr de Lumină*, la care au participat 9.620 de copii din toate eparhiile şi protopopiatele Patriarhiei Române, iar la concursul „Copilul învaţă iubirea lui Hristos” au participat 1028 proiecte cu o valoare totală de 800.000 lei, pentru cei aproximativ 10.000 de beneficiari. Tot în cadrul poiectului *Alege Școala!*, un număr însemnat de preoți și profesori de religie au participat la cursul de formare continuă pe componenta metodelor și mijloacelor de eficientizare a catehezei. De asemenea, observăm nevoia și tendința de a încheia parteneriate educaționale cu unitățile de învățământ; oferirea unor distincţii preoților și profesorilor implicați în procesul de catehizare, ca mijloc de motivare și de recunoaștere a eforturilor depuse; înființarea de noi centre catehetice (Arhiepiscopia Alba Iulia – 20; Arhiepiscopia Clujului – 9); diversificarea activităților conexe proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” (tabere de vară, serbări, teatru religios, proiecții de film religios, drumeții, activități sportive etc.); mediatizarea, la nivel local și național, a activităților proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” (buletine parohiale, reviste eparhiale, ziare, TV, site-uri, bloguri - http://catehizarecluj.blogspot.ro/).

[201] *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 9094/22 octombrie 2012*, adoptată în şedinţa din 28 septembrie 2012.

3.5.1.6. Al VI-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. Congresul s-a desfăşurat la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea Caraiman, în perioada 16-18 septembrie 2013.

> „Proiectele și programele Patriarhiei Române se adresează tuturor copiilor și tinerilor, cu speranța de a le deschide calea spre valorile credinței și moralei creștine. Congresul Național *Hristos împărtășit copiilor* a ajuns astăzi la cea de a VI-a ediție, fiind organizat de Patriarhia Română și Fundația *World Vision România*. Prin rezultatele obținute de-a lungul timpului, proiectul *Hristos împărtășit copiilor* a arătat că, prin programe catehetice bine gândite și structurate, poate oferi alternative educaționale, aducând un spor de cunoaștere și înțelepciune în inimile și în sufletele copiilor și tinerilor din familiile, parohiile și comunitățile din România și din diaspora”[202].

Participanţii la această reuniune au analizat activitatea programelor catehetice desfăşurate în cadrul eparhiilor din ţară ale Patriarhiei Române. Anul acesta, pe lângă inspectorii eparhiali din birourile de catehizare, au fost invitați şi consilierii pe învăţământ sau cultură să ia parte la deciziile şi la hotărârile care se vor propune în timpul discuţiilor. De asemenea, la eveniment au participat şi invitaţi din străinătate, reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe din țări precum Albania, Georgia, Armenia, Bosnia și Etiopia, implicate în dezvoltarea acestui proiect, care doresc să cunoască mai bine modul de implementare și rezultatele proiectului naţional catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” la noi în țară[203].

În cadrul congresului, s-au prezentat mai multe aspecte ce ţin de evoluţia proiectului naţional *Hristos împărtăşit copiilor*, a proiectului *Calea mântuirii* și a proiectului *Alege Școala!*, care s-a încheiat anul acesta, dar și planurile de viitor privind o nouă dezvoltare a ultimului proiect[204]. Totodată, au fost evidențiate rezultatele înregistrate la concursul național „Bucuria de a fi creştin”, desfăşurat anul acesta, precum și alte aspecte pozitive, și anume: înființarea de centre catehetice și consolidarea celor existente (în Arhiepiscopia Alba Iulia - 23, Arhiepiscopia Sibiului - 7); implementarea proiectului „Calea mântuirii” (12

---

[202] Daniel Ciobotea, „Misiunea Bisericii în educația religios morală a copiilor și a tinerilor”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române adresat participanţilor la al VI-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 17 septembrie 2013, http://ziarullumina.ro/misiunea-bisericii-in-educatia-religios-morala-a-copiilor-si-a-tinerilor-84881.html; data accesării: 11 aprilie 2018.

[203] Proiectul *Hristos împărtăşit copiilor*, aplicat în Biserica Ortodoxă Română, a atras atenţia unor Biserici Ortodoxe surori şi unor comunităţi creştine din alte ţări care doresc, cu sprijinul organizaţiei internaţionale World Vision, să împrumute şi să implementeze proiectul catehetic pentru copii şi tineri. Este vorba de Patriarhia Georgiei, de Biserica Ortodoxă a Albaniei, Biserica Apostolică Armeană, Biserica Ortodoxă Etiopiană, precum şi de reprezentanţi ai comunităţilor creştine din Bosnia şi Herţegovina, care doresc să cunoască şi să se folosească de modelul de catehizare implementat în România.

[204] Prin noul proiect *Alege Şcoala!* se are în vedere înfiinţarea a 160 de centre inovative cu o abordare preventivă, prin furnizarea serviciilor de consiliere şi asistenţă educaţională, prin organizarea de programe de tip „şcoala după şcoală”, „şcoala de duminică”, şi cu o abordare corectivă prin furnizarea serviciilor de consiliere pentru persoanele care au părăsit timpuriu şcoala.

parohii în Episcopia Oradiei; 10 parohii în Arhiepiscopia Alba Iulia); organizarea Conferinței Tinerilor Ortodocși din Oltenia cu tema: *Familia creștină între tradiție și modernitate* (Arhiepiscopia Craiovei); săptămâna filmului (Episcopia Giurgiului); înființarea sectorului catehetic și de misiune (Episcopia Devei și Hunedoarei); acordarea diplomei de excelență celui mai bun profesor de religie (Episcopia Sălajului); organizarea întâlnirilor comune de lucru preoți și profesori de religie (18 întâlniri în Arhiepiscopia Timișoarei); înființarea Asociației Tinerilor Ortodocși (la nivelul celor 8 protopopiate din Episcopia Maramureșului și Sătmarului); desfăşurarea Reuniunii Tinerilor Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Sălajului, în perioada 22-24 august 2013, la Baia Mare, având tema: *Tinerii în faţa provocărilor contemporane*. Au participat 1.128 de tineri (15-30 de ani) din mitropolie şi din alte părţi ale ţării (organizator: Episcopia Maramureşului şi Sătmarului).

Tot în cadrul congresului, s-a propus înființarea a două comisii:

- o comisie pentru revizuirea ghidurilor catehetice (se simțea nevoia unei simplificări, conținutul fiind foarte încărcat, dar și pentru editarea ghidurilor care lipseau) [205];

- o comisie pentru editarea unui volumul cu modele catehetice (în care să fie incluse cele mai reprezentative reușite, câte 2 exemple din fiecare eparhie) [206]. Acest volum urma să vadă lumina tiparului la sfârșitul anului 2015 și avea să reunească un număr de 53 modele catehetice.

De asemenea, congresul a oferit posibilitatea unei întâlniri aparte, numai cu delegaţii din străinătate, în cadrul căreia s-a discutat despre sustenabilitatea proiectului YBC la nivel internațional.

3.5.1.7. Al VII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. Congresul s-a desfăşurat în perioada 16-18 septembrie 2014 la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea Caraiman.

La eveniment, au participat inspectorii responsabili cu organizarea catehezei parohiale din țară, reprezentanți ai Ministerului Educației Naționale, directorul național *World Vision România* şi alte persoane implicate în dezvoltarea acestui proiect.

Cel de-al șaptelea Congres Național „Hristos împărtășit copiilor” a fost deschis de Preasfinţitul Părinte Varlaam Ploieşteanul, Episcop Vicar Patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a dat citire

[205] Congresul a aprobat următoarea comisie: Pr. Liviu Vidican-Manci (inspector pentru cateheză parohială în Arhiepiscopia Vadului, Felecului și Clujului), Pr. Florin Stan (inspector pentru cateheză parohială în Episcopia Maramureșului și Sătmarului), Diac. Ioniță Apostolache (inspector pentru cateheză parohială în Arhiepiscopia Craiovei) şi Pr. Constantin Naclad (inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic educațional al Patriarhiei Române).

[206] Din comisia propusă la congres fac parte: Pr. Cristian Dariciuc (coordonator Departament Tineret în cadrul Arhiepiscopiei Sibiului), Pr. Sorin Lungoci (consilier la Sectorul învăţământ şi activităţi cu tineretul din cadrul Arhiepiscopiei Timişoarei), Pr. Florin Parasca (inspector pentru tineret în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Alba Iuliei), Pr. Silviu Boha (inspector pentru cateheză parohială în Episcopia Salajului) şi Pr. Constantin Naclad (inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic educațional al Patriarhiei Române).

Mesajului Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Agenda evenimentului a cuprins și mesajele venite din partea invitaților:

- *Istoricul relației Bisericii Ortodoxe Române cu Organizația World Vision România* – Cătălin Popa, director naţional World Vision România;

- *Şcoala şi Biserica - responsabilitate comună în educaţia tinerilor* - dl. Romeo Moşoiu, consilier al ministrului educaţiei naţionale;

- *Legătura educației religioase din școală cu educația catehetică din Biserică* – dl. prof. dr. Nicoale-Adrian Lemeni, consilier patriarhal în cadrul Sectorului teologic-educațional;

- *Principii și metode moderne ale educației creștine* - pr. prof. dr. Constantin Pătuleanu.

În același cadru festiv, pr. Constantin Naclad a prezentat *Raportul de activitate pe anul 2013 – 2014*, cu privire la Programul „Hristos împărtăşit copiilor", la Concursul Național de Creație „Sfânta Euharistie - Lumina vieţii creştine", la Proiectul „Alege Școala!", la Cursul „Calea Mantuirii" (The Way), precum și cu referire la alte activități conexe.

Experienţa acumulată până acum arată că acest program a determinat schimbarea mentalităţii multor preoţi privind educaţia religioasă, ca mijloc de aducere a cuvântului lui Dumnezeu mai aproape de inima copiilor şi transformarea lor în credincioşi vii ai Bisericii.

În cadrul congresului, fiecare eparhie a prezentat datele tehnice ale dezvoltării și ale activităților proiectului în anul care a trecut, analizându-se punctele tari şi punctele slabe, rezultate din experienţa celor şapte ani de activitate, pentru a se stabili coordonatele dezvoltării viitoare ale proiectului.

Potrivit rapoartelor de activitate ale eparhiilor, în anul catehetic precedent au aplicat proiectul „Hristos împărtăşit copiilor" un număr de 4.812 parohii, iar la activitățile sale au participat, în mod constant, un număr de 82.749 copii, după cum urmează:

Mitropolia/Eparhia	Nr. parohii care implementează proiectul *Hristos împărtășit copiilor*	Nr. copii participanţi la activitățile proiectului
MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI	**2.341**	**34.607**
1. Arhiepiscopia Bucureştilor	553	6.000
2. Arhiepiscopia Tomisului	60	700
3. Arhiepiscopia Târgoviștei	85	1.700
4. Arhiepiscopia Argeșului şi Muscelului	377	7.713
5. Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei	367	5.780
6. Arhiepiscopia Dunării de Jos	380	5.190
7. Episcopia Sloboziei şi Călărașilor	215	3.674

8. Episcopia Alexandriei și Teleormanului	94	1.250
9. Episcopia Giurgiului	170	2.200
10. Episcopia Tulcii	40	400
MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI	**711**	**14.515**
11. Arhiepiscopia Iașilor	396	7.965
12. Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor	168	3.840
13. Arhiepiscopia Romanului și Bacăului	96	1920
14. Episcopia Hușilor	51	790
MITROPOLIA ARDEALULUI	**456**	**10.947**
15. Arhiepiscopia Sibiului	150	3.000
16. Arhiepiscopia Alba Iuliei	23	502
17. Episcopia Oradiei	207	5.900
18. Episcopia Covasnei şi Harghitei	28	800
19. Episcopia Devei și Hunedoarei	48	745
MITROPOLIA CLUJULUI, MARAMURESULUI ȘI SĂLAJULUI	**548**	**10.056**
20. Arhiepiscopia Vadului, Feleacului si Clujului	140	1.350
21. Episcopia Maramureşului şi Sătmarului	252	5.980
22. Episcopia Sălajului	156	2.726
MITROPOLIA OLTENIEI	**391**	**5.001**
23. Arhiepiscopia Craiovei	45	850
24. Arhiepiscopia Râmnicului	110	1.800
25. Episcopia Severinului şi Strehaiei	75	830
26. Episcopia Slatinei și Romanaților	161	1.521
MITROPOLIA BANATULUI	**365**	**7.623**
27. Arhiepiscopia Timişoarei	201	4.500
28. Arhiepiscopia Aradului	62	1.515
29. Episcopia Caransebeșului	102	1.608
TOTAL	**4.812**	**82.749**

De asemenea, în urma discuților, s-a accentuat nevoia de revizuire a ghidurilor catehetice, continuarea concursurilor naţionale și a proiectului *Alege Școala!*.

S-a concluzionat că este nevoie de o rescriere a ghidurilor, după un plan adecvat și complet[207]. Se va avea în vedere revizuirea lor în sensul structurării lor pe 2 cicluri de catehizare: ciclul 1 – *Cu noi este Dumnezeu*, pentru copii cu vârste între 6 — 11 ani și ciclul 2 – *Viața noastră cu Dumnezeu*, pentru copii cu vârste între 12 — 18 ani.

De asemenea, se va ține cont de următoarele aspecte:

- legătura complementară cu programele școlare la disciplina religie;
- temele să fie corelate cu perioada liturgică și să existe compatibilitate cu anul școlar și cu anul bisericesc;
- începutul anului catehetic să coincidă cu Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului (8 septembrie), pentru a marca și public, la nivelul întregii Patriarhii, începutul acestui an. Între 8-15 septembrie, fiecare parohie pregătește înscrierile pentru grupele de cateheză prin elaborarea unor afișe și pliante de promovare. Încheierea anului catehetic se va face odată cu Praznicul Pogorârii Sfântului Duh;
- structura anului catehetic: 8 septembrie deschiderea oficială a anului; între 8 septembrie și 1 octombrie - înscrierea copiilor în grupele de cateheză; 25 1ecții/întâlniri etapizate astfel: Etapa I — 10 lecții, perioada octombrie — decembrie/Crăciun; Etapa a II-a — 10 lecții, perioada ianuarie — Sărbătoarea Paștelui; Etapa a III-a — 5 lecții, perioada dintre Sărbătoarea Paștelui și Sărbătoarea Pogorârii Sfântului Duh[208].

Scopul principal al lecţiei de catehizare să fie în primul rând îmbisericirea copilului. În acest sens, trebuie conturate: responsabilitatea latreutică, de mărturisire şi diaconală.

În ce privește proiectul *Calea Mântuirii*, din prezentările eparhiilor a reieșit faptul că sunt puține parohii care aplică acest proiect. Cei care l-au aplicat au înregistrat rezultate pozitive, însă aplicarea lui implică un efort destul de mare: prezentare, pregătirea activității, spațiu, resurse umane și materiale, iar derularea lui depinde de calitatea persoanelor invitate să susțină temele respective.

Legat de continuarea proiectului *Alege Scoala!* în parteneriat cu Fundația *World Vision România*, se arată că un beneficiu al acestuia este programul de formare pentru preoții și profesorii din proiect, urmând a primi calificarea de „lucrători de tineret", acreditat de Autoritatea Națională pentru Calificări[209]. În cadrul proiectului, se vor înființa centre educațional-inovative de prevenire, combatere și corecție a abandonului școlar. Dotarea completă a acestor centre va fi utilă și pentru derularea altor proiecte, precum *Calea Mântuirii*, în parohiile adiacente.

Pentru anul omagial 2015, dedicat *misiunii parohiei și mănăstirii azi*, s-a propus organizarea unui concurs de mini-proiecte, cu caracter filantropic-misionar,

---

[207] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014*, adoptate în şedinţa Sfântului Sinod din 28-29 octombrie 2014.

[208] Aceste idei au fost creionate de comisia pentru ghiduri, în cadrul întâlnirii de lucru de la Mănăstirea Nicula.

[209] O primă sesiune de formare s-a desfășurat în luna octombrie 2014, la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman, unde 106 de preoți și profesori, de la 53 de centre inovative *Alege Școala!*, au fost calificați ca „lucrători de tineret".

având tema: *Mâinile întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu*[210]. El se va adresa copiilor din grupele de cateheză „Hristos împărtăşit copiilor" şi va urmări cultivarea relației dintre parohie şi mănăstire, dezvoltarea activităților cu caracter misionar în mănăstiri, respectând caracterul misionar al anului omagial, dar și sfera cateheticii, în care se organizează concursul.

Anul 2014 a înregistrat prima Reuniune Națională a Tinerilor Ortodocşi, desfășurată în perioada 3-6 septembrie 2014, la Baia Mare (organizator: Episcopia Maramureşului şi Sătmarului). Au participat 3500 de tineri din întreaga țară (dar și 200 din străinătate - 11 țări, inclusiv reprezentanți ai Patriarhiei Ierusalimului). Tema reuniunii a fost centrată pe Anul Omagial Euharistic și pe comemorarea a 300 de ani de la moartea martirică a Sfinților Brâncoveni.

3.5.1.8. Al VIII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor". Întâlnirea s-a desfășurat în perioada 21-23 septembrie 2015, tot la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman.

La acest congres, au participat pe lângă inspectorii responsabili cu organizarea catehezei parohiale din țară, reprezentanți ai Ministerului Educației Naționale, directorul național *World Vision România* şi inspectorii pentru ora de religie din cadrul inspectoratelor școlare județene, precum și alte persoane implicate în dezvoltarea acestui proiect.

Noutatea este dată, desigur, de prezența inspectorilor de religie, în contextul actual al orei de religie și al înscrierii elevilor la ora de religie, fiind necesară o conlucrare mai strânsă între inspectorul de religie și centrul eparhial, prin inspectorul de cateheză parohială, respectiv între profesorul de religie și preotul paroh. A fost un prilej deosebit de cunoaștere și de înțelegere a faptului că activitățile educative au un scop comun.

În deschidere, Preasfințitul Părinte Varlaam Ploieşteanul, Episcop Vicar Patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a dat citire Mesajului Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Din mesajul transmis, redăm următorul fragment:

> „Educația creştină a copiilor şi tinerilor nu trebuie limitată la transmiterea de informații intelectuale, ci va urmări, în special, formarea moral-spirituală a copiilor și a tinerilor, modelarea caracterului și a personalității lor în acord cu idealul Evangheliei iubirii lui Hristos și cu lumina vieții spirituale a Bisericii. Cu alte cuvinte, ținta finală a educației religios-morale trebuie să fie creșterea duhovnicească a copiilor și a tinerilor în iubirea faţă de Dumnezeu şi de semeni, în special prin implicarea lor atât în viaţa liturgică a Bisericii, cât și în activitățile culturale şi social-filantropice ale comunității parohiale.
> Acest demers presupune o cooperare mai intensă între profesorul de Religie și catehetul parohial, o implicare a ambilor factori educaţionali în procesul de creștere spirituală a copiilor și tinerilor. În acest sens, se impune şi o regândire a rolului şi vocației profesorului de Religie și a

[210] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014*, adoptate în şedinţa Sfântului Sinod din 28-29 octombrie 2014.

catehetului în actul educațional. Întrucât învățământul din țara noastră se află într-o continuă stare de reformare și tranziție, trebuie accentuată nu doar latura pur informativă a procesului educaţional, ci şi dimensiunea formativă a elevului. Se știe că sistemul actual pune accent pe latura cognitivă, neglijând adesea armonizarea acesteia cu latura afectivă și comportamentală a persoanei. De aceea, cunoașterea intelectuală despre Dumnezeu trebuie însoțită de cunoașterea lui Dumnezeu prin trăirea credinței ca participare activă la dumnezeiasca Liturghie și la celelalte slujbe ale Bisericii. Privarea copiilor și a tinerilor de experiența comunional-liturgică a Bisericii pe termen lung poate conduce la indiferența și înstrăinarea lor de experiența vie a Bisericii și de latura formativ-duhovnicească, cu grave consecințe pentru viața lor spirituală. Ori tocmai formarea spirituală dă sens vieţii lor în familie şi în societate, dar şi orientării lor spre iubirea eternă a lui Dumnezeu, a Preasfintei Treimi"[211].

Tot în prima parte a evenimentului, au mai luat cuvântul:

- Dana Buzducea, director național World Vision România, despre *Istoricul relației Bisericii Ortodoxe Române cu Organizația World Vision România*;
- Romeo Moșoiu, consilier al ministrului educației naționale, *Școala şi Biserica - responsabilitate comună în educația tinerilor*;
- conf. dr. Nicolae-Adrian Lemeni, consilier patriarhal la Sectorul teologic – educațional, *Legătura educației religioase din școală cu educația catehetică din Biserică*. Adrian Lemeni a vorbit despre relația dintre educația religioasă din școală și educația catehetică de la Biserică, care trebuie asumată în termeni de complementaritate, iar nu de competitivitate. De asemenea, a amintit și despre unele riscuri și derapaje din procesul educațional religios, cum ar fi: teologizarea excesivă a orei de religie și predare după formule și clișee scolastice rupte de viața Bisericii. Domnul consilier sublinia:

„Cred că este foarte important «omul viu», «modelul viu». Profesorul de religie sau catehetul cu adevărat trebuie să inspire copilului sau adolescentului ceea ce ţine de puterea de viaţă întrupată în mesajul pe care îl propovăduieşte. Nu putem să fim convingători sau să transmitem ceva edificator pentru viaţă dacă noi înşine nu reuşim să trăim credinţa pe care o invocăm"[212].

- pr. prof. dr. Constantin Pătuleanu, *Educația religioasă în viziunea Sfinților Părinți*;

[211] Daniel Ciobotea, „Informare intelectuală şi formare duhovnicească în educaţia moral-religioasă a copiilor și a tinerilor", Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al VIII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", *Basilica*, 22 septembrie 2015, http://basilica.ro/informare-intelectuala-si-formare-duhovniceasca-in-educatia-moral-religioasa-a-copiilor-si-a-tinerilor/; data accesării: 20 martie 2018.

[212] „Au început lucrările Congresului Naţional Hristos împărtăşit copiilor", *Basilica*, 22 septembrie 2015, http://basilica.ro/au-inceput-lucrarile-congresului-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 12 aprilie 2018.

- pr. Constantin Naclad a prezentat Raportul de activitate pe anul 2014 - 2015: Programul „Hristos împărtăşit copiilor”, Concursul Naţional de Mini proiecte „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu”, Proiectul „Alege Școala!” şi „Alege Școala în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia și Nord-Vest”, volumul *„Hristos împărtășit copiilor - roade binecuvântate”*.

După prezentarea rapoartelor privind activitățile catehetice desfăşurate în eparhii, pentru anul catehetic 2014-2015, au urmat dezbateri care au vizat următoarele teme:

a) Preocuparea Bisericii noastre pentru îmbunătățirea și înnoirea calității învățământului teologic la toate nivelurile și, în mod special, privind ora de religie - s-a evidențiat necesitatea conștientizării rolului orei de religie și al catehezei parohiale în modelarea copilului și a tânărului într-un om credincios, iubitor de Hristos și de Biserică, capabil de dialog și cooperare în familie și în societate;

b) Sfinții Părinți sunt călăuze spre viața duhovnicească; ei au oferit și încă pot oferi răspunsuri pentru problemele majore ale societății marcate de o multitudine de crize;

c) Educația creștină modernă trebuie dimensionată și realizată în acord cu nevoile sufletești specifice fiecărei vârste şi centrată pe copil/elev;

d) Ținta finală a educației religios-morale trebuie să fie creșterea spirituală a copiilor și a tinerilor, adică includerea și implicarea lor atât în programul liturgic, cât și în toate activitățile comunității parohiale;

e) Nevoia comutării accentului de pe latura pur informativă a procesului educațional, pe cea spiritual-formativă;

f) Consilierea psihopedagogică a copiilor și a părinților pentru evitarea abandonului școlar - *școala părinților*;

g) Intensificarea cooperării dintre profesorul de religie și catehetul parohial prin implicarea ambilor factori în procesul de apropiere a copiilor și a tinerilor de Biserică.

De asemenea, s-au conturat mai multe strategii:

Pe termen scurt:

- Pe plan local: configurarea unei rețele de catehеți;

- Județean: promovarea obiectivelor şi atragerea altor instituții, agenții, persoane juridice, persoane publice partenere;

- Naţional: organizarea de cursuri de formare comune pentru preoți catehеți și profesori, în funcție de nevoile identificate; relații publice, comunicare instituțională; leadership, artă fotografică; jurnalism religios;

- Organizarea de către Patriarhia Română, în parteneriat cu Fundația World Vision România, a unor cursuri de *lucrător de tineret* și *coordonator de voluntari*, în urma cărora persoanele formate să primească diplomă recunoscută de Autoritatea Națională de Calificări (ANC), iar pe baza competențelor dobândite să poată fi intensificate activitățile cu tinerii din parohii.

Pe termen lung:

- Pe plan local: păstrarea în grupele de cateheză a tinerilor formaţi - viitori cateheţi ; continuarea colaborării dintre Școală și Biserică; școala părinților; școala de vară; școala de duminică;

- Județean: promovarea obiectivelor şi atragerea altor instituții, agenții, persoane juridice, persoane publice partenere; tabere comune ISJ - centre eparhiale; premierea olimpicilor de către Biserică; organizarea zilelor filmului ortodox;

- Inițierea și implementarea de proiecte europene care să aibă în vedere formarea profesorilor de religie și continuarea proiectelor de tip *Alege școala*, în parteneriat cu Fundația World Vision România și alte instituții.

Alte propuneri:

- *Volumul de modele de activități catehetice* – s-a convenit revizuirea materialelor și redactarea lor într-o formă atractivă;

- Organizarea unei gale a proiectelor derulate în cadrul Programului Național „Hristos împărtăşit copiilor";

- Continuarea procesului de revizuire a ghidurilor catehetice prin adăugarea de conținuturi la tematica realizată pe parcursul anului precedent;

- Desfăşurarea Concursul National cu tema: *Biserica și Școala din sufletul meu,* în cadrul *Anului omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox* (2016).

Partea finală a congresului s-a desfăşurat în prezenţa Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care a afirmat că educația, alături de sănătate, este o componentă esențială a societății ce trebuie promovată și îmbunătățită.

> „Cele mai importante sectoare ale societății sunt educația și sănătatea, iar educația este o parte a sănătății sufletului. O educație bună este o stare de însănătoșire, de menținere a sănătății și de promovare a ei din punctul de vedere al modului de a gândi, de a vorbi și acționa. De aceea, împreună cu Sfinții Părinți ai Bisericii, accentuăm importanța formării spirituale a copiilor și tinerilor. Aceasta nu ar trebui doar declarată, ci organizată prin cooperare. Nici o instituție nu poate rezolva astăzi singură problemele majore ale societății, ci doar printr-o cooperare strânsă, sistematică și susținută cu alte instituții"[213].

În cadrul congresului, s-a apreciat organizarea recentă a celei de-a doua Întâlniri a Tinerilor Ortodocşi (*Întâlnirea tinerilor ortodocşi din Europa*), care s-a desfăşurat în perioada 4-7 septembrie la Cluj-Napoca, oraş care deţinea, în anul 2015, titlul de *Capitală europeană a tineretului* (organizator: Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului). Au participat 6.000 de tineri din ţară, din Republica Moldova şi din diaspora românească, tineri din ţările ortodoxe: Rusia, Grecia, Ucraina, Bulgaria, Serbia, Polonia, Cehia şi Slovacia, Finlanda, Georgia, Albania şi Cipru, dar şi din comunităţile ortodoxe din Siria şi Palestina. Pentru a sublinia şi mai mult dimensiunea europeană a acestei întâlniri, tema propusă a fost „*Tinerii ortodocşi împreună pentru viitorul Europei*".

---

[213] Cf. Marius Nedelcu, „Congresul Hristos împărtășit copiilor, la final", *Ziarul Lumina*, 24 septembrie 2015, http://ziarullumina.ro/congresul-hristos-impartasit-copiilor-la-final-105526.html; data accesării: 25 martie 2018.

3.5.1.9. Al IX-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”. Congresul s-a desfășurat în perioada 20-21 septembrie 2016, la Centrul Naţional pentru Formare Continuă „Dumitru Stăniloae” din Bucureşti, cu participarea inspectorilor eparhiali responsabili cu organizarea catehezei parohiale din țară, reprezentanți ai Ministerului Educației Naționale, directorul național *World Vision România*, precum și a altor persoane implicate în dezvoltarea acestui proiect.

În deschiderea celui de-al IX-lea Congres Național „Hristos împărtășit copiilor”, Preasfințitul Părinte Varlaam Ploieșteanul, Episcop Vicar Patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a transmis Mesajul Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române. În mesajul său, Preafericitul Patriarh Daniel evidenția că, în ultimii ani, Patriarhia Română a răspuns nevoilor educaționale și sociale actuale, dezvoltând mai multe programe și proiecte catehetice, adresate copiilor și tinerilor. Astfel,

> „prin Programul Național Catehetic *Hristos împărtășit copiilor*, prin Proiectul educațional *Alege Școala!*, prin parteneriatele dintre parohie şi şcoală, prin taberele de copii şi prin multe activităţi culturale, social-filantropice şi ecologice, pe care le organizează în cadrul diferitelor ei proiecte, Biserica oferă alternative educaționale copiilor și tinerilor din familiile, parohiile și comunitățile din România și diaspora. Misiunea Bisericii privind educarea copiilor pornește de la realitățile lumii contemporane, de la problemele comunităților mici, aflate în suferință sau în dificultate, dar pe care mulți le privesc cu deznădejde sau cu nepăsare.
> Rezultatele acestor proiecte și programe educațional-catehetice ale Bisericii evidențiază rolul și importanța educației religioase a copiilor și a tinerilor, în cultivarea valorilor morale și spirituale perene. Într-o societate secularizată și globalizată – în care nu puţine sunt încercările de eliminare a educației religioase a copiilor și a tinerilor din școală – *este necesară intensificarea cooperării dintre Familie, Biserică și Școală, pentru promovarea unei educații integrale, deopotrivă intelectuale și spirituale, personale și sociale*“[214].

Prezentă la eveniment, doamna Dana Buzducea, director naţional World Vision România, a vorbit despre istoricul relaţiei Bisericii Ortodoxe Române cu Organizaţia World Vision România, parteneriat care a devenit un exemplu la nivel internaţional în ceea ce priveşte sprijinirea copiilor din mediile defavorizate.

> „Organizaţia World Vision România, care de 11 ani este alături de Biserică, crede în această misiune de a aduce mai aproape de copii cuvântul lui Dumnezeu. Generaţiile se schimbă, dar de noi, ca adulţi, depinde să găsim soluţiile cele mai potrivite să ne adresăm acestei generaţii de copii într-un

[214] Daniel Ciobotea, „Binecuvântare pentru participanții la Congresul Național Hristos împărtășit copiilor”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al IX-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 21 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/binecuvantare-pentru-participantii-la-congresul-national-hristos-impartasit-copiilor-115807.html; data accesării: 20 martie 2018.

limbaj pe care ei îl înţeleg, pentru că, aşa cum ştim foarte bine, există o competiţie acerbă pentru mintea copiilor şi pentru sufletul lor. Felul în care vom reuşi să lucrăm împreună şi să găsim mesajele cele mai potrivite care să ajungă la inima copiilor va determina în foarte mare măsură ce fel de societate vom construi. Nu putem gândi viitorul societăţii fără valorile noastre creştine. Acestea vor ţine în continuare societatea românească unită, acestea sunt valorile pe care noi avem o datorie morală să le transmitem copiilor noştri şi credem că reuşim să facem aceasta prin fiecare nou proiect. Proiectul *Alege Şcoala!* - şi vreau să vă felicit pentru ce aţi reuşit să faceţi pentru cei peste 30.000 de copii, care se considerau pe sine deja lipsiţi de valoare - este unul dintre darurile pe care Biserica îl face copiilor, de a le reda valoarea şi puterea de a merge mai departe ca cetăţeni care pot să întoarcă în societate ceea ce au primit de la dumneavoastră”[215].

În cadrul întâlnirii au mai luat cuvântul:

- Romeo Moşoiu, consilier al Ministrului Educației Naționale, a prezentat tema *Şcoala şi Biserica - responsabilitate comună în educația tinerilor*. A apreciat lucrarea Bisericii în toate comunitățile din România, cu precădere în comunitățile sărace, izolate, în care anumite instituţii ale statului ajung mai dificil. De asemenea, Biserica, prin slujitorii pe care îi are şi prin oamenii care vin la biserică, este o punte de legătură între oameni și societate.

„Preocuparea constantă a congresului a fost catehizarea tineretului, iar în timpul lucrărilor am găsit exemple de bună practică în toate judeţele ţării, foarte multe acţiuni şi proiecte la nivel de judeţ, de regiune şi la nivel naţional în care au fost implicaţi tinerii, precum dezbateri, concursuri, tabere tematice şi alte metode interactive care implică tineri. Am văzut că foarte multe concursuri şi activităţi în care au fost implicaţi tinerii s-au bucurat de susţinere şi participare din rândul lor, semn că aceste activităţi sunt aşteptate de la un an la altul să se întâmple. Astfel, sunt tineri interesaţi de viaţa Bisericii care doresc să dezbată şi să discute problemele actuale ale societăţii, sunt interesaţi de ceea ce se întâmplă în Biserică şi doresc să participe la viaţa Bisericii prin implicarea lor în proiecte de voluntariat, pe care le derulează în comunităţile lor, fie la concursuri şi proiecte care au ca scop ajutorarea colegilor lor aflaţi în diverse dificultăţi materiale sau în risc de abandon şcolar. Biserica este cea care ţine legătura între tineri, este cea care îi apropie, le oferă cadrul de participare şi împreună reuşesc să realizeze lucruri minunate”[216], a mai precizat domnul consilier Romeo Moşoiu.

- conf. univ. dr. Vasile Timiş, inspector general pentru disciplina religie în cadrul Ministerului Educaţiei Naţionale şi Cercetării Ştiinţifice, a vorbit despre *Ora*

[215] Cf. Ioan Bușagă, „Congres despre activitatea catehetică a Bisericii”, *Ziarul Lumina*, 21 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/congres-despre-activitatea-catehetica-a-bisericii-115808.html; data accesării: 25 martie 2018.

[216] Cf. Ioan Bușagă, „Părinţii, factor important în catehizarea tinerilor”, *Ziarul Lumina*, 22 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/parintii-factor-important-in-catehizarea-tinerilor-115835.html; data accesării: 23 martie 2018.

de religie împletită cu educația catehetică din Biserică. În opinia sa, proiectul „Alege şcoala!” este un exemplu al colaborării Şcoală-Biserică, deoarece ambele converg în ceea ce priveşte finalitatea educaţiei şi a activităţilor catehetice. De asemenea, a subliniat necesitatea păstrării identităţii creştine şi a orei de religie, mai ales în contextul problemelor cu care se confruntă Europa.

- pr. dr. Florin Marica, consilier patriarhal la Sectorul teologic – educațional, a vorbit despre *Educația religioasă în contextul actual*. S-a prezentat situaţia educaţiei religioase astăzi, reliefându-se tendinţa amplificării atacurilor împotriva acesteia. Totodată, vorbind despre activitatea catehetică a Bisericii a fost subliniată prezența și implicarea părinților în această lucrare majoră, pentru ca educarea şi formarea copiilor şi tinerilor să aibă continuitate şi acasă, nu doar în biserică şi la şcoală.

> „Prin acest congres ne-am propus să realizăm un schimb de experienţă de bune practici în vederea intensificării activităţii catehetice la nivelul comunităţilor parohiale. În rapoartele prezentate a reieşit că activitatea catehetică în ultimii ani a cunoscut o dinamizare. Totodată, inspectorii de la acest congres au prezentat necesitatea diversificării activităţilor pe care Biserica le desfăşoară cu copiii şi cu tinerii, organizarea de tabere, drumeţii, schimbul de experienţă la nivelul parohiilor, înfrăţirea parohiilor astfel încât copiii să poată vizita alte parohii, alte regiuni şi, totodată, extrem de important, s-au considerat necesare implicarea părinţilor, organizarea unor cursuri de formare, cultivarea ideii de voluntariat al părinţilor, pentru ca întreaga comunitate să fie implicată în modul cel mai concret”[217].

- La rândul său, pr. Constantin Naclad a prezentat raportul de activitate pe anul 2015 – 2016, structurat pe programul „Hristos împărtăşit copiilor”, Concursul Național de Creaţie „Biserica și Școala din sufletul meu” (inclus pentru prima dată în Calendarul Ministerului Educaţiei Naţionale şi Cercetării Ştiinţifice la poziţia 36), volumul *Hristos împărtășit copiilor – modele de bună practică*, ghiduri catehetice, dar şi o serie de aspecte despre intensificarea activităţilor catehetice prin intermediul celor 103 centre inovative Alege Școala! înfiinţate în întreaga ţară.

- Invitat special la acest congres, pr. Gelu Valentin Porumb, consilier pentru cateheză în Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, a prezentat rezumativ, activitatea catehetică desfășurată în parohiile românești din Italia.

Congresul a continuat cu prezentarea rapoartelor de activitate ale eparhiilor, cu dezbateri referitoare la modelele de bună practică pentru colaborarea dintre preot şi profesorul de religie, propunerea de activităţi şi planuri de viitor ale proiectelor catehetice. Participanții, responsabili cu activitatea catehetică din fiecare eparhie a ţării, au dezbătut modul în care pot iniţia şi implementa diferite proiecte şi activităţi pentru catehizarea copiilor şi tinerilor, având parteneri unităţile de învăţământ. De asemenea, a fost evidențiată întâlnirea organizată recent la Bucureşti, în perioada 1-4 septembrie 2016, de Arhiepiscopia Bucureştilor în colaborare cu Patriarhia Română. Este vorba de *„Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi*

---

[217] *Ibidem*.

din toată lumea", cu tema *Iisus Hristos – bucuria Vieţii*. Evenimentul a oferit un cadru adecvat, în care 2.500 de tineri din diferite ţări au identificat problemele specifice generaţiei lor şi au propus posibile soluţii[218].

O noutate a fost desfăşurarea primei ediții a *Taberei de tineret „Tradiţie şi noutate",* organizate la propunerea Setorului Teologic educaţional al Patriarhiei, în cele șase mitropolii din țară. Tabăra a fost inițiată cu prilejul *Anului omagial al educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox* şi *Anului comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul şi al tipografilor bisericeşti* şi cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (Temei nr. 4992 din 14 iunie 2016). La această ediţie, au participat 170 de tineri din întrega ţară[219]. În conformitate cu conceptul concursului, s-au avut în vedere mai multe obiective specifice: crearea, la nivel național, a unei rețele de tineri care să poată fi implicați în coordonarea activităților de voluntariat în eparhiile din care provin; formarea, pentru fiecare eparhie, a unei echipe de tineri care să dețină cunoștințele necesare pentru a dezvolta programe de tineret sub îndrumarea centrului eparhial din care provin; crearea unui spațiu special pentru tineri, în care aceștia să învețe să interacționeze și să se dezvolte armonios; promovarea responsabilității sociale în rândul tinerilor; oferirea unei alternative la metodele de petrecere a timpului liber pe care societatea contemporană le promovează; oferirea unui cadru propice dezvoltării personale a tinerilor - ca membri ai Bisericii; oferirea oportunităţilor de educaţie și dezvoltare a aptitudinilor sociale ale tinerilor într-un mediu moral; familiarizarea tinerilor cu specificul fiecărei zone a României.

Între sesiunile de lucru, participanţii la congresul naţional au fost primiţi de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. Preafericirea Sa i-a felicitat pe cei prezenţi pentru activitatea pastorală, misionară şi educaţională desfăşurată, întrucât activitatea lor educaţională pentru copii şi tineri este „o investiţie pe termen lung şi etern", care promovează formarea intelectuală, ştiinţifică dar şi formarea spirituală şi morală.

La sfârşitul congresului, a fost stabilită tema „Icoana şi Şcoala mărturisirii" pentru concursul de anul viitor, dedicat „Anului omagial al iconarilor şi pictorilor

---

[218] Pentru ca tinerii să fie implicați mai mult în viața parohială s-au propus mai multe activități: cateheze, dialoguri și conferințe duhovnicești; ateliere de pictură/sculptură (cu expoziție), culinare (cu agapă), tradiționale (țesut, cusut, ouă încondeiate), de muzică (colinde, pricesne etc.); seminarii: team-building, de cunoaștere, dezvoltare personală, educație (limbi străine, sănătate); excursii tematice: istorice, culturale; tabere (de film, de fotografie, de muzică etc.); şcoli de vară; seri de film, urmate de dialog tematic; reviste și buletine parohiale scrise de tineri; acțiuni caritabile: vizitarea și ajutorarea grupurilor vizitate, promovarea voluntariatului, concerte caritabile, meditații gratuite pentru copiii nevoiași, pregătirea tinerilor nevoiași pentru o anumită meserie; slujbe pentru tineri: Sfânta Liturghie, acatiste, paraclise etc.; acțiuni de ecologizare; schimb de experiență între parohii, reuniuni, întâlniri naționale și internaționale; prezența preotului în școli pentru dialog cu tinerii, Taina Sfintei Spovedanii; îngrijirea bisericilor, a monumentelor istorice, a cimitirului parohial; activităţi și competiții sportive, drumeții etc. (Gheorghe Anghel, „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea – Concluzii", *Basilica*, 5 septembrie 2016, http://basilica.ro/intalnirea-tinerilor-ortodocsi-din-toata-lumea-concluzii/; data accesării: 16 aprilie 2018).

[219] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 4992/2 noiembrie 2016*, adoptate în şedinţa Sfântului Sinod din 28-29 octombrie 2016.

bisericeşti" şi „Anului comemorativ Justinian Patriarhul şi al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română".

Totodată, congresul a fost urmat de o întâlnire de lucru a comisiei de revizuire a ghidurilor catehetice[220]. În cadrul ei, au fost definitivate temele pentru cei 12 ani, s-au stabilit sarcinile de lucru pentru fiecare membru, respectiv calendarul de finalizare a ghidurilor.

3.5.1.10. Al X-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor". Congresul s-a desfășurat în perioada 18-20 septembrie 2017, la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman.

Ediția de anul acesta a fost una aniversară, împlinindu-se un deceniu de lucrare catehetică prin extinderea proiectului „Hristos împărtăşit copiilor" la nivel național (2008).

Cel de-al X-lea Congres Național „Hristos împărtășit copiilor" a fost deschis de Preasfințitul Părinte Varlaam Ploieșteanul, Episcop Vicar Patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a transmis Mesajul Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române.

Conform agendei, au fost transmise mai multe mesaje:

- *Educația religioasă și formarea spirituală a copiilor și tinerilor – hrană și creștere pentru veșnicie* – Pr. Mihai Pavel, director regional pentru Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat, Fundația World Vision;
- *Cooperarea dintre Şcoală şi Biserică în educaţia copiilor şi a tinerilor* – Romeo Moşoiu, consilier al Ministrului Educației Naționale;
- *A X-a ediţie a Congresului Naţional Hristos împărtăşit copiilor – responsabilitate în dezvoltarea activităţilor viitoare* – pr. dr. Florin Marica, consilier patriarhal la Sectorul teologic – educațional;
- *Istoric al Programului Naţional Hristos împărtăşit copiilor în ultimii 10 ani* – pr. dr. Constantin Naclad, inspector patriarhal;
- *Situaţia catehetică în Italia* – pr. Gelu Valentin Porumb, consilier pentru cateheză, Episcopia Ortodoxă Română a Italiei.

În cadrul congresului, au fost prezentate rapoartele privind activitățile catehetice desfăşurate în eparhii, în cadrul Programului „Hristos împărtăşit copiilor", pentru anul catehetic 2016-2017, au fost vizionate materialele de prezentare, s-a analizat evoluția și impactul programelor implementate în cei zece ani de activitate, un moment de bilanţ și de evaluare critică a rezultatele obţinute până în prezent, elaborându-se strategia pe termen mediu și lung cu privire la dezvoltarea programului catehetic.

De asemenea, în cadrul dezbaterilor au fost vizate următoarele aspecte și propuneri:

a) Sinteza rapoartelor de activitate prezentate - corelație cu ora de religie.

Faţă de primele congrese, se constată, de la an la an, îmbunătăţirea formei prezentărilor, ca o urmare firească a experienței dobândite în proiect, a creşterii

[220] Înființarea comisiei și structura noilor ghiduri catehetice au fost adoptate prin Hotărârea Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014.

cantitative și calitative a activităților catehetice specifice și conexe proiectului, cele mai multe dintre ele purtând amprenta zonei. Pentru eficientizarea timpului la congres, se recomandă să fie amenajat un stand de prezentare a activităţii fiecărei eparhii; prezentările să aibă o structură unitară, de tip smart; să existe şi o situaţie detaliată a programului catehetic în eparhii. Se propune ca evenimentul să fie organizat la centrele eparhiale, itinerant, pe o perioadă de două zile şi jumătate: o zi pentru analiza activității și una pentru stabilirea strategiei[221].

b) Prezentarea planului de revizuire a ghidurilor catehetice şi a modelelor realizate până în prezent. Există o comisie formată pentru revizuirea ghidurilor catehetice. Apariția noilor ghiduri este o prioritate a programului catehetic. În cadrul comisiei, s-au organizat grupuri de lucru care şi-au asumat realizarea modulelor ghidului. Ghidul este sub forma unui curs, care conţine indicaţii pentru copil şi indicaţii pentru preot/catehet. Ghidul catehetic va însuma 300 de lecţii, cuprinse în 12 volume. Fiecare volum va avea 25 de lecții, structurate interactiv. Întrucât nu se are în vedere prezentarea unui catehism, ci catehizarea, este nevoie de însușirea metodelor interactive pentru a lucra cu copiii, de a face activitatea catehetică atractivă și eficientă. Pentru aceasta, se recomandă organizarea de cursuri de formare la nivel de eparhie[222], după finalizarea ghidurilor catehetice, ca o continuare a activităților de formare desfășurate în cadrul proiectelor *Hristos împărtășit copiilor* și *Alege Școala!* (nu mai puțin de 3.300 preoți au beneficiat de ateliere de formare). De asemenea, se arată nevoia întregirii comisiei cu un grafician şi un desenator, pentru a stabili forma finală a ghidului. Se propune realizarea întregului *curriculum* după modelul revizuit al *ghidului catehetic*[223]; evaluarea volumului de muncă pentru realizarea unui ghid; identificarea resurselor materiale și umane pentru sprijinirea comisiei.

c) Evoluţia şi impactul programelor implementate de Biroul de catehizare al Patriarhiei Române. Se constată o înmulțire și o diversificare a activităților catehetice aflate sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor”. Multe dintre ele au ajuns la un număr mare de ediții. La această dezvoltare s-a ajuns și prin implementarea activităților multiple propuse de proiectul *Alege Școala!*, începând cu primul an de aplicare, 2009 (tabere de creație, excursii, concursuri cu premii generoase, înființare și dotare de centre inovative, consiliere educațională, prevenire și combatere abandon școlar, burse școlare, școala de duminică, parteneriate cu unități de învățământ și instituții locale etc.). Eficiența lor a generat o stare de stabilitate, coerență și de articulare a programului catehetic. S-au înființat importante centre catehetice, în cadrul cărora există grupuri de tineri cu impact în comunitate. Au apărut noi organizații de tineret, de tipul ATOR (Asociația Tineretul Ortodox Român). S-a desfășurat a VIII-a ediție a concursului național

[221] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 7167/6 octombrie 2017*, adoptate în şedinţa din 5 octombrie 2017.

[222] Remarcăm cursurile de formare organizate în ultimul an în Arhiepiscopia Iașilor, a catehezelor demonstrative (Arhiepiscopia Iașilor, Arhiepiscopia Timișoarei), familiarizarea preoților debutanți cu exigențele programului (Arhiepiscopia Timișoarei).

[223] În cadrul congresului, a fost prezentat și aprobat volumul VI al ghidului catehetic (pentru vârsta 11-12 ani), realizat de echipa formată din: pr. dr. Florin Stan, prof. Mariana Pop și prof. Rodica Vele (Episcopia Maramureșului și Sătmarului).

„Hristos împărtăşit copiilor“, cu tema „Icoana şi Școala mărturisirii”. S-a continuat cu ediția a II-a a *Taberei de tineret „Tradiţie şi noutate”,* organizată în cele șase mitropolii din țară, cu participarea a 162 de tineri. De asemenea, a fost organizată a IV-a ediție a *Întâlnirii Internaţionale a Tinerilor Ortodocşi* la Iaşi, în perioada 1-4 septembrie 2017, cu tema: *Tânărul în căutarea libertății*. Evenimentul a reunit 7.000 de tineri din țară și de pe continentul european, dar şi din Malawi, Uganda, Israel şi alte ţări din Asia și Africa. La un nivel mai restrâns, s-au organizat întâlniri regionale ale tinerilor ortodocși (Episcopia Caransebeşului - Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Banatul de Munte[224]; Întâlnirea Tinerilor Creștini Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Salajului[225]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși Sălăjeni, ediția I[226]; Congresul Tinerilor din Mitropolia Olteniei, ediția a XIII-a[227]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei, ediția a VI-a[228]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Episcopia Devei și Hunedoarei, ediția a IV-a[229]).

---

[224] Întâlnirea a fost organizată în perioada 18-20 iulie 2017 la Reșița și Caransebeş. La ediția I au participat aproximativ 500 de tineri din Episcopia Caransebeșului, Arhiepiscopia Timișoarei, Arhiepiscopia Aradului, Arhiepisopia Alba Iuliei, Episcopia Harghitei şi Covasnei şi din Episcopia Slatinei și Romanaților.

[225] A fost organizată la Bistrița în perioada 29- 30 iulie 2017. Peste 1.000 tineri din mitropolie au participat la conferința intitulată „Demnitatea tinereții în Hristos”, la dezbateri pe teme de interes pentru tineri (*Familia creștină și provocările cu care se confruntă aceasta în societatea contemporană. Cum văd tinerii familia creştină? Socializarea între tineri prin activități derulate în cadrul Bisericii. Propuneri de activități care să se desfășoare în grupurile parohiale și asociațiile de tineret. Dependența de imagine, calculator, televizor, telefon, tabletă. Cum putem utiliza social media ca instrument de cooperare și nu ca dependență?*), la programe duhovnicești, educative, culturale și artistice („Întâlnirea Tinerilor Creştini Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Sălajului, Bistrița, 29-30 iulie 2017”, *Mitropolia Clujului*, 1 iulie 2017, https://www.mitropolia-clujului.ro/intalnirea-tinerilor-crestini-ortodocsi-din-mitropolia-clujului-maramuresului-si-salajului-bistrita-29-30-iulie-2017/; data accesării: 16 aprilie 2018).

[226] Prima ediție s-a defășurat la Mănăstirea „Sfânta Treime” Bic, în perioada 17-18 august 2017. Au fost prezenți peste 120 de tineri și voluntari din Episcopia Sălajului. Întâlnirea a cuprins conferința cu tema „Tinerețe și solidaritate”, discuții și workshopuri cu tematică actuală: „Autocunoaștere și dezvoltare personală”, „Dialogul între tine și mine”, „Modelul ideal”, „Tânărul de astăzi, misionar pentru Hristos”. Învitatul evenimentului a fost Înaltpreasfințitului Atenagoras, Mitropolitul Grec Ortodox al Mexicului („Întâlnirea Tinerilor Ortodocși Sălăjeni la Mănăstirea Bic”, *Ziarul Lumina*, 21 august 2017, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-tinerilor-ortodocsi-salajeni-la-manastirea-bic-125446.html; data accesării: 16 aprilie 2018).

[227] Întâlnirea a avut loc în 3 iunie 2017 la Castelul Roșianu din localitatea Poiana, judeţul Gorj. Peste 300 de tineri din Mitropolia Olteniei au participat a această ediție cu tema dedicată familiei creştine și provocărilor ei actuale (Ioniță Apostolache, „Congresul Tinerilor Ortodocşi, la a XIII-a ediţie”, *Ziarul Lumina*, 2 iunie 2017, https://ziarullumina.ro/regionale/oltenia/congresul-tinerilor-ortodocsi-la-a-xiii-a-editie-123120.html; data accesării: 20 mai 2018).

[228] Evenimentul s-a desfășurat la Târgu-Mureș în ziua de 5 noiembrie 2016. Peste 1500 de tineri din eparhie au participat la conferința cu tema „Să fii român!”, susținută de Dan Puric („Întâlnirea anuală a tinerilor ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei”, *Reîntregirea*, 3 noiembrie 2016, https://reintregirea.ro/actualitatea-eparhiala/10362-intalnirea-anuala-tinerilor-ortodocsi-din-arhiepiscopia-alba-iuliei.html; data accesării: 16 aprilie 2018).

[229] Evenimentul a avut loc în 1 iunie 2017 la Deva și a reunit peste 300 de elevi din eparhie. Tinerii au participat la Sfânta Liturghie, la conferința «Despre dragostea și nu numai», au audiat muzică folk etc. Cu acest prilej au fost premiați cei 24 de elevi care au obținut locuri pe podium la Olimpiadele Județeană și Națională de Religie, fiecare dintre ei primind diplome, cărți și o sumă de bani. De

Cu toate acestea, în ultima perioadă, un număr considerabil de eparhii şi-au schimbat inspectorii de cateheză. Aceasta a avut drept consecință o comunicare precară şi o lipsă de consistenţă din partea inspectorilor/eparhiilor în cauză. În condiţiile schimbării frecvente a inspectorilor de cateheză nu mai există continuitate. E nevoie de o perioadă de acomodare, timp în care strategia pe termen mediu şi lung este afectată. Criteriile pentru desemnarea inspectorului de cateheză sunt stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 5.180/2008. Din rațiuni strategice, s-a propus ca numirea inspectorului de cateheză să se facă pe o perioadă de timp mai îndelungată, pentru a asigura coerență și continuitate programului de catehizare la nivel eparhial.

d) Planuri de viitor. În cadrul manifesărilor dedicate *Anului omagial al unităţii de credinţă şi de neam* și *Anului comemorativ al făuritorilor Marii Uniri (din 1918)*, s-a propus organizarea unui nou concurs național cu tema: *Unirea: libertate și unitate*[230].

3.5.1.11. Al XI-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor". Congresul s-a desfășurat la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman, în perioada 17-19 septembrie 2018.

Întâlnirea din anul acesta i-a reunit pe inspectorii eparhiali responsabili cu organizarea catehezei parohiale din țară, inspectorii pentru disciplina Religie din cadrul inspectoratelor școlare, reprezentanți ai Patriarhiei Române, ai Ministerului Educației Naționale, ai Fundației World Vision, precum și alte persoane implicate direct în dezvoltarea programului național catehetic „Hristos împărtășit copiilor".

Conform agendei, în debutul congresului au fost transmise mai multe mesaje[231]:

- *Familia, Biserica şi Şcoala: factori importanţi pentru promovarea unităţii de credinţă şi de neam* – pr. conf. dr. Nicuşor Beldiman, consilier patriarhal („De-a lungul istoriei, aceşti trei factori şi-au adus aportul la educaţia religioasă şi la promovarea credinţei şi a unităţii de neam. În familie se formează primele deprinderi ale copilului şi aici el primeşte mugurii educaţiei creştine. Apoi, copilul este preluat de şcoală, unde se fundamentează ceea ce s-a sădit în familie. Desigur, Biserica este cea care se îngrijeşte de educaţia religios-morală a copiilor noştri.");
- *Cooperarea dintre Şcoală şi Biserică în educaţia copiilor şi a tinerilor* – dl. Romeo Moşoiu, consilier al ministrului educației naționale („Se pune foarte mult accentul la nivel internaţional pe educaţia caracterului. Din punctul meu de vedere, caracterul se formează mai ales la ora de religie. Un rol important în formarea caracterului unui om îl joacă familia. Plecăm de la cei şapte ani de

asemenea, au fost premiați câștigătorii etapei eparhiale a concursului național „Icoana și Școala mărturisirii".

230 Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 7167/6 octombrie 2017*, adoptate în şedinţa din 5 octombrie 2017.

231 Ștefan Sfarghie, „Congresul Naţional «Hristos împărtăşit copiilor»", *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2018, https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/congresul-national-hristos-impartasit-copiilor-137231.html; data accesării: 20 iunie 2020.

acasă şi continuăm cu ceea ce se întâmplă în şcoală, cu primii profesori sau învăţători cu care copilul ia contact. Şi printre primii profesori cu care copilul intră în contact se numără şi profesorul de religie. De aceea, răspunderea profesorului de religie în formarea de caractere este una foarte mare.”);

- *Discursul religios în contextul provocărilor educaţionale la nivel naţional şi european* – conf. dr. Vasile Timiş, inspector general de religie, Ministerul Educaţiei Naţionale („Este important să ne gândim astăzi la ce înseamnă educaţia religioasă, într-un context identitar extrem de complicat la nivel european. Europa, sub diferitele ei deveniri, a recurs, de pe vremea lui Tertulian, la sintagma propusă de el: «unitate în diversitate». Unii atenţionează că riscăm să alunecăm uşor şi spre ceea ce am putea numi: unitate în confuzie.”);

- *Educația religioasă – prilej de formare a caracterelor generaţiilor de copii şi tineri* – pr. Mihai Pavel, director regional pentru Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat, World Vision International;

- *Experienţa creştină în spaţiul neoprotestant american* – Bishop Keith Terrell Jenkins, Open Door Evangelistic World Ministries, Minneapolis, Minnesota.

Prezent la congres, Florin Lixandru, secretar de stat la Ministerul Educaţiei Naţionale, a afirmat că: „Educaţia înseamnă a transmite copilului un set de valori, înseamnă a-l învăţa să respecte pe cei din apropierea lui, să respecte instituţiile statului şi acest lucru nu este posibil fără un parteneriat solid între şcoală, familie şi comunitate. Iar din rândul comunităţii, Biserica este instituţia cea mai importantă care contribuie la formarea noastră ca oameni de nădejde ai unei societăţi”[232].

În partea a doua a evenimentului au fost prezentate rapoartele cu activitățile catehetice desfășurate în eparhii pe anul 2017-2018, au fost vizionate materialele elaborate în acest sens, s-a analizat evoluția și impactul programelor și proiectelor implementate de *Biroul de catehizare a tineretului* și s-a stabilit strategia viitoare pentru dezvoltarea Programului Național Catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”.

În cadrul prezentărilor, părintele Gelu Valentin Porumb, consilier pentru cateheză în Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, a făcut cunoscut situaţia catehetică din Italia, evidențiind contextul diferit în care preoții desfășoară activități catehetice: catehizarea se realizează doar în cadrul școlilor parohiale de duminică; un rol important îl are Departamentul catehetic al eparhiei; este semnalată lucrarea departamentelor eparhiei pentru tinerii pribegi și săraci, din spitale și închisori; aproximativ 60 de participanți au luat parte la cele trei sesiuni de formare din cadrul programului „Hristos împărtăşit copiilor”, susținute în acest an la Milano, Roma și Bologna de către echipa de formatori ai Patriarhiei; nu mai puțin de 5.000 de ghiduri „Hristos împărtăşit copiilor” au fost oferite parohiilor din Italia pentru susținerea demersului catehetic.

Noutatea acestei ediții a congresului este dată, desigur, de prezența inspectorilor de religie din țară. Trecuseră trei ani de la unica întâlnire în acest format. Prezenţa inspectorilor de religie şi a inspectorilor de cateheză la o astfel de

[232] *Ibidem.*

întrunire relevă complementaritatea dintre disciplina religie şi lecţia de cateheză, fiind necesară o conlucrare strânsă între inspectorul de religie şi inspectorul de cateheză parohială, respectiv între profesorul de religie și preotul paroh. A fost un bun prilej de canalizare a eforturilor și de înțelegere a faptului că activitățile educative au un scop comun.

În timpul prezentărilor s-au evidenţiat mai multe inițiative catehetice locale și centrale, unele ca noutate, altele deja (re)cunoscute. S-a desfășurat a IX-a ediție a concursului național „Hristos împărtăşit copiilor", cu tema „Unirea: libertate și unitate". S-a continuat cu ediția a III-a a *Taberei de tineret „Tradiţie şi noutate",* organizată în cele șase mitropolii din țară. De asemenea, a fost organizată a V-a ediție a *Întâlnirii Internaţionale a Tinerilor Ortodocşi* la Sibiu, în perioada 6-9 septembrie 2018, cu tema: *Unitate. Credință. Neam*[233]. Evenimentul a reunit peste 3.000 de tineri din toate regiunile României, dar și din numeroase alte țări, dintre care amintim Republica Moldova, Ucraina, Grecia, Serbia, Albania, Macedonia, Germania, Franța, Belgia, Italia, Spania, Portugalia, Marea Britanie, Elveția, Turcia, India și altele. A fost un real succes. Tinerii participanți și-au arătat recunoștința față de organizatori prin intermediul mesajelor transmise odată cu încheiere ITO. La un alt nivel, s-au organizat întâlniri regionale ale tinerilor ortodocși (Arhiepiscopia Iașilor - Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Moldova, ediția I, Iași 24-26 august 2018, cu participarea a 1600 tineri - 400 din Barasabia, Nordul Bucovinei și Ucraina; Întâlnirea Tinerilor Creştini Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Salajului[234]; Congresul Tinerilor din Mitropolia Olteniei, ediția a XIV-a[235]; Adunarea Tinerilor Creştin-Ortodocşi din Episcopia Severinului şi Strehaiei, ediția a IX-a[236]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi din

[233] Întâlnirea de la Sibiu a avut ca scop crearea unui cadru în care tinerii participanți să se bucure de experiențe formatoare, să trăiască sentimentul comuniunii cu tineri din alte regiuni ale țării sau din străinătate, să împărtășească valorile de viață creștin-ortodoxe și să fie multiplicatori ai mesajului creştin în comunitățile din care provin.

[234] Peste 1000 de tineri ortodocşi au participat la Zalău, în perioada 17 – 18 august 2018, la „Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului". Tema evenimentului a fost „Unitate, libertate, responsabilitate". Copiii și adolescenții participanți au luat parte la discuțiile și activitățile derulate în cadrul workshop-urilor intitulate „Tineri voluntari în slujba aproapelui", au vizitat Muzeul de Istorie din orașul Zalău, obiective turistice din localitate și au participat la diferite manifestări culturale, organizate în centrul Zalăului. (Gheorghe Anghel, „1000 de tineri din Mitropolia Clujului s-au reunit în rugăciune la Zalău", *Basilica*, 19 august 2018, https://basilica.ro/1000-de-tineri-din-mitropolia-clujului-s-au-reunit-in-rugaciune-la-zalau/; data accesării: 10 mai 2020).

[235] Întâlnirea a avut loc în 26 mai 2018 la Castelul Roșianu din localitatea Poiana, judeţul Gorj. Peste 300 de tineri din Mitropolia Olteniei au participat a această ediție cu tema „Tinerii Bisericii - voluntari pentru Hristos" (Ioniţă Apostolache, „Tinerii Bisericii - voluntari pentru Hristos", *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/tinerii-bisericii-voluntari-pentru-hristos-133915.html; data accesării: 28 mai 2018).

[236] Mănăstirea mehedinţeană Topolniţa a găzduit în 10 iunie 2018 ediţia a IX-a a Adunării Tinerilor Creştin-Ortodocşi din eparhie. Manifestarea de spiritualitate şi-a propus să dezvolte în rândul tinerilor mehedinţeni abilităţile de comunicare, cunoaşterea valorilor naționale și a factorilor identitari, a valorilor ortodoxiei și a rolului fundamental al Bisericii Ortodoxe Române în realizarea și menținerea unității de credință și neam.

Arhiepiscopia Alba Iuliei, ediția a VII-a[237]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Episcopia Devei și Hunedoarei, ediția a V-a[238]).

În Arhiepiscopia Bucureștilor se derulează 8 programe cadru adresate *Departamentelor de tineret parohial*: *Tinerii în areopag. Dialoguri religios-culturale*; *Tinerii – solidari în fața suferinței*; *Să adoptăm un bunic!*; *Pelerinajul – cale spre cunoaștere și întărire în credință*; Concursurile: *Bucuria credinței*; Taberele de tineret: *Pe munte, spre Cruce!*; *Natura – darul lui Dumnezeu pentru oameni*; *Viața în Hristos – calea spre adevărata fericire*.

În Arhiepiscopia Iașilor funcționează Departamentul de Misiune pentru Tineret[239], având drept obiectiv formarea unei generații de tineri, mădulare vii în Trupul lui Hristos. Dintre activitățile Departamentului[240], amintim: *Sfânta Liturghie adresată tinerilor* - săptămânal, la 6 biserici din Iași; *Tabăra din Pridvorul Satului* - 47 tabere, 100 voluntari, 3700 beneficiari; *Întâlniri de o zi adresate tinerilor* în fiecare din cele 13 protopopiate ale Arhiepiscopiei; *Tabăra Nemțișor* (2018) - a IX - a ediție, 1200 tineri participanți; *Traininguri în sate* - comunicare, vorbire liberă, organizare de evenimente; *Schimburi de experiență cu asociațiile de tineret ortodoxe* - Germania, Franța, Italia, Austria, Grecia, Belgia; *30 Liturghii misionare în sate*; *Activități de ecologizare*; *Concurs de șah*; *Pelerinaje*; *Tineri în dialog* - 7 licee din Iași – formare, conferințe, ateliere, întâlniri; *Emisiunea Tineri către tineri*.

Tot în cadrul congresului au fost prezentate activităţile educaţionale pentru prevenirea şi corectarea fenomenului de părăsire a şcolii, desfăşurate în cele trei noi proiecte Alege Școala!. Cele trei proiecte, în valoare totală de 24.928.126,84 lei, se vor implementa timp de 3 ani (20 aprilie 2018 – 19 aprilie 2021) în județele: Prahova, Ialomița, Constanța, Vâlcea, Dolj și Vaslui. Prin noile Alege Școala! se are în vedere dezvoltarea și implementarea programelor de sprijin pentru creșterea

---

[237] Evenimentul s-a desfășurat la Aiud în ziua de 7 octombrie 2017. Peste 1000 de tineri din eparhie au participat la conferința cu tema „Martirii temnițelor comuniste – modele pentru tinerii de azi” („Întâlnirea anuală a tinerilor ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei”, *Ziarul Lumina*, 10 octombrie 2017, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-anuala-a-tinerilor-ortodocsi-din-arhiepiscopia-alba-iuliei-126948.html; data accesării: 16 aprilie 2018).

[238] Evenimentul a avut loc în 1 iunie 2018 la Mănăstirea Crișan și a reunit 350 de elevi din eparhie. Tinerii au vizitat Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Țebea, au participat la Sfânta Liturghie, la conferința «Dragostea, unitate și libertate», au audiat muzică folk etc. („Întâlnirea tinerilor ortodocși hunedoreni”, *Ziarul Lumina*, 4 iunie 2018, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-tinerilor-ortodocsi-hunedoreni-134077.html; data accesării: 4 iunie 2018).

[239] Strategia Departamentului de tineret până în 2020 prevede: înființarea a două centre de tineret (Iași, Botoșani); crearea unui comitet al tinerilor în Arhiepiscopia Iașilor; formarea a 250 de preoți lucrători cu tineri; formarea a 1000 de tineri (voluntari) și formarea a 100 de grupuri parohiale de tineret.

[240] Alte inițiative: activități săptămânale în cele 38 de filiale ATOR ale Arhiepiscopiei Iașilor (Sfinte Liturghii, cateheze, ateliere de lucru manual, seminarii de formare, activități sportive); implementarea de proiecte finanțate de Consiliul Județean Iași, Primăria Iași sau Ministerul Tineretului și Sportului în vederea finanțării activităților departamentului sau a filialelor ATOR/ASCOR; peste 60 de parteneriate încheiate cu autorități locale, licee, universități ieșene în vederea organizării și dezvoltării activităților departamentului.

accesului și participării la educație și a acțiunilor de prevenire/reducere a părăsirii timpurii a școlii[241].

În urma dezbaterilor, s-au formulat mai multe propuneri, care au fost aprobate, ulterior, de Sfântul Sinod[242]:

- participarea la edițiile viitoare ale congresului a inspectorilor pentru disciplina religie, pentru intensificarea colaborării dintre preot și profesorul de religie;
- invitarea la congres a reprezentanților Centrelor eparhiale din diaspora, în vederea dezvoltării unor proiecte integrate care să răspundă nevoilor copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate;
- organizarea, cu prilejul *Anului omagial al satului românesc (al preoților, învățătorilor și primarilor gospodari)* și *Anului comemorativ al patriarhilor Nicodim Munteanu și Iustin Moisescu și al traducătorilor de cărți bisericești*, a concursului „Hristos: sufletul satului meu".

3.5.1.12. Al XII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor". În perioada 16-19 septembrie 2019, la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman, s-a desfășurat al XII-lea Congres.

Și la această ediție au participat inspectorii eparhiali responsabili cu organizarea catehezei parohiale din țară și din diaspora, inspectorii pentru disciplina Religie din cadrul inspectoratelor școlare, reprezentanți ai Patriarhiei Române, ai Ministerului Educației Naționale, ai Fundației World Vision, dar și alte persoane implicate direct în implementarea programului național catehetic „Hristos împărtășit copiilor".

Lucrările congresului au debutat prin susținerea mai multor alocuțiuni:

- *Programul Naţional Catehetic „Hristos împărtăşit copiilor": prezentare generală* – Pr. dr. Constantin Naclad, inspector patriarhal[243];
- *Fundația World Vision Romania: perspectivă asupra colaborării cu Biserica Ortodoxă Română* – Mihaela Loredana Nabăr, director executiv Fundaţia World Vision România;
- *Școala și pregătirea pentru viață a tinerilor - provocări și soluții* – Romeo Moşoiu[244], consilier al ministrului educației naționale;
- *Identitatea spirituală între tradiţie şi provocările modernităţii la început de secol XXI* – conf. dr. Vasile Timiş, inspector general de religie, Ministerul Educaţiei Naţionale;

[241] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 3398 din 29 mai 2018*, aprobate în ședința din 24 mai 2018.

[242] *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 6420 din 29 octombrie 2018*, adoptată în ședința din 25 octombrie 2018.

[243] La scurt timp după desfășurarea lucrărilor congresului, părintele Constantin Naclad va fi numit consilier patriarhal pentru cateheza parohială. Această reorganizare a *Biroul de catehizare a tineretului* de la Patriarhie arată importanța majoră pe care Preafericitul Patriarh Daniel o acordă misiunii catehetice.

[244] În cadrul congresului, dl. Romeo Moșoiu a prezentat și cele trei opționale aprobate de Ministerul Educației Naționale: *Pregătiți pentru viață. Educație pentru viață și comunitate* (ciclul primar și gimnazial), *Adolescență și autocunoaștere* (liceu), *Mai întâi caracterul* (primar și gimnazial).

- *Misiunea Bisericii cu şi pentru tineri, câteva repere strategice* – pr. dr. Mihai Pavel, director regional pentru Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat – World Vision International.

Această ediție a congresului s-a bucurat de o participare numeroasă (83 de persoane) și de un program bine structurat, care a generat o valorificare mult mai eficientă a timpului alocat. Prezentarea activităților catehetice la nivelul eparhiilor sub forma unor filme, un format atractiv, a permis participanților o receptare captivantă, plăcută și dinamică. De real folos a fost prezentarea celor mai relevante activități dintr-o eparhie și a proiectelor de succes, care au impact major asupra comunităților parohiale. De asemenea, agenda întâlnirii a permis și vizionarea filmului, realizat în colaborarea cu Trinitas TV, dedicat Concursului național catehetic „Hristos: sufletul satului meu”. Un aspect esențial al evenimentului l-a reprezentat munca în echipă, atelierele de lucru pe mitropolii privind inițiative de colaborare între eparhii și inspectoratele școlare județene pentru anul omagial 2020, precum și atelierele specifice pentru ora de religie, respectiv cateheza parohială. În cadrul unui grup restrâns de lucru s-a realizat un proiect de reglementări cu privire la organizarea slujbelor religioase la început de an școlar[245]. Un alt aspect important l-a constituit dezbaterile, propunerile și dialogul constructiv la care au luat parte participanții de la congres.

Pe durata întâlnirii s-au evidențiat mai multe activități și proiecte catehetice așezate sub egida programului național catehetic „Hristos împărtășit copiilor”: tabere de creație, ateliere de pictură, concursuri pe teme date, cursuri de formare, „Școala de vară”, „Clubul de vacanță”, programul „cateheze în parohii”, „Școala familiei”, „Un viitor mai bun”, „Dați-le voi să mănânce”, „Școala din Biserică”, activități sportive, afișe catehetice, consfătuiri catehetice, „Eu și Biblia – o poveste”, „Evanghelia copilăriei”, „Crăciunul de ieri, Crăciunul de azi”, „Hristos în școală”, „Și eu vreau să învăț”, „Ghiocelul mamei”, „Un bunic, o bucurie!”, „Târgul Jucăriilor”, „Zilele credinței și culturii”, „Orthocaffe”, ConeXiuni – dialog pentru adolescenți, spectacole de teatru, vizionare de film, înființarea de noi centre catehetice, meditații gratuite, conferințe, simpozioane, seri duhovnicești, expoziții aniversare, comemorări, excursii tematice, pelerinaje etc.

Și la această ediție a congresului au fost prezentate proiectele catehetice consacrate. S-a desfășurat a X-a ediție a concursului național „Hristos împărtășit copiilor“, cu tema *„Hristos*: *sufletul satului meu”*. S-a organizat ediția a IV-a a Taberei de tineret „Tradiţie şi noutate” în cele șase mitropolii din țară, având tema *Contribuția Bisericii în valorificarea moștenirii istorice, culturale și spirituale caracteristice satului românesc*, cu participarea a 146 de tineri[246]. Totodată, a fost organizată a VI-a ediție a *Întâlnirii Internaţionale a Tinerilor Ortodocşi* la Craiova, în perioada 5-8 septembrie 2019. Întâlnirea de anul acesta, aşezată sub motto-ul: „*Cu toţii suntem un Potir! Credinţă, nădejde şi dragoste*”, şi-a propus să ofere

[245] Acest proiect a stat la baza documentului oficial emis de Ministerul Educației Naționale nr. 25189 din 29 ianuarie 2020, intitulat *Precizări cu privire la oficierea ceremoniilor religioase în școli*.

[246] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 10.801 din 29 octombrie 2019*, aprobate în ședința din 29 octombrie 2019.

tinerilor participanți prilejul cunoașterii și cultivării acelor aspecte care țin de identitatea religioasă și culturală a oltenilor. Mesajul pe care tinerii îl vor transmite se regăseşte în sentimentul: unității, fraternității, comuniunii și împreună-lucrării spre un viitor mai bun, prin „credință, nădejde și dragoste”[247]. Evenimentul a reunit 4.000 de tineri din toate regiunile României, dar și din numeroase alte țări. Scopul evenimentului a fost formarea tinerilor, prin participarea la programe educative, spirituale, culturale și artistice, pentru a deveni, la rândul lor, formatori în comunitățile din care fac parte[248].

De asemenea, s-au organizat întâlniri regionale ale tinerilor ortodocși (Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Moldova, ediția a II-a, Iași 23-25 august 2019[249]; Întâlnirea Tinerilor Creștini Ortodocși din Mitropolia Clujului, Maramureșului și Salajului[250]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei, ediția a VIII-a[251]; Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Episcopia Devei și Hunedoarei, ediția a VI-a[252]).

Dintre aspectele negative semnalate în timpul prezentărilor și dezbaterilor, amintim: lipsa ghidurilor catehetice necesare să acopere toate categoriile de vârstă; absența unui plan strategic coerent pe termen mediu și lung pentru tinerii de la periferia sau din afara bisericii; prezența improvizației în desfășurarea activităților catehetice; valorificarea redusă a așteptărilor și a propunerilor tinerilor participanți la edițiile ITO de până acum; comunicarea precară a centrelor eparhiale care au organizat ITO cu celelalte centre eparhiale; o raportare limitată a lecțiilor de cateheză în raport cu activitățile conexe proiectului „Hristos împărtăşit copiilor”; lipsa unor evaluări competente în vederea identificării nevoilor și așteptărilor generației actuale de tineri, necesare stabilirii activităților care stimulează participarea activă și creativă a lor la programul catehetic sau în tabere.

---

247 http://www.ito2019.ro/; data accesării: 20 mai 2020.

248 Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 10.798 din 29 octombrie 2019*, aprobate în ședința din 29 octombrie 2019.

249 Aproximativ 1500 de tineri, dintre care 130 din Basarabia și zona Cernăuți (Ucraina), au avut parte de un program complex care a cuprins: manifestări culturale și artistice (vizitarea orașului Iași, concert, Festivalul Bucuriei – târgul meșterilor și meșteşugurilor), respectiv activități educative (7 conferințe de tip TedEx, 1 conferință în Grădina Palas, 65 ateliere tip dezbatere, târgul meșterilor populari și al meșteșugarilor).

250 Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Sălajului, sub genericul „Iubesc satul românesc”, a avut loc vineri, 5 iulie 2019, la Baia Mare. La eveniment au participat 1.200 de tineri din toate protopopiatele celor trei eparhii din Mitropolie.

251 Întâlnirea anuală a tinerilor ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei s-a desfășurat la Alba Iulia în data de 24 noiembrie 2018. La întâlnire au fost prezente numeroase grupuri de tineri din protopopiatele Arhiepiscopiei, alături de tineri din alte eparhii și din afara granițelor.

252 Evenimentul a avut loc vineri și sâmbătă, 7-8 iunie 2019, la stațiunea și schitul Straja – Lupeni. Această ediție a adunat peste 200 de tineri din tot județul Hunedoara. Toți participanții au participat la Sfânta Liturghie și au beneficiat de un program de activități în aer liber și jocuri interactive, realizate sub îndrumarea și cu participarea voluntarilor, dar și ai specialiștilor Fundației pentru Tineret NOI ORIZONTURI din Lupeni („Întâlnirea tinerilor ortodocși din Episcopia Devei și Hunedoarei”, *Episcopia Devei*, 8 iunie 2019, https://episcopiadevei.ro/index.php/2019/06/08/intalnirea-tinerilor-ortodocsi-din-episcopia-devei-si-hunedoarei-2/; data accesării: 20 iunie 2020).

În urma dezbaterilor, s-au formulat mai multe propuneri[253]:

- prezentarea situației catehetice din țară și diaspora sub forma unui film realizat de Trinitas TV, care să poată fi mediatizat;
- prezentarea anuală a structurii de realizare și a strategiilor ITO, respectiv a propunerilor înaintate de către tinerii participanți, de eparhia organizatoare;
- necesitatea organizării periodice a cursurilor de formare cu preoții;
- crearea de instrumente unitare pentru a identifica dorințele copiilor din parohii și pentru a spori comunicarea dintre preot și copil;
- organizarea sesiunilor de formare pentru a crea strategii la nivel eparhial;
- dezvoltarea programelor de tip *A doua șansă* într-un parteneriat Școală – Biserică;
- crearea unor curricule comune pentru tabăra creștină;
- organizarea unor școli de vară pentru părinți și copii, cu programe comune;
- activități dedicate grupelor de cateheză, axate pe patru direcții: teoretică, artistică, social – filantropică și recreativă;
- programe parohiale în *Duminica părinților și a copiilor*;
- proiecte de tip: *Sărbătoarea școlii* (cu evidențierea profesorilor cu rezultate remarcabile), *Și eu vreau să învăț* (susținerea elevilor cu situație financiară precare, dar cu rezultate bune la învățătură), *Să ne cunoaștem* (parteneriate între parohiile urbane și cele rurale), *Școala familiei*;
- activități specifice anului omagial: *Pelerinajul familiei*, *Familia între Scriptură și Internet*, *Calculatorul copilăriei*, *Cartea de vizită a familiei*, *Albumul familiei*, *O zi în familie*, *Împreună pentru familia creștină*;
- organizarea Concursului național catehetic cu prilejul *Anului omagial al pastorației părinților și copiilor* și *Anul comemorativ al filantropilor ortodocși români*: *Iubirea lui Hristos în familia mea*, cu motto *Lăsati copiii să vină la Mine!*.

***

După cum am constatat din prezentările alocate fiecărei întâlniri naționale, pentru impulsionarea activităților și pentru identificarea celor mai bune soluții de implementare și de asigurare a sustenabilității Programului Național „Hristos împărtăşit copiilor”, anual (începând cu anul 2008) se organizează Congresul Național „Hristos împărtăşit copiilor”. În timp, congresul a reunit inspectori eparhiali, responsabili cu activitatea catehetică la nivel eparhial, specialiști în ştiinţele educaţiei (reprezentanți ai Ministerului Educației Naționale, inspectori de religie din cadrul inspectoratelor școlare județene, profesori universitari de la catedrele de omiletică și catehetică din țară), consilieri eparhiali la sectorul cultural sau învățământ, reprezentanți ai *Fundației World Vision România*, partenerii proiectului, dar și alte persoane implicate în dezvoltarea și implementarea acestui proiect la nivel național și internațional (James Morgenroth, coordonator regional al proiectului *Youth Bible Curriculum*; Pr. Mihai Pavel, director regional pentru

[253] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 10.797 din 29 octombrie 2019*, aprobate în ședința din 29 octombrie 2019.

Europa de Răsărit şi Orientul Apropiat, Fundația World Vision; prof. Danuț Mănăstireanu, coordonator regional Faith & Development WVI MEERO; reprezentanţi ai Organizației World Vision din Georgia, Albania, Armenia, Bosnia-Herțegovina; domnul profesor univ. dr. David Frost, decanul *Institutului de Studii Creştin-Ortodoxe* din Cambridge; reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe din Georgia, Albania, Etiopia) şi, nu în ultimul rând, ierarhi din țară.

Fiecare întâlnire a fost un moment de sărbătoare și de coliturghisire la altarul formării caracterului religios - moral, un prilej de cunoştere reciprocă, de împărtășire din experiența celor prezenți, de colaborare și conlucrare frățească, de cordialitate, de bilanţ, dar şi de dezbatere pe tema eficienţei proiectului, a identificării de soluţii pentru o serie de probleme cu care preoţii s-au confruntat, evidențierea modelelor de bună practică, creșterea calității orei de cateheză, precum şi un plan concret de acţiune pentru asigurarea sustenabilităţii acestui proiect.

> „La nivelul Patriarhiei Române, dinamizarea activităților de tineret reprezintă o prioritate, cu următoarele obiective: oferirea unui cadru propice dezvoltării personale a tinerilor, ca membri ai Bisericii, în care aceștia să învețe să comunice, să interacționeze și să se dezvolte armonios; oferirea unei alternative la metodele de petrecere a timpului liber, promovate de societatea contemporană; promovarea responsabilității sociale în rândul tinerilor; implicarea tinerilor în coordonarea activităților de voluntariat în eparhiile din care provin; formarea unor echipe de tineri care să dezvolte programe de tineret sub îndrumarea centrelor eparhiale; familiarizarea tinerilor cu specificul fiecărei zone a României“[254].

Cu fiecare an de aplicare a proiectului catehetic, familia „Hristos împărtăşit copiilor” a crescut și s-a dezvoltat prin implicarea plină de responsabilitate și de jertfă a tuturor membrilor ei, dăruire pusă în lucrarea de dezvoltarea a potențialului creativ personal şi de creştere duhovnicească a copiilor, apropierea lor de Cuvântul lui Dumnezeu şi de Biserică, prin modelarea sufletelor, în lumina Evangheliei iubirii lui Hristos.

Cu toate neajunsurile și greutățile înregistrate, programul a devenit o adevărată platformă catehetică a Bisericii Ortodoxe Române, plecând de la infrastructura existentă a Bisericii, cu birouri de catehizare a tinerilor la nivelul fiecărei eparhii, cu desemnarea persoanelor responsabile cu dezvoltarea activităților catehetice la nivel de protopopiat, cu rețeaua de centre catehetice pentru tineret și, desigur, prin multitudinea de activități desfăşurate cu copiii, atât de necesare dezvoltării și formării personale.

---

254 Daniel Ciobotea, „Educația religioasă – formarea tinerilor pentru viață”, Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia Congresului Internațional de Teologie *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale* (București, Palatul Patriarhiei, 3-7 septembrie 2016), *Basilica*, 4 septembrie 2016, http://basilica.ro/educatia-religioasa-formarea-tinerilor-pentru-viata/; data accesării: 17 aprilie 2018.

3.5.2. Concursul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor"

Începând cu anul 2010, Sectorul Teologic-educaţional al Patriarhiei Române a iniţiat, coordonat şi derulat, prin programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor", concursul naţional, numit sugestiv: „Hristos împărtăşit copiilor". Am constatat că, în fiecare an, concursul urma să aibe o temă distinctă, ancorată în cadrul manifestărilor promovate de anii omagiali. Iniţiativa Sectorul Teologic-educaţional al Patriarhiei Române s-a concretizat prin organizarea, până în prezent, a nouă concursuri naţionale, fiecare dintre ele adresându-se tuturor copiilor din grupele de cateheză, participanţi la activitățile proiectului „Hristos împărtăşit copiilor", şi s-au desfăşurat în mai multe etape: la nivel de parohie, protopopiat, eparhie şi Patriarhie. Câştigătorii locului I la nivel de eparhie, împreună cu îndrumătorii, au participat, în zilele de 20-21 mai, la evenimentele organizate cu ocazia hramului catedralei patriarhale, fiind premiaţi de către Părintele Patriarh Daniel.

3.5.2.1. „Crezul meu!". A fost primul concurs care s-a derulat prin proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor", fiind lansat la începutul anului 2010. În concordanţă cu anul omagial al Crezului Ortodox şi al Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, acesta avea să fie intitulat *Concursului naţional de retorică creştină „Crezul meu!"*[255].

Concursul, deşi a fost gândit și prezentat ca o competiție de retorică sau de oratorie creştină, a fost, în fond, un prilej de mărturisire a credinţei. Copiii şi tinerii cu vârste între 11 şi 14 ani, care s-au înscris, au avut de alcătuit un eseu, de maximum o pagină, care să reflecte felul în care văd ei mărturisirea de credinţă pe care şi-au însuşit-o la botez, prin naşi, şi pe care o rostesc la fiecare Sfântă Liturghie[256]. Eseurile au fost rostite sau citite la finalul fiecărei etape într-un cadru festiv. Criteriile de evaluare au vizat în special conţinutul (limbaj teologic, conexiune cu mărturisirea de credinţă/Crezul, elemente de doctrină), dar şi claritatea, imaginaţia, originalitatea, cursivitatea şi expresivitatea în rostire. Nu s-a urmărit strict cunoaşterea Crezului, ci mai mult felul în care îşi proiectează copilul mărturisirea de credinţă în conştiinţa lui. De asemenea, s-a avut în vedere nu numai elaborarea eseului, ci de rostirea lui, deoarece era un concurs de mărturisire. Câştigătorii concursului s-au evidenţiat prin creativitate, originalitate şi inspiraţie. Evaluatorii nu au urmărit doar calitatea eseului, ci şi modul în care copilul şi-a exprimat credinţa. Nu a fost vorba de un concurs, în sensul restrâns al unei competiţii, deoarece la această manifestare toţi copiii au avut, mai presus de toate, un câştig duhovnicesc.

Modul în care au reacţionat copiii la îndemnul de a-şi oglindi credinţa, într-o lucrare scurtă, dovedeşte că există o nevoie uriaşă de a stârni actul creator în inima copiilor şi de a-i face părtaşi la mărturisirea comună a Bisericii. Câteva mărturii[257] vin să susțină argumentarea noastră:

[255] Conform adresei Sectorului Teologic-Educațional al Patriarhiei Române nr. 751/09.02.2010.
[256] Condițiile de participare, etapele de desfășurare a concursului și criteriile de evaluare sunt detaliate în conceptul concursului.
[257] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului", în Vasile Gordon, Sorin Lungoci (ed.), *Predicatori şi catehеţi români, mărturisitori în timpul*

„Crezul, dovada vie a credinţei mele

Credinţa e acea flacără ce aprinde în tăcere candela iubirii, flacăra ce ne luminează inimile şi grădinile, ce ne umple de trandafiri grădina nemuritoare a sufletului. Credinţa este atât un dar al Domnului cât şi un răspuns al omului.
Se spune că credinţa nu poate fi rostită. Credinţa însă e vorbă şi acea vorbă e rugăciunea. Rugăciunile, ca stelele, ne luminează pământul în timpul întunericului. Dintre miliardele de stele, una străluceşte mai puternic ca toate. Aceasta este Crezul, simbolul credinţei noastre ... .
Crezul a fost formulat la primele două sinoade ecumenice. Astfel, el uneşte sufletele creştinilor de 14 secole şi le va uni până când lumina şi dragostea pe pământ se va stinge.
Crezul e proclamarea credinţei, iar rostindu-l ne arătăm mulţumirea faţă de dragostea pe care Dumnezeu ne-a dovedit-o lucrând la mântuirea noastră.
Astfel, cu mintea senină şi sufletul vesel îi aducem mulţumiri Domnului pentru nemăsurata Sa bunătate.
Prin urmare, Crezul, dovada vie a credinţei, va lumina asemenea unei făclii sufletele noastre întunecate atâta timp cât dragostea va dăinui sub ceruri”.

(Bianca Antal, clasa a VIII-a,
Şcoala cu clasele I-VIII Giroc, județul Timiş)

„Crezul meu!
În cerul meu de pe pământ, deşi sunt mic şi nu le înţeleg pe toate, mărturisesc credinţa pe care am primit-o ca dar de înnoire în întreita afundare din apa Botezului. Când intru în Biserică, în fiecare duminică, mă simt parcă purtat pe braţe de îngerii credinţei,, şi simt pecetea ce iarăşi se revarsă ţinându-mi aprinsă candela vieţii. Simt şi cred şi mărturisesc: pe Dumnezeu în Sfânta Treime, Biserica şi învăţătura ei”.

(Andrei Jivănescu, clasa a V-a,
Parohia Şoimoş, protopopiatul Lipova, Arhiepiscopia Aradului)

„Prin Crez eu trăiesc, prin Crez mă exprim şi alţii mă înţeleg, prin Crez vorbim aceeaşi limbă şi suntem aceiaşi oameni, prin Crez şi prin Dumnezeu, noi, creştinii, suntem fraţi, prin Crez înţelegem dragostea faţă de Dumnezeu ...”

(Liviu Muraru, clasa a VI-a, Târgu Neamţ)

„Crezul meu este credinţa moşilor şi strămoşilor noştri, credinţa neamului meu românesc, care încă de la naşterea sa, acum două mii de ani a devenit creştin.... Şi această credinţă, crez al meu, am primit-o odată cu Sf. Taină a botezului, prin mărturia naşilor mei, mi-a crescut în suflet în anii copilăriei, prin prezenţa la orele de religie şi participarea la sfintele slujbe ale Bisericii ...”

(Cristian Marian Bobârcă, clasa a VII-a, Iaşi)

regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate. Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică şi Omiletică din România (29-31 octombrie 2017), Ed. Pro Universitaria, Ed. Universitaria, Bucureşti, Craiova, 2017, pp. 242-245.

Conform rapoartelor eparhiale prezentate la cel de al III-lea Congres naţional „Hristos împărtăşit copiilor" (2010), la această primă ediție a concursului au participat un număr de 4032 parohii din toate eparhiile ţării şi un număr total de 73.016 copii. De asemenea, au fost implicaţi şi profesorii de religie din aproape 3000 de şcoli, iar numărul premiilor acordate la fiecare nivel al concursului au fost substanţiale[258].

Prin desfăşurarea concursului la nivel de parohie, mulţi copii au fost motivați să intre în grupele de cateheză, să se apropie de Hristos, să-şi schimbe perspectiva asupra vieţii personale şi asupra educaţiei. Impactul concursului și numărul mare de participanți aveau să devină motive suficiente pentru organizarea următoarelor ediții.

3.5.2.2. „Copilul în familie – Botezul meu"[259]. Concursul naţional de creaţie creştină *„Copilul în familie – Botezul meu"*, organizat în anul 2011, în acord cu omagierea *Sfântului Botez şi al Sfintei Cununii în Patriarhia Română*, s-a desfăşurat în cele 29 eparhii din ţară şi s-a adresat tuturor copiilor, cu vârsta de 11-16 ani, care participă la programul catehetic *Hristos împărtăşit copiilor* şi la proiectul *Alege Şcoala!.*

Competiţia de anul acesta s-a extins la două secţiuni: una literară şi una artistică.

La secţiunea literară s-a avut în vedere alcătuirea unui eseu de maximum o pagină, o poezie sau altă lucrare literară cu tema *Copilul în familie*, având ca subiect principal *Botezul meu* (pornind de la modul în care se reflectă în viaţa copilului evenimentul major al Botezului propriu), lucrare care urma să fie rostită/citită şi evaluată[260] într-un cadru festiv.

Pentru secţiunea artistică era necesară alcătuirea unei lucrări artistice (desen sau pictură), reprezentând tema *Copilul în familie* şi având ca subiect principal *Botezul meu*, ce va purta amprenta originalităţii autorului. Putea fi reprezentată scena Botezului Domnului sau alte creaţii legate de botez. Lucrările aveau să fie prezentate și evaluate[261] în cadrul unei expoziţii festive, odată cu evaluarea secţiunii literare.

Evidenţierea şi premierea celor 58 de câştigători la etapa finală a concursului „Copilul în familie" s-a desfăşurat în zilele de 20-21 mai 2011, când a avut loc vernisajul expoziţiei cu cele mai bune lucrări artistice create de copii, alese de fiecare eparhie în parte. Expoziţia a cuprins desene, picturi şi icoane prin întermediul cărora copiii au exprimat, prin limbajul artistic, tema „Botezul meu", respectiv modul cum această taină se reflectă în viaţa lor. Un alt moment s-a desfăşurat în Aula Magna „Teoctist Patriarhul", unde cei prezenţi au vizionat

[258] *Ibidem*, p. 245.
[259] Această ediție a concursului a fost organizată cu aprobarea Sfântului Sinod nr. 9018/2010.
[260] Evaluarea a ținut cont de mai multe criterii, cum ar fi conţinutul (limbaj teologic, conexiune cu Învăţătura de credinţă, elemente de doctrină), claritatea, imaginaţia şi originalitatea, cursivitatea şi expresivitatea în rostire.
[261] Criteriile de evaluare au fost: calitatea tehnică a execuţiei desenului, conţinutul teologic, armonia cromatică, complexitatea compoziţiei realizate şi gradul de creativitate.

filmul realizat de Trinitas TV, care a evidențiat, în retrospectivă, momentele concursului „Copilul în familie” din eparhiile ţării. La hramul Catedralei patriarhale, cei 58 de tineri câştigători au participat la Sfânta Liturghie, săvârşită de Preafericitul Patriarh Daniel, şi au rostit Crezul. După Sfânta Liturghie, Preafericitul Daniel i-a premiat pe copii, pe preoţii şi profesorii îndrumători[262].

La această ediție a concursului, au participat un număr de peste 50.000 de copii din toată ţara[263]. Astfel, copiii au avut posibilitatea să-şi exprime credinţa în prezența și lucrarea lui Hristos în familiile lor şi să arate darurile pe care le-au primit de la Dumnezeu. Ilustrativ, redăm două creații literare, un eseu și o poezie, alcătuite și prezentate în cadrul concursului:

> Copilul în familie
> „Viața este asemeni unui tren. Gara de unde pornim este Botezul, prin care intrăm în marea familie a lui Dumnezeu – oamenii din tren. După ce ne-am urcat în tren, trebuie să predăm biletele, acest fapt semnificând Mirungerea. Apoi, după ce ne-am așezat într-un loc, controlorii, ca niște părinți, vin să se ocupe de confortul, starea de bine și siguranța noastră până la sfârșitul călătoriei.
> Când trenul oprește în diferite stații, putem vizita locuri noi, ca și într-o excursie sau în prima zi de școală. În fiecare stație, controlorii ne prezintă împrejurimile, explicându-ne lucruri neînțelese, fiind modele de viață. În «cabina» noastră, în fiecare zi sosesc persoane noi, cu care legăm prietenii noi, cunoaștem persoane care ne vor învăță lucruri noi sau vor face o simplă călătorie, nedorind contactul cu nicio persoană. Va trebui să luăm decizii proprii, să hotărâm la ce stații coborâm sau la ce stații rămânem în primitoarea noastră cabină. Pe parcursul «drumului» ne rugăm lui Dumnezeu să ne lumineze mintea și să ne ajute să avem o «călătorie» cât mai liniștită și sigură. În cabină, la un moment dat, va veni o persoană care va rămâne lângă noi, cu care ne vom uni prin Sf. Taină a Cununiei. Această persoană ne va respecta, înțelege și ajuta la nevoie. În locul liber din cabină vor apărea copiii, care o vor umple ca o casă. La rândul nostru vom deveni controlori. Într-o zi, într-o stație diferită pentru fiecare, vom ajunge la capătul călătoriei, iar Dumnezeu ne va aștepta zâmbitor, luându-ne cu El în rai. Copiii noștri își vor continua călătoria sub paza noastră și a Domnului, fiind ocrotiți pe tot parcursul vieții lor”[264].
>
> (Iulia Șanta, clasa a VI-a,
> parohia „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” Târgu Lăpuș)

---

[262] Pentru promovarea dreptei credinţe, toţi participanţii au primit Diploma de onoare „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, insigna crucea patriarhală, 85 de ani de patriarhat, împreună cu un set de materiale educative creştine legate de tematica concursului. Era un semn de confirmare şi evidenţiere a tuturor copiilor pentru rezultatul pe care l-au obţinut în eparhia lor.

[263] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, în Vasile Gordon, Sorin Lungoci (ed.), *Predicatori şi cateheţi români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate. Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică şi Omiletică din România (29-31 octombrie 2017)*, Ed. Pro Universitaria, Ed. Universitaria, Bucureşti, Craiova, 2017, p. 247.

[264] Iulia Șanta, „Copilul în familie”, *Tinerii în Biserică*, supliment al revistei Graiul Bisericii Noastre al Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului şi Sătmarului, anul I, nr. 1, 2011, p. 25.

„Familia mea”

La început când toate au fost
Nimic sau chiar şi mai puţin
Când trecea timpul fără rost
Şi nu era miere nici venin
Când numai Dumnezeu avea în mintea Lui
Creaţia fără de prihană şi curată
Nu era nici răsărit şi nici apusul soarelui
Peste tot era doar apă-ntunecată.

Făcându-se frumoase toate şi fiind bune
Plăcându-i Celui ce stătea deasupra lor
Ca o încununare şi minune a adus pe lume
Pe preacuratu-i om, plăcutu-i slujitor
Adam şi Eva fost-au primul om
Fiind îndemn plăcut Lui Dumnezeu
Dar osânditu-s-au de un pom
Şi-n fire având căderea
Cădem şi noi mereu.

Familia e răspunsul la întrebarea noastră
De ce făcut-a Dumnezeu pe om?
Oare să pice din slavă şi să se prăpădească?
Sau să se împiedice de un pom.

În unitate şi iubire trăieşte Dumnezeu
Fiind un Vulcan de-o iubire ca de lavă
Doar prin familie urcăm spre El mereu
Iubind ne înălţăm de pe pământ în slavă.

(Gabriela Loredana Moisescu, clasa a IX-a,
Liceul Teoretic Traian Vuia – Făget,
județul Timiș, parohia Temereşti)

3.5.2.3. „Copilul învaţă iubirea lui Hristos”. Concursul naţional de miniproiecte de educaţie social-filantropică „Copilul învaţă iubirea lui Hristos”, organizat în anul 2012, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[265], avea să fie diferit de celelalte două concursuri. Sub amprenta *Anului omagial al Sfântului Maslu şi al îngrijirii bolnavilor*, scopul concursului era de a cultiva dragostea faţă de semeni şi de a-i educa pe copii în sensul ajutorării semenilor aflaţi în suferinţă: bătrâni bolnavi, singuri, copii abandonaţi sau în situaţii speciale, familii sărace etc.

[265] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 8712/28 noiembrie 2011*, adoptate în şedinţa Sa din 25 octombrie 2011.

Toţi copiii participanţi au fost impulsionaţi să-şi dezvolte capacitatea de a-i ajuta pe semeni şi de a face parte din lucrarea misionară a Bisericii de a educa sentimentul de îngrijire a bolnavilor şi de a preţui Taina Sfântului Maslu.

Fiecare grupă de cateheză de la nivelul parohiilor a fost implicată să organizeze efectiv, începând cu faza de concepere, de scriere, de găsire şi implicare de resurse umane și materiale, până la activitatea propriu-zisă, de ajutorarea celor bolnavilor, a bătrânilor singuri, a copiilor aflaţi în dificultate. Structura miniproiectului cuprinde următoarele componente: titlul; echipa de implementare; locul de desfășurare; perioada de implementare; beneficiarii miniproiectului; bugetul acestuia (resurse umane, materiale și financiare; finanțarea va fi asigurată de grupa de copii prin mijloace creative, care să implice comunitatea parohială și autoritățile locale. Se apreciază modul în care echipa de implementare a miniproiectului a sensibilizat opinia publică față de persoanele aflate în suferință), descrierea miniproiectului (obiective, activități, rezultate așteptate), impactul miniproiectului (va include mărturii ale beneficiarilor, ale copiilor implicați în activități, ale coordonatorilor etc.)[266].

Toate miniproiectele înscrise în concurs, urmau să fie evaluate pe baza îndrumărilor cuprinse în conceptul de organizare și desfășurare. Astfel, evaluatorii au ținut cont de următoarele criterii: conceperea miniproiectului (creativitate, complexitate, prezentare); stângerea de fonduri (creativitate, diversitatea factorilor implicați); aplicarea miniproiectului (atingerea obiectivelor, promovarea acestuia, mărturii ale beneficiarilor, eficiență și continuitate).

Deși era primul concurs de tip miniproiect social-filantropic, ediția curentă a mobilizat un număr apreciabil de parohii - 1.173; 1028 de proiecte pentru 10.096 beneficiari. La acest concurs au participat 12.127 de copii din grupele de cateheză ale programului „Hristos împărtăşit copiilor”.

Rezultatele competiției[267], centralizate într-o formă detaliată, se prezintă astfel:

Eparhia	Nr. parohii implicate	Nr. proiecte	Nr. copii participanţi	Nr. beneficiari	Valoare proiecte
1. Arhiepiscopia Bucureştilor	120	120	800	1000	100.000,00 lei
2. Arhiepiscopia Tomisului	18	18	159	38	5.700,00 lei
3. Arhiepiscopia Târgoviștei	48	48	454	560	17.100,00 lei
4. Arhiepiscopia Argeșului şi Muscelului	66	66	984	109	33.318,00 lei
5. Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei	36	15	100	150	45.000,00 lei

[266] Conform conceptului concursului naţional de miniproiecte de educaţie social-filantropică „Copilul învaţă iubirea lui Hristos”.
[267] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, pp. 249-250.

6. Arhiepiscopia Dunării de Jos	105	105	1575	1000	70.000,00 lei
7. Episcopia Sloboziei şi Călărașilor	52	52	682	460	41.943,00 lei
8. Episcopia Alexandriei si Teleormanului	19	19	120	100	35.110,00 lei
9. Episcopia Giurgiului	28	28	161	30	1.200,00 lei
10. Episcopia Tulcii	15	15	215	22	10.000,00 lei
11. Arhiepiscopia Iașilor	28	28	427	394	21.800,00 lei
12. Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor	51	51	625	720	14.250,00 lei
13. Arhiepiscopia Romanului	20	20	120	120	4.000,00 lei
14. Episcopia Hușilor	27	27	189	135	3.750,00 lei
15. Arhiepiscopia Sibiului	63	63	700	1020	62.500,00 lei
16. Episcopia Covasnei şi Harghitei	11	10	205	185	5.740,00 lei
17. Arhiepiscopia Vadului, Feleacului si Clujului	140	90	1000	800	10.000,00 lei
18. Arhiepiscopia Alba Iuliei	45	45	650	150	14.000,00 lei
19. Episcopia Oradiei	30	30	602	597	30.450,00 lei
20. Episcopia Maramureşului şi Sătmarului	50	50	700	520	58.000,00 lei
21. Episcopia Sălajului	19	19	400	470	29.290,00 lei
22. Arhiepiscopia Craiovei	20	15	230	60	20.300,00 lei
23. Arhiepiscopia Râmnicului	15	15	143	27	10.000,00 lei
24. Episcopia Severinului şi Strehaiei	11	11	115	62	6.200,00 lei
25. Episcopia Slatinei	12	12	145	205	4.300,00 lei
26. Arhiepiscopia Timișoarei	30	30	362	385	9.295,00 lei
27. Arhiepiscopia Aradului	68	71	800	2000	35.000,00 lei
28. Episcopia Caransebeșului	25	25	250	775	37.500,00 lei
29. Episcopia Devei și Hunedoarei	1	1	14	2	107,00 lei
TOTAL	**1.173**	**1.028**	**12.127**	**10.096**	**769.603,00 lei**

Această statistică ne confirmă potențialul creativ şi disponibilitatea copiilor și a tinerilor de a se implica activ în efortul comun de întrajutorare a semenilor.

3.5.2.4. „Bucuria de a fi creştin". Concursul spectacol „Bucuria de a fi creştin" a fost organizat în anul 2013, cu prilejul *Anului omagial al Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena*, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[268], de către Sectorul teologic-educaţional al Patriarhiei Române.

Concursul s-a adresat copiilor, cu vârste cuprinse între 9 şi 15 ani, preoţilor şi profesorilor de religie implicaţi în proiectele catehetice *Hristos împărtăşit copiilor* şi *Alege Şcoala!*. Competiţia s-a desfăşurat pe trei secţiuni: a) interpretarea unui cântec religios (preferabil din perioada Triodului ori din perioada pascală) sau a unui cântec popular; b) recitarea unei poezii religioase sau populare cu caracter patriotic/religios; c) interpretarea unui text literar în proză (popular sau cu caracter religios).

Prin această ediţie, s-a urmărit cultivarea dragostei faţă de ţară şi de Biserica Ortodoxă Română şi educarea copiilor în sensul respectării valorilor tradiţionale şi a afirmării propriei identităţi religioase, culturale şi naţionale, în contextul unei lumi seculare şi secularizante şi a diluării semnificative a identităţilor de orice fel, într-un proces de globalizare alert şi derutant[269].

În perioada 20 – 21 mai 2013, cu prilejul hramului Catedralei Patriarhale, s-a organizat premierea câştigătorilor de la nivelul eparhiilor. Nu mai puțin de 87 de elevi și 29 de îndrumători au luat parte la eveniment. Numărul participanților din întreaga țară, la toate etapele concursului, a depășit cifra de 60.000.

Concursul spectacol „Bucuria de a fi creștin", prin intermediul celor trei secțiuni, a devenit o mărturie publică a copiilor şi a educatorilor creștini, prin care s-a transmis bucuria vieţii în Hristos şi însemnătatea tradiţiei, a portului popular şi a apartenenţei la Biserica lui Hristos, a cărei istorie se contopeşte, în ţara noastră, cu cea naţională.

Rezultatele constatate în timpul desfășurării concursului sunt centrate pe bucuria de a transmite o mărturie despre tradiţiile noastre populare şi despre credinţa strămoşească pe care o împărtăşim.

3.5.2.5. „Sfânta Euharistie - lumina vieţii creştine". Concursul naţional de proiecte duhovniceşti „Sfânta Euharistie – lumina vieţii creştine" s-a desfăşurat în perioada 1 februarie – 21 mai 2014, cu aprobarea Sfântului Sinod[270], prin Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-Educaţional al Patriarhiei. Și ediția de anul acesta a concursului național se înscrie în cadrul extins al manifestărilor culturale programate cu prilejul „Anului omagial euharistic (al

---

[268] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9094/22 octombrie 2012*, adoptate în şedinţa Sa din 28 septembrie 2012.

[269] Conform conceptului concursului „Bucuria de a fi creștin".

[270] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 8913/15noiembrie 2013*, adoptate în şedinţa Sa din 29 octombrie 2013.

Sfintei Spovedanii şi al Sfintei Împărtăşanii)” şi al „Anului comemorativ al Sfinţilor Martiri Brâncoveni”, având în vedere implementarea de proiecte duhovniceşti pentru o educație cu valențe misionar - filantropice.

Scopul concursului este de a cultiva dragostea față de Biserică şi față de Liturghie, de a-i educa pe copii în sensul respectării valorilor tradiţionale şi a afirmării propriei identităţi religioase în contextul unei lumi seculare şi secularizante şi a diluării semnificative a identităţilor de orice fel într-un proces de globalizare alert şi derutant. Sensul Sfintei Euharistii, pregătirea prin spovedanie şi fapte bune, precum şi implicaţiile extinse în comunitate şi în viaţa personală sunt, de asemenea, obiective ale acestui concurs[271].

Concursul s-a adresat copiilor (7-17 ani), preoţilor şi profesorilor de religie implicaţi în programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” şi urmăreşte să educe copiii cu privire la participarea la Sfânta Liturghie şi la lucrarea filantropică a Bisericii, cu scopul de a înțelege tradiţiile culinare de post (să creeze reţete de post), de a învăța cum să ne spovedim, de ce să se împărtăşească etc.

Echipele formate din preoți, profesori de religie (sau alte cadre didactice implicate în actul educațional) și copii din grupa de cateheză au conceput și implementat proiecte duhovniceşti de educație misionar-filantropică[272].

Fiecare dintre proiectele înscrise în concurs au fost evaluate la nivel de protopopiat și de eparhie, ținându-se cont de mai multe criterii: conceperea proiectului (creativitate, complexitate, prezentare); colectare de fonduri (creativitate, diversitatea factorilor); aplicarea proiectului (atingerea obiectivelor, promovare, mărturii ale beneficiarilor, eficiență și continuitate); forma proiectului. Echipa clasată pe locul I din fiecare eparhie a fost premiată la sărbătoarea Sfinţilor Împăraţi Constantin şi Elena de către Preafericitul Patriarh Daniel. Cele 29 de proiecte câștigătoare provin din următoarele parohii[273]: *Mitropolia Munteniei şi Dobrogei* (Arhiepiscopia Bucureştilor - Şcoala Avram Iancu din Bucureşti; Arhiepiscopia Tomisului - Parohia Hîrşova I; Arhiepiscopia Târgoviştei - Parohia Înălţarea Domnului - Catedrala Eroilor, Târgovişte; Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului - Parohia Valea Danului; Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei - Parohia Măteşti; Arhiepiscopia Dunării de Jos - Parohia Naşterea Maicii Domnului din Brăila; Episcopia Sloboziei şi Călăraşilor - Parohia Gurbăneşti, jud. Călăraşi; Episcopia

[271] Conform conceptului concursului „Sfânta Euharistie – lumina vieţii creştine”.

[272] Structura proiectului cuprinde următoarele componente: titlul; echipa de implementare; locul de desfășurare; perioada de implementare; beneficiarii proiectului; bugetul proiectului (resurse umane, materiale și financiare; finanțarea va fi asigurată de grupa de copii prin mijloace creative, care să implice comunitatea parohială și autoritățile locale. Se apreciază modul în care echipa de implementare a proiectului a sensibilizat opinia publică față de persoanele aflate în suferință sau față de necesitatea participării la Sfânta Liturghie), descrierea proiectului (obiective, activități, rezultate așteptate), impactul proiectului (va include mărturii ale beneficiarilor, ale copiilor implicați în activități, ale coordonatorilor etc.).

[273] „Premierea câștigătorilor concursului național Sfânta Euharistie – lumina vieţii creştine”, *Basilica*, 21 mai 2014, http://basilica.ro/premierea-castigatorilor-concursului-national-sfanta-euharistie-lumina-vietii-crestine/; data accesării: 23 aprilie 2018.

Alexandriei şi Teleormanului - Protoieria Roşiorii de Vede; Episcopia Giurgiului - Parohia Podul Doamnei; Episcopia Tulcii - Parohia Sf. Gheorghe – Tulcea), *Mitropolia Moldovei şi Bucovinei* (Arhiepiscopia Iaşilor - Parohia Doroşcani; Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor – Parohia Marginea; Arhiepiscopia Romanului şi Bacăului - Parohia Valea Şoşii; Episcopia Huşilor - Parohia Banca-Sat), *Mitropolia Ardealului* (Arhiepiscopia Sibiului - Parohia Sf. Ap. Petru şi Pavel – Mediaş; Arhiepiscopia Alba-Iuliei - Parohia Bistra Mureşului; Episcopia Oradiei - Parohia Brăteşti; Episcopia Covasnei şi Harghitei - Parohia Sărămaş; Episcopia Devei şi Hunedoarei - Parohia Aurel Vlaicu), *Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Sălajului* (Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului - Parohia Telcişor; Episcopia Maramureşului şi Sătmarului – Parohia Nasterea Maicii Domnului - Negreşti Oaş 3; Episcopia Sălajului – Parohia Sfânta Vinere din Zalău), *Mitropolia Olteniei* (Arhiepiscopia Craiovei –Paraclisul mitropolitan Sf. Gheorghe Vechi – Craiova; Arhiepiscopia Râmnicului - Parohia Sf. Ioan Botezatorul - Râmnicu Vâlcea; Episcopia Severinului şi Strehaiei - Parohia Schinteieşti; Episcopia Slatinei şi Romanaţilor - Parohia Sf. Nicolae - Celeiu, Corabia) și *Mitropolia Banatului* (Arhiepiscopia Timisoarei – Parohia Sânandrei; Arhiepiscopia Aradului – Parohia Şepreuş; Episcopia Caransebeşului - Parohia Naşterea Maicii Domnului - Bocşa Vasiova).

Și această ediție a înregistrat un număr semnificativ de proiecte și de copii implicați în activități de ajutorare a semenilor aflați în suferință și de sensibilizarea opiniei publice față de aceste persoane, contribuind la întărirea dragostei faţă de Biserică şi faţă de Liturghie, în sensul respectării valorilor tradiţionale şi a afirmării propriei identităţi religioase, o modalitate de a fi activ în lucrarea social-filantropică de la nivelul parohiei. În acest sens, observăm cât de sugestive sunt titlurile date acestor proiecte duhovnicești[274].

De asemenea, activitățile proiectelor i-au adus pe copii mai aproape de Tainele Bisericii, familiarizându-i, în special, cu Sfânta Liturghie şi cu Taina Spovedaniei, ajutându-i să înţeleagă rostul postului, rânduielile bisericeşti și modul cum lucrează în viaţa lor Spovedania şi Sfânta Euharistie.

Ideile cuprinse în proiectele desfășurate arată sensibilitate, creativitatea și dorința deschisă a copiilor de implicare activă. Exemplificăm prin două cazuri:

[274] *Lăsaţi copiii să vină la Mine!; Hristos - Hrana cea cerească; Masa bucuriei*; *Cu noi este Dumnezeu; Dăruind viaţă; Împărtăşirea cu Hristos prin fraţii aflaţi în suferinţă; Hristos în casele bătrânilor prin copii*; *Să-i ajutăm, iubindu-i!; Domnul Hristos - Pâinea cea vie care S-a pogorât din cer; Mai aproape de cei nevoiaşi; Sfânta Euharistie - Izvor al milosteniei trupeşti şi sufleteşti; Copiii - punte de legătură între Biserică şi şcoală; Din suflet de copil pentru un suflet de bătrân; Câmpul Pâinii - cale către hrana trupească şi sufletească; Pristolnicul; Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul!; Liturghia-hrană sufletului şi a trupului; Sfânta Împărtăşanie, scară către cer; Liturghie după Liturghie la Biserică şi la Şcoală; Liturghia Neîncetată*; *Comunicare, cuminecare, comuniune*; *Copilul împărtăşit cu Hristos!; Creştem în lumina sfântă a învierii Domnului*; *Fără Mine nu puteţi face nimic In. 15.5; Cântec pentru îngeri.*

a) Proiectul „Icoana milosteniei”, implementat de parohia Lieşti[275], din eparhia Dunării de Jos, la care au participat un grup de 80 de copii, cu următoarele obiective şi beneficiari:

Să-i învăţăm pe copii ce este spovedania, Sfânta Împărtăşanie şi cum trebuie să ne spovedim; Să-i apropiem pe copii de cei bolnavi şi de cei în vârstă, de bătrâni şi de bătrâne, prin acţiunile miniproiectului; Să-i ajutăm pe copiii cu dizabilităţi prin apropierea şi comunicarea cu aceştia, vizite la Centrul de zi (la 1 martie, la 9 martie, la Paşti); Participarea copiilor cu dizabilităţi la manifestările cultural artistice şi religioase. Realizarea unor icoane pictate de copii pentru a fi dăruite celor bătrâni şi bolnavi sau celor singuri; Procurarea măcinicilor, ouălor şi cozonacilor prin implicarea sponsorilor generoşi, pentru a fi dăruite bătrânilor, săracilor, copiilor singuri, copiilor bolnavi. Realizarea unei reţete de post potrivit tradiţiei şi a obiceiurilor locale, la care se adaugă şi încondeierea ouălor roşii, datini specifice satului Lieşti. Participarea copiilor la slujbele din Sfânta Biserică, în perioada Postului Mare, în perioada Pascală, dar şi pe tot parcursul anului[276].

Bătrânii din parohie ce sunt bolnavi şi singuri (40 persoane); Copii cu dizabilităţi de la Centrul de zi „Mihaela”, din localitate (14 persoane); Copiii rămaşi acasă în grija bunicilor şi ai căror părinţi sunt la muncă în străinătate (40 copii); Copiii orfani de ambii părinţi sau de un singur părinte (10 copii); Bătrânii aflaţi în Spitalul de la Iveşti (8 persoane).

b) Proiectul „Cu noi este Dumnezeu”, al parohiei Sânandrei, jud.Timiş.

Coordonatori*:* Preot Tănase Ilie-Eduard şi Profesor Nicolicin Sorina.

Membrii Grupului Catehetic: *Ucenicii Sf. Ap. Andrei*: 19 membri.

Colaboratori: Preot Jurca Ioan, Prof. Iovanel Elena Adriana, Inst. Paloș Cristina.

Prin proiect, au fost vizate următoarele obiective: apropierea de Hristos şi de Biserică prin Sfânta Taină a Spovedaniei și Sfânta Taină a Împărtășaniei; dezvoltarea creativității elevilor, a abilităților practice și de viață, precum și a lucrului în echipă, prin participarea la atelierele de lucru propuse de organizatori; dezvoltarea capacităţii de introspecţie, prin meditații la Patimile Domnului; înțelegerea personală asupra necesității, scopului și trăirii postului și a rugăciunii; conştientizarea unicităţii folclorului regional și național și a rolului acestuia în contextul valorilor național-europene; relaționarea pozitivă și constructivă, în spirit creștin, dintre cadre didactice, preoți, elevi, părinți, autorități; dezvoltarea spiritului civic și a unei atitudini empatice, sensibile la situația actuală a oamenilor în vârstă, singuri și bolnavi, precum și a copiilor nevoiași.

În ceea ce priveşte activităţile proiectului, dorim să evidenţiem următoarele:

- proiectul a debutat cu două lecţii de cateheză, cu titlul „Sânta Taină a Spovedaniei”;

---

[275] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, p. 253.

[276] „Miniproiect de educaţie duhovnicească şi misionar-filantropică la Parohia «Cuvioasa Parascheva»” din localitatea Lieşti: «Icoana milosteniei»”, *Călăuză ortodoxă*, 4 aprilie 2014, http://www.calauza.edj.ro/?p=7101; data accesării: 1 iunie 2018.

- alături de membrii clubului Impact „Simpacticii", s-au desfăşurat activităţi în cadrul atelierului de confecţionare a felicitărilor şi ornamentelor florale de 8 Martie, apogeul fiind serbarea de Ziua Mamei;

- a urmat lecţia de cateheză cu titlul „Sfânta Taină a Euharistiei", iar dorinţa organizatorilor a fost şi conştientizarea credincioşilor din parohie asupra necesităţii şi importanţei acestei Taine, prin împărţirea de pliante din casă-n casă;

- nelipsit, dintre aceste activităţi, a fost exemplul personal al copiilor din grupul catehetic, prin prezenţa la: Sfânta Liturghie, seri duhovniceşti, Acatiste, Sf. Taină a Maslului, Sf. Taină a Spovedaniei şi Sf. Taină a Împărtăşaniei;

- au urmat activităţi de înfumuseţare a spaţiului aferent Sfintei Biserici şi ateliere de pictură de icoane, confecţionare de ornamente şi felicitări de Paşti şi pregătirea unor preparate de post, împreună cu părinţii;

- aceste obiecte şi produse culinare realizate de copiii grupului catehetic au fost expuse spre licitaţie cu vânzare în cadrul acţiunii *Din suflet pentru suflet*, tot aici desfăşurându-se şi sceneta „Ultima şezătoare ortodoxă din Postul Mare";

- o altă acţiune, ca rezultat al celorlalte, a fost *Suflet de copil în haine de bătrân* desfăşurată la Aşezământul de bătrâni „Sf. Nicolae" din localitatea Checea[277] şi în localitatea Sânandrei;

- dorinţa copiilor de a ajuta şi alţi copii a dus la donarea unor bunuri materiale şcolarilor Centrului „Ioana de Antida" din Lugoj.

În urma acestor acţiuni, s-a strâns un buget total de 2.253 lei, la care se adaugă sponsorizări ale credincioşilor şi efortul de susţinere din partea instituţiilor locale.

Beneficiarii, din punct de vedere material şi spiritual, au fost: copiii grupului de cateheză -19; elevii Școlii Gimnaziale Sânandrei -197; membrii clubului de voluntari *Impact: Simpacticii* -12; membrii comunității - aproximativ 950; vârstnici ai Așezământului de bătrâni din Checea - 12; bătrâni nevoiași din Sânandrei - 26; copii ai centrului „Ioana de Antida" din Lugoj - 32.

3.5.2.6. „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu". Cu prilejul *Anului omagial al misiunii parohiei şi mănăstirii azi* şi a *Anului comemorativ al Sfântului Ioan Gură de Aur şi al marilor păstori de suflete din eparhii*, Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-Educaţional al Patriarhiei a organizat *Concursul naţional de miniproiecte cu caracter misionar-filantropic „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu"*[278].

Conform conceptului concursului, scopul acestuia a fost de a cultiva dragostea faţă de semeni şi de a-i educa pe copii în sensul ajutorării semenilor aflaţi în suferinţă: bătrâni bolnavi, singuri, copii abandonaţi sau în situaţii speciale, familii sărace etc. Miniproiectele au avut un caracter filantropic-misionar și s-au adresat copiilor din grupele de cateheză „Hristos împărtăşit copiilor". Competiția s-

[277] „Vizită la asezământul de bătrâni de la Checea", *Mitropolia Banatului*, 1 aprilie 2014, http://mitropolia-banatului.ro/vizita-la-asezamantul-de-batrani-de-la-checea/; data accesării: 23 aprilie 2018.

[278] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014*, adoptate în şedinţa Sfântului Sinod din 28-29 octombrie 2014.

a desfăşurat în perioada 15 decembrie 2014 – 21 mai 2015, urmărind cultivarea relaţiei dintre parohie şi mănăstire, dezvoltarea activităţilor cu caracter misionar în mănăstiri, păstrând caracterul misionar al anului omagial, dar şi sfera cateheticii, în care se organizează concursul.

În ce privește condiţiile de participare, s-a stabilit ca la concurs să participe echipe formate din preot, profesor de religie (opţional) şi copii din grupa de cateheză (7-17 ani, indiferent de număr), care vor concepe miniproiecte de educaţie social-filantropică. Acesta a fost unul dintre cele mai frumoase şi rodnice concursuri. Copiii s-au organizat în grupe de lucru şi au fost realizate un număr de peste 1000 de proiecte la nivelul întregii ţări. Valoarea acestora financiară sau umană a fost foarte mare[279].

Diversitatea și multitudinea proiectelor au avut contribuții multiple în sensul valorificării potenţialului creativ şi inventiv al elevilor, al înţelegerii importanţei filantropiei în viaţa unei comunităţi, al apropierii elevilor de bătrânii parohiei şi al sensibilizării lor faţă de problemele familiilor nevoiaşe și ale altor persoane vulnerabile, al promovării valorilor creştine și, nu în ultimul rând, în sensul oferirii unei alternative de petrecere a timpului liber.

Și la această ediție au fost declarate câștigătoare, la nivel de eparhie, proiectele care au avut un impact puternic atât în rândul beneficiarilor, cât şi în rândul copiilor care s-au implicat activ în derularea lor. Copiii au descoperit cât de importantă şi frumoasă este filantropia. Mulți dintre ei au rămas determinaţi să desfășoare pe mai departe acest gen de proiecte, pentru ca, an de an, să ofere bucurii celor care nu au aceleaşi posibilităţi ca şi ei. Sugestive sunt denumirile date proiectelor: „Slujire și misiune în biserica și în școala parohiei mele”; ,,O mână întinsă – o rază de soare într-un suflet”; „Liturghie după Liturghie, misiune și filantropie”; „Dăruind vei dobândi”; „O icoană pentru fiecare suflet”.

3.5.2.7. „Biserica și Școala din sufletul meu”. Concursul național de creaţie „Biserica și Școala din sufletul meu” a fost organizat cu ocazia *Anului omagial al educaţiei religioase a tineretului creştin ortodox*, în perioada 15 decembrie 2015 – 21 mai 2016. Acesta s-a desfăşurat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul României şi cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[280].

Competiția s-a adresat elevilor din clasele I - XII, din grupele de cateheză înscrişi în programul național „Hristos împărtăşit copiilor” și a fost structurată pe trei secţiuni: a) secţiunea literară, în care copiii au putut compune o scrisoare către Dumnezeu despre viaţa lor în şcoală şi în biserică, un articol de ziar despre educația astăzi, o creaţie literară cu titlul „Poveste despre viitorul meu”, o creație literară (poezie, compunere, eseu) despre preotul lor duhovnic sau o rugăciune către Dumnezeu pentru toți profesorii și elevii din școală; b) secţiunea artistică, unde

[279] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, p. 255.
[280] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 8319/3 noiembrie 2015*, adoptate în şedinţa Sa din 28-29 octombrie 2015.

participanții au avut posibilitatea să deseneze sau o picteze despre evenimentul cel mai important din viaţa lor, să realizeze o fotografie inedită în concordanță cu tema concursului, să compună o piesă de teatru, spectacol, muzică etc.; c) secţiunea multimedia, în care copiii puteau realiza un interviu cu una dintre personalităţile parohiei sau eparhiei care a avut o contribuție deosebită în domeniul educației sau să realizeze o prezentare multimedia despre viaţa în şcoală şi în Biserică[281].

Pentru evaluarea lucrărilor s-a ținut cont de următoarele aspecte: conținut - conexiune cu aria de referinţă a concursului (educaţia, valorile educaţiei contemporane, necesitatea educaţiei, mijloace educative, finalitatea educaţiei) și conexiunea cu educaţia catehetică a Bisericii (valorile educaţiei creştine, necesitatea educaţiei creştine, mijloace educative creştine, finalitatea educaţiei creştine); claritate, imaginaţie, originalitate[282].

Scopul concursului a vizat mai multe componente: potenţarea aptitudinilor şi competenţelor sociale ale copiilor înscrişi în program; identificarea elevilor cu aptitudini speciale: artistice (literare şi de dezvoltare a interesului pentru lectură şi pentru creaţie literară), plastice (desen, fotografie), teologice, de comunicare şi organizare, etc.; cunoaşterea, afirmarea şi stimularea potenţialului social, artistic, plastic, teologic şi de comunicare al elevilor din clasele I-XII; conştientizarea rolului educaţiei în viaţa unui copil şi a posibilităţilor pe care le oferă aceasta pentru integrarea în viaţa socială; prevenirea părăsirii timpurii a școlii și a delincvenței juvenile; integrarea copiilor în viaţa şcolară prin reabilitarea socio-emoţională şi comportamentală a elevilor participanţi la programele catehetice; asigurarea educaţiei morale de bază, necesară fiecărui copil[283].

Prin diversificarea secțiunilor, concursul i-a ajutat pe participanţi să îşi descopere, prin activităţi de creaţie, noi aptitudini şi să îşi formeze anumite deprinderi, să promoveze practici noi privind învăţarea şi să realizeze schimburi de experienţă între copii.

Este cunoscut faptul că metoda cea mai viabilă în cultivarea şi potenţarea autoeficacității (încrederea în capacitățile proprii) copiilor aflaţi în dificultate sau în timpul căutării de sine este creaţia. Activităţile de creaţie propuse au contribuit decisiv la descoperirea şi cultivarea unor aptitudini înnăscute, sporind astfel încrederea în potenţialul personal şi în valoarea actului educativ. Lumea copilăriei, cu valorile sale, oferă elevilor posibilităţi de a crea în diferite domenii, de a-şi dezvolta imaginaţia, aptitudinile şi talentul. Prin Concursul de creaţie „Biserica și Școala din sufletul meu", am dorit să înţelegem această lume, să cunoaştem mai bine preocupările, interesele şi aspiraţiile generaţiilor actuale de elevi şi să oferim şansa ca acestea să fie evidenţiate şi fructificate[284].

---

[281] Conform conceptului Concursului național de creație „Biserica și Școala din sufletul meu".
[282] *Ibidem.*
[283] Constantin Naclad, „Biserica și Școala din sufletul meu, un exemplu de împreună-lucrare", *Ziarul Lumina*, 4 iunie 2016, http://ziarullumina.ro/biserica-si-Scoala-din-sufletul-meu-un-exemplu-de-impreuna-lucrare-112731.html; data accesării: 26 martie 2018.
[284] *Ibidem.*

De asemenea, în cadrul acestui concurs au fost derulate și acțiuni filantropice care au contribuit la cultivarea dragostei față de semenii aflați în suferință: bătrâni bolnavi, singuri, copii abandonați sau în situații dificile, familii nevoiașe etc.

Pentru prima dată, concursul naţional de creaţie „Hristos împărtășit copiilor” a fost inclus în Calendarul Ministerului Educaţiei Naţionale şi Cercetării Ştiinţifice, la poziţia 36[285]. Acest fapt atestă calitatea, impactul și amploarea edițiilor precedente, fiind o recunoaștere la nivelul cel mai înalt.

La această ediție au fost realizate 1.715 lucrări, constând în: poezii, compuneri, eseuri, rugăciuni, scrisori, creaţii literare, piese de teatru, articole de ziar etc. Lucrările au fost realizate în cadrul parteneriatelor educaționale existente între parohii și unități de învățământ. Astfel, au fost implicaţi 1446 de preoţi şi 1458 de profesori de Religie şi alte discipline. Statistic, desfășurarea concursului la nivelul celor 29 de eparhii din țară se prezintă astfel[286]:

Nr. crt.	Eparhia	Numărul de parohii participante	Numărul de şcoli implicate în concurs	Numărul total de copii participanți	Numărul total de proiecte
1	Arhiepiscopia Bucureştilor	95	98	1786	124
2	Arhiepiscopia Tomisului	57	82	870	122
3	Arhiepiscopia Târgoviştei	85	93	560	64
4	Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului	128	162	1650	107
5	Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei	70	50	800	113
6	Arhiepiscopia Dunării de Jos	98	109	1145	98
7	Episcopia Sloboziei şi Călăraşilor	61	56	868	70
8	Episcopia Alexandriei şi Teleormanului	21	18	934	56
9	Episcopia Giurgiului	34	98	483	26

[285] Conform calendarului Concursurilor Naționale Școlare organizate în anul școlar 2015-2016, fără finanțare M.E.N.C.Ș., aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 27492/12.02.2016.
[286] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, pp. 257-259.

10	Episcopia Tulcii	42	31	935	42
11	Arhiepiscopia Iaşilor	30	37	808	30
12	Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor	29	29	310	25
13	Arhiepiscopia Romanului şi Bacăului	38	25	860	38
14	Episcopia Huşilor	20	16	805	18
15	Arhiepiscopia Sibiului	26	29	899	26
16	Arhiepiscopia Alba Iuliei	44	37	930	44
17	Episcopia Covasnei şi Harghitei	40	40	502	44
18	Episcopia Oradiei	50	38	641	50
19	Episcopia Devei şi Hunedoarei	22	22	635	22
20	Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului	79	63	1023	79
21	Episcopia Maramureşului şi Sătmarului	81	62	1005	80
22	Episcopia Sălajului	47	41	867	47
23	Arhiepiscopia Craiovei	100	100	1000	100
24	Arhiepiscopia Râmnicului	20	18	250	20
25	Episcopia Severinului şi Strehaiei	23	23	498	23
26	Episcopia Slatinei şi Romanaţilor	18	16	146	159

27	Arhiepiscopia Timişoarei	34	33	347	34
28	Arhiepiscopia Aradului	12	12	150	12
29	Episcopia Caransebeşului	42	20	378	42
	Total	**1.446**	**1.458**	**22.085**	**1.715**

La concurs, au participat 22.085 de copii din 1.446 de parohii şi 1.458 de şcoli, însumând un număr total de 1.715 proiecte. La nivel naţional, au fost premiați 87 de copii (câte trei din fiecare eparhie) şi 97 de coordonatori, preoţi şi profesori de Religie şi de alte discipline.

3.5.2.8. „Icoana și Școala mărturisirii”. Concursul Național de Creație „Icoana și Școala mărturisirii” s-a desfășurat cu ocazia *Anului omagial al sfintelor icoane, al iconarilor și pictorilor bisericești* și a *Anului comemorativ Justinian Patriarhul şi al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului*, în perioada decembrie 2016 – mai 2017.

Competiția a fost organizată de Biroul de catehizare a tineretului din cadrul Sectorului Teologic-Educaţional al Patriarhiei, cu aprobarea Sfântului Sinod[287] și s-a adresat copiilor participanţi la grupele catehetice din parohiile înscrise în Programul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, preoţilor coordonatori de grup catehetic, profesorilor de religie şi tuturor celor care contribuie la sădirea Cuvântului lui Dumnezeu în inima copiilor.

Concursul și-a propus să îi ajute pe elevii participanți să își descopere, prin activități de creație, noi aptitudini, să își formeze deprinderi, să promoveze practici noi privind învățarea şi să realizeze schimburi de experiență între copii.

Într-un mod asemănător ediției de anul trecut, activitățile cu caracter creativ au fost alese pentru a stimula motivația și încrederea personală. În acest sens, concursul Naţional de Creaţie „Icoana și Școala mărturisirii” s-a desfăşurat tot pe trei secţiuni: literară, artistică şi multimedia, având ca principale obiective: identificarea elevilor cu aptitudini speciale: artistice, literare şi de dezvoltare a interesului pentru lectură şi pentru creație literară, plastice (desen, fotografie), teologice, de comunicare şi organizare etc.; stimularea creativității prin realizarea/redactarea unor creații artistice, literare, plastice sau teologice; dezvoltarea competențelor lingvistice și a abilităților artistice; dezvoltarea imaginației și a încrederii în talentul lor; asigurarea unei bune colaborări Biserică-Școală-Familie.

Fiecare participant a alcătuit un portofoliu care conţinea o lucrare cu conţinut teoretic (din secţiunea literară) şi una cu caracter practic (din secţiunile artistică sau multimedia):

[287] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 7760/2 noiembrie 2016*, adoptate în şedinţa Sa din 28-29 octombrie 2016.

a) Secțiunea literară: o poezie despre viaţa de şcolar a unui elev creştin; un eseu/o compunere despre mărturisirea credinţei în societatea contemporană; o foaie parohială/buletin parohial/articol de ziar pe tema concursului; o scrisoare către Dumnezeu despre viața mea în Școală și în Biserică; o rugăciune către Dumnezeu pentru toți cei din școală (profesori şi elevi).

b) Secțiunea artistică: o icoană a unui praznic împărătesc/a unui sfânt; compoziţie plastică; meşteşugărie (sculptură, materiale neconvenţionale, mozaic, broderie, ţesătură, origami etc.).

c) Secțiunea multimedia: prezentări power point despre: - mărturisitori ai credinţei (persoane care au mărturisit credinţa în închisorile comuniste, prezentări de locuri); - arta icoanei (cum se pictează o icoană, artişti/iconari celebri); interviu (mărturii de credinţă; interviu cu un iconar); film despre mărturisirea credinţei în închisori/despre icoane[288].

Pentru jurizarea portofoliilor, comisiile de evaluare au avut în vedere mai multe criterii:

a) lucrarea teoretică: conținut - conexiune cu aria de referință a concursului (valoarea mărturisirii, valorile educației contemporane, necesitatea educației, mijloace educative, finalitatea educației) și conexiunea cu educația catehetică a Bisericii (valorile educației creștine, necesitatea educației creștine, mijloace educative creștine, finalitatea educației creștine); claritate, imaginaţie, originalitate.

b) lucrarea practică: calitate artistică; concordanța temei cu subiectul concursului; complexitatea lucrării.

c) viziunea unitară a portofoliului[289].

Conform datelor centralizate de Sectorul Teologic-educațional al Patriarhiei, la concurs au participat 26.721 de copii, cu tot atâtea portofolii, din 1.872 parohii și 1.897 școli[290], iar rezultatele au fost mediatizate concomitent cu desfăşurarea lui, la nivel de parohie, protopopiat, eparhie și național.

Și această ediție își va găsi locul în calendarul Concursurilor Școlare organizate la nivel național, fără finanțare M.E.N., în anul școlar 2016-2017, la poziţia 42[291]. Această includere a Concursului Naţional de Creaţie „Icoana şi Şcoala mărturisirii" în lista Ministerului Educației Naționale a facilitat colaborarea centrelor eparhiale cu Inspectoratele Școlare Județene, prin inspectorii de religie,

[288] Conform conceptului Concursului național de creație „Icoana și Școala mărturisirii".
[289] *Ibidem.*
[290] Sugestiv, prezentăm câteva date statistice privind desfășurarea concursului pe eparhii: Arhiepiscopia Bucureștilor (300 copii din 100 parohii); Arhiepiscopia Târgoviștei (375 copii din 32 parohii); Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului (700 copii); Arhiepiscopia Dunării de Jos (215 copii din 134 parohii); Arhiepiscopia Iașilor: parohii (510 copii din 52 parohii și 35 școli); Arhiepiscopia Romanului și Bacăului (927 copii din 20 parohii); Episcopia Oradiei (297 copii din 44 parohii); Episcopia Slatinei și Romanaților (437 copii din 27 parohii): Arhiepiscopia Timișoarei (365 copii din 74 parohii) și Episcopia Caransebeșului (294 copii din 34 parohii și 20 școli).
[291] Conform Anexei nr. 6 la Ordinul Ministrului Educației nr. 3248/14.02.2017, privind lista Concursurilor Școlare ce se vor organiza și desfășura la nivel național, fără finanțare M.E.N., în anul școlar 2016-2017.

respectiv a parohiilor cu școlile și profesorii de religie/limba română/educaţie plastică, în susținerea acestui demers educațional.

3.5.2.9. „Unirea: libertate și unitate”. Cu prilejul *Anului omagial al unității de credință și de neam* și al *Anului comemorativ al făuritorilor Marii Uniri din 1918*, Concursul Naţional Cultural-Artistic *Unirea: libertate și unitate*[292], a fost organizat tot la iniţiativa Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei, în perioada 21 noiembrie 2017 – 21 mai 2018.

Evenimentul s-a adresat copiilor, preoților, profesorilor de religie și altor educatori creștini implicați în Programul Național catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, fiind inclus, pentru al treilea an consecutiv, în calendarul concursurilor Ministerului Educației Naționale, pe anul şcolar 2017-2018, la pozitia 38[293].

Scopul concursului a fost acela de a cultiva dragostea față de țară și de Biserică și de a-i educa pe copii în sensul respectării valorilor tradiționale și a afirmării propriei identități religioase, culturale și naționale, în contextul unei lumi seculare şi secularizante şi al unor tendințe puternice de diluare a identităţilor de orice fel, într-un proces de globalizare alert şi derutant[294].

Ediția din acest an a avut și un specific filantropic, însumând mai multe obiective specifice[295]: identificarea elevilor cu aptitudini speciale: artistice, literare, teologice, de comunicare și organizare, de dezvoltare a interesului pentru lectură și pentru creația plastică (desen, fotografie); importanța filantropiei în dezvoltarea relațiilor interumane; stimularea creativităţii prin realizarea/redactarea unor creaţii artistice, plastice, literare sau teologice; dezvoltarea imaginaţiei şi a încrederii în talentul lor; înțelegerea libertății și asumarea ei din perspectiva creștină; consolidarea unității de neam și credință; asigurarea unei bune colaborări Biserică-Şcoală-Familie.

Competiția a reunit grupuri catehetice formate la nivel de parohie și școală, care au realizat proiecte cu caracter cultural - artistic și filantropic. Conform conceptului ediției curente a concursului, participanții au alcătuit lucrări, ținând cont de cele trei secțiuni:

a) Secțiunea literară: o poezie despre viaţa de şcolar a unui elev creştin; un eseu/o compunere despre unitatea credinţei, libertatea în Hristos, unitatea de neam în societatea contemporană; o foaie parohială/buletin parohial/articol de ziar pe tema concursului; o scrisoare către Dumnezeu despre viața mea în Școală și în Biserică; o rugăciune către Dumnezeu pentru toți cei din școală (profesori şi elevi).

b) Secțiunea artistică: o icoană a unui praznic împărătesc/a unui sfânt; compoziţie plastică; meşteşugărie (sculptură, materiale neconvenţionale, mozaic,

[292] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 7167/6 octombrie 2017*, adoptate în şedinţa din 5 octombrie 2017.

[293] Conform Anexei nr. 6 la Ordinul Ministrului Educaţiei Naţionale nr. 3076/17.01.2018, privind lista Concursurilor Școlare ce se vor organiza și desfășura la nivel național, fără finanțare M.E.N., în anul școlar 2017-2018.

[294] Constantin Naclad, „Unirea: libertate și unitate”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/unirea-libertate-si-unitate-133897.html; data accesării: 28 mai 2018.

[295] Conform conceptului Concursului Naţional Cultural-Artistic „Unirea: libertate și unitate”, http://patriarhia.ro/concursul-national-cultural--artistic-unirea-libertate-si-unitate-9216.html; data accesării: 7 mai 2018.

broderie, ţesătură, origami etc.); festival de cântece și jocuri tradiționale; festival de muzică patriotică sau religioasă care dezvoltă tema unității și a libertății.

c) Secțiunea multimedia: prezentări power point despre: Anul 1918 - Anul Marii Uniri (persoane care au contribuit la înfăptuirea Marii Uniri, prezentări de locuri); libertate și responsabilitate; un film despre Marea Unire.

Lucrările realizate de fiecare echipă (cu conținut teoretic sau practic) au fost prezentate și evaluate într-un cadru festiv (expoziție, scurt recital, spectacol, eveniment etc.) la nivel de protopopiat și de eparhie. Au fost adevărate sărbători ale unității de credință. Pentru prima dată, o eparhie a putut desemna mai multe echipe câștigătoare, în funcție de numărul județelor arondate canonic[296].

Desfășurarea concursului pe mai multe etape a permis evidențierea și mărturisirea libertății câștigate prin viața în Hristos, a tradiției și a portului popular, precum și a unității de credință și de neam, în contextul unor puternice tendințe de diluare și relativizare a ei.

Totodată, concursul a fost o mărturie sinceră a copiilor despre credința noastră strămoșească și despre tradițiile noastre populare, pe care le împărtășim.

Și la această ediție, participarea copiilor și implicarea preoților și a profesorilor a fost una semnificativă[297].

---

[296] Așa s-a înregistrat și în Arhiepiscopia Iașilor, unde au fost desemnate 3 parohii, câte una pentru cele trei județe arondate eparhiei: Iași, Botoșani și Neamț. 1) Iași, protopopiatul Iași 3: proiectul „100 de mărturii despre: credință și unire, prietenie și iubire", implementat de parohia Scobâlțeni, în perioada: decembrie 2017 - aprilie 2018. Au participat 25 de copii la cele 7 evenimente ale proiectului: Daruri de Crăciun, Un nou an împreună, Să nu-l uităm pe Eminescu, Veselie-n parohie, Împreună vom fi mai puternici - excursie, Cinstim Duminica Ortodoxiei în mijlocul parohiei. Proiectul s-a încheiat cu un spectacol la care au participat peste 100 de persoane. 2) Botoșani, protopopiatul Săveni: Parohia Nașterea Maicii Domnului Bozieni. Cei 6 copii participanți la proiect au compus o rugăciune și 3 scrisori către Dumnezeu, au făcut o icoană din ciucuri de hârtie creponată și o imagine sugestivă a centenarului obținut prin metoda quilling. 3) Neamț, protopopiatul Piatra Neamț: Tabăra de iarnă „Scăricica": Împreună să ne amintim de Unire, organizată de parohia Acoperământul Maicii Domnului din Piatra Neamț, în perioada 7-12 ianuarie 2018. Tabăra a reunit 42 de copii, care au fost implicaţi în diverse activităţi: cântece patriotice, meşteşuguri populare, atelier de fotografie, lecţie de istorie despre Marea Unire, pictură, piesă de teatru şi rugăciuni (https://www.trinitas.tv/etapa-eparhiala-a-concursului-unirea-libertate-si-unitate/; data accesării: 7 mai 2018).

[297] De exemplu, în Episcopia Maramureșului și Sătmarului, la etapa pe protopopiate s-au înscris 129 de proiecte, fiind implicați 120 preoți, 79 profesori, participând peste 1.350 de copii (http://ziarullumina.ro/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-maramures-si-satmar-133120.html; data accesării: 7 mai 2018); Episcopia Tulcii - au participat 350 de copii din 20 de parohii (http://ziarullumina.ro/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-episcopia-tulcii-133190.html; data accesării: 7 mai 2018); Arhiepiscopia Romanului și Bacăului: în protopopiatul Roman au participat 572 copii din 11 parohii (https://doxologia.ro/concursul-unirea-libertate-unitate-protopopiatele-bacau-roman; data accesării: 7 mai 2018); Arhiepiscopia Dunării de Jos: 1429 copii din 104 parohii (https://www.trinitas.tv/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-arhiepiscopia-dunarii-de-jos/; data accesării: 7 mai 2018); Arhiepiscopia Argeșului și Muscelului - 700 copii (http://www.eparhiaargesului.ro/arhieparg/index.php/stiri-evenimente-din-eparhia-argesului/9905-etapa-eparhiala-a-concursului-national-unirea-libertate-si-unitate; data accesării: 7 mai 2018); Arhiepiscopia Târgoviștei - 605 copii (http://arhiepiscopiatargovistei.ro/stiri/n-arhiepiscopia-t-rgovi-tei-a-avut-loc-faza-eparhial-a-concursului-na-ional-cultural-artistic-unirea-libertate-i-unitate.html; data accesării: 7 mai 2018); Arhiepiscopia Bucureștilor – 56 parohii, 57 școli, 943 elevi, 83 proiecte.

Prin proiectele desfășurate, concursul a fost o mărturie sinceră a copiilor despre credința noastră strămoșescă și despre tradițiile noastre populare pe care le împărtășim. Copiii participanți au descris modul în care înțeleg realizarea unității poporului român, iar titlurile proiectelor au fost sugestive: „Uniți în gânduri, în fapte, în iubire”, „1.000 de cuvinte pentru 100 de ani”, „Bucuria credinței, bucuria unirii”, „Unitate: ieri și azi”, „Sunt român! Sunt Ortodox! Prețuiește-ți trecutul, prețuiește țara”, „Bucuria de a fi liber și român”, „Trăire, simțire, recunoștință”, „Unitate prin limbă și credință”, „Responsabilitate în unitate”, „Ca toți să fie una”, „Pe-al nostru steag e scris Unire!”, „România suntem noi!”, „Biserica ce ne u(r)nește!” etc.

Nu mai puțin relevante sunt mărturiile elevilor participanți la această ediție[298]:

> „Prin intermediul Concursului național cultural-artistic «Unirea: libertate și unitate» am avut prilejul de a-mi oglindi sufletul și propria viață pe care am parcurs-o până în prezent și pe care o voi trăi în viitor, alături de Dumnezeu. Astfel, mi-am expus libertatea gândirii și a cuvântului, opinii învelite în sinceritate, precum și ansamblul învățăturilor religioase dobândite în cei 14 ani ai mei. Concursul m-a ajutat să-mi exprim ideile și sentimentele, pe scurt, m-a ajutat să fiu mai aproape de Dumnezeu”.
>
> (Alexandra Popan, clasa a VIII-a, Baia Mare)

> „Participarea mea la concursul «Unirea: libertate şi unitate» este răspunsul la chemarea Bisericii de a deveni o mlădiţă roditoare a ei. Şi unde altundeva, dacă nu în Biserica lui Hristos, pot găsi ceea ce caut? Aici învăţ ce sunt inocenţa şi puritatea, ce este blândeţea şi ce este iubirea, dar mai ales, libertatea trăită în Hristos. Caut credinţa cea adevărată şi ea mă va mântui, caut nădejdea şi ea mă va întări, caut dragostea şi ea mă va face mai bună. Dumnezeu îmi dă perspectiva ca, uitându-mă înapoi, să cuget la cele ce au fost şi să discern ceea ce este demn şi nobil. Prin acest concurs am încercat să cultiv în suflet iubire şi răbdare, pentru a scrie, pentru a picta, pentru a face lucruri frumoase, ce vor rămâne, peste ani, podoabe nepieritoare şi mărgăritare de preţ ale inimii şi, de asemenea, să nu las chemarea lui Hristos fără răspuns”.
>
> (Teodora Frăţilă, clasa a X-a, Colegiul Naţional „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, jud. Buzău)

3.5.2.10. „Hristos: sufletul satului meu”. Această ediție s-a desfășurat cu prilejul *Anului omagial al satului românesc (al preoților, învățătorilor și primarilor gospodari)* și *Anului comemorativ al patriarhilor Nicodim Munteanu și Iustin Moisescu și al traducătorilor de cărți bisericești*, în perioada 20 decembrie 2018 – 21 mai 2019[299].

---

[298] Constantin Naclad, „Unirea: libertate și unitate”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/unirea-libertate-si-unitate-133897.html; data accesării: 28 mai 2018.

[299] Concursul este organizat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel şi cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (Temei nr. 6.420/2018), de către Sectorul teologic-educațional al Patriarhiei Române în parteneriat cu Ministerul Educației Naționale.

Ca la edițiile precedente, competiția s-a adresat copiilor participanţi la grupele catehetice din parohiile înscrise în Programul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, preoților coordonatori de grup catehetic, profesorilor de religie și altor educatori creștini.

Reușita edițiilor trecute a făcut ca și în acest an concursul să fie inclus, pentru al patrulea an consecutiv, în calendarul concursurilor Ministerului Educației Naționale, pe anul şcolar 2018-2019, la pozitia 49[300].

Prin desfăşurarea concursului, organizatorii şi-au propus să contribuie la redescoperirea valorilor păstrate şi promovate de satul românesc, de-a lungul timpului. Prin fiecare secțiune dedicată competiției se va evidenția frumuseţea satului românesc, în trecut şi în prezent, tradiţia și portul popular, unitatea de credință și de neam în țara noastră păstrată prin preoţi, învăţători, primari gospodari și oameni vrednici ai satului românesc.

De asemenea, au fost urmărite mai multe obiective specifice[301]: afirmarea rolului Bisericii în viaţa satului românesc; elogierea unor harnici clerici slujitori, învăţători devotaţi şi primari luminaţi ai satului creştin românesc de ieri şi de azi; descrierea rolului preotului şi a familiei sale în viaţa satului; identificarea elevilor cu aptitudini speciale: artistice, literare şi de dezvoltare a interesului pentru creaţia populară; asigurarea unei bune colaborări Biserică-Şcoală-Familie.

Fiecare grup catehetic participant a avut de realizat un proiect cultural – artistic, care putea cuprinde creații literare – artistice - multimedia, reprezentarea acestora în spațiul public, în cadrul unor evenimente organizate (expoziție, scurt recital, spectacol etc.) sau în spații private, având, totodată, și un caracter filantropic (spital, orfelinat, cămin de bătrâni etc.).

Tematica acestor lucrări a ținut cont de anul omagial și de obiectivele specifice.

Astfel, temele din secțiunea literară puteau fi: o poezie despre biserica din sat; un eseu/o compunere despre preotul, învăţătorul sau primarul care a rămas în istoria satului ca un model de suflet dăruit comunității până astăzi (max. 2 pagini); o foaie parohială/buletin parohial/articol de ziar pe tema concursului; o rugăciune către Dumnezeu pentru toți cei din școală (profesori şi elevi).

În secțiunea artistică se puteau regăsi: o icoană a unui praznic împărătesc/a unui sfânt ocrotitor al satului sau al bisericii din sat; meşteşugărie tradițională, creații populare (sculptură, materiale neconvenţionale, mozaic, broderie, ţesătură, origami); festival de cântece și jocuri tradiționale; festival de muzică populară sau religioasă legată de tema satului românesc.

Iar în secțiunea multimedia: prezentări powerpoint despre: biserici vechi, monumente, creații și tradiții populare vechi, personalități care au marcat istoria

---

300 Conform Anexei nr. 5 la Ordinul Ministrului Educaţiei Naţionale nr. 3016/9.01.2019, privind Calendarul concursurilor naționale școlare, fără finanțare M.E.N., în anul 2019.

301 Conform conceptului Concursului Naţional Catehetic „Hristos: sufletul satului meu”, http://patriarhia.ro/concursului-naional-catehetic-hristos-sufletul-satului-meu-9295.html; data accesării: 15 mai 2019.

unei comunități și care au rămas în conștiința populară etc.; film despre satul românesc.

Competiția s-a desfășurat în fiecare județ și a cuprins mai multe etape de jurizare și de calificare, începând cu etapa la nivel de protopopiat, apoi cea eparhială, pentru ca în ziua de 21 mai 2019, de hramul catedralei Patriarhale, toate echipele desemnate câștigătoare la nivel de eparhie, respectiv județ, să fie premiate de către Preafericitul Patriarh Daniel. Pe parcursul jurizării s-a ținut cont de mai multe criterii clare stabilite de organizatori[302].

Ediția în cauză a însumat multe proiecte și frumoase evenimente artistice, proporțional cu numărul participanților[303]. Acest aspect evidențiază rodnica colaborare dintre preot și profesorul de religie. De asemenea, ne-a atras atenția titlurile date proiectelor: „Tinerii de astăzi, sufletul României de mâine”, „Satul nostru, vatră de spiritualitate ortodoxă”, „La izvoarele satului”, „Construieşte româneşte”, „Vatra satului, vatră de credinţă”, „Spre Hristos cu suflet şi trup”, „Satul, simbol al tradiției”, „Satul, temelie a neamului”, „Satul, suflet din suflet”, „Biserica străbună”, „Credință și tradiție în satul meu”, „Hristos, vecinul meu”, „Biserica, unitate în comuniune”, „Șezătoare cu mărgele”, „Hristos se odihnește în satul meu”, „Valori de suflet ale Conțeștilor: de ieri şi de azi”, „Veșnicia s-a născut la sat”, „Din frumusețile satului meu”, „Satul românesc, tezaurul credinței”, „De la sat la oraș – Hristos este același”, „Biserica și satul meu”, „Hristos - Lumina satului românesc”, „Întoarcere la veşnicia din sate”, „Biserica satului – tinda Raiului”, „Dor de inocență”, „Întoarcerea la izvor”, „Satul Românesc, satul înţelepciunii” etc.

3.5.2.11. „Iubirea lui Hristos în familia mea”. Ultima ediție a concursului național catehetic a fost stabilită în acord cu *Anul omagial al pastorației părinților și copiilor* și *Anul comemorativ al filantropilor ortodocși români*[304].

Având în vedere că societatea contemporană este într-un proces vizibil de secularizare, iar criza familiei este o criză spirituală, cauzată de pierderea sensului real al vieţii umane, organizatorii au urmărit prin acest concurs să evidenţieze necesitatea de a intensifica legătura sfântă dintre viaţa familiei creştine şi viaţa

[302] Conexiune cu aria de referință a concursului; conexiune cu educația catehetică a Bisericii, claritate, imaginație, originalitate (lucrare teoretică); calitate artistică, concordanța temei cu subiectul concursului, complexitatea lucrării, viziunea unitară a proiectului (lucrare practică); implicare în susținerea evenimentului public (expoziție, festival etc.), impact obținut, amploare eveniment (eveniment); calitate artistică, accente filantropice (aspecte cultural – artistice).

[303] Arhiepiscopia Romanului şi Bacăului – 1.804 elevi; În Episcopia Maramureşului şi Sătmarului, din cele opt protopopiate s-au înscris un număr de 87 de portofolii din 87 de grupuri de cateheză parohială cu implicarea a 1.235 de copii, 85 preoţi şi 73 de profesori” (Camelia Tocaci, „Câştigătorii concursului catehetic «Hristos, sufletul satului meu»”, *Graiul Maramureșului*, 13 mai 2019, http://www.graiul.ro/2019/05/13/castigatorii-concursului-catehetic-hristos-sufletul-satului-meu/; data accesării: 1 septembrie 2019).

[304] Concursul este organizat cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (Temei nr. 10.832/2019), de către Sectorul teologic-educațional al Patriarhiei Române, în parteneriat cu Ministerul Educației şi Cercetării, în perioada 15 noiembrie 2019 – 21 mai 2020.

Bisericii, dintre educaţia copiilor şi demnitatea persoanei umane, creată după chipul lui Dumnezeu.

Prin urmare, Concursul Naţional Catehetic „Iubirea lui Hristos în familia mea" îşi propune să contribuie la dezvoltarea creativității prin libertatea oferită participanților în inițierea unor idei de proiect precum și a sentimentelor de atașament față de familie și valorile ei. Prin raportarea la tematica anului omagial, copiii erau îndemnați să se apropie mai mult de părinții lor, iar preoții și profesorii implicați erau încurajați să acorde prioritate familiei în orizontul activității pastorale și didactice.

Între obiectivele specifice stabilite, regăsim: încurajarea și susținerea familiilor care duc o viață creștină autentică și prezentarea lor ca modele; exemplul familiei preotului în pastorația comunității, ca model asumat de viață creștină; afirmarea și promovarea sfințeniei căsătoriei, a solidarităţii în familie și între familii, demnitatea maternității, a paternității, a filiației și a fraternității, ca daruri ale iubirii lui Dumnezeu, ce trebuie cultivate; susținerea și apărarea familiei creştine în societatea contemporană în fața provocărilor actuale și a „modelelor" străine de valorile creștine; educația copiilor: responsabilitate a familiei, a Bisericii și a Școlii[305].

Participanții la concurs (grupurile de cateheză organizate la nivelul parohiei) aveau de realizat împreună un miniproiect cu caracter filantropic - cultural, care va fi implementat exclusiv de către copii şi se va adresa cu preponderenţă familiei.

Fiecare miniproiect va avea o structură bine definită[306]: *titlu*, *echipa de realizare*: denumirea parohiei și date de contact; denumirea unităţii de învăţământ şi date de contact; numele preotului și date de contact; numele profesorului de religie/altă disciplină și date de contact; numele copiilor din grupa de cateheză, vârsta acestora şi, după caz, rolul pe care fiecare l-a avut în miniproiect; *locul desfăşurării*: va fi stabilit de echipa care realizează miniproiectul; *perioada de organizare:* se va face în funcţie de calendarul general al concursului şi de specificul miniproiectului; *bugetul*: se vor preciza care sunt resursele umane, materiale și financiare care susțin miniproiectul. Finanțarea va fi asigurată de grupa de copii prin mijloace creative, care să implice comunitatea parohială și autoritățile locale. Se apreciază modul în care echipa de implementare a miniproiectului a sensibilizat opinia publică față de persoanele aflate în suferință; *beneficiari*: numărul persoanelor aflate în suferință sau alte categorii de persoane care beneficiază de activitățile miniproiectului, prezentarea cazului/cazurilor; *descrierea miniproiectului*; *obiectivele miniproiectului*; *activitățile miniproiectului*; *rezultatele așteptate*; *descrierea sumară a activităţilor desfăşurate şi a impactului miniproiectului*.

---

[305] Conform conceptului Concursului Naţional Catehetic „Iubirea lui Hristos în familia mea", http://patriarhia.ro/iubirea-lui-hristos-in-familia-mea-9320.html; data accesării: 20 mai 2020.
[306] *Ibidem.*

Valoarea competiției avea să fie sporită prin includerea, de către Ministerul Educației și Cercetării, și a acestei ediții, în calendarul concursurilor școlare naționale, care se vor desfăşura în anul şcolar 2019-2020, la pozitia 49[307].

Având în vedere graficul de derulare a concursului, precum și situația creată de starea de pandemie, ediția curentă a concursului național catehetic nu a mai putut fi finalizată. Parohiile înscrise în concurs au putut desfăşura doar o parte din activități propuse[308]. În unele eparhii, concursul a ajuns până la etapa de protopopiat.

***

Desfăşurarea acestor concursuri naţionale a confirmat existenţa potenţialului creativ, așezat în inimile celor care, urmând programul „Hristos împărtăşit copiilor”, au început să rodească din învățătura primită. Dorinţa de a crea, de a fi inovatori, de a căuta, de a da viață cuvântului semănat s-a putut realiza prin diversitatea de acţiuni generate de secțiunile concursurilor.

Constatăm că cele unsprezece ediţii ale concursului „Hristos împărtăşit copiilor” au contribuit semnificativ la îndeplinirea scopului stabilit prin regulamentele de desfăşurare. În acest sens, avem în vedere mai multe obiective, care au definit acest concurs, începând cu prima ediție, și anume: înţelegerea valorilor copilăriei, ca etapă esenţială în formarea personalităţii copiilor; stimularea creativităţii prin realizarea/redactarea unor creaţii artistice, plastice, literare sau teologice; dezvoltarea imaginaţiei şi a încrederii în talentul lor; utilizarea corectă şi adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise; dezvoltarea competenţelor lingvistice şi a abilităţilor artistice; interpretarea plastică a unui mod de a-şi petrece copilăria; socializarea şi culturalizarea elevilor şi a comunităţii; integrarea copiilor de vârstă şcolară şi formarea unei atitudini favorabile faţă de şcoală; identificarea elevilor cu devieri comportamentale şi cuprinderea lor într-un program de reabilitare socioemoţională şi comportamentală de tip „Şcoala de duminică”; depistarea cauzelor care duc la înregistrarea absenţelor şi a efectelor imediate resimţite în plan şcolar; analiza complexităţii problemelor generate de prevenirea, diminuarea şi înlăturarea lor; asigurarea unei bune colaborări a şcolii cu familia şi monitorizarea copiilor ai căror părinţi lucrează în străinătate; conştientizarea rolului educaţiei în viaţa unui copil şi a posibilităţilor pe care le oferă aceasta pentru integrarea în viaţa socială.

[307] Conform Anexei nr. 5 la Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 41.849/10.12.2019, privind Calendarul concursurilor naționale școlare, fără finanțare M.E.C., care se vor desfășura în anul școlar 2019-2020.

[308] „Concursul Național-Catehetic «Iubirea lui Hristos în familia mea», derulat în parohia Târnăveni II”, https://reintregirea.ro/actualitatea-eparhiala/13897-concursul-national-catehetic-iubirea-lui-hristos-in-familia-mea-derulat-in-parohia-tarnaveni-ii.html; data accesării: 1 august 2020; „Proiectul catehetic «Biserica și Școala – o familie fericită» în Parohia Rățeni”, https://eprb.ro/proiectul-catehetic-biserica-si-scoala-o-familie-fericita-parohia-rateni; data accesării: 1 august 2020.

Atractivitatea temelor concursului și activităţile de creaţie desfășurate au favorizat descoperirea şi cultivarea unor aptitudini înnăscute, sporind astfel încrederea în potenţialul personal, dar şi în valoarea actului educativ. Copiii au elaborat poezii, compuneri, eseuri, rugăciuni, scrisori, piese de teatru, care au fost puse în scenă de colegii din echipă, articole de ziar, au făcut interviuri, fotografii, desene, prezentări powerpoint. De asemenea, au confecţionat mărţişoare şi felicitări de 8 martie, au încondeiat ouă de Paşti, au pictat și brodat icoane, au susținut concerte de colinde, spectacole, concerte caritabile, au vizitat bătrâni și bolnavi etc. Grupele de copii au asigurat finanţarea proiectelor lor prin mijloace creative, care au implicat comunitatea parohială şi autorităţile locale, stimulând lucrul în echipă. Multe dintre proiectele finalizate au fost realizate în cadrul unor parteneriate educaționale parohie-şcoală. S-a constatat o colaborarea mai bună a centrelor eparhiale cu inspectoratele şcolare și o implicarea activă a profesorilor de Religie, dar şi de alte discipline (limba română, educaţie plastică, muzică).

Pe parcursul desfășurării celor unsprezece ediții au fost semnalate și aspecte negative, care pot fi sintetizate după cum urmează: perioada scurtă pentru evaluarea şi premierea concursurilor, într-o perioadă liturgică încărcată; premierea la nivel de protopopiat a fost omisă în unele cazuri; utilizarea aceleiaşi fişe de evaluare pentru etapele pe protopopiat şi pe eparhie a condus la confuzii în procesul de evaluare a portofoliilor; evaluarea subiectivă a lucrărilor înscrise în concurs; promovarea şi reflectarea redusă a evenimentului în presa locală; slaba implicare în concurs a preoţilor și a profesorilor de religie din anumite eparhii.

Cu toate acestea, reușita și impactul concursului sunt sugerate și de recunoașterea venită din partea Ministerului Educaţiei, prin includerea ultimilor cinci ediții în calendarul Concursurilor Școlare, ce se organizează și desfășoară la nivel național. Și acest aspect devine un argument pentru asigurarea continuității concursurilor desfăşurate în cadrul Programului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor".

3.5.3. Centrul parohial pentru copii şi tineri.

Proiectul „Centrul parohial pentru copii şi tineri"[309], iniţiat de Sectorul Teologic-educaţional al Patriarhiei Române, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, a fost aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa Sa din 25-26 februarie 2009. Inițial, proiectul a fost aprobat în ședința Permanenței Consiliului Național Bisericesc din data de 16 iulie 2008.

Proiectul îşi propune să ofere o alternativă creştină de petrecere a timpului liber, pentru copii şi tineri, cu implicaţii socio-culturale pe termen lung[310] şi este

[309] „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 628 din 12.03.2009", *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVII, 1-4 (2009), p. 251.

[310] Constatăm timpul tot mai mare petrecut de tineri în spațiul virtual, de multe ori fără un control parental, în dauna unei socializării firești, reale și a preocupărilor ludice specifice vârstei; timpul tot mai redus petrecut cu părinții, în principal din cauza navetei și a fenomenului migrației forței de muncă în străinătate; scăderea interesului pentru școală și pentru educație (formare) în general, pe fondul falselor modele care sunt promovate în mass-media; o participare redusă la viața Bisericii;

organizat prin intermediul Biroului de catehizare a tineretului, înfiinţat cu aprobarea Sfântului Sinod (Temei nr. 1924/2008). În vederea aplicării lui în parohii, Sectorul Teologic-educaţional a realizat ghidul practic „Centrul parohial pentru copii şi tineri”[311], pe care l-a tipărit (cu sprijinul *Secretariatului de Stat pentru culte*) în 15.000 exemplare, care au fost distribuite, prin intermediul centrelor eparhiale, fiecărei parohii.

Proiectul în sine oferă o extindere şi o dezvoltare a catehezei prin promovarea unor activităţi cu caracter formativ şi, în acelaşi timp, recreativ. În funcţie de vârsta pe care o au şi de interesul pentru activităţile propuse, tinerii participă la cercuri de pictură, desen şi grafică, sculptură, folclor, teatru, literatură, muzică, poezie, informatică, concursuri, audiţii şi proiecţie de film religios, oratorie, tenis, fotbal, volei, baschet etc. De asemenea, de o importanţă majoră sunt excursiile şi pelerinajele la obiective turistice şi religioase, precum şi antrenarea în activităţi filantropice din parohie (ex. Concursul naţional de miniproiecte de educaţie social-filantropică „Copilul invaţă iubirea lui Hristos”, desfăşurat în anul 2012 în multe parohii din ţară). În funcţie de posibilităţile parohiei, centrul poate fi dotat cu mobilier specific (mese, scaune, cuier), calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, cameră video, aparat foto, flipchart, icoane, materiale specifice fiecărei activităţi, o mică bibliotecă etc.

În general, o dinamică pozitivă a activităţii catehetice, a fost constatată prin diversificarea programelor catehetice. În multe eparhii, acest proiect a reprezentat factorul principal în dezvoltarea unei reţele catehetice. Arhiepiscopia Alba Iuliei a creat o reţea de centre de acest fel, intitulate sugestiv *Centre cultural-catehetice*[312]. Centrele catehetice au fost destinate, exclusiv, activităților cu copiii și tinerii. Acestea sunt amenajate în preajma bisericii, având dotări adecvate catehizării: mobilier, echipamente de proiecţie, calculator, imprimantă, internet, articole de papetărie, materiale didactice, bibliotecă etc. Raportat la anul 2018, eparhia Alba Iuliei avea formată o rețea catehetică impresionantă de 21 de centre cultural-catehetice: Centrul cultural-catehetic *Sfântul Ioan de Kronstadt* al parohiei Mihai Viteazul, Sfânta Treime, Alba Iulia (coordonator: Pr. Florin Botezan); Centrul cultural-catehetic *Arhim. Teofil Părăian* al Parohiei Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, Alba Iulia (Pr. Sabin Vodă); Centrul cultural-catehetic *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* al Parohiei Sf Ap. Petru şi Pavel, Alba-Iulia (Pr. Petruț Ormenișan); Centrul cultural-catehetic *Sf. M. Mc. Mina* al Parohiei Sfântul Mina, Alba Iulia (Pr. Emil Jurcan); Centrul cultural-catehetic *Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul* al Parohiei Întâmpinarea Domnului, Alba-Iulia (Pr. Radu Țuțui); Centrul cultural-catehetic *Sf. Ioan Botezătorul* al Parohiei Sfântul Ioan Botezatorul Tolstoi, Alba-Iulia

lipsa unei educații religioase adecvate în familie; lipsa unor activități extrașcolare care să promoveze valorile morale și spirituale, precum: credința, cinstea, corectitudinea și responsabilitatea.

[311] *Ghidul practic „Centrul parohial pentru copii şi tineri”*, apărut cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2008. 16 p.

[312] Această denumire o regăsim la modelul propus de episcopul Grigorie Comșa al Aradului (1925-1935) în perioada interbelică.

(Pr. Mihai Himcinschi); Centrul cultural-catehetic *Sfânta Treime* al Parohiei Sfânta Treime, Hăpria (Pr. Orian Augustin); Centrul cultural-catehetic *Nașterea Maicii Domnului* al Parohiei Naşterea Maicii Domnului, Galda de Jos (Pr. Benone Scrob); Centrul cultural-catehetic *Sf. Eftimie* al Parohiei Cuvioasa Paraschiva, Tibru (Pr. Mihai Mocan); Centrul cultural-catehetic *Sf. Nicolae* al Parohiei Sfântul Nicolae, Micesti, (Pr. Ionuț Șopterean); Centrul cultural-catehetic *Arhim. Serafim Popescu* al Parohiei Parohia Sf. Apostol Andrei, Totoi (Pr. Teofil Slevaș); Centrul cultural-catehetic *Sf. Teodora de la Sihla* al Parohiei Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavriil, Aiudul de Sus (Pr. Bazil Popa); Centrul cultural-catehetic *Sf. Chiril al Ierusalimului* al Parohiei Sfânta Ana, Târgu Mureș (Pr. Catalin Maier); Centrul cultural-catehetic *Nașterea Sf. Ioan Botezătorului* al Parohiei Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, Târgu Mureș (Pr. Ioan Chebuțiu); Centrul cultural-catehetic *Adormirea Maicii Domnului* al Parohiei Adormirea Maicii Domnului, Sebeș (Pr. Eugen Moldovan); Centrul cultural-catehetic *Sf. Ioan Valahul* al Parohiei Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, Cut (Pr. Adrian Nistor); Centrul cultural-catehetic *Episcop Vasile Coman* al Parohiei Sf. Ioan Botezătorul, Deal (Pr. Vasile Cornea); Centrul cultural-catehetic *Sf. M. Mc. Gheorghe* al Parohiei Sfântul Gheorghe, Căpusul de Campie (Pr. Vasile Todoran); Centrul cultural-catehetic *Sf. M. Mc. Pantelimon* al Parohiei *Sf. Ioan Botezătorul și Tuturor Sfinților,* Bistra Mureșului (Pr. Sergiu Andone); Centrul cultural-catehetic *Simion Popescu* al Parohiei Înălțarea Domnului, Râpa de Jos (Pr. Florin Frânc); Centrul cultural-catehetic *Sf. Ioan Botezătorul* al Parohiei Sfântul Ioan Botezătorul, Sighișoara (Pr. Crăciun Antonel). Valoarea acestor centre este dată de proiectele și activitățile catehetice ce se desfășoară cu ritmicitate[313], de numărul copiilor și tinerilor participanți la ele, de colaborarea cu familiile lor, de implicarea unor instituții partenere (unități de învătământ, muzee, autorități locale și județene, instituții de cultură, alte parohii etc.) și, desigur, de dăruirea, plină de vocație a preoților coordonatori.

Într-un mod asemănător, un program bazat pe centre catehetice şi de tineret, este viabil și în Episcopia Caransebeşului. Începând cu anul 2012, în cadrul Departamentului de tineret al eparhiei, a fost implementat programul-cadru „Tineri în Biserică”[314], menit să vină în sprijinul copiilor și tinerilor în

[313] Sintetic, menționăm o parte din aceste proiecte și activități: Cateheze pe Noul Testament, Cateheze liturgice duminicale; programul „Micul iconar”; Școala de vară cu ateliere de pictură a icoanelor pe sticlă, ateliere de handmade, ateliere de folclor; Excursii tematice; Cercuri de matemetică, limba română etc.; seri de film; Duminica familiei.

[314] Programul are drept obiective: înființarea unor centre de tineret la nivelul parohiilor; Asociația Tinerilor Ortodocși din Banatul de Munte; tabere, școli de vară, pelerinaje și excursii tematice; concursuri pe teme religioase („Să ne cunoaștem credința!”); spectacole artistice și cu caracter filantropic susținute de copii si tineri; simpozioane, seminarii și ateliere de lucru pentru tineri; proiectul adresat părinților „Împreună pentru copiii noștri” (https://www.episcopia caransebesului.ro/pagini/departamentul-de-tineret.php; data accesării: 27 aprilie 2018). Începând cu anul 2012 și până în prezent, aproximativ 4.500 de copii și tineri au luat parte la activităile desfășurate în cadrul programului „Tineri în Biserică”, dintre care, aproximativ 1.500 de copii și tineri au beneficiat de acestea în decursul anului 2017.

scopul apropierii lor de valorile Bisericii și ale neamului. Acest program s-a concretizat prin înființarea unei rețele de centre de tineret, atât în mediul urban cât și în mediul rural. În ultimii ani, numărul centrelor catehetice a ajuns la 18[315]: Centrul de tineret *Sf. M. Mc. Ecaterina* Oravița (înființat în noiembrie 2012; coordonator Pr. Gelu Moldovan); Centrul de tineret *Sf. Ștefan cel Mare* Anina (înființat în februarie 2013; coordonator Pr. Horia Mailat); Centrul de tineret *Sf. M. Mc. Gheorghe* Moldova Nouă (înființat în octombrie 2013; coordonator Pr. Gheorghiță Băloi); Centrul de tineret *Oravița Montană* (înființat în ianuarie 2014; coordonator Pr. Marinel Bobescu); Centrul de tineret Bocșa – Vasiova (înființat în februarie 2014; coordonator Pr. Doru Melinescu); Centrul de tineret *Sf. Arh. Mihail și Gavriil* Moniom (înființat în martie 2014; coordonator Pr. Mihai Cătălin Ciucur); Centrul de tineret *Sf. Mc. Varvara* Moldova Nouă (înființat în iunie 2015; coordonator Pr. Ion Nedelcu); Centrul de tineret *Sf. Arh. Mihail și Gavriil* Reșița (înființat în septembrie 2015; coordonator Pr. Gheorghe Cristian Manole); Centrul de tineret *Sf. Stelian* Bocșa Română (înființat în octombrie 2015; coordonator Pr. Silviu Ferciug); Centrul de tineret *Mihail Gașpar* Bocșa Montană (înființat în februarie 2016; coordonator Pr. Ciprian Costiș); Centrul de tineret *Berzobis* Berzovia (înființat în octombrie 2016; coordonator Pr. Zaharie Petrică Ghimboasă); Centrul de tineret *Sf. M. Mc. Dimitrie* Teregova (înființat în octombrie 2016; coordonator Pr. Ioan Smultea); Centrul de tineret *Timotheos* Bozovici (reluat activitatea în noiembrie 2016; coordonator Pr. Ion Cherescu); Centrul de tineret *Țara Almăjului* Bozovici (înființat în noiembrie 2016; coordonator Pr. Petrică Zamela); Centrul de tineret *Mugurii Ortodoxiei* Bocșa Română (înființat în martie 2017; coordonator Pr. Valentin Costea); Centrul de tineret *Sf. Cuv. Parascheva* Zăgujeni (înființat în mai 2017;_coordonator Pr. Aurelian-Petru Jucu); Centrul de tineret *Sf. M. Mc. Dimitrie* Caransebeș (înființat în septembrie 2017; coordonator Pr. Laurențiu Iacob); Centrul de tineret *Mesagerii Unității* Reșița (înființat în octombrie 2017; coordonator Pr. Cristian Rădulescu).

Cele 18 centre de tineret din Episcopia Caransebeșului găzduiesc 400 de copii și tineri cu vârste între 6 - 18 ani, oferind meditații, ateliere artistice, cateheze, educație non-formală, consiliere școlară, cursuri de limbi străine, dansuri, manifestări culturale, seri biblice, seminarii pe diverse teme, cu sprijinul a aproximativ 30 de voluntari din diverse domenii de activitate: preoți, profesori, artiști plastici, asistenți sociali, psihologi etc. Astfel, centrele de tineret reușesc să ofere coerență și consistență misiunii cu tinerii la nivelul parohiilor, urmărind, în același timp, permanentizarea activităților cu ei[316].

Deși este o eparhie tânără, Episcopia Devei și Hunedoarei are în momentul de față o rețea dezvoltată de centre catehetice. Nu mai puțin de 20

[315] *Calendarul Românului*, agendă 2018, Episcopia Caransebeșului, p. 26.
[316] „Activități cu tineretul în Eparhia Banatului Montan”, *Basilica*, 19 ianuarie 2016, http://basilica.ro/activitati-cu-tineretul-in-eparhia-banatului-montan/; data accesării: 8 martie 2018.

centre derulează constant proiecte și activități[317] cu copiii și tinerii din episcopie: Centrul *Nașterea Maicii Domnului* (Parohia Deva IV); Centrul *Sfântul Nicolae* (Parohia Deva I si Deva VIII); Centrul *Prietenii Sfântului Ioan* (Parohia Deva II); Centrul *Preot Crăciun Opre* (Parohia Hunedoara III); Centrul *Toți Sfinții* (Parohia Hunedoara V); Centrul de tineret Soimuş (Parohia Soimuş); Centrul social misionar *Pr. Ilarion Felea* (Parohia Brad I); Centrul de tineret Hărțăgani (Parohia Hărțăgani); Centrul *Preot Ioan Sabău* (Parohia Orăștie I și Orăștie II); Centrul *Sfântul Nicolae* (Parohia Aurel Vlaicu); Centrul *Sfântul Nectarie* (Parohia Homorod); Centrul de tineret Orăștie (Parohia Orăștie III); Centrul social misionar Pui (Parohia Pui); Centrul educațional Lupeni (Parohia Lupeni – Bărbăteni); Centrul Petroșani III (Parohia Petroșani III); Centrul Petroșani IV (Parohia Petroșani IV); Centrul *Axion Estin* (Parohia Vulcan Dealul Babii); Centrul catehetic Hațeg (Parohia Hațeg III); Centrul ORTHOCAFFE Deva (Centrul eparhial Deva); Centrul ORTHOCAFFE Hațeg (Protopopiatul Hațeg).

Modele similare funcționează la nivelul altor eparhii din țară (Arhiepiscopia Iaşilor, Arhiepiscopia Dunării de Jos, Arhiepiscopia Clujului, Episcopia Maramureşului și Sătmarului, Episcopia Giurgiului etc.).

Nu mai puțin de 103 centre educaționale inovative au fost înființate prin proiectul *Alege Școala*[318], în perioada aprilie 2014 – decembrie 2015, pentru prevenirea şi combaterea fenomenului de părăsire timpurie a şcolii şi a delincvenţei juvenile, prin elaborarea şi implementarea unui plan de acţiuni şi măsuri inovative la nivel multiregional şi menţinerea în sistemul de educaţie a persoanelor expuse acestui risc, precum şi dezvoltarea unor acţiuni remedial corective, pentru persoanele care au părăsit timpuriu şcoala.

În Arhiepiscopia Sibiului există, de asemenea, o emulaţie catehetică susţinută de profesorii Facultăţii de Teologie (Pr. conf. dr. Constantin Necula – coordonatorul Centrului Arhidiecezan de Diagnoză şi Cercetare Catehumenală, Omiletică şi în Pedagogia şi Metodologia Religiei Mitropolit Andrei Șaguna şi Pr. prof. dr. Vasile Mihoc – iniţiatorul unui important centru catehetic urban).

Din experinţa noastră, ştim că sunt şi dificultăţi în înființarea centrelor de tineret, greutăţi ce ţin de identificarea unui spaţiu, de asigurarea resurselor materiale și umane, dar şi dificultăţi legate de motivarea și cooptarea copiilor, a tinerilor şi a părinţilor în activitățile centrului, precum și de menținerea continuităţii grupului catehetic. În aceste situații, pentru rezolvarea acestor neajunsuri,

[317] Ne-au atras atenția mai multe proiecte și activități: Proiectul „Zidește cu inima"; „Nu te mai suport. Eu și părinții mei", Festivalul luminii 2017; Workshop - Cariera de medic; Festival de colinde; Programul „Copilărind spre Înviere"; Parteneriatul educaţional „Micul creştin"; „Să ne cunoaştem țara"; Întâlnirea tinerilor ortodocși hunedoreni; Parteneriat cu Cercetașii României; Proiecție de film cu dezbatere; Parteneriatul educaţional şi cultural „Spiritualitate şi morală creştină pentru copii"; „Dacă dăruiești dobândești"; „Hristos se naște pentru toți"; „Școala de vară" etc.

[318] Toate centrele au fost dotate cu aparatură (calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, cameră video, aparat foto, flipchart) și materiale necesare activităților din proiect. De asemenea, 106 preoţi şi profesori au fost formați și acreditați ca „lucrător de tineret".

recomandăm amenajarea centrului într-un spațiu din casa parohială, într-o anexă a bisericii, o sală de curs din şcoală, cămin cultural sau într-un alt spaţiu pus la dispoziţie de primărie, organizat, astfel încât să fie un cadru ospitalier şi stimulativ de petrecere a timpului liber pentru copiii şi tinerii parohiei. O parte din aceste neajunsuri au fost rezolvate și prin implementarea proiectului *Alege Școala!* în cele 103 centre inovative, centre pilot pentru zonele în cauză.

În mod sugestiv vom prezenta, în capitolul VI al tezei noastre, cazuri concrete de implementare a proiectului în mai multe centre catehetice din țară, având în vedere debutul centrului, activităţi desfăşurate sub egida programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, parteneriate educaţionale, catehetice, culturale şi filantropice încheiate la nivel de centru catehetic, strategii de implementare a proiectelor (metodele şi resursele folosite cu succes, dificultăţile întâlnite pe parcursul desfăşurării activităţilor şi soluții alese pentru depăşirea acestora), rezultate obținute, impactul centrului catehetic în comunitatea parohială şi gradul de implicare a acestuia în viaţa duhovnicească etc.

3.5.4. Neîmpliniri ale programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”.

Indiscutabil, proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” arată preocuparea Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noii generaţii. El este un impuls de (re)organizare a catehezei parohiale și o invitaţie de implicare în demersul de creştere a copiilor și a tinerilor în iubirea lui Hristos. Programul a devenit o parte importantă a vieții bisericii pentru că a reînnoit funcția catehetică de bază a preoților și le-a dat o cale de a sprijini dezvoltarea morală și spirituală a copiilor, următoarea generație de creștini. Educația tinerei generații este cea mai importantă investiţie spirituală. Și prin acest program Biserica arată că nu rămâne indiferentă în faţa provocărilor lumii actuale.

Deși s-au parcurs pași importanți, lucrarea catehetică înregistrată până acum nu este suficientă, ea solicită implicare și susținere constantă la toate nivelele. Sunt încă multe neajunsuri care necesită a fi rezolvate, și nu amânate. Aceste neîmpliniri și dificultăți întâmpinate în fazele de implementare a programului catehetic sunt semnalate în cuprinsul tezei. Ele țin fie de structura organizatorică, de apariția ghidurilor catehetice, de pregătirea și implicarea cateheților, fie de existența unor resurse materiale reduse sau de necesitatea unei evaluări constante a activității catehetice.

a) Există eparhii în care structura catehetică nu este foarte bine definită. Nu există o persoană desemnată în mod clar pentru (re)organizarea catehezei parohiale. În unele cazuri, această responsabilitate a fost delegată unei alte persoane (în mod frecvent unui consilier de resort, care are de îndeplinit alte multe responsabilități). Reușita întregului demers catehetic ține de alegerea persoanelor cu vocație catehetică în structura catehetică, de susținerea acestor persoane și, desigur, de implicarea directă a ierarhului. Rezultatele sunt direct proporționale cu nivelul de asumare a lucrării catehetice de către persoanelor menționate.

Retrospectiv, observăm că la ediția a V-a a Congresului Naţional HÎC (11 - 13 septembrie 2012), cadrul instituţional al inspectorului de cateheză de la nivelul eparhiilor din țară se prezenta astfel: 11 posturi în schema de funcţii, 9 posturi onorifice, 7 posturi cumulate cu alte funcţii şi 2 posturi cu jumătate de normă[319]. Doar în 11 din 29 eparhii din țară statutul inspectorului eparhial de cateheză era bine precizat. Acest fapt a determinat o implicare precară şi lipsită de autoritate a inspectorului eparhial pentru cateheza parohială în lucrarea de organizare, impulsionare şi revigorare a activităţii catehetice.

La al X-lea Congres (18-20 septembrie 2017), s-a constatat o mobilitate considerabilă la unele eparhii, ca urmare a schimbării inspectorilor de cateheză[320]. Consecința lipsei continuității a dus la o comunicare precară şi la o eficiență redusă din partea inspectorilor/eparhiilor în cauză. Credem că este nevoie de multă stabilitate pentru consolidarea rețelei catehetice, respectiv a actului catehetic. Se știe că, urmările oricărui demers educațional nu sunt imediate, ci în timp. Cuvântul lui Dumnezeu rodește în timp în sufletele celor mici, dar și a celor mari. De asemenea, considerăm că este foarte important ca persoana numită pe acest post să fie una de vocație autentică, cu adevărate înclinații didactice. Aceste cerințe sunt valabile și în cazul persoanelor responsabile cu revigorarea catehezei parohiale la nivel de protopopiat. Să nu fie un birou „acoperit" cu persoane care, printre alte multe atribuții, desfăşoară, sporadic, și activități de îndrumare, organizare și monitorizare a activității catehetice. Și în acest caz, responsabilitatea revine în primul rând Chiriarhului și apoi Permanenței Consiliului Eparhial. În cei doisprezece ani de implementare a proiectelor catehetice (HÎC și Alege Școala!), s-a constatat că reușita întregului demers catehetic a fost asigurată de implicarea directă a ierarhului și de alegerea persoanelor cu vocație catehetică evidentă în structura catehetică. Această constatare rezultă din prezentările/rapoartele întocmite și expuse anual în cadrul celor douăsprezece ediții ale congresului HÎC, dar și din dialogurile purtate cu reprezentanții eparhiali. Fiecare prezentare reflectă fidel gradul de implicare și de susținere a persoanelor menționate la nivelul fiecarei eparhii. Întrucât e nevoie de o perioadă de acomodare, din rațiuni pur strategice, s-a propus, la congresul din 2017, ca numirea inspectorului de cateheză să se facă pe o perioadă de timp mai îndelungată, pentru a asigura coerență și continuitate programului de catehizare la nivel eparhial.

Din datele raportate și centralizate la începutul anului 2018, remarcăm că în toate eparhiile din ţară există o structură catehetică înfiinţată, atât la nivelul centrului eparhial cât şi la nivelul protopopiatelor, și că sunt eparhii unde structura catehetică încă nu este bine definită și consolidată. În acest caz, sesizăm că Hotărârile Sfântului Sinod nr. 1924/2008 și 5180/2008 (de înființare și funcționare a birourilor de catehizare) nu au fost aplicate întocmai de către unii ierahi și, prin

[319] Cf. Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9094/22 octombrie 2012, adoptată în şedinţa din 28 septembrie 2012.
[320] Au fost și situații unde inspectorii de cateheză sau responsabilii la nivel de protopopiat, ca urmare a activității desfășurate, au fost promovați, devenind protopopi sau consilieri.

urmare, nu trebuie să ne aşteptăm la rezultate majore ale programelor catehetice, ci doar la manifestări izolate, restrânse.

Aceleași date statistice ne oferă posibilitatea de a observa existența unor birouri eparhiale de catehizare foarte echilibrate, cu o activitate bogată, coerentă, articulată, cu rezultate care pot reprezenta un model pentru celelalte eparhii. Acest fapt ne dă speranță că și acolo unde situația o cere, se va putea interveni eficient pentru remedierea lor.

b) De asemenea, amintim faptul că, pe baza primului curriculum biblic s-a reuşit tipărirea doar a două ghiduri catehetice (9-10 ani, 11-12 ani). Aceste ghiduri nu mai pot susține o dezvoltare a proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor". Ele au dat un impuls activității catehetice în sine, dar acum nu mai oferă continuitate programului. În aceste condiții, este nevoie urgentă de alcătuirea și tipărirea ghidurilor conform noului curriculum biblic, care să fie urmată de cursuri de formare a cateheților pentru utilizarea lor în vederea implementării proiectului. În momentul de față, există o comisie formată pentru revizuirea ghidurilor catehetice. Apariția noilor ghiduri este o prioritate a programului național catehetic. În cadrul comisiei, s-au organizat grupuri de lucru care şi-au asumat realizarea pe module a ghidurilor, însă demersul este anevoios.

c) În etapele de dezvoltare a proiectului HÎC s-au identificat și alte puncte slabe: lipsa de motivare și de determinare a unor preoţi (mentalități fixate în comoditate, implicarea superficială a unor preoţi aflați în proximitatea vârstei de pensionare); o înţelegere precară a importanţei catehezei parohiale; capacitatea redusă a preoţilor de a-i atrage şi de a-i stimula pe copiii şi pe părinţii acestora spre acest proiect şi de a menține grupul catehetic format; utilizarea redusă a metodelor interactive în comunicarea conţinutului catahetic; folosirea frecventă a metodelor clasice de catehizare; extinderea improvizației în desfășurarea activităților catehetice; timpul limitat al copiilor pentru activităţi de acest gen, din cauza obligaţiilor şcolare prea mari (cu precădere în mediul urban); o slabă colaborare între preoţi şi profesorii de religie (sau alte cadre didactice); o comunicare defectuoasă între cei implicaţi în demersul catehizării; contextul economic nefavorabil în unele zone din țară; lipsa mijloacelor materiale în comunitățile/parohiile mici sau sărace; lipsa de solidaritate la nivel local, a cooperării cu autorităţile locale şi cu alţi factori privaţi în a susţine financiar activităţile catehetice; lipsa de angajare a tinerilor în activităţile pastoral-misionare şi social-filantropice ale comunităţii din care fac parte aceştia; valorificarea redusă a așteptărilor și a propunerilor tinerilor participanți la cele șase ediții ITO de până acum; comunicarea precară a centrelor eparhiale care au organizat ITO cu celelalte centre eparhiale în vederea identificării nevoilor și așteptărilor generației actuale de tineri, necesare stabilirii unui plan strategic coerent pe termen mediu și lung pentru tinerii din biserică, a activităților care stimulează participarea activă și creativă a lor la programe catehetice; absența unei strategii pentru tinerii de la periferia sau din afara bisericii; lipsa de orientare misionară pe termen lung privind generațiile viitoare.

Sub amprenta celor afirmate, considerăm că este mai mult decât necesar ca cei care şi-au asumat responsabilitatea formării de caractere creştine prin actul catehetic să cunoască, să-și însușească şi să aplice metodele contemporane de predare-învăţare, ancorate în pedagogia creştină. Asimilarea acestora presupune un efort mai redus din partea celor care au deja o minimă experiență și o pregătire psihopedagogică la bază, fiind o modalitate de perfecționare continuă. Nu același lucru se poate spune despre cei care au „evitat" familiarizarea cu aceste instrumente didactice. Constatăm că unii studenți teologi nu frecventează aceste cursuri de pregătire pe motiv că vor opta pentru preoție. Însă preotul nu este scutit de educația religioasă și catehetică a tinerilor și a credincioșilor din parohie. El trebuie să cunoască metodologia și strategiile didactice și catehetice adecvate particularităților de vârstă ale copiilor și tinerilor din parohia sa, dar și realitățile din școlile existente pe raza parohiei sale. În acest caz, sesiunile de formare au un rol capital pentru activarea cu pricepere și discernământ a vocației catehetice și pentru reușita demersului catehetic.

Rezultate notabile s-au înregistrat acolo unde formarea teologică a preoților a fost dublată de cea psihopedagogică, cu atât mai mult dacă la ea s-a adăugat și o minimă experiență didactică la catedră. De aceea, cu toată buna-credință, militām pentru pregătirea psihopedagogică a tuturor viitorilor slujitori ai sfintelor altare și recomandăm ca examenul de capacitate preoțească să fie precedat de parcurgerea modulului psihopedagogic. Și în acest caz, nu propunem o noutate, ci valorificarea unei tradiții românești, uitate sau neglijate. În vremea Sfântului Mitropolit Andrei Șaguna, mulți dintre candidații la preoție urmau stagiul de pregătire didactică, o vreme profesau ca învățători sau profesori, apoi erau hirotoniți. Sunt instrumente utile de care nu ne putem lipsi în slujirea tinerilor. Pentru a propovădui Evanghelia lui Hristos este necesar să vorbim pe limba tinerilor, să ne raportăm permanent la particularitățile lor de vârstă, să ținem seama de etapele dezvoltării lor psihologice și de capacitatea lor de asimilare și interiorizare a cunoștințelor. După modelul Sfinților Trei Ierarhi, care au valorificat științele profane ale vremii în favoarea lucrării Bisericii, și noi suntem chemați azi să ne îmbogățim slujirea prin cunoșterea și utilizarea cercetărilor din domeniul științelor educației (psihologie, pedagogie, sociologie, științele comunicării). Este o invitație la un dialog eficient între teologie și știință.

Nu o dată, ci în mod repetat, în cadrul mai multor ediții ale Congresului Național „Hristos împărtăşit copiilor", inspectorii eparhiali, responsabili cu cateheza parohială, semnalau colaborarea redusă care există între paroh și profesorul de religie. Nu ne-am propus să analizăm aici motivele acestei precarități, căci fiecare caz e particular și trebuie analizat ca atare. Cert este că sunt eparhii unde întâlnirile comune de lucru pe grupe între preoți și profesori de religie s-au permanentizat, având ca efect „împrietenirea" lor, conştientizarea faptului că nu sunt în competiție, ci în complementaritate, ambii, prin vocație, aparțin Bisericii. Se recomandă, așadar, optimizarea misiunii de propovăduire, prin desfășurarea comună a activităților catehetice.

d) Demersul catehetic în sine nu este suficient pentru a avea garanția unei reușite pe toate planurile. Un element esențial pentru armonizarea demersului catehetic o reprezintă evaluarea permanentă a activității educaționale din Biserică. Este nevoie de o autoevaluare reflexivă, dar și critică, pentru a surprinde cu claritate nereușitele, deficiențele și chiar eșecurile înregistrate. Utilizarea unor instrumente consacrate în procesul de evaluare ne va oferi o imagine fidelă a momentului la care ne raportăm și ne va permite creionarea unei strategii catehetice pe termen scurt, mediu și lung, în acord cu noile provocări, o strategie bazată pe repere teologice și psihopedagogice adecvate.

CAPITOLUL 4
MATERIAL LOGISTIC[321]

Proiectul *Youth Bible Curriculum* este o iniţiativă a Editurii Gospel Light, lansată în spaţiul eclesial răsăritean în 1996, iniţiativă desfăşurată în parteneriat cu Bisericile Ortodoxe locale.

Scopul acestui proiect a fost ca, un grup de specialişti ortodocşi, să pună la dispoziţia preoţilor şi cateheţilor un set de instrumente catehetice, necesare pentru a transmite copiilor, încă de la cele mai mici vârste, învăţăturile scripturistice şi de a-i ajuta să și le însușească activ, să le aplice în viaţa lor şi astfel să atingă maturitatea întru credinţă.

Încă de la început, obiectivele proiectului au avut două direcţii clare, și anume:

a) editarea şi publicarea ghidurilor de cateheză biblică pentru copiii cu vârste cuprinse între 6 – 17 ani, însoţite de ghidurile catehetului. S-a avut în vedere editarea a 12 volume, fiecare volum fiind împărţit în două părţi (două cărţi distincte), cu câte 18 lecţii fiecare. Ulterior, aceste instrumente aveau să fie distribuite şi utilizate la nivelul parohiilor;

b) pregătirea preoţilor şi a profesorilor/cateheţilor pentru folosirea ghidurilor, în vederea implementării eficiente a proiectului. S-a avut în vedere participarea lor la sesiuni de formare, în cadrul cărora participanții au fost inițiați în curriculumul propus, în cunoașterea etapelor de organizare și desfășurare a unei cateheze, fiind familiarizați cu metoda interactivă de catehizare. Totodată, participanţii la cursurile de instruire au primit informaţii cu privire la modul concret de organizare a grupelor catehetice, de atragere şi motivare a copiilor, de evaluare a activităților şi de evidenţă catehetică.

O etapă firească a demersului de implementare a proiectului a fost și efortul de traducere din versiunea originală (engleză) şi de contextualizare a curriculumurilor biblice create şi editate în acest scop.

4.1. Curriculum biblic

Prin acest proiect, Wordirect şi-a propus să pună la dispoziţia comunităţilor, parohiilor şi familiilor din întreaga lume un curriculum biblic, concentrat pe învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos şi centrat pe copil. Acest curriculum va asigura acest obiectiv ținâd cont de diversitatea tradiţiilor creştine locale, prin încorporarea experienţelor specifice ale acestor tradiţii în lecţiile biblice.

Adaptarea și contextualizarea conţinutului scripturistic al fiecărei lecţii la experienţa trăită a variatelor tradiţii creștine avea să reflecte bunele intenții cu privire la respectul datorat modului în care fiecare comunitate eclezială transmite credinţa creştină copiilor săi şi îi ajută pe aceştia să crească în relaţia lor cu Iisus Hristos.

---

[321] În acest capitol, am valorificat idei și fragmente din Sorin Lungoci, „Hristos împărtăşit copiilor - sinteză”, suport de curs pentru studenții de anul III de la Facultatea de Teologie din București, postat în 4 nov. 2015 la adresele: https://dokumen.tips/documents/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html, și https://vdocuments.com.br/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html; data accesării 30 mai 2018.

Mai mult, curriculumul propus este fidel principiilor de bază ale educaţiei religioase şi educaţiei în general, conform teoriilor actuale ale dezvoltării credinţei.

În ce privește structura lecţiilor, aceasta cuprinde următoarele componente de bază[322]:

a) La început, o activitate prin care elevii vor fi ajutaţi să descopere ceva, reflectând asupra unei experienţe de viaţă care se află în strânsă legătură cu tema scripturistică predată;

b) Lecţia scripturistică cu activităţi de revizuire şi fixare a cunoştinţelor;

c) Activităţi sau secţiuni prin care se leagă lecţia scripturistică de tradiţia fiecărei comunităţi de credinţă şi, aplicativ, de experienţa de viaţă axată pe tema în discuţie;

d) Un verset biblic de memorat;

e) Colţul casei şi familiei.

Curriculumul biblic alcătuit de editori este structurat pe 12 teme generale, în funcţie de vârsta elevilor cărora se adresa. Cele 12 teme au generat 12 volume cu câte 36 lecţii fiecare.

Toate temele cuprinse în curriculumul biblic urmăresc aducerea lui Hristos în viaţa copiilor:

a) 6 ani - „Dumnezeu m-a creat cu dragoste". Copilul va fi pregătit să înţeleagă calităţile paternităţii Divine - ale lui Dumnezeu în calitate de Creator şi drept Cel care ne îndeplineşte cu credinţă toate nevoile, Cel care ne iubeşte aşa cum suntem, punând accentul pe relaţia copilului cu fiecare dintre părinţii săi.

b) 7 ani - „Eu aparţin lui Dumnezeu". Dumnezeu a făcut toate cele câte sunt. Noi suntem creaţi şi iubiţi de El. El ne iubeşte şi ne oferă multe lucruri de care să ne bucurăm. Dar noi putem alege între a fi iubitori şi a fi neiubitori. Dumnezeu ne ajută să ne întoarcem către El atunci când greşim. Pentru aceasta, El L-a trimis pe Fiul Său Iisus Hristos să ne ajute.

c) 8 ani - „Viaţa noastră împreună cu Dumnezeu". Dragostea şi grija lui Dumnezeu faţă de noi este ilustrată prin înţegerea Sa cu oamenii Lui.

d) 9 ani - „Biserica ne ajută să trăim în dragostea lui Dumnezeu". Trăim fiecare într-o relaţie bazată pe înţelegerea pe care o facem cu Dumnezeu, trăind în dragostea Lui şi făcând voia Lui. Biserica ne oferă sfintele taine şi exemplul de credinţă al sfinților părinți, pentru a ne ajuta să trăim cu Dumnezeu (Fericirile, izvoarele scripturistice ale sfintelor taine din Vechiul și Noul Testament, Faptele Sfinților Apostoli).

e) 10 ani - „Biserica se dezvoltă". Începând cu Rusaliile, cu întemeierea în chip văzut a Bisericii, traseul extinderii Bisericii cuprinde: faptelor sfinților apostoli; istoria răspândirii creştinismului prin predicarea apostolică în diferite ţări; sinoadele ecumenice: formularea și clarificarea învățăturilor de credinţă; mărturisirea de credinţă.

---

[322] Cf. *Atelier de formare „Hristos împărăşit copiilor",* suport de curs tehnoredactat, f.a., pp. 1-3 (documentul este disponibil la adresa: https://vdocuments.site/documents/atelier-de-formare-hr-imp-copiilor-1.html; data accesării: 30 mai 2018).

f) 11 ani - „Mergând pe calea lui Iisus”. Iisus a venit pentru a proclama Împărăţia lui Dumnezeu şi a stabilit Biserica Sa pentru a inaugura această împărăţie. (Studiul Evangheliilor)

g) 12 ani - „Cu noi este Dumnezeu”. Istoria Mântuirii - Dumnezeu a pregătit oamenirea pentru venirea lui Iisus. Patriarhii și profeţii au pavat această cale. Dumnezeu a pregătit-o pe Maria pentru a deveni mama Fiului Lui. Iisus ne conduce înapoi la Tatăl.

h) 13 ani - „În comuniune cu Dumnezeu, prin rugăciune”. Rugăciunea în Vechiul Testament prin exemple: Avraam, Moise, Ilie, David, Solomon, Manase etc. Rugăciunea lui Iisus. Rugăciunea apostolilor, a sfinților părinți, imnurile și cântările bisericești, serviciul liturgic bisericesc, ca rugăciune a Bisericii şi a tuturor credincioşilor.

i) 14 ani – „Împăcarea noastră cu Dumnezeu”. Adolescenţii vor fi ajutați să-şi însuşească învăţătura de credinţă care le este transmisă, prin oportunitatea de a recapitula istoria mântuirii la un nivel aprofundat de înţelegere, ca act de împăcare cu Dumnezeu. Accentul va fi pus pe aspecte morale, în lumina învăţăturii lui Hristos.

j) 15 ani – „Dumnezeu mă cheamă mereu pe calea cea dreaptă”. Este o continuare a temei împăcării. Începând cu Înălţarea lui Hristos şi continuând cu Faptele Sfinților Apostolilor şi cu epistolele apostolice, sunt selectate evenimente şi teme prin care se dezvoltă subiecte cu privire la credinţa şi moralitatea adolescenţilor.

k) 16 ani – „Eu CRED”. Se urmărește o mai bună cunoaștere și interiorizare a învăţăturilor de credinţă care le-au fost transmise adolescenților, prin studiul fragmentelor scripturistice adecvate din Evanghelii, Faptele Apostolilor şi epistolele apostolice, care identifică elementele credinţei aşa cum sunt ele concepute în Crez.

l) 17 ani – „Maturizarea întru Credinţă”. Tinerii sunt ajutaţi să înţeleagă şi să stabilească conexiuni între relevanţa mesajelor evanghelice prin studierea scripturilor în lumina gândirii şi înţelegerii patristice. Tânărul va fi îndrumat să gândească în termeni teologici asupra relaţiei sale de credinţă cu Dumnezeu, cu lumea şi natura înconjurătoare, printr-o examinare a Scripturii şi literaturii patristice. Ei vor putea explora şi răspunde la întrebări despre rostul vieţii şi destinul omenirii prin: creşterea sensibilității de a asculta Vocea lui Dumnezeu; dezvoltarea abilităţii de a fi în comuniune cu Dumnezeu prin rugăciune; asumarea vocației de creştin.

După cum se constată, „transformarea vieții” este urmărită prin câteva elemente introduse în curriculumul biblic propus de proiect: curriculumul biblic acoperă întreaga Sfântă Scriptură în ordine secvențială, adaptată nivelului psihologic de cunoaștere a copilului; există o balanță proporțională justă între Vechiul și Noul Testament; personajele biblice sunt prezentate ca persoane reale, cu focalizare pe valorile morale și calitatea caracterului; aplicarea Adevărului Sfintei Scripturi în viață are un caracter practic și propriu vârstei căreia se adresează; fiecare cateheză aduce Cuvântul lui Dumnezeu la la nivelul persoanei și

relaționează cu experiențele de viață ale copilului; fiecare cateheză are scopuri ale învățării măsurabile; fiecare cateheză este centrată pe copil; activitățile pe marginea Sfintei Scripturi apelează la stilurile de predare cu cea mai mare eficiență.

4.2. Ghidurile catehetice[323]

În dinamica de implementare a proiectului, etapa de alcătuire a curriculumului a fost urmată de etapa de traducere şi contextualizare a conținuturilor biblice la specificul și tradiția Bisericilor locale și de editarea şi publicarea lor.

Ghidurile catehetice, realizate prin acest proiect, se adresează copiilor cu vârste cuprinse între 6 și 17 ani și sunt însoțite de ghiduri ale cateheților. Limbajul adecvat folosit, în concordanță cu nivelul de înțelegere al fiecărei vârste, metoda interactivă de predare folosită, precum și procesul de predare centrat pe copil sunt doar câteva dintre elementele care au stat la baza conceperii acestor instrumente atractive de cateheză. Ghidurile catehetice sunt instrumente auxiliare de lucru de care preoţii şi catehetii au nevoie pentru a transmite copiilor, încă de la cele mai fragede vârste, învăţăturile biblice, pentru a-i ajuta astfel să atingă maturitatea întru credinţă.

În contextul Bisericii Ortodoxe Române, din cele 12 volume preconizate, s-au tradus și contextualizat 3 volume (pentru vârstele de: 6 ani, 9-10 ani și 11-12 ani) și au văzut lumina tiparului doar două volume (9-10 ani și 11-12 ani). Cu sprijinul Fundației World Vision România au fost tipărite cele două seturi (volume) de Ghiduri catehetice pentru parohii, *Hristos împărtăşit copiilor*, pentru categoria 9-10 ani (în 2006[324]) şi 11-12 ani (în 2008[325]), însoţite de tot atâtea seturi din Ghidul catehetului, apărute la Editura Golia din Iaşi. Pentru a acoperi nevoile proiectului, la Editura Basilica a Patriarhiei Române au fost retipărite ghidurile catehetice menționate: pentru vârsta de 9-10 ani (retipărit în 2009) și 11 – 12 ani (în 2010).

În volumul „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, adresat copiilor cu vârsta cuprinsă între 9 şi 10 ani[326], sunt abordate 36 de teme[327]. Primele 18 teme din prima parte a volumului, tratează evenimente petrecute în Vechiul Testament, iar cea de-a doua parte (18 teme), teme din Noul Testament. Subiectele propuse sunt ordonate în concordanță cu succesiunea desfăşurării evenimentelor biblice: „Dumnezeu creează lumea”, „Dumnezeu l-a creat pe om”, „Adam şi Eva calcă porunca lui Dumnezeu”, „Ascultarea lui Noe”, „Credinţa lui Avraam”, „Dumnezeu îşi ţine

323 În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154 (studiul poate fi consultat şi la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=445).

324 A apărut cu binecuvântarea vrednicului de amintire Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a semnat şi prefaţa ghidului.

325 A apărut cu binecuvântarea și prefaţa Preafericitului Părinte Patriarh Daniel.

326 Din experienţa noastră, la orele de cateheză, având ca suport didactic acest ghid, pot participa copii din clasele a III-a, a IV-a şi a V-a.

327 Din echipa de traducere și contextualizare au făcut parte: pr. Mihail Ovidiu Ciobotaru și Cristina Sturzu.

cuvântul dat”, „O mireasă pentru Isaac”, „Un târg necinstit”, „Visul lui Iacob”, „Împăcarea fraţilor”, „Dumnezeu îl păzeşte pe Iosif”, „Iosif îşi ajută familia”, „Dumnezeu îl cheamă pe Moise”, „Dumnezeu eliberează poporul Israel”, „Dumnezeu călăuzeşte pe poporul Său”, „Cele 10 porunci şi slujirea lui Dumnezeu”, „Naşterea Domnului”, „Botezul lui Iisus”, „Hristos Îşi alege ucenicii”, „Oamenii vor să-L vadă pe Hristos”, „O rugăciune smerită”, „Întoarcerea fiului risipitor”, „Samarineanul milostiv”, „Hristos ne învaţă să ne rugăm”, „Cine este cel mai mare?”, „Hristos ne învaţă iubirea”, „Lucrătorii cei răi”, „Femeile mironosiţe”, „Intrarea Domnului în Ierusalim”, „Hristos a murit pe cruce”, „Hristos a Înviat!”, „Oameni pe care faptele i-au arătat prieteni ai lui Hristos”, „Iisus Hristos, Dătătorul de viaţă nouă”, „Hristos a venit pentru toţi oamenii”, „Hristos S-a înălţat la cer” şi „Pogorârea Duhului Sfânt”.

Ca o continuare a temelor din acest volum, se adaugă cele propuse copiilor cu vârsta între 11 şi 12 ani[328] și care sunt cuprinse în volumul intitulat „Cu noi este Dumnezeu”[329]. Și acestea sunt îndreptate către evenimentele petrecute în cele două testamente: „Ţara Bibliei”, „Consemnarea Bibliei”, „Poporul lui Israel”, „Judecătorii şi regii poporului lui Dumnezeu”, „Proorocii mântuirii”, „Ioan Înaintemergătorul”, „Fecioara Maria se supune voii lui Dumnezeu”, „Mântuitorul Se naşte!”, „Mântuitorul făgăduit creşte”, „Ioan botează şi predică”, „Botezul lui Iisus”, „Iisus Se pregăteşte pentru misiunea Sa”, „Chemarea ucenicilor”, „Iisus învaţă şi vindecă”, „Împărăţia lui Dumnezeu este aproape”, „Parabolele împărăţiei”, „Semne ale Împărăţiei lui Dumnezeu”, „Trimiterea ucenicilor”, „Cine zic oamenii că sunt Eu?”, „Mântuitorul ne arată slava lui Dumnezeu”, „Păcat şi iertare”, „Întoarcerea la Dumnezeu”, „Învierea şi Viaţa”, „Şase zile până la Paşti”, „Osana Fiul lui David!”, „Semne ale sfârşitului”, „Venirea Mirelui”, „Cina cea de Taină”, „A venit ceasul!”, „De la moarte la Viaţă”, „Văzând şi crezând”, „O întâlnire la malul mării”, „Născut din apă şi din Duh”, „Iisus se întoarce la Tatăl”, „O alegere importantă” şi „Pogorârea Duhului Sfânt”.

Ghidurile cuprind o împletire de lecții biblice, scurte medalioane cu vieți ale sfinților, icoane, ilustrații și desene sugestive, teme de reflecție, toate în condiții grafice apreciabile.

La o evaluare succintă a ghidurilor, putem observa că informația transmisă prin textele suport și prin elementele vizuale este adecvată categoriei de vârstă, valorificând preocupările și interesele copiilor. Elementele de conținut sunt transmise în mod coerent, asigurând progresia în învățare, dar și atractiv, datorită aplicațiilor propuse și a elementelor vizuale care le însoțesc. Prezentarea conținuturilor se realizează într-o concepție unitară, printr-un stil consecvent. Elementele grafice sprijină înțelegerea elementelor de conținut. Imaginile care însoțesc textele suport de la începutul fiecărei cateheze mijlocesc introducerea noțiunilor noi și anticipă conținutul lecției. Fiecare cateheză debutează cu activități de descoperire și de înțelegere orală, cu fragmente scripturistice, urmate de activități de înțelegere a textului parcurs și de interacțiune, care favorizează

[328] La catehezele propuse de acest volum pot participa copii din clasele a V-a, a VI-a şi a VII-a.
[329] Echipa de traducere și contextualizare a fost alcătuită din: Cristina Sturzu și Alexandru Mihăilă.

conexiunea cu viața liturgică și viața în familie. Pentru asigurarea învățării într-o maniera originală, spre finalul catehezei sunt propuse aplicații, corelate cu tematica abordată. Unele sarcini determină comunicarea elevilor cu părinții lor. Activitățile de învățare favorizează utilizarea strategiei didactice activ-participative, asigurând dezvoltarea intelectuală și spirituală, având și rol motivațional.

Însuşirea cunoştinţelor religioase (biblice, liturgice, istorice, aghiografice, iconografice), este dublată de aplicarea în viaţa de zi cu zi a acestora. Fiecare lecţie are, la sfârşit, o serie de îndrumări practice, strâns legate de conţinutul respectivei lecţii, reunite sub titlul „Acasă şi în familie”[330]. Catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile catehetice, structurată pe trei componente: descoperirea, interacţiunea şi aplicaţia, determină o adevărată comunicare și cuminecare religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanenţă îndemnat să discute cu ceilalţi membri ai familiei, să rezolve sarcinile propuse pentru acasă şi să aplice în viaţa de zi cu zi cunoştinţele dobândite prin cateheză. Elevul este călăuzit să descopere el însuşi adevărul prin activitatea proprie. Această metodă prezintă avantajul implicării active şi directe, al participării afective şi efective a lui la procesul învăţării şi al cunoaşterii[331]. Nu este vorba doar de acceptarea pasivă a unor cunoştinţe oferite de-a gata, spre a fi pasiv receptate. Ea are menirea de a dezvolta capacitatea de autoinvestigaţie a copilului, punând bazele unei gândiri autonome, învăţându-l să descopere, să ştie ce şi cum să caute, să problematizeze, să vadă dincolo de aparenţe cauza interioară a manifestărilor comportamentale, a atitudinilor, „îl ajută să descopere esenţa vieţii, nu numai cu mintea, ci cu întreaga lui fiinţă”[332].

4.3. Îndrumătorul catehetic

Un instrument auxiliar, deosebit de util în sprijinirea preoţilor debutanţi, şi nu numai, este *Îndrumarul pentru catehet* (Ghidul pentru profesori). Ambele ghiduri catehetice pentru parohii (9-10 ani, 11-12 ani) sunt însoțite de ghidul pentru catehet. Acesta conţine toate sugestiile metodologice de care are nevoie catehetul pentru desfăşurarea optimă a unei cateheze, respectiv pentru introducerea şi utilizarea materialului biblic, liturgic, doctrinal şi spiritual în demersul educaţional. Totodată, include şi un rezumat al textului biblic, cel puţin o activitate referitoare la textul biblic relatat, materiale folositoare la sărbătorile şi praznicele anului bisericesc, vieţile sfinţilor, descrieri ale icoanelor, alte activităţi şi ilustraţii. Sugestiile prezentate aici sunt generale, flexibile, lăsând loc pentru adaptarea la specificul parohiei, la resursele materiale și umane existente, la persoana catehetului, prezentarea lecţiei făcându-se în stil propriu. În cazul unor lecţii, se poate începe cu textul biblic, urmând a se discuta despre sărbătorile din acea perioadă liturgică sau a se efectua unele exerciţii prevăzute în ghidul elevilor. În

330 Constantin Naclad, *Raport privind activitățile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, p. 2.
331 Sophie Koulomzin, *Biserica şi copiii noştri,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2010, pp. 155-156; recomandăm și capitolul IV „Şcoala duminicală”, pp. 145-169.
332 Ioannis V. Kokulis, *Îmbisericirea elevilor – pentru o educaţie religioasă liturgică,* Ed. Deisis, Sibiu, 2012, p. 138.

săptămâna premergătoare unui praznic mare, se poate vorbi mai întâi despre sărbătoare, apoi se poate trece la textul biblic, care s-ar putea să nu aibă legătură cu sărbătoarea respectivă[333].

Ca suport metodologic al catehetului, ghidul oferă îndrumări concrete pentru pregătirea, organizarea și defășurarea tuturor catehezelor cuprinse în ghidul pentru parohii. Practic, acesta însoțește preotul în toate etapele demersului catehetic, plecând de la pregătirea îndepărtată, apoi la cea apropiată, desfășurarea propriu-zisă a orei de cateheză până la realizarea feedback - ului. Un aspect important îl reprezintă precizarea scopului predării/învățării. La această secțiune sunt enumerate obiectivele de bază ale lecției, sub formă de rezultate specifice, mai exact, ce trebuie să cunoască și să realizeze elevul la sfârșitul fiecărei cateheze. Acest fapt aduce claritate în activitatea de catehizare, prin raportarea permanentă la obiectivele urmărite. Este o modalitate de evaluare, de constatare a reușitei și de optimizare a lecției.

4.4. Jurnalul catehetic

Potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 5180/2008, preotul paroh va întocmi un jurnal pastoral catehetic sau un caiet de evidenţă catehetică. Acest jurnal va conţine: datele de identificare ale parohiei; persoana delegată să desfășoare activitatea catehetică; planificarea calendaristică a catehezelor pe an catehetic (săptămâna, ziua, ora, tema); planificarea activităților conexe programului catehetic (miniproiecte, workshopuri, ateliere de pictură, expoziții, meditații, excursii tematice, pelerinaje, tabere de creație, activități recreative și sportive, muzică, folclor, proiecții de film, convorbiri duhovnicești, participare la concursuri locale, județene, naționale, activități filantropice și de voluntariat etc.); numele şi prenumele copiilor care fac parte din grupul catehetic (suplimentar se pot solicita datele de naștere[334], adresele și datele lor de contact, eventual și ale părinților pentru copiii mai mici din grup); consemnarea prezenţei copiilor la orele de cateheză; evidenţierea diferitelor aspecte pozitive/negative întâmpinate în derularea catehezei; menționarea temelor, activităților, aplicațiilor, exercițiilor, metodelor care au stârnit sau nu interesul copiilor; precizarea aspectelor care contribuie la motivarea lor; indicarea parteneriatelor educaționale și instituțiile cu care s-au încheiat colaborări; mărturii ale copiilor, părinților și voluntarilor din program; alte aspecte.

Pe baza acestuia, se vor putea monitoriza și evalua activităţile catehetice dintr-o parohie. E o modalitate de a surprinde impactul acestui program asupra copiilor, părinților și asupra comunității parohiale. În funcție de analiza rezultatelor, se pot căuta și identifica soluții și activități adecvate pentru ca impactul să fie cel așteptat.

Pentru a veni în sprijinul parohiilor, unele eparhii (Sălaj, Oradea, Caransebeş) au elaborat, tipărit şi au pus la dispoziţia preoţilor jurnalul catehetic.

---

[333] *Viaţa noastră cu Dumnezeu. Îndrumar pentru catehet*, partea I (9-10 ani), Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 4-5.

[334] O inițiativă de luat în seamă este și aprecierea lunară a celor care-și serbează ziua de naștere.

Un asemnea jurnal permite cunoașterea și aprecierea efortului depus de preot și de colaboratorii apropiați pe tărâm catehetic. Este o altă carte de vizită a preotului. În timp, poate fi și un document care să stea la baza alcătuirii unei monografii parohiale.

4.5. Noul curriculum biblic

Cu toate că cele două instrumente catehetice (ghidurile catehetice pentru copii și cateheți) puse la dispoziția parohiilor au dat roade, iar preoții aveau un ajutor evident în lucrarea de catehizare, în timp s-a simțit nevoia unei simplificări, conținutul fiind foarte încărcat, dar și nevoia editării ghidurilor care lipsesc. Sunt lecții care ajung până la 5 pagini în format A4 și care nu permit valorificarea întregului conținut la o singură întâlnire. În acest caz, este nevoie de un timp mai îndelungat pentru cateheze, ori de mai multe cateheze la aceeași temă, sau de o selectare riguroasă a conținutului. Au fost și situații unde, după doi - trei ani de implementare a proiectului, ghidurile nu mai puteau fi folosite întrucât ele au fost parcurse integral de același grup catehetic. În aceste condiții, preotul a fost pus în situația de a crea și dezvolta un curriculum propriu sau de a improviza.

Rezultatele unei cercetări recente arată că elevii au manifestat un interes crescut față de disciplina Religie, ca urmare a restructurării conținuturilor învățării și a reducerii acestora sub aspect cantitativ informațional, coroborate cu folosirea metodelor și strategiilor de predare și învățare moderne. Pe de altă parte însă, încărcarea excesivă a programei cu noțiuni și date greu de asimilat, conjugată cu folosirea unor metode și strategii didactice clasice, îngreunează sau chiar obstrucționează actul predării și învățării[335].

Tinând cont de aceste aspecte și pentru a găsi un răspuns la aceste neajunsuri, la al VI-lea Congres Naţional „Hristos împărtășit copiilor”, desfășurat în perioada 16-18 septembrie 2013, s-a propus înființarea unei comisii pentru revizuirea ghidurilor catehetice[336].

La următorul Congres, din 16-18 septembrie 2014, s-a continuat dialogul pe acest subiect, concluzionându-se[337] că este nevoie de o rescriere a ghidurilor după un plan adecvat și complet. Astfel, revizuirea constă în structurarea lor pe 2 cicluri de catehizare: ciclul 1 - *Cu noi este Dumnezeu* (pentru copii cu vârste între 6 - 11 ani) și ciclul 2 - *Viața noastră cu Dumnezeu*, pentru copii cu vârste între 12 - 18 ani. În elaborarea ghidurilor se va ține cont de mai multe aspecte: să asigure complementaritatea cu programele școlare la disciplina religie; temele să fie corelate cu perioada liturgică și să existe compatibilitate cu anul școlar și cu anul

[335] Vasile Pop, *Curriculum și reformă în predarea religiei*, Ed. „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2014, pp. 303-305.

[336] Congresul a aprobat componența comisiei: Pr. Liviu Vidican-Manci (inspector pentru cateheză parohială în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului), Pr. Florin Stan (inspector pentru cateheză parohială în Episcopia Maramureșului și Sătmarului), Diac. Ioniță Apostolache (inspector pentru cateheză parohială în Arhiepiscopia Craiovei) și Pr. Constantin Naclad (inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic educațional al Patriarhiei Române).

[337] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014*, adoptate în şedinţa Sfântului Sinod din 28-29 octombrie 2014.

bisericesc; începutul anului catehetic să coincidă cu Sărbătoarea Naşterii Maicii Domnului (8 septembrie), pentru a marca şi public, la nivelul întregii Patriarhii, începutul acestui an. Între 8-15 septembrie, fiecare parohie pregătește înscrierile pentru grupele de cateheză, prin elaborarea unor afișe și pliante de promovare. Încheieiea anului catehetic se va face odată cu Praznicul Pogorârii Sfântului Duh; structura anului catehetic: 8 septembrie deschiderea oficială a anului; între 8 septembrie și 1 octombrie - înscrierea copiilor în grupele de cateheză; 25 lecții/întâlniri etapizate astfel: Etapa I — 10 lecții, perioada octombrie — decembrie/Crăciun; Etapa a II-a — 10 lecții, perioada ianuarie — Sărbătoarea Paștelui; Etapa a III-a — 5 lecții, perioada dintre Sărbătoarea Paștelui și Sărbătoarea Pogorârii Sfântului Duh[338]; scopul principal al orei de catehizare să fie îmbisericirea copilului. În acest sens, trebuie conturate: responsabilitatea latreutică, de mărturisire şi diaconală.

Ulterior, în cadrul comisiei de elaborare a ghidurilor au fost cooptate și alte persoane cu experiență didactică, s-au organizat grupuri de lucru și s-a reușit stabilirea tuturor temelor pentru cei 12 ani vizați. Întregul program catehetic conţine 300 de lecţii structurate interactiv.

Noul curriculum se caracterizează printr-o bună structurare a temelor în jurul unor abilități, aptitudini, atitudini și comportamente esențiale în formarea caracterului religios-moral al tinerilor; are o mare flexibilitate privind adaptarea conținuturilor la nivelul particularităților de vârstă; favorizează legătura cu familia, cu realitatea cotidiană și cu experiențele de viață concrete ale copiilor și tinerilor; asigură respectarea principiilor specifice educației religioase: triadologic, hristocentric și eclesiocentric; oferă posibilitatea valorificării fragmentelor biblice și patristice; are un pronunțat caracter formativ; asigură integrarea noilor cunoștințe în setul de noțiuni și valori dobândite deja; oferă posibilitatea ca elevii să evolueze gradual în asimilarea cunoștințelor și în formarea deprinderilor.

În strategia de lucru este cuprinsă și dimensiunea formatoare a cateheților. Întrucât apar în mod constant preoți debutanți, iar reîmprospătarea strategiilor didactice activizante este esențială, după finalizarea ghidurilor catehetice, se vor organiza cursuri de formare la nivel de eparhie cu persoanele care lucrează efectiv cu copiii.

La Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor" (18-20 septembrie 2017) a fost prezentat un model de lecţie din primul nivel finalizat (anul VI al modulului I). Fiecare lecţie este orientată către scopul principal (transformarea vieţii copilului în a fi un creştin angajat) și are următoarea structură:

a) Introducerea - prin folosirea unui exemplu din viaţa de zi cu zi;

b) Descoperirea (Casetă, Dialog - prin întrebări sugerate, Istorioară - aşezată în casetă);

c) Textul de bază (scripturistic, patristic, din Pateric);

[338] Aceste idei au fost creionate de comisia pentru ghiduri, în cadrul întâlnirii de lucru de la Mănăstirea Nicula din 7-9 aprilie 2014.

d) Interacţiunea – prin dialog (întrebările se referă la tema de interes, la conţinutul lecţiei; la viaţa copiilor pornind de la tema din textul de bază), activităţi, aplicaţii;

e) Versetul – memorare şi reflecţie;

f) Caseta de Dicţionar;

g) Colţul casei şi al familiei - aplicaţie - prin care copilul transferă cele învăţate în căminul familiei; conceput ca o activitate, diverse exemple legate de vârsta copilului şi de context.

Ghidul alcătuit prezintă conținutul într-un limbaj accesibil elevilor; favorizează utilizarea metodelor activ participative, care stimulează comunicarea între elevi și elevi, între elevi și catehet; este atractiv și adaptat nivelului de vârstă al copiilor; prezintă o concepție unitară ca stil (text și imagine); include cunoștințe teologice adecvate experienței de viață a elevilor; oferă sarcini de lucru diferite; motivează elevul pentru învățare; actualizează conținuturile prin raportare constantă la aspectele vieții concrete; se află în conformitate cu catehismul Bisericii.

Cu acest prilej, au fost stabilite și câteva etape ce se impun pentru eficientizarea procesului de elaborare a noilor ghiduri pentru parohii: lecția prezentată va fi modelul de lucru pentru toți membrii comisiei; până la 1 noiembrie 2017 se va face o evaluare a volumului de muncă pentru realizarea unui ghid catehetic şi se va propune o dată finală pentru revizuirea acestora; se vor identifica resursele materiale şi umane pentru sprijinirea comisiei de revizuire a ghidurilor catehetice; se va înfiinţa un grup de lucru pe o reţea de socializare, specific comisiei de revizuire a ghidurilor catehetice; se va face o consultare cu graficieni/desenatori cu experienţă în domeniu.

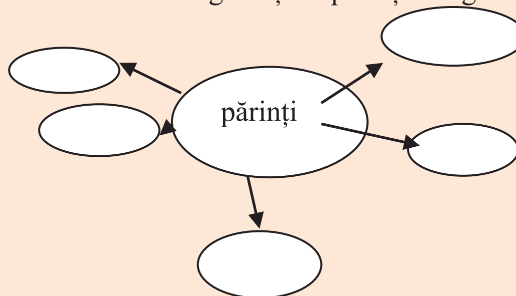
Sugestiv, redăm o lecție[339] cuprinsă în volumul destinat copiilor cu vârsta între 11-12 ani și temetica aferentă anul VI.

[339] Din colectivul de elaborare a volumului a făcut parte: Pr. Florin Stan, prof. Mariana Pop, prof. Rodica Vele (Episcopia Maramureșului și Sătmarului).

UN TATĂ CAUTĂ VINDECAREA FIICEI SALE

I. Descoperirea:

Ce vă vine prima dată în minte când vă gândiți la părinți? Argumentați!/ Oare de ce?

II. Textul de bază

Învierea fiicei lui Iair

Evanghelia după Luca 8, 41-42; 51-56

Iată a venit un bărbat, al cărui nume era Iair şi care era mai-marele sinagogii. Şi căzând la picioarele lui Iisus, Îl ruga să intre în casa Lui, căci avea numai o fiică, ca de doisprezece ani, şi ea era pe moarte. Şi, pe când se ducea El, mulţimile Îl împresurau… Şi încă vorbind El, a venit cineva de la mai-marele sinagogii, zicând:

- A murit fiica ta. Nu mai supăra pe Învăţătorul.

Dar Iisus, auzind, i-a răspuns:

- Nu te teme; crede numai şi se va izbăvi.

Şi venind în casă n-a lăsat pe nimeni să intre cu El, decât numai pe Petru şi pe Ioan şi pe Iacov şi pe tatăl copilei şi pe mamă. Şi toţi plângeau şi se tânguiau pentru ea. Iar El a zis:

- Nu plângeţi; n-a murit, ci doarme.

Şi râdeau de El, ştiind că a murit. Iar El, scoţând pe toţi afară şi apucând-o de mână, a strigat, zicând:

- Copilă, scoală-te!

Şi duhul ei s-a întors şi a înviat îndată şi a poruncit El să i se dea să mănânce. Şi au rămas uimiţi părinţii ei. Iar El le-a poruncit să nu spună nimănui ce s-a întâmplat.

III. INTERACȚIUNEA, ACTIVITĂȚI, APLICAȚII

➢ **Să răspundem**:

1. Cine era Iair?
2. De ce l-a căutat el pe Domnul Iisus?
3. Ce a făcut Iair când a primit vestea că fiica lui a murit?
4. Cum i-a răsplătit Iisus credința?

➢ **Să aplicăm**

Domnul nostru Iisus Hristos își arată iubirea față de tatăl îndurerat. O numește pe fiica lui Iair, fiică pentru că noi toți suntem fii ai lui Dumnezeu Tatăl, Care ne poartă de grijă și răspunde rugăciunilor noastre făcute cu credință.

Completează enunțul

Dumnezeu așteaptă de la noi, fiii Săi,
să...

➢ **Să exersăm:**
Scrieți în casete patru învățături desprinse din această minune.

Îndemnuri pentru viață!
Dă și tu alte trei exemple!

- Să avem credință în Dumnezeu!
- Să nu ne fie teamă să ne mărturisim credința!
- Să avem nădejdea că Dumnezeu ne va răsplăti credința!
-
-
-

Ca un tată iubitor, care nu rămâne nesimțitor la rugămințile fiilor săi, și le dă cele de folos pentru viață, așa și Dumnezeu Tatăl, revarsă mila Sa asupra noastră, cu dărnicie, pentru a primi cele de folos spre mântuirea noastră, din iubirea nemărginită față de noi. (Psalmi 102, 13)

IV. VERSET
„În ce chip miluiește tatăl pe fii, așa a miluit Domnul pe cei ce se tem de El”
(Psalmi 102, 13)

V. CASETA DE DICȚIONAR

- sinagogă, sinagogi – clădire destinată celebrării cultului mozaic;
- împresurau – înconjurau.

VI. COLȚUL CASEI ȘI AL FAMILIEI

Tu ești darul cel mai de preț al lui Dumnezeu Tatăl pentru părinții tăi. Ești bucuria și mângâierea lor. Ai simțit mereu dragostea cu care te înconjoară, când erai bolnav, trist… sau în momentele de fericire, și asta, pentru că iubirea lor este nemărginită față de tine. Rugăciunile și binecuvântările lor te însoțesc pretutindeni și te ajută să fii sănătos, harnic și bun.

„Binecuvântările părinților, întăresc temeliile casei copiilor lor”.

Discută cu părinții tăi despre aceasta.

❖ **Scrie cum răspunzi la iubirea pe care părinții și-o manifestă față de tine?**

Să știi că prin părinții tăi, Dumnezeu Tatăl își arată întotdeauna purtarea de grijă și dragostea față de tine. Amintește-ți cât de binefăcătoare pot fi rugăciunile adresate lui Dumnezeu, cu credință și dragoste pentru părinții tăi. Ele vor fi de mult folos, îi vor ajuta de depășească anumite greutăți, le vor da putere și sănătate și vor aduce fericire casei voastre.

❖ **Alcătuiește o rugăciune pe care să o adresezi lui Dumnezeu Tatăl, pentru părinții tăi!**

ANUL VI 11 – 12 ani					
	Dumnezeu Creatorul	**Fiul lui Dumnezeu**	**Duhul Sfânt**	**Biserica**	**Eshatologia**
Învățătura	Dumnezeu Tatăl	Cuvântul lui Dumnezeu	Dumnezeu Sfințitorul	Biserica - icoana Sfintei Treimi	Iubirea Sfintei Treimi
Scriptura	Tatăl fiului risipitor	Ioan 1,1: „La început era Cuvântul...”	Pogorârea Duhului Sfânt	Ioan 3,16: „Atât de mult a iubit Dumnezeu lumea...”	Faptele de milostenie Matei (25, 32-46)
Viața Bisericii	Patriarhatul în viața Bisericii și în istorie	Cuvântul lui Dumnezeu în viața Bisericii	„Părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă”	Iubirea Sfintei Treimi în viața Bisericii	Iubirea Sfintei Treimi care încălzește sau care arde
Liturghia	Tatăl nostru …	Prezența Cuvântului în spațiul liturgic	Epicleza - lucrarea Duhului Sfânt în Sf. Taine și ierurgii	Icoana Sfintei Treimi în Biserică	Ofranda, răspuns la iubirea lui Dumnezeu
Atitudini/ morală	Tatăl în familie	Cuvântul care zidește	Duhul Sfânt în inima mea	Iubirea Sfintei Treimi - model de iubire în familie	Cum răspundem iubirii Sfintei Treimi?

CAPITOLUL 5
STRATEGII PRACTICE DE IMPLEMENTARE ÎN PAROHII

5.1. Paşi de implementare[342]

În vederea derulării eficiente a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” la nivelul parohiei, este necesară parcurgerea mai multor etape sau paşi de implementare[343]:

a) Participarea preoţilor (a cateheţilor) la sesiunea de formare pentru proiect[344] - prilej cu care sunt introduşi în problematica pe care proiectul o abordează, sunt familiarizaţi cu elementele curriculumului biblic propus, cu metoda de catehizare şi cu instrumentele de lucru folosite;

b) Evaluarea nevoilor spirituale ale copiilor din comunitatea acestora (lucru care se poate face prin aplicarea unor instrumente de evaluare simple, chestionarul sau focus grupul). Cert este că în fiecare comunitate parohială există un număr mai mare sau mai restrâns de copii care au nevoie de prezența și de lucrarea lui Hristos în viața lor. Creșterea și atingerea maturității spirituale nu se face de la sine, fără implicarea responsabilă a preotului;

c) Determinarea numărului de copii care ar putea beneficia de sesiunile şcolii de duminică (cateheza se poate desfăşura în orice zi) pe categorii de vârstă;

d) Stabilirea grupelor de copii[345] (organizarea acestora pentru sesiunile de cateheză biblică). Este foarte important să ținem cont de categoriile de vârstă. Copiii pot fi grupați în funcție de nivelul de învățământ pe care îl urmează: preșcolar, primar, gimnazial și liceal;

e) Mobilizarea şi implicarea laicilor[346] (profesori de religie, studenţi teologi, seminariști, profesori de muzică, de desen sau alte cadre didactice, artiști etc.) care

---

[342] În acest subcapitol, am utilizat idei și fragmente din Sorin Lungoci, „Hristos împărtăşit copiilor - sinteză”, suport de curs pentru studenții de anul III de la Facultatea de Teologie din Bucureşti, postat în 4 nov. 2015 la adresele: https://dokumen.tips/documents/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html și https://vdocuments.com.br/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html; data accesării 30 mai 2018.

[343] Cf. *Atelier de formare „Hristos împărăşit copiilor”,* suport de curs tehnoredactat, pp. 54-55 (documentul este disponibil la adresa: https://vdocuments.site/documents/atelier-de-formare-hr-imp-copiilor-1.html; data accesării: 30 mai 2018)

[344] Şi după această pregătire inițială, preoţii/cateheţii trebuie sprijiniţi constant, la nivelul eparhiei şi al protopopiatului, de către inspectorul şi responsabilii desemnaţi cu catehizarea parohială. Reluarea sesiunilor de formare este cerută și de apariția preoților debutanți, care au nevoie de îndrumare în acest sens. Astfel, întâlnirile, organizate în mod sistematic, devin prilejuri de perfecţionare continuă a cateheţilor.

[345] O grupă catehetică poate avea până la 20 - 25 de copii. Dacă numărul de participanţi este mai mare, recomandăm, pentru eficienţa actului catehetic, organizarea unei noi grupe.

[346] În cazul în care cateheza este susţinută de către o persoană competentă, delegată de preotul paroh, recomandăm prezenţa preotului în mijlocul copiilor, deoarece parohul are prilejul ca la această oră de cateheză să se poată apropia de micii săi enoriaşi, să pătrundă în universul lor, creându-se astfel şi o legătură prietenească, de suflet, ca de la duhovnic la ucenic. Pentru a putea oferi continuitate proiectului, susţinem implicarea mirenilor, mai ales atunci când preotul paroh are un program încărcat, fiind solicitat să desfăşoare şi alte activităţi pastoral misionare. Absenţa unui asemenea sprijin ar putea duce la întreruperea şirului de cateheze. În măsura posibilităților financiare ale

au potenţial şi care doresc să sprijine preotul paroh în organizarea și desfășurarea activităților în cadrul şcolii duminicale;

f) Pregătirea unei săli[347] (biserică, casă de prăznuire, centru parohial, şcoală, grădiniță, cămin cultural etc.) şi dotarea cu echipament specific (mobilier adecvat, flipchart, laptop, calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, cameră foto etc.);

g) Achiziţionarea materialelor de curs (ghidurile catehetice „Hristos împărtăşit copiilor” pentru copii și îndrumătorul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” pentru profesor) şi a altor materiale necesare organizării sesiunilor de cateheză biblică (consumabile);

h) Achiziţionarea materialelor didactice necesare, în funcţie de vârstele grupelor de copii, pentru şi cu care se vor organiza catehezele biblice (Biblia, Biblia în imagini, Biblia povestită copiilor, viețile sfinților, pilde și povestioare, alte materiale educative (tipărite sau în format audio/video), hărți, icoane, fișe de lucru, fișe de colorat, etc.);

i) Planificarea calendaristică a catehezelor (pe semestre), conform ghidurilor, stabilirea zilelor de întâlnire şi a orelor la care se fac aceste întâlniri[348]. La stabilirea orei şi a zilei pentru susţinerea catehezei, se va ţine cont de programul copiilor. Reușita demersului catehetic depinde, în mod evident, de acest aspect. Este cunoscut faptul că, în special în mediul urban, programul săptămânal al copiilor este foarte încărcat. Pe lângă orele petrecute la şcoală se mai adaugă activități conexe: meditații, dansuri, cursuri de limbi străine, de calculatoare, de pictură, activități sportive sau/și recreative etc. De aceea, este foarte importantă consultarea copiilor și a părinților lor la stabilirea programului catehetic. Într-un recent proiect de cercetare[349], intitulat *Receptarea catehezei în mediul parohial şi monahal*, care a cuprins 28 de biserici din București, Ilfov și Prahova, se arată că, în cele mai multe cazuri, catehezele sunt programate și se desfăşoară seara, de obicei în zilele de weekend (vineri şi duminică). Doar în zi de duminică, în mai multe parohii, cateheza se desfășoară și la prânz, după Sfânta Liturghie. Din cercetare mai rezultă că și zilele de miercuri și sâmbătă sunt, de asemenea, preferate pentru acest tip de activitate;

---

parohiei, recomandăm motivarea colaboratorilor și evidențierea aportului catehetic adus, la anumite intervale de timp.

[347] Dacă biserica parohială nu este prevăzută cu sistem de încălzire, în perioada anotimpului rece, întâlnirile catehetice se pot desfăşura şi în alte locaţii. Dacă nu există o astfel de încăpere, catehezele pot fi susţinute în perioada anotimpului cald. În această situaţie, partea liturgică inclusă în ghiduri spre a fi parcursă va fi corelată cu perioada liturgică aferentă desfăşurării activității catehetice.

[348] Fiecărei teme i se va aloca o oră pe săptămână; vor fi 36 de ore/săptămâni; un an catehetic, asemănător structurii anului şcolar, va începe în luna septembrie şi se va finaliza în luna iunie; pentru a nu genera confuzii se recomandă păstrarea, pe întreg parcursul anului catehetic, a aceleiaşi ore şi zile din săptămână.

[349] Vasile Crețu, „Cateheza parohială în Arhiepiscopia Bucureștilor. Rezultatul unei cercetări recente”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educației prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 33-34.

j) Stabilirea unui buget necesar pe fiecare sesiune. Desigur că fiecare sesiune solicită existenţa unor materiale didactice, însă odată achiziționate ele pot fi utilizate pe parcursul mai multor întâlniri și, chiar, a mai multor ani;

k) Determinarea surselor de finanţare pentru şcoala biblică (părinţi, donatori, oameni de afaceri interesaţi să investească în educaţia religioasă şi în generaţia de mâine). Identificarea resurselor materiale este necesară implementării fiecărui proiect major, coerent și optimizat nevoilor specifice parohiei. Cu cât resursele financiare sunt mai mari, cu atât numărul activităților catehetice propriu-zise și conexe sunt mai ample și cu impact mai ridicat în comunitatea bisericească (în rândul copiilor, al părinților, al voluntarilor, al profesorilor implicați în activități etc.). Sursele de finanțare sunt diverse: unele dintre acestea pot veni dinspre credincioșii parohiei, de la agenți economici din localitate, de la autoritățile locale, prin intermediul agendei culturale (anual, prin agenda culturală a primăriilor se finanțează proiecte culturale și educaționale), de la autoritățile județene (prin agenda culturală a consiliilor județene), altele pot fi cele cuprinse, în mod specific, în bugetul parohiei. Cele enumerate sunt doar câteva surse ce pot fi luate în seamă atunci când dorim să organizăm și să desfășurăm activități catehetice în parohie. Acestora, le putem adăuga proiectele și activitățile generatoare de resurse financiare sau de autosusținere (concerte, piese de teatru religios, scenete, expoziții cu vânzare – mărțișoare, icoane, alte obiecte, etc.[350]);

l) Obţinerea (ar fi de recomandat, în scris) a acordului părinţilor. Deși nu este întotdeauna util, acest acord poate să determine o implicare mai mare a părinților în educație. Este o formă de a conștientiza importanța activității desfășurate, dar și nevoia de împreună lucrare asumată în actul educațional religios;

m) Determinarea unei metode de evaluare a impactului, precum şi a formei de recompensare/stimulare a celor care s-au implicat în organizarea sesiunilor, dar şi a copiilor. În ce priveşte impactul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” în comunitatea parohială, el poate fi evaluat prin intermediul rezultatelor cantitative (număr de cateheze, activităţi conexe şi proiecte implementate, număr de copii, tineri, părinți, voluntari, cadre didactice participanţi la program, număr de tineri care au optat pentru înscrierea la unități de învățământ teologic liceal sau universitar, tineri care au devenit preoţi sau profesori de religie, tineri plecați din parohie care se regăsesc în componența grupurilor catehetice din noile parohii, număr de beneficiari etc.) și calitative obţinute (dacă s-a constatat sau nu o schimbare în bine a comportamentului, ameliorarea rezultatelor școlare, reducerea violenței, a absenteismului, îmbunătăţirea vieţii duhovniceşti din parohie, prezență ridicată la sfintele slujbe și taine, voluntariat, disponibilitate faţă de activităţile pastoral-misionare propuse de parohie, filantropie, apariția și susținerea buletinului

[350] Unele ediții ale Concursului Național de creație „Hristos împărtăşit copiilor” („Copilul învață iubirea lui Hristos” - 2012; „Sfânta Euharistie – lumina vieţii creştine” - 2014; „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu” - 2015) au oferit parohiilor posibilitatea de a gândi, crea și implementa proiecte inedite și de a identifica resurse umane și financiare. Acestea pot fi un model de implementare pentru alte inițiative locale.

parohial sau a site-ului/blogului grupului catehetic etc.), dar și declarativ, prin mărturiile participanţilor, ale părinţilor, ale enoriaşilor, ale beneficiarilor etc.

Odată parcurse aceste etape, urmează pregătirea „apropiată” a preotului catehet pentru fiecare cateheză în parte. Această pregătire se derulează pe întreg parcursul săptămânii premergătoare întâlnirii cu tinerii. El va începe cu lecturarea din Sfânta Scriptură a textului corespunzător lecţiei care urmează a fi prezentată copiilor. Apoi va parcurge cu atenţie conţinutul lecţiei din ghidul pentru copii, va lua contact cu exerciţiile şi aplicaţiile[351] ce urmează a fi derulate, va selecta sarcinile de îndeplinit în biserică şi acasă[352], va pregăti sau va confecţiona materialele indicate în ghid, va alege metodele cele mai atractive[353] şi mai eficiente în vederea punerii în act a demersului educativ pentru atingerea obiectivelor propuse. Se va urmări prezentarea catehezei într-o manieră cât mai atractivă şi creativă, angajând copiii în prezentare.

O importanţă aparte pentru această etapă o reprezintă reţinerea sugestiilor privitoare la desfăşurarea lecţiei, prevăzute în *Îndrumarul pentru catehet* (*Ghidul pentru profesori*). Reamintim că aceste sugestii au un caracter evident orientativ, lăsând loc pentru prezentarea catehezei în stil propriu.

Pentru a exemplifica cele afirmate anterior vom alege lecţia a cincea din partea I a volumului *Viaţa noastră cu Dumnezeu*, care se adresează copiilor cu vârsta cuprinsă între 9 şi 10 ani, intitutală „Credinţa lui Avraam”. Indicaţiile[354] cuprinse în *Îndrumarul pentru catehet* pentru această temă sunt structurate astfel:

a) Pregătirea lecţiei. Adunaţi materiale pentru a confecţiona o hartă a teritoriilor din Persia până în Sinai şi Egipt. Căutaţi o hartă actuală a teritoriului şi utilizaţi şi o hartă a Vechiului Testament. De asemenea, procuraţi icoane ale sărbătorii Acoperământul Maicii Domnului.

b) Captarea atenţiei. Aranjaţi pe o masă diferite lucruri necesare într-o călătorie: hărţi, o geantă, desene ale unor corturi, cămile sau cai, sticle de apă, jucării pentru copii, unelte etc.

c) Descoperirea temei. Copiilor li se cere să descrie ce observă pe masă. Se va purta o scurtă conversaţie pe baza materialului pus la dispoziţie: Când este folosit acest echipament? Aţi folosit vreodată aceste obiecte? Când şi unde le-aţi folosit? Discutaţi despre călătorii, drumeţii, a înnopta în cort, a te muta într-o altă casă, despre lucrurile care se pot lua și despre cele care nu se pot lua într-o călătorie.

Se anunţa tema activității: „Astăzi vom vorbi despre două familii care şi-au părăsit casa şi locurile natale pentru a merge spre ţara în care aveau să fie slujitorii Domnului”.

---

351 Nu ezitaţi să-i lăsaţi să lucreze singuri sau în echipă, mai ales dacă devin captivaţi de o activitate, deoarece vor reţine mai multe informaţii operând cu ele, decât auzindu-le.

352 În general, majoritatea catehezelor cuprind mai multe materiale decât pot fi acoperite într-o oră. De aceea, stabiliţi informaţiile pe care le veţi transmite în biserică şi cele care vor rămâne pentru discuţiile de acasă, cu ceilalţi membri ai familiei, favorizând comunicarea dintre copii şi părinţi.

353 De real folos este lucrarea soţilor Dorin şi Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* apărută la Editura Sf. Mina, Iaşi, 2006, 208 p.

354 *Viaţa noastră cu Dumnezeu. Îndrumar pentru catehet*, partea I (9-10 ani), Ed. Golia, Iaşi, 2006, p. 11-12.

d) Istorisirea biblică. Pe margina textului biblic, se va descrie călătoria lui Avraam şi a familiei lui şi se vor sublinia momentele mai importante din călătorie, folosindu-se şi harta pusă la dispoziţie.

e) Interacţiunea. Împărţiţi grupul catehetic în două şi daţi-i fiecăruia să caute un verset din psalmii zilei. Versetul odată găsit va fi citit şi celuilat grup. Apoi, potrivit conţinutului din ghidul pentru copii, li se cere copiilor să dea exemple de momente când şi-au pus nădejdea în Dumnezeu.

f) Viaţa în Biserică. Această cateheză mai cuprinde şi viaţa Sfântului Roman Melodul, care şi-a pus nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu şi al Maicii Domnului. Copiii vor citi viaţa acestui sfânt şi vor descrie icoana Acoperământului Maicii Domnului.

g) Acasă şi în viaţa de familie[355]. Acasă, copiii vor putea juca „Jocul încrederii" şi vor putea dialoga despre rolul nădejdii în viaţa lor, pe baza întrebărilor ajutătoare din ghid.

După cum ne putem da seama, succesul catehezei va depinde de timpul acordat pentru pregătirea fiecărei activități.

5.2. Cadrul de desfăşurare[356]

După cum am anticipat în prezentarea succintă a etapelor de implementare a programului catehetic, sunt câteva elemente, cu aspect pregătitor, de care trebuie să se țină cont pentru a desfășura eficient o cateheză.

Printre demersurile de început, se înscrie efortul colectiv (preot și consiliu parohial) de a identifica un loc/spațiu adecvat în care să se desfășoare constant întâlnirile catehetice cu copiii și tinerii. Este necesar să existe un loc consacrat acestor activități, un spațiu unde copiii să vină ca la a doua lor casă. Din păcate, abia în ultimii ani, odată cu extinderea programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor", în cadrul strategiilor pastoral misionare, regăsim inițiative de inființare a unor centre catehetice. Sunt eparhii unde existența centrelor catehetice constituie o prioritate, formând adevărate rețele catehetice, dar și eparhii unde demersurile sunt firave. O lucrare catehetică conștientă și asumată întâlnim în multe dintre parohiile aflate în diaspora. Acolo, preoții și ierarhii au înțeles cât de important este să oferi loc și timp românilor plecați de acasă. E singurul mod de a-și menține și întări credința și identitatea națională, într-o lume seculară și confuză. Până nu demult, efortul comunității parohiale era îndreptat exclusiv asupra construirii sau reparării bisericilor și a caselor parohiale. Acum, însă, programele catehetice dezvoltate la nivel de Patriarhie sau/și eparhie impun o reconfigurare a priorităților pastoral misionare. Proiectul *Alege Școala!*, implementat în perioada 2014-2015, a întărit această perspectivă, prin înființarea și amenajarea a nu mai puțin de 103 centre

[355] Este foarte important ca sarcinile date pentru acasă să fie atractive şi uşor de îndeplinit. De regulă, copiii primesc multe teme de la şcoală, aşa încât nu trebuie să le îngreunăm munca, ci să o facem plăcută și interesantă.

[356] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»", *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154 (studiul poate fi consultat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=445).

inovative catehetice, contribuind și la calificarea ca *lucrător de tineret* a 106 persoane (preoţi şi profesori). Acest fapt se înscrie între eforturile recente de recuperare a *catehezei de grup*.

Făcând parte din tehnologia educaţională colectivă, promovată de numeroase orientări psihopedagogice actuale, cateheza de grup, prin programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, pe lângă faptul că oferă un cadru propice dezvoltării personalităţii moral-duhovniceşti şi de stimulare a creativităţii, este şi un mijloc remarcabil de învăţare a adevărurilor de credinţă şi de formare duhovnicească atât a copilului, cât şi a celor de alte vârste[357].

În absența unui centru catehetic parohial propriu, se pot căuta alternative viabile. În acest sens, se poate avea în vedere amenajarea sau identificarea unei săli în casa de prăznuire, în casa parohială (dacă este mai mare), în școală sau grădiniță (sunt unități de învățământ care au programul educațional zilnic cuprins între orele 8 - 14; în acest caz, rămân clase libere după-amiază), într-un cămin cultural, dispensar, în biblioteca din localitate, într-o sală de sport sau un alt spațiu oferit de primărie. Desigur, trebuie să avem în vedere biserica parohială care este, de asemenea, „adecvată” activității catehetice.

Începând cu anul 2011, mai multe unități de învățământ, în special din mediul rural, s-au desființat, prin comasarea cu alte școli. Astfel, pentru valorificarea acestor spații, la 24 aprilie 2012 s-a semnat un protocol de colaborarea între Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Patriarhia Română și Ministerul Administrației și Internelor, pentru utilizarea în interesul elevilor a școlilor închise prin comasare. Acest fapt a deschis oportunitatea înființării unor noi centre parohiale pentru copii și tineret, cu implicarea concretă a preoților în activitățile specifice programului „Hristos împărtăşit copiilor”: activități educative (ateliere de creație, pictură, literatură, teatru religios), recreative (sportive, folclor, școli de vară, proiecții de film etc.) și sociale. Era o modalitate eficientă pentru păstrarea școlilor dezafectate în stare de funcționare. Protocolul, încheiat pe o perioadă de 3 ani, cu posibilitate de prelungire, a inclus, pe lângă obiectivul general (*formarea tinerilor în spiritul valorilor creștine, promovând cultura națională și universală și stimulând dialogul intercultural și interconfesional*) mai multe obiective specifice: educarea în spiritul demnității, înțelegerii și respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; formarea deprinderilor și atitudinilor socio-morale și spirituale ale elevilor; dezvoltarea unor comportamente și atitudini pozitive ale elevilor față de școală și față de semeni; dezvoltarea conştiinței comunitar-ecleziale a elevilor; cultivarea valorilor solidarității și comuniunii între semeni, în rândul tinerilor; scăderea nivelului de toleranță față de pseudovalori și față de abandonul școlar[358].

Un alt moment pregătitor presupune efortul de amenajare a spațiului și de dotarea, în timp a acestuia cu echipament specific unor asemenea activități: mese,

---

[357] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, Ed. Marineasa, Timişoara, 2001, p. 189.

[358] „Protocol de colaborare între Patriarhia Română și două Ministere”, *Basilica*, 24 aprilie 2012, http://basilica.ro/protocol-de-colaborare-intre-patriarhia-romana-si-doua-ministere/; data accesării: 30.05. 2018.

scaune, flipchart, laptop, calculator, videoproiector, ecran de proiecţie, imprimantă, aparat foto, conexiune internet etc., precum şi de achiziţionare a materialelor de curs şi a altor materiale necesare desfăşurării întâlnirilor catehetice (materiale didactice în format tipărit sau audio-video, consumabile etc).

Un aspect demn de reţinut este şi acela că, o cateheză captivantă, atractivă şi ziditoare pentru copii solicită şi impune o atmosferă relaxantă, dar, în acelaşi timp, plină de evlavie şi de respect reciproc. Copilul doreşte să se detaşeze de tiparele existente în şcoală. El nu mai vrea o altă oră de religie, care îşi are limitele şi neajunsurile ei. La biserică, nu mai există constrângerea vreunei note. El vine din plăcere, pentru a afla lucruri noi, pentru a-şi face prieteni noi sau, pur şi simplu, pentru a se reîntâlni cu prietenii lui. Se aşteaptă să găsească altceva. De aceea, preotul este chemat, ca prin tactul său pastoral şi prin experienţa sa didactică[359], să asigure un climat psiho-afectiv relaxant, prietenesc, deschis dialogului liber, constructiv și asumat. O asemenea atmosferă, întărită și de alți factori, are ca efect consolidarea grupului, asigurarea continuităţii lui, stimulează gândirea critică, reflecția personală, autoevaluarea, introspecția, creativitatea, comunicarea, oferă echilibru interior, încredere personală în exprimarea opiniilor, favorizează propria cunoaştere.

Numai astfel întâlnirea catehetică devine o adevărată sărbătoare a dialogului interactiv şi a frăţietăţii, în care copilul se simte în elementul lui, se poate deschide, spune ce gândeşte, ce simte, ce îl frământă, întreabă la rându-i, are sentimentul susţinerii, comuniunii şi comunicării sincere cu preotul şi cu colegii săi[360].

5.3. Modalităţi practice de motivare a participanților[361]

În contextul actual, al agitaţiei şi al confuziei de ordin existenţial, spiritual, social, cultural şi educaţional tinerii, captivaţi de cultura virtuală (calculator, televizor, tabletă, telefon, rețele noi de socializare etc.) devin necomunicativi, se interiorizează, se izolează, creându-şi o lume imaginară şi paralelă, mult prea diferită de cea reală. În ultima vreme, se vorbeşte tot mai mult şi pe bună dreptate despre „generația digitală”, despre dezvoltarea personală în era digitală și despre

[359] Cele mai bune rezultate au fost înregistrate la preoții care au dublat pregătirea teologică cu perfecționarea în domeniul didactic (programul de formare psihopedagogică pentru predarea Religiei în școală) și care au predat o vreme. Abilitățile lor de a lucra competent cu copiii sunt evidente. Cu ușurință metodele expozitive (clasice) sunt îmbinate cu cele activ participative (moderne), centrate pe elev. De altfel, și pe acest considerent, militām pentru pregătirea psihopedagogică a tuturor viitorilor slujitori ai sfintelor altare și pentru ca examenul de capacitate preoțească să fie precedat de formarea psihopedagogică. Sunt instrumente utile, de care nu ne putem lipsi în slujirea tinerilor. Nu putem să nu valorificăm descoperirile recente din domeniul psihologiei dezvoltării și a educației, respectiv al pedagogiei creştine.

[360] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, Ed. Marineasa, Timişoara, 2001, p. 172.

[361] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Catehizarea adolescenților prin proiectul catehetic «Hristos împărtășit copiilor»”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 57-70.

utilizarea tehnologiei moderne, sub cele două direcții „digital natives” și „digital immigrants”[362]. În acest sens, apare întrebarea legitimă: este propovăduirea (cateheză și predică) digitalizată mai eficientă decât cea clasică în procesul de catehizare a tinerilor?[363]

Tot recent, a apărut sintagma „generația fulgilor de zăpadă/nea”[364], caracterizată prin fragilitate, hipersensibilitate, nemulțumire prelungită, capacitate redusă de a face față momentelor grele din viață, ofensare în fața unor lucruri banale, nivel scăzut de empatie etc.

Şi pe acest considerent, proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, care arată preocuparea Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noi generaţii, are menirea de a le cunoaște și de a le înțelege și de a contribui la (re)aducerea lor în viața reală, la (re)organizarea vieţii personale a tinerilor, la transformarea interioară şi spirituală a lor, la formarea şi dezvoltarea personală.

Pentru desfăşurarea propriu-zisă a catehizării în condiţii optime, preotul e pus în situația de a stârni interesul și de a activa motivaţia (râvna, sârguinţa) copiilor și tinerilor pe care îi educă pentru acest tip de activitate. Prin motivație, înțelegem totalitatea motivelor sau mobilurilor (conștiente sau nu) care determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri[365]. Ea se naşte nu doar în contextul unui complex de factori şi procese interne, ci şi prin concursul unei suite de factori externi. Factorii interni cuprind atât trăsături înnăscute (vârstă, temperament, gen, stare generală de sănătate), cât şi dobândite (valori, credinţe, cunoştinţe, imagine despre sine, despre lume, convingeri legate de eficienţa personală, etc.). Factorii externi se referă la acele influenţe contextuale generale sau specifice cum ar fi: mediul sociocultural general, familia, educaţia, etc[366]. În cazul copiilor și al tinerilor, motivația este influenţată de stadiile de dezvoltare, înregistrând frecvente fluctuaţii.

În general, copiii cu vârste cuprinse între 6 – 10/12 ani sunt preocupaţi de compararea cu ceilalţi (copii şi modele oferite de familie, societate). Interesele acestora sunt dominate de dorinţa de cunoaştere şi înţelegere, ceea ce îi face să fie

[362] Liviu Vidican-Manci, „Generații spre catehizare: «Digital natives» dintr-o dublă perspectivă”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educației prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 50-56.

[363] Liviu Vidican-Manci, *Propovăduirea evangheliei în era digitală. Impactul catehezei și al predicii asupra „generației digitale” prin utilizarea noilor tehnologii ale informației și comunicării,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020, p. 19 (teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii doctorale „Isidor Todoran”, sub îndrumarea pr. prof. dr. Vasile Gordon, susținută în 2019).

[364] Claire Fox, o scriitoare britanică, a publicat în anul 2016 cartea cu titlul *I Find that Offensive!* („Mă ofensezi”!). Cartea descrie fragilitatea extremă a tinerilor britanici, mai ales a celor din universități.

[365] *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1998, p. 656.

[366] Constantin Naclad, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, în Vasile Gordon, Sorin Lungoci (ed.), *Predicatori şi cateheţi români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate. Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică şi Omiletică din România (29-31 octombrie 2017)*, Ed. Pro Universitaria, Ed. Universitaria, București, Craiova, 2017, p. 231.

foarte receptivi şi deschişi la a descoperi şi asimila lucruri noi. De aici rezultă şi dorinţa de perfecţionare a abilităţilor şi deprinderilor. Pedagogii şi cateheţii consideră că această perioadă este optimă în vederea sădirii fundamentelor credinţei, dar mai ales în stabilirea unor relaţii adecvate cu copiii, datorită docilităţii şi receptivităţii crescute[367].

În ce priveşte următoarea etapă, adolescenţa, este plină de transformări biosomatice şi mai ales psihologice, caracterizată de un efort complex de adaptare a fiinţei umane la caracteristicile exigenţelor şi diversităţii structurilor vieţii sociale, profesionale, culturale, spirituale, politice, ideologice, economice etc. De o mare importanţă în parcurgerea stadiilor de dezvoltare, adolescenţa, drumul spre maturitate şi integrare în viaţa adulţilor, este o perioadă cu un parcurs sinuos, mai ales în condiţiile pe care ni le oferă societatea de astăzi. Din cauza ritmului alert de dezvoltare a societăţii contemporane, asistăm la o dilatare a acestei vârste, în cele două extreme, pe de o parte coboară până la 10 ani, pe de altă parte, urcă până la 24-25 de ani. Este o perioadă relativ lungă, în care, deşi se trece prin numeroase schimbări, nu poate fi neglijată formarea spirituală a adolescenţilor.

Definiţiile date de specialişti din diverse domenii sunt relevante, conturând caracterul complex şi inedit al vârstei. Unii o consideră *vârstă ingrată,* alţii, dimpotrivă, *vârsta de aur.* Pentru J.J. Rousseau este *vârsta celei de-a doua naşteri*, este vorba, evident, de naşterea întru maturitate[368].

Cu toate acestea, adolescenţa este etapa cea mai dinamică a dezvoltării umane care excelează prin multitudinea, diversitatea şi complexitatea modificărilor la care este supus organismul. La această vârstă, intră în funcţiune cele mai dramatice contradicţii, manifestate între dezvoltarea somatică şi cea social-psihologică, între aspiraţii şi posibilităţi, între diferitele categorii de trebuinţe şi modalităţile de împlinire a lor, între realitate şi ficţiune[369].

Perioada în discuție este diferită ca intensitate, durată, conţinut al prefacerilor interioare, de la persoană la persoană. Marea transformare produsă de „criza de originalitate" constă în despărţirea de atitudinile şi comportamentele propriei copilării (latura negativă a crizei) şi în dezvoltarea forţei eului, a conştiinţei de sine, a disponibilităţilor creatoare (latura pozitivă a crizei)[370]. Procesul de *definitivare a personalităţii* este marcat de *trei dominante: cristalizarea conştiinţei de sine* (cunoașterea de sine, clarificarea și definirea propriei identități; unicitatea și originalitatea propriei ființe); *identitatea vocaţională* (autoinvestigația, opțiunea profesională); *debutul independenţei* (autonomia valorică, de mentalități)[371].

---

[367] Florin Stan, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă Română contemporană*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019, pp. 514-515 (teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii doctorale „Isidor Todoran", sub îndrumarea pr. prof. dr. Valer Bel, susținută în 2013).
[368] Anca Munteanu, *Psihologia copilului şi a adolescentului,* Ed. Augusta, Timişoara, 1998, p. 234.
[369] Pantelimon Golu, Emil Verza, Mielu Zlate, *Psihologia copilului*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p. 156.
[370] Tinca Creţu, *Psihologia vârstelor,* ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iași, 2009, p. 296.
[371] Anca Munteanu, *Psihologia copilului şi a adolescentului,* Ed. Augusta, Timişoara, 1998, p. 246.

Adolescenţa este, în general, şi epoca tatonărilor, a încercărilor nesfârşite, având ca scop *pregătirea adolescentului pentru viaţa adultă*. În ea se intersectează apucăturile naive ale copilăriei, cu tendinţele serioase ale adultului. Întreaga structură psiho-fizică a adolescentului prezintă o lipsă generală de stabilitate în orice direcţie. Un criticism extrem caracterizeză latura sa intelectuală, adolescentul nu mai primeşte nimic fără a trece prin filtrul propriei judecăţi[372]. Din acest punct de vedere, o caracteristică fundamentală a vârstei o constituie îndepărtarea de concretismul copilăriei în direcţia *spiritualizării* şi a abstracţiunii.

Adolescenţii se răzvrătesc adeseori împotriva legilor morale, fiindcă instinctul lor spiritual trezeşte în ei dorinţa de a se lăsa călăuziţi de iubire într-o relaţie liberă şi personală cu Adevărul. Problemele morale trebuie prezentate întotdeauna în aşa fel încât acest instinct spiritual să fie favorizat să se dezvolte, nu să fie sufocat[373].

Aceștia trebuie să ajungă singuri la etapa convingerii mature cu privire la credinţă. Acest proces nu înseamnă desigur „în izolare de ceilalţi”, ci „prin propria lor experienţă”. Ei trebuie să se simtă liberi să-şi spună păsurile, îndoielile, criticile şi, în general, punctele de vedere. Ei trebuie să simtă că ne interesează în mod real ceea ce fac şi gândesc ei. Fireşte, trebuie să le respectăm secretele, dar prin purtarea noastră şi prin felul nostru de a vorbi, trebuie să încurajăm un dialog deschis. Dacă nu există acest contact real, atunci chiar şi cele mai binevoitoare sfaturi vor fi luate drept pisălogeli.

O anumită îngrădire a libertăţii le dă tinerilor o oarecare siguranţă, îndeosebi dacă au încredere şi îşi respectă adulţii. Problemele se ivesc atunci când adulţii sunt atât de severi, încât copiii încep să aibă resentimente faţă de ei; atunci inima lor se răceşte faţă de ei şi faţă de tot ce reprezintă ei, inclusiv Biserica sau chiar Domnul Însuşi. Calea împărătească (de mijloc) între libertatea totală şi ocrotirea exagerată trebuie căutată şi iarăşi căutată, fără încetare, cu rugăciune şi cu multă înţelegere[374].

Vulnerabilitatea, fragilitatea psihică, precum şi dinamizarea energetică a momentului impun ca familia, Biserica şi toţi factorii educaţionali abilitaţi să-şi manifeste susţinerea, atât pe plan moral-religios, cât şi pe plan psihologic. Şi pe baza acestor precizări, considerăm că un rol capital îl are preotul prin programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” şi prin multitudinea de activităţi conexe la care copiii și tinerii pot participa interactiv şi creativ[375]. În funcţie de modul în care au fost acceptaţi, ascultaţi, apreciaţi, încurajaţi și valorizaţi, aşa se vor manifesta.

---

[372] Lucian Bologa, *Psihologia vieţii religioase,* Ed. Cartea Românească, Cluj-Napoca, 1930, p. 71.
[373] Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educaţie ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002, p. 92.
[374] *Ibidem*, p. 84.
[375] Pentru o îmbogățire a planului de activități catehetice cu copiii și tinerii, recomandăm a se parcurge sugestiile oferite în lucrările de profil: Mihail-Simion Săsăujan (ed.), *Dialoguri pastorale despre misiunea Bisericii în rândul tinerilor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2016, 224 p.; Nicolae Nicău, *În mijlocul tinerilor. Repere pentru îndrumarea grupurilor de tineret în Biserică*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2015, 230 p.; Răzvan-Florin Ciule, *Cateheza copiilor și implicarea tinerilor în Biserică prin metode active*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013, 132 p.; Siluana Vlad, Gabriel Sorescu, *Tinerii şi Biserica în zilele noastre. Caiet de lucru pentru preoţi în vederea diversificării*

Din experinţa noastră, am constatat că sunt şi greutăţi în aplicarea proiectului, greutăţi ce ţin de cooptarea și motivarea copiilor, a tinerilor şi a părinţilor în acest proiect. O altă dificultate o reprezintă menținerea lor în cadrul grupului catehetic și păstrarea continuităţii grupului catehetic. Nu ne referim aici la elevii care „părăsesc" localitatea şi parohia prin înaintarea lor către o altă etapă de formare (admiterea la liceu sau/și facultate). Această trecere intră în dinamica devenirii ființei umane. De altfel, un elev care a făcut parte dintr-un grup catehetic articulat va păstra legătura cu coordonatorul grupului și cu ceilalți membri ai lui și după o asemenea despărțire. Perioadele de vacanță școlară și weekendurile pot fi tot atâtea prilejuri de reintegrare în programul activităților specifice grupului catehetic.

În acest context, pentru rezolvarea acestor neajunsuri, fie ea și parțială, prezentăm câteva sugestii practice:

a) anunţarea/invitarea repetată a copiilor, în mod direct sau prin intermediul părinţilor (la sfârşitul Sfintei Liturghii sau a altor slujbe). Preotul are posibilitatea să se adreseze credincioșilor prezenți în mod constant la programul liturgic al parohiei, subliniind așteptarea Mântuitorului (*Lăsaţi copiii să vină la Mine şi nu-i opriţi, căci a unora ca aceştia este împărăţia lui Dumnezeu.* Marcu 10, 14) și importanța unei formări integrale a copiilor lor, în care accentul cade atât pe latura intelectuală, estetică, tehnologică, cât și pe cea spirituală. Părinţii au sarcina de a transmite copiilor nu numai viaţa trupului, în calitate de coparticipanţi la opera creatoare a lui Dumnezeu, ci şi o viaţă duhovnicească. Este important, desigur, să ne îngrijim de cele necesare trupului copilului - hrană, îmbrăcăminte - dar mult mai important este să le asigurăm o dezvoltare mentală şi afectivă sănătoasă şi să susţinem creşterea duhovnicească a acestuia, căci viaţa duhovnicească este moştenirea cea mai de preţ pe care o putem lăsa copilului nostru[376] şi una dintre condiţiile mântuirii părinţilor. Apostolul Pavel avea să precizeze în prima epistolă către Timotei (2, 15) că femeia (mama) „*se va mântui prin naştere de prunci, dacă va stărui, cu înţelepciune, în credinţă, în iubire şi în sfinţenie*". Ei reprezintă viitorul familiei, al societății, credincioșii de mâine, iar de formarea și implicarea lor depind rezultatele generațiilor ulterioare. De asemenea, el se poate adresa și celor care au o prezență redusă sau inexistentă la viața liturgică a parohiei, celor care sunt prezenți doar la unele slujbe ocazionale (cununii, botezuri, parastase etc.). Și în acest caz, mesajul va îmbrăca haina invitației către Hristos. Un sprijin în susținerea mesajului este distribuirea, în rândul participanților, a unor materiale publicitare alcătuite în acest scop: pliante, broșuri, flayere. Acestea au menirea de a le reaminti programul și invitația adresată.

b) postarea anunţului/invitației la avizierul de la intrarea în biserică[377];

c) publicarea repetată a anunţului în buletinul parohial sau pe adresa virtuală oficială a parohiei (site sau/și blog)[378];

activităţilor de pastoraţie a tinerilor, ediția a II-a adăugită și îmbunătățită, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007, 186 p.

[376] Maica Magdalena, *Sfaturi pentru o educaţie ortodoxă a copiilor de azi,* Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 15.

[377] Se va alcătui un afiș care va cuprinde denumirea și obiectivele programului catehetic, activitățile propuse, scurte date organizatorice: locație, intervalul orar etc.

d) vizitarea copiilor la şcoală. În cadrul unității de învățământ, cu acordul conducerii şcolii și cu sprijinul profesorului de religie, preotul poate participa constant la orele de religie și la alte activități cu specific educativ - religios. Unele conținuturi din programa de învățământ (de exemplu: despre Sfintele Taine) solicită prezența preotului. Aceste prezențe se înscriu în procesul de cunoaștere reciprocă și de apropiere a preotului de enoriașii săi mai mici.

e) vizitarea copiilor acasă (mai greu, dar nu imposibil la parohiile urbane). Deși sunt insuficient valorificate[379], vizitele pastorale sunt prilejuri de a intra în contact cu credincioșii mici și mari ai parohiei, de a constata, la fața locului, nevoile lor și de a nu face estimări de la distanță sau pe „surse”. Poate fi un bun prilej de observare a omului lăuntric, de apropiere sinceră față de acesta și de a arăta că nu sunt „străini în lumea aceasta”[380].

f) implicarea în săvârşirea slujbelor religioase (rostirea crezului, a apostolului, executarea răspunsurilor liturgice, aprinderea lumânărilor, tăierea anafurei, pregătirea cădelniţei etc.);

g) efectuarea de pelerinaje și excursii tematice la biserici, mănăstiri sau alte obiective de interes specifice zonei, drumeții etc. Sunt situații în care copiii vizitează locuri și obiective pe care nu le-au mai văzut, descoperă modele diferite de trăire a credinței ortodoxe, se întâlnesc cu mărturii istorice despre care au învățat la școală sau au aflat din alte circumstanțe. Întărind încrederea în propriul potențial de cunoaștere, acestea au un impact motivațional ridicat asupra participanților.

h) implicarea copiilor în pregătirea şi derularea unor activităţi: concerte de colinde, scenete biblice, teatru religios, manifestări prilejuite de Florii, Paști, Ziua Eroilor, 1 iunie etc., acțiuni filantropice (vizite la orfelinate, aziluri, centre de zi, spitale, alte așezăminte), de voluntariat (plantare de arbori, acțiuni de ecologizare etc). Cu evidente valențe educative, activitățile pun în valoare potențialul copiilor, întăresc încrederea în sine, dezvoltă spiritul de echipă, permit o mai bună cunoaștere a celor din echipă și asigură coeziunea grupului.

i) cooptarea tinerilor în colectivul redacțional al buletinului parohial, site, blog. E un prilej de a-i pune în situați noi, inedite, de a-i responsabiliza și de a-i încuraja pentru îndrăzneala manifestată. E și o formă de a valorifica potențialul creativ, de a întări stima de sine, ceea ce motivează intrinsec.

j) organizarea unor școli de vară, tabere și ateliere de creație (pictură, abilități practice, modelaj etc), dialoguri pe teme date, proiecții de film, muzică, cercuri de lectură, folclor, activități sportive, recreative etc. Interesul față de grupurile nonformale este ridicat, întrucât nevoia de afecțiune, de confirmare, de apreciere, de comunicare, de relații, de autonomie, de autodeterminare, de afirmare, de împlinire duhovnicească depind de ceilalți. Activităţile din tabere le oferă

378 De real folos este crearea unui grup virtual pe una din rețelele des utilizate, Facebook sau WhatsApp. Acest fapt favorizează transmiterea informațiilor în mod eficient și rapid.

379 Binecuvântarea caselor în Ajunul Bobotezei sau cu prilejul altor sărbători, de cele mai multe ori s-a transformat în vizite fulger, fără a oferi șansa unui dialog ziditor, fiind asimilate unor colecte și unei râvne mercantile mult prea evidente.

380 Maica Magdalena, *Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă. Convorbiri, reflecții și alte sfaturi*, trad. Cristian Pop și Ioan I. Ică jr, ediția a III-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p. 289.

prilejul copiilor să fie în comuniune, să îşi dezvolte noi abilităţi şi să îşi descopere noi talente. Tabăra este o experiență de viață ce favorizează dezvoltarea personală. Ieșit din cadrul protector al familiei, este pus în situația de a-și asuma cu responsabilitate programul de tabără propus. Tinerii, învățând din experiențele lor de viață, conștientizându-le, reflectând asupra lor, pot lua singuri decizii noi pentru viața lor, aplicându-le și în situații similare[381].

k) oferirea de meditații gratuite la unele materii (română, matematică, limbi străine), pregătirea pentru evaluările naționale sau pentru Bacalaureat, acordarea de burse școlare;

l) oferirea de mici premii sau recompense (diplome, icoane, cărţi, caiete, materiale didactice, auxiliare, ghiozdane, penare, dulciuri etc.);

m) participarea la concursuri și competiții catehetice la nivel județean, eparhial și național;

n) organizarea de expoziții cu produselor realizate la cursul catehetic (icoane, desene, mărțișoare, felicitări, diverse obiecte etc.), tipărirea unor pliante de prezentare și de promovare[382], broșuri, albume cu activitățile desfășurate, aprecierea publică în biserică în faţa credincioşilor sau în paginile buletinului parohial, respectiv site-ul/blogul parohiei[383].

Diversitatea activităților conferă acel imbold interior care contribuie în mod decisiv la creșterea receptivității participanților și la asigurarea continuității grupului catehetic.

Reușita demersului catehetic este dată și de capacitatea de adaptare a preotului catehet la beneficiarii programului catehetic. În acest caz, adaptarea eficientă la aceștia poate fi instrumentată numai prin diagnosticarea și evaluarea corectă a componenței grupului[384]. O evaluare inițială, absolut necesară începerii oricărui act educațional, nu asigură o cunoaștere completă. De aceea, pe parcursul derulării catehezelor și a activităților conexe, preotul are posibilitatea apropierii și cunoașterii lor, formându-și o imagine clară asupra acestora. În proiectarea activităților, el va ține seama de particularitățile de vârstă ale copiilor, de nivelul cunoştinţelor de care dispun, de aşteptările lor, de disponibilitatea și de dorința lor de cunoaștere și de implicare.

O altă componentă majoră, care asigură atractivitatea, o reprezintă aplicarea eficientă a metodelor moderne în cateheză, cunoscute sub mai multe denumiri:

---

[381] Doru-Mihai Barna, *Lucrarea misionar-pastorală a Bisericii Ortodoxe în tabere pentru tineri*, Ed. Doxologia, Iași, 2019, pp. 133-135.

[382] Gheorghe-Cristian Popa, *Preotul misionar în areopagul mediatic. Mijloace moderne de comunicare în pastorația ortodoxă*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2013, p. 53.

[383] De real folos este lucrarea *Preotul misionar în areopagul mediatic. Mijloace moderne de comunicare în pastorația ortodoxă*. În cadrul ei, sunt prezentate mai multe mijloace: revista parohială, pliante de prezentare și promovare, site-ul parohiei, blogul tinerilor din parohie, rețelele de socializare, forumul și proiecțiile video. Aceste instrumente, care țin de tehnologia modernă, pot fi convertite și folosite pentru a vorbi omului de azi despre Hristos, într-un mod adecvat stării lui sufletești, marcat de mass-media și de fluxul intens de informații.

[384] Vasile Gordon, „Predica, predicatorul și ascultătorii. Studiu pastoral - liturgic”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul X, nr. 1 (2014), p. 103.

metode activ-participative, metode activizante, interactive, metode de dezvoltare a spiritului critic și creativ etc. Și în acest caz, cunoașterea și însușirea lor de către catehet este capitală.

Nu în ultimul rând, evidențiem importanța colaborării cu profesorul de religie și cu alte cadre didactice dispuse să se implice în lucrarea de catehizare a copiilor și a tinerilor. Prezența și experiența lor didactică asigură un plus de cunoaștere metodologică (metode, tehnici, procedee, mijloace și strategii didactice etc.), fiind familiarizați cu instrumentele ce țin de psihopedagogia recentă. Noutățile din domeniul pedagogiei și psihologiei educației sunt necesare fundamentării actului catehetic.

Această lucrare catehetică nu elimină rezultatele cercetării altor ştiinţe, ci dimpotrivă îmbie la căutare şi la valorificare. Dacă o cateheză austeră poate duce la grave confuzii, cu atât mai mult, înregistrăm consecinţe grave în cazul lipsei catehezei. La fel de dăunătoare este catehizarea lipsită de discernământ, fără a ţine cont de particularităţile de vârstă şi intelectuale ale educabilului. Un tratament expeditiv şi inadecvat aplicat tânărului, fie din ignoranţă, fie din neglijarea problemelor specifice vârstei, riscă să compromită definitiv legătura sa cu cele sfinte, cu Biserica, fapt cu posibile consecinţe morale dezastruoase pe toată viaţa.

5.4. Metode activ-participative[385]

Prin specificul său, proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”, îşi propune aducerea mai aproape de tineri a Cuvântului lui Dumnezeu într-o formă atractivă, uşor de înţeles şi de asimilat, care să le deschidă inimile spre un set de valori autentice într-o lume seculară înţesată de pseudovalori[386]. Copiii cu vârste cuprinse între 6 şi 17 ani, cărora li se adresează acest program naţional, se află în perioada formării personalităţii lor şi sunt cei mai vulnerabili în faţa unei lumi fără Dumnezeu.

Pe lângă componenta informaţională, programul în sine implică o componentă acţională importantă, cu valenţe formative care urmăresc interiorizarea valorilor religioase, formarea atitudinilor şi a deprinderilor de comportament moral-religios, stimularea iniţiativei, a gândirii critice şi a creativităţii, pregătirea pentru o viaţă responsabilă[387].

Plecând de la premisa că orele de cateheză aduc Cuvântul lui Dumnezeu la nivel personal, asociindu-l întotdeauna cu experienţele de viaţă personale ale copilului, extinzându-l şi la nivelul familiei, se impune o metoda modernă de predare a cunoştinţelor religioase (biblice, liturgice, istorice, aghiografice,

---

385 În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154.

386 Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor» s-a desfăşurat între 1–3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov, *Basilica*, 25 august 2009, http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/, data accesării: 29 mai 2018.

387 Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 7.

iconografice), astfel încât accentul să cadă pe însuşirea şi aplicarea în viaţa de zi cu zi a acestor cunoştinţe. Ghidurile catehetice propuse de proiectul „Hristos împărtăşit copiilor" sunt concepute într-un limbaj aflat în concordanţă cu nivelul de înţelegere al fiecărei vârste, încât se asigură interactivitatea în cadrul lecţiilor de cateheză şi implicarea directă a copiilor în procesul de învăţare. Catehizarea efectuată după metoda propusă în ghidurile „Hristos împărtăşit copiilor" creează o adevărată râvnă religioasă în sânul familiei, copilul fiind în permanenţă îndemnat să discute cu ceilalţi membri ai familiei, să rezolve sarcinile propuse pentru acasă şi să aplice în viaţa de zi cu zi cunoştinţele dobândite prin cateheză[388].

De asemenea, în abordarea fiecărei cateheze nu se va omite faptul că proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor" propune şi utilizează un limbaj adecvat, în concordanţă cu nivelul de înţelegere al fiecărei vârste, implementează o metodă activă de predare şi promovează educaţia centrată pe elev.

În accepţiunea pedagogiei moderne, „centrarea întregului demers didactic pe elev, cu nevoile şi particularităţile sale de dezvoltare, presupune: respectarea autonomiei celui care învaţă; cunoaşterea caracteristicilor sale socio-cognitive, a achizițiilor anterioare, a competenţelor şi abilităţilor de care dispune; participarea şi implicare activă și interactivă a elevului în învăţare; profesorul îndeplineşte roluri de facilitator, organizator şi furnizor de resurse; colaborarea profesorului cu elevii și a elevilor între ei devin resurse de învăţare; valorificarea experienţei personale a elevilor; promovarea dezvoltării gândirii reflexive, critice și creative; încurajarea elevilor de a-şi cunoaşte propriile stiluri de învăţare, să valorifice resursele disponibile şi să îşi formeze deprinderi de învăţare; învăţarea este un proces flexibil şi democratic"[389].

Remarcăm importanța a doi factori[390] pe care trebuie să-i avem în vedere atunci când dorim ca procesul de predare/ învăţare să fie centrat pe elev:

a) În primul rând, trebuie să conştientizăm importanţa elevului**,** scopul învăţăturii scripturistice fiind acela de a schimba vieţile elevilor, şi să-l avem în vedere pe elev în toate aspectele planificării.

b) O a doua implicaţie majoră este aceea că preoţii/cateheţii trebuie să folosească metodele cele mai eficiente prin care se realizează schimbul de informaţii, prin care se înregistrează schimbările de atitudine şi de comportament ale elevilor cu care se lucrează**.**

În cadrul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor", *centrarea pe elev* presupune orientarea tuturor resurselor - activitatea catehetului, înţelepciunea Sfintelor Scripturi, curriculumul şi puterea lui Dumnezeu – înspre fiecare elev şi înspre progresul său spre deplina maturitate spirituală. Cu alte cuvinte, chiar şi cele mai adecvate materiale de educaţie creştină şi cei mai dedicaţi cateheţi pot avea un

---

388 Constantin Naclad, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*, p. 2.

389 Cf. Ioana Todor, *Perspective actuale în psihologia învăţării. Suport pentru dezbateri,* Alba Iulia, 2011, p. 11.

390 *Atelier de formare „Hristos împărtăşit copiilor",* suport de curs tehnoredactat, pp. 8-9. (documentul este disponibil la adresa: https://vdocuments.site/documents/atelier-de-formare-hr-imp-copiilor-1.html; data accesării: 30 mai 2018)

impact scăzut asupra elevului dacă nu este provocată o schimbare la un anumit nivel, observabilă, măsurabilă. Este imperativ să se folosească acele metode de predare care pot determina o schimbare, o înnoire în viaţa fiecărui elev, dublate de o prezență vie, duhovnicească, capabilă de dăruire, de înțelegere, de dragoste, de jertfelnicie autentică în persoana catehetului.

În acest sens, a vorbi despre metode activ participative de predare-învăţare aplicate în activitatea catehetică devine o necesitate în vederea realizării obiectivelor pe care şi le propune acest proiect.

5.4.1. Definiţii şi incursiuni etimologice

Este evident că pentru atingerea unor obiectivelor pedagogice este necesară parcurgerea unui drum. O asemenea cale de urmat de către elev şi profesor este metoda didactică (o succesiune de operaţii în vederea atingerii unui scop). Etimologic, cuvântul „metodă", provine din limba greacă, fiind compus din μετà = spre, către şi ʽοδός = cale, drum[391].

În semnificaţia originară, înseamnă „calea care duce spre aflarea adevărului; «calea de urmat» în vederea descoperirii adevărului; un mod de «urmărire», de cercetare a unui lucru, de căutare, de explorare a unui fenomen obiectiv în vederea aflării adevărului; drum de parcurs în vederea atingerii unui scop, a obţinerii unui rezultat determinant. Transpusă în planul activităţii pedagogice, metoda devine un instrument de transmitere de cunoştinţe, care întruchipează anumite adevăruri, o cale de dezvăluire a adevărurilor în faţa celor care învaţă"[392].

În Evanghelia Sfântului Ioan, Hristos Se autodefinește, făcând referire și la unul din sensurile metodei: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine" (Ioan 14, 6). *Calea* înseamnă *metodă*: El este cunoscătorul profund al omului cu toate ale sale[393].

O analiză din perspectivă pedagogică a condus la concluzia că *methodos* şi-a păstrat sensul originar, metodele de învăţământ constituind căi/modalităţi de lucru utilizate în procesul didactic pentru informarea, formarea, verificarea şi aprecierea progresului şcolar al elevilor[394].

„Pentru profesor (catehet), metoda reprezintă o cale de organizare şi conducere a activităţii de cunoaştere (învăţare) a elevului. Pentru elev, metoda reprezintă drumul pe care acesta îl parcurge de la necunoaştere la cunoaştere; calea care îl conduce de la o cunoaştere mai puţin profundă spre una mai adâncă; o modalitate de asimilare activă de noi cunoştinţe, priceperi şi deprinderi, de dezvoltare a potenţialităţilor sale de cunoaştere şi de acţiune. Într-o versiune actuală, metoda este interpretată drept o modalitate pe care profesorul o urmează pentru a-i face pe elevi să găsească singuri calea proprie de urmat în

[391] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p. 113.
[392] Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 17.
[393] Carmen Maria Bolocan, *Catehetica și didactica religiei. Interferențe și deosebiri*, Ed. Sfântul Mina, Iași, 2008, p. 71.
[394] Dorin Opriş, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2010, p. 190.

re/descoperirea adevărurilor sale, în găsirea soluţiilor necesare pentru rezolvarea problemelor teoretice şi practice cu care el se confruntă în procesul învăţării”[395].

În niciuna dintre situaţiile în care este utilizată, metoda nu are valoare prin sine, ci doar prin rezultatele pe care le facilitează, spre care conduce. Altfel spus, prin definiţie, metoda reprezintă instrumentul prin care sunt atinse finalităţile educaţionale propuse, nefiind nicidecum scop în sine[396].

Complexitatea metodelor, independent de utilizarea acestora în procesul de predare-învăţare, în evaluarea didactică sau în cercetarea pedagogică a crescut odată cu dezvoltarea sistemelor de educaţie, dar şi din nevoia de identificare a soluţiilor de ridicare a calităţii în sfera educaţiei[397]. Astăzi se observă o tendinţă de a trasforma şi optimiza metodele didactice în sensul creşterii eficienţei lor educaţionale. Cu toate acestea, utilizarea unei metodologii didactice nu se poate realiza plenar decât într-un sistem aflat în rezonanţă cu pedagogia divină, la care se raportează şi pe care o valorifică în contexte educaţionale diferite[398].

Metodologia didactică – un ansamblu de metode, procedee, tehnici şi mijloace de învăţământ ce urmăresc realizarea obiectivelor propuse[399] – propune o varietate de metode clasice/tradiţionale şi metode moderne/actuale, diferenţiate în funcţie de eficienţa lor în formarea personalităţii. În rândul metodelor moderne se înscriu şi metodele activ participative. Acestea creează premisele implicării active a elevului în activitatea de învăţare. Elevul nu rămâne spectator la propria sa formare, ci devine participant activ, pregătit să-şi însuşească cunoştinţele pe baza unei angajări optime a tuturor funcţiilor intelectuale şi a energiilor emoţional-motivaţionale raportate la sarcina de lucru.

O metodă (inter)activă este prin excelenţă participativă şi presupune angajarea efectivă a elevului, pe care metoda îl învaţă cum să facă să se adapteze, să acţioneze, să decidă, să efectueze şi nu doar să memoreze, să reproducă, să se conformeze[400].

Cunoscându-se importanţa, unanim recunoscută de către pedagogi, a metodelor în procesul educaţional, precum şi faptul că nu există metode bune sau rele, ci metode adecvate, bine sau neadecvat utilizate, se impune ca profesorul (catehetul în cazul nostru) să utilizeze „un repertoriu cât mai variat de metode, să cunoască principiile care reglementează folosirea acestora, exigenţele actuale conform cărora trebuie aplicate, funcţiile şi sfera lor privilegiată de aplicabilitate şi să găsească o alternativă metodologică optimă”[401].

---

395 Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, pp. 17-18.
396 Monica Opriş, „Metodologia cercetării pedagogice în domeniul educaţiei religioase. Specific, particularităţi, dificultăţi”, *Studii Teologice*, Seria a III-a, Anul VIII, nr. 2, 2012, p. 67.
397 *Ibidem*, p. 68.
398 Dorin Opriş, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2010, p. 191.
399 Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei,* Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 63.
400 Muşata Bocoş, „Activitate şi activizare în procesul didactic – scurtă incursiune în diacronie”*,* în Muşata Bocoş, Liliana Ciascai, Maria Eliza Dulamă, *Sinteze de didactică universitară. Instruirea interactivă,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, p. 15.
401 Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 51.

Întrucât metoda este variabila cea mai intim legată de personalitatea profesorului (catehetului), este necesar ca însuşirea şi perfecţionarea lui continuă, sub aspectul metodelor de lucru, să întregească competenţa sa didactică.

5.4.2. Premisele unei catehizări (inter)active prin proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”

„Nivelul formativ al conţinuturilor educaţiei religioase este diferit: unele dintre acestea sunt formative prin ele însele, iar altele devin formative prin demersul catehetic parcurs, pentru a se ajunge la cunoaşterea lor, prin structurile intelectuale, afective, voliţionale, motivaţionale şi acţionale pe care le dezvoltă”[402].

Pedagogia activizării participanţilor la catehizare se bazează pe valoarea implicării şi participării active a acestora în procesul propriei catehizări. Starea lumii contemporane, evoluţia societăţii actuale - „în care dezvoltarea spiritului activ, abilitatea de a gândi critic, deschis, creativ, de a fi cooperant în realizarea de activităţi, de a accepta puncte de vedere diferite şi de a lua decizii corecte pe baza acestora constituie o premisă a integrării în noile structuri sociale - determină modificări şi în planul educaţiei religioase”[403]. Potrivit specialiștilor în domeniul pedagogiei, instruirea activă este „un tip de învățare care are la bază implicarea individuală profundă (intelectuală, psihomotorie, afectivă și volițională) a elevului în dobândirea noului conținut, respectiv angajarea eforturilor proprii (intelectuale și psihomotorii) în însușirea activă și creativă a cunoștințelor, în construirea cunoașterii, în formarea și dezvoltarea abilităților, capacităților, competențelor, comportamentelor etc.”[404].

În ultima perioadă, alături de sintagma **instruire activă**, s-a consacrat şi cea de **instruire interactivă**, care reprezintă „un tip superior de instruire, care se bazează pe activizarea subiecţilor educaţiei, pe implicarea şi participarea lor activă şi deplină la procesul propriei instrucţii şi educaţiei[405], pe instaurarea de interacţiuni, schimburi intelectuale şi verbale, schimburi de idei, confruntare de opinii, argumente etc. între aceştia, precum şi între ei şi profesor”[406].

În procesul de catehizare, cel mai important aspect al instruirii active îl reprezintă faptul că elevii devin coparticipanţi la propria instruire şi educare religioasă[407].

---

[402] Muşata Bocoş, „Activitate şi activizare în procesul didactic – scurtă incursiune în diacronie”*,* în Muşata Bocoş, Liliana Ciascai, Maria Eliza Dulamă, *Sinteze de didactică universitară. Instruirea interactivă,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, p. 11.

[403] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 9.

[404] Mușata-Dacia Bocoș, *Instruirea interactivă. Repere axiologice și metodologice*, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 85.

[405] Eficienţa învăţării depinde de gradul de implicare a elevilor în realizarea sarcinilor de învăţare, de efortul depus de aceştia. Nu orice simplă participare înseamnă şi implicare. Implicarea presupune dorinţa şi angajarea efectivă a celui ce învaţă, depunerea unui efort constant şi susţinut pentru realizarea unor obiective.

[406] Miron Ionescu, *Instrucţie şi educaţie. Paradigme, strategii, orientări, modele,* Tipografia Garamond, Cluj-Napoca, 2003, p. 348.

[407] Monica Opriş, *Religie, morală, educaţie. Perspective teologice şi pedagogice,* Ed. Basilica, Bucureşti, 2011, p. 139.

Când se implică activ în procesul de instruire, elevii învaţă cu plăcere, iar capacitatea lor de înţelegere creşte. Învăţarea agreabilă dă naştere sentimentului de împlinire şi autorealizare[408].

Astfel, formarea abilităţii elevilor spre gândirea critică şi creativă a devenit o finalitate în planul educaţiei. „Gândirea critică este un proces activ, coordonat, complex, asemănător cititului şi scrisului, vorbitului şi ascultatului, care implică procese de gândire care încep cu acumularea activă de informaţii şi se termină cu luarea de decizii bine argumentate. Gândirea critică este şi un produs, un punct la care ajunge gândirea noastră, în care gândim critic, ca modalitate firească de a interacţiona cu ideile şi cu informaţiile”[409].

Gândirea critică presupune cunoaşterea şi evaluarea opiniilor altora, bazată pe argumente solide şi convingătoare, dar şi adoptarea de către acea persoană a unei poziţii proprii, având o susţinere temeinică[410].

Literatura de specialitate prezintă o diversitate de metode active, a căror utilizare dezvoltă gândirea complexă.

Etimologic, cuvântul „critic” provine din limba greacă (kritikos), care înseamnă „capabil de a alege, de a judeca, de a discerne, a decide, a separa”. Pornind de la etimologia cuvântului „critic” şi de la textele biblice vom constata că spiritul critic este unul care trebuie să caracterizeze orice parcurs religios[411].

„Gândirea critică este gândirea centrată pe testarea şi evaluarea soluţiilor posibile într-o situaţie - problemă dată, pe alegerea soluţiei adecvate şi pe respingerea argumentată a celor mai puţin adecvate. Ea presupune raportarea activă, în cunoştinţă de cauză şi bine fundamentată logic a subiectului, la datele problemei şi opţiunea lui pentru modalitatea de rezolvare considerată cea mai bună”[412].

În ceea ce priveşte creativitatea, aceasta se află în strânsă legătură cu libertatea spiritului creator şi a actului creaţiei, ca activitate educaţională şi ca rezultat al acesteia, care contribuie la formarea personalităţii creatoare, înzestrate cu capacitatea de a produce şi dezvolta idei, de a realiza produse noi, originale[413]. Un elev își exersează potențialul creativ și are un comportament creativ atunci când se implică în activități individuale și colective destinate dezvoltării creativității: se implică activ, interactiv și creativ în procesul de învățare și formare; adoptă o atitudine deschisă, activă, interactivă și creativă; gândește critic și are deprinderi de gândire critică; are spirit de observație, de inițiativă și de independență bine dezvoltate; preferă gândirea activă, divergentă, imaginativă, inventivă și creativă; își valorifică și dezvoltă imaginația constructivă, originalitatea; are încredere în

---

[408] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 32.
[409] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2006, pp. 10-11.
[410] Ion Al. Dumitru, , *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 26.
[411] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 11.
[412] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 13.
[413] Muşata Bocoş, *Instruirea interactivă. Repere pentru reflecţie şi acţiune*, ediţia a II-a, revăzută, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 337.

propria valoare, în propriul potențial și o stimă de sine puternică; devine responsabil și autonom în dobândirea noului, anticipează și își asumă răspunderea găsirii soluțiilor[414].

În procesul de catehizare, aceasta nu trebuie să se confunde cu libertatea elevilor de a aduce inovaţii în aspecte care privesc conţinutul educaţiei religios-morale. Se știe că fiecare om este o persoană unică şi irepetabilă, în planul catehizării spiritul creator are în vedere conducerea elevilor spre descoperirea de soluţii personale la problemele cu care se confruntă, spre cunoaşterea propriei personalităţi şi spre identificarea modalităţilor de valorificare a darurilor primite de la Dumnezeu. Dobândirea spiritului critic şi creativ presupune demersuri conştiente, exerciţiu, evaluări şi autoevaluări pe bază de criterii şi valori, reflecţii personale, formulare şi rezolvare de probleme, realizarea de delimitări, distincţii, creaţii personale etc.[415].

Atunci când vorbim de creativitate şi catehizare nu putem uita însă, de lucrarea de har în care ne angajăm, creştem şi rămânem prin practicarea virtuţilor creştine, prin făptuirea activă a gesturilor mântuitoare[416].

Pentru atingerea finalităţilor catehetice propuse și asumate prin proiectul „Hristos împărtăşit copiilor”, contextualizarea metodelor didactice la specificul catehizării reprezintă o sarcină capitală a catehetului (preot/profesor de religie). Metoda şi alegerea metodei nu sunt indiferente. Pentru o utilizare eficientă în activitatea de catehizare a metodelor active și interactive este necesară cunoaşterea lor teoretică, o minimă experienţă în utilizarea acestora şi integrarea lor corespunzătoare în orele de cateheză, în interrelaţie cu metodele numite tradiţionale sau clasice, validate în decursul vremii.

5.4.3. Proiectarea cu ajutorul metodelor (inter)active a programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”

La sfârşitul secolului trecut, odată cu fundamentarea teorectică a metodologiei bazate pe gândirea critică şi creativă, J.L. Meredith şi K.S. Steele au configurat un model de organizare a activităţilor pentru o situaţie de învăţare sau pentru o întreagă lecţie în perspectiva dezvoltării gândirii critice şi a integrării creative a informaţiilor şi conceptelor, modelul „Evocare – Realizarea sensului – Reflecţie” (ERR). Cele trei etape - o suită cognitivă - sunt alcătuite dintr-o serie de secvenţe proiectate astfel încât să conducă la îmbunătăţirea procesului de predare-învăţare a conţinutului. Fiecare dintre cele trei etape vizează atingerea unor obiective în plan cognitiv, afectiv şi voliţional[417].

Prin urmare, se are în vedere un anumit mod de a concepe şi realiza predarea şi învăţarea, care să pornească de la cunoştinţe asimilate deja de elevi, referitoare la

---

[414] Mușata-Dacia Bocoș, *Instruirea interactivă. Repere axiologice și metodologice*, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 428.

[415] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 12.

[416] Constantin Necula, *Propovăduire şi educaţie socială,* Ed. Andreiana, Sibiu, 2010, p. 164.

[417] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 13.

o temă, să promoveze analiza şi evaluarea opiniilor şi a soluţiilor posibile, pentru a înţelege sensul celor învăţate şi pentru a stimula reflecţia critică asupra acestora[418].

Un astfel de cadru presupune parcurgerea a trei etape[419], stâns legate între ele:

a) **Evocarea**. Corespunde următoarelor componente de bază din structura catehezei: **captarea atenţiei** - aranjarea materialelor în aşa fel încât să constituie o bază de discuţie; **recapitulare/introducere** - reactualizarea cunoştinţelor acumulate în cateheza precedentă; **descoperirea temei** - activitate prin care copiii vor fi ajutaţi să descopere tema/subiectul catehezei, reflectând asupra unei experienţe de viaţă aflată în strânsă legătură cu învăţătura predată – Evanghelia zilei/a Duminicii, sărbătoarea unui sfânt (prin întrebări; de la răspunsul copiilor se formulează noi întrebări care au legatură cu ce se va preda în următoarea etapă). Ea constă în demersuri de actualizare analitică şi de sistematizare a experienţelor şi cunoştinţelor anterioare pe care le au elevii în legătură cu tema care va fi abordată în ora de cateheză, prin:

- reactualizarea cunoştinţelor anterioare. Cunoştinţele, experienţele, convingerile proprii ale elevilor legate de o anumită temă/subiect constituie fundamentul pe care se poate construi noile informaţii.

- analizarea şi sistematizarea activă a cunoştinţelor anterioare. Elevii formulează în mod conştient idei sau scheme, apoi le compară cu cele ale colegilor. În urma analizei calitative şi cantitative a cunoştinţelor deja existente, elevii au posibilitatea de a-şi conştientiza erorile, neînţelegerile, confuziile, lacunele în cunoaştere. Cunoştinţele anterioare pot fi reorganizate într-o formă nouă, prin activităţi individuale sau de grup.

- stabilirea interesului şi scopului pentru explorarea subiectului. Este cunoscut faptul că, atunci când există scopuri bine precizate şi o motivaţie corespunzătoare, învăţarea devine mult mai eficientă şi mai durabilă.

b) **Realizarea sensului**. Corespunde cu cele două etape ale catehezei, şi anume: **istorisirea** (lectura biblică, povestirea lecţiei); **interacţiunea -** activităţi (întrebări, exerciţii, aplicaţii) de revizuire şi fixare a cunoştinţelor. Ea constă din confruntarea elevilor cu noile informaţii în vederea înţelegerii sensului şi semnificaţiei acestora. Este verificat faptul că ceea ce este înţeles este reținut cu mai multă uşurinţă. Prin realizarea unor sarcini complexe, elevii ajung la însușirea noilor cunoştinţe şi la comunicarea primelor rezultate ale învăţării:

- confruntarea cu noile informaţii sau experienţe. Se realizează prin diverse activităţi: lecturarea unui text biblic sau patristic (ales de preot din ghidul catehetic), observarea unor imagini (icoane, fotografii, filmuleţe etc.), prin schimbul de idei (discuţii) în cadrul unui grup etc.

- implicarea cognitivă şi menţinerea interesului. Implicarea cognitivă presupune din partea elevilor formulare de întrebări (pentru sine şi pentru colegi), răspunsuri la întrebări, rezolvarea de situaţii-problemă, realizarea de analize, sinteze, comparaţii, abstractizări şi generalizări. Toate acestea se realizează prin

---

[418] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 55.
[419] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, pp. 13-15.

precizarea exactă a sarcinii de lucru, a resurselor materiale şi temporale aflate la dispoziţie, a modalităților de organizare, a formelor, criteriilor şi instrumentelor de evaluare.

- înţelegerea informaţiilor. Înţelegerea este o activitate fundamentală şi permanentă a gândirii, care contribuie la continua sistematizare şi resistematizare a informaţiilor, la producerea de salturi calitative în procesul cunoaşterii.

- monitorizarea propriei înţelegeri. Înţelegerea/asimilarea noilor cunoştinţe presupune acţiuni de monitorizare, prin corelarea, în mod deliberat, a acestora cu cele anterioare, pentru a ajunge la o nouă înţelegere şi pentru introducerea lor în schemele de cunoaştere deja existente. Aici intervine rolul catehetului, care trebuie să mijlocească înţelegerea noilor conținuturi, prin prezentarea semnificaţiilor acestora, prin modul în care dirijează integrarea acestora în ansamblul cunoştinţelor fiecărui elev, prin realizarea de conexiuni adecvate cu noţiunile deja cunoscute. Monitorizarea de către elevi a propriei lor înţelegeri evidenţiază progresul realizat de aceştia în învăţare.

c) **Reflecţia.** Corespunde momentelor catehezei ce ţin de partea aplicativă: **viaţa în Biserică** - activităţi sau secţiuni prin care se leagă tema catehezei de tradiţia fiecărei comunităţi, de parohie - aplicarea învăţăturilor; **acasă şi în viaţa de familie** - aplicaţia, tema pentru acasă (un verset biblic de memorat, exerciţii, dialog cu părinţii etc.). Reflecţia critică asupra cunoştinţelor îşi propune consolidarea cunoştinţelor elevilor, reconsiderarea a ceea ce aceştia ştiau sau credeau că ştiu despre un anumit subiect şi restructurarea acestora în scheme care includ informaţiile noi:

- reformularea cunoştinţelor. Înţelegerea unui anumit lucru este aprofundată şi durabilă dacă elevul formulează cu propriile cuvinte informaţiile primite. Modalităţile didactice cele mai frecvente pentru reformularea cunoştinţelor sunt dezbaterile (discuţiile în grup). Acestea generează schimburi de idei între elevi. Astfel, ei se confruntă cu o varietate mai mare de moduri de gândire şi de simţire. Reformularea cunoştinţelor atrage după sine dezvoltarea competenţei de exprimare, îmbogăţirea vocabularului, dezvoltarea capacităţii de analiză şi sinteză. Prin restructurarea schemelor mintale, cu includerea informaţiilor noi, elevul îşi diminuează lacunele, îşi corectează erorile, îşi consolidează anumite conținuturi.

- verificarea cunoştinţelor. Are în vedere evaluarea capacităţii de exprimare a noilor conţinuturi prin cuvinte proprii, a gradului de însuşire a limbajului specific, a modului în care s-a realizat şi aplicat înţelegerea noilor cunoştinţe.

5.4.4. Avantajele și limitele utilizării modelului ERR în proiectul „Hristos împărtăşit copiilor"

a) Utilizarea modelului „Evocare – Realizarea sensului – Reflecţie" în proiectul „Hristos împărtăşit copiilor" generează o serie de avantaje[420]:

- contribuie la dezvoltarea spiritului de echipă la elevi, a capacităţii de a fi cooperant, de a accepta opiniile colegilor;

[420] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 15.

- permite utilizarea unei diversităţi de metode specifice etapelor modelului;
- accentuează deopotrivă produsul învăţării şi procesul învăţării;
- are efect stimulativ şi relaxant;
- permite implicarea activă și interactivă a elevilor la propria educaţie;
- încurajează exprimarea liberă a tuturor opiniilor;
- favorizează confruntarea de idei şi opinii cu respectarea fiecăreia dintre acestea;
- stimulează reflecţia personală;
- permite dezvoltarea potenţialul creativ al elevului;
- favorizează asimilarea activă și interactivă a cunoştinţelor;
- permite sistematizarea şi aprofundarea cunoştinţelor primite la ora de religie;
- contribuie la aprecierea valorilor creştine;
- încurajează interiorizarea şi aplicarea cunoştinţelor religios morale;
- determină asumarea unui comportament creştin.

b) Desigur, ca orice model de organizare a activităţilor didactice, şi cel prezentat, îşi are propriile limite[421], mai precis:
- în cazul rezolvării unor sarcini pe grupe, pot să apară dificultăţi în înţelegerea noţiunilor aprofundate de celelalte grupe;
- presupune o bună cunoaştere a metodelor interactive de către catehet şi o disponibilitate a acestuia faţă de noutatea propusă de model;
- presupune, în prealabil, deprinderea elevilor de a lucra în echipe şi de a utiliza strategii interactive.

5.4.5. Metode activ-participative utilizate în cadrul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor"

Pentru susţinerea demersului nostru, vom prezenta selectiv câte metode activ participative, conform modelului „Evocare – Realizarea sensului – Reflecţie", care pot fi utilizate cu succes în aplicarea proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor". Metodele prezentate vor fi însoțite de exemple, aplicaţii/elemente cuprinse în ghidurile catehetice.

5.4.5.1. Metode activ-participative utilizate în evocarea cunoştinţelor anterioare

Conform modelului tradiţional, actualizarea cunoştinţelor se face cel mai adesea prin conversaţie. Predarea - învăţarea activă propune diferite metode de activizare a elevilor în etapa de actualizare a cunoştinţelor.

5.4.5.1.1. Brainstorming („furtună în creier", „asaltul de idei")

Definiţie. „Este o metodă de stimulare şi cultivare a creativităţii şi de generare a ideilor noi, prin activităţi de grup"[422].

Etape în utilizarea metodei[423]:

---

[421] *Ibidem*, p. 16.
[422] Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 153.
[423] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 17.

1. Catehetul organizează grupa de copii, în funcţie de tipul de brainstorming pe care vrea să îl genereze (individual, perechi, grup) şi comunică regulile de desfăşurare a acestuia.

2. Catehetul comunică sarcina de lucru şi solicită elevilor să-şi exprime spontan şi deschis ideile care le vin în minte în legătură cu problema supusă discuţiei.

3. Activitatea de formulare şi notare a ideilor/răspunsurilor. Accentul cade acum pe cantitate, întrucât cantitatea determină calitatea[424].

4. Prezentarea frontală a ideilor. Catehetul notează pe flip-chart ideile prezentate de elevi.

5. Evaluarea ideilor formulate. Ideile notate sunt reluate după un timp, eventual reformulate, şi grupate pe categorii, în jurul unor cuvinte cheie sau imagini care pot constitui criterii de analiză. Cele mai originale sunt reţinute/evidenţiate. Evaluarea poate fi realizată şi pe parcursul desfăşurării activităţii, când ideile noi vor fi confirmate/infirmate. Această etapă are ca scop dezvoltarea spiritului critic la elevi.

Aspecte legate de utilizarea metodei[425]:

- Utilizarea metodei în cadrul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” necesită o atenţie deosebită din partea preotului (catehetului), astfel încât „asaltul de idei” să nu conducă la promovarea unor enunţuri contrare învăţăturii de credinţă, care pot să genereze confuzii sau incertitudini în sufletul copiilor;

- Scopul central îl reprezintă enunţarea a cât mai multe puncte de vedere, întrucât nu calitatea contează, ci cantitatea[426];

- Pentru a colecta un număr cât mai mare de idei, este necesară participarea activă a fiecărui elev şi evitarea spiritului critic faţă de ideile noi, în etapa formulării acestora[427]; elevii sunt încurajaţi permanent, indiferent de valoarea intervenţiei lor; o regulă fundamentală constă în excluderea totală a noţiunilor de *ridicol*, *imposibil*, *absurd*; metoda necesită experienţă din partea catehetului, în vederea implicării active a elevilor în procesul de exprimare a ideilor;

- Este necesară promovarea ideilor noi, originale;

- Această metodă poate fi utilizată eficient la grupele catehetice cu efective mari de participanţi sau în cadrul unor activități conexe, cum ar fi ateliere creative, tabere etc;

- Braistormingul reprezintă doar o etapă în rezolvarea creativă a problemelor. Nu întotdeauna soluţiile propuse au aplicabilitate imediată.

[424] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 70.

[425] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 18.

[426] Constantin Cucoş, *Educaţia Religioasă. Repere teoretice şi metodice,* ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2009, p. 305.

[427] Pentru a elibera elevii de inhibiţie, timiditate, frica de a nu greşi sau de a-şi atrage critici ori ironii, procesul de evaluare a ideilor este amânat.

Ca urmare a participării libere și spontane în cadrul unui grup, această metodă are un impact semnificativ în procesul de formare a unor trăsături de personalitate: altruismul, respectul față de semeni, spontaneitatea etc.[428].

Putem deduce fără dificultate eficacitatea metodei mai ales la orele de cateheză, unde copilul trebuie să se simtă eliberat de contextul formal și restrictiv din mediul şcolar şi, cu atât mai mult, de teama de a nu greşi. Este poate cea mai apropiată metodă de practica duhovnicească, deoarece, indiferent de greşeală, admite posibilitatea şi acordă şansa îndreptării. Copilul se va simţi în elementului lui când, deşi greşeşte, nu este sancționat, ci la momentul potrivit i se prezintă şi o alternativă, o altă posibilitate de a vedea lucrurile. Se creează astfel o atmosferă destinsă, favorabilă educaţiei creştine întru adevăr, libertate şi dragoste[429].

Elevul este fiinţa care doreşte să se exprime, să crească, să-şi manifeste libertatea, să-şi dobândească unicitatea şi autonomia[430]. Această metodă contribuie din plin la realizarea acestui deziderat.

Exemplu:

Subiectul pentru brainstorming poate fi formulat sub forma unor întrebări problematizante, a unei cerinţe sau a unei propoziţii eliptice asupra căreia fiecare participant va reflecta:

- Întrebări problematizante: Care sunt asemănările/deosebirile dintre postul creştin şi dietă?
- Formularea unor definiţii: Ce sunt fericirile?
- Asocierea spontană de idei: Spuneţi tot ce vă vine în minte despre talent!
- Asocierea raţională de idei: Căutaţi sinonime sau noţiuni similare pentru *spovedanie*. Căutaţi noţiuni opuse *păcatului*.
- Idei în urma observaţiei: Ce v-a atras atenţia în icoana Adormirii Maicii Domnului?
- Idei în urma unei anchete: Care sunt modalităţile de sprijinire a copiilor care au abandonat şcoala?

Aplicaţii:

1. Tema: *Începutul Postului Mare* (din cadrul lecţiei a 23-a, Samarineanul milostiv)[431]. Care sunt urmările postului creştin în viaţa celui care îl ţine?

2. Tema: *Icoanele în Biserica noastră* (din cadrul lecţiei a 25-a, Cine este cel mai mare?)[432]. De ce cinstim icoanele?

---

[428] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei,* ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 159.

[429] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, Ed. Marineasa, Timişoara, 2001, p. 178.

[430] Gabriel Albu, *Introducere într-o pedagogie a libertății. Despre libertatea copilului şi autoritatea adultului,* Ed. Polirom, Iaşi, 1998, p. 153.

[431] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu", trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 35-36.

[432] *Ibidem,* pp. 46-47.

5.4.5.1.2. Gândiţi/Lucraţi în perechi/Comunicaţi

Definiţie: *Gândiţi/Lucraţi în perechi/Comunicaţi* este o metodă prin care activitatea de învăţare se realizează cu ajutorul unei colaborări între elevii grupului catehetic, organizaţi în perechi, în vederea rezolvării unor sarcini de lucru, a identificării şi susţinerii de soluţii comune[433].

Etape în utilizarea metodei:

1. Gruparea elevilor în perechi.

2. Primirea aceleiaşi sarcini de realizat pentru fiecare membru al echipei (dacă tema este mai amplă, catehetul poate da echipelor diferite sarcini de lucru diferite).

3. Realizarea individuală a sarcinii (3-5 minute).

4. Prezentarea răspunsurilor găsite celuilalt/celorlalţi membru/membri al grupului şi formularea în comun a răspunsului final.

5. Prezentarea concluziilor în faţa întregii asistenţe.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

- Utilizarea eficientă a acestei metode depinde şi de modul în care au fost pregătite întrebările, de gradul de interes pe care îl prezintă acestea, de măsura în care dau posibilitatea unor răspunsuri multiple.

- Această metodă este uşor de utilizat, nu solicită resurse mari de timp şi se poate aplica de mai multe ori în timpul unei ore de cateheză, în toate cele trei etape[434].

Aplicaţii:

Tema: *Iisus Hristos – Dătătorul de viaţă nouă*[435].

În evocarea cunoştinţelor: *Prezentaţi câteva feluri în care utilizăm apa în viaţa noastră*. Catehetul le va cere elevilor să exprime răspunsul sub forma unui desen. Elevii vor confrunta răspunsul cu cel al colegului şi vor formula un răspuns comun pe care îl vor prezenta şi argumenta în faţa colegilor.

În realizarea sensului: *Descrieţi modurile diferite în care apa este binecuvântată şi folosită în Biserică*, utilizând metoda *Gândiţi/Lucraţi în perechi/Comunicaţi.*

În reflecţie: *Argumentaţi de ce Mântuitorul este numit „apa cea vie"!*

5.4.5.1.3. Stabilirea succesiunii evenimentelor

Definiţie: *Stabilirea succesiunii evenimentelor* este o metodă prin care se descoperă relaţiile de cronologie/succesiune existente în evenimentele prezentate de către preot sau identificate de către elevi într-un text[436].

Etape în utilizarea metodei[437]:

1. Pe mai multe bileţele, catehetul scrie o serie de evenimente a căror succesiune poate fi stabilită de către elevi.

---

[433] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 22.

[434] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 71.

[435] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu", trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 93-98.

[436] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 89.

[437] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 27.

2. Bileţelele sunt extrase de către elevi, iar conţinutul acestora este scris pe un panou de către catehet, pe o coloană, în ordinea în care au fost extrase.

3. Printr-o activitate de grup, timp de 2-3 minute, elevii ordonează evenimentele notate.

4. Printr-o activitate frontală este stabilită, argumentată şi notată pe flip-chart succesiunea corectă a evenimentelor.

5. Pentru susţinerea ordonării, este indicat un anumit text din ghid sau fişe de lucru, pe care elevii îl citesc şi îl analizează din perspectiva succesiunii stabilite anterior.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Primele două etape pot fi înlocuite prin notarea de către preot, pe o foaie, a momentelor legate de evenimentul respectiv, într-o ordine aleasă de el.

La o grupă catehetică cu elevi mai mari, ordonarea se poate face în urma lecturării mai multor texte în care sunt prezentate evenimentele (de exemplu: fragmentele scripturistice paralele).

Pentru o bună fixare a ordinii evenimentelor, se recomandă numerotarea acestora.

Pentru o înţelegere logică şi de durată a ordonării evenimentelor, elevii vor fi solicitaţi să argumenteze alegerea făcută.

Exemplu: *Sărbătorile închinate sfinţilor*. Catehetul va afişa, într-o ordine aleasă de el, icoanele sărbătorilor închinate sfinţilor mai importanţi. Apoi va solicita elevilor ordonarea lor după datele de cinstire conform calendarului creştin.

Aplicaţie: *Săptămâna Mare* (din cadrul lecţiei a 28-a, Cina cea de Taină)[438]. Pentru realizarea acestei aplicaţii, catehetul va scrie pe bileţele evenimentele petrecute în zilele din Săptămâna Mare. În prima etapă, se vor identifica, printr-o activitate frontală, evenimentele petrecute în cele şapte zile. Apoi se vor forma şapte grupe de elevi, conform celor şapte zile, care vor ordona evenimentele consemnate pe bileţele în ordinea cronologică a desfăşurării lor. Evenimentele vor fi consemnate pe o planşă. Fiecare grupă va prezenta succesiunea evenimentelor zilei alese şi va argumenta alegerea făcută. La final, se va completa un tabel cu evenimentele petrecute în cele şapte zile din Săptămâna Mare şi se vor citi din Sfânta Scriptură versetele care prezintă evenimentele indicate.

5.4.5.1.4. Ciorchinele

Definiţie: *Ciorchinele* se organizează cu scopul de a stimula gândirea liberă, creativă şi de tip divergent, de a sesiza conexiunile dintre idei, de a realiza noi asociaţii de idei, de a descoperi noi sensuri, semnificaţii, conotaţii.

Etape în utilizarea metodei[439]:

1. Organizarea activităţii: individual, pe grupe sau frontal.

2. Scrierea unui cuvânt/unei sintagme cheie la mijlocul foii de hârtie.

---

[438] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, pp. 50-55.

[439] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei,* ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 157.

3. Identificarea şi scrierea altor cuvinte/sintagme corelate cu cuvântul/sintagma cheie în funcţie de tema tratată, nivelul grupului catehetic, timpul disponibil etc.

4. Identificarea şi realizarea conexiunilor dintre cuvinte/sintagme, prin linii sau săgeţi.

5. Prezentarea şi discutarea „ciorchinelui”/„ciorchinelor”. Dacă activitatea s-a desfăşurat individual/grupe, elevii vor putea observa modul de gândire al colegilor faţă de aceeaşi problemă, de a compara rezultatele lor cu alte colegilor, de a-şi argumenta punctul de vedere, de a-şi perfecţiona modul propriu de lucru.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Elevii vor fi îndrumaţi să noteze toate ideile care au legătură cu cuvântul/sintagma cheie, să realizeze cât mai multe conexiuni între idei, fără însă a emite judecăţi de valoare.

În cazul unor sarcini mai dificile, catehetul poate oferi anumite informaţii menite a-i orienta pe elevi. În acest caz, putem vorbi de un *ciorchine semidirijat*.

Ciorchinele este şi o metodă de căutare a căilor de acces spre propriile cunoştinţe, credinţe şi convingeri, evidenţiind modul personal al elevului de a înţelege o anumită temă[440].

Exemplu: *Despre proroci*[441]. Identificarea şi clasificarea proorocilor se poate face prin intermediul unui *ciorchine,* astfel: se prezintă elevilor cuvântul cheie *proroc* şi se solicită elevilor să noteze pe foaie, timp de câteva minute, toţi prorocii pe care și-i amintesc; se solicită elevilor să enumere prorocii notaţi pe foaie; catehetul le notează pe o planşă, anticipând împărţirea acestora; pe baza dialogului cu elevii, se desprinde criteriul de clasificare (de exemplu: proroci mari, mici, mesianici etc.); se realizează ciorchinele; eventual, se completează acolo unde este nevoie; se citeşte ciochinele obținut.

Aplicaţie: *Chemarea ucenicilor*[442]. Se cere elevilor să citească paragrafele de mai jos (cu ucenicii Domnului chemaţi la apostolie) şi să completeze *ciorchinele* al cărui cuvânt cheie este *apostolii*:

a) Eu am întrebat: „Din Nazaret poate fi ceva bun?”;
b) Împreună cu tatăl meu Zevedeu, reparam mrejele când Iisus m-a chemat;
c) Eu L-am vândut pe Domnul;
d) Eram vameş, dar când Iisus m-a chemat, am lăsat totul şi L-am urmat;
e) Fratele meu, Andrei, m-a chemat să mergem să-L întâmpinăm pe Iisus;
f) Eu l-am chemat pe Natanael să vină să-L vadă pe Iisus;
g) Eu am fost primul căruia Iisus i-a zis: „Vino şi vezi”.

[440] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 73.
[441] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, pp. 26-30.
[442] *Ibidem*, pp. 65-68.

5.4.5.2. Metode activ-participative utilizate în realizarea sensului

5.4.5.2.1. Unul stă, trei circulă

Definiţie: Metoda *Unul stă, trei circulă* este utilizată pentru dezvoltarea capacităţii elevilor de analiză şi evaluare a unor idei şi a abilităţii de a prezenta celor din jur rezultatele obţinute de grupul din care fac parte.

Etape în utilizarea metodei[443]:

1. Organizarea elevilor pentru rezolvarea problemei/sarcinii de lucru, prin împărţirea lor în grupuri de 3-4 elevi şi numerotarea grupurilor şi a elevilor din fiecare grup.

2. Rezolvarea sarcinii de lucru, de către fiecare grup.

3. Rotirea elevilor: un elev rămâne pe loc (de exemplu, elevul cu numărul 1), ceilalţi trei se mută fiecare în grupuri diferite, păstrând în noul grup locul pe care l-au avut în grupul iniţial. Elevul care rămâne pe loc explică noilor veniţi rezultatele la care a ajuns grupul său, apoi se fac comentarii pe marginea celor prezentate.

4. Revenirea în grupurile iniţiale, discutarea celor constatate în urma activităţilor din grupurile vizitate, prin sublinierea asemănărilor şi deosebirilor faţă de propriul lor rezultat, rediscutarea problemei şi desprinderea concluziilor.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Utilizarea eficientă a metodei duce la formarea capacităţii elevilor de restructurare şi adaptare a conţinutului, pe baza informaţiei noi obţinute de la colegi.

Este necesară precizarea clară a intervalelor de timp şi coordonarea elevilor la deplasarea dintr-un grup în altul.

Pentru utilizarea cu succes a acestei metode, este necesar ca grupul să fie omogen, deoarece rezolvarea sarcinii solicită din partea elevilor atenţie, putere de analiză şi evaluare a unor idei, abilitatea de a prezenta şi susţine ideile propriului grup. Este o modalitate de activare şi implicare a elevilor în învăţare, în rezolvarea unor probleme prin analiza comparativă a soluţiilor oferite de fiecare grup în parte[444].

Aplicaţie: *Duminicile premergătoare Marelui Post* (din cadrul lecţiei a 21-a, *Păcat şi iertare*)[445]. Elevii vor fi împărţiţi în patru grupe. Folosind metoda *Unul stă, trei circulă*, li se propune realizarea analizei celor patru duminici premergătoare Postului Mare (*Duminica Vameşului şi Fariseului*, *Duminica Fiului Risipitor*, *Duminica Înfricoşatei Judecăţi* şi *Duminica Izgonirii lui Adam din Rai*) şi să propună cel puţin un titlu care să sintetizeze mesajul principal. La final se vor nota cele mai sugestive titluri.

5.4.5.2.2 Cubul

Definiţie: Cubul este o metodă de studiere şi prezentare din mai multe perspective a unui subiect/ a unei teme. Prin utilizarea acestei metode, se oferă

---

[443] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 44.

[444] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 105.

[445] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii* , partea a II-a (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, pp. 16-19.

elevilor posibilitatea de a-şi dezvolta competenţele necesare explorării şi abordării unui subiect sau a unei situaţii, din perspective complexe şi integratoare.

Etape în utilizarea metodei[446]:

1. Pe feţele unui cub se notează cuvintele: *Descrie, Compară, Analizează, Asociază, Aplică, Argumentează.*

2. Este anunţată tema lucrării.

3. Participanții sunt împărţiți în şase grupe, fiecare dintre acestea urmând să trateze tema pe baza celor şase sarcini/instrucţiuni scrise pe feţele cubului, în ordinea indicată de catehet. Dacă timpul nu permite ca fiecare grup să rezolve toate cele şase sarcini/instrucţiuni, fiecare grup va primi câte una dintre acestea.

4. Prin discuţii comune, membrii grupurilor identifică ideile care pot susţine rezolvarea cerinţei: descriere (prezentarea aspectelor exterioare ale obiectelor, fenomenelor); comparare (identificarea asemănărilor şi deosebirilor cu alte obiecte, aspecte etc.); asociere (realizarea de conexiuni cu alte teme); analiză (părţile componente); aplicare (utilitate, finalitate); argumentare (susţinerea cu argumente a unei afirmaţii).

5. Fiecare grup elaborează o lucrare (text, desen) prin care se răspunde sarcinii de învăţare primite şi o prezintă clasei prin liderul grupului.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Pentru a contribui la formarea capacităţii elevilor de a studia şi prezenta din perspective diferite un anumit subiect, este necesară prezentarea unei probleme reale şi cu impact semnificativ.

Cele şase sarcini pot fi rezolvate şi individual de fiecare elev.

În utilizarea metodei la elevii mici[447] este necesară explicarea sarcinilor/ instrucţiunilor (Descrie - Cum arată?; Compară - Cu cine/cu ce se aseamnă?/ De cine/ De ce diferă?; Asociază - Cu ce poate fi pus în legătură?: Analizează - Ce părţi are? care sunt caracteristicile acestora?; Aplică - Cum poate fi pus în practică?/ La ce este utilă?; Argumentează - De ce este bun/ rău? De ce este/ nu este deosebită?).

Aplicaţie: *Cina cea de Taină*[448]. Elevilor, organizaţi în şase grupe, li se solicită să rezolve prin metoda *Cubul,* următoarele sarcini:

a) *Descrie* modul în care s-a desfăşurat Cina cea de Taină;

b) *Compară* modul în care s-a desfăşurat Cina cea de Taină cu cina evreilor dinaintea ieşirii din robia egiptenilor;

c) *Asociază* Cina cea de Taină cu Sfânta Liturghie;

d) *Analizează* importanţa Cinei celei de Taină în perspectiva mântuirii;

e) De ce creştinii se împărtăşesc cu Trupul şi Sângele lui Hristos?;

---

446 Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 47.

447 Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 91.

448 Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, pp. 50-51.

f) *Argumentează* următorul verset biblic: „Cel ce manâncă şi bea cu nevrednicie, osândă îşi mănâncă şi bea, nesocotind Trupul Domnului" (I Corinteni 11, 29).

5.4.5.2.3. Studiul de caz

Definiţie: „Studiul de caz constă în analiza şi dezbaterea unui caz real, fiind suport al cunoaşterii inductive şi bază a cunoaşterii deductive necesare pentru realizarea unor concluzii cu valoare de reguli, principii, legităţi"[449].

Etape în utilizarea metodei:

1. Prezentarea cazului.
2. Alcătuirea unui plan pentru o analiză care să conducă la identificarea cauzelor ce au determinat apariţia/evoluţia cazului aflat în studiu.
3. Iniţierea şi dirijarea de către catehet a dezbaterilor în vederea stabilirii alternativelor de rezolvare, prin selectarea celor mai potrivite metode de analiză, fără a sugera/propune elevilor ipoteze, opinii sau soluţii.
4. Stabilirea concluziilor.

Aspecte legate de utilitatea metodei[450]:

Se utilizează la orele de cateheză pentru anumite teme sau situaţii care vizează formarea de atitudini şi comportamente morale.

În alegerea cazului, se are în vedere: corespondenţa cu viaţa reală, concretă; raportarea la ideile, cunoştinţele, normele cunoscute de elevi; corelarea gradului de dificultate a analizei cazului cu nivelul de cunoaştere a lor; posibilitatea sintetizării concluziilor.

Participanţii vor fi solicitaţi să caute informaţii în vederea elaborării şi argumentării unor decizii, evaluării alternativelor şi desprinderii unor concluzii. Elevii vor fi antrenaţi în dezbateri, prin întrebări care să le stimuleze creativitatea[451].

La orele de cateheză, studiul de caz se poate folosi în următoarele situaţii:

- în analiza unor cazuri de deviaţii comportamentale cunoscute de către elevi;
- în identificarea datoriilor membrilor unei familii, pe baza analizei relaţiei dintre aceştia;
- în dezvoltarea atenţiei şi a sensibilităţii faţă de problemele celor din jur;
- în evidenţierea datoriilor faţă de Dumnezeu şi de semeni, de biserică, societate, şcoală;
- în formarea deprinderilor de a practica virtuţile.

Aplicaţie: *Pilda fiului risipitor*[452]. Se citeşte pilda din Sfânta Scriptură (Luca 15, 11-32). Se va studia cazul prezentat, urmărind mai multe aspecte: motivele pentru care fiul cel tânăr a cerut împărţirea averii; descrierea vieţii duse departe de casă; situaţia care a generat revenirea în sine, întoarcerea fiului cel tânăr; atitudinea

---

[449] Sorin Cristea, *Dicţionar de pedagogie,* Ed. Litera Internaţional, Chişinău-Bucureşti, 2000, p. 354.

[450] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, pp. 59-60.

[451] Miron Ionescu, Vasile Chiş, „Metodologia activităţii didactice între rutină şi creativitate", în Miron Ionescu, Ioan Radu (ed.), *Didactica modernă*, ediţia a II-a revizuită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p. 153.

[452] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu", trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 25-28.

comparativă a tatălui şi a fiului cel mare faţă de fiul întors acasă; analizarea expresiei: „mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat”; căi de urmat pentru a primi iertarea de la Dumnezeu.

5.4.5.2.4. Phillips 6-6

Definiţie: Phillips 6-6 este o metodă utilizată pentru rezolvarea unor sarcini didactice în grupuri de câte şase elevi, timp de şase minute.

Etape în utilizarea metodei[453]:

1. Împărţirea elevilor în grupe de câte şase. Catehetul prezintă subiectul, explică modul şi scopul în care se va desfăşura activitatea.

2. Elevii rezolvă sarcina primită în şase minute.

3. Purtătorul de cuvânt al fiecărei grupe prezintă punctul de vedere comun. După prezentarea acestuia, catehetul poate să-i întrebe pe ceilalţi membri ai grupului dacă au ceva de adăugat sau modificat la expunerea colegului lor.

4. Catehetul sau purtătorii de cuvânt realizează sinteza aspectelor prezentate în etapa anterioară.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

În cazuri speciale, grupele pot fi formate şi din 4-8 membri.

Metoda prezintă mai multe avantaje: se asigură o participare colectivă şi activă la rezolvarea sarcinii; se formează obişnuinţa cu tehnica argumentării, susţinerea de păreri, limitarea subiectivităţii, acceptarea altor opinii[454].

Aplicaţie: *Ce daruri să-ţi aducem?* (din cadrul lecţiei a 17-a, Naşterea Domnului)[455]. Se formează grupuri de câte şase copii. Timp de şase minute, elevii din fiecare grup discută despre modalităţile în care tinerii ar putea oferi daruri lui Dumnezeu, altor tineri, familiei etc. Exemple de idei: dăruirea de sine, valorificarea darurilor primite de la Dumnezeu, milostenie, filantropie, încurajare, ascultare etc. La sfârşitul discuţiilor, un coleg din fiecare grupă prezintă ideile în faţa tuturor.

5.4.5.2.5. Cadranele

Definiţie: Cadranele reprezintă o metodă utilizată pentru formarea şi dezvoltarea capacităţii elevilor de a organiza și sintetiza conţinutul informaţional al unui text, în scopul unei înţelegeri nuanţate şi profunde şi de a exprima argumentat puncte de vedere personal asupra unui subiect propus, pe baza a patru criterii precizate de către profesor.

Etape în utilizarea metodei[456]:

1. Pe o foaie, se trasează două axe perpendiculare, obţinându-se patru cadrane, apoi sunt precizate sarcinile corespunzătoare fiecărui cadran.

---

[453] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei,* ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, p. 163.

[454] Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 153.

[455] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 107-108.

[456] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 71.

2. Sunt rezolvate cerinţele, apoi sunt trecute de către elevi în cele patru cadrane, în timpul indicat de catehet.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Cadranul cuprinde sarcini esenţiale ce pot fi organizate după cum urmează: logic, cronologic, într-o înlănţuire cauză-efect, dar pot reprezenta şi aspecte distincte, al căror răspuns să se constituie într-un tot unitar. În caz de timp insuficient, sarcinile didactice vor fi împărţite pe grupe de elevi, iar rezolvarea trecută pe flip-chart. Informaţia notată în cadrane va fi esenţializată. Elevii îşi vor prezenta rezultatele şi le vor argumenta.

Aplicaţie: *Pietre de temelie ale Postului Mare* (din cadrul lecţiei a 24-a, Hristos ne învaţă să ne rugăm)[457]. Se realizează fixarea cunoştinţelor prin metoda cadranelor. Pe tablă/panou/flip-chart se trasează cadranele şi, în cele patru cadrane, se completează cu: postul, rugăciunea, milostenia şi pocăinţa. După organizarea elevilor în patru grupe, fiecărei grupe îi revine sarcina de a completa cadranul corespunzător, având în vedere următoarele aspecte: un text biblic la care se referă fiecare dintre cele patru mijloace de mântuire; identificaţi înţelesul fiecăruia; argumentaţi importanţa fiecărui mijloc pentru mântuire; prezentaţi, pe scurt, modul cum se realizează fiecare în parte. Apoi urmează activitatea de grupe, prezentarea şi discutarea răspunsurilor alcătuite de fiecare grupă şi completarea finală a cadranelor.

5.4.5.3. Metode active utilizate în reflecţie

Metodele active utilizate în etapa reflecţiei oferă participanților posibilitatea de a realiza conexiuni între vechile şi noile cunoştinţe, de a realiza comparaţii, de a analiza critic, de a-şi reconstrui schemele mintale prin includerea noilor conținuturi.

5.4.5.3.1. Linia vieţii

Definiţie: *Linia Vieţii* reprezintă o metodă cu ajutorul căreia elevii sunt ajutaţi şi susţinuţi să reflecteze la propria lor viaţă şi la urmările diferitelor fapte și evenimente în derularea acesteia.

Etape în utilizarea metodei[458]:

1. Desenarea de către elevi a liniei propriei vieţi, începând cu momentul naşterii şi până în prezent, precum şi a modului în care şi-o imaginează în viitor (o succesiune de evenimente de referinţă petrecute deja şi o anticipare a celor viitoare).

2. Prezentarea de către 2-3 copii a propriei linii şi surprinderea unor concluzii referitoare la modul în care aceştia îşi văd viitorul personal.

---

[457] Prof. Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 39-42.

[458] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 90.

3. Semnalizarea ipotetică a momentului în care ar putea apărea un eveniment (pozitiv/negativ) care să le modifice traseul vieţii după aceea.

4. Observarea diferenţelor dintre cele două linii.

5. Desprinderea unor concluzii referitoare la rolul credinţei în Dumnezeu şi al trăirii unei vieţi creştine autentice, pentru derularea/modificarea liniei vieţii.

Exemplu: Linia vieţii unui om poate fi influenţată de: convertire, pocăinţă, apartenenţa la grupuri religioase, alegerea monahismului ca mod de viaţă, schimbarea mediului social, eşec pe plan profesional, deces în familie, divorţ, abandon, boli grave, încălcarea gravă a legilor statului, apartenenţa la grupuri violente.

Aplicaţie: *Sfânta Maria Egipteanca, model de pocăinţă* (din cadrul lecţiei a 28-a, Cina cea de Taină)[459].

Se citesc mai multe fragmente din viaţa sfintei cuprinsă în Triod, apoi, utilizând metoda *Linia vieţii*, solicitaţi elevilor să deseneze linia vieţii Sfintei Maria Egipteanca, aşa cum reiese din lectura parcursă. Totodată, discutaţi despre evenimentul petrecut la biserica din Ierusalim care a determinat schimbarea vieţii ei; care ar fi fost linia vieţii ei dacă nu mergea la Ierusalim?; prezentaţi felul în care Maria Egipteanca şi-a asumat pocăinţa; discutaţi despre modul personal de a face pocăinţă.

5.4.5.3.2. Turul galeriei

Definiţie: *Turul galeriei* este o metodă de învăţare prin colaborare, în care activitatea propusă şi concluziile se definitivează numai după observarea şi analiza lucrărilor realizate de colegi şi a observaţiilor prezentate de aceştia.

Etape în utilizarea metodei[460]:

1. Elevii organizaţi în grupuri desfăşoară activitatea indicată de către catehet. Rezultatele muncii lor sunt prezentate sub forma unui afiş, pe o coală de hârtie: un desen, o schemă, o reprezentare simbolică.

2. Lucrările finalizate vor fi prezentate în faţa colegilor, răspunzându-se la eventualele întrebări privind elaborarea acestora.

3. Elevii vor expune lucrările în faţa tuturor participanţilor, alături de care vor lipi o foaie pe care să se poată scrie anumite observaţii.

4. Fiecare grup se va deplasa, făcând un tur al galeriei de lucrări, oprindu-se pentru a discuta, pentru a înţelege mai bine modul în care a fost realizată, pentru a-şi nota observaţiile şi sugestiile la acestea.

5. La final, elevi revin la lucrările proprii, le compară cu cele văzute şi citesc observaţiile scrise de colegi. În funcţie de concluziile desprinse, grupul poate oferi anumite explicaţii lămuritoare sau pot fi făcute modificări la varianta iniţială a lucrării prezentate.

---

[459] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, p. 55.

[460] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 101.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Pentru ca metoda să fie eficientă, este necesară o bună colaborare între elevi în cadrul grupului şi o atentă analiză a lucrărilor realizate de colegi. Încurajarea elevilor să-şi exprime propriile idei şi convingeri, să le discute cu alţii şi să găsească împreună soluţii unor probleme contribuie la dezvoltarea gândirii şi la realizarea învăţării eficiente şi durabile[461].

Dacă elevii nu ajung la puncte de vedere comune pentru rezolvarea activităţii, catehetul poate avea rol de mediator. La o participare redusă a elevilor, ei pot realiza individual lucrările indicate de preot.

Exemplu: *Postul creştin*. Elevii vor fi organizaţi în grupuri de câte patru copii, apoi li se cere să realizeze un ciorchine al cărui cuvânt cheie să fie *postul creştin.* Odată finalizate, lucrările vor fi prezentate de către liderul de grup şi vor fi expuse în faţa tuturor. Ceilalţi elevi vor analiza lucrările şi vor face observaţii. După primirea acestora şi după oferirea explicaţiilor, se recurge la modificările ce se impun.

Aplicaţie: *Întoarcerea fiului risipitor*[462]. Elevii vor fi organizaţi în cinci grupe. Fiecare elev va reprezenta prin desen aspecte prezentate în această pildă, în funcţie de grupa din care face parte, şi anume: împărţirea averii, fiul cel tânăr devine risipitor, întoarcerea acasă, întâlnirea cu tatăl, supărarea fratelui mai mare. Lucrările vor fi ordonate şi afişate în ordinea desfăşurării evenimentelor. După prezentarea lor, ceilalţi elevi le vor analiza şi vor face observaţii. Ultima etapă a metodei se concretizează prin operarea de modificări pe baza observaţiilor făcute.

5.4.5.3.3 Jocul de rol

Definiţie: Jocul de rol reprezintă o metodă prin care se urmăreşte formarea comportamentului elevilor pe baza unor acţiuni simulate, prin implicarea elevilor în activităţi sociale de grup, cu roluri şi interacţiuni bine determinate[463].

Etape în utilizarea metodei:

1. Organizarea jocului: stabilirea situaţiei care urmează să fie simulată, prezentarea scenariului, stabilirea de comun acord cu elevii a participanţilor şi a rolurilor acestora.

2. Pregătirea şi desfăşurarea jocului: distribuirea textului fiecărui rol, cu indicaţiile asupra interpretării acestuia, crearea unei atmosfere educative favorabile învăţării, interpretarea rolurilor.

3. Evaluarea activităţii: analiza prin discuţii frontale şi individuale a modului de desfăşurare a jocului de rol, prezentarea de către catehet a aspectelor reuşite şi mai puţin reuşite, utile şi perfectibile, în perspectiva unei viitoare activităţi similare[464].

---

[461] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, p. 103.

[462] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu", trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 25-27.

[463] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 110.

[464] *Ibidem*.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Utilizarea jocului de rol poate să contribuie la atingerea finalităţilor educaţiei religioase prin: formarea şi modelarea caracterului uman în urma stimulării interacţiunii umane, dezvoltarea capacităţii de empatie şi înţelegere a opiniilor, trăirilor şi aspiraţiilor altora, formarea capacităţii de activitate în grup[465]. Nu se recomandă distribuirea elevilor într-un joc/rol pentru care ei nu-şi exprimă disponibilitatea. Elevii pot fi puşi în situaţia de a crea singuri textul pe care îl interpretează.

Exemplu: Obiectele de cult din biserică. Elevii vor juca rolul unui ghid care le explică celor aflaţi în vizită la biserică obiectele de cult aflate în fiecare parte componentă a ei.

Aplicaţie: *Samarineanul milostiv*[466]. Elevii organizaţi pe grupe vor elabora un text care să surprindă atitudinea preotului, a levitului şi a samarineanului faţă de cel căzut între tâlhari. Liderul de grup va prezenta în faţa tuturor textul propus de grupă. Colegii din celelalte grupe pot adresa întrebări.

5.4.5.3.4. Mozaicul

Definiţie: Mozaicul este o metodă de predare-învăţare prin colaborare, realizată prin activitatea elevilor în cadrul mai multor grupe de lucru, aflate sub coordonarea catehetului. Această metodă are un pronunţat caracter formativ, contribuind la dezvoltarea gândirii logice şi critice a elevilor, a încrederii în potenţialul propriu, a abilităţilor de comunicare şi argumentare în cadrul grupului şi a sentimentului responsabilităţii individuale şi de grup[467].

Etape în utilizarea metodei[468]:

1. Formarea grupurilor iniţiale de lucru, prin împărţirea colectivului în grupe de patru elevi, fiecare membru al grupului primind un număr de identificare de la 1 la 4.

2. Prezentarea obiectivelor activităţii catehetice şi împărţirea sarcinilor de lucru, pe fişe elaborate pentru fiecare dintre cele patru numere de identificare. Fiecare elev primeşte o fişă care cuprinde una din cele patru sarcini de învăţare.

3. Organizarea grupurilor de experţi şi rezolvarea sarcinii de lucru. Elevii care au primit numărul 1 (şi implicit fişa cu sarcina 1) vor forma un grup, cei cu numărul 2 vor forma un alt grup etc. Elevii vor lucra în grup şi vor stabili în comun modul în care conţinutul de idei va fi sintetizat, formulat şi prezentat colegilor.

4. Revenirea elevilor în grupurile iniţiale şi prezentarea modului de rezolvare a sarcinii primite. Prin predarea/expunerea reciprocă, în succesiunea logică a numerelor de identificare, fiecare elev ajunge să cunoască toate cele patru părţi ale

[465] Constantin Cucoş, *Educaţia religioasă, conţinut şi forme de realizare*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996. p. 196.

[466] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, trad. Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006, pp. 31-35.

[467] Dorin Opriş, Monica Opriş, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sfântul Mina, Iaşi, 2006, p. 118.

[468] Sebastian Şebu, Monica Opriş, Dorin Opriş, *Metodica predării religiei,* ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, pp. 169-170.

conţinutului activităţii catehetice. Această etapă se realizează prin expunere şi dialog pentru a se lămuri toate aspectele aflate în discuţie.

Aspecte legate de utilizarea metodei:

Cele patru sarcini trebuie să aibe nivel similar de dificultate şi să constituie un tot unitar în cadrul activităţii catehetice. Este important ca la sfârşitul activităţii, fiecare elev să cunoască toate conţinuturile specifice celor patru sarcini. Pentru acesta, catehetul monitorizează activitatea, asigurându-se că informaţia şi cunoştinţele se transmit şi se asimilează corect[469]. Această metodă poate fi urmată de o scurtă evaluare, pentru a sesiza însuşirea întregului material de către elevi, dezvoltarea capacităţii de analiză, sinteză şi argumentare a răspunsurilor prin elaborarea de scurte eseuri, rezolvarea unui test etc.

Metoda mozaicului are un pronunţat caracter formativ. Ea are în vedere dezvoltarea capacităţii de ascultare, exprimare, reflecție, gândire creativă, rezolvare de probleme, cooperare. Utilizarea ei contribuie la creşterea încrederii în sine a elevilor, la dezvoltarea abilităţilor de comunicare şi relaţionare în cadrul grupului, impulsionează şi educă răspunderea individuală şi de grup, duce la întărirea coeziunii grupurilor catehetice[470].

Exemplu: *Sfântul Ioan Botezătorul - cel mai mare proroc*. După parcurgerea istorisirii biblice cu privire la prorocul Ioan, elevii, organizaţi în patru grupe, vor primi următoarele sarcini de lucru: prezentarea soţilor Zaharia şi Elisabeta; vestirea naşterii Sf. Ioan; un semn de la Dumnezeu; naşterea Sf. Ioan.

Aplicaţie: *Fecioara Maria se supune voii lui Dumnezeu*[471]. Elevii vor citi, sub coordonarea catehetului, textele biblice care prezintă evenimentele legate de Fecioara Maria. Apoi, organizaţi în patru grupe, conform metodei mozaicului, elevii vor rezolva sarcinile primite: Arhanghelul Gavriil se arată Mariei; Maria răspunde chemării lui Dumnezeu; Maria o vizitează pe Elisabeta; Maria, noua Evă şi Maica tuturor. Revenind la grupurile iniţiale, elevii vor prezenta modul de rezolvare a sarcinii primite. Prin dialogul din cadrul grupului, se pot aduce completări, clarificări, sistematizări.

***

Metodele didactice prezentate succint în paginile anterioare ţin de strategia modernă/actuală care promovează dezvoltarea gândirii critice și creative a elevilor, centrarea educaţiei pe elev, având rol formativ şi care se detaşează, evident, de strategiile tradiționale, centrate pe profesor, având rol informativ, expozitiv. Prin utilizarea noilor metode, elevilor li se dezvoltă capacitatea de a gândi critic, de a fi creativi, de a se angaja în reflecţii critice, de a-şi asuma responsabilitatea pentru propria educaţie, de a-şi forma opinii independente, de a lua decizii, de a fi

---

[469] Ion Al. Dumitru, *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000, pp. 78-79.

[470] Ioan Cerghit, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006, p. 171.

[471] Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu", trad. Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010, pp. 36-39.

autonomi. Dacă până nu demult, viziunea era ca elevul să asculte expunerea, explicaţia profesorului, încercând să reţină şi să reproducă ideile acceptate ale acestuia, noile metode scot în evidenţă numeroase aspecte pozitive: libertatea elevilor de a-şi exprima propriile opinii, cultivarea respectului faţă de opiniile celor din jur, colaborarea eficientă între elevi, realizarea schimbului de idei cu ceilalţi, promovarea încrederii de sine, valorificarea experienţei de viaţă a elevilor, încurajarea toleranţei faţă de partenerii de dialog (elevii devin parteneri la procesul de educare/catehizare), dezvoltarea spiritului autocritic, formarea deprinderilor de analiză, sinteză şi introspecţie etc.

Desigur, că aceste metode schimbă, în mod esenţial, rolul şi responsabilitatea profesorului/catehetului la ora de religie. Acesta nu mai este cel care predă/transmite cunoştinţele spre a fi asimilate şi reproduse cât mai fidel de către elevi, ci devine, tot mai mult, organizatorul, facilitatorul, coordonatorul procesului de educaţie desfăşurat în clasă/biserică cu participarea şi implicarea tuturor elevilor. El moderează activitatea de predare-învăţare, păstrându-şi calitatea de partener în învăţare.

Prezentarea acestor metode nu trebuie privită ca o abandonare a vechii tradiţii educative a Bisericii, ci ca o deschidere a catehezei spre firescul educaţiei. Catehizarea actuală impune de la sine reconsiderarea metodelor tradiţionale, astfel încât acestea să-i angajeze şi să-i motiveze pe elevi în însuşirea şi aplicarea cunoştinţelor printr-o permanentă dinamică şi perfecţionare spirituală.

Sub amprenta celor afirmate, considerăm că este mai mult decât necesar ca cei care şi-au asumat responsabilitatea formării de caractere creştine prin actul catehetic - proiectul „Hristos împărtăşit copiilor” - să cunoască, să-și însușească şi să aplice metodele contemporane de predare-învăţare, ancorate în pedagogia creștină. Asimilarea acestora presupune un efort mai redus din partea celor care au deja o minimă experiență și o pregătire psihopedagogică la bază (de exemplu: absolvirea programului de formare psihopedagogică, necesar predării religiei în școală), fiind o modalitate de perfecționare continuă. Nu același lucru se poate spune despre cei care au „evitat” familiarizarea cu aceste instrumente didactice. Constatăm că unii studenți teologi nu frecventează aceste cursuri de pregătire pe motiv că vor alege o carieră în preoție. Însă preotul nu este scutit de educația religioasă și catehetică a tinerilor din parohie. El trebuie să cunoască metodologia și strategiile didactice și catehetice adecvate particularităților de vârstă ale copiilor și tinerilor din parohia sa, dar și realitățile din școlile existente pe raza parohiei sale[472].

În acest caz, sesiunile de formare au un rol capital pentru activarea cu pricepere și discernământ a vocației catehetice și pentru reușita demersului catehetic.

5.5. Colaborarea cu profesorul de religie

În completarea celor afirmate mai sus, intuim că prezența profesorului de religie în cadrul programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” este mai mult decât binevenită.

---

[472] Ioan Chirilă, „Misiunea prin activitatea didactică religioasă”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul I, nr. 3 (2005), p. 176.

Nu o dată, ci în mod repetat, în cadrul edițiilor Congresului Național „Hristos împărtăşit copiilor”, inspectorii eparhiali, responsabili cu cateheza parohială, semnalau colaborarea redusă care există între paroh și profesorul de religie. Nu ne-am propus să analizăm aici motivele acestei precarități, căci fiecare caz e particular și trebuie analizat ca atare. Cert este că sunt eparhii unde întâlnirile comune de lucru pe grupe între preoți și profesori de religie s-au permanentizat, având ca efect „împrietenirea” lor, conștientizarea faptului că nu sunt în competiție, ci în complementaritate, ambii, prin vocație, aparțin Bisericii. Se recomandă, așadar, optimizarea misiunii de propovăduire, prin desfășurarea comună a activităților catehetice.

Este o invitație la recuperarea unui model de conlucrare specific perioadei de început a Bisericii noastre, în care lucrarea misionară a preotului era dublată de lucrarea „didascălului”, *învățătorul propriu-zis al comunității, cel care o instruiește mai de-aproape în cele ale credinței și moralei creștine, purtător al cunoștinței și al înțelepciunii*. Profesorul Teodor M. Popescu[473], în studiul dedicat primilor didascăli creștini, surprinde îmbinarea armonioasă între slujirea apostolilor, profeților și didascălilor, ulterior între clerici și didascăli. Primii didascăli, cu harismă și cunoștințe, stăruiau în instruirea celor botezați, căci *Cuvântul vestit trebuia repetat, lămurit, explicat, eventual adâncit, aplicat. Nu devenea creștin oricine asculta un Apostol și nici nu rămânea creștin oricine se botezase.* În completare, era necesară lucrarea didascălilor: *să instruiască pe cei convertiți, să întrețină noua lor credință, să rupă legăturile cu cea veche și să-i câștige definitiv prin cuvânt pentru Cuvânt*. Cu timpul, ca o extindere a învățăturii lor la necreștinii dornici de convertire, didascălii au devenit și cateheți și, ulterior, adevărați profesori de teologie. În comparație cu predica clericilor, care avea caracter practic, a didascălilor era instructivă. Autoritatea lor era dată de puterea cuvântului și de exemplul vieții personale. Didascalia s-a păstrat și după stingerea harismei, luând forma unui învățământ teologic. Așa apar primelor școli creștine.

Astăzi, este necesară asumarea educației religioase ca o harismă a Duhului Sfânt[474]. Profesorului de religie îi revine chemarea de a semăna Cuvântului lui Dumnezeu în sufletele celor încredințați de Biserică și de părinți, în cadrul organizat al unităților de învățământ. Sunt multe studii care expun calitățile morale, intelectuale și teologice ale lui (vocație autentică, dragoste față de elevi, smerenie, discernământ, răbdare, blândețe, sinceritate, bunătate, evlavie, cultură teologică și laică, cunoștințe de psihologie și pedagogie, umor, optimism etc.[475]). Nu vom insista asupra lor, pentru cercetarea noastră este relevantă prezența și lucrarea misionară a profesorului de religie, ca liant între Școală și Biserică. Se știe că finalitatea orei de religie (dezvoltarea sentimentului religios și formarea

---

[473] Teodor M. Popescu, „Primii didascăli creștini”, în Teodor M. Popescu, *Biserica și cultura,* Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, pp. 79-182.

[474] Constantin Necula, *Perspective catehumenale. Tradiție și contextualizare pastorală: studii catehumenale și cateheze pentru ziua de azi*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013, p. 87.

[475] Carmen Maria Bolocan, „Rolul profesorului (preotului) de religie în formarea caracterului religios-moral al elevului”, *Teologie și Viață*, SN, anul XVIII (XCII), nr. 1-6 (2008), pp. 185-186.

caracterului religios-moral al elevilor) nu se poate împlini fără Hristos și Biserica Sa. Plecând de la această premisă, vom înțelege responsabilitatea educativă și soteriologică care apasă pe umerii profesorului de religie și a preotului. „Îmbisericirea elevilor”[476] intră în planul de colaborare dintre Școală și Biserică, respectiv dintre profesor de religie și preot.

Sub aspectul predării cunoștințelor religioase, profesorul de religie are calitatea de a fi „apostol al cuvântului”. Prin el se realizează astăzi cea mai mare parte din lucrarea catehetică a Bisericii, este mâna întinsă a lui Hristos către copii și tineri. El este pus să dezvolte religiozitatea elevilor într-un mediu, nu de puține ori agitat, tensionat, scindat sau chiar ostil. Ostilitatea poate fi regăsită atât în cancelarie cât și la nivelul elevilor, de regulă mai mari, așa cum sunt cei de la liceu. Profesorul de religie este cel mai avansat avanpost în societate al Bisericii[477], se află în prima linie, asemenea apostolilor, care intră săptămânal în contact cu freamătul clasei, cu nevoile și așteptările elevilor, cu întrebările lor diverse, care conțin și reproșuri colectate din mass-media (știri controversate despre preoți sau ierarhi). În aceste condiții, reușita este dată de prezența de spirit, de inteligența și spontaneitatea profesorului, însoțite de stăpânirea de sine și de tactul pedagogic. Nu mai puțin importantă este viață lui în ansamblu, echilibrată, articulată, cu sens, încărcată cu disponibilitate, căldură, cordialitate și înțelegere. „Copiii văd Religia (de fapt, Ortodoxia) prin prisma profesorului, deoarece calităţile şi defectele lui se proiectează fast sau nefast asupra materiei în sine”[478]. Un amănunt esenţial este acela că „dăm tinerilor nu ceea ce avem, ci ceea ce suntem, după cum nu luăm de la ceilalţi ceea ce vor să ne dea, ci luăm ceea ce ei sunt”[479]. În calitate de mărturisitor al lui Hristos (căci învață în numele lui Hristos), puterea exemplului personal este imensă. Prin toate calitățile sale, elevii văd concret efectul lucrării și prezenței lui Hristos în om. Se certifică cunoștințele predate. Va fi un „cuvânt cu putere multă”. În condiții optime de educație, asimilarea cunoștințelor de către elevi generează convingeri, trăiri și sentimente religioase.

Sub aspect soteriologic, profesorul de religie devine „preotul/sacerdotul școli”, cel care oficiază zilnic „liturghia cuvântului” la „altarul catedrei”. Nu de puține ori, profesorul de religie îmbracă veșminte de duhovnic, atât pentru colegii din cancelarie, cât și pentru „ucenicii” din bănci. Câștigându-le încrederea, devine duhovnicul lor de la catedră.

Tot el este cel care facilitează prezența preotului paroh în școală: la evenimentul de debut al anului școlar, la diverse ore de religie, la manifestări cu caracter științific, cultural, educativ, religios, Ziua Educaţiei - 5 octombrie, Ziua Naţională - 1 decembrie etc. Însă, slujirea didactică a profesorului de religie se

---

[476] Ioannis V. Kokulis, *Îmbisericirea elevilor – pentru o educație religioasă liturgică,* trad. Mihail Filimon, Ed. Deisis, Sibiu, 2012.

[477] Constantin Necula, *Pe cine incomodează ora de religie? Între darul legii și darul lui Dumnezeu*, Ed. Agnos, Sibiu, 2015, p. 45.

[478] Vasile Gordon, *Biserica și Școala. Analize omiletice, catehetice și pastorale*, Ed. Christiana, București, 2003, pp. 82-83.

[479] Vasile Thermos, *Sfaturi pentru o creştere sănătoasă a copiilor,* trad. Şerban Tica, Ed. Sophia, Bucureşti, 2009, p.54.

întregește doar prin participarea la viața liturgică și catehetică a parohiei. Îmbisericirea copiilor și desăvârșirea educației religioase se face prin participarea lor la programul liturgic al Bisericii, prin primirea Sfintelor Taine și prin accederea la activitățile catehetice ale parohiei. Aici viața se modelează în Duhul lui Hristos. Orice Sfântă Liturghie este și o lecție de religie. Apropierea elevilor de spațiul eclezial permite o mai bună cunoaștere și înțelegere a valorilor și Tainelor Bisericii, oferă prilejuri de a reflecta și interioriza noile cunoștințe în vederea asumării conștiente a vieții creștine.

Și astăzi,

> „misiunea școlii și misiunea Bisericii nu se exclud, ci sunt interdependente, se stimulează reciproc [...]. Biserica își aduce mesajul său în favorizarea climatului școlar. Este de dorit ca profesorii de religie să fie aduși în centrul vieții parohiale, iar parohii să-și cunoască într-o mai bună măsură profesorii de religie care activează în parohia lor [...]. Prin ei este facilitată întărirea legăturii dintre Școală și Biserică”[480].

Considerăm că și preotul paroh ar avea de câștigat de pe urma unei bune colaborări cu profesorul de religie, fiind mai bine informat în ceea ce privește preocupările, problemele și mentalitățile tinerilor din parohie. Profesorul de religie are posibilitatea de a face o diagnoză pertinentă a stării lor sufletești[481].

Pregătirea profesională, experiența didactică acumulată, abilitatea de a lucra eficient cu copiii îl recomandă pe profesorul de religie să facă parte din echipa de implementarea a programului catehetic „Hristos împărtășit copiilor”. Prezența lui este benefică întrucât îi cunoaște pe copii, le știe nivelul de cunoștințe și disponibilitatea de implicare. În cadrul Bisericii, ora de cateheză, lipsită de constrângerile mediului școlar, trebuie şi poate să se transforme într-un prilej de sărbătoare, de bucurie, de comuniune și de cuminecare cu Hristos.

5.5.1. Parteneriatele educaţionale

În lucrarea Bisericii, preotul are o dublă responsabilitate: aceea de a duce pe tineri la Biserică și de a aduce Biserica la tineri, în sensul de a face să se nască comuniunea între tineri, de a-i familiariza cu un spirit comunitar. El trebuie să fie capabil să scoată la iveală întreg capitalul de viață ce există într-o comunitate și să-l pună la dispoziția tinerilor. În acest fel face un mare serviciu tinerilor și Bisericii înșiși[482].

În decursul anilor, fie că a existat sau nu un cadru oficial, exprimat prin parteneriate sau proiecte educaționale, în sprijinul acestui deziderat s-a alăturat și profesorul de religie. Reușita actului catehetic a ținut de buna colaborare dintre cei

[480] Vasile Timiș, *Misiunea Bisericii și educația. Atitudini, convergențe, perspective,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, pp. 19-20.
[481] Ioan Chirilă, „Misiunea prin activitatea didactică religioasă”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul I, nr. 3 (2005), p. 174.
[482] Teofil Tia, *Elemente de „Pastorală Misionară” pentru o societate post-ideologică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, pp. 378-379.

doi factori amintiți, de deschiderea preotului și de motivarea profesorului de religie.

La nivel eparhial, atât profesorii de religie, cât și preoții erau îndrumați constant să încheie parteneriate educaționale pentru a întări colaborarea dintre Școală și Biserică, respectiv dintre conducerea unității de învățământ, catedra de religie și unitatea de cult de care aparțineau. Parteneriatul asigura cadrul legal pentru desfășurarea activităților educaționale comune și confirma intenția de a valorifica concret potențialul celor două instituții pentru eficientizarea procesului instructiv-educativ. De altfel, era și un document de care se ținea cont la evaluarea efectuată în școală a profesorului de religie în vederea stabilirii calificativului anual[483].

Alături de obiectivul general, de formare a caracterului moral-religios al elevului, din analiza mai multor proiecte/parteneriate educaționale încheiate și desfășurate s-a putut constata că obiectivele vizau în mod frecvent: cultivarea sentimentului de dragoste şi preţuire faţă de Dumnezeu; formarea unor virtuţi creştine şi consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios; cunoaşterea obiectivelor istorice şi valorificarea tradiţiilor locale; transmiterea mesajului creştin prin tradiţii locale; dezvoltarea atitudinii de dechidere şi solidaritate faţă de ceilalţi; dezvoltarea capacităţilor de comunicare și lucrul în echipă; dezvoltarea potențialului creativ; informarea, cunoaşterea, conştientizarea şi prevenirea „modelului” negativ promovat de societatea de consum; dezvoltarea sentimentului de acceptare şi toleranţă a tuturor copiilor etc.

Îndeplinirea obiectivelor presupuneau mai multe activități printre care și: participare la Sfânta Liturghie și la alte Sfinte Taine; pelerinaje la mănăstirile din ţară; excursii tematice; expoziţii religioase; serbări şcolare cu ocazia marilor sărbătorii; realizarea de eseuri pe diferite teme: religioase, stoparea violenţei, prevenirea consumului de droguri, alcool, tutun, traficul de persoane; concursuri tematice; convorbirilor duhovniceşti; manifestări filantropice; vizionarea de filme documentare; realizarea de articole pentru reviste şi publicaţii etc.

Efectele benefice ale colaborării dintre cele două instituții erau cunoscute. În sprijinul acestei idei se înscrie și concluzia unei cercetări pedagogice privind diminuarea violenței în școală prin implicarea elevilor în activități comune (școală – biserică) a indicat că în plan comportamental s-au produs modificări în sensul diminuării actelor de violență. În urma activităților desfășurate, elevii au devenit mult mai atenți față de cei din jur, înregistrând și o creștere a capacității de autoevaluare. Cercetarea a avut la bază un eșantion de 86 profesori de religie din 5 județe (Alba, Bihor, Satu-Mare, Sibiu și Timiș) și 521 elevi din clasa a V-a din 4 județe (Alba, Bihor, Cluj și Sibiu)[484].

---

[483] Dar și pentru alcătuirea dosarului personal necesar acordării gradației de merit sau înscrierii la una din etapele de mobilitate a personalului didactic (transfer, pretransfer, completare, reducere, continuitate, detașare etc.).

[484] Olivia Andrei, „Rezultate în plan comportamental ale activităților realizate în parteneriat Școală-Biserică, pentru reducerea actelor violente la elevii de clasa a V-a”, în Dorin Opriș, Monica Opriș (ed.), *Religia și școala. Cercetări pedagogice, studii, analize,* Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2011, pp. 339-356.

Ulterior, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 669 din 12 noiembrie 2014, prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiile art.9 alin.(2) teza întâi din Legea învățământului nr.84/1995 și dispozițiile art.18 alin.(2) teza întâi din Legea educației naționale nr.1/2011, având efecte asupra participării elevilor la ora de religie, Patriarhia Română, prin Sectorul Teologic-educațional, a aprobat și a pus la dispoziție proiectul de parteneriat între parohii şi şcoli pentru dezvoltarea cooperării în vederea susţinerii şi îmbunătăţirii orei de Religie[485].

Prin acest document (protocol de cooperare – model de parteneriat cadru), au fost prevăzute o serie de activități comune extracurriculare, în vederea susținerii și îmbunătățirii orei de religie. Era o modalitate transparentă (legală și oficială) de sprijinire concretă a școlii de către parohie.

În cadrul protocolului de cooperare, parohia se obliga: „să prevadă în bugetul anual, aprobat de Permanența Consiliului eparhial, o sumă, potrivit posibilităților parohiei, în rubrica «Donații și subvenții acordate», pentru susținerea activităților din protocol; să sprijine copiii proveniți din familii defavorizate, cu rechizite, îmbrăcăminte și încălțăminte nouă, alimente etc; să se implice în prevenirea abandonului școlar; să ofere premii pentru elevii merituoși la concursuri școlare și la sfârșit de an școlar; să sprijine desfășurarea orei de religie prin achiziționarea și donarea către școală de material didactic auxiliar; să se implice în organizarea activităților extraşcolare: excursii, pelerinaje, tabere etc.; să coopteze cadre didactice dintre enoriașii parohiei pentru a lucra voluntar în programele de pregătire suplimentară a elevilor; să prezinte credincioșilor activitatea profesorului (profesorilor de religie) în cadrul școlii; să deruleze activităţi de voluntariat la care se pot implica şi elevi de la şcoală; să promoveze activitățile desfășurate în temeiul prezentului protocol".

La rândul ei, școlii îi reveneau câteva atribuții: „să identifice și să comunice parohiei cazurile de copii proveniți din familii defavorizate și formele de sprijin care se impun; să comunice situațiile de absenteism și risc de abandon școlar (poate invita reprezentantul parohiei la discuțiile cu părinții elevilor în cauză); să comunice lista elevilor premiați la concursuri școlare și la final de an; să identifice și să comunice necesarul de material didactic auxiliar pentru buna desfășurare a orei de religie; să promoveze în rândul elevilor și al cadrelor didactice proiectele de voluntariat comune; să implice elevii şi cadrele didactice ale școlii în acţiuni de ajutorare a copiilor defavorizaţi; să faciliteze participarea elevilor la diverse evenimente pe care le organizează (spectacole pentru copii, concerte de colinde etc.); să menţină o legătură permanentă cu parohia, prin reprezentanţii desemnaţi, în scopul informării prealabile, reciproce, eficiente şi loiale privind acţiunile de interes comun desfăşurate; să invite parohia la activitățile prilejuite de deschiderea și închiderea anului școlar, ziua școlii, alte festivități; să promoveze activitățile desfășurate în temeiul protocolului"[486].

[485] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 12.475/22 decembrie 2014*, aprobate în ședința din 16 - 17 decembrie 2014.

[486] Daniel Ciobotea, „Cooperarea dintre Parohie și Școală în contextul misiunii Bisericii și al responsabilității față de generațiile viitoare", *Basilica*, 19 octombrie 2015, http://basilica.ro/cooperarea-dintre-parohie-si-scoala-in-contextul-misiunii-bisericii-si-al-responsabilitatii-fata-de-generatiile-viitoare-2/; data accesării: 20 martie 2018.

Desigur că acest protocol cadru oferea posibilitatea adaptării la condițiile specifice parohiei și școlii partenere. Eficiența și valoarea lui a fost și este dată de implicarea, în special, a celor doi factori educaționali: preotul și profesorul de religie.

Tot în această perioadă, Sfântul Sinod aprobă „Procedura de acordare și retragere a avizului scris (binecuvântării) al Chiriarhului pentru desfășurarea de activități în învățământul religios și teologic”[487]. Pentru cercetarea noastră este important conținutul art. 2, cu privire la documentele necesare acordării binecuvântării, și precizarea existentă la lit. „j”: *recomandarea parohului sau a conducătorului unităţii administrative bisericeşti la a cărei viaţă liturgică, cultural-misionară şi social-filantropică participă solicitantul (ca regulă, a parohului bisericii de pe raza căreia se află şcoala)*[488]. Acest fapt a generat efecte imediate în planul colaborării dintre preotul paroh și profesorul de religie. Dacă înainte au mai fost momente de „lejeritate”, de „tatonări” și de așteptări reciproce, acum s-a constatat o revigorare efectivă.

La doar un an distanță de la adoptarea celor două hotărâri, respectiv în anul școlar 2015- 2016, pentru dezvoltarea cooperării în vederea susținerii și îmbunătățirii orei de religie, la nivelul întregii ţări s-au încheiat 5.642 parteneriate între parohii și școli, în cadrul cărora s-au desfășurat activități școlare și extrașcolare diverse[489]. În anul școlar următor, 2016-2017, numărul parteneriatelor încheiate a crescut la 6.123[490].

Nu am dori să concluzionăm printr-o abordare birocratică în care prezentarea statistică să primeze în fața transformărilor interioare ale copiilor și tinerilor, întrucât:

> „o educație religioasă veritabilă, cultivată prin cooperarea dintre Familie, Biserică și Școală, se face plecând de la oameni vii, de la persoane concrete și unice, fiecare cu daruri specifice, nu prin programe dezvoltate în mod impersonal. Proiectele, programele și structurile de tip instituțional trebuie să constituie cadrul de sporire a comuniunii interpersonale, să favorizeze întâlnirile în plan personal, astfel încât să fie redescoperită și valorificată bucuria de a face lucruri împreună, de a trăi împreună realități de viață”[491].

Implicarea activă a acestor factori educaționali este de neînlocuit în etapele formării personalităţii religios-morale a copiilor. Este esențial depășirea tiparelor formale în perspectiva cultivării unei colaborări deschise, sincere, autentice în care educația tinerilor primează.

---

[487] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 13.879/22 decembrie 2014*, aprobate în ședința din 16 - 17 decembrie 2014.

[488] Procedura de acordare și retragere a avizului scris poate fi consultată la adresa: https://ftose.valahia.ro/images/regulamente/Procedura.de.acordare.si.retragere.binecuvantare.pdf, data accesării: 3 iunie 2018.

[489] Cf. http://patriarhia.ro/fapte-ale-credinei-i-iubirii-milostive-8660.html; data accesării: 30 martie 2018.

[490] Cf. http://ziarullumina.ro/sinteza-activitatilor-bisericii-ortodoxe-romane-in-anul-2016-119672.html; data accesării: 7 mai 2018.

[491] Adrian Lemeni, „Miza educației religioase promovate în școlile publice”, în Varlaam Ploieșteanul, Adrian Lemeni, Florin Marica (ed.), *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale,* Ed. Basilica, București, 2017, p. 192.

Capitolul 6
Studii de caz

În acest capitol, ne-am propus să cercetăm modul de implementare a proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor" în diferite parohii din țară, ținând cont de specificul zonei, observând impactul activităților catehetice asupra beneficiarilor (la nivel comportamental și la nivel declarativ), în special, și în rândul comunității parohiale, în general. Astfel, am avut în vedere implementarea proiectului sub mai multe aspecte, unele tehnice, altele practice:

1. Detalii despre parohie şi preotul coordonator al activităţilor catehetice, respectiv al centrului catehetic (localizare parohie, adresă de contact, blog, site etc.);
2. Istoricul înfiinţării centrului catehetic (debutul programului „Hristos împărtăşit copiilor" sau contextul în care s-a hotărât înfiinţarea centrului catehetic şi detalii despre amenajarea spaţiului);
3. Precizarea parteneriatelor educaţionale, catehetice, culturale şi filantropice, încheiate la nivel de parohie şi la nivel de centru catehetic (cu şcoala, cu alte parohii, cu alte centre catehetice, cu grădiniţa, primăria, consiliul judeţean, asociaţii, organizaţii, alte instituţii etc.);
4. Proiecte şi activităţi desfăşurate sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor": seri catehetice, concursuri, tabere de creaţie, excursii, pelerinaje, concerte, meditaţii, proiecţii de film, ateliere de creaţie, pictură, desen, literatură, poezie, editare de revistă catehetică, activităţi filantropice, culturale, artistice, folclorice, recreative, sportive etc.;
5. Strategii de implementare a proiectelor (metodele şi resursele folosite cu succes, dar şi dificultăţile întâlnite pe parcursul desfăşurării activităţilor şi modalități de depăşire ale acestora);
6. Rezultate obţinute, număr de beneficiari şi mărturii ale beneficiarilor/participanţilor, ale părinţilor, ale enoriaşilor etc.;
7. Impactul centrului catehetic în comunitatea parohială şi gradul de implicare al acestuia în viaţa duhovnicească (dacă s-a constatat sau nu o îmbunătăţire a vieţii duhovniceşti în parohie, participare la sfintele slujbe, voluntariat, disponibilitate faţă de activităţile pastoral-misionare propuse de parohie, filantropie);
8. Impresiile fiecărui coordonator al centrului catehetic (propriile mărturii şi constatări în urma experienţei dobândite, eventual, recomandari).

6.1. Centrul cultural catehetic „Sfântul Efrem cel Nou" Girov

a) Parohia „Sfântul Nicolae" Conţeşti, protopopiatul Piatra Neamț, Arhiepiscopia Iaşilor.
Adresa: Strada Bisericii, nr. 662, Sat Girov, comuna Girov, județul Neamț, cod 617118; https://contesti.mmb.ro/; http://contesti-girov.blogspot.ro/; http://ihnk.blogspot.ro/; http://acumgirov.blogspot.ro/; contesti.girov@gmail.com.
Coordonator: Preot paroh Zaharia Ştefan, tel. 0742018058, mail: stefza2@gmail.com.

b) Proiectul *Hristos împărtăşit copiilor* a debutat în parohia Conţeşti încă din anul 2006, fiind una dintre parohiile pilot ale acestui proiect. Încă de la început, catehezele au fost relevate. Unele dintre ele au stat la baza alcătuirii filmului de prezentare a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor" (producţie Trinitas Tv, 2007, realizator: preot Nicolae Dima), fiind difuzate în emisiunea Universul credinţei a postului TVR, 11 martie 2007, şi în filmul documentar „Conţeşti ieri şi azi" (producţie TVR Iaşi, 2007, realizator: Alfredrina Iacobitz)[492].

În decursul timpului, catehezele au fost susţinute, în general, în biserică, dar și în alte spaţii ale parohiei (casa socială, curte, livadă). În ce privește locația centrului catehetic, este valorificată casa socială (de prăznuire) din curtea ansamblului parohial.

c) Activitatea catehetică desfăşurată în centrul catehetic „Sfântul Efrem cel Nou" Girov s-a dezvoltat și consolidat odată cu încheierea mai multor parteneriate[493]:

- parteneriate educaţionale: 2009 - 2011 – Parteneriat educaţional Şcoală-Biserică „Istorie și tradiție locală", încheiat cu Şcoala cu clasele I-VIII Girov; 1 septembrie 2010 – 31 august 2011 – Parteneriat educaţional Şcoală-Biserică „Hristos în mijlocul nostru", încheiat cu Şcoala cu clasele I-VIII Girov; 15 noiembrie 2010 – 28 ianuarie 2011 – Parteneriat educaţional Şcoală-Biserică „Deschide uşa, creştine!", încheiat cu Şcoala cu clasele I-VIII Girov; 1 septembrie 2011 – 31 august 2013 – Parteneriat educaţional biserică – grădiniţă „Eu sunt cu voi", încheiat cu Grădiniţa PP „Floare de Colţ" din cadrul Şcolii cu clasele I-VIII „Daniela Cuciuc" Piatra-Neamţ şi parohia Ghigoieşti; 30 octombrie 2012 – 21 iunie 2013 – Parteneriat educaţional Biserică – Școală, încheiat cu Şcoala Gimnazială „I. Gervescu" Săvineşti; 1 noiembrie 2012 – 15 iunie 2015 – Parteneriat educaţional Biserică – Şcoală „Educaţie prin credinţă", încheiat cu Liceul Particular Nr. 1 Piatra-Neamţ; 1 septembrie 2013 – 31 august 2016 – Parteneriat educaţional biserică – grădiniţă „Lăsaţi copiii să vină la Mine", încheiat cu Grădiniţa PP Floare de Colţ din cadrul Şcolii Gimnaziale „Daniela Cuciuc" Piatra-Neamţ şi parohia Ghigoieşti; 29 februarie 2012 – prezent – Frăţia ortodoxă a tinerilor giroveni „Acum!", Girov: parohia Conţeşti – Şcoala Gimnazială „Prof. Gheorghe Dumitreasa" Girov.

- parteneriate catehetice cu alte parohii: *Copiii lui Hristos* – parteneriat cu Parohia Popeşti (Girov), 2009; *Învățăm împreună, ne împărtăşim împreună* – parteneriat cu parohia Căciuleşti (Girov), 2010; *Cateheze* în parohia „Sfinţii Voievozi", Girov, 2016-2017 (grup de 20 copii).

- parteneriat educaţional cu Şcoala Gimnazială "Prof. Gheorghe Dumitreasa" şi Primăria comunei Girov (2012-2018): *Frăţia Ortodoxă a Tinerilor Giroveni*[494].

[492] Cf. http://ihnk.blogspot.ro/; data accesării: 23 mai 2018.

[493] Cf. http://contesti-girov.blogspot.ro/; data accesării: 23 mai 2018.

[494] Frăţia Ortodoxă a tinerilor giroveni are ca scop aşezarea şi corelarea valorilor tinerilor cu cele şcolare. Activitățile desfășurate în cadrul parteneriatului sunt mediatizate pe blogul: http://acumgirov.blogspot.ro/.

- parteneriate educaţionale cu şcoli şi Biroul Pro Vita al Protopopiatului Piatra-Neamţ: 24-26 martie 2015 – Campania pro vita pentru copii „Împreună pentru viaţă”, Şcoala Girov, Şcoala Gura-Văii, comuna Girov; 7 martie 2016 – susţinerea seminarului „Pentru viaţă, pentru femeie!” în Şcoala Gimnazială „Prof. Gheorghe Dumitreasa” Girov; 16-23 martie 2016 – organizarea Concursului de eseuri „Orice viaţă este un dar!”, Colegiul Naţional de Informatică Piatra-Neamţ; 24 martie 2016 – organizarea Conferinţei „Pentru viaţă, pentru femeie, pentru familie!”, biserica parohiei Conţeşti; 24 martie 2017 – organizarea evenimentului „Ziua Mamei creştine”, Şcoala Gimnazială Girov.

- parteneriat cu Asociaţia Naţională Cultul Eroilor „Regina Maria”, subfiliala „General Nicolae Dăscălescu” Girov: Evenimente comune la sărbătoarea Înălţării Domnului şi alte momente comemorative la biserica Conţeşti, la Şcoala Gimnazială „Prof. Gheorghe Dumitreasa” şi la Centrul Cultural Girov.

d) Proiecte şi activităţi[495] desfăşurate sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor”: 23 – 30 ianuarie 2007 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei de informare „Salvaţi icoanele”, Girov; 25 martie – 1 aprilie 2007 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei „Icoana – parte a sufletului meu”, Girov; 28 iulie 2007 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei educaţianle „Glasul Bisericii”, Girov; 20 septembrie 2007 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei social-caritative „Tecuci – speranţă şi renaştere”; 5 – 12 august 2008 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei catehetice „Cuvântul, expresie şi acţiune”, Girov; 21 august 2008 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei social-caritative „Împreună pentru Moldova”; 1 septembrie 2008 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei catehetice „Indiction 2009”, Girov; 25 decembrie 2008 – 7 ianuarie 2009 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei caritative „Ajutor pentru Diana”; 1 – 8 septembrie 2009 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei social-educative „Vreau să trăiesc într-o lume curată”, Girov; 1 iulie 2010 – 1 septembrie 2010 – iniţierea, promovarea şi organizarea şcolii de vară „Parohia Conţeşti este casa mea!”, Girov; 25 iulie – 27 iulie 2010 – iniţierea, promovarea şi organizarea fotoexpoziţiei „Viaţa noastră”, Girov; 18 septembrie 2010 – iniţierea, promovarea şi organizarea excursiei pentru copii „Comori nemţene”; 2010-2011 – serate de film; 2011 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei permanente „NU pornografiei!”; 2011 – iniţierea, promovarea şi organizarea Campaniei permanente „Îl loveşti pe Dumnezeu?”; 25 septembrie 2011 – susţinerea campaniei „Let's do it Romania!”; 10 februarie – 31 martie 2012 – miniproiectul de educaţie social-filantropică „Ajutorul meu şi sprijinitorul meu eşti Tu” (9 mai 2012 – locul al treilea la concursul „Copiii învaţă iubirea lui Hristos“, la nivelul Arhiepiscopiei Iaşilor); 29 februarie 2012 – 1 martie

[495] Alte acţiuni au fost prezentate prin Interviu, în Emisiunea „Prin Moldova” a postului Radio Iaşi, 7 februarie 2012, realizator: Cristian Popovici, Emisiunea „Glasul Bisericii” a postului 1TV Neamţ, 9 iunie 2012, realizator: Preot Mihai Meraru şi la Emisiunea „Suflet de copil”, difuzată la Est Tv, 10 august 2013 şi 7 decembrie 2013, realizator: Alina Istrate şi prin tema-dialog *Despre „Tinerii în biserică şi societate”* la Emisiunea „Ferestre către Suflet” la Tele M Iaşi, 13 iunie 2015, moderator: Pr. Andrei Atudori.

2012 – lansarea Frăţiei Ortodoxe a Tinerilor Giroveni „Acum!”, Girov; 26-28 noiembrie 2012 – campania educativă „Sfântul Stelian, ocrotitorul copiilor” în unităţile şcolare din Săvineşti, Girov şi Grădinița PP „Floare de colț” Piatra-Neamţ; 2012 – 2016 – conferinţe bianuale (primăvară/toamnă) organizate în Şcoala Gimnazială „Prof. Gheorghe Dumitreasa” şi în biserica parohială; 18-20 martie 2013 – organizarea de seminarii: „Întrebări... cu răspunsuri”, biserica Conţeşti; 22-26 iulie 2013 – cateheze în cadrul Taberei de creație „Izvorul prieteniei”, Izvorul Muntelui, Neamț; 3 – 23 martie 2014 – proiectul de educaţie misionar-filantropică „Împărtăşirea din cuvânt” (8 mai 2014 – premiată la Concursul catehetic „Sfânta Euharistie - Lumina vieţii creştine”, la nivelul Arhiepiscopiei Iaşilor); 18-19 august 2014 – organizarea pelerinajului „Sfântul Ardealului”; 23 noiembrie – 17 decembrie 2015 – Campania filantropică „Împreună pentru Împreună”; 7 aprilie 2015 – Prezentarea catehetică „În credinţă stă iubirea”, Forum Center Mall Piatra-Neamţ; 29 aprilie 2015 – Prezentarea catehetică „Dumnezeu pe înţelesul copiilor”, în cadrul Atelierului de educaţie spirituală, organizat de Asociaţia culturală „Euro Art Events”, Galleria Mall Piatra-Neamţ; 2016-2017 – Campanie filantropică permanentă „Mâinile care ajută”; 11 aprilie 2017 – susţinerea unei cateheze despre Paşti la Grădiniţa Floare de colţ Piatra-Neamţ; Procesiunea de Florii, în fiecare an, în parohia Conţeşti[496].

Publicații: †ECOuri – Revistă de spiritualitate ortodoxă a Liceului Economic -Administrativ Piatra-Neamţ, 2006; Broşura „Strop de ler”, 2010 şi 2011 - ISSN 2069 – 6353[497]; Revista de studii teologice şi articole de spiritualitate ortodoxă „Verbum”, 2011 - ISSN 2247 – 4765; Foaia parohială a parohiei Conţeşti-Girov „Viaţa Noastră” şi suplimentul pentru copii şi tineri „Viaţa Noastră”[498]; *Catehetica* – Foaie de informaţii a parohiei Conţeşti-Girov, 2009-2011.

e) Strategii de implementare a proiectelor. În ceea ce privește metodele şi resursele folosite cu succes, putem menționa: vizite pastorale (în afara celor de peste an, cu caracter liturgic); dialog cu părinţii copiilor, după slujirile săptămânale; serate cu vizionarea de fotografii şi filmuleţe din proiecte şi activităţi; folosirea mijloacelor media: ziare, radio, uneori TV, facebook, site, blog; mici daruri/recompense la momente festive; evidenţierea unor modele pentru a impulsiona implicarea în activități; folosirea ghidurilor catehetice şi a manualelor de religie; diversificarea programei şi adoptarea unor programe catehetice noi.

Pe parcursul desfăşurării activităților catehetice, au apărut și dificultăţi, care au permis identificarea unor soluții pentru depăşirea acestora. În acest sens, amintim: indiferenţa și reținerea părinţilor, manifestate la început de program, au fost rezolvate prin invitarea și prezenţa acestora, pentru câteva momente, la cateheze; neîncrederea părinţilor în proiectele propuse – prin prezentarea unui plan

[496] Multe dintre aceste activități au fost mediatizate pe blogul Centrului parohial pentru copii şi tineri „Sfântul Efrem cel Nou” Girov - http://ihnk.blogspot.ro/ și pe blogul parohiei Conțești - http://contesti-girov.blogspot.ro/.

[497] Eelaborată în colaborare cu Şcoala cu clasele I-VIII Girov în cadrul parteneriatului educaţional „Hristos în mijlocul nostru”, http://scoalagirov.ro/images/stories/upload/strop_de_ler.pdf; data accesării: 8 mai 2018.

[498] Ambele publicații parohiale pot fi accesate la adresele: https://contesti.mmb.ro/revista-parohiei, https://contesti.mmb.ro/10952-viata-noastra; data accesării: 8 mai 2018.

de catehizare, a materialelor şi a resurselor folosite; prezenţă sporadică a copiilor, la debutul programului – prin responsabilizarea copiilor vecini în a-i coopta la program; neimplicarea tuturor participanţilor în activităţi – fixarea atenţiei coordonatorului mai mult pe participanţi decât pe conţinut și pe utilizarea metodelor interactive.

În acest context, al neajunsurilor și dificultăților, părintele Zaharia Ştefan afirma că:

> „Cel mai mai mare inamic al nostru este, încă şi acum, frigul. În perioada de iarnă este greu să ne desfăşurăm catehezele, aşa încât le organizăm, mai ales, în perioada primăvară-toamnă. Suntem slujitori ai unui monument istoric, dar ne mai ajută casa socială, care este izolată termic. Cele mai mari dificultăţi au fost, la început, materialele, până când am descoperit că orice obiect din biserică, de lângă noi şi din natură are însemnătate catehetică. Cred că e vorba de intuiţie şi inventivitate.
> Mi-ar fi plăcut continuarea editării şi publicării celorlalte ghiduri şi manuale «Hristos împărtăşit copiilor», pentru alte grupe de vârstă, pentru a avea imaginea unui tablou complet. Dacă corelăm acţiunile parohiilor din programul «Hristos împărtăşit copiilor», fiecare are altă viziune după finalizarea catehezelor din ghidurile existente, ceea ce nu este neapărat nefiresc, ci neunitar”.

f) Rezultatele activităților catehetice desfășurate până în prezent nu s-au lăsat așteptate și nu au rămas fără impact la nivel comportamental, în rândul participanţilor și ale familiilor lor. În perioada 2006 – 2012, s-au derulat trei cicluri catehetice, în care au fost implicaţi 48 copii. Cel mai de preţ rezultat obţinut a fost ataşamentul şi participarea lor, a tinerilor de azi, la viaţa parohiei. Dintre copiii şi tinerii participanţi la programul catehetic nu au fost cazuri de elevi neşcolarizaţi, deşi au fost familii cu risc de abandon şcolar. Ei au fost implicaţi în proiectele „Alege Şcoala!” şi în activităţile parohiale. Unii dintre ei sunt căsătoriţi, alţii sunt studenţi şi masteranzi (la Facultățile de Medicină, Arhitectură, Marketing, Teologie etc.), alţii sunt stabiliţi în diaspora: Norvegia, Anglia ş.a. (afiliaţi unor comunităţi ortodoxe locale). În momentul de față, în parohie sunt doar 5 copii cu care se va începe un nou ciclu catehetic, cel mai probabil, în vara acestui an.

Prin acţiunile și parteneriatele educaţionale au fost implicați, în grupe mai mici sau mai mari, peste 700 de elevi, unii participanți provenind de la instituţiile partenere.

Pe lângă numărul de beneficiari, impresiilor apreciative exprimate cu diferite ocazii de către participanți (copii, părinți, enoriași, profesori, voluntari etc.), reprezintă o altă modalitate de a constata eficiența activităților catehetice propuse și desfășurate. Astfel, vom reda câteva mărturii ale beneficiarilor[499] din perioada de început a proiectului (2007-2008):

---

[499] Cazurile unora dintre beneficiarii proiectului au fost prezentate prin interviurile realizate de către Magda Cămănaru, în 12 aprilie 2007, cu Alexandru Mazilu şi în data de 14 octombrie 2008, cu Tudor

„Copiii noştri participă la cateheze fiindcă ei sunt prieteni atât cu ceilalţi copii din sat cât şi cu părintele. După fiecare întâlnire de la biserică, vin mai zâmbitori, mai încrezători în ei şi chiar şi limbajul li s-a îmbogăţit, şi nu mă refer doar la cuvinte care au legătură cu religia. Cred că o să le ajute pentru viitor aceste programe de la biserică”.

(Vasile Boţu, părinte)

Astăzi, familia Boţu Vasile şi Lidia are toţi cei trei copii şcolarizaţi: Petronela este studentă la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iaşi, Paula este elevă a Centrului Şcolar pentru Educaţie Incluzivă din comuna Ştefan cel Mare, judeţul Neamţ, iar Ana Maria este elevă a Colegiului Național „Calistrat Hogaș” din Piatra-Neamț.

„Cei trei nepoţi ai noştri merg în fiecare săptămână la biserică pentru slujbă şi mai ales pentru cateheză. Ne place faptul că află învăţăminte noi, că sunt mai apropiaţi de ceilalţi copii, că vin şi ne explică ce au descoperit. Aşa am învăţat şi noi să deschidem Biblia la o anumită carte şi să citim, de exemplu, fragmentul de la liturghia de duminică”.

(Elena Lungu, bunică)

Astăzi, cei trei nepoţi ai familiei Lungu Constantin şi Elena sunt școlarizați după cum urmează: Tudor, student la Facultatea de Construcţii şi Instalaţii din Iaşi, secţia cu predare în limba engleză, Ana-Maria, elevă a Colegiului Naţional de Informatică din Piatra-Neamţ, iar Alexandru, absovent al Colegiului Tehnic „Gheorghe Cartianu” din Piatra-Neamţ.

„Nepotul meu merge la fiecare cateheză pe care o face părintele. E foarte important pentru că tot ce este despre Dumnezeu are importanţă. Aşa învaţă mai bine cum e cu spovedania, cum e cu împărtăşania, ce şi cum să facă pentru a alege binele şi de a se feri de rău. Ştie rugăciuni dar începe să le şi înţeleagă rostul. Şi noi mergem la biserică şi doar astfel, prin credinţă şi cunoaştere copiii vor creşte bine pentru ei şi pentru Biserică”.

(Nicoleta Lungu, bunică)

În prezent, Ionuţ, nepotul doamnei, este elev al Colegiului Tehnic „Gheorghe Cartianu” din Piatra-Neamţ.

„Elevii care participă la acest proiect pilot în comunitatea noastră şi la nivelul ţării, vorbesc cu multă însufleţire colegilor despre catehezele de la biserica Conţeşti. Activitatea preotului Ştefan Zaharia leagă pedagogul de la orele de religie, pe care le-a susţinut în diferite unităţi şcolare, de prietenul mai mare al copiilor care aleargă la cateheza duminicală. Informaţia

şi Maria Molcăluţ, dar şi prin interviu, în Filmul documentar World Vision: Boţu Petronela, 17 octombrie 2011, realizator: Mirela Slusaru.

religioasă oferită cu joc şi dăruire copiilor formează viitorul adult într-un mod polivalent, corect şi firesc totodată. Astfel comunitatea noastră va avea doar de câştigat”. (Georgeta Florentina Molcăluţ, director al Şcolii Gimnaziale „Prof. Gheorghe Dumitreasa” Girov)

Elocvente sunt şi mărturiile celor care au crescut odată cu dezvoltarea, în timp, a proiectului:

„Catehezele de duminică, acele învăţături despre Cuvântul lui Dumnezeu, ce încă îmi mai persistă în conştiinţă prin pildele cu o bogată morală, prin vieţile creştineşti pline de sfinţenie, adevăr şi căi îndrumătoare, prin fundamentele creştine, acţionează în punctul cel mai sensibil, atât din punct de vedere ontologic, cât şi social. Şi mărturisesc acestea întrucât catehezele îşi aduc aportul la sufletul unui copil, care mai apoi îşi va hrăni familia cu bucurie prin învăţăturile primite. Simt că fiecare cateheză a avut rolul definit și precis de a-mi lumina drumul vieţii, pe toate planurile, fiindcă simplitatea de atunci a dezvoltat complexitatea actuală a deciziilor pe care le iau”. (Gabriela Diana Chertic, 22 ani, studentă în anul III la secția Medicină Generală a Universităţii de Medicină şi Farmacie din Târgu Mureş)

„Dacă fac apel la copilăria mea, fac apel automat şi la cateheze. Aveam mai puţin de zece ani când am păşit în lumea catehezei şi această perioadă a vieţii mele am petrecut-o, la propriu, în Biserică. L-am descoperit pe Dumnezeu, în măsura în care am putut ca om, fiindcă catehezele aduceau bucuria reîntâlnirii cu grupul nostru şi a descoperirii noului. Ele m-au ajutat să înţeleg, să fiu mai receptivă, mai îngăduitoare cu toţi şi cu mine. Aşa am început să iubesc pe Dumnezeu şi religia şi astfel am ales liceul şi facultatea, ambele teologice, pentru a-L sluji mai mult şi pentru o continuă descoperirea Lui Dumnezeu. Cred că toate acele întâlniri catehetice au avut rolul de a mă lumina să aleg un drum al vieţii presărat cu dragoste, rugăciune, credinţă, deci m-au format pentru viaţa în Dumnezeu şi pentru lumea care are nevoie de aportul meu la propria-i dezvoltare”. (Petronela Silvia Boţu, 20 ani, studentă în anul II la secția Teologie Ortodoxă Asistență socială a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” Iaşi)

g) Datorită Centrului catehetic şi a catehezelor, de câţiva ani, s-au stabilit colaborări permanente cu Şcoala Gimnazială Girov, cu Primăria comunei Girov, cu Dispensarul Uman Girov, cu Dispensarul Veterinar Girov şi cu alte instituţii locale. Tinerii şi copiii care locuiesc în parohie participă la viaţa liturgică şi filantropică a parohiei, manifestând, totodată, interes și disponibilitate pentru activităţile de voluntariat social şi ecologic.

h) Părintele coordonator al centrului, Zaharia Ştefan, ne-a oferit mărturia şi constatarea sa, în urma experienţei dobândite:

„«Entuziasm» este cel mai potrivit cuvânt pentru primul pas pe care l-am făcut în programul catehetic «Hristos împărtăşit copiilor». Implicarea în cateheza demonstrativă de la Protopopiatul Piatra-Neamţ, la prezentarea

proiectului de către Părintele Constantin Naclad, în 2006, m-a încurajat să aplic proiectul în parohia Conţeşti. A fost simplu fiindcă în puţine cazuri am întâlnit retincenţa părinţilor copiilor invitaţi la cateheză. Odată cu avansarea în proiect au venit şi primele mărturii ale copiilor: *Când ne revedem la cateheză? Pot veni şi cu alţi prieteni?*, întrebări care mi-au confirmat dragul cu care veneau la biserică. «Repetiţia este mama învăţării» s-a aplicat şi la cateheze. Astăzi, tinerii din parohie, unii dintre ei deja căsătoriţi, sunt prezenţi constant la Sfânta Liturghie. Deşi ar fi putut apărea blazarea sau monotonia, am alternat catehezele cu ieşiri în natură, cu aplicaţii ale curriculumului în acţiuni efective, pentru o mai bună imprimare a mesajului biblic în viaţa cotidiană.

Privind în urmă, cred că «Hristos împărtăşit copiilor» transformă. Mai mult, ajută la trăirea credinţei şi la depăşirea formalismului. Toţi copiii, astăzi tineri, care au luat parte la «Hristos împărtăşit copiilor», sunt parte din viata liturgică, cu uşurinţă şi nu prin ritualism. Şi observ că «Hristos împărtăşit copiilor» a fost unul dintre motoarele prin care s-a închegat comunitatea noastră, având în vedere că noi am pornit la drum, ca parohie, la 30 noiembrie 2002. În parohia Conţeşti, «Hristos împărtăşit copiilor» a definit şi susţinut credinţa tinerilor şi formarea lor ca oameni.

Recomand, pentru orice începător în ale catehezei, proiectul «Hristos împărtăşit copiilor», dar şi proiectele locale, acolo unde ele există (în Arhiepiscopia Iaşilor avem anual o programă catehetică eparhială), iar dacă ne referim la grupe de copii, vă recomand jocul. Împletiţi explicaţiile şi parcurgerea dirijată a Scripturii, cu joaca”.

6.2. Centrul educațional - social „Sfinți Apostoli Petru și Pavel” Medgidia[500]

a) Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” Medgidia, Protoieria Medgidia, Arhiepiscopia Tomisului.

Adresa: Municipiul Medgidia, Strada Radu Negru, Nr 16, Cod poştal: 905600

E-mail: parohiamedgidia1@gmail.com

Werbsite: http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/

Preoți coordonatori:

- Preot: Hordencu Irinel, tel.: 0724504492, E-mail: pr.irinel@yahoo.com;
- Preot Paroh: Ciobanu Petrică, tel.: 0765202423, E-mail: diacon_petrica@yahoo.com.

b) Inițiativa înființării centrului catehetic i-a aparținut preotului Irinel Hordencu, care a coordonat, până în luna martie 2016, Centrul Cultural Catehetic „Sfinții Împărați Constantin și Elena” din Medgidia, când s-a transferat la o altă parohie. Având o experință catehtică bogată, a observat prezența sporadică în biserică, înainte de ore sau în pauze, a copiilor de la Școala Gimnazială „Lucian Grigorescu”, aflată în apropiere. Unii dintre ei reveneau duminica cu părinții lor și rămâneau afară, fiind aglomerat în biserică. În unele zile, dascălii de religie, aduceau copii la biserică pentru unele lecții deschise, după care se întorceau la

[500] Informații suplimentare se găsesc pe blogul centrului: http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/p/centrul-educational-social_16.html; data accesării: 8 mai 2018.

școală. Așa s-a întărit dorința de a le oferi copiilor oportunități și activități atractive, care să-i determine să rămână cât mai mult la biserică și să aștepte cu nerăbdare următoarea întâlnire cu Hristos. De altfel, menirea centrului este de a consacra un timp și un spațiu copiilor, pentru a-și manifesta credința și iubirea față de Dumnezeu, un spațiu în care să devină veseli şi creativi, dornici de a creşte frumos în şi cu Hristos.

Astfel, într-o anexă a parohiei, în suprafață de 50 mp, aflată în curtea bisericii, reabilitată încă din anul 2011 de preotul Zgură Gheorghe și utilizată ca sală de clasă pentru implementarea proiectului „Alege Școala", s-a reamenajat un spațiu dedicat Centrului Catehetic, dotat cu cele necesare: 12 pupitre, un birou, 12 de scaune, mobilier bibliotecă, cărți de specialitate, manuale, jocuri, icoane, flipchart, computer, videoproiector, orgă, imprimantă multifuncțională, consumabile, rechizite: creioane, pensule, hârtie etc.

c) Amenajarea spațiului dedicat Centrului educațional - social „Sfinții Apostoli Petru și Pavel" a fost posibilă și prin consolidarea colaborării parohiei cu mai multi parteneri: Primăria Medgidia, Școala Gimnazială „Lucian Grigorescu", Casa de cultură „I.N. Roman" Medgidia, SC Speranța Prod SRL, Parohia „Sf. Împărați Constantin și Elena" (Centrul cultural catehetic), Grădinița cu Program Prelungit „Ion Creangă" Medgidia, Fundația Porți deschise „Open Doors Foundation" Medgidia, familiile copiilor înscriși/participanți.

d) Proiecte desfășurate și în curs de desfășurare: „Hristos împărtășit copiilor", „Alege Școala!", „Mesagerii iubirii lui Hristos".

Din dorința de a continua activitățile cu copiii, derulate la cealaltă parohie, dar și pe baza experienței acumulate în proiectele „Hristos împărtășit copiilor" și „Alege Școala!", s-a început proiectul „Mesagerii iubirii lui Hristos"[501]. Catalizatorii proiectului au fost unii copii de la parohia „Sfinții Împărați Constantin și Elena" Medgidia, obișnuiți cu programul „Hristos împărtășit copiilor", care și-au urmat preotul la parohia „Sf. Apostoli Petru și Pavel". Acești copii au fost model și plămadă pentru grupul de copii din noua parohie, care au fost invitați duminică de duminică, să li se alăture acestora, după săvârșirea Sfintei Liturghii, să rămână în lăcașul bisericii și să descopere câte lucrări frumoase pot face și câte învățăminte pot dobândi.

În cadrul proiectului „Mesagerii iubirii lui Hristos", s-au desfășurat și sunt în derulare mai multe activități, după cum urmează:

1. Activităti de tip „Afterschool". Întrucât parohia dispune și de o sală de mese și de bucătărie, s-a inițiat un proiect social, de tip „Afterschool"[502]. În program, au fost incluși copii, din clasele I-IV, de la Școala Gimnazială „Lucian Grigorescu", ce provin din familii vulnerabile. Activitățile din cadrul Centrului de

---

[501] Din echipa de implementare a proiectului fac parte profesorii/voluntarii: Prof. Mocanu Mariana, Prof. Penelea Tatiana, Prof. Ciolacu Andreea, Ene Aurica, Prof. Stanciu Georgeta, Preda Maria, Cosor Elena, Ioancea Florica.

[502] „Ajutor la teme, cursuri de limba engleză și recreere la programul educațional-social de tip Afterschool al parohiei", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2018/03/ajutor-la-teme-cursuri-de-limba-engleza.html; data accesării: 8 mai 2018.

zi pentru copii se desfăşoară pentru un grup de 12 copii înscriși în program, de luni până vineri, după-amiaza. Centrul de zi furnizează, în mod gratuit, servicii care constau în: efectuarea temelor (supravegherea și instruirea competentă a elevilor din ciclul primar), după orele de curs, până la preluarea copiilor de către părinţi; servirea mesei de prânz în cadrul cantinei sociale a parohiei; activități practic-aplicative pe diferite domenii, cu caracter formativ şi recreativ: activităţi religioase, activități vocaționale și de potențare a talentelor native, activităţi recreative, activităţi sportive, ca suport de transmitere a unor modele de învăţare şi socializare.

2. Activități de tip „Școala de Duminică”. Cursurile catehetice desfăşurate în parohie au ca scop păstrarea și transmiterea Evangheliei în duhul ortodox românesc, însușirea de către copii a valorilor moral-religioase, cunoașterea tradiţiilor religioase și a istoriei Bisericii, folosirea corectă a limbajului din sfera religioasă și, nu în ultimul rând, transmiterea elementelor de cultură românescă. La „Școala de duminică” sunt bineveniţi toţi copiii cu vârste cuprinse între 7 -12 ani. Lecțiile sunt gratuite. Fiecare întâlnire duminicală oferă o experiență inedită și constructivă, în care toți participanții descoperă valorile creştine ale generozității, înțeleg beneficiile lucrului în echipă și ale voluntariatului, cultivă valorile prieteniei, cooperării și învățării prin joc[503].

3. Activități artistico – plastice. La aceste activități, s-au realizat desene, picturi, diferite crafturi - coșulete de Paști, felicitări tridimensionale cu prilejul Nașterii Domnului, al Sfintelor Paști sau de Ziua Mamei, obiecte decorative prin tehnica origami, tehnica quilling, confecționarea de brățări, metanii, cruciulițe, icoane pe sticlă ș.a.

4. Activități filantropice. Activități de voluntariat cu scop filantropic, în care s-au realizat colecte de către copii (haine, jucării, cărți, dulciuri), ambalate, ulterior, la biserică, sub forma unor cadouri, pe care le-au dăruit altor copii sau le-au adus pentru „Magazinul copiilor”.

5. Activități teatrale. Scenete de teatru cu ocazia sărbătorilor de Paști[504], de Crăciun[505] și de hramul bisericii (29 iunie), precum și spectacole de colinde în fiecare an, de Nașterea Domnului.

6. Expoziții, Magazin al copiilor. Expoziții de Paști, de Crăciun, de primăvară[506]; organizarea ocazională a unui Magazin al copiilor - activități în care s-au vândut materialele realizate de copii pentru obținerea de fonduri necesare activităților Centrului Catehetic.

---

[503] „Proiect pentru copii, de tip Școala de Duminică, la parohia noastră”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2017/11/proiect-pentru-copii-de-tip-scoala-de.html; data accesării: 8 mai 2018.

[504] Un exemplu recent este piesa de teatru susținută în 2 aprilie 2018: Sfânta și Marea Luni - Piesă de teatru „Iisus Hristos: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața!”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2018/04/sfanta-si-marea-luni-piesa-de-teatru.html; data accesării: 8 mai 2018.

[505] „Copiii vestesc Nașterea Domnului” - scenetă de Crăciun a copiilor înscriși în Proiectul parohiei „Școala de Duminică”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/12/copiii-vestesc-nasterea-domnului.html; data accesării: 8 mai 2018.

[506] „Expoziție de Mărțișoare cu ocazia zilei de 1 Martie”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2017/03/expozitie-de-martisoare-cu-ocazia-zilei.html; data accesării: 8 mai 2018.

7. Jocuri recreative de interior și exterior. Jocul, ca instrument pedagogic, este folosit în dobândirea unor cunoştinţe, dar şi în formarea unor conduite, în modelarea unor comportamente, atitudini şi nu numai. Indiferent de vârstă, jocul este fundamental pentru comunicare. El eliberează stresul, stimulează creativitatea, iar pentru copii este un mediu sigur de exprimare a sentimentelor, de explorare a relaţiilor şi de mărturisire a dorinţelor. Prin jocurile special alese, se urmărește să se dezvolte initiațiva și perseverența, încrederea în sine, simțul ordinii, abilitatea de a lua decizii, simțul responsabilității, se pot dobândi deprinderi de autocontrol, dar și de autodisciplină[507].

8. Concursuri. Concursurile organizate la nivel local, eparhial sau național au avut menirea de a-i ajuta pe copii să-și descopere, prin activități de creație, noi aptitudini, să își formeze deprinderi, să promoveze practici noi cu privire la învățare și să realizeze schimburi de experiență între copii[508].

9. Excursii și pelerinaje. Excursiile desfăşurate contribuie la lărgirea cunoștinţelor teoretice, întregesc efectul instructiv - educativ al activității didactice, realizând, în acest mod, legătura dintre teorie și practică. Aceste lecții stimulează curiozitatea, dezvoltând dorința de călătorie în scopul cunoașterii. Prin excursiile cu elevii, pe plan afectiv, se trezesc sentimente de prețuire și atașament. De altfel, excursia dezvoltă copiilor spiritul de prietenie, de voință, de disciplină și de credință în Dumnezeu.

e) Spațiile și resursele materiale necesare sunt deținute de parohie și puse la dispoziție pentru derularea activităților cu copiii, iar dragostea unor oameni pentru lucrarea Bisericii, manifestată prin donații și sprijin efectiv, au asigurat și vor asigura în continuare infrastructura necesară viabilității și continuității programului „Școala de Duminică".

Pe lângă materialele folosite cu succes în cadrul centrului cultural catehetic[509], un avantaj îl reprezintă și exemplele de activități și de resurse, care ne sunt indicate pe blogul parohiei, cu scopul de a fi valorificare[510]: http://medgidia.alegscoala.ro/activitate/ - exemple de activități derulate la parohia „Sfinții Împărați Constantin și Elena" din Medgidia, în cadrul proiectului național „Alege Școala!", în anul 2015;
http://hristosimpartasitcopiilor.blogspot.ro/; http://orthodoxeducation.blogspot.ro/;
https://www.orthodoxcatechismproject.org/;
https://ro.pinterest.com/pin/6122149466710624/ - planșe de colorat (icoane);
http://dce.oca.org/resources/line-drawings/ - planșe de colorat (icoane);
http://www.orthodoxabc.com/ro/ (aici se găsesc mai multe exemple de cateheze, care se pot face la începutul activităților cu copiii la biserică).

---

[507]„Jocuri cu parașuta și Teatru de păpuși la Școala de Duminică", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/07/jocuri-cu-parasuta-si-teatru-de-papusi.html; data accesării: 8 mai 2018.

[508] „29 noiembrie 2016 - Concurs între două școli din Medgidia", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/12/29-noiembrie-2016-concurs-intre-doua.html; data accesării: 8 mai 2018.

[509] Pentru lecțiile de cateheză se folosesc cele 2 ghiduri „Hristos împărtășit copiilor", toolkitul educațional „Alege Școala!" (7 module), revista „Chemarea Credinței", cărți creștine de la Editura Mateiaș și de la Editura Sf. Mina.

[510] http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/p/exemple-de-cateheze.html; data accesării: 8 mai 2018.

Desigur că sunt și dificultăți în aplicarea programelor catehetice: în ce privește prezența copiilor, trebuie precizat faptul că, în timpul săptămânii aceștia nu pot veni, iar sâmbăta și duminica, la oraș, copiii sunt implicați și în alte activități de creație și sportive sau meditații; supraîncărcarea cu sarcini a preotului, neglijarea propriei familii, lipsa unei motivații financiare; implicarea minimală a profesorilor de religie și a voluntarilor, precum și greutatea de a înțelege și a desfășura ora de religie „altfel”, mai dinamic și mai interactiv, mai distractiv; spațiul pentru activități nu are toate avizele de funcționare și nu există posibilitatea de a amenaja o sală special pentru aceste activități; resursele materiale și financiare sunt reduse.

f) Rezultatele obținute se îndreaptă către cei 33 de copii prezenți constant la orele de cateheză. Alături de ei, la activitățile desfășurate la nivelul parohiei, au participat peste 67 de copii și tineri cu vârste cuprinse între 5 – 17 ani, precum și părinții și bunicii acestora. O altă reușită o reprezintă formarea unei echipe pentru implementarea proiectelor parohiale, compuse din: preoți, profesori de religie, profesori de alte specializări, părinți, bunici – voluntari.

„Prin bucuria, sinceritatea și optimismul lor, acești copii m-au motivat să fiu alături și împreună cu ei în toate activitățile organizate și derulate în parohie și nu numai, și m-au învățat că niciun obstacol nu este de neînvins”[511]. (Pr. Irinel Hordencu)

g) Prin intermediul proiectelor catehetice desfășurate, s-a constatat o îmbunătăţire a vieţii duhovniceşti din parohie. Participarea la sfintele slujbe s-a îmbogățit prin prezența copiilor de la centru și a părinților lor. Cu ajutorul copiilor s-a ajuns și la sufletul părinților. În mai multe situații, copiii sunt cei care îi aduc pe părinți la biserică. Momentan, sunt preocupări pentru a iniția un cor al parohiei și pentru a amenaja un spațiu pentru copii, în cafas, unde să stea la Sfânta Liturghie cu profesorii voluntari, pentru a intona din cântările liturgice. Se observă și o disponibilitate faţă de activităţile pastoral-misionare propuse de parohie. Copiii care au participat la orele de cateheză, au prins drag să se implice în activitățile de voluntariat și de filantropie propuse[512].

6.3. Centrul catehetic Fabric Vest[513]

Parohia Ortodoxă Română Timişoara Fabric Vest

Adresa: Strada Gloriei, Nr. 1, cod. 300562, Timişoara

Website: http://pestisoruldeaur-antimis.blogspot.ro/

Coordonator centru: Pr. Constantin Jinga, tel. 0727.599709, e-mail: cfj1997@gmail.com

Coordonatori programe catehetice: Pr. Robert Nedelcu şi Prof. Florina Jinga.

[511] Irinel Hordencu, „Model de cateheză: Școala de Duminică”, *Tomisul Ortodox*, 21 septembrie 2017, http://tomisulortodox.ro/model-de-cateheza-scoala-de-duminica/; data accesării: 28 martie 2018.

[512] „Acțiunea filantropică: Târgul de Paști”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/05/actiune-filantropica-adusa-la-bun.html; data accesării: 8 mai 2018.

[513] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 102-105.

Parohia Ortodoxă Română Timişoara Fabric Vest, cu hramul „Pogorârea Sfântului Duh”, se află în zona de vest a cartierului Fabric al Timişoarei şi succede cronologic parohiilor Timişoara Kunz-Colonie, respectiv Timişoara II/3. Cartierul Fabric a luat fiinţă în jurul anului 1744, după încheierea lucrărilor de fortificare a Cetăţii Timişoara, prin strămutarea aici, la limita estică a Esplanadei cetăţii, a manufacturilor şi a atelierelor meşteşurgăreşti care angajau, în special, muncitori români şi sârbi. O însemnare de pe un Minei, a vrednicului de pomenire şi jertfelnicului Pr. Simeon Stoica, arată că, în anul 1943, parohia se găsea într-o stare precară din punct de vedere material, fiind constituită din „muncitori manuali săraci”. În anul 1948, parohia primeşte locaşul de cult din Piaţa Vârful-cu-Dor. Această biserică a fost construită în anul 1765 şi aparţinuse, iniţial, Bisericii Romano-Catolice, iar din anul 1902, edificiul a intrat în proprietatea Bisericii Greco-Catolice. După reorganizarea teritorială a protopiatului Timişoara, parohia şi-a schimbat denumirea din „Kunz-Colonie”, în „Timişoara II/3”, având hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Denumirea şi hramul s-au păstrat până în anii ’90. În anul 1990, biserica şi toate locaşurile dependente s-au retrocedat Bisericii Greco-Catolice, credincioşii ortodocşi găsindu-se într-o situaţie deosebit de dificilă. Prin strădania vrednicului de pomenire Pr. Simeon Lugojan, s-a obţinut terenul din locaţia actuală, din strada Gloriei nr. 1, iar la sfârşitul anului 1993 s-au încheiat formalităţile necesare pentru începerea construcţiei[514].

În privinţa activităţilor catehetice, parohia este cunoscută, încă din anii ’70 - ’80, datorită lucrării vrednicului de pomenire Pr. Dumitru Antonescu. În plină perioadă comunistă, Pr. Antonescu obişnuia să organizeze activităţi catehetice destinate copiilor şi tinerilor, care, la vremea aceea, se desfăşurau clandestin, în podul bisericii. Ulterior, această activitate a fost preluată de către Pr. Simeon Lugojan şi, în anii ’90, de către Pr. Dr. Eugen Jurca. În prezent, coordonator al centrului catehetic este Pr. Dr. Constantin Jinga, iar activităţile din cadrul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” sunt organizate şi coordonate de către Pr. Robert Nedelcu şi Prof. Florina Jinga.

În plan cultural, catehetic şi misionar parohia s-a remarcat în viaţa bisericească din ultimele decenii prin fondarea şi editarea primului buletin parohial din oraş („Timişoara Fabric-Vest”) şi prin susţinerea activităţilor cultural-catehetice ale Fundaţiei „Antimis”, sub auspiciile căreia se organizează, din anul 1999 şi până în prezent, numeroase conferinţe, colocvii şi alte evenimente culturale, desfăşurate atât în spaţiul bisericii, cât şi în diverse locaţii adecvate din oraş, în colaborare cu alte fundaţii sau asociaţii culturale. Din anul 2005, prin amenajarea spaţiului aflat la demisolul bisericii, parohia şi fundaţia deopotrivă au iniţiat un centru catehetic destinat în special copiilor, tinerilor şi adulţilor tineri, înfiinţând un club, „Peştişorul de aur”, care la ora actuală funcţionează ca un centru vocaţional de weekend destinat copiilor cu vârste între 4 - 14 ani[515].

De asemenea, în anul 1999, s-au înfiinţat *Centrul pentru Educaţie Religioasă „Antimis”* şi *Centrul pentru teologie şi cultură „Antimis”*.

---

[514] *Ibidem*, p. 102.
[515] *Ibidem.*

Centrul pentru Educaţie Religioasă „Antimis” avea ca obiective: oferirea absolvenţilor de facultăţi teologice şi profesorilor de religie de la şcolile din raza parohiei, posibilităţii de a primi consultaţii, la cerere, din partea unor specialişti în domeniile de interes, de a urma cursuri intensive de specializare, de a consulta biblioteca educaţională a Centrului, de a utiliza baza de resurse şi material didactic în cadrul orelor de religie pe care le susţin, de a beneficia de asistenţă de specialitate, la cerere, în vederea perfecţionării pregătirii personale şi a activităţii profesionale[516].

Centrul pentru teologie şi cultură „Antimis” îşi propune, de asemenea, să contribuie la consolidarea punţilor dintre teologie şi ştiinţele omului, oferind un spaţiu de reflexie asupra limitelor, dar, mai cu seamă, asupra zonelor de intersecţie dintre cele două domenii, în vederea descoperirii unei teologii practice aplicate şi a canalelor de comunicaţie posibile între viaţa sacramentală şi cea seculară, astăzi. Între activităţile principale ale *Centrului pentru teologie şi cultură „Antimis”* se înscriu: organizarea de seminarii, dezbateri şi conferinţe pe teme de actualitate, raportate la doctrina creştină, la care sunt invitaţi să participe specialişti din diverse domenii; iniţierea şi susţinerea unor proiecte de cercetare interdisciplinare, care să contribuie la conturarea unei conştiinţe teologice coerente; publicarea de studii originale sau de traduceri din literatura teologică modernă şi contemporană. Majoritatea acestor activităţi se desfăşoară în cadrul unor parteneriate cu ONG-uri şi instituţii de educaţie şi cultură cum ar fi: Universitatea de Vest din Timişoara, Casa de Cultură a Studenţilor, Centrul Judeţean de Artă şi Cultură Timiş, Uniunea Scriitorilor din România, filiala Timişoara etc.

Primăvara şi vara, se organizează excursii la Pădurea Verde, la grădina zoologică, la muzeul de artă, etc. cu adulţii, tinerii şi copiii din parohie, precum şi ieşiri cu bicicletele în jurul Timişoarei.

În anul 2011, în cadrul bisericii a luat fiinţă un centru educaţional ultramodern[517], de ale cărui servicii beneficiază zilnic 25 de copii cu risc major de abandon şcolar, proveniţi din familii cu venituri reduse[518]. În forma sa actuală, centrul educaţional „Antimis” este rod al unei colaborări dintre parohie, Arhiepiscopia Timişoarei şi Asociaţia Filantropia Ortodoxă Alba Iulia şi al unui parteneriat cu mai multe instituţii administrative şi organizaţii cu scop filantropic

[516] Parte din expertiza şi din rersursele acestui centru s-au transferat ulterior Arhiepiscopiei Timişoarei, în vederea organizării unui centru educaţional şi de resurse cu un impact mai eficient asupra activităţii educaţionale din cadrul mai larg al eparhiei.

[517] Marius Mircia, „Centrul Educaţional «Antimis» a fost inaugurat”, *Ziarul Lumina*, 5 mai 2011, http://ziarullumina.ro/centrul-educational-antimis-a-fost-inaugurat-11469.html; data accesării: 9 mai 2018.

[518] În cadrul centrului, 25 de copii din familii sărace sau aflaţi în risc de abandon şcolar beneficiază zilnic de o masă caldă şi o gustare rece, sprijin în efectuarea temelor şi meditaţii cu scopul diminuării riscului de eşec şcolar. De asemenea, copiii primesc şi burse sociale, rechizite şi materiale didactice. În cadrul centrelor, beneficiarii participă la activităţi de petrecere a timpului liber, de formare a deprinderilor practice şi de întreţinere a spaţiului personal. Ei sunt încurajaţi să comunice în orice ocazie, să îşi exprime sentimentele, nemulţumirile şi dorinţele într-un mod constructiv, fără a-i deranja sau leza pe ceilalţi, să înveţe să îşi cunoască şi să-şi apere drepturile prin intermediul comunicării cu ceilalţi.

din ţară. În acelaşi timp, alte parteneriate mai sunt încheiate cu şcolile din raza parohiei şi cu alte ONG-uri cu specific cultural din oraş.

În acest context, programul „Hristos împărtăşit copiilor" s-a încadrat în mod firesc printre activităţile culturale, catehetice şi misionare ale acestei parohii. Sub egida programului „Hristos împărtăşit copiilor" se organizează întâlniri catehetice şi activităţi educaţionale, în cadrul clubului pentru copii „Peştişorul de aur"[519], un spaţiu în care copiii se roagă, dar şi interrelaţionează, se împrietenesc, dar şi lucrează împreună, îşi doresc să revină în spaţiul Bisericii pentru a învăţa ceva nou împreună cu prietenii lor. Activităţile se desfăşoară sâmbăta (între orele 10-13) şi duminica, în timpul Sfintei Liturghii.

Sâmbăta dimineaţa se desfăşoară activităţi variate: teatru de păpuşi, elemente de educaţie religioasă, pictură şi modelaj, autocunoaştere, limba engleză, dezvoltare motrică, jocuri muzicale. Astfel, în fiecare sâmbătă, la ora 10, copiii cu vârste cuprinse între 4-14 ani se strâng la biserică, în faţa altarului de la demisol, unde se roagă, apoi se împart în 2-3 grupe, în funcţie de vârstă şi de număr şi intră în săli. Cei mici (4-9 ani) participă la ateliere diverse, care propun o anumită tematică, în funcţie de perioada anului. Atelierele se structurează pe două componente: spirituală sau duhovnicească (rugăciune, lectura / povestirea, învăţătura / mesajul) şi practică[520] (confecţionarea unor obiecte, cu scopul formării şi dezvoltării unor abilităţi practice, de îndemânare). Sâmbăta după-amiaza, precum şi în alte două după-amieze din timpul săptămânii, copiii din clasele primare şi din gimnaziu sunt ajutaţi la teme (la limba şi literatura română, la matematică şi la limba engleză) de persoane care dispun de pregătire psihopedagogică.

Printre multiplele programe propuse şi derulate în cadrul clubului, putem menţiona programul *ArteNative. Ludoteca tradiţională*[521], care propune „un mediu de valorificare sau o cale de aducere la lumină a unor iscusinţe care, în contextul educaţional actual, tind să fie refuzate copilului. Efortul se concretizează prin organizarea de activităţi practice, menite să asigure dezvoltarea plenară a celor implicaţi, prin stimularea inteligenţei creatoare, a intuiției și imaginației. Aceste activităţi sunt de inspiraţie tradiţională şi se bazează pe concepţia creştină despre

[519] Activitatea diversă a clubului este prezentată pe blogul: http://pestisoruldeaur-antimis.blogspot.ro/.
[520] Florina Jinga, „Atelier de creație la Parohia Timișoara Fabric Vest", *Ziarul Lumina*, 12 decembrie 2015, http://ziarullumina.ro/atelier-de-creatie-la-parohia-timisoara-fabric-vest-107834.html; data accesării: 9 mai 2018. (au colorat, au cusut și au povestit despre Sfântul Nicolae și Sfântul Spiridon, dar și despre cum se pregătesc pentru primirea veștii Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos. Au confecționat felicitări, icoane și brăduți din panglici. Au împodobit cu panglici și bețe).
[521] Obiective programului au în vedere: dezvoltarea interesului pentru artă (pictură, modelaj, sculptură) şi tradiţii, realizarea unei educații interdisciplinare; familiarizarea şi aplicarea criteriilor estetice şi morale în aprecierea valorilor culturale; dezvoltarea unor abilităţi practice în vederea valorificării culturii tradiţionale şi a patrimoniului cultural imaterial; dezvoltarea inteligenţei creatoare, a intuiţiei şi a imaginaţiei copiilor; dezvoltarea personală a copiilor prin cunoaştere de sine şi a celorlalţi, pornind de la integrarea unui eveniment semnificativ în cadrul colectivului, http://pestisoruldeaur-antimis.blogspot.ro/search/label/ArteNative; data accesării: 9 mai 2018.

artă şi meşteşug, ca lucrări care implică fiinţial omul şi îl împlinesc după chipul şi spre asemănarea întru care a fost creat”[522].

Duminica, în timpul Sfintei Liturghii, copiii sub 7 ani ascultă Sfânta Liturghie, într-un spaţiu special amenajat pentru ei. Spaţiul este securizat fonic, pentru ca eventualele zgomote produse de copii să nu deranjeze credincioşii aflaţi la slujbă. De asemenea, spaţiul este dotat cu incinte acustice, prin intermediul cărora slujba se poate urmări în bune condiţii. Accesul vizual este liber, copiii putând vedea fără restricţii iconostasul şi tot ce se întâmplă pe solee.

> „Aceste activităţi se desfăşoară prin implicarea voluntară a membrilor parohiei, preocupaţi de problematica misiunii şi a catehezei, în funcţie de posibilităţile fiecăruia. La unele dintre acţiunile destinate copiilor, este solicitat sprijinul părinţilor, astfel încât, adeseori, părinţii şi copiii lor au prilejul de a lucra şi de a învăţa împreună. Aceasta pentru că mereu am considerat important ca programele noastre să nu fie percepute ca simple forme de babysitting sau de divertisment. De asemenea, un aspect important este legat de caracterul gratuit al acestor programe – gratuitate pe care o considerăm a fi importantă de ambele părţi: accesul copiilor la activităţi este liber, iar pe de altă parte, copiilor nu li se oferă dulciuri, jucării, iconiţe şi, în general vorbind, nimic ce ar putea fi înţeles ca o recompensă pentru prezenţa lor la biserică. Singurele lucruri pe care le pot lua acasă, la finalul activităţilor, sunt doar cele confecţionate de ei, eventual cu ajutorul părinţilor lor, atunci când aceştia sunt de faţă. Baza materială şi logistică pentru buna desfăşurare a acestor activităţi sunt asigurate prin contribuţia părinţilor, a voluntarilor şi din fondurile obţinute din sumele primite prin 2% din impozitul pe venit. De asemenea, la nevoie, costurile mai sunt acoperite, parţial, şi din veniturile proprii ale parohiei. În majoritatea situaţiilor, de asigurarea bazei materiale, a resurselor financiare şi de logistică se ocupă voluntarii şi părinţii, preoţii sau cadrele didactice participante implicându-se doar la nivel catehetic, educaţional.
> În timp, s-a putut constata întărirea coeziunii între membrii parohiei participanţi, legarea unor relaţii de prietenie şi chiar de familie între ei şi, în multe situaţii, chiar rezolvarea pozitivă a unor probleme şi disensiuni interne”[523].
>
> (Pr. Dr. Constantin Jinga)

Impactul activităților catehetice desfășurate în timp în centrul catehetic este evidențiat de părinții copiilor, în calitatea lor de beneficiari. Mărturiile lor apreciative vin să certifice importanța activităților și să motiveze, pe mai departe, efortul coordonatorilor, a colaboratorilor și a voluntarilor.

> „Primele noțiuni de religie fiica mea, Ioana, (7 ani) şi nepoata, Sara (6 ani), le-au primit la activităţile desfăşurate în cadrul clubului *Peştişorul de aur*.

---

[522] „Proiect pentru conservarea și transmiterea valorilor estetice tradiționale la Timișoara”, *Basilica*, 18 octombrie 2010, http://basilica.ro/proiect-pentru-conservarea-si-transmiterea-valorilor-estetice-traditionale-la-timisoara/; data accesării: 9 mai 2018.
[523] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 102.

Am început să frecventăm acum 3-4 ani, când cu mare bucurie participam împreună cu fetiţele la orele de sâmbătă, care-mi erau folositoare şi mie, deoarece în perioada comunistă nu am facut ore de Religie. Invăţăturile ortodoxe, pildele însoţite de activităţi practice le-au ajutat mult să înţeleagă şi să reţină lucruri pe care noi, ca familie, nu am fi ştiut să le explicam. De exemplu, din plastilină, au făcut un om şi aşa ne-aţi făcut să înţelegem cum Dumnezeu a suflat Duh Sfânt peste trupul lui Adam. Ne-aţi ajutat să înţelegem însemnătatea zilelor de post şi de sărbătoare: un şirag de mărgele colorate (cele albe simbolizau zilele de duminică, cele maro zilele de post, cele roşii zilele de sărbătoare). Aşa am putut înţelege mai bine că respectarea rânduielilor bisericeşti ne ajută să nu percepem toate zilele monotone şi fără sens, care seamănă una cu alta, asemenea unei aţe cu lână netoarsă, fără culoare şi ordine”.

(Daniela Belciu)

„*Peştisorul de aur* este împlinirea basmului pentru fiecare dintre copiii noştri, care vin acasă bucuroşi că au pescuit frumuseţi nebănuite. Pentru noi, parinţii, este încă o uşa deschisă către comunitatea bisericii şi o lecţie de dăruire pe care avem datoria să o facem să rodească în familiile noastre”.

(Alina Bujanca)

„Clubul *Peştisorul de aur* e tot ce îşi poate dori o mamă … mai ales dacă e o mamă ocupată, care sâmbată dimineaţa, având mult de alergat, are şi oportunitatea de a-şi lăsa pruncul «ca-n mâinile Domnului», la Biserică, la o cateheză adecvată vârstei lui: povestiri după Vechiul şi Noul Testament, activităţi de art-craft derivate din acestea sau în legătură cu vreo sărbătoare proximă, jocuri de echipă, cântece, creaţii de grup, minunate serbări în faţa altarului, la marile praznice. Imaginaţi-vă copiii stând în cerc, pe pernuţe, povestind, împletind, colorând, desenând împreună, râzând. De pe perete îi străjuieşte chipul Sf. Siluan, tot de ei confecţionat, din hârtie creponată; alături, o planşa cu oiţe colorate, fiecare având numele unuia dintre copiii participanţi la activitate …ce-o fi fost? Dincolo, un copac alcătuit din mici palme decupate, având în mijlocul lor înscrise cuvinte duhovniceşti, bucăţi din Psalmi. Copiii mei acolo au învăţat să colinde, acolo au văzut un fus şi au putut toarce cu el, acolo s-au lămurit ce e cu Haloweenul şi cu Sf. Valentin, acolo au învăţat să bată la toacă (după ce şi-au confecţionat-o), au învăţat Biblia prin poveşti, acolo au legat prietenii ziditoare. Aseară, chiar înainte de a-l lăsa să doarmă, mi-am întrebat copilul care ar fi cuvintele care ar descrie ce a însemnat pentru el Clubul *Peştisorul de aur* … şi mi-a răspuns aşa: «mare dragoste»”[524].

(Amalia Doboş)

„Fetiţa mea (6 ani) este în clasa pregătitoare la Liceul Pedagogic din Timişoara şi a impresionat-o pe d-na învăţătoare spunând «Tatăl Nostru» la începerea orelor, iar pe unchiul ei l-a bucurat faptul că seara spune „Îngeraşul”. Pe bunici îi surprinde cu întrebări profunde despre fragmente din

[524] *Ibidem*, pp. 103-105.

Vechiul Testament auzite de la d-na Florina, despre *Facerea Lumii*. Au făcut la *Peştisorul de aur* o cărticică cu rugăciuni, pe care o păstrează la loc de cinste, împreună cu un ştergar artizanal pictat cu mânuţele ei micuţe, cu boabe de struguri. Peste un an, sper să beneficieze de acest program educaţional băieţelul meu, care acum are 2 ani şi participă la Sfânta Liturghie, în locul amenajat pentru prichindeii din biserică".

(Diana Nuc)

„Nouă ne plac activităţile de sâmbătă foarte mult şi ne pare rău ca nu am reuşit să ajungem tot timpul. Este o ocazie minunată pentru copii să fie împreună, să înveţe jucându-se, să se apropie în mod firesc şi natural, conform puterilor lor, de rugăciune, sfinţi şi Tainele Bisericii. Matei merge la *Peştisorul de aur* de 3 ani şi a devenit apropiat de Dumnezeu, de Mântuitorul Hristos, de Maica Domnului, de sfinţi. A crescut în prietenie, în dragoste şi bucurie".

(Claudia Târțan)

„Activităţile de sâmbătă desfăşurate la clubul *Peştisorul de aur* sunt un prilej pentru băieţelul meu, Mihail, de a învăţa şi practica împreună cu ceilalţi copii rugăciunile de la începutul şi sfârşitul lucrului, de a descoperi prin poveştile doamnei profesoare Florina Jinga învăţaturi despre praznicele din săptămâna în curs sau despre diverse teme legate de viața în Biserică. Ceea ce nouă, ca părinţi, ni se pare minunat în legatură cu aceste activităţi este prilejul oferit lui Mihail de a se întâlni cu Hristos nu numai prin rugăciune, povestiri, cântecele, ci şi prin relaţionarea directă cu ceilalţi copii, descoperindu-L, astfel, împreună cu ceilalţi, în comunitate".

(Liliana Vid)

6.4. Centrul Educațional „Sfânta Eufimia" Brașov

Parohia Ortodoxă Noua II, Protopopiatul Brașov, Arhiepiscopia Sibiului
Adresa: Str. Brazilor Nr. 40, Brașov
Contact: ortodoxie.si.viata@gmail.com, 0726 187 705
Web: www.ortodoxiesiviata.blogspot.com
Coordonator: Preot Dr. Cornel Toma.

a) Parohia Noua II își desfășoară activitatea în Biserica Sfinților Ioan Botezătorul și Mare Mucenic Mina din Brașov. Parohia este situată cartierul Noua, în zona limitrofă din sud-estul Brașovului. Cartierul este constituit din două micro-unități: Noua veche (zona unde în perioada interbelică, se găseau reședințele de vară ale magnaților brașoveni, inclusiv o reședință de vară în care obișnuia să poposească regina Maria) și Noua nouă (alcătuită din muncitorii veniți din ținutul Moldovei, în perioada anilor '70 – '80, pentru a revigora viața industrială a orașului, prin dezvoltarea uzinelor Steagul Roșu, Tractorul, Metrom, dar și dintr-o clasă de noi comercianți și întreprinzători - formată după anii '90). Populația este predominant tânără, media de vârstă fiind situată în jurul vârstei de patruzeci și cinci de ani. Numele cartierului provine atât de la cultura Noua – ale cărei vestigii și artefacte au fost descoperite în acest areal periferic al Brașovului, cât și de la

faptul că zona a fost „colonizată” cu generații noi, provenite din Moldova, din sudul țării, din centrul și din nordul Transilvaniei[525].

b) Programul Național „Hristos împărtășit copiilor” împlinește opt ani (2010) de când se derulează în cadrul Parohiei Noua II. Așa cum spune și numele, cartierul Noua din Brașov este un cartier tânăr. Așadar, familiile din parohie sunt tinere și au copii. De aceea, programul catehetic a fost primit cu dragoste și cu interes, atât de către copiii, cât și de către părinți. Prin intermediul acestui program, s-a încercat crearea unei comunități ecleziale și în rândul copiilor, s-a dorit ca aceștia să se cunoască mai bine, să acționeze și să se bucure împreună. Spațiul în care se desfășoară această activitate este situat la subsolul bisericii. El este dotat cu bănci și scaune, laptop și plasmă, flipchart, rechizite și cărți. De asemenea, pe lângă biblioteca parohiei, există și o mini-bibliotecă, dotată cu cărți, reviste și CD-uri pentru copii[526].

c) Parohia Noua II desfășoară parteneriate educaționale, catehetice, filantropice, sociale și culturale cu Școala Gimnazială Nr. 9 „Nicolae Orghidan”, cu Grădinița „Cetatea Prichindeilor”, cu Asociația „Frăția Sfintei Mari Mucenice Eufimia”, cu Brutăria și Patiseria Viky Pan, cu Firma Delaco, cu Fundațiile „Mama Ileana” și „Bucuria Darului” și cu Cantina „Mulțumesc!”[527].

d) La „Hristos împărtășit copiilor”, tinerii și copiii din parohia aceasta sunt împărțiți în patru grupe, în funcție de vârsta fiecăruia. Orele de cateheză au loc în fiecare sâmbătă, între orele 10-14. Astfel, grupa de preșcolari, Grupa Sfintei Filotea, este constituită din 16 copii, cu vârste cuprinse între 5-7 ani. A doua grupă, Sfânta Cuvioasă Parascheva, este formată din 18 copii, cu vârste cuprinse între 8-10 ani. Tematica din acest an se referă la teologia biblică a Vechiului Testament. A treia grupă, Sfinții Martiri Brâncoveni, este compusă din 16 copii, cu vârste cuprinse între 11-14 ani. Catehezele din acest an școlar au drept plan tematic teologia Noului Testament. A patra grupă este alcătuită din 10 liceeni și studenți, cu vârste cuprinse între 16-25 ani. În acest an, se continuă cursul de aghiologie ortodoxă. Suportul de curs se bazează pe prezentări Power Point și pe proiecții video. Participanții prezintă lucrări despre marii părinți duhovnici contemporani: arhimandritul Sofronie Saharov, Sfântul Ioan Maximovici, arhimandritul Teofil Părăian, ieromonahul Rafail Noica. În cadrul Centrului, au loc și alte activități: curs de muzică psaltică, curs de cusut/brodat costume populare, curs de fotografie, seri duhovnicești, în cadrul cărora se vizionează filme cu conținut teologic sau filme istorice, meditații gratuite pentru elevii din cartier, la disciplinele matematică și chimie, expoziție cu icoanele realizate de copii cu prilejul Sărbătorii Nașterii Domnului, expoziție cu lucrări închinate Răstignirii și Învierii Domnului, pelerinaje la mănăstiri, vizitarea muzeelor din Brașov (Prima Școală Românească, Muzeul Urban, Muzeul de Istorie, Muzeul de Etnografie)[528].

---

525 Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 200.
526 Cornel Toma, *Parohia Noua II – Brașov. 10 ani în 100 de fotografii*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015, p. 12.
527 Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 201.
528 Cornel Toma, *Parohia Noua II – Brașov. 10 ani în 100 de fotografii*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015, p. 12.

Bugetul prin care sunt susținute aceste activități este de aproximativ 4.000 lei pe an. În ceea ce privește resursele umane, atât cateheții, cât și membrii comitetului parohial, care se implică în desfășurarea activităților, sunt voluntari.

e) Strategiile de implementare ale proiectelor au fost gândite pentru a fi cât mai accesibile copiilor. De aceea, s-au folosit metode pragmatice și adecvate grupelor de vârste, pentru a-și însuși cunoștințele cu plăcere și fără eforturi prea mari:

- Metoda vizuală. Lecțiile catehetice au fost realizate utilizând slide-urile și imaginile corespunzătoare fiecărei teme expuse (icoane, hărți geografice, filme pentru copii și filme documentare).

- Metoda practică. Cunoștințele teoretice ale copiilor au fost transpuse în mod concret prin vizite la muzee, jocuri, ghicitori, desene, pictură, confecționarea unor obiecte decorative cu elemente din natură, vânătoarea de ouă de Paști, împodobirea bradului de Crăciun.

- Metoda maieutică. În cadrul acestei metode s-a folosit dialogul între catehet și copii, pe baza întrebărilor și răspunsurilor, a seminariilor și a audițiilor muzicale.

- Metoda de creație artistică și populară. Copiii au fost inițiați în arta iconografiei prin realizarea unor icoane pe lemn și a unor gravuri, dar și în arta fotografică, prin imortalizarea bisericii în interior și în exterior, în cele patru anotimpuri ale anului. De asemenea, copiii au participat la șezători de cusut/brodat, în cadrul cărora au realizat cusături tradiționale românești, ce s-au materializat în confecționarea unor costume populare, pe care le îmbracă la marile sărbători[529].

f) Impactul pozitiv pe care l-au avut aceste activități catehetice se poate desprinde din următoarele mărturii, ce aparțin atât copiilor, cât și părinților[530]:

„Mie mi-a plăcut când am învățat despre Iosif și frații lui și când am făcut vânătoarea de ouă și când am citit din Biblie".

(Victor Berheciu, 10 ani)

> „Mie mi-a plăcut foarte mult când am mers cu colinda, m-am distrat foarte mult. La orele de cateheză am învățat multe lucruri legate de Domnul Iisus Hristos și de viețile Sfinților și mi s-a răspuns la multe întrebări. Iar acum știm foarte multe lucruri frumoase. Am făcut și multe excursii la mănăstiri și multe altele. Mai pe scurt, îmi place foarte mult".
>
> (Delia Obreja, 13 ani)

„Cel mai mult mi-a plăcut când am fost la Șinca Veche. Peștera și biserica sunt o artă a credinței. Mai mult, acum am o a doua casă, numită «Biserica», iar a treia casă este «Cateheza»". (Ștefan-George Popa, 13 ani)

„La ora de cateheză mi-a plăcut că discutăm lucruri care ne sunt folositoare în viața de zi cu zi (Nicolae Brânză, 14 ani)

529 Cornel Toma, *Parohia Noua II – Brașov. 10 ani în 100 de fotografii*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015, p. 13.
530 Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 202.

„Orele de cateheză au ajutat-o pe fiica mea să fie mai cuminte, mai respectuoasă, mai credincioasă. De asemenea, a avut o activitate extrașcolară în plus”.

(Loredana Ardelean)

> „Aceste cursuri de cateheză pentru copii sunt foarte folositoare. Pe lângă învățămintele creștinești pe care le primesc, copiii învață și foarte multe lucruri noi. Activitățile sunt frumoase și interesante, inspiră dragostea pentru a citi, a comunica și îi îndepărtează de activitățile inutile -nu folosesc tot timpul mijloacele IT”. (Maria Mocanu)

> „Proiectul «Hristos împărtășit copiilor», desfășurat la biserica parohiei este binevenit și totodată necesar. Credem că în acest mod se poate reînvia una dintre trăsăturile definitorii ale poporului român și anume: Ortodoxia creștină. În acest fel, se pun bazele transmiterii mai departe, la generațiile viitoare, a tradițiilor, obiceiurilor, valorilor moral-creștine care au făcut posibilă neatârnarea acestui neam”. (Mihaela și Costel Precupanu)

g) În urma lecțiilor catehetice, s-a realizat o comunitate eclezială a copiilor și a tinerilor. Ei participă la Sfânta Liturghie și înțeleg ritualul acesteia. Un grup de băieți se implică direct pentru susținerea și ajutorarea preotului în ceea ce privește buna desfășurare a serviciului și cultului divin (pregătesc pâinea pentru anaforă, aprind candelele, cădelnița, fac curat în altar, trag clopotele și bat toaca). Un grup de fete și tinere împodobesc biserica cu flori și ajută la păstrarea curățeniei în Biserică. De asemenea, în Săptămâna Mare, copiii și tinerii, alături de adulți, ajută la pregătirea pâinii pentru Paști. Cu ocazia Sărbătorii Nașterii Domnului, copiii pregătesc concerte de colinde, iar în noaptea Nașterii merg să vestească bucuria la casele credincioșilor: tineri, bătrâni sau bolnavi.

Ei se implică în activitățile de voluntariat ale parohiei, prin îngrijirea și împodobirea cu flori a mormintelor părăsite din cimitir, prin pregătirea expozițiilor de Crăciun și de Paști.

„Tinerii implicaţi în aceste proiecte, dar şi ceilalţi apropiaţi ai bisericii nu uită de semenii aflaţi în nevoi, organizând periodic colecte pentru ajutorarea săracilor. Şi corul parohial de muzică bizantină se bucură de o prezenţă consistentă din partea tinerilor”[531].

„Am constatat cu bucurie că în rândul tinerilor și al copiilor există un interes deosebit pentru lectura teologică, pentru filmele duhovnicești și pentru muzica psaltică”. (Pr. Cornel Toma)

h) În Parohia Noua II Programul „Hristos împărtășit copiilor” are patru dimensiuni teologice: dimensiunea pedagogic-didactică, cea pastorală, dimensiunea apologetic-misionară și cea educativ-morală[532].

---

[531] Ștefan Mărculeț, „Catedrala tinerilor din cartierul brașovean Noua”, *Ziarul Lumina*, 14 iulie 2013, http://ziarullumina.ro/catedrala-tinerilor-din-cartierul-brasovean-noua-83247.html; data accesării: 9 mai 2018.

[532] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 203.

- Dimensiunea pedagogic-didactică are rolul de a completa lecția de religie din şcoli şi, mai ales, de a transpune cunoştinţele teologice în viaţa şi practica Bisericii. Lecţiile catehetice nu trebuie să se reducă doar la informație teologică, la primirea și asimilarea cunoştinţelor religioase. Ceea ce este important este „îmbisericirea tinerilor și a copiilor”. Majoritatea participanților simt că Biserica este „acasă”, că le aparține și că ei îi aparțin Bisericii. Așadar, pentru copii, Biserica este o altă familie, duhovnicească, unde întâlnesc persoane dragi, prieteni, unde pot să împărtășească aceleași valori, aceeași credință și același mod de viață. Există însă și un fenomen aparte: unii copii participă doar la lecțiile de cateheză, dar nu vin la Biserică pentru Sfânta Liturghie. Pentru acești copii, dar și pentru părinții lor, Biserica este doar o altă școală, o altă comunitate de prieteni, dar nu reprezintă nimic mai mult din punct de vedere spiritual.

- Dimensiunea pastorală se referă la atenția deosebită și pastorația specială, pe care preotul trebuie să le acorde copiilor. Rolul catehezei este acela de a crea o comunitate eclezială în rândul tinerilor și al copiilor. Evident că Biserica are o singură comunitate, constituită din credincioși de toate vârstele și profesiile. Însă, tinerii și copiii dinamizează și înnoiesc viața Bisericii. Cei mai mulți dintre ei participă la Biserică împreună cu părinții, cu familia întreagă. Unii copii vin singuri, fără părinți. Alții întrerup frecventarea bisericii, dar revin ulterior. Preotul Cornel Toma afirma că a încercat să lărgească aria pastorației, să participe la școală, la orele de religie. A oferit cărți duhovnicești drept premii pentru copiii merituoși la materia religie, a vizitat copiii bolnavi, a ajutat copiii defavorizați cu haine, rechizite, dar și cu ore de meditații la anumite materii (matematică, chimie).

- Rolul misionar – apologetic se referă la păstrarea și propovăduirea credinței ortodoxe. În această parohie sunt copii care învață în școli cu predare în limba germană, iar acolo se predă doar religia protestantă. Unii dintre părinți doresc ca fiii lor să învețe religia ortodoxă și, de aceea, consideră orele de cateheză foarte folositoare. La sfârșitul fiecărui semestru, se eliberează o adeverință de participare la orele de cateheză ortodoxă, cu precizarea notei finale, ce este trecută în rubrica de religie din catalog. Pe de altă parte, copiii și tinerii împărtășesc credința ortodoxă în familii și în clasele de la școală. Au fost situații în care câțiva copii au făcut misiune adevărată, aducând doi sau trei prieteni la orele de cateheză. Ceea ce impresionează la copiii participanți este spiritul de jertfă. Ei au puterea ca, în fiecare sâmbătă, să renunțe la odihnă, divertisment și alte activități, pentru a participa la cateheză, la viața Bisericii.

- În ceea ce privește dimensiunea moral-educativă, a fost vizată educația clasică: religie - literatură - lectură - istorie - muzică - desen - pictură și joacă. Astfel, li s-a oferit copiilor o altă variantă de a-și folosi timpul, pentru a evita falsele forme educative (manele, pornografie, jocuri video cu monștri, desene animate cu vrăjitoare sau fantome).

„Colaborarea cu copiii și tinerii înseamnă pentru mine bucuria de a vedea familii întregi prezente la Sfânta Liturghie și de a simți că împreună suntem o familie eclezială. De aceea, dau slavă Sfintei Treimi pentru toate!”. (Preot Dr. Cornel Toma)

6.5. Centrul catehetic „Sfântul Ierarh Nicolae" Frâncești[533]

Parohia Frâncești I, protoieria Râmnicu Vâlcea, Arhiepiscopia Râmnicului
Coordonator: preot Ionuț Rădulescu
E-mail: radulescu.ionut1980@yahoo.com

a) Parohia Frâncești I se află la 25 km distanță de orașul Râmnicu Vâlcea, în comuna Frâncești, într-o zonă bogată spiritual, în apropiere de două mănăstiri încărcate de istorie, cunoscute atât în țară, cât și în străinătate: Mănăstirea Dintr-un Lemn și Mănăstirea Surpatele. Denumirea de Frâncești vine de la etimonul latin „Franc", nume generic dat odinioară, la noi, occidentalilor latini. Legenda spune că numele satului vine de la un negustor venețian pe nume „Francu", care s-a așezat pe aceste meleaguri în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân.

Satul Frâncești a fost întemeiat în anul 1395, printr-un document de donație din timpul lui Mircea cel Bătrân, prin care un franc, un negustor, primește partea de sud-vest a ținutului comunei Frâncești cu viile, peștele, mierea, ceara pentru întărirea comerțului cu negustorii străini.

Biserica parohiei, cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, a fost zidită în anul 1890 pe locul unei biserici mai vechi, din lemn, cu hramul Sfântul Ierarh Vasile cel Mare, al cărei istoric nu se mai cunoaște. Cărămida pentru zidirea bisericii a fost adusă de la Mănăstirea Surpatele, de la chiliile care fuseseră dărămate. Ctitorii bisericii au fost boierul Teodorescu și preotul Mihai Duhovnicul. Biserica este în forma de navă, are doua turle și este acoperită cu tablă galvanizată.

b) Din anul 2007 se derulează proiectul propus de Patriarhia Română, „Hristos împărtășit copiilor". Sub umbrela acestui proiect au apărut mai multe activități care nu au putut fi derulate în biserică și, astfel, a apărut ideea construirii unui centru catehetic. Acesta a fost construit în cursul anului 2009 cu ajutorul enoriașilor, iar dotarea lui s-a realizat cu sprjinul Fundației World Vision România.

c) Parohia Frâncești I a încheiat diferite parteneriate cu Fundația World Vision (prin care s-au implementat proiectele „Hristos împărtășit copiilor" și „Alege Școala! ", s-a editat revista parohiei „Calea de Lumină", s-a înființat o bibliotecă, s-a modernizat centrului catehetic „Sfântul Ierarh Nicolae"), cu Școala de Arte și Meserii Râmnicu Vâlcea, cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vâlcea (din anul 2011 se derulează parteneriatul „Hristos prin cultură", două ateliere de pictură religioasă (atelierul „Sfântul Ierarh Nicolae" și un atelier de teatru religios „Arca lui Noe"), cu Primăria Frâncești, cu Școala Gimnazială Frâncești (proiectul „Școala prin educație"). Întâlnirile sunt organizate atât la biserică cât și la școală. Alte parteneriate există cu Grădinița Frâncești, cu Grădinița Ostroveni II Râmnicu Vâlcea, cu Asociația de Promovare și Dezvoltare Comunitară Frâncești și cu Asociația Tinerilor Creștin-Ortodocși din Frâncești. Această instituție se implică în viața pastoral-misionară a parohiei, încurajează dialogul între credință și cultură. Își propune mobilizarea tinerilor în

533 Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 94-97.

efortul comun de participare la bunăstarea comunității prin promovarea valorilor religioase, morale, culturale și educaționale[534].

d) În cadrul centrului catehetic „Sfântul Ierarh Nicolae”, ponderea mare a activităților este dată de programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. Lecțiile de cateheză sunt susținute în fiecare duminică, între orele 15-17. Accentul cade pe implicarea copiilor în actul educațional prin utilizarea ghidurilor catehetice și a metodelor interactive.

Această activitate curentă este întregită de activitățile derulate în cadrul proiectului „Alege Scoala!” („Azi informați, mâine implicați!”, „A doua șansă la educație”, „De ce este importantă școala?”, „Sfinții - modele de viață și rugăciune”, „Importanța rugăciunii în viața noastră” etc.). Beneficiarii proiectului (25 copii, 25 părinți, 14 tineri) au înțeles necesitatea educației în viața lor, educație aprofundată în școală, acolo unde începem fiecare dintre noi să învățăm cu adevărat ce înseamnă să fii om, ce înseamnă să apreciezi omul din jurul tău, pentru ca și tu, la rândul tău, să fii apreciat și valorizat. După cum intuim, părinții au fost incluși în actul educațional, participând la programul „Cateheze cu adulți” și „Școala Părinților”.

O cale de cunoaștere și de mediatizare a acestor activități este revista parohiei, „Calea de Lumină”. Ea apare trimestrial și este distribuită gratuit tuturor familiilor din parohie. Prin intermediul ei, este prezentată activitatea pastoral-misionară și catehetică a parohiei, se promovează dialogul în rândul comunității parohiale, fiind ancorată în frământările și realitatea cotidiană.

Activitățile organizate de parohia Fâncești I nu se opresc aici. Dintre acestea, mai putem aminti[535]:

- anual, copiii din centrul catehetic beneficiază de tabăra de creație „Icoana, fereastra către Dumnezeu”;
- proiectul social-filantropic „Brutăria - o pâine pentru nevoiași”, dezvoltat împreună cu Fundația World Vision pentru ajutorarea familiilor nevoiașe. 20 de familii primesc zilnic pâinea necesară traiului. Prin acest proiect, au fost create 4 locuri de muncă. „Oamenii au înțeles foarte bine ideea: dacă vor cumpăra pâinea noastră, vor ajuta o familie nevoiașă. Cred că orice om poate fi schimbat și Dumnezeu îți rânduiește să întâlnești oamenii care să te schimbe. Dar nu judecând, judecând nu schimbăm pe nimeni. Doar ajutând”, explică preotul Rădulescu[536];
- manifestări cu caracter cultural și umanitar: „Nașterea Domnului, începutul mântuirii noastre”. În ajunul Nașterii Domnului, este susținut un concert de colinde, iar la sfârșitul manifestării, copiii din parohie (200 la număr) primesc cadouri[537];

[534] „Activități spiritual-culturale de Ziua copilului în Arhiepiscopia Râmnicului”, *Basilica*, 2 iunie 2013, http://basilica.ro/activitati-spiritual-culturale-de-ziua-copilului-in-arhiepiscopia-ramnicului/; data accesării: 10 mai 2018.

[535] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 96.

[536] Ionela Gavriliu, „Preotul care înmulțește pâinea copiilor săraci”, *Viitorul României*, 25 iulie 2017, https://www.viitorulromaniei.ro/2017/07/25/preotul-care-inmulteste-painea-copiilor-saraci/; data accesării: 10 mai 2018.

[537] http://www.noutati-ortodoxe.ro/expozitie-de-icoane-si-concert-de-colinde-inchinate-nasterii-domnului-la-parohia-francesti-i-din-protopopiatul-rm-valcea_l19021_p0.html; data accesării: 10 mai 2018.

- „Micii apostoli împărtășesc iubirea lui Hristos”: campanii de strângere de alimente, urmate de vizite la bătrânii bolnavi ai parohiei, oferindu-le sprijin moral și mici daruri.
- „Enoriașul, bun creștin și gospodar”: conștientizarea faptului că fiecare poate să își schimbe viața cu propriile puteri, folosind ceea ce are deja, manifestând respect față de natură și față de ceea ce Dumnezeu a dăruit fiecăruia;
- proiecții de film pe teme religioase;
- meditații pentru copiii cu rezultate slabe la învățătura;
- concursuri religioase;
- excursii și pelerinaje;
- diverse ateliere: pictură religioasă pe sticlă, teatru religios, țesături, cioplit în lemn, croitorie, olărit și împletituri etc.[538].

e) Pentru implementarea cu succes a proiectelor, au fost folosite mai multe metode: jocuri, participarea la lecțiile de cateheză fără tensiunea primirii vreunei note, prin asigurarea unui climat relaxant, prietenos și creativ, desene, picturi, filmulețe etc.;

Programul centrului catehetic este încercat și de unele dificultăți inerente: lipsa lemnelor de foc pe timp de iarnă; schimbarea programului activităților, ca urmare a oficierii unui serviciu religios.

f) Încă de la început, au apărut rezultate îmbucurătoare, care au reprezentat un factor motivațional permanent. Numeric și comportamental, participarea copiilor, a tinerilor, a adulților și a vârstnicilor la aceste activități, dar și la Sfânta Liturghie, a crescut exponențial. Impactul Centrului Catehetic în comunitatea parohială s-a manifestat în mod evident prin creșterea numărului de credincioși implicați în viața socială, educațională și liturgică a parohiei, prin reducerea abandonului școlar, prin diversitatea activităților cu tinerii, dar și prin consolidarea comuniunii între ei.

> „Impresia mea, în calitate de preot coordonator al acestui centru, este că aceste proiecte au schimbat foarte mult comunitatea, au apropiat tinerii de Biserică și i-au sensibilizat față de nevoile celor din jur, au devenit mai atenți la tot ce se întâmplă în comunitate, în școală, în Biserică, prin acestea apropiindu-i mai mult față de oameni și de Dumnezeu”. (preot Ionuț Rădulescu)

6.6. Centrul catehetic „Buna Vestire” Cluj-Napoca[539]

Parohia „Buna Vestire” Iris, Cluj-Napoca, Protopopiatul Cluj II, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului

Website: parohiabvestireiris,blogspot/;www.facebook.com/tineriibunavestire

Coordonator: Pr. Liviu Vidican-Manci, tel. 0725.927800

[538]„Proiect cu activități practice în Parohia Frâncești I din Protopopiatul Râmnicu Vâlcea”, *Basilica*, 16 mai 2012, http://basilica.ro/proiect-cu-activitati-practice-in-parohia-francesti-i-din-protopopiatul-ramnicu-valcea/; data accesării: 10 mai 2018.

[539] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 134-137.

a) Parohia Buna Vestire din cartierul clujean Iris datează din perioada interbelică, fiind înființată în 2 aprilie 1929. Preoții care au activat în primii ani ai acestei parohii au fost Laurențiu Nicoară și Vasile Chindriș. În anul 1931 a început construcția bisericii, cu ajutorul credincioșilor din parohie, dar și al celor din parohia Bob. Arhitectul bisericii a fost Bohățel Octavian.

Biserica are formă de navă, construită din cărămidă, fundația din beton, acoperită cu tablă zincată. Construcția s-a terminat în anul 1934, fiind sfințită de episcopul Iuliu Hossu. În anul 1948, ca urmare a decretului 358/1948, biserica este trecută în patrimoniul comunității ortodoxe. În mai multe rânduri, cu sprijinul financiar al credincioșilor s-au efectuat lucrări de amenajare interioară și exterioară, inclusiv de pictură. În anul 2008, biserica a fost restaurată în totalitate. Din anul 2010 oficiul de paroh este ocupat de preotul Ambrozie Boca, iar din 1 august 2012 postul de preot II este ocupat de Liviu Vidican-Manci[540].

b) Activitățile catehetice constante și susținute au debutat odată cu numirea pr. prof. dr. Liviu Vidican-Manci, ca preot slujitor[541]. În lipsa unui spațiu propriu, activitățile se desfășoară în biserică, respectiv în apartamentul parohial. Parohia a dezvoltat, în timp, mai multe parteneriate cu instituțiile de învățământ (Liceul Tehnologic „Aurel Vlaicu”[542], Școala Nicolae Iorga, Liceul Tehnologic nr. 1 Cluj Napoca) și cu anumite ONG-uri. Cele mai importante dintre acestea, care au avut impact asupra comunității și feedbackuri numeroase sunt cele încheiate cu Grădinița *Floare de Iris* și cu Seminarul Teologic Ortodox. Pe lângă acestea, s-a încercat întărirea legăturilor cu grupurile parohiale ale parohiilor *Sfântul Alexandru* și *Adormirea Maicii Domnului*, din oraș.

c) În centrul catehetic, trei seri pe săptămână sunt dedicate catehezei: „Întâlnirile de marțea”, „Catehezele Biblice” – miercurea [543] și „Cateheza de duminică”[544]. În cadrul lor, au loc discuții tematice, proiecții de filme, citirea textului scripturistic[545]. În aceste seri, cateheza se desfășoară pe trei segmente de vârstă: marțea sunt prezenți tinerii parohiei, miercurea este dedicată adulților, iar duminica publicul este mixt. Lunar, tinerii din grupul *Buna-Vestire*, se întâlnesc

[540] http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/p/istoricul-parohiei.html; data accesării: 10 mai 2018.

[541] Coordonatorul activităților catehetice și de tineret este pr. prof. dr. Liviu Vidican-Manci, directorul Seminarului Teologic Ortodox, lector la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Nicolae Ivan” și inspectorul pentru catehizare parohială din Arhiepiscopie.

[542] „Parohia «Buna-Vestire» – un nou proiect filantropic” (în cadrul parteneriatului „Prin morala creștină spre o societate modernă”), http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2012/12/parohia-bunavestire-un-nou-proiect.html; data accesării: 10 mai 2018.

[543] http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2015/01/sa-citim-biblia-impreuna-de-la-ora-1830.html; data accesării: 10 mai 2018.

[544] „Un nou proiect catehetic în parohia Buna Vestire: «Fericirile și tâlcuirea lor!»”, http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2013/09/un-nou-proiect-catehetic-in-parohia.html; data accesării: 10 mai 2018.

[545] Încă de la început, grupul catehetic al parohiei și-a propus: discuții și dezbateri pe teme culturale, științifice și religioase, aducerea în fiecare lună a unui invitat pentru dinamizarea și aprofundarea anumitor teme, vizionarea unor documentare, filme etc. și analiza lor, ateliere biblice, ateliere de creație, activități de divertisment, acțiuni de voluntariat, seri duhovnicești etc. (http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/p/grupul-bunavestire.html; data accesării: 10 mai 2018)

pentru a discuta despre temele fixate în prealabil (exemple de astfel de teme: *Frica de a te exprima în public, Te cunoști pe tine însuți?, Despre iubire, Sfinții închisorilor*, *Marii convertiți la Ortodoxie, De ce să citim?, Ce înseamnă fericirea?, De ce să ne rugăm?, Cum să ne rugăm?, Femeia în creștinism* etc.).

În fiecare lună, întâlnirile au avut invitați de seamă, autorizați să vorbească despre temele propuse[546].

d) Când vine vorba de strategii de implementare, un bun exemplu e proiectul Școala de vară „Copilărie Binecuvântată"![547]. Acesta este proiectul cu cel mai mare impact la nivel local al Centrului catehetic *Buna Vestire* și a fost posibil datorită unui parteneriat între Seminarul Teologic Ortodox, Grădinița *Floare de Iris* și Parohia *Buna-Vestire*, Iris. Fondurile au fost asigurate de la Seminar, parohie și sponsori. Cheltuielile s-au îndreptat către materialele de lucru, diplome și premii, iar resursa umană a fost constituită din voluntari.

Şcoala de vară are un dublu scop, pe de o parte oferă copiilor o vacanţă activă, în care sunt supravegheaţi de educatori, de învăţători şi profesori, iar pe de altă parte, ca o încununare a acestor activităţi, este activitatea duhovnicească, în care copiii învaţă Paraclisul Maicii Domnului[548].

Modul de lucru cu copiii, peste 160 la număr, în cele cinci zile în care s-a desfășurat proiectul, s-a remarcat prin ateliere de creație și rugăciune. Copiii, împărțiți pe grupe, au participat în fiecare zi la unul din atelierele de: quilling, pictură icoană/desen, povești, teatru, story/muzică. Pe lângă aceste activități, copiii s-au bucurat de diferite jocuri în aer liber, au putut să citească o carte, având acces la biblioteca bisericii și au vizionat proiecții și filme educative destinate lor[549]. Atelierele se derulau pe parcursul a două ore, iar după programul interactiv, desfășurat în cadrul școlii de vară, copiii au participat și la un program duhovnicesc cu rugăciuni și discuții pe teme religioase în „Paraclisul Maicii Domnului". Fiecare atelier era coordonat de câte trei voluntari care se asigurau ca totul să fie la dispoziția copiilor. Majoritatea voluntarilor au fost profesori de la Seminarul Teologic Ortodox, de la ciclul primar, gimnazial și liceal, precum și de la Grădinița *Floare de Iris*.

e) Școala de vară desfășurată în a doua săptămână din iulie are cel mai mare număr de participanți. În anul 2017, la a V-a ediție, au participat 270 de copii, cu vârste cuprinse între 4-14 ani, după ce la prima ediție au fost în jur 100.

---

546 Printre invitați, îi putem menționa pe: Paul Siladi, directorul Radio Renașterea, profesor dr. Mihai Andrei Mureșan de la Seminarul Teologic Ortodox, specialist în Studiul Noului Testament, Valentin Vesa, Iulia Ursa, profesor de actorie ș.a.

547 Prima ediție s-a desfășurat în perioada 8-12 iulie 2013 și a reunit aproximativ 100 de copii. Deschiderea activităților a fost binecuvântată de Înaltpreasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, acesta fiind cel care i-a premiat pe copii.

548 Oana Rusu, „Şcoala de vară «Copilărie binecuvântată», la Cluj-Napoca", *Ziarul Lumina*, 23 iunie 2017, http://ziarullumina.ro/coala-de-vara-copilarie-binecuvantata-la-cluj-napoca-123775.html; data accesării: 10 mai 2018.

549 „Școala de vară «Copilărie Binecuvântată», la a doua ediție", *Basilica*, 3 iulie 2014, http://basilica.ro/scoala-de-vara-copilarie-binecuvantata-la-a-doua-editie/; data accesării: 10 mai 2018.

Imaginea parohiei s-a îmbunătățit și a devenit mai credibilă în relația cu generația tânără ale cărei așteptări sunt crescute. Numărul participanților tineri la biserică a crescut de asemenea, aceasta resimțindu-se și în celelalte activități catehetice destinate tinerilor și adulților.

Două bunici venite cu nepoții la activități și-au exprimat recunoștința lor:

„Sunt o bunică a unei fetițe și am auzit de această tabără de vară. Am venit și am fost impresionată de această organizare care e binevenită pentru copii. Sunt foarte impresionată de fiecare atelier și îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru că am putut să o aduc pe nepoata mea la această tabără”.

„Sunt una dintre bunicile care au însoțit nepoții aici la binecuvântata acțiune pe care ați organizat-o. Felicitări celor care au avut inițiativa binevenită, pentru noi toți. Mulțumim pentru strădanie tuturor colaboratorilor. Dumnezeu să vă răsplătească”.

f) Impactul în comunitate al activităților catehetice desfășurate constant, a fost resimțit încă de la primele întâlniri. Numărul participanților a crescut la cateheza duminicală, de la 14-16 persoane, câte veneau inițial, la peste 50-60. La cateheza biblică, s-a constituit un grup de aproximativ 25 de persoane care vin în mod regulat, iar în Grupul de tineri Buna-Vestire, aproximativ 20 de tineri participă constant la toate activitățile organizate. După un an de la debutul întâlnirilor cu tinerii parohiei, aceștia au derulat câteva campanii umanitare pentru vârstnici și copiii de la Centrul de zi „Adormirea Maicii Domnului” din cartier.

> „Activitățile catehetice sunt determinante pentru atragerea tinerelor generații spre Biserică. Deși nu solicit investiții materiale insuportabile, ele sunt cronofage și reclamă o pregătire intelectuală permanentă. Tinerii impun un ritm de lucru susținut și nu sunt foarte toleranți cu neseriozitatea și semidoctismul clericilor. Nu acceptă argumentele de tipul «crede și nu cerceta», iubesc dialogul, dezbaterea și călăuzirea delicată în lectura duhovnicească. De asemenea, apreciază pelerinajele și activitățile în care ei sunt pionii principali, ne referim aici la campaniile umanitare conduse și gândite de ei înșiși”.
>
> (Pr. Liviu Vidican – Manci)

6.7. Centrul cultural catehetic Ateneul Sfântului Pantelimon[550]

Parohia Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc; Protoieria Sector 2
Adresa: str. Iancu Căpitanu, nr. 24, sector II, Bucureşti
Coordonator: Pr. Dr. Bogdan-Aurel Teleanu
Telefon: 0723237318; E-mail: teleanub@yahoo.com
Web: http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro
Website: www.bisericasfantulpantelimonfoisoruldefoc.ro

a) În contextul intensificării misiunii spirituale în cetate, prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă, Bisericii - conştientă de dificultatea comunicării adevărurilor de credinţă – îi revine şi responsabilitatea de a preţui cum

[550] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 54-57.

se cuvine puterea teatrului, dramaturgia religioasă putând fi considerată drept o formă eficientă de *apostolat cultural-mediatic*, cu atât mai mult cu cât această formă de misiune bisericească nu reprezintă o noutate, cel puţin pentru parohia bisericii Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc, o parohie care avea să fie atestată documentar încă din 1752, în testamentul domnitorului Grigore Ghica[551].

b) Astfel, în anul 1941, avea să cunoască lumina tiparului „foaia parohială” intitulată „Ateneul Sfântului Pantelimon”, editată de părintele paroh Gheorghe Popescu – Colibaşi şi părintele Petru Gh. Savin, preoţi la biserica *Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc* din Bucureşti, într-o perioadă în care Biserica Ortodoxă Română se afla în plin avânt misionar pentru insuflarea unei culturi creştine care să combată „obscurantismul confuz” al populaţiei. Facem precizarea că, în zona Oborului - acolo unde se află şi parohia Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc –, luaseră amploare şi erau extrem de active *„ateneele culturale populare”*. Ulterior, preoţii care au urmat la biserica *Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc* au ţinut să menţină unitatea şi continuitatea în activitatea misionară desfăşurată de predecesorii lor.

Ţinând cont de acest aspect istoric, era firesc ca debutul programului „Hristos împărtășit copiilor” să se facă sub auspiciile numelui „Ateneul Sfântului Pantelimon” care, de altfel, a şi dat numele Centrului cultural catehetic[552], în cadrul căruia se desfăşoară cele mai complexe proiecte de catehizare de la parohia Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc. De altfel, inițiativa ateneului avea să fie încurajată de semințele de libertate și responsabilitate în Hristos, semănate de programul național catehetic. În ciuda etimologiei sale neclare, cuvântul „ateneu” (gr. tekne - artă, tehnică) sugerează înţelepciunea sau inteligenţa practică a artizanilor, a abilităţii şi ingeniozităţii lor de a lucra manual[553].

c) Centrul cultural-catehetic *Ateneul Sfântului Pantelimon* a încheiat de-a lungul timpului o serie de parteneriate, dintre care le putem aminti pe cele cu Şcoala Gimnazială *Maica Domnului* din sectorul II Capitală (parteneriatul *Biserica, prietena școlii mele*[554]), cu Asociaţia umanitară *Lumina Sfântului Andrei,* cu *Centrul de recuperare şi reabilitare neuropsihiatrică* din str. Balotului din sectorul II Capitală, cu Centrul de îngrijiri paliative *Sfântul Nectarie*, cu diverse posturi de radio şi televiziune, cu parohiile biserica *Icoanei*, biserica *Sfântul Gheorghe–Nou*, biserica S*fânta Treime–Delea Veche,* biserica *Doamna Oltea,* biserica *Popa Rusu* etc.

d) În cadrul Serviciului pentru copii şi tineret din cadrul comitetului parohial, au continuat activitățile sub denumirea de Ateneul Sfântului Pantelimon,

---

[551] http://bisericasfantulpantelimonfoisoruldefoc.ro/istoric/; data accesării: 14 mai 2018.

[552] Un proiect cultural-duhovnicesc practic ce își propune să ofere micilor întreprinzători, creatori de produse cultural-creștine, un spațiu vizionar cât mai liber în Hristos.

[553] Bogdan-Aurel Teleanu, *Fântâna Ortodoxiei. Îndreptar duhovnicesc pentru copii și părinți lor,* Lumea credinței, București, 2013, p. 12.

[554] O acțiune de excepție, prin care a fost pus în valoare parteneriatul educațional, s-a desfășurat în 20 octombrie 2015, odată cu organizarea a două expoziţii (vernisaj de icoane pe lemn, expoziţie de documente) şi punerea în scenă a unei piese de teatru religios (*Lumina Sfântului Andrei*), adunate sub titlul „Mândrul florilor” (http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2015/10/mandrul-florilor-vernisaj-de-icoane-pe.html; data accesării: 14 mai 2018).

realizând următoarele proiecte: teatru religios (10 piese de teatru după un scenariu propriu), ateliere de pictură pe lemn şi sticlă (7 expoziţii organizate la parohie), acţiuni permanente şi ocazionale de binefacere în folosul comunităţii, organizarea de pelerinaje gratuite pentru copiii din comunitatea parohială, editarea unui periodic care reflectă toate aceste activităţi (peste 40 de numere), precum şi a 7 albume fotografice care ilustrează activităţile corespunzătoare[555].

Până în prezent, pentru copiii care fac parte din grupul catehetic de la biserica *Sfântul Pantelimon - Foişorul de Foc* din Bucureşti au fost scrise şi puse în scenă următoarele scenarii: *Sfântul Pantelimon - Doctorul fără de arginţi* (2009), *Poveste de Crăciun* (2009), *Hristos a înviat!* (2010), *Fântâna Ortodoxiei* (2010), *Cuvioasa Parascheva: Multmilostiva lui Dumnezeu, nemilostivită de oameni* (2010), *Sf. Cuv. Dimitrie Basarabov: Şcoala călugăriei* (2011), *Sf. Prooroc Ioan Botezătorul: Dumnezeu s-a milostivit* (2012) şi *Sfântul Vodă Brâncoveanu: Milostenia ca jertfă de sine* (2014), *Vindecarea Vindecătorului – iubirea vrăjmașilor* (2012)[556], *Brâcoveanu și Ivireanul - iubire de Biserică și neam* (2016)[557] și *Osânda Cărților* (2017)[558].

e) Complexitatea activităţilor desfăşurate în cadrul Centrului cultural-catehetic *Ateneul Sfântului Pantelimon* a fost determinată, în primul rând, de strategiile pedagogice prin care s-a încercat menţinerea interesului copiilor. Una dintre aceste strategii şi cea mai eficientă a fost aceea ca orice nouă punere în scenă a unei piese de teatru să fie însoţită de câte un atelier de pictură religioasă, a cărui coordonare a fost încredinţată, rând pe rând, doamnelor Anamirela Anghel, Viorica Colpacci şi Nicoleta Șerban. Astfel, misiunea de împărtăşire a credinţei în Mântuitorul Hristos copiilor prin teatru religios, înregistrat de fiecare dată pe suport video sau audio, a prilejuit şi expoziții iconografice, dintre care ilustrative în acest sens considerăm că sunt cele organizate de doamna Viorica Colpacci la *Institutul Cultural Român (ICR) din New York*, în anul 2014 (expoziţia de icoane pe sticlă „Apa cea vie, foc răcoritor”)[559] şi de doamna Nicoleta Şerban, la Şcoala Gimnazială *Maica Domnului* din sectorul II Capitală, în anul 2015.

O altă strategie prin care s-a încercat menţinerea interesului copiilor pentru participarea la proiectele Centrului cultural catehetic a fost însoţirea punerii în scenă a unei noi piese de teatru şi organizarea de expoziţii iconografice cu pelerinaje la mănăstiri a căror istorie are legătură cu tema dezbătută în cadrul lui. În

---

[555] Activitățile centrului catehetic Ateneul Sfântului Pantelimon sunt evidențiate constant pe adresa oficială: http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/; data accesării: 14 mai 2018.

[556] „Nouă premieră teatrală la Biserica Sf. Pantelimon – Foișorul de Foc”, *Basilica*, 27 septembrie 2012, basilica.ro/noua-premiera-teatrala-la-biserica-sf-pantelimon-foisorul-de-foc/, data accesării: 14 mai 2018.

[557] „Piesa de teatru creştin «Brâncoveanu, Ivireanu, iubire de Biserică şi neam» va avea premiera în această toamnă”, *Basilica*, 18 august 2016, http://basilica.ro/piesa-de-teatru-crestin-brancoveanu-ivireanu-iubire-de-biserica-si-neam-va-avea-premiera-in-aceasta-toamna/; data accesării: 14 mai 2018.

[558] „Premiera piesei de teatru «Osânda cărților»”, *Basilica*, 17 iulie 2017, http://basilica.ro/premiera-piesei-de-teatru-osanda-cartilor/; data accesării: 14 mai 2018.

[559] Dan Cârlea, „Icoane pentru Eminescu la New York”, *Ziarul Lumina*, 15 ianuarie 2014, http://ziarullumina.ro/icoane-pentru-eminescu-la-new-york-88051.html; data accesării: 14 mai 2018.

acest sens, sunt de reliefat pelerinajele de rugăciune consacrate *Anului comemorativ 2014 al Sfinţilor Martiri Brâncoveni în Patriarhia Română*, organizate la mănăstirile Curtea de Argeş, Horezu, Bistriţa şi Dintr-un lemn, şi *Anului omagial 2015 al misiunii parohiei şi mănăstirii azi în Patriarhia Română,* organizate la Fortul 13 Jilava - Memorialul rezistenţei anticomuniste (locul în care a fost întemniţat fratele părintelui Petru Gh. Savin), la Biserica Drăgănescu, la Mănăstirea Comana, la Mănăstirea „Sfântul Gheorghe" din Giurgiu, la Catedrala Episcopală din Giurgiu şi la Mănăstirea „Sfântul Nicolae".

Cu ocazia acestor pelerinaje, la mănăstirea Horezu (jud. Vâlcea) a fost lansată cartea intitulată *Sfântul Vodă Brâncoveanu*, care conţine piesa de teatru cu acelaşi nume, precum şi o minuţioasă documentare privind evoluţia teatrului religios în România, dar şi un remarcabil CD cu înregistrarea scenetei, în interpretarea trupei de teatru „Ateneul Sfântului Pantelimon", iar la Fortul 13 Jilava a fost lansată cartea intitulată *Şcoala călugăriei*, care conţine o piesă de teatru despre Sf. Cuv. Dimitrie Basarabov şi o prefaţă despre slujirea preoţească la biserica Sfântul Pantelimon-Foişorul de Foc din Bucureşti, în duhul unităţii şi continuităţii.

În al doilea rând, demn de remarcat este faptul că fiecare piesă de teatru a fost înregistrată audio-video, scenariile au fost publicate în revista „Ateneul Sfântului Pantelimon", icoanele au fost fotografiate şi incluse în câte un catalog alcătuit special pentru fiecare expoziţie realizată, iar copiilor le-a fost oferit gratuit câte un „Îndreptar duhovnicesc pentru copii şi părinţi", alcătuit special în acest sens, aşa cum au fost, spre exemplu, cărţile „Fântâna Ortodoxiei" (2013) sau „Ateneu brâncovenesc" (2014).

f) De asemenea, complexitatea activităţilor desfăşurate în cadrul Centrului cultural-catehetic *Ateneul Sfântului Pantelimon* a fost determinată de beneficiarii lui. Per ansamblu, sunt implicate peste 300 de persoane, fiind vorba, pe de o parte de copiii din grupa de cateheză şi de părinţii lor, iar pe de altă parte de persoanele aflate în nevoie, printre care se numără persoane vârstnice şi singure din parohie[560], persoane bolnave internate în Centrul de îngrijiri paliative *Sfântul Nectarie* din incinta bisericii *Sfântul Pantelimon – Foişorul de Foc*, copiii din două apartamente sociale şi tinerii internaţi în două centre de recuperare şi reabilitare neuropsihică ale Primăriei Sectorului II Capitală.

Într-o postare pe Facebook, doamna Georgeta Muller făcea următoarea afirmaţie:

> „Particip de patru ani la aceste evenimente ca voluntar! Sunt specialist în pshopedagogie specială şi asistenţă socială! Pe tot parcursul acestor activităţi am observat efectul benefic psiho-social al acestor activităţi! S-au dezvoltat relaţiile interumane, au putut fi aprofundate cunoştinţe de religie şi istorie a Ortodoxiei, norme de etică şi comportament social, întrajutorare şi respect

[560] Din anul 2012 până în prezent, se derulează Campania „Stop însingurării". În cadrul ei, s-au desfășurat mai multe acțiuni: Masa Micii Sfintei Mării, Copilul, bătrânul și pâinea, Masa Bunei Vestiri, http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2011/12/stop-insingurarii.html; data accesării: 14 mai 2018.

pentru valorile creştin-ortodoxe şi umane, cunoştinţe de artă muzicală din patrimoniul cultural, piese de teatru, concursuri de poezie, dezvoltarea unor abilităţi manuale şi de art-terapie, activităţi sportive şi multe altele. Sper din tot sufletul ca aceste minunate proiecte să se deruleze și în continuare!!!”[561]
(Georgeta Müller, educatoare (pedagog) în cadrul Centrului de recuperare şi reabilitare neuropsihiatrică din str. Balotului)

g) Centrul cultural-catehetic a atras, ca voluntari, o serie de personalităţi. În calitate de actriţă de teatru şi film, dar şi de enoriaşă a parohiei bisericii Sfantul Pantelimon-Foişorul de Foc, doamna Irina Petrescu (1941 –2013) a onorat cu prezenţa o seamă de repetiţii, filmările, precum şi premierele pieselor de teatru ale trupei Ateneul Sfântului Pantelimon, ceea ce a îndreptăţit-o să facă următoarele declaraţii, suprinse în cadrul emisiunii-dezbatere „Teatru religios - Mijloc de catehizare”, difuzată de Trinitas Tv în data de 30 iulie 2012:

„Momentul în care am luat contact (cu copiii din trupa de teatru parohial „Ateneul Sfântului Pantelimon”) a fost o surpriză extraordinară! [...]. Ideea mi s-a părut absolut extraordinară: este un mod de a apropia sufletul unui copil de Biserică şi de credinţă prin nişte mijloace foarte laice. Şi este un mijloc atât de atrăgător care cred că şi-a găsit efectul! [...]. Textele scrise pentru ei – şi am descoperit asta la a doua şi la a treia întâlnire – au fost scrise în funcţie de caracterul lor. [...]. Am senzaţia că aceşti copii vor fi mai altfel pentru anii care vin. Se vor dezvolta mai bogat pe dinăutru decât pe dinafară. Vor fi mai feriţi de tentaţia vulgarităţii străzii, a violenţei străzii. Apoi, în timpul acestor repetiţii cred că se cultivă şi un soi de spirit de echipă de prietenie!”.

O prezenţă remarcabilă la repetiţii a fost actorul Paul Avram, pe care doamna Irina Petrescu l-a recomandat şi sub coordonarea căruia membrii trupei de teatru *Ateneul Sfântului Pantelimon* au pregătit piesa de teatru intitulată *Sfântul Vodă Brâncoveanu: Milostenia ca jertfă de sine* (2014). Binecunoscutul actor din filmul *Toate pânzele sus* i-a îndrumat pe copii, sfătuindu-i ca tot ceea ce interpretează să vină din interior, după o bună cunoaştere a personajului pe care îl interpretează. Ulterior, repetiţiile la această piesă de teatru au continuat sub coordonarea actorului Costel Bojoc, unul dintre pionierii stand-up-ului românesc.

h) Scopul „ateneului religios” nu este de a-i încapsula pe copiii şi tinerii din parohie, de a-i ţine „prizonieri” în biserică, ci de a genera în sufletul lor acel sentiment de bogăţie spirituală care te determină să spui „am fost şi eu acolo” sau „l-am cunoscut acolo pe cutare om!”. Așa a simțit Alexandra, în vârstă de 15 ani, care, vorbind despre experienţa trăită în cadrul „Ateneului Sfântului Pantelimon”, mărturisea:

„Trăim într-o lume de probleme, neliniște și toate numai pentru că am uitat ce e cel mai important bogăția sufletului. Ce am înțeles și am învățat [...] este că undeva, într-un colț de suflet trebuie să găsim puțină răbdare, un strop de

---

561 http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/cap-i-din-manualul-de-comunicare-pentru.html; data accesării: 10 mai 2018.

înțelegere și poate iubire. Am înțeles că nimic nu este întâmplător! Când am avut nevoie de prieteni, ei au fost acolo!”[562].

„Ateneul Sfântului Pantelimon” va continua să promoveze stima de sine a copiilor şi tinerilor creştini, să valorifice în mod adecvat toate capacităţilor lor şi să-i integreze în comunitatea parohială. „Ateneul” este un demers eficient care se înscrie în efortul și în strategia Bisericii de susținere a generației „Hristos împărtășit copiilor” să ajungă la maturitatea întru credință, nu prin constrângere, ci prin împărtășirea bucuriei întâlnirii creștine în spații publice deschise[563].

„În concluzie, în calitate de coordonator al Centrului cultural-catehetic *Ateneul Sfântului Pantelimon,* mărturisesc că înnoirile în teatrul românesc după prăbuşirea regimului totalitar comunist din estul Europei reliefează un lucru specific, dar extrem de important din punct de vedere al interesului misionar bisericesc: valoarea pragmatică a teoriei conform căreia *rezistenţa prin creaţie culturală reprezintă cheia renaşterii spirituale şi naţionale.* Dat fiind faptul că trăim într-o societatea modernă dependentă în totalitate de industria media şi în care, din această cauză, dramaturgia ocupă un loc semnificativ în influenţarea culturii populare, considerăm că prin intermediul dramei religioase radiofonice se poate desfăşura o misiune pastorală eficientă.

De asemenea, credem că obiectivele principale ale acestei misiuni pastorale trebuie să îl reprezinte rezistenţa prin creaţie culturală religioasă în faţa tendinţelor de secularizare, dar şi în faţa fundamentalismului religios, care poate fi considerat un fenomen revers al secularizării, cu care se confruntă România contemporană”. (Pr. dr. Bogdan-Aurel Teleanu)

6.8. Centrul cultural catehetic „Ep. Dr. Vasile Stan” Târgu Lăpuş[564]

Parohia „Înălțarea Domnului” Târgu Lăpuș, Protopopiatul Lăpuș, Episcopia Maramureșului și Sătmarului

Adresa: Târgu Lăpuș, strada Stadionului, nr. 1, jud. Maramureș

Coordonator: Pr. dr. Florin Stan

Tel . 0752.563245; e-mail: florinstan111@yahoo.com

Web: http://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/index.html

a) Parohia Ortodoxă „Înălțarea Domnului” Târgu Lăpuș a fost înființată în anul 2003 prin rearondarea Parohiei Ortodoxe Târgu Lăpuș, fiind încredințată spre păstorire părintelui Florin Stan. În paralel cu ridicarea noii biserici parohiale, preotul Florin Stan s-a îngrijit de slujirea pastoral-catehetică de la parohie[565]. Deși

[562] http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/cap-i-din-manualul-de-comunicare-pentru.html; data accesării: 10 mai 2018.

[563] Bogdan-Aurel Teleanu, *Fântâna Ortodoxiei. Îndreptar duhovnicesc pentru copii și părinți lor,* Ed. Lumea credinței, București, 2013, p. 15.

[564] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 128-133.

[565] Timp de șase ani (2008-2014), în calitate de *inspector pentru catehizare parohială*, a coordonat activitatea catehetică în cadrul Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. În perioada 2010-2015 a activat ca *expert formator* în cadrul proiectului Alege Școala! (regiunea Nord-Vest), iar din 2013 este *protopop* al Protopopiatului Lăpuș.

era o parohie tânără, iar resursele și eforturile materiale au fost canalizate înspre construirea unei noi biserici, copiii și tinerii au fost, încă de la început, o prioritate pastorală și misionară. În domeniul educațional-social, preotul Florin Stan a înființat și coordonează activitatea *Asociației pentru Filantropie, Educație și Dezvoltare Comunitară* (președinte, 2009 - prezent) și a *Asociației „Părinți pentru Educație" Lăpuș* (președinte, 2013 - prezent).

b) În urmă cu 12 ani, între parohiile ortodoxe care au început programul catehetic *Hristos împărtășit copiilor*, se numărau și cele două parohii din Târgu Lăpuș (Parohia Ortodoxă „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil" şi Parohia Ortodoxă „Înălţarea Domnului"), un orășel din nordul României, cu o populație de aproximativ 5500 de persoane, din care 73% sunt creștini ortodocși.

Programul de catehizare a debutat sâmbătă, 29 noiembrie 2008. De la început, a fost înțeles ca un „program de transmitere şi aprofundare a învăţăturii noastre de credinţă [...]. Era o șansă pentru parohii să lucreze cu cele «două mâini» ale lor sau să respire cu cei «doi plămâni»: *ora de cateheză din biserică* şi *ora de religie* din unitățile de învățământ publice. Astfel, ora de catehizare venea să completeze şi să desăvârşească educaţia creştină pe care părinţii o insuflă copiilor, în calitatea lor de buni creştini ai Bisericii, şi pe care dascălii de religie au încercat şi încearcă să o împlinească"[566]. Așadar, se contura cadrul de întâlnire prietenească a copiilor cu părintele spiritual al comunităţii.

Entuzismul preoților la inaugurarea programului a fost dublat de bucuria copiilor și a părinților, întrucât credința creștină este adânc înrădăcinată în sufletele oamenilor de aici. Pentru mulți dintre ei, sunetele clopotelor care bat în fiecare duminică la bisericile și la cele șase mănăstiri din împrejurimi sunt o chemare la Biserica lui Hristos. De aceea, provocarea făcută copiilor, de a participa la programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor", și-a găsit, în scurt timp, răspuns și receptivitate, atât din partea copiilor, cât și a părinților.

În sprijinul activității catehetice, a fost amenajată Biblioteca parohială și sala de lectură aferentă[567] (2008), care au devenit Centrul cultural-catehetic „Ep. Dr. Vasile Stan"[568]. Biblioteca avea să găzduiască peste 3500 de volume: cărţi religioase, dar şi laice (literatură română şi străină, istorie, dicţionare, reviste etc.). Atât cărțile, cât și mobilierul Centrului cultural catehetic au fost obținute prin donații de la credincioșii parohiei. Amenajarea bibliotecii și înregistrarea cărților s-a făcut sub îndrumarea prof. de religie Mariana Pop, de către un grup de elevi de la Grupul Școlar Târgu Lăpuș, în cadrul parteneriatului educațional „Carte – lumina sfântă".

[566] „Despre programul catehetic «Hristos împărtășit copiilor»", https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/PROGRAM%20CATEHETIC%202008.html; data accesării: 13 mai 2018.

[567] „Inaugurarea Bibliotecii parohiale «Episcop Dr. Vasile Stan» - 23.11.2008", https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/inaugurarea%20%20bibliotecii%20parohiale%20episcop%20dr.%20vasile%20stan.html; data accesării: 13 mai 2018.

[568] Inaugurarea oficială a Centrului catehetic s-a făcut de către ÎPS Iustinian al Maramureșului și Sătmarului în ziua de 23 noiembrie 2008.

c) De-a lungul timpului, Parohia Ortodoxă „Înălțarea Domnului” a desfășurat majoritatea activităților catehetice și culturale în parteneriat cu Parohia Ortodoxă „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Târgu Lăpuș, cu instituțiile educaționale, sanitare, administrative și mass-media din localitate: Liceul Teoretic „Petru Rareș”, Liceul Tehnologic „Grigore Moisil”, Grădinița cu Program Prelungit, Centrul pentru Educație Incluzivă Lăpuș, Centrul Socio-Medical Târgu Lăpuș, Spitalul Orășenesc, Primăria orașului Târgu Lăpuș, Asociația pentru Filantropie, Educație și Dezvoltare Comunitară, Seminarul Teologic „Sf. Iosif Mărturisitorul” din Baia Mare, Asociația Pro Vita pentru născuți și nenăscuți Valea Plopului și Cluj Napoca, Televiziunile Trinitas Tv, Axa Tv Baia Mare și Orizont TV Târgu Lăpuș, Radio Trinitas, Radio Renașterea din Cluj Napoca și Direcția Silvică Maramureș.

d) Activitățile catehetice desfășurate în perioada 2003-2020 (din anul 2008, sub egida „Hristos împărtășit copiilor”) au fost variate. Pe parcursul anului școlar, în fiecare sâmbătă de la ora 10 la ora 13 se desfășoară ore de cateheză pentru cei aproximativ 100 de copii participanți. Pentru ca desfășurarea catehezei să se facă optim și atractiv, copiii înscriși la cateheză, având între 9 și 14 ani, au fost grupați în 3 categorii de vârstă. Pentru tinerii adolescenți (15-18 ani), sunt organizate seri ale tineretului creștin în fiecare vineri după-amiaza. Pe lângă materialele catehetice auxiliare pregătite și utilizate la fiecare întâlnire, ghidurile catehetice „Hristos împărtășit copiilor” sunt de real folos. Copiii mai mari, care participă de 4-5 ani la cateheză, sunt învățați să folosească și să citească din Sf. Scriptură.

Anual, începând cu 2005, în luna iulie se organizează fără întrerupere în munții Țibleșului Tabăra Creștină „Dragoste și Prietenie”. Până în prezent, tabăra a adunat 13 ediții (2005-2017).

O altă componentă catehetică este reprezentată de pelerinaje. De cele 25 de pelerinaje la mănăstirile din zonă și din țară s-au bucurat 1.303 pelerini, majoritatea fiind copii și tineri.

Pentru apropierea tinerilor de Biserică și de valorile mărturisite de aceasta, s-au organizat, pe lângă cele menționate, conferințe, lecții interactive, serile poeziei creștine[569], spectacole, concerte de colinde, concursuri[570], activități filantropice, activități recreative etc.

e) La Târgu Lăpuș, programele catehetice n-ar fi avut poate intensitatea, durabilitatea, coerența și rezultatele pe care le evocă copiii și părinții dacă între Biserică și școală n-ar fi existat o bună colaborare și un sprijin reciproc. Profesoarele de religie din zonă se implică în toate activitățile pe care Biserica le organizează în mod

[569] Informații despre „Serile poeziei creștine”, organizare și persoane invitate se găsesc pe site-ul parohiei: https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/serile%20poeziei%20crestine%20I%20-%20Pr%20Burzo%20Gavril.html; data accesării: 13 mai 2018.

[570] Concursul „De la Înviere la Înălțare” (2008-2018), Concursul „Alege Școala!” (2010-2013), participare la concursurile naționale organizate de Sectorul Teologic-educațional al Patriarhiei: „Crezul meu” (2010), „Copilul în familia” (2011), „Copilul învață iubirea lui Hristos” (2012), „Bucuria de a fi creștin” (2013), „Sf. Euharistie – lumina vieții creștine” (2014), „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu” (2015), „Biserica şi Şcoala din sufletul meu” (2016), „Icoana şi Şcoala mărturisirii” (2017), „Unirea: libertate și unitate” (2018).

independent sau în colaborare cu școala: tabere creștine, pelerinaje, excursii, drumeții, spectacole de colinde, concursuri de creație creștină ș.a.

De toate aceste activități copiii și părinții își amintesc cu drag, ceea ce demonstrează faptul că este indispensabilă colaborarea cu școala și cu celelalte instituții din comunitate. Acestea furnizează parohiei nu doar sprijin uman, ci și unul material: îndrumători, voluntari, spații pentru activități ludice, materiale sportive, sprijin financiar, transport etc. Din aceste motive, metoda fundamentală care a stat la baza oricărei activități catehetice a fost parteneriatul și cooperarea specială cu profesorii de religie. În felul acesta, orice activitate catehetică a presupus participarea unui spectru larg de persoane. Câștigul a fost însă pe măsură, în mod direct au câștigat copiii, iar în mod indirect organizatorii, voluntarii, profesorii, părinții, credincioșii simpli, într-un cuvânt, comunitatea.

f) Dintre activitățile catehetice, cea mai importantă și mai solicitantă este Tabăra Creștină „Dragoste și Prietenie”, ajunsă la a XIII-a ediție[571]. Tabăra beneficiază de sprijinul profesorilor din zonă și de susținerea comunității. Ea reușește să îmbine, în mod armonios, activitățile religioase (rugăciunea, lectura Sf. Scripturi, discuțiile pe marginea temei[572]) cu cele ludice (jocuri sportive, concursuri, ateliere, drumeții, foc de tabără, recital de muzică sau poezie). Tabăra creștină este un răspuns la nevoilor noilor generații de tineri care sunt condamnați să suporte individualismul, izolarea, egoismul, ura și indiferența lumii contemporane[573]. Copiii beneficiază de momente relaxante, reconfortante, dar în același timp, nu uită de cuvântul lui Dumnezeu. De aceea, activitățile principale ale taberei au la bază lectura unor pasaje din Sf. Scriptură. Numărul copiilor și tinerilor care au participat până în prezent la tabără a depășit 1.630.

g) „Hristos împărtășit copiilor” nu este doar un curriculum, un program obișnuit în care afli niște informații interesante și folositoare, ci un context și un prilej potrivit pentru copii să-și însușească valorile creștine sau chiar să-și schimbe viața. Cuvântul lui Dumnezeu este viu și lucrător și pătrunde până în cele mai ascunse unghere ale sufletului, iar copiii aceștia hrăniți sâmbăta cu Cuvântul lui Dumnezeu, iar duminica cu Trupul și Sângele Domnului Iisus Hristos, sunt o dovadă în acest sens. Convingerea copiilor că ceea ce fac la cateheză este un lucru

---

[571] Imagini și impresii relevante se găsesc la adresa oficială a Taberei Creştine „Dragoste şi Prietenie” din reţeaua Facebook: https://www.facebook.com/Tabăra-Creştină-Dragoste-şi-Prietenie-Tg-Lăpuş-126162334143235/; data accesării: 12 mai 2018. Timp de trei ani (2007-2009), a apărut_Revista Taberei Creştine „Dragoste şi Prietenie”, cuprinzând trei ediții ale taberei (ediția a III-a, a IV-a și a V-a).

[572] Exemple de teme: „Dragostea în concepția creștin ortodoxă”, „Prietenia – perspective biblice, patristice și actuale”, „Prietenia în concepția creștină” (definiția, originea, criteriile, limitele prieteniei, Iisus Hristos, prietenul suprem, Prietenia față de Iisus Hristos, Cum să menținem o prietenie adevărată?), „Familia în concepția creștină” (Familia după referatul biblic al creației și în actualitate; Familia în lumina Noului Testament; Familia creștină azi), „Libertate și responsabilitate” (Omul, coroana creației, Căderea în păcat și urmările păcatului strămoșesc, Cele zece porunci, Iubirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos), „Cu noi este Dumnezeu”, „Tinerețe curată, tinerețe frumoasă”, „Bucuria de a fi creștin” etc.

[573] Florin Stan, „Pârgă pentru Împărăție”, *Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a V-a*, anul III, nr. 3, 2009, p. 38.

folositor se vede în faptul că unii dintre ei participă regulat, săptămână de săptămână, de 4, 5 sau 7 ani de zile. Dar poate semnul cel mai clar este acela că unii dintre ei au devenit, fără să își dea seama, mici apostoli ai lui Iisus Hristos, care îi cheamă pe colegii lor să intre în această familie sfântă, care este Biserica.

Impactul programului catehetic se observă în atașamentul credincioșilor față de parohie, în frecvența ridicată la Sfintele Slujbe, în implicarea la construirea bisericii parohiale, în susținerea tuturor activităților cu copiii și tinerii - în special tabăra de vară - și în participarea ridicată a copiilor la programul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor". Nu doar copiii învață prin ora de cateheză și se apropie mai mult de Hristos, ci, prin intermediul lor, chiar și părinții. Lor, de altfel, le revine misiunea cea mai importantă: aceea de a le permite și, mai ales, a-i îndruma spre Biserică. Pentru comunitatea de la Târgu Lăpuș, Biserica și valorile creștine au un rol primordial, dovedit de atitudinea pozitivă față de toate activitățile, programele și parteneriatele pe care parohia le desfășoară.

h) În acest sens, impresiile participanților la activitățile catehetice desfășurate de parohia „Înălțarea Domnului" Târgu Lăpuș sunt grăitoare:

> „Cateheza este mai mult decât o oră de religie, care se face la şcoală. Se face în casa lui Dumnezeu, iar toate activităţile sunt făcute sub supravegherea preotului, care ne învaţă lecţii noi, sub forma unor povestiri, pe care la școala nu avem cum să le studiem. Este o oră în care rugăciunile sunt spuse de glasurile copiilor, este o oră după care rămânem cu povestioarele şi lecţiile în minte, imaginându-ne fiecare gest în mintea noastră. Aşadar, cateheza este o oră în care ne apropiem de Dumnezeu prin bunăvointa noastră de a învăţa"[574].
>
> (Iulia Șanta, elevă)

> „Părinții ar trebui să fie cei care să-i îndrume pe copii înspre aceste ore și pe preot să-l sprijine. Eu zic că orele de cateheză sunt și o alterantivă la timpul liber pe care copiii îl petrec acasă în fața calculatorului sau în alte activități care nu întotdeauna sunt bune pentru dezvoltarea lor. Noi, ca părinți, nu întotdeauna avem timp să ne ocupăm de copiii noștri. De aceea, aceste ore de cateheză sunt cele care le completează educația, o educație religioasă pe care noi, părinții, de foarte multe ori nu reușim să le-o dăm copiilor noștri. În felul acesta, ei vor reuși să devină mai buni, să fie altfel, să devină creștinii Bisericii de mâine"[575].
>
> (Reghina Tomai, profesor de religie la Școala Gimnazială Lăpușul Românesc)

> „Când spun catehizare, mă gândesc la acea oră în care sunt mult mai aproape de Dumnezeu, unde mi se spun unele lucruri pe care nu le pot afla în alt loc. Pentru mine, e o oră în care sunt cuprins de bine şi de fericire. Catehizarea este una dintre activităţile mele la care mă duc cu drag, aşteptând să aflu mai

[574] Cf. Florin Stan, „Programul catehetic la Tg. Lăpuș", *Tinerii în Biserică*, supliment al revistei Graiul Bisericii Noastre al Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului şi Sătmarului, anul I, nr. 1, 2011, p. 6.

[575] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 132.

multe lucruri despre Iisus Hristos, despre viaţa pe care a trăit-o pe pământ şi despre minunile facute de El”[576]. (Darius Muscalu, elev)

„La câteva serii de tabără am participat și eu împreună cu soția mea. Acolo, izolați, fără semnal, fără undă telefonică, fără televizor, apropierea sufletească este mult facilitată. Implicit, schimbul de informații și comunicarea devine esențială, ceea ce în mediul citadin adesea se pierde. Eram cu toții acolo și ne simțeam bine împreună, râdeam, ne jucam, ne rugam, învățam. Părintele avea un program special de prezentare a unor teme. Se lucra pe grupe, ceea ce avea un efect foarte important și foarte eficient din punct de vedere al însușirii informațiilor care se dădeau copiilor. Era foarte eficient sistemul acesta: joc, masă, rugăciune și prezentarea temelor”[577].

(Grigore Tomai, enoriaș)

„Ediţia a VII-a a Taberei Creştine „Dragoste şi prietenie s-a încheiat, dar ecoul ei rămâne în inimile participanţilor. Ca profesori, ne-am bucurat că am întâlnit tineri cu suflet bun, dornici de a comunica şi de a se apropia de învăţătura Bisericii noastre. Elevii au trăit noi experienţe, au învăţat că familia este darul lui Dumnezeu, că într-o familie creştină este prezent Iisus Hristos şi, ca atare, este dragoste, înţelegere, ajutor şi binecuvântare. De asemenea, au găsit răspunsuri la multe din întrebările lor, prin participarea activă la toate activităţile. Farmecul taberei a fost sporit şi de întâlnirea unor oameni noi, de prieteniile care s-au legat şi de cadrul natural deosebit oferit de Muntele Ţibleş”[578].

(Mariana Pop, profesor de religie la Grupul Școlar Târgu Lăpuș)

„O activitate deosebit de frumoasă şi constructivă din cadrul taberei a fost atelierul, unde am confecţionat icoane şi am pictat tricouri cu însemne religioase, urmând ca acestea să ne amintească de această tabără. Jocurile de echipa au reuşit să ne unească, iar focul de tabără a fost ceva deosebit. Drumeţia m-a impresionat cel mai mult, peisajul este de nedescris. Un răsărit în munţi are ceva aparte. N-am sa uit niciun moment spectacolul acela divin pe care mi l-a oferit natura, departe de orice zgomot al lumii dezlănţuite. Aceasta tabără ne oferă exact ceea ce ne lipseşte în ziua de astăzi.
Am realizat, datorită temei religioase (Familia creștină) propuse de părintele Florin, că în lumea aceasta tot ceea ce contează este IUBIREA, manifestată prin PRIETENIE, COMUNIUNE INTERPERSONALĂ, ÎNTELEGERE, AJUTOR RECIPROC, BUNĂTATE şi FIDELITATE. Mi-aş dori mult să particip şi în ediţiile viitoare ale Taberei «Dragoste şi Prietenie»!”[579]

(Loredana Copil, elevă la Liceul Teoretic „Petru Rareș” Târgu Lăpuș)

„Copiii din această tabără au văzut care este normalitatea spre care trebuie să tindem, li s-a prezentat ALTERNATIVA. Bineînțeles că s-ar găsi destui care

---

[576] Cf. Florin Stan, „Programul catehetic la Tg. Lăpuş”, *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 6.
[577] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 129.
[578] Mariana Pop, „Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a VII-a”, *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 16.
[579] Loredana Copil, „Tabăra Prieteniei”, *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 20.

să spună că nu putem noi schimba lucrurile în câteva zile, că este un efort fără niciun rezultat, că odată reancorați în realitatea tehnologizării vor da uitării tot ce ține de spiritual, de modul de a trăi o viață creștinească, spre ceea ce este autentic și adevărat. [...]. În spatele micilor activități pe care le-am desfășurat, în spatele jocurilor și al drumețiilor stă nădejdea că se vor opri cândva din jogging-ul adaptării și își vor aminti momentele de rugăciune, de bucurie și se vor îndrepta spre recăpătarea identității. Și asta o spun, mai mult sau mai puțin explicit, și tinerii care au participat în cele câteva zile la această tabără”[580].

(Ana Matei, studentă la
Facultatea de Psihologie, Univ. Babeş Bolyai)

„Nu mai refuză să meargă la Biserică duminica, înainte motiva ori că «mi-e somn», ori că «mi-e lene». Participă cu drag. Sunt foarte implicați în acțiunile pe care le desfășoară împreună cu părinții, chiar în perioada aceasta desfășoară un proiect, au avut de făcut ceva materiale. Parcă sunt și mai cuminți, mai ascultători”[581]. (Valentina Tuns, părinte)

„Consider că pentru comunitatea și pentru parohia noastră este un mare câștig programul «Hristos împărtășit copiilor», fiindcă este un ferment atât pentru tinerii care participă la programul catehetic, cât și pentru părinții lor și pentru toți adulții care, la rândul lor, intră în contact indirect, prin acești copii care vin la programul «Hristos împărtășit copiilor». Dacă în altă parte, a merge la cateheză sau la Biserică este poate o rușine, pentru copiii de la Târgu Lăpuș este un titlu de mândrie. Succesul programului «Hristos împărtășit copiilor» consider că se datorează în primul rând Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, cel care a gândit implementarea proiectului în Patriarhia Română. În al doilea rând, Pr. Constantin Naclad, pe care îl consider sufletul acestui proiect. El este cel care a venit și în episcopia noastră și cu mult drag ne-a cerut și ne-a ajutat să putem implementa acest program. În ceea ce privește Episcopia Maramureșului și Sătmarului pot să spun că succesul implementării acestui program se datorează Presfințitului Iustin Sigheteanul, cel care a înțeles oportunitatea desfășurării unui astfel de program catehetic și importanața derulării lui în episcopia noastră. Preasfinția Sa ne-a încurajat în tot ceea ce am făcut, în toate activitățile cu tinerii și ne-a susținut pentru ca aceste activități să crească, să se multiplice, iar prin ele copiii să ajungă mai aproape de Hristos și de Dumnezeu”[582]. (Pr. dr. Florin Stan)

***

În cercetarea de faţă, ne-am rezumat doar la prezentarea celor opt centre catehetice parohiale arondate celor șase mitropolii din țară. Fără a neglija specificul zonal, am avut în vedere impactul activităților catehetice manifestat asupra

---

[580] Ana Matei, „Impresii”, *Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a V-a*, anul III, nr. 3, 2009, pp. 45-46.
[581] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 131.
[582] *Ibidem*, p. 133.

beneficiarilor direcți (elevi și tineri), atât la nivel comportamental, cât și la nivel declarativ, asupra beneficiarilor indirecți (familiile copiilor, organizatori, colaboratori, profesori, voluntari), dar și asupra comunității parohiale.

Impactul acestor centre catehetice și al activităților desfășurate în cadrul lor sub înrâurirea lucrării catehetice „Hristos împărtăşit copiilor” ne este relevat de mărturiile „beneficiarilor”. Sunt concluzii extrase din anumite mărturisiri şi manifestări subiective.

Aprecierile exprimate periodic, involuntar, pe parcursul derulării orelor de cateheză sau la încheierea unor etape și activități din proiectele catehetice arată influența benefică a acestora asupra participanților. Apropierea de preotul coordonator, găsirea de noi prieteni, consolidarea grupului catehetic, stabilirea de noi activități comune, stimularea potențialului creativ, atașamentul copiilor față de spațial eclezial, intrarea și înaintarea lor în viața liturgică a Bisericii sunt tot atâtea aspecte care ilustrează influența benefică a fiecărui centru catehetic în parte.

Rezultatele deosebite ale activităţilor catehetice în rândul copiilor şi al tinerilor, au putut fi observate atât la nivel declarativ, cât şi la nivel comportamental. Este o constatare susținută din mai multe direcții:

- aprecierile exprimate direct sau în scris, în publicații parohiale sau în mediul virtual, indică impactul benefic;
- nu de puține ori, am constatat că reacțiile de mulțumire venite cu sinceritate din partea familiilor participanţilor ne descoperă o realitate ce ține de mediul intern al casei. O îmbunătățire a comportamentului manifestat acasă îmbracă diverse forme: mai ordonat, mai responsabil, mai dispus să socializeze și să împartă cu ceilalți, o creștere a timpului alocat temelor de acasă, în paralel cu o reducere a timpului petrecut în fața televizorului, a tabletei, a telefonului etc., o disponibilitate în plus pentru activitățile în aer liber, dar și pentru prezența la biserică;
- mărturiile ne indică faptul că activităţile și-au lăsat amprenta nu doar asupra copiilor, ci şi asupra profesorilor şi voluntarilor care au ajutat la organizarea și desfășurarea lor. Pe parcursul derulării proiectelor, aceștia au dobândit experiențe noi.

Concluzionând, aceste activități catehetice vin ca o completare și nu ca un substitut al orelor de religie din unitățile publice de învăţământ, prin care se oferă copiilor și tinerilor posibilitatea cunoaşterii Cuvântului lui Dumnezeu şi împlinirea dorinţei de a deveni buni creștini. Putem spune că prin implementarea programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor” Biserica devine şcoală a cunoaşterii, a iubirii și a prieteniei, a maturității, a pătrunderii în tainele Scripturii, a atingerii unui nou stadiu în relaţiile interumane şi a devenirii tânărului de azi, deprins cu arta jocului, adultul de mâine, care îl va așeza în centrul vieţii sale pe Mântuitorul Iisus Hristos.

CAPITOLUL 7
ALTE PROGRAME CATEHETICE

7.1. Proiectul „Alege Şcoala!”[583]

Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române[584], Patriarhia Română, prin Sectorul Teologic-educaţional, în parteneriat cu *Fundaţia World Vision România* și cu *Mitropolia Moldovei și Bucovinei*, derulează proiectul „Alege Şcoala!”.

Obiectivul principal al proiectului „Alege Şcoala!” îl constituie *prevenirea şi combaterea fenomenului de părăsire timpurie a şcolii şi prevenirea delincvenţei juvenile,* prin dezvoltarea unor soluţii alternative de tip „şcoala de duminică”. Copiii din mediul rural şi urban, inclusiv populaţia romă, sunt asistaţi în însuşirea educaţiei morale de bază, în dezvoltarea motivaţiei necesare rămânerii în şcoală, prin intermediul participării lor la activităţi catehetice de tip „Școală de duminică” și „Școală după școală”, la concursuri şi tabere de creaţie[585].

În România ultimilor ani, fenomenul de părăsire timpurie a şcolii se menține ridicat. El este favorizat de accentuarea sărăciei în zonele rurale, de absența părinţilor plecaţi la muncă în străinătate pentru perioade extinse de timp - ceea ce scade foarte mult coeziunea familiei – dar, mai ales, de lipsa unui sistem de valori reprezentative, care să contribuie decisiv la cultivarea motivaţiei de a frecventa şcoala[586].

Între cauzele care stau frecvent la baza apariției abandonului școlar, amintim: existenţa zonelor defavorizate care se caracterizează prin izolare şi prin lipsa oportunităţilor socio-profesionale pentru absolvenţi; posibilităţile reduse ale părinţilor de a oferi copiilor resursele materiale necesare educaţiei; exploatarea copiilor prin muncă, de către părinţi; atitudinea superficială a familiei față de educație; climatul familial (are rol hotărâtor în favorizarea abandonului şcolar: dezorganizarea vieţii de familie, consecinţă a divorţului, a decesului vreunui părinte, a muncii în străinătate, a navetei, a lipsei părinţilor de acasă pe o perioadă mai îndelungată; transferarea funcţiilor parentale asupra bunicilor sau asupra altor rude; climatul familial conflictual (nemulţumiri, reproşuri, certuri etc.) şi imoral; stilul excesiv de permisiv; stilul alternativ de viață familială – concubinaj; divergenţa metodelor educative şi lipsa de autoritate a părinţilor; atitudinea rece,

---

[583] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154.

[584] În conformitate cu Hotărârile Sfântului Sinod nr. 3769 din 19 iunie 2009, 747 din 11 februarie 2010 și 8913 din 15 noiembrie 2013.

[585] *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, Iaşi, 2011, p. 3.

[586] Constantin Naclad, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, p. 72.

indiferenţă sau, dimpotrivă, tiranică a acestora) [587]; factorii de natură educaţională – insubordonare faţă de normele şi regulile şcolare, chiul, absenteism, repetenţie, motivaţii şi interese slabe în raport cu şcoala, greşelile dascălilor (de atitudine şi relaţionare, competenţă profesională, autoritate morală); anturajul de proastă calitate[588]. Toate acestea contribuie la apariţia fenomenului de abandon şcolar.

Potrivit celor mai recente date prezentate de Eurostat, în momentul de faţă suntem pe locul al treilea în Uniunea Europeană în privința părăsirii timpurii a şcolii. Conform aceluiaşi organism european, „18,9% dintre tinerii români din intervalul de vârstă cuprins între 18 şi 24 de ani renunţă la studii. La nivelul Uniunii Europene, suntem depăşiţi doar de Spania, cu un procent al abandonului şcolar de 20,3%, şi de Malta, cu 20,1%. Date la fel de sumbre a prezentat, de curând, Institutul Naţional de Statistică: aproape 30% dintre copiii români de până la 18 ani au renunţat la studii (obligatorii, conform legii), procent cu 10% mai mare decât acum doi ani şi cu 7% peste media europeană. Aproximativ o cincime dintre elevii români rămân cu cel mult opt clase, în vreme ce peste 75% dintre copiii romi abandonează şcoala înainte de a împlini vârsta de 14 ani. 37% dintre tinerii de 15 ani sunt analfabeţi funcţional, iar 43% dintre copiii cu dizabilităţi nu sunt înscrişi în nicio formă de învăţământ. Pentru toţi aceşti tineri care renunţă la studii, viitorul este nesigur, riscând şomaj, sărăcie, marginalizare”[589].

În aceste condiții, proiectul „Alege Şcoala!” este extrem de binevenit. Biserica Ortodoxă, prin valorile spirituale pe care le promovează, este un factor care nu poate lipsi din actul educativ şi filantropic şi poate întări motivaţia educaţională într-un mod în care alte instituţii nu o fac.

Având în vedere valorile creştine pe care le promovează şi vocaţia lor umanitară, slujitorii Bisericii pot contribui la prevenirea abandonului şcolar din comunitatea lor prin: educarea comunităţii cu privire la drepturile copilului şi la beneficiile pe care respectarea acestora le aduce întregii comunităţi; identificarea nevoilor copiilor şi familiilor, precum şi a situaţiilor de risc în care se pot afla acestea; îndrumarea, informarea şi orientarea către servicii specializate; medierea în vederea restabilirii relaţiilor familiale sau în vederea prevenirii abandonului (mediere între mamă şi tată, copil şi părinţi, familie şi comunitate, mama singură şi familia acesteia) prin promovarea reconcilierii şi a iertării greşelilor celorlalţi etc.; sesizarea situaţiilor de abuz sau neglijare a copiilor; implicarea structurilor comunitare în rezolvarea problemelor; mobilizarea comunităţii pentru a sprijini familiile şi copiii aflaţi în nevoie; implicare în dezvoltarea unor servicii pentru copii şi familii la nivelul comunităţii[590].

Fiind un proiect de importanță majoră, „Alege Şcoala!” s-a desfăşurat în patru etape, fiecare etapă având zone diferite de implementare.

---

[587] Constantin Necula, *Duc in altum. Ieşiţi în larg. O introducere în catehetică*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2011, pp. 50-51.

[588] *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, 2010, pp. 46-47.

[589] Marcela Gheorghiu, „Abandonul școlar un fenomen care face ravagii în învățământul românesc”, *Tribuna învățământului,* 23 iunie 2016, http://www.tribunainvatamantului.ro/abandonul-scolar-un-fenomen-care-face-ravagii-in-invatamantul-romanesc/; data accesării: 19 mai 2018.

[590] *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, 2010, pp. 48-53.

7.1.1. Proiectul „Alege Şcoala!" (2009 – 2012)

Începând cu luna septembrie 2009, Patriarhia Română şi Fundaţia World Vision România au implementat proiectul „Alege Şcoala!", timp de 34 de luni (1 septembrie 2009 – 30 iunie 2012), în trei regiuni de dezvoltare: Bucureşti-Ilfov, Nord-Est (în judeţele: Bacău, Botoşani, Iaşi, Neamţ, Suceava şi Vaslui) şi Sud Muntenia (judeţele: Argeş, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Prahova şi Teleorman), cuprinzând 10 eparhii (Arhiepiscopia Bucureştilor, Arhiepiscopia Iaşilor, Arhiepiscopia Târgoviştei, Arhiepiscopia Sucevei, Arhiepiscopia Romanului şi Bacăului, Arhiepiscopia Argeşului şi Muscelului, Episcopia Huşilor, Episcopia Sloboziei şi Călăraşilor, Episcopia Alexandriei şi Teleormanului şi Episcopia Giurgiului) [591].

Proiectul „Alege Şcoala!" a fost finanţat de Uniunea Europeană prin Fondul Social European. El s-a încadrat în linia de finanţare a proiectelor strategice nr. 61, „A doua şansă în educaţie", axa prioritară 2, domeniul major de intervenţie 2.2., „Prevenirea şi corectarea părăsirii timpurii a şcolii"[592]. Valoarea totală a proiectului din prima etapă a fost de 5,403, 078.00 lei, iar în cea de-a doua etapă, a fost inclus în linia de finanţare a proiectelor strategice nr. 91, pe aceeaşi axă prioritară, cu o valoare totală de 19,930,872.00 lei[593].

7.1.2. Proiectul „Alege Şcoala!" (2010 – 2013)

Deşi nu trecuse mult timp de la momentul lansării, datorită faptului că s-au înregistrat rezultate pozitive în aplicarea proiectului în cele trei regiuni, el fiind primit cu interes de către mulţi preoţi[594] şi de către copii, în urma analizei necesităţii aplicării proiectului şi în celelalte regiuni de dezvoltare ale României, s-a considerat oportună extinderea proiectului la nivelul întregii ţări. Prin urmare, începând cu 1 august 2010, proiectul „Alege Şcoala!" a devenit un proiect naţional.

În această a doua etapă de aplicare, proiectul s-a desfăşurat pe o perioadă de 36 de luni (1 august 2010 – 31 iulie 2013), în celelalte cinci regiuni de dezvoltare, regiuni care nu au fost cuprinse în faza iniţială a proiectului, început la 1 septembrie 2009, şi anume: Centru (în judeţele: Alba, Braşov, Covasna, Sibiu, Mureş, Harghita), Nord-Vest (judeţele: Bihor, Bistriţa-Năsăud, Cluj, Maramureş, Satu-Mare, Sălaj), Vest (judeţele: Arad, Caraş-Severin, Hunedoara, Timiş), Sud-

---

[591] *Ibidem*, p. 1.

[592] La nivel naţional, proiectele care s-au încadrat în această linie de finanţare au fost gestionate de *Autoritatea de Management pentru Programul Operaţional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013* (AMPOSDRU) prin *Organismul Intermediar - Ministerul Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului* (OIPOSDRU - MECTS).

[593] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 6.

[594] Au fost şi preoţi reticienţi în privinţa implicării în derularea proiectului, ca urmare a dificultăţilor întâmpinate în identificarea şi convingerea părinţilor şi copiilor pentru a face parte din proiect (mai ales la parohiile urbane); dificultatea de a înregistra copiii aflaţi în abandon şcolar, copiii delincvenţi sau adolescenţii care au depăşit vârsta de 18 ani şi care nu au finalizat perioada de şcolarizare obligatorie; dificultatea de a obţine documentele justificative pentru înregistrarea copiilor, conform formularului de înregistrare a grupului ţintă; nemulţumirea cauzată de imposibilitatea ca toţi cei 9 copii înscrişi în proiect (cu atât mai mult a copiilor preoţilor) din parohie să participe la tabăra de creaţie de cinci zile, etc.

Vest Oltenia (judeţele: Dolj, Gorj, Mehedinţi, Olt şi Vâlcea) şi Sud-Est (judeţele: Brăila, Buzău, Constanţa, Galaţi, Tulcea, Vrancea), cuprinzând 19 eparhii: Arhiepiscopia Sibiului, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului, Arhiepiscopia Craiovei, Arhiepiscopia Timişoarei, Arhiepiscopia Tomisului, Arhiepiscopia Alba Iuliei, Arhiepiscopia Râmnicului, Arhiepiscopia Buzăului şi Vrancei, Arhiepiscopia Dunării de Jos, Arhiepiscopia Aradului, Episcopia Maramureşului şi Sătmarului, Episcopia Covasnei şi Harghitei, Episcopia Caransebeşului, Episcopia Oradiei, Episcopia Severinului şi Strehaiei, Episcopia Slatinei şi Romanaţilor, Episcopia Tulcei, Episcopia Sălajului, Episcopia Devei şi Hunedoarei[595].

Implementarea proiectului a necesitat identificarea comunităţilor în vederea aplicării lui, pregătirea formatorilor prin susţinerea unui număr de *247 de sesiuni de formare*[596] pentru *3206 preoţi şi profesori de religie*[597] din tot atâtea comunităţi parohiale, organizarea Şcolii de duminică la nivelul fiecărei comunităţi, cu un număr de minimum 9 copii pe locaţie (numărul a fost, de obicei, mai mare) pentru un număr total de 29.207 copii înregistraţi în grupul ţintă[598], organizarea activităţilor cu copiii şi monitorizarea lor prin elaborarea unor fişe de lucru pentru minimum trei întâlniri (9.618 lecții de cateheză), organizarea *taberelor de vară* (pentru 3 copii din fiecare locaţie) într-un număr de 235 de tabere[599] desfăşurate pe parcursul a trei ani în patru locaţii, ca timp de comuniune şi evaluare a activităţii din timpul anului, organizarea unui *concurs pe patru etape*, ca evaluare finală a activităţii desfăşurate, şi stabilirea unui plan de continuitate şi sustenabilitate la nivelul fiecărei comunităţi[600].

Indicatorii îndepliniți în cei patru ani de implementare a proiectului „Alege Școala!” aveau să trezească admirația unor instituții implicate direct în procesul educațional. Prezent la evenimentul de încheiere a proiectului din 23 iulie 2013, Ministrul Educației Naționale, Remus Pricopie, afirma:

> „Proiectul acesta intra în categoria de proiecte care încearcă să rezolve cel puțin parțial problema părăsirii timpurii a școlii. Știam despre proiect, pentru că am avut plăcerea să vorbim despre el încă din ianuarie, dar am vorbit destul de general, nu am vorbit despre cifre și, pentru că am văzut că timp de 70 de luni peste 35.000 de copii au fost implicați, acest proiect este super

[595] *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, Iaşi, 2011, p. 2.
[596] În prima etapă a proiectului „Alege Școala!” (2009 – 2012), s-au desfășurat 92 sesiuni de formare, iar în a II-a etapă a proiectului (2010 – 2013), 155 sesiuni de formare.
[597] 1206 preoţi şi profesori de religie au fost cuprinşi în prima etapă a proiectului, iar 2.000 au fost incluși în etapa a II-a.
[598] Grupul țintă asumat prin proiect totaliza 28.854 de copii: 10.854 de copii în prima etapă și 18.000, în a II-a etapă. În realitate, acest număr a fost depășit.
[599] În prima etapă a proiectului, s-au desfășurat 91 de tabere de creație, iar în a II-a, 144 tabere.
[600] Constantin Naclad, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educației prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, p. 73.

strategic, nu strategic. Ei fac parte din primul val, pentru că la rândul lor vor cataliza reacții în comunitățile din care au venit”[601].

Într-un mod asemănător, se exprima și doamna Ella Ștefan, director general al Organismului intermediar POSDRU, din Ministerul Educației Naționale:

„Dintre proiectele care sunt finanțate în acest moment din Axa 2, care vizează măsuri de sprijin pentru reducerea abandonului școlar timpuriu, aproape 180 milioane de euro, putem spune astăzi, la finalizarea celor aproximativ 80 de proiecte, că au fost beneficiari aproximativ 54.000 de elevi și 6.000 de persoane adulte. Vă las pe dumneavoastră să trageți concluziile și să încadrați proiectul în cele 54.000 de persoane (reprezentând numărul total al celor 80 de proiecte). Deci, într-un singur proiect ați reușit să atingeți mai mult de jumătate din țintele asumate de România pentru această perioadă de programare”[602].

Proiectul, prin cele două etape, a gândit dezvoltarea *unui program special pentru menţinerea elevilor în educaţie şi pentru prevenirea părăsirii timpurii a şcolii*, în aria de aplicare menţionată, cuprinzând: acţiuni adresate formatorilor (*sesiuni de formare* pentru preoţi şi profesori de religie) şi acţiuni adresate copiilor (activități catehetice de tip „şcoala de duminică”, *tabere de creaţie* şi *un concurs naţional* desfăşurat în 4 etape: la nivelul parohiilor, protoieriilor, eparhiilor şi Patriarhiei). Având în vedere aspectul comun al activităților din cele două etape de dezvoltare, vom prezenta activitățile derulate în proiect, într-o formă succintă.

7.1.2.1. Sesiunile de formare „Alege Şcoala!”

Acestea s-au adresat celor 3206 preoţi şi profesori de religie, responsabili cu formarea elevilor în cadrul unor activităţi extraşcolare de tip „şcoala de duminică”. Fiecare sesiune de formare s-a desfășurat pe parcursul a două zile. În prima zi, s-a urmărit pregătirea teoretică a formatorilor, iar în a doua zi au fost prezentate modalităţile de aplicare a cunoştinţelor dobândite și pașii de urmat în inițierea și dezvoltarea activităților catehetice din parohie. Sesiunile de formare au fost susținute de către o echipă de formatori[603], pe baza suportului de curs alcătuit în acest sens. Toate temele prezentate în cadrul cursului au fost elaborate de către formatori şi editate în două volume intitulate *Curs de formare pentru formatori* (*Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, 2010, 84 p.; *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, Iaşi, 2011, 110 p.)

[601] Cf. Ioan Bușagă, „Proiectul «Alege Școala!» la final”, *Vestitorul Ortodoxiei*, SN, anul VI (XXIII), Nr. 7-8 (481-482), 2013, p. 12 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/proiectul-alege-scoala--la-final-83493.html; data accesării: 24 mai 2018).

[602] Cf. Ioan Bușagă, „Proiectul «Alege Școala!» la final”, *Vestitorul Ortodoxiei*, SN, anul VI (XXIII), Nr. 7-8 (481-482), 2013, p. 12.

[603] În constituirea echipei, au fost cooptați specialiști în domeniul catehezei, precum: pr. conf. dr. Constantin Necula, pr. conf. dr. Miron Erdei, pr. lect. dr. Jan Nicolae.

Ambele etape ale proiectului au avut ca obiectiv şi alcătuirea unui curriculum (suport de curs) de către un colectiv redacţional. Astfel au fost elaborate cele două cursuri de formare.

Primul suport de curs conţine o parte introductivă cu o scurtă prezentare a proiectului „Alege Şcoala!” și opt secvenţe în cadrul cărora se regăsesc următoarele teme: „Înţelegerea vieţii lăuntrice a copilului din perspectivă duhovnicească”, „Caracteristicile vârstelor şcolare”, „Exigenţe ale educaţiei creştine la vârstele şcolare”, „Dinamica valorilor la vârsta şcolară”, „Criza valorilor şi lipsa de modele în relaţia Biserică - şcoală – familie”, „Abandonul şcolar – cauze şi mijloace de prevenire”, „Asumarea vocaţiei de părinte în familie”, „Comunicarea şi lucru în reţea”, „Învăţarea – mod de transformare a vieţii” şi „Cum învaţă copiii?”[604].

Al doilea suport de curs, pe lângă o bogată bibliografie în domeniul problematicii proiectului inserată la sfârşitul cursului, conţine următoarele teme: „Principii pedagogice creştine în proiectul naţional Hristos împărtăşit copiilor”, „Drama abandonului şcolar. Reflecţia şi soluţia pastorală a Bisericii”, „Familia creştină – laborator al învierii şi şcoală a vituţilor”, „Exigenţe ale educaţiei creştine la vârstele şcolare”, „Formarea duhovnicească a catehetului. Importanţa fundamentării duhovniceşti a catehezei”, „Învăţarea ca mod de transformare a vieţii”, „Asumarea vocaţiei de părinte în familie”, „Criza valorilor şi lipsa de modele în relaţia Biserică - şcoală – familie”, „Modalităţi de cultivare a motivaţiei creştine a copiilor şi a tinerilor”, „Impactul televizorului în educaţia copilului contemporan” şi „Metode practice ale comunicării în comunitate. Comunicarea socială şi lucru în reţea”[605].

Considerând că Biserica, alături de alte instituţii şi organizaţii, poate contribui la ameliorarea situaţiei abandonului şcolar, s-au elaborat aceste manuale, luând în considerare specificul misiunii preoţilor şi natura muncii lor în mijlocul credincioşilor şi adaptând informaţia ştiinţifică la nevoile şi înţelegerea participanţilor.

Aceste sesiuni reprezintă cel mai important efort de formare catehetică parohială de după căderea comunismului, o autentică investiţie educaţională în viitor. Sesiunile de formare în sine, bazate pe manualul elaborat de echipa de profesionişti în spiritul unui autentic catehism modern, nu au fost simple prezentări ale tematicii din manual, ci autentice întâlniri, un schimb benefic de experienţă, însoţit de decelarea unor modele de cateheţi. În urma acestor sesiuni şi a

[604] Echipa de redactare a cursului „Alege Şcoala!” (2009 – 2012) și de susținere a sesiunilor de formare a fost compusă din: pr. lect. dr. Gheorghe Holbea, diac. dr. Florin Marica, pr. drd. Mihail Arcadius Iliescu, diac. George Jambore, pr. Eugen Sebastian Teacu şi conf. dr. Marius Ciprian Ceobanu.

[605] Echipa de redactare a cursului „Alege Şcoala!” (2010 – 2013) a fost formată din: pr. lect. dr. Gheorghe Holbea (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” București), pr. conf. dr. Constantin Necula (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” Sibiu), pr. conf. dr. Miron Erdei (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman” Oradea), pr. lect. dr. Jan Nicolae (Facultatea de Teologie Ortodoxă Alba Iulia), pr. asist. dr. Sorin Şelaru (Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” București), pr. drd. Florin Stan (Inspector pentru catehizarea parohială – Episcopia Maramureșului și Sătmarului), pr. drd. Sorin Lungoci (consilier învățământ – Arhiepiscopia Timișoarei) şi diac. George Jambore (Sectorul Teologic–educațional – Patriarhia Română).

congreselor catehetice de evaluare, Sfântul Sinod a decis realizarea unui volum cu modelele catehetice de succes din toate eparhiile româneşti, un ghid de bune practici necesar propagării acestor modele benefice[606].

În mod real, seminariile de formare au contribuit la: completarea cunoştinţelor participanţilor referitoare la problematica abandonului şcolar şi a delincvenţei juvenile; îmbunătăţirea nivelului de conştientizare şi sensibilizare asupra problemelor create de abandonul şcolar şi asupra nevoilor copiilor; îmbunătăţirea abilităţilor de identificare a situaţiilor şi a atitudinilor care pot crea risc de abandon şcolar şi delincvenţă juvenilă, de organizare a activităţilor de prevenire în comunitate/şcoală; îmbunătăţirea abilităţilor de motivare şi de mobilizare a membrilor comunităţii; sprijinirea persoanelor afectate, în însuşirea educaţiei morale de bază, prin intermediul participării la „şcoala de duminică" [607].

> „Participarea la cursul de formare în cadrul proiectului «Alege Școala!» mi-a oferit posibilitatea de a mă familiariza cu obiectivele acestui generos proiect care oferă elevilor șansa de a se integra în comunitatea școlară, de a continua școala, de a se valoriza, de a-și forma personalitatea moral-creștină și de a se integra în societate. Tematica cursului a atins această problemă gravă a abandonului școlar, a părăsirii de timpuriu a școlii, a lipsei de motivație pentru învățare, a lipsei modelelor și a inversării valorilor cu care se confruntă astăzi societatea românească. Apropierea copilului de Biserică, încă de la botez, împărtășania frecventă, participarea la sfintele slujbe, prezența activă la orele de religie și la cele de cateheză, și la alte activități extracurriculare îl vor face să înțeleagă adevăratele valori, să cunoască Modelul, pe Hristos, Ținta noastră. Școala, în parteneriat cu Biserica, poate identifica factorii care duc la absenteism și la abandonul școlar, poate interveni și preveni acest fenomen prin activitățile comune pe care le desfășoară. Întâlnirea de lucru mi-a oferit bucuria creată de o atmosferă destinsă, constructivă, creatoare, preoți cu experiență, receptivi la nou, oameni de vocație, cu dragoste de copii, dornici de a se implica în formarea acestora"[608]. (prof. Mariana Pop, Grupul Școlar Târgu Lăpuș)

7.1.2.2. Taberele de creaţie „Licăr de Lumină"

Taberele s-au desfăşurat în timpul vacanţelor de vară, pe parcursul a trei ani (2010 – 2012), cuprinzând 9.618 de copii care prezentau risc de părăsire a şcolii şi potenţial infracţional, din cele 3206 parohii incluse în proiect[609]. În total, s-au organizat 235 serii de tabere, în patru locaţii: Centrul Social-Pastoral „Sf. Cruce" Caraiman (Buşteni), Centrul Cultural-Pastoral „Sf. Daniil Sihastrul" (Durău), Complexul Turistic „Sf. Nicodim" (Tismana) şi Centrul Social Cultural „Sf. Ilie" (Miclăuşeni).

---

[606] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 11.

[607] *Alege Şcoala!*, *Curs de formare pentru formatori,* Iaşi, 2011, pp. 4-5.

[608] „Cursuri de formare «Alege Școala!»", *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 13.

[609] La nivelul tuturor parohiilor cuprinse în proiect, au fost selectaţi câte nouă copii, dintre care trei au mers în tabăra de creaţie.

Activităţile au fost structurate pe trei ateliere: atelierul de creaţie (confecţionarea de diferite obiecte religioase din materiale refolosibile sau din alte materiale), atelierul literar-religios (activităţi legate de studiul Bibliei, de orientare turistică, de lecţii demonstrative) şi atelierul de pictură (pictură, desen şi grafică). Pe lângă aceste ateliere, copiii au beneficiat și de participarea la concursuri de creaţie, la proiecţii de filme tematice, urmate de dezbateri și de foc de tabără.

Prin participarea la activităţi de creaţie artistică în cadrul atelierelor de educaţie plastică şi prin exersarea unor abilităţi practice din tabere, li s-a oferit copiilor posibilitatea să-și dezvolte creativitatea, afectivitatea, sensibilitatea estetică, dar şi motivaţia de a continua şcoala. Tabăra şi ambianţa de comuniune și prietenie din interiorul ei, a stimulat dezvoltarea unor sentimente superioare, de natură intelectuală, morală şi estetică. Odată cu intensificarea interacţiunilor psiho-sociale, a convieţuirii şi a lucrului în echipă, s-a produs o accentuare a sensibilităţii umane și o consolidare a unor sentimente morale pozitive. Prin toate aceste activităţi, s-a urmărit încurajarea fiecărui copil de a participa activ la descoperirea adevărurilor despre lucruri şi fenomene, care corespund orizontului de cunoaştere specific vârstei, în vederea continuării studiilor pentru reuşita în viaţă.

Taberele de creaţie, care s-au desfăşurat conform graficului, aveau să confirme aşteptările proiectului, a echipei de implementare[610], a celor care s-au ocupat direct de organizarea şi derularea activităţilor cu copiii în tabără, a părinţilor copiilor şi, implicit, a copiilor participanţi.

> „Pentru cei mai mulţi dintre ei a fost prima şi poate, nu se ştie niciodată, va rămâne ultima tabără din viaţa lor. Ne-am rugat, am creat, ne-am jucat, am râs şi am plâns cu ei, devenind un întreg, o familie mai numeroasă. Sensibili cum sunt, tinerii ortodocşi au recepţionat foarte repede mesajul nostru de dragoste şi dăruire"[611]. „La întrebarea lor "Când ne mai revedem oare?" le-am răspuns: "Nu fiţi trişti, ne putem întâlni oricând în rugăciune, căci nu există despărţire într-o prietenie închegată de Dumnezeu". Nu doream ca tristeţea să le fure zâmbetul fericit de copil, ci să plece cu convingerea că trebuie numai să creadă în lucrarea lui Dumnezeu şi totul poate deveni realizabil. Aceste stări sufleteşti, de intensitate maximă, le-am trăit şi noi alături de ei în fiecare zi şi noapte, cu fiecare serie în parte. Le-am insuflat credinţa că Bunul Dumnezeu îi va ajuta ca intr-o bună zi, după ce vor alege şcoala, vor putea să aducă şi ei bucurii altor copii, din vremuri viitoare"[612].
>
> (prof. Dr. Nicoleta Melniciuc Puică – director tabără Durău)

---

[610] Din echipa de management a proiectului au făcut parte: pr. dr. Constantin Naclad (Sectorul Teologic – educațional al Patriarhiei Române), diac. dr. Florin Marica (Sectorul Teologic – educațional al Patriarhiei Române), Olivia Ailenei (Fundația World Vision România), Magda Boboc (Fundația World Vision România) și pr. drd. Mihail Arcadius Iliescu (Sectorul Teologic – educațional al Patriarhiei Române).

[611] Cf. Constantin Ciofu, „Tabăra de creaţie «Licăr de lumină» de la Durău, la final", *Ziarul Lumina*, 12 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/tabara-de-creatie-licar-de-lumina-de-la-durau-la-final-5326.html; data accesării: 24 mai 2018.

[612] Nicoleta Melniciuc Puică, „Poveste de succes 2011", în Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 11.

În sprijinul argumentării celor afirmate, ne vin și impresiile copiilor participanţi la taberele de creaţie. Spre exemplificare, vom reda câteva dintre ele:

> „Această tabără m-a făcut să privesc lumea cu alţi ochi şi să nu ezit să dau o mână de ajutor celor ce au nevoie. A fost o adevărată lecţie de viaţă. Mi-am făcut o mulţime de prieteni. Am cunoscut profesori de la care am avut ce învăţa. Am cunoscut alte stiluri de viaţă. Am învăţat să apreciez viaţa pe care o am, văzând că alţii nu par să aibă ce am eu."; „Această tabără m-a schimbat foarte mult. Am învăţat unele lucruri pe care nu credeam că le voi face. Această experienţă va fi de neuitat. A fost cea mai frumoasă tabără."; „Eu aici am învăţat un lucru: să-L iubim pe Dumnezeu şi pe aproapele. A fost foarte frumos şi-mi pare rău că mă despart de voi." „Impresiile pe care le am acum la sfârșit de tabără nu le pot explica în cuvinte deoarece a fost totul excepțional, atât jocurile și activitățile pe care le-am făcut, cât și atenția și gingășia tuturor profesorilor. Nu voi uita niciodată această tabără și va fi una dintre amintirile care vor rămâne în inima mea." „În tabără mi-au plăcut foarte mult însoțitorii, peisajul, activitățile, chiar și mâncarea. Sunt extrem de fericită că am reușit să învăț câte ceva. Datorită profesorului meu de pictură, poate mi-am descoperit un talent, am reușit să fac o icoană frumoasă și să fiu mândră de munca depusă. Vă mulțumesc extrem de mult pentru aceste 5 zile minunate. A fost un adevărat paradis aici."

7.1.2.3. Identificarea profilului cognitiv și socio-emoțional al copiilor din proiectul „Alege Școala!"

Impresiile subiective ale participanţilor și ale organizatorilor proiectului au o valoare de netăgăduit. Însă, în raport cu instituţiile finanţatoare, era nevoie de o abordare riguroasă (ştiinţifică), susţinută de metode şi instrumente de testare standardizate, cu scopul identificării şi combaterii factorilor psihologici de risc pentru abandonul şcolar. Astfel, s-a optat pentru o abordare ştiinţifică, proiectată şi elaborată cu ajutorul unor specialişti. Impresiile subiective se mențin ca o valoare „internă", dar rezultatele unei astfel de evaluări puteau constitui un fundament al unor proiecte viitoare şi o justificare a prezenţei Bisericii în spaţiul educaţional şi social, într-o manieră acceptată de cei care au nevoie de aceste justificări. De asemenea, prin valorificarea rezultatelor cercetării, prin elaborarea unor strategii specifice de intervenţie preventiv-corectivă asupra factorilor psiho-comportamentali implicaţi în acest fenomen și prin încorporarea acestor strategii în programul catehetic s-ar putea favoriza considerabil atingerea obiectivelor asumate în cadrul Proiectelor „Alege Şcoala!". De altfel, validarea eficacităţii lor constituie un argument puternic pentru dezvoltarea şi implementarea unor programe similare pe termen mediu şi lung[613].

Se cuvine să amintim că această iniţiativă s-a concretizat prin Protocolul de colaborare dintre Patriarhia Română, Fundaţia World Vision România, Universitatea Babeş-Bolyai prin Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei și Societatea Consult Plus. Munca de cercetare s-a făcut sub coordonarea domnului

[613] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 6.

profesor univ. dr. Adrian Opre de la Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei din Cluj Napoca care, împreună cu o echipă de studenţi doctoranzi şi masteranzi de la aceeaşi facultate, s-au implicat în monitorizarea şi evaluarea psihologică a celor aproape 10.000 de copii participanţi în Taberele de creaţie „Licăr de lumină"[614].

Cercetarea a avut în vedere două secvenţe esenţiale: o evaluare iniţială (la intrarea copiilor în program) şi o evaluare finală (ce a urmat taberelor de creaţie din anul 2011 şi programului catehetic). În pofida părerii comune potrivit căreia abandonul şcolar se asociază, aproape exclusiv, cu precaritatea condiţiilor materiale, o serie de studii ştiinţifice au demonstrat că *factorii psihologici* se situează pe primul loc între factorii predispozanţi şi/sau declanşatori ai abandonului şcolar[615].

Aşa cum reiese din evaluarea retrospectivă a cercetărilor din domeniu, abandonul şcolar reprezintă un fenomen complex şi polideterminat. Prin urmare, un program eficient menit să reducă incidenţa sa, reclamă parcurgerea mai multor etape şi luarea în considerare a tuturor variabilelor incriminate. Un prim pas îl reprezintă identificarea factorilor de risc care pot determina un copil sau un adolescent să renunţe la şcoală. Există o serie de vulnerabilităţi psihologice care îi expun la un astfel de comportament. Analiza literaturii de specialitate ne relevă patru domenii majore la nivelul cărora putem identifica elemente ce favorizează abandonul şcolar: domeniul individual, familial, şcolar şi comunitar.

În acest sens, ținâd cont de aceste aspecte prioritare, s-au selectat şi adaptat scopului propus (identificarea factorilor psihologici care contribuie la declanşarea fenomenului de abandon şcolar) şi particularităţilor populaţiei vizate o serie de instrumente psihologice consacrate. Probele utilizate în cadrul acestor evaluări au avut menirea să identifice simptome ale unor posibile tulburări cognitive şi socio-emoţionale care pot fi cauze directe sau indirecte ale abandonului şcolar (ca, de exemplu, fobia şcolară sau fobia socială). Întrucât fiecare nivel de vârstă are anumite particularităţi de dezvoltare, iar chestionarele utilizate în asemenea evaluări sunt specifice fiecărei etape de dezvoltare, au fost alcătuite două baterii de instrumente[616] care să evalueze acei factori consideraţi de risc pentru abandonul şcolar: o baterie de probe pentru nivelul de vârstă 8-11 ani şi o baterie de probe

[614] Constantin Naclad, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor", p. 74.

[615] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 13.

[616] S-au utilizat următoarele chestionare: Chestionarul de date demografice (care permite să identificăm o serie de factori ce pot fi predictori pentru abandonul şcolar); Testul Spence (care relevă fricile copilului, nivelul lui de anxietate în diverse situaţii); EATQ (destinat copiilor cu vârste între 12 şi 18 ani, care măsoară constructe care ţin de temperamentul copilului, precum nevoia de afiliere, nivelul de agresivitate, de frustrare etc); SMALSI (care masoară motivaţia şcolară şi strategiile de învăţare utilizate de către elevi); ASEBA (care identifică simptome ale unor posibile tulburări de internalizare - anxietate, depresie, tendințe suicidale - sau externalizare la copii - recunoaşterea şi managementul emoțiilor, agresivitate, tulburări de comportament, managementul conflictului); Chestionarul de identitate educaţională (folosit doar pentru copiii de 12-18 ani, cu scopul identificării determinarea copilului de a rămâne în sistemul de educaţie); SSRS (test de identificare a abilităţilor sociale: măsoară nivelul de dezvoltare a abilităţilor sociale în context şcolar, dar şi familial).

pentru nivelul 12 -18 ani. Cu ajutorul lor, s-a apreciat nivelul de dezvoltare al copiilor pe mai multe paliere individuale: cognitiv, socio-emoţional, aptitudinal, motivaţional şi de personalitate[617].

Pentru a spori utilitatea şi acurateţea analizelor efectuate asupra datelor colectate cu ajutorul chestionarelor, copiii au fost grupați pe vârste și pe zone geografice, corespunzătoare celor 6 mitropolii din țară. S-a ales o astfel de grupare, deoarece, potrivit literaturii de specialitate, statutul socio-economic, omogenitatea şi structura familiei, precum şi resursele comunitare constituie factori de risc pentru abandonul şcolar. Din aceleaşi considerente, s-a realizat o analiză a factorilor de risc în funcţie de gen, domiciliu, mediul socio-familial, etnie şi identitate educaţională.

Pentru Mitropolia Munteniei şi Dobrogei şi Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, analiza datelor a relevat că *singuratatea, lipsa abilităţilor de cooperare, a empatiei şi un control emoţional deficitar* sunt factorii de risc care prezintă o incidenţă crescută, îndeosebi la copiii cu vârste cuprinse între 6 şi 11 ani. Singurătatea constituie un factor predispozant important pentru abandonul şcolar. Interacţiunile sociale reduse sau/şi deficitare, specifice însingurării, îşi pun astfel amprenta asupra motivaţiei intrinseci de a participa la activităţile şcolare.

Pentru Mitropolia Ardealului s-a identificat o frecvenţă crescută a comportamentelor de internalizare şi externalizare pentru tinerii cu vârste cuprinse între 12-18 ani. Potrivit studiului, 16,9% dintre elevi manifestă *anxietate-depresie*, 18,2% *singurătate* (se simt singuri), iar 12,3% dintre ei au un *control emoţional şi comportamental deficitar*.

Din analiza statistică, în privința copiilor din Mitropolia Clujului, Albei, Crişanei şi Maramureşului, a reieşit faptul că factorii de risc pentru abandonul şcolar identificaţi aici ţin, în special, de nivelul de dezvoltare socio-emoţională: 16,8% dintre elevii de 6-11 ani manifestă *empatie scăzută*, 15,9% un *control emoţional deficitar*, iar 13,1% etalează sl*abe capacităţi de cooperare* cu ceilalți. Pentru grupul de adolescenţi, problemele identificate s-au situat la nivelul *controlului emoţional*, iar 13,2% manifestă probleme legate de *singurătate*.

În contextul Mitropoliei Olteniei, 10% dintre respondenţi dovedesc *slabe capacităti de colaborare cu ceilalţi*, precum şi un *nivel al empatiei scăzut* (şcolarii mici). În ce priveşte, copiii de aceeaşi vârstă din Mitropolia Banatului, aceștia manifestă ca factori de risc *singurătatea* (16,5%), *problemele sociale* (19%), *comportamentul agresiv* (10,1%), *abilităti de cooperare scăzute* (15,2%) şi *empatie redusă* (10% din numărul copiilor care au răspuns la chestionar). La adolescenţi, predomină *singurătatea* şi *lipsa controlului emoţional*[618].

[617] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 14.

[618] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, pp. 15-16.

Analiza și interpretarea științifică a datelor culese ne permit să formulăm câteva concluzii[619]:

- abandonul şcolar nu este un fenomen simplu şi nici izolat, ci unul foarte complex şi destul de răspândit, care este favorizat şi determinat de o serie factori de risc care operează atât la nivel individual, cât şi la nivel familial;

- identificarea punctuală şi specifică a tuturor variabilelor ce predispun la abandonul şcolar, constituie o achiziție esenţială care ne poate ghida în procesul de încorporare în programul catehetic a unor strategii psihopedagogice validate științific. Acestea au capacitatea de a potenţa efectul educaţiei moral-religioase. Suntem convinşi că această evaluare contribuie semnificativ la îndeplinirea obiectivului general al proiectului, cu precădere prin faptul că vine printr-o conceptualizare psihopedagogică în întâmpinarea nevoii de a înţelege mai bine fenomenul abandonului şcolar. Cunoscând profilul cognitiv, emoţional, social şi comportamental al copiilor, coordonatorii şi colaboratorii proiectului „Alege Şcoala!” pot interveni mult mai specific prin activităţile propuse şi, implicit, să contribuie la diminuarea problemelor care survin în urma acţiunii factorilor de risc;

- această organizare şi analiză a datelor colectate în funcţie de particularitatea contextelor geografice, socio-economice şi familiale din care provin aceşti copii este de un real folos pentru implementarea activităţilor proiectului, dar și pentru a conferi perenitate acestor strategii de intervenție. Ea permite o informare promptă şi precisă a persoanelor direct interesate şi/sau responsabile de asistarea acestor copii și va favoriza o intervenţie eficientă a reprezentanţilor Bisericii, în parteneriat cu alţi specialişti, în vederea soluţionării problemelor identificate.

Astfel, rezultatele obţinute reprezintă un sprijin substanţial şi necesar celor implicați în prevenirea abandonului şcolar şi în identificarea de soluţii eficiente şi imediate de reducere a acestuia. Totodată, ele se constituie într-un puternic argument în favoarea unei împreună lucrări, între Biserică şi comunitatea ştiinţifică, concretizate printr-un tandem funcţional, viabil și realist: preot-psiholog-pedagog[620].

Se confirmă faptul că flexibilizarea programelor de tipul „A doua şansă”, în care să fie implicate deopotrivă şcoala, familia şi comunitatea (implicit Biserica) reduc considerabil factorii de risc în abandonul şcolar şi cresc şansele reintegrării copiilor aflaţi în abandon şcolar. Biserica, prin parohiile sale, deţine cea mai extinsă reţea instituţională din ţară, putând contribui major la implementarea unor programe de tipul „A doua şansă”[621].

7.1.2.4. Concursul de creație „Alege Școala!”

Concursul de creaţie a fost organizat cu aprobarea Sfântului Sinod[622]. El i-a cuprins pe toţi cei 29.207 de copii înscrişi în proiect, din cele 3206 parohii şi s-a

---

[619] *Ibidem*, pp. 19-20.

[620] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului ...*, p. 20.

[621] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 7.

[622] *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8711 din 22 noiembrie 2011*.

desfăşurat în patru etape (etapa parohială, cea pe protopopiat, eparhială şi naţională) şi trei secţiuni (literară, artistică şi multimedia).

Prin desfășurarea acestui concurs, s-a avut în vedere: valorificarea aptitudinilor şi competenţelor sociale ale copiilor înscrişi în proiect; identificarea elevilor cu aptitudini speciale: artistice (literare şi de dezvoltare a interesului pentru lectură şi pentru creaţie literară), plastice (desen, fotografie), teologice, de comunicare şi organizare etc.; cunoaşterea, afirmarea şi stimularea potenţialului social, artistic, plastic, teologic şi de comunicare al copiilor; conştientizarea rolului educaţiei în viaţa unui copil şi a posibilităţilor pe care le oferă aceasta pentru integrarea în viaţa socială; integrarea copiilor în viaţa şcolară şi combaterea abandonului şcolar, prin reabilitarea socio-emoţională şi comportamentală a elevilor participanţi; asigurarea educaţiei morale de bază, necesară fiecărui copil[623].

Fiecare etapă a avut o temă stabilită: „Şcoala mea" (etapele parohială şi pe protopopiat), „Şcoala din pridvorul Bisericii" (etapa eparhială) şi „În Biserică şi în Şcoală, educaţie pentru viaţă". Pornind de la tema dată, fiecare participant a ales o singură abordare din cele trei secţiuni:

a) Secţiunea literară: o scrisoare către Dumnezeu despre şcoala mea; un articol de ziar despre şcoala mea; o poezie despre şcoala mea; o povestioară moralizatoare despre şcoală; o rugăciune către Dumnezeu pentru cei care nu merg la şcoală.

b) Secţiunea artistică: un desen/pictură despre şcoala mea (A4 sau A3); o fotografie inedită în concordanţă cu tema concursului; o descriere a unui joc imaginat de copii, care a fost jucat/poate fi jucat.

c) Secţiunea multimedia: interviu cu preotul (profesorul de religie) – un copil din grupa de cateheză intervievează preotul/prof. de religie despre cum a fost şcoala lui; o prezentare multimedia despre şcoala mea (film, PPT etc.)[624].

La etapa a doua a concursului (la nivel de protopopiat) lucrările tuturor copiilor participanţi au fost evaluate de către o comisie de jurizare, ținându-se cont de: conţinutul (conexiunea cu educaţia catehetică a Bisericii: valorile educaţiei creştine, necesitatea educaţiei creştine, mijloace educative creştine, finalitatea educaţiei creştine), claritatea, imaginaţia, originalitatea, precum şi viziunea unitară a portofoliului. În urma evaluării lucrărilor, alcătuite de către copii, comisiile de jurizare au desemnat pe cei 9 câştigători, câte trei pentru fiecare secţiune (literară, artistică şi multimedia) şi au evidenţiat portofoliul parohiei care a obținut punctajul cel mai mare.

La etapa eparhială, lucrările s-au încadrat tot în cele trei secțiuni, având în centru „parohia mea". La această etapă, au participat toţi copiii desemnaţi câştigători la faza pe protopopiat. Ei au realizat lucrări individuale (una singură) pe tema dată, alegându-şi abordarea care li se potrivea (putea fi alta decât cea din prima etapă, conform sugestiilor din conceptul concursului), dar numai din secţiunea la care au câştigat. Şi la această etapă, în urma evaluării lucrărilor copiilor, comisiile de jurizare i-au desemnat pe cei 9 câştigători, câte trei pentru fiecare secţiune (literară, artistică şi multimedia).

---

[623] Conform conceptului *Concursului de creaţie „Alege Şcoala!",* 2011, p. 6.
[624] *Ibidem*, p. 7.

Ultima etapă a concursului, cea naţională (etapa la nivel de Patriarhie), i-a cuprins pe toţi copiii desemnaţi câştigători la faza eparhială. Ei au realizat, de asemenea, lucrări individuale pe tema dată, alegându-şi abordarea preferată din secţiunea la care au câştigat. Ca şi la etapele precedente, în urma evaluării lucrărilor copiilor, comisia de jurizare i-a desemnat pe cei 9 câştigători, câte trei pentru fiecare secţiune (literară, artistică şi multimedia).

Concursul de creaţie „Alege Şcoala!” a avut 4 etape, Etapa I: 29.207 premii acordate la nivelul parohiilor, Etapa a II-a: 1728 premii acordate la nivelul protopopiatelor, Etapa a III-a: 261 premii acordate la nivel eparhial, Etapa a IV-a: 18 premii premii acordate la nivel naţional, câte 3 premii pentru fiecare secţiune (creaţie literară, creaţie artistică şi multimedia)[625]. Premiile au constat în rucsacuri, tablete, aparate de fotografiat, sisteme audio, calculatoare desktop şi laptopuri.

Este cunoscut faptul că motivaţia educaţională se naşte în contextul unui complex de factori şi procese interne, dar şi cu concursul unor factori externi. Factorii interni cuprind atât trăsături înnăscute (vârstă, temperament, gen, stare generală de sănătate), cât şi dobândite. Factorii externi se referă la acele influenţe contextuale generale sau specifice, cum ar fi: mediul socio-cultural general, familia, educaţia, Biserica ș.a. Pe lângă acei factori interni înnăscuţi, factorii interni dobândiţi (valori, credinţe, cunoştinţe, imagine despre sine, despre lume, convingeri legate de eficienţa personală etc.) exercită aceeaşi presiune motivaţională asupra elevilor. Prin valorile, credinţele şi cunoştinţele antropologice pe care le promovează în cadrul activităţilor catehetice, taberelor şi concursurilor de creaţie, Biserica este un factor major în reducerea riscului de abandon şcolar şi în reintegrarea educaţională a copiilor şi tinerilor aflaţi în abandon şcolar. Metoda cea mai viabilă în cultivarea şi potenţarea autoeficacităţii copiilor aflaţi în risc de abandon şcolar este creaţia. Activităţile de creaţie contribuie decisiv la descoperirea şi cultivarea unor aptitudini înnăscute, sporind astfel încrederea în potenţialul personal şi în valoarea actului educativ[626].

Lumea copilăriei cu valorile sale oferă elevilor posibilităţi de a crea în diferite domenii, de a-şi dezvolta imaginaţia, aptitudinile şi talentul. Prin Concursul de creaţie „Alege Şcoala!” s-a avut în vedere înţelegerea acestei lumi, o mai bună cunoaștere a preocupărilor, intereselor şi aspiraţiilor generaţiilor actuale de elevi, pentru ca acestea să fie evidenţiate şi fructificate. A fost încurajată cultivarea talentului fiecărui copil, concursurile cu premii stimulându-i şi contribuind la conştientizarea rolului învăţăturii, dar şi răsplătirea efortului depus pentru obţinerea rezultatelor meritorii[627].

---

[625] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 7.
[626] Conform conceptului *Concursului de creaţie „Alege Şcoala!”,* 2011, pp. 3-4.
[627] Constantin Naclad, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor”, p. 74.

7.1.3. Proiectul Alege Şcoala! în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest (2014-2015)[628]

În valoare de 8.666.170 lei, proiectul s-a desfăşurat pe parcursul a 21 de luni (8 aprilie 2014 - 7 decembrie 2015) în trei regiuni de dezvoltare, respectiv Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest, cuprinzând 12 judeţe: Arad, Caraş-Severin, Hunedoara, Timiş, Dolj, Gorj, Mehedinţi, Olt, Vâlcea, Bihor, Cluj şi Bistriţa-Năsăud şi 10 eparhii: Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului, Arhiepiscopia Craiovei, Arhiepiscopia Timişoarei, Arhiepiscopia Râmnicului, Arhiepiscopia Aradului, Episcopia Caransebeşului, Episcopia Oradiei, Episcopia Severinului şi Strehaiei, Episcopia Slatinei şi Romanaţilor şi Episcopia Devei şi Hunedoarei. Această etapă a proiectului a fost implementată de Fundația World Vision România, în parteneriat cu Patriarhia Română.

În mesajul adresat cu ocazia lansării proiectului *Alege şcoala! în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest,* Preafericitul Patriarh Daniel sublinia nevoia existenței unei bune cooperări dintre Şcoală, Familie şi Biserică pentru formarea intelectuală şi spirituală a copiilor și a tinerilor. De aceea, proiectul a prevăzut module pentru consilierea şi pregătirea părinţilor*,* care să devină apoi parteneri în educaţia copiilor lor.

> „Provocările actuale cer o acţiune susţinută nu numai din partea statului sau a instituţiilor lui abilitate pentru probleme socio-culturale, ci şi din partea familiei, a Bisericii şi a societăţii civile, printr-o implicare constantă în primirea unei educaţii integratoare de valori ştiinţifice şi spirituale, naţionale şi universale. Aceasta presupune, după atâtea decenii de comunism şi ateism militant, o cooperare dinamică a tuturor factorilor competenţi în educarea şi formarea caracterelor, pentru a răspunde provocărilor unei societăţi umane tot mai complexe şi mai confuze, în schimbare rapidă şi orientare ambiguă, în care obsesia profitului imediat degradează simţul demnităţii umane, al dreptăţii sociale şi al valorilor culturale.
> Proiectul educaţional «Alege Şcoala!» este un proiect pe termen lung şi are ca principal obiectiv *prevenirea discriminărilor culturale şi materiale care determină marginalizarea socială a copiilor proveniţi din familiile sărace.* Stigmatul pe care ei îl primesc încă din primii ani de şcoală îi descurajează, împingându-i astfel spre *abandonul şcolar* şi spre însuşirea unor deprinderi delincvenţionale. [...]. *Scopul proiectului este de a oferi acestor copii şanse de autorealizare egale cu ale celor care provin din familii stabile atât ca nivel de studiu, cât şi ca stare materială*”[629].

Obiectivul general al proiectului l-a constituit elaborarea şi implementarea unui plan de acţiuni şi măsuri la nivel multiregional, pentru prevenirea fenomenului

[628] Proiectului *Alege Şcoala în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord Vest,* având codul: POSDRU/162/2.2/S/136275, a fost cofinanţat din Fondul Social European, prin Programul Operaţional Regional Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.
[629] Daniel Ciobotea, „Speranţe şi eforturi noi pentru prevenirea abandonului şcolar prin actul educaţional catehetic”, *Ziarul Lumina*, 8 iulie 2014, http://ziarullumina.ro/sperante-si-eforturi-noi-pentru-prevenirea-abandonului-scolar-prin-actul-educational-catehetic-92996.html; data accesării: 25 mai 2018.

de părăsire timpurie a şcolii şi menţinerea în sistemul de educaţie a persoanelor expuse acestui risc, precum şi pentru dezvoltarea unor acţiuni remedial-corective destinate persoanelor care au părăsit timpuriu şcoala, din regiunile Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest[630].

S-a avut în vedere implementarea unor programe inovative de tip orientare şi consiliere, oferirea de sprijin financiar pentru elevi şi organizarea de campanii de conştientizare, un sistem de operaţiuni integrate, remedial-corective şi socio-educaţionale, prin care să se asigure acces la educaţia de bază, pentru toate categoriile de persoane, care, din anumite motive (economic-financiare, culturale sau sociale) au abandonat de timpuriu şcoala sau sunt la risc de părăsire timpurie a şcolii.

Totodată, proiectul a prevăzut iniţierea şi implementarea unor măsuri active pentru menţinerea în educaţie şi creşterea motivaţiei pentru învăţare şi prevenire a abandonului şcolar pentru 2.385 de persoane (1325 elevi și preşcolari și 1060 părinți), din regiunile Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest, din mediul rural şi urban, de la nivelul învăţământului preuniversitar[631].

Beneficiarii direcţi ai proiectului au fost *106 preoţi şi profesori* din cuprinsul celor trei regiuni de dezvoltare menționate mai sus, *1325 persoane expuse riscului de abandon școlar* (dintre care 1166 elevi şi 159 preşcolari) şi *318 persoane care au abandonat şcoala.* Totodată, în cadrul acestei ediții a proiectului, au fost înființate un număr de 53 de Centre Educaționale-Inovative, 1 Toolkit educațional care cuprinde 7 Module, 1 Platformă educațional-virtuală. De asemenea, au fost realizate 13 campanii de informare și conștientizare, 3 de sesiuni de formare a câte 5 zile pentru 106 persoane (preoţi şi cadre didactice), 3.816 fișe de lecții, 1.908 acţiuni de tip „Şcoală după școală" şi „Şcoala de duminică", 12 sesiuni de tabere pentru 1.325 copii și organizarea unui concurs cu premii pentru 318 persoane care au părăsit timpuriu școala[632].

Toate cele 53 de Centre Educaționale Inovative „Alege Școala!"[633] înființate prin proiect au fost dotate cu aparatură (calculator, videoproiector, ecran de proiecție, imprimantă, cameră video, aparat foto, flipchart) și materiale necesare desfăşurării tuturor activităților din proiect, exercitând o abordare preventivă, prin furnizarea serviciilor de consiliere şi asistenţă educaţională, prin organizarea programelor de tip „Şcoala după şcoală", "Şcoala de duminică", şi o abordare corectivă, prin furnizarea serviciilor de consiliere pentru părinţi, prin dezvoltarea mecanismului de colaborare între actorii cheie precum şi implementarea campaniilor de conştientizare. De asemenea, prin intermediul acestor centre, s-a creat o rețea educaţională virtuală (http://alegescoala.ro/) care cuprinde atât materialele educaţionale dezvoltate prin Toolkit-ul educaţional, cât şi experienţele

[630] Costantin Naclad *et al*, *Toolkit educațional. 7 module*, București, 2014, p. 7.
[631] http://alegescoala.ro/despre-noi/descriere-proiect/; data accesării: 24 mai 2018.
[632] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, p. 8.
[633] Detalii despre centre și despre activitatea desfășurată se găsesc pe platforma proiectului: http://alegescoala.ro/centre-alege-scoala/; data accesării: 24 mai 2018. În fiecare centru, activitățile s-au desfășurat pentru cel puțin 25 de copii.

şi bunele practici din aceste centre - o modalitate accesibilă pentru diseminarea informației și schimb de experiență.

Activitățile din cadrul acestui proiect s-au reflectat în trei direcții principale: acțiuni adresate formatorilor (sesiuni de formare), acțiuni adresate copiilor (prin activități de tip „Şcoală după școală” și „Şcoala de duminică”, tabere de creație și un concurs cu premii) şi acțiuni destinate părinților (campanii de conștientizare).

Sesiunile de formare pentru cei 53 de preoți și 53 de cadre didactice s-au desfăşurat la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce“ de la Mănăstirea Caraiman, în perioada 6-10 octombrie 2014[634]. Prin intermediul cursului, cei 106 preoţi şi profesori au fost formați și acreditați ca „lucrători de tineret” (certificare recunoscută de Autoritatea Națională de Calificări - ANC). În cadrul formării, prin metodele de lucru interactive utilizate, s-a pus accentul pe prevenirea abandonului școlar, dar și pe dezvoltarea durabilă a persoanelor vizate în grupul țintă și a factorilor implicați în proiect. Sesiunile de formare au avut la bază un toolkit educațional[635], structurat în 7 module: Modulul 1 - „Servicii de orientare şi consiliere pentru îmbunătăţirea educaţiei”; Modulul 2 - „Servicii de consiliere pentru părinţi, pentru a înţelege importanţa educaţiei şi a intervenţiei timpurii, precum şi rolul lor în educaţia copiilor”; Modulul 3 - „Parteneriatul şcoală - comunitate - părinţi pentru prevenirea şi corectarea fenomenului de abandon şcolar şi creşterea şanselor de succes şcolar în învăţământul ISCED 1-2”; Modulul 4 - „Egalitatea de gen, egalitatea de şansă, nediscriminarea şi respectul diversităţii”; Modulul 5 - „Integrarea principiului dezvoltării durabile în vederea creşterii conştientizării asupra problemelor de mediu şi de prevenire a poluării, managementul schimbării”; Modulul 6 - „Formarea spiritului antreprenorial”; Modulul 7 - „Educaţie remedială”[636].

De altfel, în fiecare centru inovativ „Alege Școala!” nu mai puțin de 36 de activităţi s-au desfăşurat anual cu copiii, tinerii și părinții acestora[637], structurate astfel: 12 activităţi conform toolkit-ului realizat în proiect şi 24 de activităţi tip „Şcoala de duminică”. Sintetizând datele, constatăm că s-au susținut 636 activități conform celor 7 module ale toolkit-ului educațional și 1272 de activităţi de tip „Şcoala de duminică”.

Preluată din programul catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, activitatea „Şcoala de Duminică” a pornit de la nevoia oamenilor de cunoaștere, de înțelegere a religiei creștine, necesare dezvoltării persoanelor din punct de vedere moral-civic. Educația religioasă este mai mult decât o simplă transmitere a informației, ea având menirea de a forma și dezvolta latura spiritual-morală a fiecărei persoane. Implicarea copiilor în aceste activități asigură o evoluție în formarea acestora ca membri responsabili ai societății din care fac parte. Alături de informațiile empirice

---

[634] Marius Nedelcu, „Cursuri de formare în proiectul «Alege Şcoala!»”, *Ziarul Lumina*, 8 octombrie 2014, http://ziarullumina.ro/cursuri-de-formare-in-proiectul-alege-scoala--95582.html; data accesării: 25 martie 2018.

[635] La elaborarea toolkit-ului educațional au contribuit, alături de echipa managerială (Pr. dr. Constantin Naclad – manager proiect, Pr. dr. Florin Marica – coordonator proiect) și formatorii: Pr. prof. dr. Constantin Pătuleanu, Pr. dr. Florin Stan și Pr. drd. Sorin Lungoci.

[636] Cf. http://alegescoala.ro/category/toolkit/; data accesării: 24 mai 2018.

[637] Pentru aproximativ 1.643 de copii şi tineri, din mediul rural şi urban şi 1.314 părinţi ai acestora.

primite la școală, în cadrul orelor de curs, temele de educație morală corelate cu realitatea în care trăim, contribuie la conștientizarea rolului educației în viața copilului[638].

Pe lângă aceste activități „curente", care au fost incluse în programul special pentru menținerea elevilor în educație și prevenirea părăsirii timpurii a școlii, proiectul a dezvoltat un program cu caracter corectiv pentru un număr de 318 persoane care au părăsit timpuriu școala (servicii de orientare și consiliere, educație remedială și campanii de conștientizare cu scopul conștientizării rolului educației în formarea lor profesională viitoare; acordarea unei subvenții lunare în valoare de 300 lei timp de 8 luni[639]; organizarea unui concurs cu premii consistente). Sprijin financiar au primit și cele 1325 persoane expuse riscului de abandon școlar, sub formă de bursă în valoare de 100 lei.

Prin intermediul Concursului „Alege Şcoala!", organizatorii și-au propus să îi ajute pe participanţi (318 persoane care au părăsit timpuriu școala) să își descopere și să le dezvolte un pachet minim de competențe sociale, necesare revenirii în sistemul educațional, respectiv integrării sociale. Astfel, prin temele propuse („Învățăm împreună" – la faza pe centru; „Comunicare și colaborare" – la faza zonală; „Prin Școală spre Viață" – la faza finală) s-a urmărit: îmbunătățirea competențelor sociale interpersonale (relaționare socială și rezolvare de probleme sociale) prin probe de concurs care includ interacţiuni pozitive și constructive cu ceilalți colegi și implicarea în rezolvarea conflictelor cu ajutorul unor strategii adecvate vârstei; îmbunătățirea competențelor intrapersonale prin probe de concurs care să crească toleranța la situații care provoacă frustrarea și care să promoveze respectarea regulilor[640]. Concursul s-a desfășurat în 20 dintre centrele inovative educaționale „Alege Şcoala!" și s-a finalizat cu acordarea unui număr de 357 de premii (rucsac, trening, set cărți, bicicletă, tabletă, laptop) în valoare totală de 121.000 lei.

Nu mai puţin relevante au fost cele 12 sesiuni de tabere de creație „Alege Şcoala!", care s-au desfăşurat pentru cei 1.325 de copii la Centrul Cultural-Pastoral „Sf. Daniil Sihastrul" (Durău), în perioada 21 iunie – 11 septembrie 2015[641]. Grupate pe cele trei ateliere consacrate (atelier de creaţie, pictură şi literar-religios), la care s-au adăugat proiecții de film, dezbateri și foc de tabără, și aceste tabere au urmărit ca tinerii să-și dezvolte creativitatea, afectivitatea, sensibilitatea estetică și motivația de a continua școala. De asemenea, au fost desfășurate și activități recreative și pentru timp liber: plimbări pe munte, tiroliana, tir cu arcul și diferite sporturi. Activităţile specifice taberei au fost corelate cu activităţile desfăşurate în cele 53 de centre educaţional-inovative „Alege Școala!" prevăzute în Toolkit-ul educaţional.

---

[638] Costantin Naclad *et al*, *Toolkit educațional. 7 module*, București, 2014, p. 10.

[639] Scopul acordării subvenţiilor a fost de a motiva participanţii la programul „A doua șansă", astfel încât să finalizeze cursurile programului şi să îşi completeze studiile obligatorii.

[640] Confrom conceptului - *Concursul „Alege Şcoala!"*, 2015, p. 6.

[641] Informații detaliate se găsesc pe platforma proiectului: http://alegescoala.ro/category/tabara/; data accesării: 24 mai 2018.

Impresiile împărtășite sunt o bună mărturie a impactului pe care activitățile din centrele „Alege Școala!” și din tabăra „Licăr de Lumină” de la Durău le-au avut în sufletul copiilor și tinerilor[642]:

„Părerea mea despre tabără este minunată. Aici m-am distrat enorm și sunt foarte tristă că plec. Aș mai fi stat, dar din păcate astăzi plecăm. Toți profesorii sunt minunați, chiar și copiii sunt minunați. M-am atașat mult de ei și mi-e greu să mă despart de toți. Sper ca la vară să mai pot veni. Mie mi-au plăcut toate activitățile, chiar și la trasul cu arcul. La acest joc am nimerit cu arcul în brad, iar apoi în negru și a fost chiar amuzant. Este o amintire deosebită minunată! Voi spune la toți de pe afară că am fost într-o tabără extraordinar de frumoasă și promit că nu vă voi uita niciodată!”

(Melania)

Pentru Bogdan săptămâna petrecută la Durău a fost un loc al experienței spirituale: „Tabăra pentru mine înseamnă un loc spiritual, căci am învățat lucruri extraordinare. Vremea a fost super căci Dumnezeu ne-a ascultat rugăciunile. Mie cel mai mult mi-a plăcut de părintele care are un suflet mare, căci de când am venit în Durău, el ne-a primit cu brațele deschise, fiind un al doilea tată. Mie mi-a plăcut extraordinar de mult și o să mai vin”.

Esthera a lăsat următoarele cuvinte drept mărturie: „Părerea mea este că în tabără am avut multe de învățat, am rămas cu amintiri care nu se vor șterge niciodată. Aici am învățat ce este cu adevărat prietenia, compasiunea din respect și iubire. Ultima zi a fost superbă. Am cântat, am fost la foc de tabără, am luat autografe. Sentimente nespuse de bucurii și zâmbete se aștern pe fața noastră. Îmi este tare greu să mă despart de prietenii mei noi. Toți copiii au inventat pentru voi aceasta: „Vă iubim, vă iubim / Și la anul mai venim”. Vă iubesc enorm pe toți care ați participat la această tabără”.

Darius: „Această tabără pentru mine a fost ca un moment trăit în Rai pentru că am învățat multe lucruri frumoase, având alături oameni minunați”.

Irina: „Pot începe prin a spune că a fost cea mai tare săptămână din viața mea, o tabără de neuitat cu activități splendide pe care nu o să le uit prea curând. Mă simt extrem de norocoasă că am fost printre copiii care au avut ocazia să vină să se distreze aici. Vreau în același timp să mulțumesc tuturor celor ce ne-au ajutat și ne-au îndrumat în aceste zile. Am învățat extrem de multe lucruri aici printre care aș putea aminti și faptul că spiritul de echipă era omniprezent. Sunt mândră că am avut această experiență minunată și mi-ar plăcea să mai ajung”.

---

[642] Alexandru Ojică, „Bucurii pe chipurile și în sufletele copiilor și tinerilor din proiectul «Alege Școala!»”, http://alegescoala.ro/bucurii-pe-chipurile-si-in-sufletele-copiilor-si-tinerilor-din-proiectul-alege-scoala/; data accesării: 23 mai 2018.

Nici această etapă a proiectului *Alege Școala!* nu a fost lipsită de mărturiile participanților direcți și indirecți[643]:

> „Fetița mea era o fire mai timidă, iar în urmă cu un an când a fost înscrisă în cadrul acestui proiect m-am bucurat enorm. Mare parte a copilăriei și-a petrecut-o în Italia, iar la întoarcerea în țară au fost câteva probleme cu integrarea ei.
> La scurt timp însă, după ce a intrat în acest proiect, am sesizat că ea s-a schimbat. Are acum mai multă încredere în ea, rezultatele la școală sunt acum foarte bune, finalizând clasa a V-a cu media generală peste 9.50.
> Am participat și eu la câteva activități și m-am bucurat să văd pe chipul Yasminei, fiica mea, zâmbetul care parcă în ultimul timp îi pierise. Am plâns de bucurie atunci când am citit scrisoarea adresată mie și tatălui său, scrisoare scrisă la îndemnul doamnei profesor la una dintre activități. Păstrez, cu multă bucurie, această scrisoare. Frumusețea a contat și în faptul că noi, părinții, la rândul nostru am scris o scrisoare copiilor noștri.
> Recunosc, de asemenea, că în urma participării la activități am avut multe de învățat. Am învățat să-mi fac timp pentru mine și familia mea și am simțit parcă strigătul copilului meu atunci când mi-a spus deschis ce are să-mi reproșeze. Și câtă dreptate avea! Consider că acest proiect este minunat!
> Mulțumesc că m-ați ajutat să readuc zâmbetul pe chipul fetiței mele și, mai ales, mulțumesc că am reușit să descopăr unde mai greșeam și nu în ultimul rând, mulțumesc că am învățat să fiu un părinte mai bun, să văd frumusețea, iubirea și credința acolo, în sufletul pur al fetiței mele.
> De la fiecare activitate, Yasmina venea alături de ceilalți copilași veselă și mereu dornică să ne împărtășească din ceea ce învățase. Vă mulțumesc!”
>
> (Pușa Popa)

> „Proiectul «Alege Școala!» a fost o frumoasă experiență pentru mine și mă bucur foarte mult că am avut ocazia să fiu unul dintre participanți. Aici, alături de doamna profesoară și părintele, și bineînțeles alături de ceilalți colegi, am găsit o adevărată familie.
> Și eu și ceilalți colegi așteptam cu nerăbdare să ne întâlnim la activități. Fiecare activitate o pregăteam împreună și era minunat să descoperim treptat tema pe care o descifram și despre care discutam”.
>
> (Luca Ciupa, Centrul Ronaț – Timișoara)

> „Acest proiect a fost o oportunitate atât pentru formatori, cât și pentru copii, pentru că ne-am apropiat mai mult de sufletele copiilor. Ca și formatori am încercat să-i responsabilizăm pe copii și să-i învățăm că familia, școala și biserica au un rol covârșitor în formarea caracterelor; să-i sensibilizăm mai mult, să-i facem să înțeleagă că numai prin muncă cinstită, perseverență, credință și iubire putem fi plăcuți lui Dumnezeu și semenilor noștri. Deși copiii au provenit în special din medii defavorizate nu s-au simțit complexați, ci s-au simțit ca într-o familie, au legat prietenii și au conștientizat că școala

[643] Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 14-15.

trebuie să-i motiveze să fie harnici, generoși, cinstiți, demni, sinceri și gata de a fi în orice moment alături de cei care le solicită ajutorul".

(Prof. Mărioara Balogh, Centrul Tinca)

7.1.3.1. Cercetare asupra factorilor de risc ai abandonului școlar

Printre elementele care certifică aceste proiecte, dându-le o particularitate unică în arialul proiectelor educaționale, se numără și publicarea unui studiu, rezultat al cercetării realizate în proiect de către echipa[644] coordonată de prof. univ. dr. Adrian Opre, decanul Facultății de Psihologie din cadrul Universtității Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, intitulat "*Studiu psihologic complex și integrat asupra factorilor de risc ai abandonului școlar*".

Acest studiu recent (2015) arată că sunt mai multe motive pentru care unii tineri renunță la educația lor înainte de a termina școala: dificultăți de învățare, probleme sociale sau lipsă de motivare, absența orientării școlare sau a ajutorului calificat. De fapt, literatura științifică relevă faptul că există o mare diversitate de factori care interacționează și influențează abandonul școlar. Dintre acestea, unele sunt psiho-individuale (de exemplu: trăsături de personalitate, disfuncționalități cognitive, sociale și emoționale), altele sunt expresia culturii și a mediului în care trăiește copilul (de exemplu: statutul familiei, cel educațional sau socio-economic)[645]. Obiectivele principale ale cercetării au avut în vedere: identificarea și evaluarea factorilor de risc asociați abandonului școlar, în România; evaluarea eficienței programului educațional implementat (Toolkit), care vizează schimbarea percepției copiilor despre școală și despre viitorul lor personal și profesional; dezvoltarea competențelor cognitive, motivaționale, social-emoționale și morale.

În cadrul cercetării, au fost parcurse trei secvenţe evaluative esenţiale[646]:

a) O evaluare iniţială (la intrarea copiilor în program) relaționată cu o evaluare finală (după implementarea secvențelor formative ale modulelor din Toolkit - „şcoală după şcoală" şi „şcoală de duminică" - care au fost elaborate și derulate prin proiect). Prima etapă a urmărit identificarea nivelui de bază cu privire la atitudinile față de școală, dascăli și religie ale copiilor participanți, precum și a nivelului identității lor educaționale. Acest fapt a permis stabilirea unui profil psiho-educațional al participanților.

b) Evaluarea profilului multidimensional al copiilor (cognitiv, socio-emoţional, moral, aptitudinal, motivaţional şi de personalitate) și relaționarea acestuia cu atitudinile copiilor față de școală și profesor.

c) În cea de-a treia etapă, s-au efectuat evaluări post-intervenție, folosind aceleași instrumente ca cele utilizate pentru stabilirea profilului psiho-educațional al copiilor, pentru a evalua eficiența Toolkit-ului educațional. Această ultimă etapă

---

[644] Din echipa de cercetare au făcut parte: Dr. Ramona Buzgar, Drd. Monica Buta, Drd. Dana Dumulescu, Dr. Bianca Macavei, Dr. Adrian Opre, Dr. Laura Petra-Visu, Dr. Sebastian Pintea și pr. Dr. Florin Stan.

[645] Adrian Opre *et al*, „Assessing risk factors and the efficacy of a preventive program for school dropout", *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal* XX, nr. 3, 2016, p. 186.

[646] Adrian Opre *et al*, *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, 2015, pp. 5-6.

evaluativă s-a desfășurat după finalizarea tuturor secvențelor formative (atât cele desfășurate în Centrele inovative Alege Școala!, cât și cele din taberele de creație).

Concluzia preliminară cu privire la conturarea profilului multidimensional arată că, copiii și adolescenții cu un nivel mai scăzut de depresie și anxietate, cu mai puține probleme de atenție și hiperactivitate, cu un sentiment al ineficienței redus, precum și cu un stres social scăzut, manifestă o atitudine favorabilă față de școală și profesori. În același timp, atitudinile pozitive față de școală și profesori se corelează cu un nivel mai înalt de încredere în sine și de stimă de sine, cu relații interpersonale și parentale mai pozitive. Aceste rezultate se potrivesc datelor din literatura de specialitate, care sugerează că factorii socio-emoționali joacă un rol foarte important în interacțiunea copiilor cu mediul școlar[647].

Sub aspectul eficienței intervenției, o analiză generală a datelor colectate probează, fără echivoc, eficiența și, implicit, utilitatea Toolkit-ului dezvoltat prin acest proiect. Scorurile la toți itemii incluși în instrumentele aplicate au înregistrat creșteri semnificative în urma desfășurării activităților formative și a ședințelor de consiliere cu copiii cuprinși în program. Mai mult, această eficiență a implementării Toolkit-ului dovedește și faptul că, în procesul de elaborare a acestuia, experții implicați au valorificat corect rezultatele cercetării derulate în cadrul proiectului Alege Școala! (2010-2013). Conținutul modulelor și strategiile de implementare a acestora au luat în considerare majoritatea factorilor de risc identificați și evaluați în cadrul proiectului menționat. Aceasta înseamnă că secvențele formative și cele de consiliere s-au adresat explicit acestor factori. Cu alte cuvinte, setul de instrumente și activitățile aferente au condus la îmbunătățiri evidente la nivelul variabilelor psiho-educaționale vizate, în special pentru cei mai vulnerabili.

Prelucrările diferențiate, în funcție de eparhiile de la care au provenit copiii (datele), au relevat anumite diferențe în ceea ce privește eficacitatea intervenției. Astfel, unele centre au obținut îmbunătățiri semnificativ mai mari decât media generală, în timp ce altele s-au situat sub această medie și chiar sub pragul de relevanță statistică. Printre factorii care au condus la aceste rezultate mai slabe, putem enumera: durata mai redusă a intervenției, prezența scăzută la întâlniri a copiilor, particularitățile cognitive și socio-emoționale ale acestora, vârsta acestora, gradul (redus) de implicare al formatorilor sau alte variabile mai greu de identificat și controlat[648].

Analizele privind eficacitatea Toolkit-ului, în raport cu diverse variabile socio-demografice și educaționale ale copiilor, au dovedit că activitățile derulate cu copiii au efecte sesizabile statistic, indiferent de: genul, reședința, etnia, vârsta participanților, numărul de membri sau venitul familiei, respectiv de persoanele adulte care se ocupă de creșterea copilului.

Un rezultat foarte important pentru acest proiect este cel referitor la relația dintre nivelul educațional al mamei și diverse variabile psiho–educaționale ale

[647] Adrian Opre *et al*, „Assessing risk factors and the efficacy of a preventive program for school dropout”, *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal* XX, nr. 3, 2016, p. 191.

[648] Adrian Opre *et al*, *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, 2015, p. 31.

copiilor, respectiv amplitudinea schimbărilor după intervenție. Astfel, s-a constatat că, un nivelul educațional ridicat al mamei, determină creșterea autoeficacității percepute, a expectanțelor de succes, a motivației școlare, a valorizării școlii și a identității educaționale a copiilor. S-a remarcat şi faptul că, în raport cu anumite varibile, odată cu creşterea nivelului de educație al mamei sporeşte și eficacitatea intervenției. Mai exact, mama este un factor facilitator nodal pentru a garanta reușita unor astfel de programe. De asemenea, demn de precizat în raport cu obiectivele acestui proiect, este faptul că nivelul de educație al mamei este sensibil relaționat pozitiv cu religiozitatea copiilor. Mai exact, religiozitatea copiilor are valori mai mari dacă mamele lor au studii medii sau superioare.

Totodată, rezultatele finale au dovedit faptul ca acei copii care au avut o frecvență relativ scazută la școală (deci cu mai mari șanse de abandon școlar) au fost cei care au beneficiat cel mai mult în urma desfășurării activităților din centre, respectiv din taberele de creație. Altfel spus, Toolkit-ul și activitățile aferente lui au produs cele mai evidente îmbunătățiri la nivelul variabilelor psiho-educaționale urmărite tocmai în cazul celor mai vulnerabili copii (printre care și copiii cu părinții plecați din țară)[649].

Prin urmare, obvervăm că cercetarea în cauză vine în întâmpinarea nevoii de a înţelege mai bine fenomenul abandonului şcolar, respectiv a nevoii de susținere științifică a strategiilor preventiv-corective. Cunoscând profilul cognitiv, emoţional, social şi comportamental al copiilor, coordonatorii şi experţii din centrele inovative dezvoltate prin proiectul „Alege Şcoala!" vor putea interveni mult mai specific, fapt ce va favoriza optimizarea implementării activităţilor viitoare din centre. Implicit, programele propuse de ei vor contribui semnificativ la profilaxia și/sau diminuarea/eliminarea problemelor care survin în urma acţiunii factorilor de risc.

Pe baza analizei literaturii de specialitate, coroborate cu rezultatele extrase în cadrul cercetării, s-a concluzionat că abandonul şcolar nu este un fenomen simplu şi nici izolat ci, dimpotrivă, este unul foarte complex şi destul de răspândit. În plus, el este favorizat/determinat de o varietate de factori de risc care operează, atât la nivel individual, cât şi la nivel familial, comunitar și al școlii. Identificarea punctuală şi specifică a tuturor variabilelor psihologice și educaționale care predispun la abandonul şcolar, constituie o prerechizită esenţială pentru intervenţii profilactice și corective specifice. Rezultatele investigative obţinute recomandă încorporarea în programele de asistență și consiliere ale centrelor inovative a unor strategii psihopedagogice particulare, care au un puternic suport empiric. Acestea se pot adresa specific domeniilor problematice, în prealabil identificate, şi pot, în acelaşi timp, potenţa efectul educaţiei moral-religioase.

De asemenea, rezultatele cercetării constituie un motiv pentru reconsiderarea, de către decidenții educaționali, a importanței formării moral - religioase a tinerei generații; aceasta cu atât mai mult cu cât literatura de specialitate a probat, în repetate rânduri, o legătura puternică între nivelul educație morale și cel al competențelor socio-emoționale. Pe de altă parte, tot din literatura

[649] *Ibidem*, p. 32.

domeniului sunt extrase mărturiile conform cărora competențele socio-emoționale, în tandem cu cele morale, sunt prerechizite esențiale ale pregătirii academice și ale identității educaționale.

Astfel, considerăm că această evaluare contribuie semnificativ la îndeplinirea obiectivului general al proiectului: *Elaborarea și implementarea unui plan de acțiune și măsuri la nivel multiregional pentru prevenirea fenomenului de părăsire timpurie a școlii și menținerea în sistemul de educație a persoanelor expuse acestui risc, precum și dezvoltarea unor acțiuni remedial corective pentru persoane care au părăsit timpuriu școala*[650].

7.1.4. Proiectul „Alege Școala! (2015)

Timp de 9 de luni (23 martie 2015 - 27 noiembrie 2015), Mitropolia Moldovei și Bucovinei, în parteneriat cu Patriarhia Română, a implementat Proiectul „Alege Școala!”[651], proiect cu o valoare de 8.525.488 lei, vizate fiind 4 regiuni de dezvoltare: Nord-Est, București - Ilfov, Sud Muntenia și Sud-Est, cuprinzând 15 județe ale țării: Bacău, Botoșani, Brăila, București, Buzău, Constanța, Galați, Giurgiu, Iași, Ilfov, Neamț, Prahova, Teleorman, Vaslui, Vrancea[652].

Și în acest caz, obiectivul general al proiectului „Alege Școala!” l-a constituit „elaborarea și implementarea unui *plan de acțiuni și măsuri* la nivel multiregional pentru prevenirea fenomenului de părăsire timpurie a școlii și menținerea în sistemul de educație a persoanelor expuse acestui risc, precum și dezvoltarea unor *acțiuni remedial corective* pentru persoanele care au părăsit timpuriu școala”. Totodată, s-au avut în vedere *programele inovative* de tip orientare și consiliere, *sprijin financiar* pentru elevi și *campanii de conștientizare*. De asemenea, proiectul și-a propus inițierea și implementarea unor măsuri active pentru menținerea în educație, pentru creşterea motivației pentru învățare şi pentru prevenirea abandonului şcolar pentru 750 de elevi din regiunile amintite, din mediul rural şi urban de la nivelul învățământului preuniversitar, cu preponderență din zone foste industrializate, în care rata șomajului depășește cu 20% media existentă la nivel național şi care sunt izolate, lipsite de mijloace de comunicații şi unde infrastructura este slab dezvoltată. Prin proiect s-a urmărit și dezvoltarea şi consolidarea unei reţele regionale pentru îmbunătăţirea educaţiei, prin înfiinţarea platformei virtuale (http://alegscoala.ro/) și a unui număr de 50 de Centre Educaționale Inovative „Alege Școala”[653], în cele patru regiuni de dezvoltare, cu o abordare preventivă, prin furnizarea serviciilor de consiliere şi asistenţă

---

650 Adrian Opre *et al*, *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, 2015, pp. 32-33.

651 Proiectul „Alege Școala!” s-a încadrat în linia de finanţare a proiectelor strategice nr.181 „Prevenirea și corectarea fenomenului de părăsire timpuri a școlii”, Axa Prioritară 2 „Corelarea învățării pe tot parcursul vieții cu piața muncii”, Domeniul Major de Intervenţie 2.2. „Prevenirea şi corectarea părăsirii timpurii a şcolii” și este finanțat de Uniunea Europeană prin Fondul Social European.

652 Cf. http://alegscoala.ro/; data accesării: 24 mai 2018.

653 Detalii despre cele 50 de centre inovative „Alege Școala!” se găsesc la adresa: http://alegscoala.ro/centre/; data accesării: 24 mai 2018.

educaţională, prin organizarea de programe de tip „Școala după şcoală", „Școala de duminică", şi o abordare corectivă, prin furnizarea serviciilor de consiliere pentru părinți și pentru persoanele care au părăsit școala[654].

Activitățile desfășurate în cadrul proiectului pot fi sintetizate după cum urmează[655]:

- 810 activități de tip „școala de duminică", „școală de vară" pentru 850 de elevi din grupul țintă și pentru părinții lor, în vederea dezvoltării şi furnizării serviciilor de consiliere, pentru a înțelege importanța educației și a intervenției timpurii, precum și rolul lor în educația copiilor, inclusiv sprijin financiar acordat acestora;

- 600 activități de tip „școală după școală", cu două componente: program de tip afterschool cu caracter de pregătire suplimentară pentru citire și calcul matematic, pentru 750 de elevi; dezvoltarea și furnizarea a 85 de activități de educație remedială, meditație în cadrul programului afterschool, îndrumare și orientare, consiliere și sprijin financiar, ca formă complementară de suport în continuarea studiilor, pentru 100 de persoane care au părăsit timpuriu școala;

- tabere școlare pentru 850 copii din grupul țintă;

- un concurs cu premii substanțiale, desfășurat la nivelul regiunilor de implementare pentru 850 persoane din grupul țintă;

- 257 activități specifice programului flexibil de educație de tip „a doua șansă" prin care s-a urmărit dobândirea competențelor de bază și dezvoltarea abilităților personale pentru un grup de 100 de persoane cu vârsta sub 18 ani, care au părăsit timpuriu școala[656].

Cele 11 serii de tabere „Licăr de Lumină" s-au desfășurat în perioada 28 iunie – 11 septembrie la Centrul social – pastoral „Sfânta Cruce" din Bușteni[657].

Prin participarea la activitățile de creație din tabere (desen, colaj, compuneri și eseuri, pictură etc.) dar și la activitățile de dezvoltare a unor abilități practice, copiii au fost ajutați să-şi găsească motivația de a continua școala. Prin toate aceste activități s-a urmărit încurajarea fiecărui copil să participe activ la descoperirea adevărurilor despre lucruri și fenomene care corespund orizontului de cunoaştere specific vârstei. De asemenea, concursurile cu premii organizate în cadrul taberelor au contribuit la asimilarea cunoștințelor noi, stimulându-i pe participanți să se implice activ în cadrul atelierelor de lucru[658]. Mărturiile participanților sunt elocvente în acest sens[659]:

> „În tabără am avut oportunitatea să ne apropiem, poate mai mult ca niciodată, de Dumnezeu, să realizăm și să regretăm greșelile pe care le-am făcut de-a

---

654 Constantin Naclad, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor", pp. 75-76.

655 Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 8-9.

656 Aceste date statistice sunt cuprinse în materialele publicitare (pliant, broșură, flayere) de finalizare a proiectului.

657 Informații suplimentare se gasesc pe platforma proiectului: http://alegscoala.ro/evenimente/category/tabere/; data accesării: 24 mai 2018.

658 „Au început taberele Licăr de Lumină – 850 de copii își petrec vara în tabere de creație creștină", http://alegscoala.ro/evenimente/2015/06/28/taberestart/; data accesării: 23 mai 2018.

659 *Ibidem*.

lungul anilor, am descoperit realitatea pe care o cunoaștem de mult timp dar care nu ne fusese spusă atât de direct, și anume că singurul scop al omului ar fi acela de a ajunge asemeni Lui. De când am aflat că numele taberei este «Licăr de lumină», am realizat că această tabără avea să fie șansa noastră de a ne lumina sufletul și de a ne transforma în persoane mai bune”.

(Alexandra, 16 ani)

„Zilele petrecute în această tabără au însemnat foarte mult pentru mine, căpătând o experiență de viață și, făcând parte din atelierul literar – religios mi-a dat șansa să îmi descopăr latura creativă. Totodată, participând la rugăciuni pe parcursul zilei, împreună cu ceilalți și aflând multe despre religia ortodoxă, mi-am dezvoltat foarte mult sufletul. Drumețiile, jocurile din pădure, cantecele – au fost un mod inspirat de a ne petrece timpul liber”.

(Adelina)

Alături de mărturiile evidențiate, dezvoltarea proiectului „Alege Școala!” a generat numeroase alte rezultate. Astfel, grupul ţintă al proiectului şi rezultatele adiacente au cuprins un număr de 101 copii participanţi la programe de educaţie de tip „a doua şansă”, iar ponderea absolvenţilor de programe de educaţie de tip „a doua şansă” a fost de 99%. Cele 50 de centre înfiinţate în proiect au fost dotate cu materiale consumabile şi cu aparatură pentru activităţi, în valoare de aproximativ 36.000 lei fiecare. Numărul participanţilor la activităţile din proiect („şcoala de duminică”, concursuri, „școală după școală” etc.) a fost de 847 de copii şi 571 părinţi. În cadrul centrelor „Alege Școala!” au fost angajați 50 de preoţi responsabili de centre şi 50 de profesori colaboratori. În total, au fost angajate 137 de persoane: 50 de preoţi şi 87 profesori. Echipa totală a proiectului a însumat un număr de 168 persoane angajate. De asemenea, s-au acordat subvenţii, ajutoare şi premii pentru copiii implicaţi în program (ajutoare financiare pentru 850 de copii, în valoare de 425 lei pe lună, timp de 5 luni; subvenţii pentru cei 101 de copii din programul „a doua şansă”, în valoare de 400 lei pe lună, timp de 5 luni; s-au acordat 1078 de premii la concursurile organizate în centre, constând în cărţi, aparate electronice, biciclete, treninguri etc., în valoare de 191.623 lei), în valoare totală de 2.335.700 lei. Totodată, toţi cei 850 de copii au participat în tabere de vară[660].

***

O sinteză a celor patru ediții ale proiectului „Alege Școala!” ne permite să concluzionăm următoarele:

- grupul țintă înregistrat și monitorizat a cuprins: 31.954 copii vulnerabili, la care se adaugă un număr cel puțin egal de copii care au beneficiat indirect de activitățile proiectului (în sensul în care nu au fost înregistrați); 1.808 părinți înregistrați, la care se adaugă cel puțin 30.000 de părinți beneficiari neînregistrați,

[660] Constantin Naclad, „Proiectul «Alege Școala», în Mitropolia Moldovei şi Bucovinei”, *Doxologia*, 26 mai 2016, https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/proiectul-alege-scoala-mitropolia-moldovei-bucovinei; data accesării: 23 mai 2018.

dar care s-au bucurat de beneficiile proiectelor; 11.790 copii participanți la tabere și organizarea unui număr de 295 sesiuni de tabără; 3.309 de parohii implicate din cuprinsul întregii țări; 250 sesiuni de formare pentru preoți și profesori; 127 profesori angajați în proiect; 103 centre educaționale inovative înființate; 2 rețele virtuale create în proiecte; 106 persoane acreditate ca „lucrători de tineret"; alcătuirea a două cursuri de formare pentru preoți, a unui toolkit de 7 module pentru activități cu copiii, a unui curs de formare pentru ocupația „lucrător de tineret" și a unui volum de modele catehetice[661].

- s-au acordat un număr de 33.488 de premii în cadrul concursurilor organizate în toate cele patru proiecte, cu o valoare ce depășește 4.000.000 lei, și 11.800 premii în cadrul taberelor, pentru fiecare copil participant; menționăm și ajutoarele financiare lunare pentru 2075 familii cu dificultăți în a-și întreține copiii, în cuantum de 300 lei, subvențiile pentru copiii participanți la programul „a doua șansă", în cuantum de 400 lei lunar, destinate unui număr de 418 copii. La acestea se adaugă alte numeroase beneficii acordate centrelor înființate, coordonate de preoții responsabili angajați în proiect (103 centre), împreună cu școlile partenere[662].

De asemenea, efectuarea cercetării realizate în cadrul proiectului „Alege Școala în regiunile de dezvoltare Vest, Sud-Vest Oltenia şi Nord-Vest" (POSDRU/162 /2.2/S/136275) și a unui studiu pe baza cercetării, intitulat *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, ne-a oferit posibilitatea de a valorifica una din concluziile acestui studiu:

> „În fapt, rezultatele obţinute aici vin să consolideze importanţa educaţiei moral – religioase, ca factor facilitator în adaptarea eficientă a programelor de consiliere şi asistenţă psiho-educaţională la particularităţile culturale şi socio-economice ale spaţiului nostru geografic. Altfel spus, ele probează, încă o dată, rolul cheie al educaţiei moral - religioase în tandem cu dezvoltarea competenţelor psiho-sociale în pregătirea tinerilor pentru viaţă. Echipaţi astfel, copiii şi tinerii vor face faţă cu succes provocărilor unui mediu educaţional şi mai apoi celui profesional, care şi-au dovedit deopotrivă şi redundant versatilitatea. Nu în utimul rând, aceste rezultate se constituie într-o veritabilă pledoarie pentru o mai strânsă colaborare între preoți, respectiv, profesorii de religie, pe de o parte, și experţii din domeniul psihologiei și al științelor educației, pe de altă parte. Împreuna lor lucrare va constitui garanția unei societăți sănătoase"[663].

[661] Gheorghe Cristian Popa, „Festivitatea de închidere a proiectului «Alege Școala!»", *Ziarul Lumina*, 25 noiembrie 2015, http://ziarullumina.ro/festivitatea-de-inchidere-a-proiectului-alege-scoala--107343.html; data accesării: 28 mai 2018.

[662] Constantin Naclad, „«Alege Școala!»– o împlinire a tuturor celor care au crezut în acest proiect", *Ziarul Lumina*, 6 februarie 2016, http://ziarullumina.ro/alege-scoala---o-implinire-a-tuturor-celor-care-au-crezut-in-acest-proiect-109163.html; data accesării: 25 martie 2018.

[663] Adrian Opre *et al*, *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, 2015, p. 33.

Invitat la Congresul Internațional de Teologie *Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii din contextul actual* (18 – 21 octombrie 2015), Ministrul Educației Naționale, Sorin Mihai Câmpeanu, a vorbit despre colaborarea dinte *școală* și *parohie*, apreciind Proiectul „*Alege Școala!*" implementat de Patriarhia Română:

> „Școala și parohiile colaborează în cele mai diverse moduri și folosim acest prilej pentru a le afirma și aprecia valoarea: situații de sprijin ale familiilor cu diferite probleme sociale, suport elevilor aflați în risc (situații de sărăcie, abandon școlar, elevi singuri sau cu părinți plecați în străinătate), realizarea unor programe extrașcolare în context nonformal, realizarea unor ore și proiecte în parteneriat Școală – Biserică. Apreciem, cu precădere, așa cum mă bucur că s-a prezentat, Proiectul «Alege Școala!» desfășurat de câțiva ani buni cu consecvență de către Patriarhia Română, cu finanțare europeană, drept un model de bună practică. Acesta merită susținut și desfășurat în continuare în beneficiul elevilor"[664].

În șirul acestor constatări, se înscrie și mărturia plină de sinceritate a părintelui Constantin Naclad, managerul proiectului:

> „Proiectul «Alege Școala!» reprezintă o împlinire a tuturor celor care au crezut în el şi au dăruit din sufletul lor toată dragostea jertfelnică izvorâtă din iubirea lui Dumnezeu şi sădită în inima copiilor, care au nevoie de ea. Nu există bucurie mai mare decât să faci un copil fericit atunci când este privat de dragoste, posibilități materiale şi prietenie. Am descoperit copii cu povești de viață incredibile, care nu au mai fost niciodată cu autobuzul, nu au mai văzut blocuri sau au tresărit de bucurie la atingerea unor cărți şi la crearea unei icoane. Toate acestea şi încă multe altele nespuse poate îndeajuns, dar simțite şi trăite cu Dumnezeu în suflet ne-au încurajat şi ne-au dat puterea şi voința de a merge mai departe, de a continua cu noi proiecte «Alege Școala!»"[665].

7.1.5. Noile proiecte „Alege Școala!"

Rezultatele înregistrate în cei șase ani de implementare a proiectului „Alege Școala!" și dorința de a fi sprijin, pe mai departe, elevilor și familiilor lor solicitau continuarea lui. Astfel, în data de 20 aprilie 2018, au fost lansate alte trei proiecte „Alege Școala!": Alege Școala - o șansă pentru viitor!, Alege Școala - educație de calitate, viitor în comunitate! și Alege Școala!. Aceste proiecte educaționale sunt

---

[664] „Congresul Internațional de Teologie «Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii din contextul actual»", *Basilica*, 19 octombrie 2015, http://basilica.ro/congresul-international-de-teologie-relatia-dintre-parohie-si-scoala-in-viata-si-misiunea-bisericii-din-contextul-actual/; data accesării: 25 mai 2018.

[665] Constantin Naclad, „«Alege Școala!»– o împlinire a tuturor celor care au crezut în acest proiect", *Ziarul Lumina*, 6 februarie 2016, http://ziarullumina.ro/alege-scoala---o-implinire-a-tuturor-celor-care-au-crezut-in-acest-proiect-109163.html; data accesării: 25 martie 2018; Constantin Naclad, „Proiectul «Alege Școala», în Mitropolia Moldovei şi Bucovinei", *Ziarul Lumina*, 28 mai 2016, http://ziarullumina.ro/proiectul-alege-scoala--in-mitropolia-moldovei-si-bucovinei-112547.html; data accesării: 28 mai 2018.

implementate de Fundația World Vision România, în parteneriat cu Patriarhia Română, cu aprobarea Sfântului Sinod[666].

Proiectele se desfășoară în perioada 20 aprilie 2018 - 19 aprilie 2021 (36 de luni) în unități de învățământ din județele: Prahova, Ialomița și Constanța - (proiectul „Alege școala!”); Dolj și Vaslui - (proiectul „Alege școala - educație de calitate, viitor în comunitate!”) și Vâlcea (proiectul „Alege școala - o șansă pentru viitor!”). Ele sunt finanțate de Uniunea Europeană prin Programul Operațional Capital Uman (POCU) 2014-2020, în cadrul Apelului de proiecte nr. 4, „Școală pentru toți”, Axa prioritară 6 „Educație și competențe”[667].

POCU urmărește integrarea nevoilor de dezvoltare a resurselor umane în ansamblul programelor și politicilor publice ale României, ca stat membru al Uniunii Europene, și are în vedere valorizarea capitalului uman, ca resursă pentru o dezvoltare sustenabilă în viitor.

Printre obiectivele specifice ale axei prioritare, regăsim:

- Creșterea participării la învăţământul ante-preșcolar și preșcolar, în special a grupurilor cu risc de părăsire timpurie a școlii, cu accent pe copiii aparținând minorității romilor și a celor din mediul rural;

- Reducerea părăsirii timpurii a școlii prin măsuri integrate de prevenire și de asigurare a oportunităților egale pentru elevii aparținând grupurilor vulnerabile, cu accent pe elevii aparținând minorității romilor și pe elevii din mediul rural sau din comunitățile dezavantajate socio-economic;

- Creșterea numărului de tineri care au abandonat școala și de adulți care nu și-au finalizat educația obligatorie, care se reîntorc în sistemul de educație și formare, inclusiv prin programe de tip „a doua șansă” și prin programe de formare profesională;

- Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul preuniversitar, în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate, orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive[668].

7.1.5.1. Alege Școala - o șansă pentru viitor![669]

Obiectivul general al proiectului îl constituie creșterea participării școlare a copiilor din învățământul preșcolar și școlar până la finalizarea învățământului obligatoriu și prevenirea părăsirii timpurii a școlii, prin susținerea unor mecanisme eficiente și inovatoare de dezvoltare și implementare a unor măsuri integrate în domeniul educației.

Proiectul, în valoare de 9.308.894,46 lei, are drept scop prevenirea abandonului școlar timpuriu a 1010 preșcolari, școlari și adulți vulnerabili, din 5 comunități rurale din județul Vâlcea: Bujoreni (Școala Gimnazială Gura Văii, cu

---

[666] Cf. *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 3398 din 29 mai 2018*, aprobate în ședința din 24 mai 2018.

[667] Florin Marica, „Proiectul educațional «Alege Școala!» continuă”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/proiectul-educational-alege-scoala--continua-133898.html; data accesării: 28 mai 2018.

[668] Conform site-ului oficial: http://www.fonduri-structurale.ro/program-operational/2/programul-operational-capital-uman; data accesării: 25 mai 2018.

[669] În prezentarea proiectului, am utilizat documentele puse la dispoziție de părintele Constantin Naclad, managerul proiectului, documente care au stat la baza cererii de finanțare.

structurile subordonate: Școala primară Olteni, Grădinițele cu program normal Bogdăneşti, Lunca şi Gura Văii), Drăgoeşti (Școala Gimnazială nr.1 Drăgoeşti şi centrul After School), Dănicei (Școala Gimnazială Udrești cu structurile ei), Frânceşti (Școala Gimnazială Frânceşti cu structurile ei) şi Mihăeşti (Școala Gimnazială Măgura, Școala Gimnazială Buleta, Școala Primară Govora Sat şi grădinițele aferente).

Proiectul propune o abordare integrată a fenomentului de risc de abandon şcolar întrucât îşi propune:

- măsuri de prevenire a părăsirii timpurii a școlii, prin identificarea riscurilor şi a obstacolelor individuale ale fiecărui elev beneficiar şi asumarea unei intervenții personalizate fiecărui caz. Prin dezvoltarea de parteneriate între şcoli, comunitate, autorități locale, în vederea conștientizării locale asupra importanței educației, proiectul are în vedere implicarea factorilor interesați în promovarea diversității culturale şi prevenirea discriminării în educație;

- măsuri de intervenție pentru a reduce fenomenul de părăsire timpurie a şcolii (educație remedială, consiliere psihologică, şcolară, vocațională; consiliere morală; educație nonformală
şi extracurriculară; reintegrarea în educație a persoanelor care au părăsit timpuriu şcoala).

Pentru a preveni abandonul şcolar al copiilor din mediul rural, în special în perioada de trecere către ciclul secundar (liceu/şcoala profesională), copiii vulnerabili vor beneficia de un program de mentorat şi de pregătire suplimentară intensiv, pentru a conştientiza importanța continuării educației, ca factor de succes pentru viitoarea integrare pe piața muncii.

Copiii cu vârste cuprinse între 6-15 ani au nevoie de un program suplimentar pentru a-şi îmbunătăți rezultatele şcolare la principalele materii de examen la evaluările naționale, pentru a creşte şansele lor de a continua studiile la liceu/şcoala profesională/facultate. De asemenea, acest segment de vârstă are nevoie de consiliere psihologică şi orientare şcolară, pentru a-şi alege un traseu în carieră sau pentru a depăşi problemele familiale sau emoționale care le influențează negativ rezultatele şcolare. Ei au nevoie de alternative de petrecere a timpului liber într-un mod creativ şi constructiv, evitând anturajele şi riscurile specifice vârstei, printr-un program de educație non-formală, pentru dezvoltarea abilităților de viață.

Grupul țintă al proiectului este format din 1010 copii, elevi şi tineri, dintre care: 40 copii de vârstă ante-preşcolară, 205 preşcolari, 385 copii din ciclul primar, 330 copii din ciclul gimnazial şi 50 participanți la programul „A doua şansă”. Lor li se adaugă părinții lor şi 65 de cadre didactice.

Pe durata celor 36 luni de implementare, grupul țintă al proiectului, format atât din copii/elevi (1010) cât şi din adulți (440), vor beneficia de servicii integrate şi vor participa direct la activitățile proiectului. Astfel, 40 copii antepreşcolari (1-3 ani) şi părinții lor (40) vor beneficia de programul de educație timpurie, de pregătire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, pentru includerea în sistemul de învățământ. Se vor acorda 40 de suplimente financiare pentru acei copii înregistrați în sistemul de învățământ. Se vor desfăşura activități de tipul *O zi la Grădi!* Se vor

organiza sesiuni de informare și conștientizare a părinților cu privire la importanța pregătirii copilului în vederea dobândirii de cunoştințe, abilități, deprinderi și atitudini, necesare acestuia la intrarea în sistemul de învățământ, dar și pe tot parcursul vieții. 205 copii preşcolari (3-6 ani) vor participa la activități destinate prevenirii abandonului școlar pentru preșcolari (activități de tipul: Vreau să merg la Școală! Ateliere educaționale!, ateliere cu activități atractive, interactive, centrate pe copil, adresate copiilor de vârstă preșcolară). 715 elevi din clasele 0-VIII (385 copii beneficiari din ciclul primar și 330 copii din ciclul gimnazial) vor beneficia de sprijin pentru creșterea accesului la educație și pentru prevenirea abandonului școlar în învățământul primar și gimnazial (pregătire suplimentară în cadrul programului „școala după școală", educație remedială, educație nonformală conform toolkitului educațional inovativ). Toți cei 715 de copii vor avea acces la un pachet de activități extracurriculare (14 tabere tematice, excursii tematice) și de educație complementară („școala de duminică" și „școala de vară"), complementar programului de educație formală, dar și de tip „școala după școală", menit să contribuie la dezvoltarea abilităților de viață și la dezvoltarea personală a copiilor. Toți copiii care au nevoie vor beneficia de servicii integrate de consiliere (socială, dezvoltare personală, vocațională: 150 elevi consiliați psihologic, 200 de elevi beneficiari de consiliere școlară, 100 de elevi beneficiari de consiliere vocațională). 65 de cadre didactice și personal de sprijin care predau în 5 școli defavorizate din mediul rural vor beneficia de un program de dezvoltare profesională (formare și instruire centrate pe nevoile specifice ale elevului). 40 de adulți cu vârste cuprinse între 25-64 de ani, din mediul rural, care nu au absolvit învățământul obligatoriu și 10 copii vor beneficia de programul de tip „a doua șansă" (revenirea în sistemul de educație și formare). 300 de părinți beneficiari ai programului vor participa la Programul „Școala Părinților" - sesiuni de informare, consiliere și educație parentală.

Prin intermediul proiectului, se vor înființa 5 Centre de Resurse Educaționale care vor fi amenajate, dotate și echipate cu piese de mobilier, echipamente IT (sistem desktop, videoproiector, ecran de proiecție, multifuncțională), materiale auxiliare și consumabile.

De asemenea, proiectul își propune dezvoltarea unor parteneriate interdisciplinare între reprezentanți ai școlii, Bisericii, autorităților locale și asistenței sociale, părinți și alți actori din comunitate, care pot contribui la reducerea părăsirii timpuri a școlii printr-o abordare multidisciplinară care să aibă în vedere toți factorii care influențează abandonul școlar, absenteismul, rezultate școlare scazute, neimplicarea părinților.

7.1.5.2. Alege Școala - educație de calitate, viitor în comunitate! [670]

Proiectul are o abordare integrată și complexă, pentru a răspunde nevoilor socio-educaționale ale copiilor în mod personalizat și profund, în vederea prevenirii și/sau reducerii riscului de părăsire timpurie a școlii, prin programe de

[670] În prezentarea proiectului, am utilizat documentele puse la dispoziție de părintele Constantin Naclad, managerul proiectului, documente care au stat la baza cererii de finanțare.

tip „școala după școală”, programe de activități extracurriculare (tabere tematice, „școala de duminică” și „școala de vară”) orientate spre nevoile copiilor, servicii integrate de consiliere (școlară, psihologică, vocațională), în vederea creșterii accesului copiilor școlari și a familiilor acestora la personal de sprijin și auxiliar (asistent social, consilier școlar, psiholog etc.), activități de informare, consiliere și educație parentală pentru părintii/tutorii copiilor din grupul țintă – Programul „Școala Părinților”.

Proiectul „Alege Școala - educație de calitate, viitor în comunitate!” se va desfășura pe parcursul a 36 de luni, având o valoare totală de 6.408.108,95 lei. El are ca scop reducerea numărului de copii și elevi aflați în risc de părăsire timpurie a școlii, din comunitățile Sopot, Predești, Parpanița și Băilești, prin operaționalizarea și sustenabilizarea unui continuum de servicii și de măsuri destinate unui număr de 691 de antepreșcolari, preșcolari și școlari din clasele primare și gimnaziale și părinții lor, dintre care 100% beneficiază de măsuri și servicii integrate, implementate de echipe pluridisciplinare, atât în cadrul unor centre de resurse educaționale, cât și prin intermediul serviciilor educaționale oferite de către partenerii asociați din proiect.

Grupul țintă este format din 691 de copii și elevi și 190 de părinți, structurat astfel: Oraş Negreşti, județul Vaslui (Școala Gimnazială nr. 1 Parpanița: 30 de preșcolari cu vârsta 3-6 ani, 76 de elevi din învățământul primar și gimnazial și 30 de părinți); Băilești, județul Dolj (Școala Gimnazială „Amza Pellea” Băilești: 10 copii de vârstă ante-preșcolară (1-3 ani), 100 de preșcolari (3-6 ani), 110 copii din învățământul primar (6-10 ani), 160 de copii din învățământul gimnazial (11-14 ani) și 100 de părinți); Predești, județul Dolj (Școala Gimnazială Predești: 30 de preșcolari, 40 de copii din învățământul primar și gimnazial, 20 de părinți); Sopot, județul Dolj (Școala Gimnazială Belot: 40 de preșcolari, 45 de copii din învățământul primar, 50 de copii din învățământul gimnazial, 40 de părinți).

Proiectul facilitează accesul la servicii integrate pentru 691 de copii (10 copii de vârsta antepreşcolară de 2-3 ani; 200 de copii de vârsta preşcolară de 3-6 ani; 155 de elevi cu vârste cuprinse între 6-10 ani, din învăţământul primar; 326 de elevi cu vârste cuprinse între 11-14 ani, din învăţământul gimnazial), care vor beneficia de servicii educaționale și sociale în cadrul programelor socio-educaționale de tip „școala după școală” (oferă elevilor din ciclul primar și gimnazial oportunităţi de învăţare formală şi nonformală, pentru îmbogăţirea cunoştinţelor, abilitaţilor şi deprinderilor, pentru consolidarea competenţelor dobândite, pentru accelerarea învăţării), de activități de educație timpurie (pentru antepreșcolari), educație non-formală (cercuri de lectură, activități sportive, cultural-științifice, serbări școlare, drumeții, excursii, tabere, vizionări de spectacole, vizite la muzee, biblioteci etc.) și remedială (la limba română și matematică). Menționăm și serviciile integrate de consiliere (socială, dezvoltare personală, școlară și vocațională) și activitățile de educație pentru sănătate, igienă și nutriție sănătoasă.

Pentru susținerea desfășurării activităților previzionate în proiect, se vor înființa, amenaja și dota 5 Centre de Resurse Educaționale.

Și în cadrul acestui proiect, va fi implementat un program de educație parentală pentru 190 de părinții din cele 4 comunități selectate. Programul „Școala Părinților" este organizat pe 10 sesiuni (având mai multe teme: Cum să devin un părinte bun?; Educația ca mijloc de reușită; Cum putem lupta împotriva discriminării?; Comunicarea dintre părinți și copii - cheia reușitei copilului?; Violența domestică - influența asupra copilului; Educație sexuală; Sănătatea copilului și a familiei; Protecția și participarea copilului) pentru îmbogățirea cunoștințelor, abilităților și competențelor parentale. Este o modalitate de a susține informarea părinților, precum și dezvoltarea unor comportamente și atitudini echilibrate ale acestora față de copiii lor. Scopul programului „Școala Părinților" îl reprezintă dezvoltarea abilităților de îngrijire, creștere și educare a copiilor de către părinți, reducerea riscului de izolare socială a familiei și asigurarea accesului la resursele comunității.

7.1.5.3. Alege Școala! [671]

În valoare de 9.260.221,67 lei, proiectul „Alege Şcoala!" păstrează obiectivele, scopurile, activitățile și planul inovativ de intervenție existente în cadrul celor două proiecte prezentate mai sus. Deosebirea este dată, desigur, de grupul țintă. În acest caz, el cuprinde 1036 antepreșcolari, preșcolari și școlari din clasele primare și gimnaziale și 755 de părinți din 7 localități: Armășești, județul Ialomița (Școala Gimnazială Malu Roșu: 25 de preșcolari, 25 de elevi din învățământul primar, 25 de elevi din învățământul gimnazial, 50 de părinți); Roșiori, județul Ialomița (Școala Gimnazială „Maica Domnului" Roșiori: 25 de preșcolari, 63 de elevi din învățământul primar, 64 de elevi din învățământul gimnazial, 127de părinți); Maia, județul Ialomița (Școala Gimnazială „Barbu Catargiu" Maia: 25 de preșcolari, 40 de elevi din învățământul primar, 25 de elevi din învățământul gimnazial, 65 de părinți); Vălenii de Munte, județul Prahova (Școala Gimnazială Specială Vălenii de Munte: 8 preșcolari, 53 de elevi din învățământul primar, 65 de elevi din învățământul gimnazial, 118 părinți); Medgidia, județul Constanța (Școala Gimnazială „Spiru Haret" Medgidia: 68 de preșcolari, 171 de elevi din învățământul primar, 84 de elevi din învățământul gimnazial, 50 de persoane la programul „a doua șansă" primar și gimnazial, 255 de părinți); Radulești, județul Ialomița (Școala Gimnazială Rădulești: 15 antepreșcolari, 25 de preșcolari, 50 de elevi din învățământul primar, 50 de elevi din învățământul gimnazial, 100 de părinți) și Drăgoești, județul Ialomița (Școala Primară Drăgoești: 10 antepreșcolari, 30 de preșcolari, 40 de elevi din învățământul primar, 40 de părinți).

Beneficiarii direcți ai proiectului sunt: 25 de copii de vârstă antepreșcolară (2-3 ani), 206 copii de vârstă preșcolară (3-6 ani), 755 de elevi din învățământul primar (442) și gimnazial (313), 50 de copii/tineri/adulți care nu au absolvit minimum 8 clase.

Principalele acțiuni prevăzute în proiect sunt:

- Organizarea unor campanii de informare și conștientizare a beneficiilor educației (peste 1000 de copii și părinți informați);

[671] În prezentarea acestui proiect, am utilizat documente puse la dispoziție de părintele Constantin Naclad, managerul proiectului, documente care au stat la baza cererii de finanțare.

- Educația timpurie a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, în vederea pregătirii acestora pentru includerea în învățământul de masă (beneficiari: 25 de antepreşcolari și 25 de părinți);

- Dezvoltarea și implementarea unor ateliere cu activități atractive, interactive, centrate pe copil, adresat copiilor de vârstă preşcolară (206 copii beneficiari, cu vârste cuprinse între 3-6 ani) „Vreau să merg la școală!”, activități suport pentru trecerea de la grădiniță în clasa pregătitoare;

- Dezvoltarea și derularea unor interventii de tip „scoala după școală” pentru copiii din ciclurile primar și gimnazial (442 de copii beneficiari din ciclul primar și 313 copii din ciclul gimnazial);

- Adaptarea, dezvoltarea și implementarea programului ,,A doua șansă” pentru învățământul primar și secundar (50 de beneficiari);

- Implementarea unui program de activități extracurriculare[672], prin care se urmăreşte identificarea şi cultivarea corespondenţei optime dintre aptitudini, talente, cultivarea unui stil de viaţă civilizat, precum şi stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Scopul activităţilor extraşcolare este dezvoltarea, în rândul copiilor și tinerilor înscriși în proiect, a unor aptitudini speciale, antrenarea acestora în activităţi cât mai variate şi bogate în conţinut, cultivarea interesului pentru activităţi socio-culturale, facilitarea integrării în mediul şcolar, oferirea de suport pentru reuşita şcolară în ansamblul ei, fructificarea talentelor personale şi corelarea aptitudinilor cu atitudinile caracteriale. Activităţile extraşcolare se desfăşoară într-un cadru informal, ce permite elevilor cu dificultăţi de afirmare în mediul şcolar să reducă nivelul anxietăţii şi să-şi maximizeze potenţialul intelectual;

- Furnizarea de servicii integrate de consiliere (442 de copii din ciclul primar și 313 copii din ciclul gimnazial beneficiari ai serviciilor de consiliere psihologică, școlară, vocațională);

- Sesiuni de informare, consiliere și educație parentală pentru părinții/tutorii copiilor din grupul țintă, prin Programul „Școala Părinților” (755 de părinți beneficiari ai programului).

***

Un aspect semnificativ al celor trei noi proiecte îl constituie folosirea metodelor de educaţie nonformală, care determină apropierea copiilor de adulții care îi educă. Dezvoltarea și exersarea abilităților de viață este o formă particulară de educație nonformală, care promovează participarea și dezvoltarea personală. Rolul activităților nonformale este de a oferi tuturor copiilor posibilitatea de a-și exprima personalitatea în mod liber și creativ. Educaţia nonformală valorifică instruirea formală și cea informală, prin oferirea unui cadru plăcut, calm, relaxat pentru a atrage și crește motivația și participarea membrilor grupului. Obiectivele

[672] Aproape 300 de copii din județele Prahova, Ialomița și Constanța au participat în decursul a 10 săptămâni la Tabăra „Licăr de Lumină” desfășurată la Centrul Pastoral „Sfântul Daniil Sihastrul” din Durău (Iulian Dumitraşcu, „10 săptămâni de «Licăr de Lumină» pentru 300 de copii implicaţi în Proiectul Alege Școala!”, *Basilica*, 10 septembrie 2019, https://basilica.ro/10-saptamani-de-licar-de-lumina-pentru-300-de-copii-implicati-in-proiectul-alege-scoala/; data accesării: 11 septembrie 2019).

educației nonformale se caracterizează prin flexibilitate, cuprinzând activități corespunzatoare intereselor și dorințelor participanților. Adoptarea și folosirea constantă de către cadre didactice a acestor metode de educație nonformală, poate ajuta la îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor, care reușesc să depășească anumite bariere personale ce înfrânează exprimarea personalității și creativității lor. Dezvoltarea abilităţilor de viaţă independentă reprezintă o schimbare de comportament concentrată pe dezvoltarea abilităţilor precum comunicarea, luarea deciziilor, gândire, gestionarea emoţiilor, stima de sine, rezistenţa la presiunile mediului, relaţionare.

Analiza numerică a datelor celor trei proiecte indică amploarea acestora: 16 localități rurale și urbane; 2737 de copii, elevi și tineri (din care: 75 de copii de vârstă ante-preşcolară; 611 preşcolari; 982 de copii din ciclul primar; 969 de copii din ciclul gimnazial și 100 de participanți la programul „a doua șansă"); 65 de cadre didactice în programul de formare; 1245 de părinți incluși în programul „Școala Părinților"; 17 Centre de Resurse Educaționale.

7.1.6. Aspecte catehetice ale proiectului „Alege Şcoala!" [673]

Asigurarea educaţiei morale de bază, necesară fiecărui copil, este unul dintre *pilonii ce susţin formarea şi menţinerea în educaţie a copiilor şi ajută la prevenirea delincvenţei juvenile*[674]. Până în prezent, prin proiectul „Alege Şcoala!" s-au organizat și desfăşurat 250 de sesiuni de formare pentru 3312 preoți și profesori, dintre care 106 persoane au fost acreditate ca „lucrător de tineret", în vederea implementării competente a activităților prevăzute de proiect.

Fiecare sesiune de formare s-a desfăşurat pe parcursul a două sau mai multe zile, având ca suport cele două cursuri de formare și toolkit-ul educațional în 7 module, alcătuite în acest scop. Pe lângă pregătirea teoretică a formatorilor, a existat un segment practic de instruire, în care au fost prezentate modalităţile concrete de aplicare a cunoştinţelor dobândite şi paşii care trebuiau urmaţi în inițierea și derularea activităților extracurriculare de tip „şcoala de duminică" în parohie. Odată formați, preoții și profesorii implicați în proiect au putut asigura furnizarea educaţiei moral-civice şi a motivaţiei necesare rămânerii în şcoală, printr-o educaţie de tip „şcoala de duminică". Temele de educaţie morală au fost corelate cu realităţile mediului din care provine fiecare copil, în vederea conştientizării necesităţii şcolii pentru formarea lor profesională viitoare. De real folos le-au fost ghidurile catehetice „Hristos împărtășit copiilor", centrele educațional inovative înființate, amenajate și dotate corespunzător (103), cele 2 rețele educaționale virtuale create pentru schimbul de practici, cursurile suport de formare pentru preoți și profesori (2), toolkit-ul în 7 module pentru activități cu copiii și volumul de modele catehetice.

---

[673] În acest subcapitol, am valorificat idei și texte din studiul nostru: Sorin Lungoci, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»", *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154.

[674] *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, 2010, p. 2.

Este evident faptul că, proiectul „Alege Şcoala!” nu este separat de activitatea de catehizare, el fiind gândit, pe lângă componenta socială, ca un mod de a ajuta preoţii şi copiii din parohii să înţeleagă mai bine metoda de catehizare a proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” şi, pe de o parte să susţină demararea efectivă a activităţilor cu grupa de copii în parohie, acolo unde demersul catehetic era mai anevoios, pe de altă parte să consolideze activitatea catehetică cu copiii, acolo unde ea era în desfăşurare[675]. Nu întâmplător, la sesiunile de formare, participanților li s-au prezentat, în manieră practică, o lecţie de cateheză din curricula „Hristos împărtăşit copiilor”[676]. Astfel, proiectul „Alege Şcoala!” este parte integrantă a programului de catehizare „Hristos împărtăşit copiilor”, aplicat de Patriarhia Română, fiind dezvoltat împreună cu acesta[677].

Cele două programe se află într-un raport de interdependență și complementaritate, fapt care denotă rolul structural al amândurora. Dacă în cadrul proiectului „Hristos împărtăşit copiilor” s-au organizat grupele parohiale de copii, prin *Alege Şcoala!* se cere ca în aceste grupe să fie incluşi şi să li se acorde o atenţie specială copiilor cu risc de abandon şcolar, copiilor sărmani, proveniţi din familii defavorizate, dezorganizate, vulnerabile la schimbările economice, risipite prin emigraţie după plecarea la muncă în străinătate a părinţilor etc.[678]

Acest program propune o metodă de catehizare şi un curriculum biblic adaptat vârstei şi caracteristicilor specifice dezvoltării psihologice a copiilor. Întâlnirile catehetice organizate cu copiii pe grupe sunt necesare asigurării educaţiei de bază şi motivaţiei pentru rămânerea în sistemul de învățământ a copiilor din mediul rural şi urban. Copiii sunt asistaţi în însuşirea educaţiei morale de bază, în dezvoltarea motivaţiei necesare rămânerii în şcoală, prin intermediul participării la „şcoala de duminică”, la concursuri pe teme date, la ateliere şi la tabere de creaţie. Prin acestea, ei dobândesc o nouă perspectivă duhovnicească asupra vieţii, având orientare nu numai către viaţa aceasta, care este din păcate observată ca o viaţă de consum şi de plăcere, ci li se oferă şi o perspectivă şi o orientare, o finalitate spre viaţa veşnică.

Împrumutată din programul catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, activitatea de tip „școala de duminică” a pornit de la nevoia oamenilor de cunoaștere, de înțelegere a religiei creștine, necesare dezvoltării persoanelor din punct de vedere moral-civic. Educația religioasă este mai mult decât o simplă transmitere a informației, ea având menirea de a forma și dezvolta latura spiritual-morală a fiecărei persoane. Implicarea copiilor în aceste activități asigură o evoluție în formarea lor ca membri responsabili ai societății din care fac parte. Alături de

[675] *Ibidem*, p. 1.
[676] În dinamica proiectului „Alege Şcoala!”, activităţile de tip „şcoala de duminică” au o pondere constantă. Una din responsabilităţile celor instruiţi era şi aceea de a susţine cateheze cu copiii incluşi în proiect.
[677] Argumentarea noastră este susținută de implementarea, oarecum concomitentă, a celor două programe. La doar un an de la extinderea la nivel național a programului catehetic „Hristos împărtășit copiilor” (2008), a demarat prima etapă a proiectului „Alege Şcoala!” (2009).
[678] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!” la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013, p. 9.

informațiile empirice primite la școală, în cadrul orelor de religie, temele de educație morală intersectate cu realitatea de zi cu zi, contribuie la conștientizarea rolului educației în viața copilului[679]. Prin acţiunile de tip „școala de duminică", pe baza unei curricule inovative dezvoltate prin proiect, susținute de persoane calificate, Biserica investește în educația copiilor.

Prin programul „Hristos împărtăşit copiilor" parohiile au fost îndemnate să-şi reia structural activitatea catehetică cu copiii, formând grupe catehetice pe diferite vârste, în educarea cărora s-a propus o metodă de interacţiune mai liberă, dialogică, evitând didacticismul ori formalismul. Constatările ne-au confirmat faptul că acest program a antrenat, în primul rând, entuziasmul preoţilor mai tineri, dornici de înnoire parohială şi de dialog cu credincioşii, indiferent de vârstă, având rol de reper primar ori de vector catehetic. Neavând fonduri suficiente de implementare, inserţia sa în parohii s-a desfăşurat într-o formă restrânsă: între voluntariat şi vocaţie, între datorie şi responsabilitate, între autoritate şi bunăvoinţă, fără a elimina factorul „contagiunii pozitive", prin valorizarea exemplului şi a bunei învecinări[680].

În plin proces de revigorare a catehezei parohiale, proiectul *Alege Şcoala!* a întărit demersul catehetic pozitiv, aducând cu sine câteva plusuri evidente. Toate activităţile catehetice relevante ale programului *Alege Şcoala!* au fost susținute atât prin asigurarea resurselor materiale (materiale auxiliare, consumabile, dotări, logistică și mediatizare), cât și prin asigurarea resursei umane calificate (cursuri de formare). Dar, cel mai important lucru este acela că a creat deprinderi, a dat impulsuri pozitive în recuperarea unei funcţii catehetice grav afectate în perioada comunistă în spaţiul ortodox. Factorul mediatic a avut, aşadar, o contribuţie majoră la propagarea ideii de reţea catehetică şi de profesionalism, într-un domeniu major al acţiunii Bisericii Ortodoxe Române, delegat prea mult dinspre parohie către alte instituţii.

Din punct de vedere practic, proiectul *Alege Şcoala!* a promovat cateheza parohială destinată copiilor, ca centru de interes al Bisericii, concretizând o mai veche dorinţă de armonizare în domeniul catehezei. El a îmbogăţit enorm experienţa catehetică a parohiilor ortodoxe, printr-un efort comun de gândire şi acţiune articulată. Dinspre această experienţă, au venit impulsuri înspre proiecte noi, destinate catehizării adulţilor, prin programul *Calea mântuirii* („The Way"), după modelul catehetic al diasporei ortodoxe occidentale. Proiectul *Alege Şcoala!* a adus consistenţă actului catehetic parohial şi a contribuit major la scoaterea catehezei din imaginea de „frumoasa fără corp a teologiei". Un element de forţă al acestei coerențe a fost cel de colaborare între ierarhii Sfântului Sinod, responsabilii catehetici din cadrul Sectorului Teologic-Educaţional al Patriarhiei Române, specialiştii universitari din domeniul catehezei, inpectorii eparhiali de cateheză şi riguroasa selecţie a preoţilor şi profesorilor implicaţi în proiect[681].

Concluzionând, ne manifestăm convingerea că atât proiectul „Alege Şcoala!", cât şi proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor" arată preocuparea Bisericii

---

[679] Costantin Naclad *et al*, *Toolkit educațional. 7 module*, București, 2014, p. 10.
[680] Costin Naclad *et al*, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului ...*, p. 9.
[681] *Ibidem*, p. 10.

noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noii generaţii. Ele sunt un impuls de revigorare a catehezei parohiale şi o invitaţie de implicare în demersul de creştere a copiilor în iubirea lui Hristos. Prin ele, Biserica dă un răspuns[682] la o paletă tot mai largă de tineri şi copii, care încearcă să-şi regăsească rostul şi propriul drum în viaţă.

7.2. Proiectul de catehizare „The Way"

„The Way" („Calea") este un proiect de catehizare a adulților. Proiectul a început ca un curs de cateheză pentru adulţi, adaptat spaţiului ortodox occidental, desfăşurat pe parcursul mai multor sesiuni de formare, după un curriculum sau un grup de teme, care interesează omul contemporan. Tematica porneşte de la explicarea rolului şi rostului creştinului în Biserică şi a noţiunilor de bază privind credinţa ortodoxă şi merge până la ilustrarea felului în care acestea trebuie asumate în viaţa de familie şi în comunitate[683].

Nevoia programului de catehizare a fost stabilită prin consultarea Bisericilor Ortodoxe din Regatul Unit, care sunt preocupate de faptul că tinerii din bisericile lor se îndepărtează tot mai mult din cauza provocărilor secularismului occidental, a ignoranței, a alienării față de culturile bisericilor etnice, dar și din dorința de participare activă la viața liturgică și de instruire în limba țării adoptate.

Acest proiect a fost conceput şi realizat de un colectiv de specialişti[684] (clerici şi profesori ortodocşi) din cadrul Institutului pentru Studii Creştin Ortodoxe de la Universitatea Cambridge din Marea Britanie, sub îndrumarea, coordonarea şi cu binecuvântarea Înaltpreasfinţitului Kallistos Ware, Mitropolit de Diokleia. Acest grup s-a constituit în iunie 2004, într-un departament (fundație educațională) separat de Institut, din punct de vedere administrativ, având director (profesor David Frost) și comitet de organizare propriu, dar aflat în subordonarea Consiliul de Administrație al Institutului[685].

La conceperea cursului original au contribuit şi doi români, Răzvan Porumb şi Dragoş Herescu, absolvenți ai IOCS, iar Dănuţ Mănăstireanu, de la World Vision Internațional, a facilitat publicarea acestuia, după revizuire și completare în limba engleză (lansarea s-a făcut la 7 octombrie 2010[686]), cu dorinţa de a fi pus la dispoziția comunităţilor Ortodoxe din Europa şi din Orientul Mijlociu și de a fi tradus în limba română[687].

---

682 Iacob Cismaş, *Preotul – misionar în contextul lumii contemporane,* Renaşterea, Cluj Napoca, 2010, p. 243.

683 Gheorghe Cristian Popa, „Proiect de catehizare pentru adulţi", *Ziarul Lumina*, anul IV, S Nat, nr. 96 (1598), 2010, p. 3.

684 Echipa de redactare este formată din: profesor David Frost (directorul IOCS în perioada 2006-2016), pr. Demetrios Bathrellos, d-l John Bazlinton, d-na Gladys Bland, IPS Mitropolit Kallistos de Diokleia, pr. Michael Harper, pr. Raphael Armour și d-na dr. Christine Mangala Frost.

685 David Frost, „The History of The Way", 2010. p. 1.

686 „The Way course published as a multimedia box set", *New Year Newsletter*, The Institute for Orthodox Christian Studies/Cambridge, January 2011, pp. 2-4; disponibil la adresa: https://www.iocs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/Newsletter_Jan_2011.pdf; data accesării: 15 mai 2018.

687 Ştefan Mărculeţ, „Cateheză pentru adulţi în Biserica Ortodoxă", *Ziarul Lumina*, 13 noiembrie 2012, http://ziarullumina.ro/cateheza-pentru-adulti-in-biserica-ortodoxa-76242.html; data accesării: 25 martie 2018.

Programul de cateheză pentru adulţi „The Way" (Calea Mântuirii) a fost dezvoltat de preoţi şi profesori de la Institutul pentru Studii Creştin-Ortodoxe din Londra, având are drept scop integrarea în comunitatea bisericească a familiilor creştine. Acesta se adresează persoanelor cu vârste cuprinse între 18 şi 80 de ani, care au absolvit liceul și care sunt chemate să participe, timp de 12 săptămâni, la discuţii libere pe baza unor teme despre credinţa ortodoxă[688].

Proiectul a fost implementat pentru prima dată în Anglia, în urmă cu 16 ani, în 2004, având un grup-ţintă de aproximativ 80 de persoane. Pe parcurs, acesta s-a extins, ajungând să fie folosit în mai multe zone din Marea Britanie şi în multe alte zone din străinătate[689].

„The Way" urmăreşte prezentarea elementelor de bază ale credinţei ortodoxe într-un mod specific tradiţiei ortodoxe, în aşa fel încât să nu rămână întrebări fără răspunsuri. Numele acestui proiect se află în legătură denumirea credinţa noastre, din Noul Testament. De altfel, Hristos Se numeşte pe Sine „Calea", în textul de la Ioan 14, 6: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa"[690].

Ideea proiectului este aceea de catehizare a adulţilor, într-un spaţiu familiar, primitor, fiind precedat de o masă comună. Este vorba de o cateheză după modelul Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care, în cadrul unor mese familiare, a propovăduit învăţăturile Sale mântuitoare. Urmând acelaşi model, după o masă luată în comun, la nivelul grupului format va urma o prezentare din partea unui preot sau mirean (profesori de religie, intelectuali etc), cu vocaţie catehetică deosebită, care va cuprinde una dintre cele 12 teme ale cursului (în primi ani de implementare, programul a cuprins 10 teme, ulterior s-au mai adăugat 2). După prezentarea temei, urmează discuții în grupuri restrânse de 6 - 9 persoane, coordonate de liderul grupului, apoi o sesiune de întrebări și răspunsuri în grupul lărgit.

Vor fi dezbătute 12 teme despre credinţa ortodoxă, despre problemele concrete ale omului contemporan, despre rolul şi rostul lui în Biserică, despre rostul mărturisirii lui Hristos astăzi, despre modul în care îşi poate exprima credinţa în contextul lumii de astăzi sau despre cum se naşte în om Cuvântul lui Dumnezeu[691], teme incluse în suportul cursului: *Căutarea Credinţei*, *Dumnezeu Sfânta Treime „Iubitorul de oameni"*, *A fi uman: pe deplin viu*, *De ce a venit Iisus*

---

[688] „Proiectul Calea (The Way), Proiect de catehizare a adulților", http://www.protoieriahorezu.ro/proiecte.html; data accesării: 28 mai 2018.

[689] „The Way" a fost prezentat în catedrale şi parohii mici din Marea Britanie: Catedrala Ortodoxă Greacă din Londra (2 oct. – 4 dec. 2004 și 2007); Catedrala Ortodoxă Rusă din Londra (5 oct. – 7 dec. 2005); Biserica Ortodoxă „Sfântul Efrem" Cambridge (28 oct. 2006 - 17 feb. 2007); Biserica Ortodoxă „Sfântul Nicolae și Sfânta Irina" din Enfield, Nordul Londrei (16 ian. – 3 apr. 2009); Biserica Ortodoxă Antiohiană „Sfântul Aidan" din Manchester (21 oct. – 23 dec. 2006). A fost aplicat de comunităţi din toată lumea, din Boulder, Colorado - SUA până în Singapore (Biserica Ortodoxă Greacă „Sfânta Înviere" – 2005), Sidney (Catedrala Ortodoxă Antiohiană „Sfântul Gheorghe" – 2005) și Melbourne, Australia,fiind revizuit în lumina experienţei acumulate.

[690] Cristian Bostan, „Un nou proiect de catehizare adresat adulţilor", *Ziarul Lumina*, 20 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/un-nou-proiect-de-catehizare-adresat-adultilor-4974.html; data accesării: 21 martie 2018.

[691] Ioan Bușagă, „Proiect pentru catehizarea adulților", *Ziarul Lumina*, 2 septembrie 2010, http://ziarullumina.ro/proiect-pentru-catehizarea-adultilor-23365.html; data accesării: 25 martie 2018.

la noi?, *Mântuirea în Hristos*, *Sfântul Duh*, *Ce reprezintă Biserica pe Pământ? Nu este Dumnezeu de ajuns?*, *Trăirea Credinţei I: Dumnezeiasca Liturghie – „O perlă de mare preţ"*, *Trăirea Credinţei II: Sfintele Taine*, *Trăirea Credinţei III: Sfânta Scriptură, Rugăciunea şi Postul*, *Comportamentul creştin*, *Cerul pe Pământ: Membri ai Bisericii şi Cetăţeni ai Raiului*[692].

Fiecare întâlnire are o structură precisă: rugăciunea de început, servirea unei mese comune[693] (20-30 min.), prezentarea temei/vizionarea înregistrării video (50 min.), discuţiile pe grupe[694] (30 min.), sesiunea de întrebări şi răspunsuri[695] (30-50 min), concluzii și rugăciunea de final[696].

Autorii acestui proiect vin din toate mediile şi categoriile de credincioşi ortodocşi (clerici sau mireni, ortodocși care s-au născut ortodocși, ortodocși care au devenit ortodocși), drept pentru care proiectul este adaptat la o varietate de condiţii sociale. Cursul de iniţiere în cadrul programului cuprinde un CD, cu toate informaţiile necesare pentru implementarea cu succes a proiectului de cateheză (inclusiv sugestii practice privind organizarea unei întâlniri, invitarea participanților, afișe, broșuri, organizarea mesei etc.) și un set de 4 DVD-uri cu cele 12 prezentări însoțite de materiale auxiliare (imagini, prezentare PowerPoint, materialul pentru discuții etc.)[697]. Activităţile sunt programate în 12 sesiuni de întâlniri cu credincioşii, în care un rol foarte important îl are agapa frăţească de dinaintea prezentării temei şi discuţiile de grup. Experienţa preoţilor şi profesorilor de la Cambridge a demonstrat că în astfel de discuţii ies la iveală cele mai multe nedumeriri ale credincioşilor[698]. Nu de puține ori, derularea programului catehetic a fost urmată de botezuri, mirungeri, întoarceri la Biserică, prietenii, căsătorii, întemeierea unor asociații religioase.

---

[692] Aceste teme pot fi descărcate de la site-ul Protoeriei Horezu: http://www.protoieriahorezu.ro/proiecte.html; data accesării: 28 mai 2018.

[693] Masa este esențială pentru reușita cursului. Mesele reprezintă o expresie a comuniunii, un mod de a-i întâmpina pe membrii familiei şi pe prieteni, exprimă dragostea şi grija părintească, zidesc prietenii. În timpul lor, se spun adevăruri, se află noutăți. Autorii cursului avertizează: dacă masa este omisă, cursul poate eșua.

[694] În cadrul grupului de discuții, orice poate fi spus, nimeni nu trebuie făcut să se simtă naiv, ignorant sau rău. Rolul liderilor de grup este să-i stimuleze pe oameni să vorbească, nu să le spună ce să gândească. Liderul de grup îndrumă discuţia, fără a-şi impune propriile idei. Discuțiile vor fi oneste, deschise, libere, constructive și lămuritoare.

[695] Este cea mai apreciată parte a cursului catehetic. Preotul, sprijinit de prezentatori şi de persoanele laice invitate, prezidează momentul. Liderii de grup pun întrebăr, pe rând, din partea grupului, iar preotul, prezentatorii şi invitaţii răspund.

[696] La final, fiecare participant pleacă acasă cu schema cursului din săptămâna respectivă, cu principalele puncte ale prezentării, cu icoanele care o ilustrează şi cu sugestii pentru lecturi adiţionale.

[697] David Frost, „The Way goes international", *10th ANNIVERSARY NEWSLETTER, 1999-2009*, The Institute for Orthodox Christian Studies, Ten years of Academic service, pp. 10 – 11; disponibil la adresa: https://www.iocs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/10th_anniversary_newsletter_web.pdf; data accesării: 15 mai 2018.

[698] Cristian Bostan, „Un nou proiect de catehizare adresat adulţilor", *Ziarul Lumina*, 20 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/un-nou-proiect-de-catehizare-adresat-adultilor-4974.html; data accesării: 21 martie 2018.

Rostul proiectului este de a prezenta învăţătura Bisericii ca soluţie pentru nevoile curente ale omului contemporan. Implementarea acestui proiect este necesară deoarece una dintre cele mai serioase probleme în spaţiul occidental, dar şi la noi în ţară, mai ales în mediul urban, este diluarea comunităţii ecleziale şi a conştiinţei apartenenţei la viaţa parohiei. Credinciosul nu mai simte că aparţine unei comunităţi[699].

Proiectul de catehizare are ca scop ancorarea puternică a credincioşilor în învăţătura de credinţă creştin ortodoxă, pentru ca aceştia, la rândul lor, să susţină preotul în activitatea misionară din parohie. Programul îşi propune o catehizare după modelul familial, în care preotul coordonează transmiterea învăţăturii, introducerea în învăţătura de credinţă ortodoxă şi formarea credincioşilor pentru a participa conştient şi informat la viaţa Bisericii.

În aceste condiții, programul „The Way" vine în ajutorul preoţilor pentru a crea un laicat pregătit, care să poată sprijini activitatea pastoral-misionară a preotului.

7.2.1. „Calea Mântuirii" în țara noastră, proiect pentru catehizarea adulţilor

În Biserica Ortodoxă Română, proiectul a fost introdus cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, fiind aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin hotărârea nr. 8713 din 22 noiembrie 2011.

La noi[700], proiectul „The Way" a fost prezentat pentru prima dată de către prof. dr. David Frost de la Institutul de Studii Creştin-Ortodoxe din Cambridge, în cadrul lucrărilor celui de-al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", desfăşurat la Bucureşti în perioada 19-21 septembrie 2011[701]. Cu acest prilej, s-a propus un curs catehetic, de tip nonformal, adresat familiei, cu o abordare interactivă, care presupune lucrul în comun, teme actuale în dezbatere, dedicate omului contemporan, vizând integrarea familiei în comunitatea bisericească. Toate activităţile se vor desfăşura în biserică sau în locaţii ale bisericii, într-o atmosferă de prietenie şi de acceptare reciprocă, sub coordonarea preotului şi a unui grup de moderatori, care sunt instruiţi de către preot şi care participă la impulsionarea credincioşilor pentru a se integra în comunitatea bisericească[702]. În cadrul

---

[699] Gheorghe Cristian Popa, „Proiect de catehizare pentru adulţi", *Ziarul Lumina*, anul IV, S Nat, nr. 96 (1598), 2010, p. 3.

[700] Un rol important în aducerea și implementarea cursului de catehizare a adulților l-a avut părintele Constantin Naclad care, în calitatea sa de manager la Departamentul Credință și Dezvoltare Spirituală din cadrul organizației World Vision România și de inspector patriarhal pentru cateheza parohială, prin intermediul demersurilor întreprinse la întâlnirile de la Cambridge și Oxford cu mitropolitul Kallistos Ware, a facilitat primirea cursului în varianta originală și prezența inițiatorilor la noi în țară.

[701] David Frost, „IOCS course adopted for the whole of Romania", *Christmas and New Year Newsletter 2011/2012*, The Institute for Orthodox Christian Studies/Cambridge, pp. 2-5; disponibil la adresa: https://www.iocs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/Newsletter_Christmas_NewYear_2011-12.pdf; data accesării: 15 mai 2018.

[702] Gheorghe Cristian Popa, „Proiect de catehizare pentru adulţi", *Ziarul Lumina*, anul IV, S Nat, nr. 96 (1598), 2010, p. 3.

Congresului, avea să fie desemnată echipa[703] de traducere, adaptare și contextualizare a cursului în limba română, a prezentărilor powerpoint (slide-uri), stabilindu-se un grafic pentru implementarea programului. Astfel, s-au pus bazele implementării noului proiect catehetic adresat adulţilor, numit „Calea Mântuirii”, proiect cunoscut sub denumirea inițială „The Way”. Propunerile sintetizate aveau să fie înaintate de către Sectorul Teologic-educaţional al Administraţiei Patriarhale spre aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. În şedinţa sa de lucru din data de 25 octombrie 2011, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române va aproba aplicarea proiectului catehetic pentru adulţi „Calea Mântuirii” în unităţile bisericeşti din cuprinsul Patriarhiei Române, urmând ca fiecare eparhie să susţină implementarea lui prin birourile eparhiale de catehizare[704].

De menţionat este şi faptul că participanţi la Congres au stabilit câţiva paşi importanţi în vederea demarării proiectului: până la data de 1 decembrie 2011 urmau să fie finalizate traducerea cursului şi subtitrarea slide-urilor, iar între 15-30 noiembrie 2011, să se desfăşoare prima sesiune de formare (curs demonstrativ), la care să participe reprezentanţi din fiecare eparhie. Cu toate că aceste termene erau asumate prin hotărârea Sfântului Sinod, îndeplinirea lor avea să înregistreze amânări.

Abia la următorul Congres, al V-lea, desfăşurat în perioada 11-13 septembrie 2012, la Centrul Social-Pastoral „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea Buşteni, avea să fie reiterată nevoia de finalizare a suportului de curs în format electronic şi organizarea unei sesiuni de formare. De altfel, hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române nr. 9094 din 22 octombrie 2012 indica o primă sesiune de formare în perioada 1-15 noiembrie 2012. Prima sesiune de formare a avut loc la Mănăstirea Sâmbăta de Sus în perioada 12-13 noiembrie 2012. La acest curs, susținut de pr. Constantin Naclad, au participat 70 de preoţi delegaţi de centrele eparhiale pentru a se familiariza cu acest program al Patriarhiei Române, urmând ca, prin intermediul lor, să fie sprijiniți preoţii de la parohii să implementeze acest proiect de cateheză pentru adulţi. La sesiunea de la Sâmbăta de Sus, s-a desfășurat o întâlnire demonstrativă de formare după modelul „The Way” şi s-a stabilit o metodologie unitară de organizare a întâlnirilor de formare. Totodată, cu acest prilej s-a stabilit şi calendarul întâlnirilor de formare „The Way” pentru perioada următoare, participanţii primind suportul de curs[705].

Pe baza datelor oferite la această sesiune de formare şi ţinându-se cont de calendarul stabilit, în fiecare eparhie, în lunile ce au urmat, s-au ţinut mai multe

[703] Comisia de traducere și adaptare a cursului a fost coordonată de pr. Constantin Naclad, fiind formată din: pr. conf. dr. Constantin Necula, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu, pr. lect. dr. Jan Nicolae, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia, pr. Adrian Niță, inspector eparhial în cadrul Arhiepiscopiei Bucureştilor, pr. Sorin Lungoci, consilier eparhial în cadrul Arhiepiscopiei Timișoarei și pr. Nichifor Tănase, inspector eparhial în cadrul Episcopiei Caransebeșului.

[704] Conform *Hotărârii Sfântului Sinod nr. 8713/22 noiembrie 2011*.

[705] Ștefan Mărculeţ, „Cateheză pentru adulţi în Biserica Ortodoxă”, *Ziarul Lumina*, 13 noiembrie 2012, http://ziarullumina.ro/cateheza-pentru-adulti-in-biserica-ortodoxa-76242.html; data accesării: 25 martie 2018.

sesiuni de informare și de prezentare a proiectului de catehizare a adulților, în vederea implementării lui în cât mai multe parohii din eparhie.

La ediţia următoare a Congresului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", desfăşurat în perioada 17-18 septembrie 2013 la Centrul Social-Pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Buşteni, reprezentanţii eparhiilor din ţară au prezentat, conform rapoartelor de activitate întocmite în acest sens, primele informări cu referire la modul în care s-a reuşit implementarea proiectului. Astfel, din prezentări au reieșit următoarele aspecte:

- în toate eparhiile, proiectul a fost prezentat în faţa unui număr restrâns de preoţi, proveniți, în special, din parohiile urbane (selectaţi sau care şi-au exprimat intenţia de a dezvolta proiectul);
- doar într-un număr restrâns de eparhii proiectul a început efectiv și s-a finalizat cu o primă serie de cursanți (şi aici numărul parohiilor este restrâns)[706];
- eparhiile care au demarat proiectul sunt: Episcopia Oradiei (12 parohii și 222 de participanți), Arhiepiscopia Alba Iulia (10), Arhiepiscopia Dunării de Jos (25), Arhiepiscopia Romanului şi Bacăului (27), Arhiepiscopia Buzăului și Vrancei (12), Episcopia Alexandriei şi Teleormanului (19);
- cursul a fost aplicat la 200 angajați ai Fundației World Vision România;
- acest proiect poate fi aplicat, cu precădere, în parohiile urbane şi doar selectiv în parohiile mari rurale;
- în parohiile unde a fost aplicat proiectul, sesiunea de întrebări şi răspunsuri a fost cea mai apreciată întrucât valorifică experiența participanților și aduce lămuriri punctuale (în general, într-un cadru liturgic sunt puține prilejuri de a se adresa întrebări, astfel încât e nevoie de un timp special consacrat pentru dialog, așa cum este *dialogul săptămânal*[707]);
- aplicarea proiectului necesită existenţa unor importante resurse materiale (spațiu adecvat, mobilier, videoproiector cu ecran de proiecție, flipchart, boxe, imprimantă, consumabile, organizarea mesei) şi umane (invitați, moderatori de grup).

***

Deşi a înregistrat paşi timizi, cursul de cateheze pentru adulţi „Calea Mântuirii" este primul program de acest gen din Biserica noastră, de după revoluție.

Mărturiile participanților sunt încurajatoare:

> „Consider nu doar că este oportun, dar chiar imperios necesar un astfel de proiect, la nivel național chiar, în care enoriaşii să aibă acces la explicații. Tinerilor, şi nu doar lor, cred că le-ar prinde cel mai bine participarea la acest proiect. Poate vor găsi sau îşi vor descoperi calea către răspunsuri la întrebările fundamentale: cine suntem?, de unde venim?, unde mergem?"

---

706 De altfel, din rapoartele prezentate la următoarele ediții ale Congresului Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", reiese un număr redus de parohii care l-au implementat.

707 Pentru detalii, a se vedea în Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă*, Ed. Sophia, București, 2004, pp. 168 – 170.

> „Am participat cu mare bucurie la acest curs, doresc să se implice cât mai multe persoane, să ne ajutăm toți să facem voia lui Dumnezeu și să mergem pe calea mântuirii”.
> „Pe mine această experienţă m-a ajutat, într-adevăr, să descopăr ce vrea Dumnezeu de la mine, chiar dacă mi-a fost greu la început. Este un *proiect* reuşit şi de aceea, ţin să-i mulţumesc celui care a inițiat acest proiect”.
>
> (participanți la proiect în Episcopia Oradiei)

În Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, proiectul „Calea Mântuirii” s-a dezvoltat odată cu apariția lui. Astfel, în perioada 2012-2017, au implementat acest proiect nu mai puțin de 52 de parohii[708]. Cu prilejul finalizării cursului, organizat și coordonat de Pr. Daniel-Ionel Marari (inspector eparhial la Biroul de catehizare), în perioada februarie – iunie 2013, participanții și-au exprimat opinia:

> „Mi-am îmbogățit cunoştințele religioase. Am descoperit rolul Bisericii în viața socială a oamenilor. Aceste 12 ședințe m-au convins că în Ortodoxie găsim tot ceea ce trebuie sufletului omenesc”.
>
> (Ec. Florin Bălan, manager la o companie din Bacău)

> „Acesta este un proiect foarte interesant al Patriarhiei Române care deschide o cale pentru o mai bună cunoștere a dreptei credințe. A deschis dorința pentru a cunoaște mai mult. Mi-ar fi plăcut ca unele prezentări să fie făcute de mari teologi români. Cursurile, supravegheate de pr. Daniel, au prilejuit multe momente de înălțare spirituală și de mândrie că suntem ortodocși. Ortodoxia te învață să fii mai bun, sub toate aspectele”.
>
> (Vilică Munteanu – director la Arhivele Statului Bacău)

> „[...]. Noutățile pe care le-am descoperit se referă la rolul Bisericii în viața de zi cu zi a fiecărui creștin, precum și la pregătirea acestuia pentru societate, dar și pentru viața cu adevărat spirituală”.
>
> (Ioan Glăvan, administrator societate)

„Calea Mântuirii” vine în sprijinul proiectelor de cateheză pentru copiii și tinerii din parohii. Este o modalitate de a extinde cateheza la nivelul părinților copiilor din programele catehetice „Hristos împărtăşit copiilor” şi *Alege Școala!*. Nu de puține ori, în proiectul *Alege Școala!*, dezvoltat în perioada 2014 - 2015, activitățile de tip „Școala de duminică” și „Școala după Școală”, prevăzute în cele 7 module ale toolkitului educațional, solicitau prezența și implicarea nemijlocită a părinților. Astfel, părinții nu sunt uitați, ci incluși în lucrarea de catehizare a Bisericii, având calitatea de parteneri în actul educațional.

Cursul catehetic constituie și un instrument de sprijinire a celorlalte activităţi catehetice și misionare pe care eparhiile și Patriarhia Română le desfăşoară. Sunt eparhii unde, în anumite perioade liturgice, se derulează programe proprii de

[708] Datele au fost prezentate la al X-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat în perioada 18-20 septembrie 2017 la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea Caraiman.

catehizare a adulților. În acest sens, le amintim sugestiv pe cele desfășurate în mod constant în: Arhiepiscopia Iașilor, Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului și Arhiepiscopia Romanului și Bacăului.

Ajuns la a VII-a ediție, în parohiile din Arhiepiscopia Iașilor se derulează pe baza programei catehetice un amplu program de catehizare, care își propune să-i aducă mai aproape pe credincioşi şi pe preoţi de învăţătura ortodoxă. De pildă, în anul 2018, prin cele zece teme[709] cuprinse în programă, se punea accent pe unitatea credinței, întemeiată pe unitatea Bisericii și a neamului. Primele două teme fac referire la unitatea Bisericii, în timp ce următoarele trei la felul cum ajung oamenii să trăiască această unitate. Temele 6 și 7 dezbat jertfa poporului român pentru realizarea unității naționale. Ultimele trei teme urmăresc pericolele care pot afecta unitatea în relația cu Dumnezeu, cu noi înșine și cu semenii[710].

Pentru fiecare temă, programa oferă sugestii de conținut, câteva îndrumări pentru pregătirea și susținerea catehezelor, modalități optime pentru desfășurarea propriu-zisă a catehizării și o bibliografie selectivă. Temele teologice sunt însoțite de repere scripturistice, patristice, teologice și liturgice, iar cele cu caracter istoric, de repere cronologice, biografice și istorice.

Cu toate acestea, pentru cunoașterea și implementarea programei catehetice au fost organizate, începând cu anul 2015, traininguri cu preoții din cele 13 protopopiate și cateheze demonstrative la nivel de cerc pastoral. Numai în perioada 2014-2016, au fost susţinute peste 360 de cateheze demonstrative în parohiile din cele trei judeţe ale eparhiei: Iaşi, Botoşani şi Neamţ[711]. În anul 2017, s-au organizat 10 cursuri de formare, 67 de cateheze demonstrative, susținute de către 68 de catehеți, la care au participat 356 de preoți, 42 de profesori, fiind catehizate 1817 persoane[712].

În Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului, în ultimii ani s-au implementat programe de cateheze în perioada Postului Crăciunului (Tema: „Pe cărarea virtuților creștine" – 2015[713]), Postul Sfintelor Paști (Tema: „Răstignirea duhovnicească" – 2015[714]; „Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul" – 2016[715]; „Sfânta

---

709 Temele catehetice propuse pentru anul în curs sunt: 1. *Cred într-una, sfântă, sobornicească și apostolică Biserică*; 2. *Biserica, Trupul lui Hristos*; 3. *Unitatea credinței și împărtășirea Sfântului Duh*; 4. *Să ne iubim unii pe alții, ca într-un gând să mărturisim*; 5. *Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă a slăvi preacinstitul și de mare cuviință numele tău*; 6. *Ierarhi și slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române, susținători ai Marii Uniri*; 7. *Patriarhul Miron Cristea*; 8. *Inovații și superstiții în cult*; 9. *Putem rezolva problemele apelând la falsa credință (magie)?*; 10. *Prietenie virtuală sau comunicare reală?*

710 Marius-Ionuț Tabarcea, „A apărut Programa catehetică pentru 2018", *Ziarul Lumina*, 6 februarie 2018, http://ziarullumina.ro/a-aparut-programa-catehetica-pentru-2018-130471.html; data accesării: 18 mai 2018.

711 Ștefan Zaharia, „Training catehetic la Piatra-Neamţ", *Doxologia*, 25 aprilie 2017, https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/training-catehetic-la-piatra-neamt; data accesării: 18 mai 2018.

712 Datele au fost prezentate la al X-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", desfăşurat în perioada 18-20 septembrie 2017 la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce" de la Mănăstirea Caraiman.

713 Au fost alcătuite cinci cateheze: *Credința - primul pas al vieții în Hristos*; *Nădejdea - păstrătoarea credinței*; *Iubirea - cunună a tuturor virtuţilor*; *Cumpătarea şi câteva dintre binefacerile ei: echilibru, dreaptă măsură, stăpânire de sine*; *Curajul - tăria creştinilor virtuoşi*. Catehezele au fost elaborate de către: Pr. prof. univ. dr. Vasile Gordon și Pr. prof. dr. Liviu Vidican-Manci (https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/VIRTUTIcateheze_pentru_Postul_Craciunului.pdf; data accesării: 17 mai 2018).

714 Conform: https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/Cateheze_Postul_Mare_2015.pdf; data accesării: 17 mai 2018.

Liturghie” – 2017[716]) și Postul Adormirii Maicii Domnului (Tema: „Cele nouă porunci bisericești - 2015[717]”; „Faptele milei trupești și faptele milei sufletești” - 2016; „Icoane Făcătoare de minuni ale Maicii Domnului” – 2017[718]).

Tot în cadrul eparhiei Clujului, Vadului și Feleacului se desfășoară programul catehetic „O seară cu Domnul Hristos și cu Preasfânta Sa Maică”, ce cuprinde cuvinte de învățătură ale Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei, rostite în Catedrala Mitropolitană din Cluj-Napoca, în fiecare duminică seara[719].

În Arhiepiscopia Romanului și Bacăului se desfășoară proiectul cultural-catehetic eparhial „Cateheze în parohii”. În anul 2017, această inițiativă a cuprins un set de cinci cateheze, având tema *Cinstirea Icoanelor în Ortodoxie*[720]. Fiind la a III-a ediție, proiectul s-a adresat tuturor preoților care desfășoară activități catehetice cu adulții, prin intermediul Centrelor cultural-catehetice parohiale. Proiectul a fost implementat în 47 de parohii din cele șase protopopiate, la care au participat 3629 tineri și adulți[721].

***

Prin urmare, „Calea Mântuirii” (re)aduce ideea de catehizare a adulților, scoțând în evidență nevoia de a nu-i uita și de a-i apropia tot mai mult de Biserică. Este un imbold și un instrument pus la îndemâna preoților. Chiar dacă numărul parohiilor care l-au implementat este redus, constatăm că acest proiect întărește perspectiva dialogului catehetic în Biserică. Predica și celelalte cuvântări bisericești nu asigură îndeajuns dialogul cu credincioșii. Pentru a rezolva, măcar parțial acest

---

[715] Andrei Andreicuț, *Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul. Cateheze,* Renașterea, Cluj-Napoca, 2016; lucrarea se află la: https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/IPS _Andrei_Rugaciunea_Sf.Efrem_
Sirul.pdf; data accesării: 17 mai 2018.

[716] Liviu Vidican-Manci, „Sfânta Liturghie, cerul pe pământ. 6 Cateheze despre Sfânta Liturghie”, *Mitropolia Clujului*, https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2017/02/Sfânta-Liturghie-1-CAteheze-Postul-Mare.pdf; data accesării: 17 mai 2018. Programul catehetic cuprinde 6 cateheze despre Sfânta Liturghie: *Repere istorice despre Sfânta Liturghie*; *Proscomidia*; *Liturghia Sf. Ioan și a Sf. Vasile - Liturghia catehumenilor*; *Liturghia Sf. Ioan și a Sf. Vasile - Liturghia credincioșilor*; *Liturghia Darurilor mai înainte sfințite*; *Despre Sfânta Împărtășanie.*

[717] Liviu Vidican-Manci, „Dragoste și poruncă”, *Mitropolia Clujului*, https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/Cele_noua_Porunci_Bisericeti.pdf; data accesării: 17 mai 2018.

[718] Programul a cuprins nouă cateheze: *Despre icoană și natura ei*; *Temeiurile teologice ale cinstirii Maicii Domnului*; *Despre Icoanele Maicii Domnului*; *Icoana Făcătoare de minuni de la Nicula*; *Icoana Făcătoare de minuni de la Neamț*; *Icoana Făcătoare de minuni de la Trifești – Roman*; *Icoana Maicii Domnului Cea Înjunghiată (Esfagmeni) de la Vatopedu*; *Icoana Maicii Domnului Portărița de la Iviron*; *Icoana Maicii Domnului Izvorâtoarea de Mir de la Dionisiu.* Catehezele au fost întocmite de către pr. lect. univ. dr. Liviu Vidican-Manci.

[719] https://www.mitropolia-clujului.ro/catehezele-mitropolitului-andrei/; data accesării: 17 mai 2018.

[720] Programul catehetic „Cinstirea icoanelor în Ortodoxie”, implementat la Parohiile Buda și Hociungi II din Protopopiatul Buhuși, http://epr.ro/programul-catehetic-cinstirea-icoanelor-ortodoxie-implementat-la-parohiile-buda-si-hociungi-ii-din; data accesării: 18 mai 2018.

[721] Datele au fost prezentate la al X-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat în perioada 18-20 septembrie 2017 la Centrul social-pastoral „Sfânta Cruce” de la Mănăstirea Caraiman.

neajuns este nevoie de consacrarea unui timp și spațiu pentru un dialog deschis cu credincioșii. Considerăm că un *dialog catehetic săptămânal* este imperios necesar. Din experința proprie, știm că sunt multe întrebări ale enoriașilor care nu și-au primit încă răspunsul. Însăși experiența lor de viață este o sursă constantă de întrebări și de răspunsuri. Există riscul, în arialul mediatic actual, ca răspunsurile să vină de la persoane mai puțin avizate sau din surse neverificate. Trebuie doar să deschidem ușa bisericii parohiale și să-i primim.

CONCLUZII

În mesajul adresat participanţilor la al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", desfăşurat în zilele de 11-13 septembrie 2012 la Mănăstirea Caraiman, Preafericitul Patriarh Daniel sublinia importanța proiectului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor" în contextul actual, ținând cont de misiunea de propovăduire a Bisericii, indiferent de timp și de loc. Așadar, considerăm oportun, la finalul demersului nostru, să configurăm concluziile pornind de la următoarele considerente care sintetitează, de altfel, foarte sugestiv, ansamblul semnificațiilor evidențiate de noi pe parcursul tezei:

> „Proiectul «Hristos împărtăşit copiilor» a arătat, prin rezultatele obţinute de-a lungul timpului, că este un proiect viabil, care continuă să rodească în nobila misiune de a aduce Cuvântul lui Dumnezeu, prin programe catehetice, mai aproape de sufletul copiilor şi tinerilor din familiile, parohiile şi comunităţile din România şi din diaspora.
>
> În faţa provocărilor lumii actuale, Biserica nu poate să rămână indiferentă, pentru că misiunea ei constă tocmai în vestirea Evangheliei lui Hristos în lume şi a modului de vieţuire în conformitate cu aceasta. Activitatea educaţional-formativă a Bisericii a fost rânduită de Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos şi de Sfinţii Săi Apostoli, pentru ca oamenii să cunoască voia Sa şi să o împlinească printr-o permanentă sporire duhovnicească: «*Creşteţi în har şi în cunoaşterea Domnului nostru şi Mântuitorului Iisus Hristos*» (2 Petru 3, 18). Biserica noastră înfăptuieşte această lucrare misionară în diferite forme.
>
> Astfel, prin demersul educaţional-formativ din cadrul *orelor de religie*, Biserica vine în ajutorul elevilor promovând cunoaşterea lui Dumnezeu, a omului, a cosmosului, a valorilor moralei creştine, precum: prietenia, dragostea, pacea, dreptatea, reconcilierea, responsabilitatea, solidaritatea şi cooperarea între semeni, ca principii de bază ale credinţei creştine. Educaţia religioasă, realizată prin intermediul Bisericii în şcoală, reprezintă o şansă, care se oferă fiecărui elev, de aprofundare şi cunoaştere a Cuvântului lui Dumnezeu: «*Ca (...) să aibă belşugul deplinei înţelegeri pentru cunoaşterea tainei lui Dumnezeu-Tatăl şi a lui Hristos*» (Coloseni 2, 2).
>
> În complementaritate cu sistemul educaţional religios desfăşurat în şcoală, *Biserica noastră a implementat, începând cu anul 2006, un program intitulat:* «Hristos împărtăşit copiilor». Programul se adresează tuturor copiilor şi tinerilor cu vârste cuprinse între 6 şi 17 ani cu speranţa mărturisită de a deschide mintea şi sufletul acestora spre valorile credinţei creştine. Prin intermediul acestui proiect, echipa de implementare a realizat un set de instrumente şi mijloace necesare procesului de catehizare, pe care le-a pus la dispoziţia clericilor şi laicilor, în vederea modelării şi creşterii spiritual-duhovniceşti a copiilor, după modelul chipului lui Hristos. Considerăm că studiul sistematic al Cuvântului lui Dumnezeu, revelat în Sfânta Scriptură şi în Sfânta Tradiţie, este fundamental pentru revigorarea moral-spirituală a copiilor şi tinerilor, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel către ucenicul său Timotei: «*De mic copil cunoşti Sfintele*

Scripturi, care pot să te înţelepţească spre mântuire prin credinţa cea întru Hristos Iisus.» (2 Timotei 3, 15)"[722].

Luând ca reper aceste considerente, putem contura aspectele esențiale ale demersului cercetării noastre și concluziile aferente, după cum urmează:

A) Dimensiunea didactică a Bisericii a fost rânduită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos şi de Sfinţii Săi Apostoli pentru dobândirea vieţii veşnice: «*Şi aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis*» (Ioan 17, 3). Această dimensiune are aceeași vechime cu Biserica însăși. Ea este indiscutabilă și nu poate fi detașată de existența Bisericii. De la început, încă din Biserica primară, cateheza nu se rezuma doar la împărtășirea cunoștințelor, ci se preocupa și de integrarea aspiranților la Botez în viața liturgică prin rugăciune, post, exorcisme, examinarea conștiinței etc.[723].

B) Odată cu instalarea regimului comunist, lucrarea didactică a Bisericii este eliminată din unitățile de învățământ de stat și din celelalte instituții publice (spitale, armată, penitenciare, azile, orfelinate), în timp ce cateheza din Biserică era redusă strict la spațiul eclezial.

C) După căderea comunismului, reintroducerea orei de religie în școlile publice româneşti avea să se constituie într-o formă organizată de educație religioasă. Cu mici excepții, vreme îndelungată, ora de religie a fost singura prezență catehetică organizată în țara noastră. Chiar și în aceste condiții, istoria recentă ne-a confirmat limitele ei: până la apariția primilor absolvenți de teologie cu pregătire psihopedagogică necesară predării educației religioase, orele de religie au fost ținute de profesori (în special preoți) fără o pregătire didactică adecvată. În foarte multe cazuri, ora de religie era o altă predică, extinsă la 40-50 min. La aceste neajunsuri se adaugă lipsa manualelor (la unele nivele de învățământ nici astăzi nu există) și programa școlară din perioada interbelică, structurată pe documente curriculare, concentrată pe conținuturi din domeniul teologiei (concepte simbolice, abstracte, neadaptate la vârsta școlară) care a favorizat învățarea de tip reproductiv[724].

D) Starea actuală a societății se caracterizează printr-o multitudine de schimbări profunde: secularizarea, dezvoltarea tehnologică accelerată, dinamismul socio-cultural, pluralismul cultural, religios și ideologic, mobilitatea socială, diversificarea specializărilor, forme noi de comunicare și de manipulare, globalizarea, relativismul moral, consumismul, prozelitismul, superficialitatea, ignoranța, sincretismul și indiferentismul religios. Acestea, prin efectele pe termen

[722] Daniel Ciobotea, „Misiunea Bisericii în educarea religios-morală a copiilor și tinerilor", Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", *Ziarul Lumina*, ediţia de Banat, anul III, SR, nr. 210 (2316), 12 septembrie 2012, p. 4 (mesajul poate fi consultat și la adresa: http://ziarullumina.ro/misiunea-bisericii-in-educatia-religios-morala-a-copiilor-si-tinerilor-74420.html; data accesării: 21 martie 2018).

[723] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă*, Ed. Sophia, Bucureşti, 2004, p. 11.

[724] Gheorghe Holbea *et al*, *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 53.

lung pe care le pot genera asupra copiilor și tinerilor, a generațiilor în formare, reprezintă suficiente motive pentru o mișcare catehetică amplă la nivel de Patriahie.

E) Procesul de revigorare a catehezei parohiale, desfășurat într-un mod organizat, dar și cel de reactivare a componentei didactice a slujirii preoțești au început odată cu implementarea programului catehetic „Hristos împărtăşit copiilor". Prin acest program, parohiile au fost îndemnate și susținute să-și reia structural activitatea catehetică cu copiii și tinerii, formând grupe catehetice pe diferite vârste. S-a pus la dispoziţia preoţilor şi cateheţilor un set de instrumente catehetice (curriculum biblic, ghidul pentru elevi și cateheți, cursuri de pregătire, metode activizante, strategii de aplicare) necesare desfășurării unei cateheze în acord cu cerințele și exigențele actuale. O contribuție majoră la optimizarea demersului catehetic parohial a reprezentat-o implementarea proiectului *Alege Școala!*. Pentru o bună armonizare/dezvoltare a domeniului catehetic, la nivel central și eparhial s-au înființat birouri de catehizare a tineretului. Noua structură catehetică avea să se extindă la nivel de protopopiat sau de cerc misionar. Această inițiativă a generat înființarea unor sectoare sau departamente eparhiale de tineret, a unor departamente de misiune, diagnoză și prognoză, s-au înființat noi organizații de tineret, pe lângă cele deja existente (de ex. ATOR - Asociația „Tineretul Ortodox Român"). De menționat sunt și centrele cultural-catehetice care și-au făcut apariția, prin care s-au derulat activități și programe catehetice locale și regionale (tabere de creație, întâlniri ale tinerilor ortodocși – ITO, filantropie, voluntariat etc.), în unele cazuri, prin încheierea unor parteneriate cu unități de învățământ și cu alte instituții.

> „Suntem martori ai reînchegării unei linii de pastorală-catehumenală dinamice, active, în Biserica Ortodoxă din România. Numai cine nu vrea sau e rău intenționat, nu vede eforturile și roadele din proiecte majore ca „Hristos împărtăşit copiilor" sau Alege Școala!, fără să amintim de sutele de inițiative ale comunităților parohiale care privesc pastorația și catehizarea tineretului și pruncilor"[725].

F) Deși s-au parcurs pași importanți, demersul catehetic înregistrat până acum nu este suficient, el solicită implicare și susținere constantă. Sunt încă multe neajunsuri care necesită a fi rezolvate, și nu amânate. Acestea țin fie de structura organizatorică, de ghidurile catehetice, de pregătirea cateheților, fie de existența unor resurse materiale reduse sau de necesitatea unei evaluări constante a activității catehetice.

Există eparhii în care structura catehetică nu este foarte bine definită. Nu există o persoană desemnată în mod clar pentru reorganizarea catehezei parohiale. În unele cazuri, această responsabilitate a fost delegată unei alte persoane (în special, unui consilier de resort, care are de îndeplinit alte multe responsabilități). Reușita întregului demers catehetic ține de alegerea persoanelor cu vocație

[725] Constantin Necula, „Cu bucurie pe moarte călcând ... ", prefață la Răzvan-Florin Ciule, *Cateheza copiilor și implicarea tinerilor în Biserică prin metode active*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013, p. 7.

catehetică în structura catehetică și, desigur, de implicarea directă a ierarhului. Rezultatele sunt direct proporționale cu nivelul de asumare a lucrării catehetice de către persoanelor menționate.

Amintim faptul că, pe baza primului curriculum biblic s-a reuşit tipărirea doar a două ghiduri catehetice (9-10 ani, 11-12 ani). Aceste ghiduri nu mai pot susține o dezvoltare a proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor”. Ele au dat un impuls activității catehetice în sine, dar acum nu mai oferă continuitate programului. În aceste condiții, este nevoie urgentă de alcătuirea și tipărirea ghidurilor conform noului curriculum biblic, care să fie urmată de cursuri de formare a cateheților pentru utilizarea lor în vederea implementării proiectului.

Rezultate notabile s-au înregistrat acolo unde formarea teologică a preoților a fost dublată de cea psihopedagogică, cu atât mai mult dacă la ea s-a adăugat și o minimă experiență didactică la catedră. De aceea, cu toată buna-credință, militām pentru pregătirea psihopedagogică a tuturor viitorilor slujitori ai sfintelor altare și recomandăm ca examenul de capacitate preoțească să fie precedat de parcurgerea modulului psihopedagogic[726]. Sunt instrumente utile de care nu ne putem lipsi în slujirea tinerilor. Pentru a propovădui Evanghelia lui Hristos este necesar să vorbim pe limba tinerilor, să ne raportăm permanent la particularitățile lor de vârstă, să ținem seama de etapele dezvoltării lor psihologice și de capacitatea lor de asimilare și interiorizare a cunoștințelor. După modelul Sfinților Trei Ierarhi, care au valorificat științele profane ale vremii în favoarea lucrării Bisericii, și noi suntem chemați azi să ne îmbogățim slujirea prin cunoașterea și utilizarea cercetărilor din domeniul științelor educației (psihologie, pedagogie, sociologie, științele comunicării). Este o invitație la un dialog eficient între teologie și știință.

Un element esențial pentru armonizarea demersului catehetic o reprezintă evaluarea permanentă a activității educaționale din Biserică. Este nevoie de o autoevaluare reflexivă, dar și critică, pentru a surprinde cu claritate nereușitele, deficiențele și chiar eșecurile înregistrate.

> „Noua concepţie asupra evaluării pleacă de la premisa că aceasta este un proces circular, activ, dinamic, de îmbunătăţire a activităţii educative, şi nu de ratificare definitivă a unor achiziţii. În evaluare se va pune accent nu pe «realizările» elevilor, ci pe procesele formative şi autoformative care se activează. Acestea sunt mult mai importante pentru că ele garantează conduite responsabile prezente sau viitoare. Cât privește metodele de evaluare, cele clasice (orale, scrise, practice) trebuie ponderate cu cele complementare, ce devin mai relevante în noul context (observarea sistematică a comportamentelor, proiectul, portofoliul, investigația personală sau de grup, referatul etc.).
> [...]. Chiar dacă în cateheză nu se pun note, catehetul are datoria să încurajeze, să întărească orice achiziție pozitivă a catehumenului prin încurajări, laude, recompense simbolice sau materiale, recurgând, desigur, la

[726] Și în acest caz, nu propunem o noutate, ci valorificarea unei tradiții românești, uitate sau neglijate. În vremea Sfântului Mitropolit Andrei Șaguna, mulți dintre candidații la preoție urmau stagiul de pregătire didactică, o vreme profesau ca învățători sau profesori, apoi erau hirotoniți.

expresii verbale, evidențieri în fața grupului, premieri cu cărți, obiecte religioase etc. Dacă este adevărat că ținta finală a catehezei este mântuirea, atunci un astfel de «comportament» (nedefinitivat, până în ultimul moment) nici nu poate fi evaluat (omenește, vorbind). Rămân de evaluat doar pașii făcuți pe acest drum de catehumen, pași ce nu pot fi disociați de cei ai catehetului. În fapt, evaluarea catehumenului este și o evaluare a catehetului în acest dimpreună umblet spre împărăția ultimă, cea cerească. Iar Judecătorul ultim, care îi transcende pe amândoi, se va bucura de fiecare pas făcut de aceștia către El"[727].

Demersul catehetic în sine nu este suficient pentru a avea garanția unei reușite pe toate planurile. Utilizarea unor instrumente consacrate în procesul de evaluare ne va oferi o imagine fidelă a momentului la care ne raportăm și ne va permite creionarea unei strategii catehetice pe termen scurt, mediu și lung, în acord cu noile provocări, o strategie bazată pe repere teologice și psihopedagogice adecvate.

G) Proiectul catehetic „Hristos împărtăşit copiilor" arată preocuparea Bisericii noastre pentru lucrarea educativ-misionară a noii generaţii. El este un impuls de reorganizare a catehezei parohiale și o invitaţie de implicare în demersul de creştere a copiilor și a tinerilor în iubirea lui Hristos. Programul a devenit o parte importantă a vieții bisericii pentru că a reînnoit funcția catehetică de bază a preoților și le-a dat o cale de a sprijini dezvoltarea morală și spirituală a copiilor, următoarea generație de creștini. Concomitent, el deschide calea către alte categorii de vârstă și către alte tipuri de cateheze, respectiv tematici. Avem în vedere o reflecție asupra unor cicluri de cateheze: matrimoniale, baptismale, liturgice, sacramentale, biblice, școala părinților[728].

În finalul celor expuse, într-o succintă retrospectivă, putem considera demersul nostru ca o incursiune în procesul de revigorare a catehezei și de înţelegere a misiunii de catehizare. Fiind convinşi de limitele acestui proiect, credem că familia „Hristos împărtăşit copiilor", care s-a format odată cu implementarea lui şi s-a consolidat, în timp, prin activitățile desfășurate, prin cele douăsprezece întâlniri naționale și, mai ales, prin implementarea proiectului „Alege Școala!", are puterea de intensificare a lucrării catehetice, ca o necesitate permanentă în misiunea preoţească, astfel încât, proiectul să rodească în cât mai multe parohii.

---

[727] Constantin Cucoș, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (III)", *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 257 (1158), 4 noiembrie 2008, p. 4 (articolul poate fi consultat și la adresa: http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-catehizarea-diferente-particularitati-continuitati-iii--51591.html; data accesării: 25 martie 2018).

[728] Este o invitație de a valorifica tezaurul patristic. În acest sens, ne referim la câteva lucrări reprezentative: Sf. Ioan Gură de Aur, *Cateheze maritale. Omilii la căsătorie*, trad. Marcel Hancheș, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004; Sf. Ioan Gură de Aur, *Cateheze baptismale*, trad. Marcel Hancheș, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2003; Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, trad. Dumitru Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.

Bibliografie

Izvoare

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediția Sf. Sinod, Bucureşti, 2008.
2. Chiril al Ierusalimului, Sfântul*, Cateheze*, traducere de Dumitru Fecioru¸ Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003.
3. Ioan Gură de Aur, Sf., *Cateheze baptismale*, traducere de Marcel Hancheș, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2003.
4. Ioan Gură de Aur, Sf., *Cateheze maritale. Omilii la căsătorie*, traducere de Marcel Hancheș, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2004.

Cărți, dicționare, manuale și cursuri

5. ***, *Alege Şcoala!. Curs de formare pentru formatori*, Iaşi, 2011.
6. ***, *Atelier de formare „Hristos împărăşit copiilor”*, suport de curs tehnoredactat, f.a. (documentul este disponibil la adresa: https://vdocuments.site/documents/atelier-de-formare-hr-imp-copiilor-1.html; data accesării: 30 mai 2018).
7. ***, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Ed. Universul Enciclopedic, București, 1998.
8. ***, *Ghidul practic „Centrul parohial pentru copii şi tineri”*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2008.
9. ***, *Învăţătorul ortodox „Cu noi este Dumnezeu”*. Ghidul profesorului de Religie, partea a II-a (11-12 ani), Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001.
10. ***, *Viaţa noastră cu Dumnezeu. Îndrumar pentru catehet*, partea I (9-10 ani), Ed. Golia, Iaşi, 2006.
11. Albu, Gabriel, *Introducere într-o pedagogie a libertăţii. Despre libertatea copilului şi autoritatea adultului,* Ed. Polirom, Iaşi, 1998.
12. Barna, Doru-Mihai, *Lucrarea misionar-pastorală a Bisericii Ortodoxe în tabere pentru tineri*, Ed. Doxologia, Iași, 2019.
13. Beldiman, Nicușor, *Repere ale educației religios-morale în literatura omiletică și catehetică românească din secolul al XX-lea*, Ed. Universității din București, București, 2017.
14. Bocoş, Muşata, *Instruirea interactivă. Repere pentru reflecţie şi acţiune*, ediţia a II-a, revăzută, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002.
15. Bocoș, Mușata-Dacia, *Instruirea interactivă. Repere axiologice și metodologice*, Ed. Polirom, Iași, 2013.
16. Bolocan, Carmen Maria, *Catehetica și didactica religiei. Interferențe și deosebiri*, Ed. Sfântul Mina, Iași, 2008.
17. Bologa, Lucian, *Psihologia vieţii religioase,* Ed. Cartea Românească, Cluj-Napoca, 1930.

18. Bulacu, Mihail, *Pedagogia creştin-ortodoxă,* Ed. Şcoala Brâncovenească, Constanţa, 2009.
19. *Calendarul Românului*, agendă 2018, Episcopia Caransebeșului.
20. Călugăr, Dumitru, *Catehetica. Manual pentru Facultăţile de Teologie,* ediţia a IV-a, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2005.
21. Cerghit, Ioan, *Metode de învăţământ,* ediţia a IV-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2006.
22. Ciobotea, Daniel, *Dăruire şi Dăinuire. Raze şi chipuri de lumină din istoria şi spiritualitatea românilor*, ediţia a II-a, revăzută şi completată, Ed. Trinitas, Iaşi, 2005.
23. Cismaş, Iacob, *Preotul – misionar în contextul lumii contemporane,* Ed. Renaşterea, Cluj Napoca, 2010.
24. Ciule, Răzvan-Florin, *Cateheza copiilor și implicarea tinerilor în Biserică prin metode active*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013.
25. Creţu, Tinca, *Psihologia vârstelor,* ediţia a III-a revăzută şi adăugită, Ed. Polirom, Iaşi, 2009.
26. Cristea, Sorin, *Dicţionar de pedagogie*, Ed. Litera Internaţional, Chişinău-Bucureşti, 2000.
27. Cucoș, Constantin, *Educaţia religioasă, conţinut şi forme de realizare*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996.
28. Cucoş, Constantin, *Educaţia religioasă. Repere teoretice şi metodice,* ediţia a II-a, Ed. Polirom, Iaşi, 2009.
29. Dumitru, Ion Al., *Dezvoltarea gândirii critice şi învăţarea eficientă,* Editura de Vest, Timişoara, 2000.
30. Golu, Pantelimon; Verza, Emil; Zlate, Mielu, *Psihologia copilului*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993.
31. Gordon, Vasile, *Biserica și Școala. Analize omiletice, catehetice și pastorale*, Ed. Christiana, București, 2003.
32. Gordon, Vasile, *Introducere în catehetica ortodoxă,* Ed. Sophia, Bucureşti, 2004.
33. Holbea, Gheorghe; Opriș, Dorin; Opriș, Monica; Jambore, George, *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010.
34. Ionescu, Miron, *Instrucţie şi educaţie. Paradigme, strategii, orientări, modele,* Tipografia Garamond, Cluj-Napoca, 2003.
35. Jurca, Eugen, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediția a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006.
36. Jurca, Eugen, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, Ed. Marineasa, Timişoara, 2001.
37. Kokulis, Ioannis V., *Îmbisericirea elevilor – pentru o educaţie religioasă liturgică,* traducere de Mihail Filimon, Ed. Deisis, Sibiu, 2012.
38. Koulomzin, Sophie, *Biserica şi copiii noştri*, traducere de Doina Rogoti, Ed. Sophia, Bucureşti, 2010.

39. Magdalena, Maica, *Cum să comunicăm copiilor credința ortodoxă. Convorbiri, reflecții și alte sfaturi*, traducere de Cristian Pop și Ioan I. Ică jr, ediția a III-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2008.
40. Magdalena, Maica, *Sfaturi pentru o educaţie ortodoxă a copiilor de azi*, Ed. Deisis, Sibiu, 2002.
41. Metallinos, Gheorghios D., *Parohia - Hristos în mijlocul nostru*, traducere de Ioan I. Ică jr, ediția a II-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2004.
42. Munteanu, Anca, *Psihologia copilului şi a adolescentului*, Ed. Augusta, Timişoara, 1998.
43. Naclad, Constantin, Marica, Florin (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015.
44. Naclad, Costantin; Marica, Florin; Pătuleanu, Constantin; Stan, Florin; Lungoci, Sorin, *Toolkit educațional. 7 module*, București, 2014.
45. Naclad, Costin; Opre, Adrian; Nicoale, Jan; Stan, Florin, *Alege Şcoala! Contribuţia proiectului „Alege Şcoala!" la dinamizarea activităţii catehetice a Bisericii Ortodoxe Române şi la identificarea factorilor psihologici de risc în abandonul şcolar*, 2013.
46. Necula, Constantin, *Duc in altum. Ieşiţi în larg. O introducere în catehetică*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2011.
47. Necula, Constantin, *Pe cine incomodează ora de religie? Între darul legii și darul lui Dumnezeu*, Ed. Agnos, Sibiu, 2015.
48. Necula, Constantin, *Perspective catehumenale. Tradiție și contextualizare pastorală: studii catehumenale și cateheze pentru ziua de azi*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013.
49. Necula, Constantin, *Propovăduire şi educaţie socială,* Ed. Andreiana, Sibiu, 2010.
50. Nicău, Nicolae, *În mijlocul tinerilor. Repere pentru îndrumarea grupurilor de tineret în Biserică*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2015.
51. Opriş, Dorin, *Dimensiuni creştine ale pedagogiei moderne,* ediţia a II-a, Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2010.
52. Opriş, Dorin, *Ipostaze ale utilizării textului biblic în educația religioasă. Teorie, aplicații, cercetare,* ediția a II-a, Ed. Sf. Mina, Iași, 2010.
53. Opriş, Dorin; Opriş, Monica, *Curriculum creștin-ortodox pentru școlile parohiale duminicale*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010.
54. Opriş, Dorin; Opriş, Monica, *Metode active de predare-învăţare. Modele şi aplicaţii la religie,* Ed. Sf. Mina, Iaşi, 2006.
55. Opriş, Monica, *Religie, morală, educaţie. Perspective teologice şi pedagogice*, Ed. Basilica, Bucureşti, 2011.
56. Pop, Vasile, *Curriculum și reformă în predarea religiei*, Ed. „Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2014.
57. Popa, Gheorghe-Cristian, *Preotul misionar în areopagul mediatic. Mijloace moderne de comunicare în pastorația ortodoxă*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2013.

58. Săsăujan, Mihail-Simion (ed.), *Dialoguri pastorale despre misiunea Bisericii în rândul tinerilor*, Ed. Cuvântul Vieții, București, 2016.
59. Stan, Florin, *Cercetare și strategie misionar-pastorală în Biserica Ortodoxă Română contemporană*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2019 (teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii doctorale „Isidor Todoran”, sub îndrumarea pr. prof. Dr. Valer Bel, susținută în 2013).
60. Şebu, Sebastian; Opriş, Monica; Opriş, Dorin, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000.
61. Şebu, Sebastian; Opriş, Monica; Opriş, Dorin, *Metodica predării religiei*, ediția a II-a, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017.
62. Tarasar, Constance, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I, (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, traducere de Cristina Sturzu, Ed. Golia, Iaşi, 2006.
63. Tarasar, Constance, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (9-10 ani) a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, traducere de Mihail Ovidiu Ciobotaru, Ed. Golia, Iaşi, 2006.
64. Tarasar, Constance, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea a II-a (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, traducere de Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010.
65. Tarasar, Constance, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I (11-12 ani) a vol. „Cu noi este Dumnezeu”, traducere de Cristina Sturzu şi Alexandru Mihăilă, Ed. Basilica, Bucureşti, 2010.
66. Tarasar, Constanța, *Cu noi este Dumnezeu. Manual de cateheză pentru copiii de 11-12 ani*, partea I, traducere de Vasile Mihoc și Daniel Mihoc, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001.
67. Tarasar, Constanța, *Cu noi este Dumnezeu. Manual de cateheză pentru copiii de 11-12 ani*, partea a II-a, traducere de Vasile Mihoc, Daniel Mihoc, Daniela Blaga și Ana-Maria Ilieș, Ed. Oastea Domnului, Sibiu, 2001.
68. Teleanu, Bogdan-Aurel, *Fântâna Ortodoxiei. Îndreptar duhovnicesc pentru copii și părinți lor,* Ed. Lumea credinței, București, 2013.
69. Thermos, Vasile, *Sfaturi pentru o creştere sănătoasă a copiilor,* traducere de Şerban Tica, Ed. Sophia, Bucureşti, 2009.
70. Tia, Teofil, *Elemente de „Pastorală Misionară” pentru o societate post-ideologică*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
71. Timiș, Vasile, *Misiunea Bisericii și educația. Atitudini, convergențe, perspective,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.
72. Todor, Ioana, *Perspective actuale în psihologia învăţării. Suport pentru dezbateri,* Alba Iulia, 2011.
73. Toma, Cornel, *Parohia Noua II – Brașov. 10 ani în 100 de fotografii*, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015.
74. Vidican-Manci, Liviu, *Propovăduirea evangheliei în era digitală. Impactul catehezei și al predicii asupra „generației digitale” prin utilizarea noilor tehnologii ale informației și comunicării,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2020 (teză de doctorat, elaborată în cadrul Școlii doctorale

„Isidor Todoran”, sub îndrumarea pr. prof. dr. Vasile Gordon, susținută în 2019).
75. Vlad, Siluana; Sorescu, Gabriel, *Tinerii şi Biserica în zilele noastre. Caiet de lucru pentru preoţi în vederea diversificării activităţilor de pastoraţie a tinerilor*, ediţia a II-a adăugită şi îmbunătăţită, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2007.

Articole și studii

76. „Cursuri de formare «Alege Școala!»”, *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, pp. 13-14.
77. „The Way course published as a multimedia box set”, *New Year Newsletter*, The Institute for Orthodox Christian Studies/Cambridge, January 2011, pp. 2-4; disponibil la adresa: https://www.iocs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/Newsletter_Jan_2011.pdf; data accesării: 15 mai 2018.
78. Andrei, Olivia, „Rezultate în plan comportamental ale activităților realizate în parteneriat Școală-Biserică, pentru reducerea actelor violente la elevii de clasa a V-a”, în Dorin Opriș, Monica Opriș (ed.), *Religia și școala. Cercetări pedagogice, studii, analize,* Didactică și Pedagogică, București, 2011, pp. 339-356.
79. Aniculoaie, George, „Hristos împărtăşit copiilor din toată țara”, *Ziarul Lumina*, anul IV, SNat, nr. 199 (1100), 28 august 2008, p. 5 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-toata-tara-54158.html; data accesării: 21 martie 2018).
80. Aniculoaie, George, „Răspunsuri duhovniceşti: Educarea copiilor, misiune a preotului” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul VI, SNat, nr. 125 (1627), 3 iunie 2010, p. 5 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/raspunsuri-duhovnicesti-educarea-copiilor-misiune-a-preotului-28188.html; data accesării: 21 martie 2018).
81. Apostolache, Ioniță, „Alege Școala, un nou proiect al Patriarhiei Române”, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 201 (1403), 3 septembrie 2009, p. 3 (articolul poate fi consultat și la adresa: http://basilica.ro/alege-scoala-un-nou-proiect-al-patriarhiei-romane/; data accesării: 11 iunie 2018).
82. Arăpaşu, Teoctist, „Cuvânt înainte”, în Constance Tarasar, *Hristos împărtăşit copiilor. Ghid catehetic pentru parohii*, partea I (9-10 ani), a vol. „Viaţa noastră cu Dumnezeu”, traducere de Cristina Sturzu, Golia, Iaşi, 2006, p. 6.
83. Balaban, Narcisa Elena, „Organizaţia care a schimbat radical viaţa a mii de copii”, *Lumina de Duminică*, SNat, anul IV, nr. 39 (153), 28 septembrie 2008, p. 10 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/organizatia-care-a-schimbat-radical-viata-a-mii-de-copii-52954.html; data accesării: 1 iunie 2018).

84. Balaban, Narcisa Elena, „Hristos împărtăşit copiilor din diaspora”, *Ziarul Lumina*, SNat, anul IV, nr. 110 (1011), 16 mai 2008, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-diaspora-58199.html; data accesării: 25 martie 2018).
85. Bâra, Ciprian, „Roade în proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»” (interviu cu Pr. Constantin Naclad, inspector pentru cateheza parohială în cadrul Sectorului teologic-educaţional al Patriarhiei Române), *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 82 (1282), 7 aprilie 2009, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/roade-in-proiectul-hristos-impartasit-copiilor-46023.html; data accesării: 21 martie 2018).
86. Bocoş, Muşata, „Activitate şi activizare în procesul didactic - scurtă incursiune în diacronie”*,* în Muşata Bocoş, Liliana Ciascai, Maria Eliza Dulamă (ed.), *Sinteze de didactică universitară. Instruirea interactivă,* Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009, pp. 11-16.
87. Bolocan, Carmen-Maria, „Rolul profesorului (preotului) de religie în formarea caracterului religios-moral al elevului”, *Teologie și Viață*, SN, anul XVIII (XCII), nr. 1-6 (2008), pp. 183-197.
88. Brodner, Raluca, „Proiectul Hristos împărtăşit copiilor a fost evaluat la Sâmbăta de Sus”, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 202 (1404), 4 septembrie 2009, p. 3.
89. Bușagă, Ioan, „Proiectul «Alege Școala!» la final”, *Vestitorul Ortodoxiei*, SN, anul VI (XXIII), Nr. 7-8 (481-482), 2013, pp. 11-12 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/proiectul-alege-scoala--la-final-83493.html; data accesării: 24 mai 2018).
90. Chirilă, Ioan, „Misiunea prin activitatea didactică religioasă”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul I, nr. 3 (2005), pp. 168-178.
91. Ciobotă, Marius Daniel, „Educația baptismală astăzi. Repere pastoral-catehetice”, *Ortodoxia,* seria a II-a, anul III, nr. 3 (2011), pp. 42-66.
92. Ciobotea, Daniel, „Conlucrare în spiritul comuniunii și al iubirii”, Mesajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresat cu ocazia extinderii proiectului „Alege Școala!” la nivel național, *Biserica Ortodoxă Română*, Seria a IV-a, anul I, 3 (2010), pp. 33-34 (Mesajul poate fi consultat și în *Ziarul Lumina*, 1 septembrie 2010, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-cu-ocazia-extinderii-proiectului-alege-scoala--la-nivel-national-23431.html; data accesării: 21 martie 2018).
93. Ciobotea, Daniel, „Educație pentru bucurie sfântă”, Mesajul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel adresat participanţilor la Congresul Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, desfăşurat la Mănăstirea Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus, *Ziarul Lumina*, anul V, SNat, nr. 201 (1403), 3 septembrie 2009, p. 3.
94. Ciobotea, Daniel, „Misiunea Bisericii în educarea religios-morală a copiilor și tinerilor”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al V-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, ediţia de Banat, anul III, SR, nr. 210 (2316), 12 septembrie 2012, p. 4 (Mesajul poate fi consultat și la adresa:

http://ziarullumina.ro/misiunea-bisericii-in-educatia-religios-morala-a-copiilor-si-tinerilor-74420.html; data accesării: 21 martie 2018).
95. Copil, Loredana, „Tabăra Prieteniei”, *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 20.
96. Crețu, Vasile, „Cateheza parohială în Arhiepiscopia Bucureștilor. Rezultatul unei cercetări recente”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 32-39.
97. Cucoş, Constantin, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (I)”, *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 245 (1146), 21 octombrie 2008, p. 4 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-catehizarea-diferente-particularitati-continuitati-i--52109.html; data accesării: 11 iunie 2018).
98. Cucoș, Constantin, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (III)”, *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 257 (1158), 4 noiembrie 2008, p. 4 (articolul poate fi consultat și la adresa: http://ziarullumina.ro/educatia-religioasa-si-catehizarea-diferente-particularitati-continuitati-iii--51591.html; data accesării: 25 martie 2018).
99. Erdei, Miron, „Mijloace moderne de catehizare a copiilor în Biserica și în Școala Românească. Proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Revista Teologică*, SN, nr. 2, 2019, pp. 123-134 (studiul poate fi consultat și la adresa: https://www.revistateologica.ro/wp-content/uploads/Miron-Erdei-Mijloace-moderne-de-catehizare-a-copiilor-%C3%AEn-Biserica.pdf; data accesării: 23 iunie 2020).
100. Frost, David, „The History of The Way”, 2010.
101. Frost, David, „IOCS course adopted for the whole of Romania”, *Christmas and New Year Newsletter 2011/2012*, The Institute for Orthodox Christian Studies/Cambridge, pp. 2-5; disponibil la adresa: https://www.iocs.cam.ac.uk/wpcontent/uploads/Newsletter_Christmas_NewYear_2011-12.pdf; data accesării: 15 mai 2018.
102. Galeriu, Constantin, „Ora de religie în trecut și astăzi”, în *Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea religiei în școală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, pp. 5-12.
103. Gordon, Vasile, „Predica, predicatorul și ascultătorii. Studiu pastoral - liturgic”, *Studii Teologice*, seria a III-a, anul X, nr. 1 (2014), pp. 83-111.
104. Gordon, Vasile, „Simpozion cu temă catehetică: «Hristos împărtășit copiilor»”, *Vestitorul Ortodoxiei*, anul XVI, nr. 371-372, 31 ianuarie 2006, p. 8.
105. Ionescu, Miron; Chiş, Vasile, „Metodologia activităţii didactice între rutină şi creativitate”, în Miron Ionescu, Ioan Radu (ed.), *Didactica modernă*, ediţia a II-a revizuită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, pp. 123 – 161.
106. Jurca, Constantin Eugen, „Catehetica, între abandon și resuscitare”, *Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Teologică*, vol. 9 (2003), pp. 99-106.

107. Jurca, Eugen „Catehetica și disciplinele umaniste. Orizonturi interdisciplinare”, *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), pp. 21-22.
108. Lemeni, Adrian, „Miza educației religioase promovate în școlile publice”, în Varlaam Ploieșteanul, Adrian Lemeni, Florin Marica (ed.), *Educația religioasă a tinerilor în contextul secularizării actuale,* Ed. Basilica, București, 2017, pp. 187-194.
109. Lungoci, Sorin, „Catehizarea adolescenților prin proiectul catehetic «Hristos împărtășit copiilor»”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 57-70.
110. Lungoci, Sorin, „Principii şi definiri ale pedagogiei creştine prin proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului*, SN, anul XXII (LXI), nr. 4-6 (2011), pp. 53-62 (studiul poate fi vizualizat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/wp-content/uploads/2012/09/Altarul-Banatului-4-6-2011.pdf; data accesării: 1 iunie 2018).
111. Lungoci, Sorin, „Proiectul catehetic «Alege Școala!». Interferențe cu proiectul «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIII (LXII), 7-9 (2012), pp. 136-154 (studiul poate fi consultat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=445; data accesării: 10 mai 2018).
112. Lungoci, Sorin, „Proiectul catehetic Hristos împărtăşit copiilor în legislaţia bisericească”, *Altarul Banatului,* SN, anul XXIV (LXIII), 7-9 (2013), pp. 141-153 (studiul poate fi consultat și la adresa: http://altarul-banatului.ro/?page_id=624; data accesării: 18 mai 2018).
113. Matei, Ana, „Impresii”, *Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a V-a*, anul III, nr. 3, 2009, pp. 45-46.
114. Naclad, Constantin, „«Hristos împărtăşit copiilor», un proiect de anvergură internaţională”, *Ziarul Lumina*, anul III, 153 (754), 5 iulie 2007, p. 16 (articolul poate fi vizualizat și la adresa: http://ziarullumina.ro/hristos-impartasit-copiilor-un-proiect-de-anvergura-internationala-66862.html; data accesarii: 25 martie 2018).
115. Naclad, Constantin, „Alege Școala! – proiect național pentru viitorul copiilor”, în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 71-82.
116. Naclad, Constantin, „Hristos împărtăşit copiilor – concursuri naționale în perspectiva devenirii copilului”, în Vasile Gordon, Sorin Lungoci (ed.), *Predicatori şi cateheţi români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate. Simpozionul profesorilor universitari de Catehetică şi Omiletică din România (29-31 octombrie 2017)*, Ed. Pro Universitaria, București, Ed. Universitaria, Craiova, 2017, pp. 228-265.

117. Naclad, Constantin, „Locul Crezului Ortodox în cateheza ortodoxă. Ora de religie şi programul «Hristos împărtăşit copiilor»", *2010 Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei Românești. Conferința pastoral-misionară semestrială*, Ed. Cuvântul Vieții, Bucureşti, 2010, pp. 58-77.
118. Nedelcu, Marius, „Educaţia creştină este o investiţie pentru veşnicie", *Ziarul Lumina*, ediţia de Banat, anul III, SR, nr. 212 (2318), 14 septembrie 2012, p. 3.
119. Nicolae, Jan, „Clopotul din noaptea de Paști. Pledoarie pentru un reviriment catehetic", *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), pp.13-20.
120. Opre, Adrian; Buzgar, Ramona; Buta, Monica; Dumulescu, Dana; Macavei, Bianca; Petra-Visu, Laura; Pintea, Sebastian, *Studiu psihologic complex şi integrat asupra factorilor de risc ai abandonului şcolar*, 2015.
121. Opre, Adrian; Buzgar, Ramona; Dumulescu, Daniela; Visu-Petra, Laura; Opre, Dana; Macavei, Bianca; Buta, Monica; Pintea, Sebastian, Assessing risk factors and the efficacy of a preventive program for school dropout", *Cognition, Brain, Behavior. An Interdisciplinary Journal* XX, nr. 3, 2016, pp. 185-194.
122. Opriş, Dorin, „Informativ, formativ și educativ în utilizarea textului biblic în studiul religiei. Cercetare-acțiune", în Dorin Opiș, Monica Opriș, *Religia și educația de mâine. Cercetări pedagogice*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013, pp. 201-226.
123. Opriş, Monica, „Metodologia cercetării pedagocice în domeniul educaţiei religioase. Specific, particularităţi, dificultăţi", *Studii Teologice*, Seria a III-a, anul VIII, nr. 2, 2012, pp. 67-83.
124. Pop, Mariana, „Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a VII-a", *Tinerii în Biserică*, anul I, nr. 1, 2011, p. 16.
125. Popa, Gheorghe Cristian, „Proiect de catehizare pentru adulţi", *Ziarul Lumina*, anul IV, SNat, nr. 96 (1598), 2010, p. 3.
126. Popescu, Teodor M., „Primii didascăli creștini", în Teodor M. Popescu, *Biserica și cultura,* Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, pp. 79-182.
127. Preda, Radu, „Rolul catehetic al laicilor în Biserică. Paradigmă istorică și provocare profetică", *ΛΟΓΟΣ*, anul I, nr. 1 (2007), pp. 27-34.
128. Preda, Vasile, „Principiile didacticii – în viziunea psihologiei educației și dezvoltării"*,* în Miron Ionescu, Ioan Radu (ed.), *Didactica modernă*, ediţia a II-a revizuită, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2001, pp. 64-80.
129. Puică, Nicoleta Melniciuc, „Poveste de succes 2011", în Constantin Naclad, Florin Marica (ed.), *Alege Şcoala. Modele de bună practică,* 2015, pp. 10-11.
130. Șanta, Iulia, „Copilul în familie", *Tinerii în Biserică*, supliment al revistei Graiul Bisericii Noastre al Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului şi Sătmarului, anul I, nr. 1, 2011, p. 25.
131. Stan, Florin, „Pârgă pentru Împărăție", *Tabăra Creştină «Dragoste şi Prietenie» ediţia a V-a*, anul III, nr. 3, 2009, p. 38.

132. Stan, Florin, „Programul catehetic la Tg. Lăpuş", *Tinerii în Biserică*, supliment al revistei Graiul Bisericii Noastre al Episcopiei Ortodoxe a Maramureşului şi Sătmarului, anul I, nr. 1, 2011, p. 6.
133. Vidican-Manci, Liviu, „Generații spre catehizare: «Digital natives» dintr-o dublă perspectivă", în Mihăiță Nifon, Marian Vîlciu, Petre Comșa (ed.), *Slujirea catehetică și omiletică a Sfintei Biserici în vederea educării religioase a tineretului ortodox – istoric și actualitate. Sf. Mc. Antim Ivireanul, Mitropolit al Țării Românești model al educaţiei prin cultură*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016, pp. 50-56.

Rapoarte de evaluare

134. ***, *Christ to the Children Project*, June 2002 – November 2002, Six monthly report.
135. ***, *Christ to the Children*, Concept Paper, decembrie 2002.
136. ***, *Christ to the Children*, Narrative Report FY05, Lebanon.
137. ***, *Christ to the Children, Proposal to expand*, 2002.
138. Gospel Light Worldwide, *Christ to the Children*, Bosnia i Herzegovina Progress from August to December, 2004, ianuarie 2005.
139. Morgenroth, Jim, *Christ to the Children*, September 20, 2004.
140. Naclad, Constantin, *Raport de activitate YBC 2006*.
141. Naclad, Constantin, *Raport privind activităţile desfăşurate pe parcursul anilor 2006-2007*.
142. Naclad, Constantin, *Raport privind inițiativa „Hristos împărtășit copiilor în Europa"*, 23 aprilie 2008.
143. Womble, David, *World Vision Georgia*, Tbilisi, Georgia.
144. World Vision Albania & Kosovo, *Evaluation Report Youth Bible Curricula*, Report Prepared: January 8, 2011.
145. World Vision Albania, *CTTC/Youth Bible Curriculum*, Project Report October 2005 - September 2006.
146. World Vision Armenia, *Christ to the Children*, Annual Report, October 2004 - September 2005.
147. World Vision Armenia, *Christ to the Children*, Annual Report, October 2004, Submitted to Gospel Light WORDIRECT.
148. World Vision Armenia, *Youth Bible Curriculum*, Annual Project Management Report for FY 11, 2011.
149. World Vision Armenia, *Youth Curriculum Bible, Christ to the Children*, Annual Report, FY2006, Prepared by Karine Harutunyan, Christian Commitments, Church and Government Relations Program Manager Astghik Movsisyan, Program Officer.
150. World Vision Bosnia and Hezegovina, *Youth Bible Curriculum*, Final Report FY ̓06, october 2006.

151. World Vision Georgia, *Youth Bible Curriculum (YBC) Project*, Programme Management Report, October 1 – March 31, FY 2011.
152. World Vision Lebanon, *„Youth Bible Curriculum" Project*, FY09 Semi Annual Report, publicat în luna aprilie 2009 de către World Vision International.
153. World Vision Lebanon, *„Youth Bible Curriculum" Project*, Semi Annual Report FY09, publicat în luna aprilie 2009 de către World Vision International.
154. World Vision Lebanon, Annual Report, *Youth Bible Curriculum Project*, November 2011.
155. World Vision Lebanon, *Youth Bible Curriculum Project*, Monitoring Report, 16 Noiembrie, 2010.
156. World Vision MEERO, *Evaluation Report Youth Bible Curriculum Project*, 05 November – 15 December, 2011, Published January 2012, World Vision International.
157. World Vision Romania, *Christ to the Children*. *Evaluation*, 2001.

Resurse web

158. „29 noiembrie 2016 - Concurs între două școli din Medgidia", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/12/29-noiembrie-2016-concurs-intre-doua.html; data accesării: 8 mai 2018.
159. „Acțiunea filantropică: Târgul de Paști", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/05/actiune-filantropica-adusa-la-bun.html; data accesării: 8 mai 2018.
160. „Activități cu tineretul în Eparhia Banatului Montan", *Basilica*, 19 ianuarie 2016, http://basilica.ro/activitati-cu-tineretul-in-eparhia-banatului-montan/; data accesării: 8 martie 2018.
161. „Activități spiritual-culturale de Ziua copilului în Arhiepiscopia Râmnicului", *Basilica*, 2 iunie 2013, http://basilica.ro/activitati-spiritual-culturale-de-ziua-copilului-in-arhiepiscopia-ramnicului/; data accesării: 10 mai 2018.
162. „Ajutor la teme, cursuri de limba engleză și recreere la programul educațional-social de tip Afterschool al parohiei"; http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2018/03/ajutor-la-teme-cursuri-de-limba-engleza.html, data accesării: 8 mai 2018.
163. „Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor» se va desfăşura între 1–3 septembrie 2009 la Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus – judeţul Braşov", *Basilica*, 25 august 2009, http://basilica.ro/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-se-va-desfasura-intre-1-3-septembrie-2009-la-manastirea-brancoveanu-sambata-de-sus-judetul-brasov/; data accesării: 29 mai 2018.
164. „Au început lucrările Congresului Naţional Hristos împărtăşit copiilor", *Basilica*, 22 septembrie 2015, http://basilica.ro/au-inceput-lucrarile-

congresului-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 12 aprilie 2018.
165. „Au început taberele Licăr de Lumină – 850 de copii își petrec vara în tabere de creație creștină", http://alegscoala.ro/evenimente/2015/06/28/taberestart/; data accesării: 23 mai 2018.
166. Campania „Stop însingurării". În cadrul ei s-au desfășurat mai multe acțiuni: Masa Micii Sfintei Mării; Copilul, bătrânul și pâinea; Masa Bunei Vestiri; http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2011/12/stop-insingurarii.html; data accesării: 14 mai 2018.
167. *Christian Identity*, 31 august 2016, https://www.wvi.org/armenia/christian-identity; data accesării: 2 martie 2018.
168. Conceptul Concursului Naţional Cultural-Artistic „Unirea: libertate și unitate", http://patriarhia.ro/concursul-national-cultural--artistic-unirea-libertate-si-unitate-9216.html; data accesării: 7 mai 2018.
169. „Concursul Național-Catehetic «Iubirea lui Hristos în familia mea», derulat în parohia Târnăveni II", https://reintregirea.ro/actualitatea-eparhiala/13897-concursul-national-catehetic-iubirea-lui-hristos-in-familia-mea-derulat-in-parohia-tarnaveni-ii.html; data accesării: 1 august 2020.
170. „Congresul Internaţional de Teologie «Relația dintre parohie și școală în viața și misiunea Bisericii din contextul actual»", *Basilica*, 19 octombrie 2015, http://basilica.ro/congresul-international-de-teologie-relatia-dintre-parohie-si-scoala-in-viata-si-misiunea-bisericii-din-contextul-actual/; data accesării: 25 mai 2018.
171. „Copiii vestesc Naşterea Domnului" - scenetă de Crăciun a copiilor înscriși în Proiectul parohiei „Școala de Duminică", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/12/copiii-vestesc-nasterea-domnului.html; data accesării: 8 mai 2018.
172. „Despre programul catehetic «Hristos împărtășit copiilor»", https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/PROGRAM%20CATEHETIC%202008.html; data accesării: 13 mai 2018.
173. „Expoziție de Mărțișoare cu ocazia zilei de 1 Martie", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2017/03/expozitie-de-martisoare-cu-ocazia-zilei.html; data accesării: 8 mai 2018.
174. „Iisus Hristos: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața!", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2018/04/sfanta-si-marea-luni-piesa-de-teatru.html; data accesării: 8 mai 2018.
175. „Împreună pentru copiii noștri" (https://www.episcopiacaransebesului.ro/pagini/departamentul-de-tineret.php; data accesării: 27 aprilie 2018).
176. „Inaugurarea Bibliotecii parohiale «Episcop Dr. Vasile Stan» - 23.11.2008", https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/inaugurarea%20%20biblioteciii%20parohiale%20episcop%20dr.%20vasile%20stan.html; data accesării: 13 mai 2018.
177. „Întâlnirea anuală a tinerilor ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei", *Reîntregirea*, 3 noiembrie 2016, https://reintregirea.ro/actualitatea-eparhiala/

10362-intalnirea-anuala-tinerilor-ortodocsi-din-arhiepiscopia-alba-iuliei.html; data accesării: 16 aprilie 2018.

178. „Întâlnirea anuală a tinerilor ortodocși din Arhiepiscopia Alba Iuliei", *Ziarul Lumina*, 10 octombrie 2017, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-anuala-a-tinerilor-ortodocsi-din-arhiepiscopia-alba-iuliei-126948.html; data accesării: 16 aprilie 2018.
179. „Întâlnirea Tinerilor Creştini Ortodocşi din Mitropolia Clujului, Maramureşului şi Sălajului, Bistrița, 29-30 iulie 2017", *Mitropolia Clujului*, 1 iulie 2017, https://www.mitropolia-clujului.ro/intalnirea-tinerilor-crestini-ortodocsi-din-mitropolia-clujului-maramuresului-si-salajului-bistrita-29-30-iulie-2017/; data accesării: 16 aprilie 2018).
180. „Întâlnirea tinerilor ortodocşi hunedoreni", *Ziarul Lumina*, 4 iunie 2018, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-tinerilor-ortodocsi-hunedoreni-134077.html; data accesării: 4 iunie 2018.
181. „Întâlnirea Tinerilor Ortodocşi Sălăjeni la Mănăstirea Bic", *Ziarul Lumina*, 21 august 2017, http://ziarullumina.ro/Intalnirea-tinerilor-ortodocsi-salajeni-la-manastirea-bic-125446.html; data accesării: 16 aprilie 2018).
182. „Întâlnirea tinerilor ortodocși din Episcopia Devei și Hunedoarei", *Episcopia Devei*, 8 iunie 2019, https://episcopiadevei.ro/index.php/2019/06/08/intalnirea-tinerilor-ortodocsi-din-episcopia-devei-si-hunedoarei-2/; data accesării: 20 iunie 2020.
183. „Jocuri cu parașuta și Teatru de păpuși la Școala de Duminică", http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2016/07/jocuri-cu-parasuta-si-teatru-de-papusi.html; data accesării: 8 mai 2018.
184. „Miniproiect de educaţie duhovnicească şi misionar-filantropică la Parohia «Cuvioasa Parascheva»" din localitatea Lieşti: «Icoana milosteniei»", *Călăuză ortodoxă*, 4 aprilie 2014, http://www.calauza.edj.ro/?p=7101; data accesării: 1 iunie 2018.
185. „Nouă premieră teatrală la Biserica Sf. Pantelimon – Foișorul de Foc", *Basilica*, 27 septembrie 2012, basilica.ro/noua-premiera-teatrala-la-biserica-sf-pantelimon-foisorul-de-foc/; data accesării: 14 mai 2018.
186. *Not abandoned – Teuta finds the way of love through Youth Bible Curriculum*, 10 februarie 2011, disponibil la adresa: https://www.wvi.org/article/not-abandoned-—-teuta-finds-way-love-through-youth-bible-curriculum; data accesării: 2 martie 2018.
187. „Parohia «Buna-Vestire» – un nou proiect filantropic" (în cadrul parteneriatului „Prin morala creștină spre o societate modernă"), http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2012/12/parohia-bunavestire-un-nou-proiect.html; data accesării: 10 mai 2018.
188. Parteneriatul educațional „Hristos în mijlocul nostru", http://scoalagirov.ro/images/stories/upload/strop_de_ler.pdf; data accesării: 8 mai 2018.
189. „Patriarhul României la Congresul Naţional «Hristos împărtăşit copiilor»", *Basilica*, 23 septembrie 2015, http://basilica.ro/patriarhul-

romaniei-la-congresul-national-hristos-impartasit-copiilor/; data accesării: 12 aprilie 2018.

190. „Piesa de teatru creştin «Brâncoveanu, Ivireanu, iubire de Biserică şi neam» va avea premiera în această toamnă”, *Basilica*, 18 august 2016, http://basilica.ro/piesa-de-teatru-crestin-brancoveanu-ivireanu-iubire-de-biserica-si-neam-va-avea-premiera-in-aceasta-toamna/; data accesării: 14 mai 2018.
191. „Premiera piesei de teatru «Osânda cărților»”, *Basilica*, 17 iulie 2017, http://basilica.ro/premiera-piesei-de-teatru-osanda-cartilor/; data accesării: 14 mai 2018.
192. „Premierea câștigătorilor concursului național Sfânta Euharistie – lumina vieții creștine”, *Basilica*, 21 mai 2014, http://basilica.ro/premierea-castigatorilor-concursului-national-sfanta-euharistie-lumina-vietii-crestine/; data accesării: 23 aprilie 2018.
193. „Proiect educațional-catehetic pentru românii din Spania și Portugalia”, *Ziarul Lumina*, 20 aprilie 2019; https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/lumina-educatiei/proiect-educational-catehetic-pentru-romanii-din-spania-si-portugalia-143621.html, data accesarii: 13 noiembrie 2019.
194. „Proiectul catehetic «Biserica și Școala – o familie fericită» în Parohia Rățeni”, https://eprb.ro/proiectul-catehetic-biserica-si-scoala-o-familie-fericita-parohia-rateni; data accesării: 1 august 2020.
195. „Proiect cu activități practice în Parohia Frâncești I din Protopopiatul Râmnicu Vâlcea”, *Basilica*, 16 mai 2012, http://basilica.ro/proiect-cu-activitati-practice-in-parohia-francesti-i-din-protopopiatul-ramnicu-valcea/; data accesării: 10 mai 2018.
196. „Proiect pentru conservarea și transmiterea valorilor estetice tradiționale la Timișoara”, *Basilica*, 18 octombrie 2010, http://basilica.ro/proiect-pentru-conservarea-si-transmiterea-valorilor-estetice-traditionale-la-timisoara/; data accesării: 9 mai 2018.
197. „Proiect pentru copii, de tip Școala de Duminică, la parohia noastră”, http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/2017/11/proiect-pentru-copii-de-tip-scoala-de.html; data accesării: 8 mai 2018.
198. „Proiectul Calea (The Way), Proiect de catehizare a adulților”, http://www.protoieriahorezu.ro/proiecte.html; data accesării: 28 mai 2018.
199. Programul catehetic „Cinstirea icoanelor în Ortodoxie” implementat la Parohiile Buda și Hociungi II din Protopopiatul Buhuși, http://epr.ro/programul-catehetic-cinstirea-icoanelor-ortodoxie-implementat-la-parohiile-buda-si-hociungi-ii-din; data accesării: 18 mai 2018.
200. „Protocol de colaborare între Patriarhia Română și două Ministere”¸ *Basilica*, 24 aprilie 2012, http://basilica.ro/protocol-de-colaborare-intre-patriarhia-romana-si-doua-ministere/; data accesării: 30 mai 2018.
201. „Școala de vară «Copilărie Binecuvântată», la a doua ediție”, *Basilica*, 3 iulie 2014, http://basilica.ro/scoala-de-vara-copilarie-binecuvantata-la-a-doua-editie/; data accesării: 10 mai 2018.

202. „Seminarul Național «Hristos împărtășit copiilor» – 27-28.08.2008”, https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/seminarul%20national.html; data accesării: 12 mai 2018.
203. „Un nou proiect catehetic în parohia Buna Vestire: «Fericirile și tâlcuirea lor!»”, http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2013/09/un-nou-proiect-catehetic-in-parohia.html; data accesării: 10 mai 2018.
204. „Vizită la asezământul de bătrâni de la Checea”, *Mitropolia Banatului*, 1 aprilie 2014, http://mitropolia-banatului.ro/vizita-la-asezamantul-de-batrani-de-la-checea/; data accesării: 23 aprilie 2018.
205. World Vision România, „Despre noi”, *World Vision România*, https://worldvision.ro/despre-noi; data accesării: 30 mai 2018.
206. World Vision România, „Intervenții de urgență”, *World Vision România*, https://worldvision.ro/interventii-de-urgenta-a274.html, data accesării: 10 iunie 2018.
207. World Vision România, „Profilul organizației”, *World Vision România*, https://worldvision.ro/_downloads/allgemein/Profil_Organizatie_World_Vision_ro.pdf; data accesării: 10 iunie 2018.
208. *YBC changes the heart and future of a child*, 28 iunie 2007, disponibil la adresa: https://www.wvi.org/article/ybc-changes-heart-and-future-child; data accesării: 2 martie 2018.
209. Andreicuț, Andrei, *Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul. Cateheze,* Renașterea, Cluj-Napoca, 2016; lucrarea se află la: https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/IPS_Andrei_Rugaciunea_Sf.Efrem_Sirul.pdf; data accesării: 17 mai 2018.
210. Anghel, Gheorghe, „Întâlnirea Tinerilor Ortodocși din Toată Lumea – Concluzii”, *Basilica*, 5 septembrie 2016, http://basilica.ro/intalnirea-tinerilor-ortodocsi-din-toata-lumea-concluzii/; data accesării: 16 aprilie 2018.
211. Anghel, Gheorghe, „1000 de tineri din Mitropolia Clujului s-au reunit în rugăciune la Zalău”, *Basilica*, 19 august 2018, https://basilica.ro/1000-de-tineri-din-mitropolia-clujului-s-au-reunit-in-rugaciune-la-zalau/; data accesării: 10 mai 2020.
212. Apostolache, Ioniţă, „Congresul Tinerilor Ortodocşi, la a XIII-a ediţie”, *Ziarul Lumina*, 2 iunie 2017, https://ziarullumina.ro/regionale/oltenia/congresul-tinerilor-ortodocsi-la-a-xiii-a-editie-123120.html; data accesării: 20 mai 2018.
213. Apostolache, Ioniţă, „Tinerii Bisericii - voluntari pentru Hristos”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/tinerii-bisericii-voluntari-pentru-hristos-133915.html; data accesării: 28 mai 2018.
214. Bălinişteanu, Otilia, „Cateheza completează ora de religie”, *Ziarul Lumina*, 13 august 2010, http://ziarullumina.ro/cateheza-completeaza-ora-de-religie-24402.html; data accesării: 25 mai 2018.
215. Bostan, Cristian, „A început a IV-a ediţie a Congresului naţional «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/a-inceput-a-iv-a-editie-a-congresului-national-hristos-impartasit-copiilor-5026.html; data accesării: 21 martie 2018.

216. Bostan, Cristian, „Un nou proiect de catehizare adresat adulţilor”, *Ziarul Lumina*, 20 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/un-nou-proiect-de-catehizare-adresat-adultilor-4974.html; data accesării: 21 martie 2018.
217. Bușagă, Ioan, „Congres despre activitatea catehetică a Bisericii”, *Ziarul Lumina*, 21 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/congres-despre-activitatea-catehetica-a-bisericii-115808.html; data accesării: 25 martie 2018.
218. Bușagă, Ioan, „Părinţii, factor important în catehizarea tinerilor”, *Ziarul Lumina*, 22 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/parintii-factor-important-in-catehizarea-tinerilor-115835.html, data accesării: 23 martie 2018.
219. Bușagă, Ioan, „Proiect pentru catehizarea adulților”, *Ziarul Lumina*, 2 septembrie 2010, http://ziarullumina.ro/proiect-pentru-catehizarea-adultilor-23365.html; data accesării: 21 martie 2018.
220. Cârlea, Dan, „Icoane pentru Eminescu la New York”, *Ziarul Lumina*, 15 ianuarie 2014, http://ziarullumina.ro/icoane-pentru-eminescu-la-new-york-88051.html; data accesării: 14 mai 2018.
221. Chkhaidze, Ana, „A journey of returning to faith for rural communities”, *World Vision Georgia*, 31 ianuarie 2012, https://www.wvi.org/georgia/article/journey-returning-faith-rural-communities; data accesării: 2 martie 2018.
222. Ciobotea, Daniel, „Binecuvântare pentru participanții la Congresul Național Hristos împărtășit copiilor”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al IX-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 21 septembrie 2016, http://ziarullumina.ro/binecuvantare-pentru-participantii-la-congresul-national-hristos-impartasit-copiilor-115807.html; data accesării: 20 martie 2018.
223. Ciobotea, Daniel, „Cooperarea dintre Parohie și Școală în contextul misiunii Bisericii și al responsabilității față de generațiile viitoare”, *Basilica*, 19 octombrie 2015, http://basilica.ro/cooperarea-dintre-parohie-si-scoala-in-contextul-misiunii-bisericii-si-al-responsabilitatii-fata-de-generatiile-viitoare-2/; data accesării: 20 martie 2018.
224. Ciobotea, Daniel, „Copiii şi tinerii creştini sunt prezentul şi viitorul Bisericii”, Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al IV-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/mesajul-preafericitului-parinte-daniel-patriarhul-bisericii-ortodoxe-romane-adresat-participantilor-la-al-iv-lea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor-5028.html; data accesării: 21 martie 2018.
225. Ciobotea, Daniel, „Educația – prioritate și responsabilitate națională”, *Ziarul Lumina*, 15 septembrie 2013, http://ziarullumina.ro/educatia-prioritate-si-responsabilitate-nationala-84820.html; data accesării: 26 martie 2018.
226. Ciobotea, Daniel, „Educația religioasă – formarea tinerilor pentru viață”, Cuvântul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia Congresului Internațional de Teologie *Educația religioasă*

a tinerilor în contextul secularizării actuale (București, Palatul Patriarhiei, 3-7 septembrie 2016), *Basilica*, 4 septembrie 2016, http://basilica.ro/educatia-religioasa-formarea-tinerilor-pentru-viata/; data accesării: 17 aprilie 2018.

227. Ciobotea, Daniel, „Informare intelectuală şi formare duhovnicească în educația moral-religioasă a copiilor și a tinerilor", Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al VIII-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", *Basilica*, 22 septembrie 2015, http://basilica.ro/informare-intelectuala-si-formare-duhovniceasca-in-educatia-moral-religioasa-a-copiilor-si-a-tinerilor/; data accesării: 20 martie 2018.
228. Ciobotea, Daniel, „Misiunea Bisericii în educația religios morală a copiilor și a tinerilor", Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanţilor la al VI-lea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor", *Ziarul Lumina*, 17 septembrie 2013, http://ziarullumina.ro/misiunea-bisericii-in-educatia-religios-morala-a-copiilor-si-a-tinerilor-84881.html; data accesării: 11 aprilie 2018.
229. Ciobotea, Daniel, „O educaţie solidă învinge criza economică", Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat elevilor, părinţilor şi profesorilor la începutul anului școlar 2011-2012, *Ziarul Lumina*, 9 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/o-educatie-solida-invinge-criza-economica-5438.html; data accesării: 26 martie 2018.
230. Ciobotea, Daniel, „Speranţe şi eforturi noi pentru prevenirea abandonului şcolar prin actul educaţional catehetic", *Ziarul Lumina*, 8 iulie 2014, http://ziarullumina.ro/sperante-si-eforturi-noi-pentru-prevenirea-abandonului-scolar-prin-actul-educational-catehetic-92996.html; data accesării: 25 mai 2018.
231. Ciofu, Constantin, „Tabăra de creaţie «Licăr de lumină» de la Durău, la final", *Ziarul Lumina*, 12 septembrie 2011, http://ziarullumina.ro/tabara-de-creatie-licar-de-lumina-de-la-durau-la-final-5326.html; data accesării: 24 mai 2018.
232. Coman, Constantin, „Părintele duhovnicesc - reconsiderare eclesiologică", *Ziarul Lumina*, 7 octombrie 2012, http://ziarullumina.ro/parintele-duhovnicesc-reconsiderare-eclesiologica-75774.html; data accesării: 12 iunie 2018.
233. Dumitraşcu, Iulian, „10 săptămâni de «Licăr de Lumină» pentru 300 de copii implicaţi în Proiectul Alege Școala!", *Basilica*, 10 septembrie 2019, https://basilica.ro/10-saptamani-de-licar-de-lumina-pentru-300-de-copii-implicati-in-proiectul-alege-scoala/; data accesării: 11 septembrie 2019.
234. Gavriliu, Ionela, „Preotul care înmulțește pâinea copiilor săraci", *Viitorul României*, 25 iulie 2017, https://www.viitorulromaniei.ro/2017/07/25/preotul-care-inmulteste-painea-copiilor-saraci/; data accesării: 10 mai 2018.
235. Gheorghiu, Marcela, „Abandonul şcolar un fenomen care face ravagii în învăţământul românesc", *Tribuna învăţământului*, 23 iunie 2016, http://www.tribunainvatamantului.ro/abandonul-scolar-un-fenomen-care-face-ravagii-in-invatamantul-romanesc/; data accesării: 19 mai 2018.

236. Hordencu, Irinel, „Model de cateheză: Școala de Duminică”, *Tomisul Ortodox*, 21 septembrie 2017, http://tomisulortodox.ro/model-de-cateheza-scoala-de-duminica/; data accesării: 28 martie 2018.
237. Ioniţe, Sorin, „Hristos împărtăşit copiilor din diaspora. Cursuri privind catehizarea organizate de Patriarhie în Italia”, *Basilica*, 18 aprilie 2018, http://basilica.ro/hristos-impartasit-copiilor-din-diaspora-cursuri-privind-catehizarea-organizate-de-patriarhie-in-italia/; data accesării: 19 aprilie 2018.
238. Jinga, Florina, „Atelier de creație la Parohia Timișoara Fabric Vest”, *Ziarul Lumina*, 12 decembrie 2015, http://ziarullumina.ro/atelier-de-creatie-la-parohia-timisoara-fabric-vest-107834.html, data accesării: 9 mai 2018.
239. Lungoci, Sorin, „Hristos împărtăşit copiilor - sinteză”, suport de curs pentru studenții de anul III de la Facultatea de Teologie din București, postat în 4 nov. 2015 la adresele: https://dokumen.tips/documents/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html, și https://vdocuments.com.br/hristos-impartasit-copiilor-sinteza.html; data accesării 30 mai 2018.
240. Mănăstireanu, Dănuț, „Oamenii care lucreaza pentru World Vision”, *Persona*, 22 februarie 2009, https://danutm.wordpress.com/2009/02/22/oamenii-care-lucreaza-pentru-world-vision/; data accesării: 7 martie 2018.
241. Mărculeț, Ștefan, „Catedrala tinerilor din cartierul braşovean Noua”, *Ziarul Lumina*, 14 iulie 2013, http://ziarullumina.ro/catedrala-tinerilor-din-cartierul-brasovean-noua-83247.html; data accesării: 9 mai 2018.
242. Mărculeţ, Ștefan, „Cateheză pentru adulţi în Biserica Ortodoxă”, *Ziarul Lumina*, 13 noiembrie 2012, http://ziarullumina.ro/cateheza-pentru-adulti-in-biserica-ortodoxa-76242.html; data accesării: 25 martie 2018.
243. Marica, Florin, „Proiectul educațional «Alege Școala!» continuă”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/proiectul-educational-alege-scoala--continua-133898.html; data accesării: 28 mai 2018.
244. Mircia, Marius, „Centrul Educaţional «Antimis» a fost inaugurat”, *Ziarul Lumina*, 5 mai 2011, http://ziarullumina.ro/centrul-educational-antimis-a-fost-inaugurat-11469.html; data accesării: 9 mai 2018.
245. Naclad, Constantin, „«Alege Școala!»– o împlinire a tuturor celor care au crezut în acest proiect”, *Ziarul Lumina*, 6 februarie 2016, http://ziarullumina.ro/alege-scoala---o-implinire-a-tuturor-celor-care-au-crezut-in-acest-proiect-109163.html; data accesării: 25 martie 2018.
246. Naclad, Constantin, „Biserica și Școala din sufletul meu, un exemplu de împreună-lucrare”, *Ziarul Lumina*, 4 iunie 2016, http://ziarullumina.ro/biserica-si-Scoala-din-sufletul-meu-un-exemplu-de-impreuna-lucrare-112731.html; data accesării: 26 martie 2018.
247. Naclad, Constantin, „Proiectul «Alege Școala», în Mitropolia Moldovei şi Bucovinei”, *Doxologia*, 26 mai 2016, https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/proiectul-alege-scoala-mitropolia-moldovei-bucovinei; data accesării: 23 mai 2018.
248. Naclad, Constantin, „Proiectul «Alege Școala», în Mitropolia Moldovei şi Bucovinei”, *Ziarul Lumina*, 28 mai 2016, http://ziarullumina.ro/proiectul-

scoala--in-mitropolia-moldovei-si-bucovinei-112547.html; data accesării: 28 mai 2018.

249. Naclad, Constantin, „Unirea: libertate și unitate”, *Ziarul Lumina*, 26 mai 2018, http://ziarullumina.ro/unirea-libertate-si-unitate-133897.html; data accesării: 28 mai 2018.
250. Nedelcu, Marius, „Congresul Hristos împărtășit copiilor, la final”, *Ziarul Lumina*, 24 septembrie 2015, http://ziarullumina.ro/congresul-hristos-impartasit-copiilor-la-final-105526.html; data accesării: 25 martie 2018.
251. Nedelcu, Marius, „Cursuri de formare în proiectul «Alege Școala!»”, *Ziarul Lumina*, 8 octombrie 2014, http://ziarullumina.ro/cursuri-de-formare-in-proiectul-alege-scoala--95582.html; data accesării: 25 martie 2018.
252. Ojică, Alexandru, „Bucurii pe chipurile și în sufletele copiilor și tinerilor din proiectul «Alege Școala!»”, http://alegescoala.ro/bucurii-pe-chipurile-si-in-sufletele-copiiilor-si-tinerilor-din-proiectul-alege-scoala/; data accesării: 23 mai 2018.
253. Ojică, Alexandru, „Școala duminicală în diasporă, liman de încredere pentru copii și părinți”, *Ziarul Lumina*, 19 august 2017, http://ziarullumina.ro/Scoala-duminicala-in-diaspora-liman-de-incredere-pentru-copii-si-parinti-125394.html; data accesării: 26 martie 2018.
254. Popa, Gheorghe Cristian „Festivitatea de închidere a proiectului «Alege Școala!»”, *Ziarul Lumina*, 25 noiembrie 2015, http://ziarullumina.ro/festivitatea-de-inchidere-a-proiectului-alege-scoala--107343.html; data accesării: 28 mai 2018.
255. Rusu, Oana, „Școala de vară «Copilărie binecuvântată», la Cluj-Napoca”, *Ziarul Lumina*, 23 iunie 2017, http://ziarullumina.ro/coala-de-vara-copilarie-binecuvantata-la-cluj-napoca-123775.html; data accesării: 10 mai 2018.
256. Sfarghie, Ștefan, „Congresul Naţional «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Ziarul Lumina*, 19 septembrie 2018, https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/congresul-national-hristos-impartasit-copiilor-137231.html; data accesării: 20 iunie 2020.
257. Tabarcea, Marius-Ionuț, „A apărut Programa catehetică pentru 2018”, *Ziarul Lumina*, 6 februarie 2018, http://ziarullumina.ro/a-aparut-programa-catehetica-pentru-2018-130471.html; data accesării: 18 mai 2018.
258. Tocaci, Camelia, „Câştigătorii concursului catehetic «Hristos, sufletul satului meu»”, *Graiul Maramureșului*, 13 mai 2019, http://www.graiul.ro/2019/05/13/castigatorii-concursului-catehetic-hristos-sufletul-satului-meu/; data accesării: 1 septembrie 2019.
259. Vidican-Manci, Liviu, „Cateheză şi catehizare în Arhiepiscopia Vadului, Feleacului şi Clujului”, https://www.mitropolia-clujului.ro/catehizare/; data accesării: 29 martie 2018.
260. Vidican-Manci, Liviu, „Dragoste și poruncă”, *Mitropolia Clujului*, https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/Cele_noua_Porunci_Bisericeti.pdf; data accesării: 17 mai 2018.

261. Vidican-Manci, Liviu, „Sfânta Liturghie, cerul pe pământ. 6 Cateheze despre Sfânta Liturghie”, *Mitropolia Clujului*, https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2017/02/Sfânta-Liturghie-1-CAteheze-Postul-Mare.pdf; data accesării: 17 mai 2018.
262. Zaharia, Ștefan, „Training catehetic la Piatra-Neamţ”, *Doxologia*, 25 aprilie 2017, https://doxologia.ro/arhiepiscopia-iasilor/training-catehetic-la-piatra-neamt; data accesării: 18 mai 2018.

Alte resurse web

263. http://acumgirov.blogspot.ro/; data accesării: 23 mai 2018.
264. http://alegescoala.ro/category/tabara/; data accesării: 24 mai 2018.
265. http://alegescoala.ro/category/toolkit/; data accesării: 24 mai 2018.
266. http://alegescoala.ro/centre-alege-scoala/; data accesării: 24 mai 2018.
267. http://alegescoala.ro/despre-noi/descriere-proiect/; data accesării: 24 mai 2018.
268. http://alegscoala.ro/centre/; data accesării: 24 mai 2018.
269. http://alegscoala.ro/evenimente/category/tabere/; data accesării: 24 mai 2018.
270. http://arhiepiscopiatargovistei.ro/stiri/n-arhiepiscopia-t-rgovi-tei-a-avut-loc-faza-eparhial-a-concursului-na-ional-cultural-artistic-unirea-libertate-i-unitate.html; data accesării: 7 mai 2018.
271. http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2015/10/mandrul-florilor-vernisaj-de-icoane-pe.html; data accesării: 14 mai 2018.
272. http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/; data accesării: 14 mai 2018.
273. http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/cap-i-din-manualul-de-comunicare-pentru.html; data accesării: 10 mai 2018.
274. http://ateneulsfantuluipantelimon.blogspot.ro/2018/01/cap-i-din-manualul-de-comunicare-pentru.html; data accesării: 10 mai 2018.
275. http://bisericasfantulpantelimonfoisoruldefoc.ro/istoric/; data accesării: 14 mai 2018.
276. http://contesti-girov.blogspot.ro/; data accesării: 23 mai 2018.
277. http://hristosimpartasitcopiilor.blogspot.com/
278. http://ihnk.blogspot.ro/; data accesării: 23 mai 2018.
279. http://www.ito2019.ro/; data accesării: 20 mai 2020.
280. http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/2015/01/sa-citim-biblia-impreuna-de-la-ora-1830.html; data accesării: 10 mai 2018.
281. http://parohiabvestireiris.blogspot.ro/p/istoricul-parohiei.html; data accesării: 10 mai 2018.
282. http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/p/centrul-educational-social_16.html; data accesării: 8 mai 2018.
283. http://parohiamedgidia1.blogspot.ro/p/exemple-de-cateheze.html; data accesării: 8 mai 2018.

284. http://patriarhia.ro/fapte-ale-credinei-i-iubirii-milostive-8660.html; data accesării: 30 martie 2018.
285. http://pestisoruldeaur-antimis.blogspot.ro/; data accesării: 9 mai 2018.
286. http://pestisoruldeaur-antimis.blogspot.ro/search/label/ArteNative; data accesării: 9 mai 2018.
287. http://www.educatie-catehetica.ro/activitati/scoala-parohiala/programe-scolare/CCE-Programa-crestin-ortodoxa-7-15%20ani.pdf; data accesării: 28 martie 2018.
288. http://www.eparhiaargesului.ro/arhieparg/index.php/stiri-evenimente-din-eparhia-argesului/9905-etapa-eparhiala-a-concursului-national-unirea-libertate-si-unitate; data accesării: 7 mai 2018.
289. http://www.fonduri-structurale.ro/program-operational/2/programul-operational-capital-uman; data accesării: 25 mai 2018.
290. http://www.noutati-ortodoxe.ro/expozitie-de-icoane-si-concert-de-colinde-inchinate-nasterii-domnului-la-parohia-francesti-i-din-protopopiatul-rm-valcea_l19021_p0.html; data accesării: 10 mai 2018.
291. http://www.parohia-konstanz.ro/index.php/activitati/ora-de-religie; data accesării: 28 martie 2018.
292. http://www.parohia-nürnberg.de/scoala.html; data accesării: 18 mai 2018.
293. http://www.protoieriahorezu.ro/proiecte.html; data accesării: 28 mai 2018.
294. http://ziarullumina.ro/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-episcopia-tulcii-133190.html; data accesării: 7 mai 2018.
295. http://ziarullumina.ro/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-maramures-si-satmar-133120.html; data accesării: 7 mai 2018.
296. http://ziarullumina.ro/sinteza-activitatilor-bisericii-ortodoxe-romane-in-anul-2016-119672.html; data accesării: 7 mai 2018.
297. https://blog.worldvision.ro/; data accesării: 10 iunie 2018.
298. www.worldvision.ro; data accesării: 10 iunie 2018.
299. http://www.facebook.com/WorldVisionRomania; data accesării: 10 iunie 2018.
300. https://contesti.mmb.ro/10952-viata-noastra; data accesării: 8 mai 2018.
301. https://contesti.mmb.ro/revista-parohiei; data accesării: 8 mai 2018.
302. https://doxologia.ro/concursul-unirea-libertate-unitate-protopopiatele-bacau-roman; data accesării: 7 mai 2018.
303. https://ftose.valahia.ro/images/regulamente/Procedura.de.acordare.si.retragere.binecuvantare.pdf; data accesării: 3 iunie 2018.
304. https://www.facebook.com/Tabăra-Creştină-Dragoste-şi-Prietenie-Tg-Lăpuş-126162334143235/; data accesării: 12 mai 2018.
305. https://www.mitropolia-clujului.ro/catehezele-mitropolitului-andrei/; data accesării: 17 mai 2018.
306. https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/Cateheze_Postul_Mare_2015.pdf; data accesării: 17 mai 2018.
307. https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2016/04/VIRTUTI cateheze_pentru_Postul_Craciunului.pdf; data accesării: 17 mai 2018.

308. https://www.parohiaortodoxainaltareadomnului.ro/serile%20poeziei%20crestine%20I%20-%20Pr%20Burzo%20Gavril.html; data accesării: 13 mai 2018.
309. https://www.trinitas.tv/concursul-unirea-libertate-si-unitate-in-arhiepiscopia-dunarii-de-jos/; data accesării: 7 mai 2018.
310. https://www.trinitas.tv/etapa-eparhiala-a-concursului-unirea-libertate-si-unitate/; data accesării: 7 mai 2018.
311. www.educatie-catehetica.ro/proiect/despre-centru.htm; data accesării: 28 martie 2018.

Documente oficiale

312. „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4682 din 13.09.2000”, *Biserica Ortodoxă Română,* anul CXVIII, nr. 7-12 (2000), p. 460.
313. „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4508 din 2005”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXIV, nr. 1-3 (2006), p. 71.
314. „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 1924 din 10.07.2008”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVI, nr. 7-12 (2008), p. 49.
315. „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 5180 din 4.11.2008”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVI, 7-12 (2008), pp. 104-105.
316. „Hotărârea Sfântului Sinod nr. 628 din 12.03.2009”, *Biserica Ortodoxă Română*, anul CXXVII, nr. 1-4 (2009), p. 251.
317. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 3769 din 19 iunie 2009*.
318. *Comunicat de presă*, Al doilea Congres Naţional „Hristos împărtăşit copiilor”, 28 august 2009.
319. Adresa Sectorului Teologic-Educațional al Patriarhiei Române nr. 751/09.02.2010.
320. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 747/2010 din 11 februarie 2010.*
321. Conceptul Concursului naţional de retorică creştină „Crezul meu!”, 2010.
322. Conceptul Concursului de creaţie „Alege Şcoala!”, 2011.
323. Conceptul Concursului naţional de creaţie creştină „Copilul în familie – Botezul meu”, 2011.
324. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 385/2011 din 17 februarie 2011*.
325. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4505/22 noiembrie 2011*, adoptată în şedinţa din 24 octombrie 2011.
326. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8711 din 22 noiembrie 2011*.
327. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8712/28 noiembrie 2011*, adoptată în şedinţa din 25 octombrie 2011.
328. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8713/22 noiembrie 2011*, adoptată în şedinţa din 24 octombrie 2011.
329. Conceptul Concursului naţional de miniproiecte de educaţie social-filantropică „Copilul învaţă iubirea lui Hristos”, 2012.
330. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 9094/22 octombrie 2012*, adoptată în şedinţa din 28 septembrie 2012.

331. Conceptul Concursului „Bucuria de a fi creştin”, 2013.
332. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8913/15noiembrie 2013*, adoptată în şedinţa din 29 octombrie 2013.
333. Conceptul Concursului „Sfânta Euharistie – lumina vieţii creştine”, 2014.
334. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 9715/31 octombrie 2014*, adoptată în şedinţa din 28-29 octombrie 2014.
335. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 12.475/22 decembrie 2014*, aprobată în ședința din 16 - 17 decembrie 2014.
336. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 13.879/22 decembrie 2014*, aprobată în ședința din 16 - 17 decembrie 2014.
337. Conceptul Concursului naţional de miniproiecte cu caracter misionar-filantropic „Mâini întinse spre lucrarea poruncilor lui Dumnezeu”, 2015.
338. Conceptul Concursului „Alege Şcoala!”, 2015.
339. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 8319/3 noiembrie 2015*, adoptată în şedinţa din 28-29 octombrie 2015.
340. Conceptul Concursului național de creație „Biserica și Școala din sufletul meu”, 2016.
341. Calendarul Concursurilor Naționale Școlare organizate în anul școlar 2015-2016, fără finanțare M.E.N.C.Ș., aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 27492/12.02.2016.
342. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 4992/2 noiembrie 2016*, adoptată în şedinţa din 28-29 octombrie 2016.
343. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 7760/2 noiembrie 2016*, adoptată în şedinţa din 28-29 octombrie 2016.
344. Conceptul Concursului național de creație „Icoana și Școala mărturisirii”, 2017.
345. Anexa nr. 6 la Ordinul Ministrului Educației nr. 3248/14.02.2017, privind lista Concursurilor Școlare ce se vor organiza și desfășura la nivel național, fără finanțare M.E.N., în anul școlar 2016-2017.
346. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 7167/6 octombrie 2017*, adoptată în şedinţa din 5 octombrie 2017.
347. Conceptul Concursului Naţional Cultural-Artistic „Unirea: libertate și unitate”, 2018.
348. Anexa nr. 6 la Ordinul Ministrului Educaţiei Naţionale nr. 3076/17.01.2018, privind lista Concursurilor Școlare ce se vor organiza și desfășura la nivel național, fără finanțare M.E.N., în anul școlar 2017-2018.
349. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 3398 din 29 mai 2018*, adoptată în ședința din 24 mai 2018.
350. *Statutul pentru organizarea şi funcţionarea Bisericii Ortodoxe Române*, aprobat de Sfântul Sinod în şedinţa sa de lucru din 16 decembrie 2019, prin hotărârea nr. 12.190/2019, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 97 din 10 februarie 2020, pp. 12-47. Noul Statut cuprinde toate modificările și completările adoptate de Sfântul Sinod în perioada 2011-2019.

351. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 6420 din 29 octombrie 2018*, adoptată în ședința din 25 octombrie 2018.
352. Conceptul Concursului Naţional Cultural-Artistic „Hristos: sufletul satului meu”, 2019.
353. Anexa nr. 5 la Ordinul Ministrului Educaţiei Naţionale nr. 3016/9.01.2019, privind Calendarul concursurilor naționale școlare, fără finanțare M.E.N., în anul 2019.
354. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 10.797 din 29 octombrie 2019*, adoptată în ședința din 29 octombrie 2019.
355. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 10.798 din 29 octombrie 2019*, adoptată în ședința din 29 octombrie 2019.
356. *Hotărârea Sfântului Sinod nr. 10.801 din 29 octombrie 2019*, adoptată în ședința din 29 octombrie 2019.
357. Anexa nr. 5 la Ordinul Ministrului Educaţiei și Cercetării nr. 41.849/10.12.2019, privind Calendarul concursurilor naționale școlare, fără finanțare M.E.C., care se vor desfășura în anul şcolar 2019-2020.
358. Conceptul Concursului Naţional Catehetic „Iubirea lui Hristos în familia mea”, 2020.

Postfață

Unitatea, consistența și identitatea ființei sunt asigurate printr-o integralitate a formării dinspre orizonturi nu numai științifice sau pragmatice, ci și spiritual-religioase. Formarea pe linie religioasă devine autentică și temeinică atunci când își subsumează parcursuri care se completează reciproc. Avem privilegiul să trăim într-o perioadă în care Școala și Biserica au intrat în rezonanță, educația religioasă realizându-se atât în perimetrul formal al școlii, cât și în spațiul eclezial. Având în vedere specificul instituțional al celor două entități, se poate miza pe o osmoză fericită dintre cele două parcursuri. Opera catehetică nu trebuie minimalizată prin prezența orei de religie. Ambele își au logica și importanța lor. Ora de religie vine cu un cadru mai general, de ordin informativ și formativ (pe linie istorică, culturală, interdisciplinară etc.), prin integrare curriculară sau procesualitatea didactică aferentă. Cel puțin două atuuri sunt aduse de formarea catehetică: a) se vizează pregnant și explicit specificitatea cultică și cultivarea credinței intime a persoanei, prin exemplificări, punere în situație, evocări experiențiale și b) programul catehetic, explicitat prin programă și activități adiacente, se reface și se contextualizează an de an, funcție de noi centre de interes, nevoi pastorale sau de specificitatea comunității de credincioși.

Corelativitatea și continuitatea dintre instrucția religioasă din școală și formarea catehetică din biserică conduc la o circularitate sporitoare, la o dinamizare și re-vigorare a ambelor modalități sau ocazii de formare spirituală. De cele mai multe ori, actorii care tutelează aceste parcursuri (profesorii de religie, respectiv preoții) conlucrează, dezvoltă parteneriate, fac schimb de bune practici pe linie tematică, didactică, experiențială. E nevoie pe mai departe de o conjugare a eforturilor pentru creșterea demnității unei prestații atât de necesare formării unui om „mobilat" nu numai cu știință, ci și înnobilat cu conștiință, cu credință, cu stăruință. Eventualele rateuri individuale sau colective nu sunt aduse (doar) de carența de cunoaștere, ci de lipsa unui cadraj spiritual al uzanței ei, de vectorul axiologic al credinței, de negarea sau slaba percepție a transcendenței. Or, din acest punct de vedere, opera învățătorească a bisericii devine din ce în ce mai necesară, chiar obligatorie.

Lucrarea prezentă, realizată de părintele Sorin Lungoci, ne propune o explicită analiză de proiect catehetic („Hristos împărtășit copiilor") și, implicit, o pledoarie pentru un demers catehetic profesionist, calibrat în raport cu exigențele contemporane ale formării dar și ale dinamicii culturale. Pornind de la ipostaze normative sau decizionale de la nivel central, demersul analizează și evaluează procese și activități curente de la nivelul parohiilor sau entităților comunitare mici, evidențiind circumstanțe, specificități de conținut sau de ordin strategic. Fiind o cercetare de pionierat și de etapă, actualul demers va genera pe mai departe și alte tipuri de decantări teoretice, dezvoltări practice, reconsiderări ale modalităților de implicare formativă a bisericii noastre.

Structura lucrării merge pe o linie evolutivă dar și sincronică, evidențiind probleme prezente sau de perspectivă, certitudini și interogații, evaluări

retrospective sau deziderate proiective, realizări evidente și zone de perfectat. Lucrarea conține șapte capitole, organizate ascendent din perspectiva topicii abordate, dar progresiv, intensiv și focalizat din punctul de vedere al validărilor, evaluărilor, deziderațelor de perspectivă.

Primul capitol, ISTORICUL PROGRAMULUI CATEHETIC „HRISTOS ÎMPĂRTĂȘIT COPIILOR” ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ, pune în lumină apariția și evoluția acestui proiect, necesitatea și conturul finalist și strategic al demersului național, în strânsă corelație și cu exigențe sau demersuri internaționale. Autorul evocă, pe bază de evidente date factologice, amploarea demersului, multitudinea și polimorfismul decizional, procesual, acțional. Sunt evidențiate, cu acest prilej, o serie de distincții terminologice, principii de bază ale catehizării, antecedente și ipostaze ale programului general „Hristos împărtășit copiilor”. Al doilea capitol, ISTORICUL PROGRAMULUI CATEHETIC „HRISTOS ÎMPĂRTĂȘIT COPIILOR” ÎN ALTE ȚĂRI, vine cu o abordare multiplă, comparativistă în raport cu diferite prefigurări ale acțiunilor catehetice în spațiul european. Sunt evidențiate, cu acest prilej, reușite, convergențe de natură finalist-strategică, dar și deosebiri, disonanțe sau dificultăți în agregarea unui proiect de o asemenea anvergură. Cel de-al treilea capitol, LEGISLAȚIE – HOTĂRÂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE, trece în revistă cadrul juridic, etape și ipostaze acționale în inplementarea acestui vast program catehetic. Dincolo de prefigurările normative, sunt evocate și alte demersuri convergente (cele 10 congrese de profil), dar și nenumăratele concursuri tematice ce au însoțit și au dat relief acestui program educativ. Al patrulea capitol, MATERIALUL LOGISTIC, este mai aplicat, rabatându-se pe elemente curriculare, de ordin ideatic, valoric, experiențial consensuale profilului proiectului antamat. Autorul are meritul de a evoca diferite ipostaze ale evidențierii curriculumului, de la cel prescris, prin ghiduri sau îndrumătoare, până la cel deschis, extensiv, ce ține de experiența formatorului sau nevoile auditorilor. Autorul acestui demers dovedește un acut simț pedagogic prin reperarea și discutarea diferitelor suporturi curriculare care au însoțit sau au fost generate de acest demers. Capitolul următor, STRATEGII PRACTICE DE IMPLEMENTARE ÎN PAROHII, evocă într-un mod exemplar cadre, contexte, strategii și metode de implementare a proiectului „Hristos împărtășit copiilor”, mergând pe linii metodice clasice, tradiționale, dar și moderne, actuale. Autorul dovedește din nou deschidere și flexibilitate metodologică prin pledoaria pe care o face corelativității dintre metodele clasice și cele moderne, bazate pe implicare și acțiune, din partea formabililor.

STUDIILE DE CAZ, trecute în revistă spre finalul lucrării, în penultimul capitol, devine ilustrativ și convingător în raport cu diferite arealuri geografice, eparhiale de activizare practică. Diversitatea și particularitatea acestor demersuri vin să susțină ideea că pot fi găsite și puse în act mai multe formule de educare, toate având aceeași țintă „vertebrarea” spirituală, la nivel de credință și comportament, a copiilor și tinerilor, în spiritul învățăturilor de credință creștin-ortodoxă. Acestora li se vor adăuga și alte programe complementare, precum „Alege Școala” sau „Licăr de lumină”, emergente cu noul profil cognitiv și socio-

emoțional al copilului contemporan, reliefate în capitolul VII, ALTE PROGRAME CATEHETICE. Astfel de activități, sub formă de sesiuni de formare, tabere de creație, programe de catehizare a adulților etc. configurează noi planuri de acțiune în concordanță cu mutații, solicitări sau angajamente recente.

Spiritul argumentativ-evaluativ dar și proiectiv este etalat și la nivelul CONCLUZIILOR, în care se evidențiază valoarea didactic-formativă și spirituală a lucrării catehetice a bisericii noastre, corelativitatea acesteia cu ora de religie sau alte tipuri de implicări ale parohiilor, eparhiilor și întregii BOR. Autorul previzionează corect că această operă trebuie continuată cu profesionalism, prin implicare, dăruire, creativitate, slujire, racordare la context. Suntem întru totul de acord cu propunerea autorului cu privire la necesitatea pregătirii psihopedagogice a viitorului preot, indiferent dacă acesta va fi și profesor. Reiterarea acestei idei este consubstanțială și rezonantă cu realitatea că între pedagogie și teologie sunt imbricații nenumărate, dovadă că cei mai mari teologi au fost și mari pedagogi, învățători și, uneori, și invers (a se vedea cazul lui Comenius).

Aparatul critic precum și bibliografia relevă suplimentar ținuta academică a întregului discurs explicativ-constructiv. Autorul ne propune nu numai un vast eșafodaj demonstrativ, prin fapte și acțiuni, dar are și forță argumentativă atunci când evaluează, sugerează, operează distincții, judecăți, ierarhii.

Discursul promovat de autorul acestui text este deosebit de clar și coerent, logicitatea fiind decelabilă și la nivelul întregii organizări și structurări a capitolelor sau paragrafelor. Peste tot se poate deduce faptul că autorul cunoaște nu numai teoretic specificitatea programelor educative ale bisericii, dar și direct, prin experiența proprie de actant educațional, care este conștientizată, procesată la un nivel superior de inteligibilitate și probitate academică.

În concluzie, meritul acestei lucrări constă în faptul că sintetizează și resemnifică un material teoretic dar și factologic relevant, din perspectiva practicii formării religioase, având ca referențial un vast proiect național („Hristos împărtășit copiilor"), din perspective multiple (didactice, psihologice, istorice, comparative, sociologice, misiologice etc.), configurând noi traiecte de perfectare și de acțiune a operei învățătorești a bisericii ortodoxe.

Îl felicităm pe autor pentru acest demers restitutiv dar și „instaurativ", de aprofundare dar și de decantare, perfectare, amplificare a unei experiențe formative care va continua, cu siguranță, ca amploare tematică și strategii formative, și în anii ce vor urma.

PROF. UNIV. DR. CONSTANTIN CUCOȘ
Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași

Iași, 12 septembrie 2020
Odovania praznicului Nașterii Maicii Domnului

SUMMARY - „CHRIST COMMUNICATED TO THE CHILDREN" – REVIVAL OF THE PAROCHIAL CATECHIZATION: CONTEXT, CONTENT, DIDACTIC STRATEGIES

Keywords: catechization, religious education, revitalization of the parochial catechesis, instruments, catechization methods and strategies, catechetical program.

The doctoral thesis *„Christ Communicated to the Children" – Revival of the Parochial Catechization: Context, Content, Didactic Strategies* may be included in the field of research characteristic to Practical Theology, in Catechetics.

The area of research for this thesis includes the category of modern means of collective or group catechization[1], their correlation with the process of revival of the parochial catechesis within the Romanian Orthodox Church, retrieval of a catechetical function severely affected during the Communist regime in the Orthodox space, spread of the catechization to other categories of age and improvement of the catechization through the use of recent data in the field of educational sciences.

Our approach targets, on the one hand a series of aspects linked to the need for catechization, to the necessity to make the Orthodox teaching accessible in the contemporary context of various challenges, in order to contribute to the moral-religious formation, to the spiritual growth and aging of those that are catechized, and on the other hand, it targets the strategy for the (re)organization of the parochial catechesis within the Romanian Patriarchate, reflected in the decisions of the Holy Synod, in the reports on catechetical activity presented at the national congresses „Christ Communicated to the Children" and in the preoccupations and initiatives of the eparchies to develop the catechetical activity locally.

The argument of the research is given by the urgent need to offer the children and the young the Word of God in an attractive form that opens their hearts to a set of authentic values, in a secular world filled with pseudo-values, marked by the void created within the Romanian society during the Communist regime and after that. The importance and impact of the project have an effect over the generation that is now growing and that becomes responsible for the future of the country[2].

The effort of our research is directed towards supporting the idea of revival of the parochial catechesis, of reactivation of the didactic component in the context of ministry and of its harmonization in the contemporary social-cultural context in order to give an appropriate answer to the nowadays requests and exigence. Even though the catechetical program „Christ Communicated to the Children" has as a

[1] Nicușor Beldiman, *Repere ale educației religios-morale în literatura omiletică și catehetică românească din secolul al XX-lea*, Ed. Universității din București, București, 2017, pp. 339-342.

[2] „Al doilea Congres Naţional «Hristos Împărtăşit Copiilor»", *Comunicate de presă*, 31 august 2009, http://www.comunicatedepresa.ro/world-vision-romania/al-doilea-congres-national-hristos-impartasit-copiilor/; accessed: 29th May 2018.

main objective the catechization of the children and of the young, through it the Church manifests its teaching activity on the adults as well, especially on the parents of the children. From a practical point of view, we cannot separate the religious life of a person from its daily life, filled with preoccupations, with the need to communicate, with questions and expectations. We see major transformation in the contemporary society, both within and outside it. Today *we see that the internal structure of man himself has changed*[3]. In this context, of multiple torments, of spiritual and existential confusion, the Church finds itself in the situation where it needs to find new strategies for catechization and for an efficient, constructive dialogue with all its believers, no matter the age, time or place.

Being part of the collective educational technology, promoted by many contemporary psycho-pedagogical orientations, *group catechesis*, besides the fact that it offers an appropriate frame for a moral-spiritual development of the personality and for the stimulation of creativity, it is also a remarkable means of teaching the truths of faith and of spiritual formation both of the child and of the other persons. But there is a need for a new catechetical vision, Christocentric and pneumatic, which targets not just a simple theological information, but a spiritualization of the child[4].

This type of approach is proposed by the catechetical program „Christ Communicated to the Children”, which aims to end with the unification with Christ and a growth in Christ. Present at the 8th National Congress „Christ Communicated to the Children” (2015), His Eminence, Daniel Patriarch of the Romanian Orthodox Church, stated that:

> „«Christ Communicated to the Children» is not only the Holy Eucharist, but «Christ Communicated to the Children» is Christ from the Gospel. The Holy Eucharist was instituted at the end of the preaching activity of our Savior and at the end of His pastoral activity when He took care of the ill and cured them, and He fed the hungry. Hence, the Holy Eucharist is the conclusion of Christ’s presence in the most concentrated and sensitive form, but Christ is also present in the Holy Gospel, in all the prayers of the Holy Liturgy, that is why we say „Christ in our midst”, before we commune. «Christ Communicated to the Children» means Christ’s love communicated to the children”[5].

The stage of research illustrates a relatively short period of 12 years that went by since the initiation and national implementation of the project „Christ Communicated to the Children”. As we all know, in the Romanian Orthodox

---

[3] Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, trad. Ioan I. Ică jr, ediția a II-a, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, p. 59.

[4] Eugen Jurca, *Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti*, ediția a II-a, Ed. Marineasa, Timişoara, 2006, pp. 189-190.

[5] „Patriarhul României la Congresul Naţional «Hristos împărtăşit copiilor»”, *Basilica*, 23 septembrie 2015, http://basilica.ro/patriarhul-romaniei-la-congresul-national-hristos-impartasit-copiilor/; accessed: 12th April 2018.

Church the project was approved in 2006 and developed especially in the Mitropoly of Moldavia and Bukovina, and since 2008 this project expanded nationally, thus being created a true catechetical structure. Although the catechetical project is part of the modern means of catechization, using the results of the most recent research in the neighboring departments (pedagogy, psychology, sociology and communication sciences), proposing a new method of catechization, structured on three components: discovery, interaction, application, until now it hasn't been the subject of a thorough research. Even from the beginning of the program „Christ Communicated to the Children" the academic collaboration (university level) with professors of Catechetic and Homiletics would become concrete through actions consisting in the evaluation of the project, support and promotion of the project among the students, being included among the courses of catechetical formation of the students from the Faculty of Orthodox Theology. In the last years this subject was approached by some thesis for bachelor's degree and master, and even in some theses for the 1st grade in priesthood or teaching. In these cases the research meant only general presentations of the project and its local application. Therewith, we observe a small number of studies written on this theme in Romanian, as well as internationally, where the program is applied. We cannot say the same thing about the numerous articles and news from the laic and religious press, both local and national, which contributed to the mediatization of the deployment of the project and its activities. In this case, the large number of articles allowed us to observe an impulse on the catechetical activity with the children and young together with the development of the catechetical project.

Taking all these into account, a thorough research was necessary, one that would allow a systematic analysis (theoretical and practical) and a structural presentation of the project in its fundament, chronological development (diachronic perspective), identification of the legal frame that the project was based on, the use of biblical content, valorization of modern strategies of catechization, application and continuation and further development.

The limits of the research are given by the lack of solid bibliographical sources (studies) on this subject. In this case, besides the observations in the field, we used reports, articles and information that accompanied the catechetical program during the 12 years of national implementation. Another difficulty was represented by the documentation regarding the development of the project in other countries. The disproportioned presentation of the situation of the project in the countries we referred to is the consequence of a restricted access that we had to the documents that illustrated the situation of the implementation of the project in general, respectively the stage of the application and its continuity. A lot of internal documents (assessments and reports) from the World Vision organization were very helpful. To these we may add the lack of continuity of the persons that were part of the implementing team. Their frequent change did not facilitate an efficient and unceasing dialogue in our effort of communication.

Because we wanted to offer a complete image of the fundamental aspects of the project, another fact that falls into the limits of our research is the

predominantly expository character used in certain chapters of the thesis, such as the one that presents the legal frame, for example. Also, in order to emphasize the impact and the diversity of the activities carried on under the aegis of the catechetical program (formation courses, camps and creation contests etc.) expressed quantitatively, we chose a statistic form of presentation.

The research endeavour started with the natural determination of the inheritance of the past and with the observation of the undissimulated daily reality. After a half of century of atheistic obscurantism and religious ignorance, the catechetical work of the Church had become a major urgency. This is the context in which the catechetical program „Christ Communicated to the Children” occurred, as an essential element for the revival of the parochial catechesis. Through this, the Church would expand its educational activity on both coordinates (the class of Religion and the class of catechization), that were in a relationship of complementarity. The basic principles of the Christian education give value and fundament to the new catechetical program, which generated a whole catechetical network nationally and locally (aspects rendered in ch. 1). After a comparative exposition of the development of the biblical curriculum in several countries (ch. 2), we presented progressively the legal frame of implementation, which gives an impulse of organization to the parochial catechesis within the Romanian Patriarchate (ch. 3). The research revealed the fact that the biblical fundament of the catechetical discourse and the instruments rendered available (ch. 4) are the ones to assure a formation in Christ, on one condition: that they are corroborated with the modern methods of catechization and with the spirituality of the catechet. We considered appropriate to complete the theoretical marks (theological and psycho-pedagogical) with several practical aspects, in order to illustrate the applicability of the results of the catechetical activity within the daily life of our fellows. Our brief contribution to the shaping of practical strategies for the development of the catechetical activities is accompanied by a beneficial receptivity of the new acquisitions in the field of educational sciences (ch. 5). Our opinion is that, from a methodological point of view, a theoretical fundament is valuable when supported and argued practically. Starting from these ideas, chapter 6 exemplifies the effective manner of implementation of the project in several parishes around the country. Thus, we tried to identify other strategies, models of good practice that belong to the direction of the revival of parochial catechesis. Furthermore, for a better shaping of the contemporary catechetical dimension we established and emphasized correlations that belong to the interference with other catechetical programs (*Choose School!* and *The Way*). This is a form of expansion, of harmonization and optimization of the educative-missionary work of the Church (ch. 7).

In his message to the participants to the 5th National Congress „Christ Communicated to the Children”, that took place between the 11th and 13th of September 2012 at Caraiman Monastery, His Eminence Daniel, Patriarch of the Romanian Orthodox Church underlined the importance of the catechetical project „Christ Communicated to the Children” in the contemporary context, taking into

account the preaching mission of the Church, no matter the time and the place. Hence, we consider appropriate to configure several conclusions starting from the following consideration which synthesize in a very suggestive manner the whole significance that we emphasized within the thesis:

> „The project «Christ Communicated to the Children» showed through its results obtained in time that it is a viable project which continues to fruit in the noble mission of bringing the Word of God, through catechetical programs, closer to the hearts of the children and young in the families, parishes and communities from Romania and diaspora. Facing the challenges of the contemporary world, the Church cannot remain indifferent, because its mission consists precisely in preaching the Gospel of Christ into the world and of the manner of living according to it. The educational-formative activity of the Church was established by Jesus Christ Himself and by His Disciples, for people to become aware of His will and to fulfil it through a continuous spiritual growth: «*Grow in grace and knowledge of our Lord and Savior Jesus Christ*» (2 Peter 3:18). Our Church fulfils this missionary work in various ways. Thus, through the educational-formative endeavour within the *classes of Religion* the Church comes to help the students by promoting the knowledge of God, man, the universe, Christian values, such as: friendship, love, peace, justice, reconciliation, responsibility, solidarity and cooperation between fellows, as basic principles of the Christian faith. Religious education accomplished through the Church within the school represents a chance that is offered to each student to fathom and know the Word of God: «So that they may have the full richness of complete understanding in order that they may know the mystery of God, namely, Christ» (Colossians 2:2). In complementarity with the religious educational system within school, *our Church has implemented since 2006 a program named:* «Christ Communicated to the Children». The program is destined to all the children and young with ages between 6 and 17 years old with the confessed hope of opening their mind and heart to the values of the Christian faith. Through this project, the implementation team put together a set of instruments and methods that are necessary to the catechization process that was made available at the disposal of priests and laics for the spiritual shaping and growth of the children according to the pattern of the image of Christ. We consider that the systematic study of the Word of God revealed in the Holy Scripture and in the Holy Tradition, is fundamental for the moral-spiritual revival of the children and young, according to the advice of Saint Paul to his disciple Timothy: «From infancy you have known the Holy Scriptures, which are able to make you wise for salvation through faith in Christ Jesus» (2 Timothy 3:15)"[6].

[6] Daniel Ciobotea, „Misiunea Bisericii în educarea religios-morală a copiilor și tinerilor", Message of His Eminece Daniel, Patriarch of the Romanian Orthodox Church addressed to the participants to the 5th National Congress „Christ Communicated to the Children", *Ziarul Lumina*, ediţia de Banat, anul III, nr. 210 (2316), 12 septembrie 2012, p. 4.

Having these reasons to guide us, we can shape the essential aspects of the endeavour of our research and the conclusions associated with it, as follows:

A) The didactic dimension of the Church was established by our Lord Jesus Christ and by His Disciples in order to achieve eternal life: „Now this is eternal life: that they know You, the only true God, and Jesus Christ, whom You have sent" (John 17:3). This dimension is as old as the Church itself. It is undisputable and cannot be detached from the existence of the Church. From the very beginning, even from the early Church, catechesis was not only a transmission of knowledge, but it also concerned the integration of the aspirants for Baptism within the liturgical life through prayer, fasting, exorcisms, conscience exam etc.[7].

B) One the Communist regime was installed, the didactic work of the Church was eliminated from the state schools and from all the other public institutions (hospitals, army, jails, asylums, orphanages), while the catechesis of the Church was limited strictly to the ecclesial space.

C) After the fall of communism reintroducing the class of Religion into the Romanian public schools would become an organized form of religious education. With very few exceptions, for a long time, the class of Religion was the only organized catechetical presence in our country. Even so, the recent history confirmed its limits: until the first students graduated from theology with studies in psycho-pedagogy necessary for teaching Religious education, the lessons of Religion were given by professors (especially priests) that did not have an appropriate didactic formation. In many cases, the class of Religion was just another sermon extended to 40-50 minutes. To these deficiencies we may add the lack of textbooks (some grades don't have a textbook yet) and the school curriculum from the period inter-wars, structured on curricular documents, focused on a content belonging to theology (symbolical concepts, abstract, that are not adapted to the age of the students) which enhanced a reproductive type of learning[8].

D) The contemporary state of society is characterized by many profound changes: secularization, accelerated technological development, social-cultural dynamism, cultural, religious and ideological pluralism, social mobility, diversification of the specializations, new forms of communication and manipulation, globalization, moral relativism, communism, proselytism, superficiality, ignorance, syncretism and religious indifference. All these, through the long-term effects they can generate on the children and young, on then generations that are now growing, represent good enough reasons for an ample catechetical movement within the Patriarchate.

E) The process of revival of the parochial catechesis, developed in an organized manner, and also the process of reactivation of the didactic component of the priesthood started together with the implementation of the catechetical program „Christ Communicated to the Children". Through this program, parishes

[7] Vasile Gordon, *Introducere în catehetica ortodoxă*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 11.

[8] Gheorghe Holbea *et al*, *Apostolat educațional. Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, Ed. Basilica, București, 2010, p. 53.

were urged and supported to restart structurally the catechetical activity with the children and young forming catechetical groups depending on the age. The priests and catechets were offered a set of catechetical instruments (biblical curriculum, a guide for students and catechets, preparation courses, activating methods, application strategies) necessary to the development of a catechesis according to the contemporary requests and exigencies. A major contribution to the optimization of the parochial catechetical discourse was represented by the project *Choose School!*. For a good harmonization/development of the catechetical field, two offices were founded for the catechization of the young, one central and one eparchial. The new catechetical structure would expand at the level of archpriestship or missionary group. This initiative generated the foundation of eparchial departments for the young, departments of mission, diagnosis and prognosis, new organizations for the young were founded besides the ones that already existed. (e.g. ATOR – Association of the Romanian Orthodox Young). We must also mention the cultural-catechetical centres that appeared, through which several activities and catechetical programs were developed locally and regionally (creation camps, meetings of the Orthodox young – ITO, philanthropy, volunteering etc.), in some cases through partnerships signed with schools and other institutions.

> „We witness the reformation of a dynamic and active pastoral-catechumenal line within the Romanian Orthodox Church. Only a bad person doesn't see the efforts and results in major projects such as „Christ Communicated to the Children" or Choose School!, not to mention the hundreds of initiatives of the parochial communities regarding the catechization and guidance of the young and children"[9].

F) Although important steps were made, the catechetical endeavour recorded until now is not enough, it requires implication and constant support. There are still a lot of deficiencies that need to be solved not postponed. They are linked either to the organizational structure, to the catechetical guides, to the training of the catechets or to the existence of reduced material resources or to the necessity of a constant assessment of the catechetical activity.

There are eparchies in which the catechetical structure is not very well defined. There is no one assigned clearly for the reorganization of the parochial catechesis. In some cases, this responsibility was delegated to another person (especially a counselor, who has many other duties to fulfil). The success of the whole catechetical endeavour depends of the choice of persons with catechetical vocation in the catechetical structure and, of course, on the direct implication of the hierarch. The results are proportional with the level of assuming the catechetical work by the persons we have already mentioned.

---

[9] Constantin Necula, „Cu bucurie pe moarte călcând ... ", prefață la Răzvan-Florin Ciule, *Cateheza copiilor și implicarea tinerilor în Biserică prin metode active*, Ed. Astra Museum, Ed. Techno Media, Sibiu, 2013, p. 7.

We remind the fact that based on the first biblical curriculum the team managed to publish only two catechetical guides (9-10 years of age, 11-12 years of age). These guides can no longer support a development of the catechetical project „Christ Communicated to the Children”. They gave an impulse to the catechetical activity but now no longer offer continuity to the program. In this situation, it is urgent to write and publish guides according to the new biblical curriculum, followed by formation courses of the catechets on how to use them, in order to implement the project.

Notable results were there where the theological training of the priests was accompanied by the psycho-pedagogical training, even more so if the priests had a little experience as teachers. That is why, in all truthfulness we support the psycho-pedagogical training of all the future ministrants and we recommend that the exam for priesthood capacity to be preceded by courses of psycho-pedagogy[10]. These are useful instruments that cannot lack when serving to the young. In order to preach the Gospel of Christ it is necessary to speak to the young on their language, to relate permanently to the age peculiarities, to take into account the stages of their psychological development and their capacity to assimilate and internalize information. According to the model of the Three Holy Hierarchs, who valorized the profane knowledge of their time in favor to the work of the Church, we are also called today to improve our service with the knowledge and use of the research in the field of educational sciences (psychology, pedagogy, sociology, communication sciences). It is an invitation to an efficient dialogue between theology and science.

An essential element for the harmonization of the catechetical endeavour is represented by the permanent assessment of the educational activity within the Church. It is necessary to make a reflexive self-assessment, but also a critical one, in order to observe clearly the breakdowns, deficiencies and even failures recorded.

> „The new conception of the assessment starts from the premise that this is a circular, active, dynamic process for the improvement of the educative activity and not for the definitive ratification of some acquisitions. During the assessment the stress will fall not on the «achievements» of the students, but on the formative and self-formative processes that are activated. These are more important because they guarantee responsible behaviours in the present or in the future. Regarding the assessment methods, the classical ones (oral, written, practical) must be combined with the complementary ones, that become more relevant in the new context (systematic observation of behaviours, project, portfolio, personal or group investigation, scientific paper etc.). […]. Even though there are no grades within catechesis, the catechet has the duty to support, to strengthen any positive acquisition of the catechumen through stimulation, praises, symbolic or material recompense, using obviously verbal expressions, prominence before the group, rewards with books, religious objects etc. if it is true that the final target of catechesis is salvation, then such a «behaviour» (incomplete until the last moment) cannot

[10] And in this case, our proposal is not something new, but a valorization of a Romanian tradition, forgotten or neglected. In the time of Metropolitan Andrei Şaguna, many of the candidates to priesthood attended the didactic training, worked as teachers for a while and then they were ordained.

> be assessed (humanly speaking). All there is to assess are the steps taken on this way by the catechumen, which cannot be separated from those of the catechet. In fact, the catechumen's assessment is also an assessment of the catechet in this walk together towards the eternal kingdom, the heavenly kingdom. And the final Judge, who transcends both of them, will rejoice in every step they take towards Him"[11].

The catechetical endeavour in itself is not enough to have the guarantee of a success on all levels. The use of several consecrated instruments in the process of evaluation will offer us an unaltered image of the moment to which we relate and will allow us to sketch a catechetical strategy for short term, medium and long term, in agreement with the new challenges, a strategy based on true theological and psycho-pedagogical marks.

G) The catechetical project *Christ Communicated to the Children* proves the preoccupation of our Church for the educative-missionary work of the new generation. It is an impulse to reorganize the parochial catechesis and an invitation to involve in the endeavour of raising the children and young in the love of Christ. The program has become an important part of the life of the Church for it renewed the fundamental catechetical function of the priests and gave them a way to support the moral and spiritual development of the children, the next Christian generation. Therewith, it opens the way to other categories of age and to other types of catechesis and themes. We are thinking of a reflection on a cycle of catechesis: matrimonial, baptismal, liturgical, sacramental, biblical, school for parents.

In the end of our brief presentation, we may consider our effort as an incursion through the process of revival of the catechesis and of understanding the mission of catechization. We are convinced of the limits of this project, and we believe that the family „Christ Communicated to the Children" that formed together with its implementation and consolidated in time through the activities that it developed, through the ten national meetings and especially through the implementation of the project „Choose School!", has the power to intensify the catechetical work, as a permanent necessity in the priestly mission so that the project has results in as many parishes as possible.

We consider that our thesis, similar to the catechetical program „Christ Communicated to the Children" is an endeavour of implication into the effort to bring up children and young in the love of Christ and a support argued theoretically and practically, for the organization of the parochial catechesis. We believe that our approach will be useful to the students from seminaries and theology faculties, to priests, Religion professors and to other laics that are actively involved in the educational work of the Church to know the contemporary stages of development of the parochial catechesis and, more importantly, to get acquainted to a set of instruments necessary to the development of an efficient catechesis (up-to-date biblical curriculum, active-participative methods, practical strategies of implementation).

---

[11] Constantin Cucoș, „Educaţia religioasă şi catehizarea. Diferenţe, particularităţi, continuităţi (III)", *Ziarul Lumina*, anul IV, nr. 257 (1158), 4 noiembrie 2008, p. 4.

„Valoarea teoretică şi aplicativă a lucrării rezidă într-o sumă de particularităţi, dintre care menţionăm:

- Aşază la un loc cele mai importante documente privind programul catehetic HÎC. Cu toate că literatura catehetică românească este deja foarte bogată în acest subiect, până acum nu am avut o lucrare unitară, care să faciliteze posibilitatea unei viziuni de ansamblu. *Câştigul cel mai important, din punctul nostru de vedere, îl constituie faptul că de acum cursul universitar de Catehetică ortodoxă beneficiază de un capitol actualizat privind HÎC, dar şi al celorlalte programe noi (Alege Şcoala! şi Calea Mântuirii)*;
- Desfăşurată pe un plan logic şi sistematic, teza ne prezintă, propriu-zis, cei mai importanţi paşi în construirea acestui program catehetic: din punct de vedere istoric, legislativ, metodologic şi practic (ne gândim concret la studiile de caz analizate);
- Aşa cum se prezintă, ca formă şi conţinut, lucrarea ne oferă şansa unei evaluări critice, lucide, realiste: pe de o parte, posibilitatea evidenţierii aspectelor pozitive, în scopul unui schimb de experienţă benefic între parohiile în care programul se desfăşoară exemplar şi cele în care faza este incipientă; pe de altă parte, posibilitatea recunoaşterii oneste a nereuşitelor, mai mici sau mai mari, cu diagnosticări precise şi propuneri de remedii corespunzătoare;
- Autorul valorifică o bibliografie impresionantă, în format clasic, dar şi în resurse web; în acelaşi timp, valorifică propria experienţă în calitate de fost consilier şi responsabil al biroului de catehizare din cadrul Arhiepiscopiei Timişoarei."

PR. PROF. UNIV. DR. VASILE GORDON

„Lucrarea prezentă, realizată de părintele Sorin Lungoci, ne propune o explicită analiză de proiect catehetic («Hristos împărtăşit copiilor») şi, implicit, o pledoarie pentru un demers catehetic profesionist, calibrat în raport cu exigenţele contemporane ale formării, dar şi ale dinamicii culturale. Pornind de la ipostaze normative sau decizionale de la nivel central, demersul analizează şi evaluează procese şi activităţi curente de la nivelul parohiilor sau entităţilor comunitare mici, evidenţiind circumstanţe, specificităţi de conţinut sau de ordin strategic. Fiind o cercetare de pionierat şi de etapă, actualul demers va genera pe mai departe şi alte tipuri de decantări teoretice, dezvoltări practice, reconsiderări ale modalităţilor de implicare formativă a bisericii noastre. [...] Autorul previzionează corect că această operă trebuie continuată cu profesionalism, prin implicare, dăruire, creativitate, slujire, racordare la context. Suntem întru totul de acord cu propunerea autorului cu privire la necesitatea pregătirii psihopedagogice a viitorului preot, indiferent dacă acesta va fi şi profesor. Reiterarea acestei idei este consubstanţială şi rezonantă cu realitatea că între pedagogie şi teologie sunt imbricaţii nenumărate, dovadă că cei mai mari teologi au fost şi mari pedagogi, învăţători şi, uneori, şi invers (a se vedea cazul lui Comenius). [...] Discursul promovat de autorul acestui text este deosebit de clar şi coerent, logicitatea fiind decelabilă şi la nivelul întregii organizări şi structurări a capitolelor sau paragrafelor. Peste tot se poate deduce faptul că autorul cunoaşte nu numai teoretic specificitatea programelor educative ale bisericii, dar şi direct, prin experienţa proprie de actant educaţional, care este conştientizată, procesată la un nivel superior de inteligibilitate şi probitate academică."

PROF. UNIV. DR. CONSTANTIN CUCOŞ

ISBN: 978-606-37-0894-7